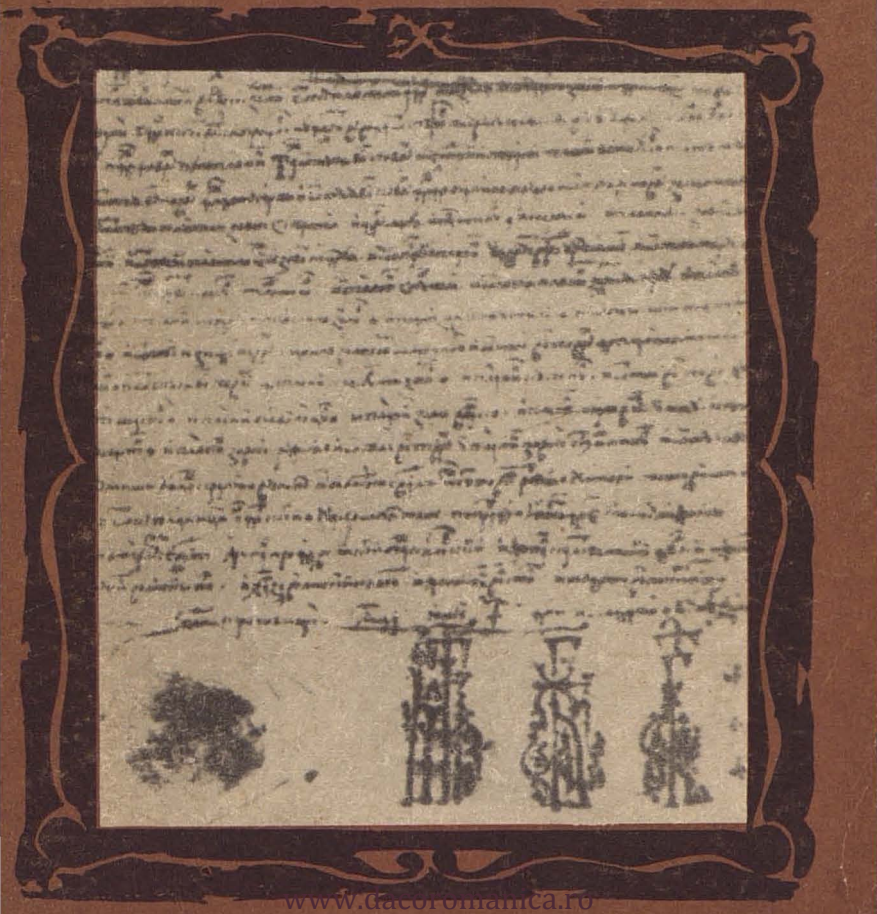
relațiile internaționale ale ROMÂNIEI în documente

www.dacoromanica.ro

ep
1971

www.dacoromanica.ro

Lucrare întocmită de
prof. univ. dr. doc. ION IONAȘCU
PETRE BĂRBULESCU, GHEORGHE GHEORGHE

Relațiile internaționale ale României în documente (1368—1900)

Culegere selectivă de tratate, acorduri, convenții și alte acte cu caracter internațional

1971
EDITURA POLITICĂ, BUCUREȘTI

www.dacoromanica.ro

Prefață

Prezenta lucrare conține un număr de 82 de documente reflectînd relațiile internaționale ale statelor feudale românești și statului național România cu începere din a doua jumătate a secolului al XIV-lea și pînă la sfîrșitul secolului al XIX-lea. Punctul ei de plecare îl constituie cel dintîi act emis de cancelaria unui domn român, la 1368, care întărește privilegiile negustorilor brașoveni, interesați în comerțul cu Țara Românească, *„avute de ei de demult în țara noastră"*. Această precizare a documentului face dovada indiscutabilă că domnii anteriori lui Vladislav I Vlaicu, adică Basarab I și Nicolae-Alexandru, din anii 1330—1364, au fost primii care au dat acestor negustori înlesniri de negoț, desigur prin acte scrise, care, din nefericire, nu s-au păstrat. Culegerea noastră se încheie cu un document de la sfîrșitul secolului al XIX-lea, sfîrșit care coincide cu începutul unei etape noi în procesul de dezvoltare a societății capitaliste.

În alcătuirea unui volum de acest gen, o problemă dificilă este aceea relativă la selectarea, din numeroasele materiale documentare publicate în țară și în străinătate, a pieselor celor mai caracteristice din punctul de vedere al activității diplomatice, sub variate forme, a țării noastre în decurs de șase veacuri. Colecțiile pe care le-am utilizat sînt în majoritate publicate la noi, ele cuprinzînd mai ales izvoare din arhive străine. Sînt însă și cîteva colecții străine, folosite direct sau indirect, din care s-au extras cîteva piese. În ordine cronologică, aceste colecții tipărite în alte țări aparțin următorilor editori: J. Dumont (VI—1, Amsterdam, 1728); G. Pray (*Dissertationes*, Viena, 1774), M. Obolenski și Danilowitz (*Kniga*, Moscova, 1843), G. F. Martens-Fr. Murhard (*Recueil* și *Nouveaux recueil...*, Göttingen, 1853). Ca publicații românești în care să apară numai tratate și convenții internaționale avem puține

www.dacoromanica.ro

de semnalat: una aparţinînd lui M. Mitilineu (*Colecţiune de tratatele...*, Bucureşti, 1874) şi alta a lui G. T. Djuvara (*Tractate, convenţiuni...*, Bucureşti, 1888). O a treia, care reprezintă doar o repertorizare a tuturor tratatelor, e publicată în trei volume de F. C. Nano (*Condica tratatelor*, I—II, Bucureşti, 1938; III, 1942).

Pe lîngă aceste colecţii cu caracter special, au apărut la noi, începînd din veacul trecut, şi importante colecţii de documente externe, în care se găsesc incluse şi tratate, convenţii etc. încheiate de domnii români cu state străine sau încheiate între state străine, însă cu clauze relative la ţările române şi România. Cea mai amplă şi masivă este colecţia E. Hurmuzaki, la care au colaborat şi alţi specialişti reputaţi (*Documente...*, vol. III—1, Bucureşti, 1880; I—2, 1890, 1891; II—3, 1892; XV—1, 1911). Alte colecţii, în ordine cronologică, sînt rezultatul muncii de minuţiozitate şi competenţă ale următorilor editori de texte: A. Papiu-Ilarian (*Tezaur*, III, Bucureşti, 1864), B. P. Haşdeu (*Arhiva istorică*, I, 1—2, Bucureşti, 1865), G. Petrescu, D. A. şi D. C. Sturdza (*Acte şi documente*, I, Bucureşti, 1888), D. A. Sturdza şi C. Colescu Vartic (*Acte şi doc.*, VI—2, Bucureşti, 1896), Fr. Zimmermann-Werner-Müller (*Urkundenbuch*, III, Sibiu, 1897), N. Iorga (*Studii şi doc.*, IV, Bucureşti, 1902); I. Bogdan (*Documente moldoveneşti...*, Bucureşti, 1905; *Documentele lui Ştefan cel Mare*, II, 1913), M. Costăchescu (*Documente moldoveneşti înainte de Ştefan cel Mare*, II, Iaşi, 1932; *Documente... de la Ştefăniţă-Voievod*, Iaşi, 1943).

Începînd din anul 1864, aproape toate documentele sînt scoase din extrem de importanta colecţie Monitorul oficial, sursă fundamentală pentru perioada 1864—1899.

În anii puterii populare au apărut două importante colecţii sub egida Academiei: *Documente privind istoria României*, în trei serii, formînd 28 de volume, şi *Războiul de independenţă*, 10 volume. Am folosit volumul I (1384—1475) din seria Moldova (1954) şi vol. IV (1955) din a doua colecţie.

Trebuie să subliniem şi valoroasa culegere selectivă de documente medievale alcătuită de St. Pascu şi Vl. Hanga (*Crestomaţie*, vol. II, 1958; III, 1963) din care am extras cîteva documente, inserate în lucrarea noastră. Am inclus în volumul de faţă şi patru documente apărute în următoarele periodice: „Revista istorică română" (III, 1933, p. 241—246, doc. din 1656 mai 17); „Studii" (V, 1952, nr. 3, p. 197, doc. slav/1455 octombrie 5;

www.dacoromanica.ro

idem (XX, 1967), nr. 4, p. 695—703, doc. turc din 1792) și „Revista arhivelor" (X, 1967, nr. 2, p. 337—342).

Pentru a alege, din zecile de mii de documente cuprinse în colecțiile amintite, cele 82 de piese întrunite în acest volum, a trebuit să depunem mult efort, mai ales că erau redate în limbi străine. Spre edificarea cititorilor, menționăm limba documentelor pe care le-am avut în vedere la alcătuirea lucrării de față: 24 în *latină* (perioada 1368—1791), 16 în *slavonă* (1402—1554), 1 în *polonă* (1519), 3 în *rusă* (1656—1711), 1 în *greacă* (1656), 1 în *turcă* (1792) 1 în *germană* (1847), 17 în *franceză* și 18 în *română*.

S-ar putea spune că multe documente s-au publicat în traducere românească, dar este de reținut faptul că, fiind în diferite ediții, a trebuit să le comparăm cu textul originalului pentru a stabili traducerea cea mai bună. În afară de aceasta, în colecțiile tipărite la noi o serie de tratate și convenții au fost reproduse numai în forma originală, fără să se dea și traducerea textului. Acesta este cazul cu 7 acte în *latină* și 11 în *franceză*, care au fost traduse de noi. De menționat și traducerea din *germană* a hotărîrii date de vistieria Moldovei (c. 1847) prin care se arată cum se va aplica tratatul de uniune vamală cu Țara Românească de la 1 ianuarie 1848, hotărîre publicată în colecția Martens-Murhard. Fiindcă ne-am propus ca lucrarea să poată fi folosită de o masă mai largă de cititori (specialiști și nespecialiști), am dat în traducere românească și actele în limba franceză, chiar dacă aceasta e folosită pe arie mai întinsă.

Traducerea documentelor din limba latină a fost efectuată de Gr. Tănăsescu și Vl. Georgescu, a celor din limba franceză de Sanda Mihăescu-Boroianu, iar a celui din limba germană de Ileana Bărbat.

M. Mitilineu [1] și editorii întinsei colecții care începe să apară din anul 1888 [2], considerînd valabile „capitulațiile" Țării Românești și Moldovei cu Poarta otomană, publicate de Tunusli [3] și

[1] *Colecțiune de tratatele și convențiunile României*, București, 1874.

[2] G. Petrescu, D. A. și D. C. Sturdza. *Acte și documente relative la istoria renașterii României*, vol. I.

[3] *Istoria politică și geografică a Țării Românești* (a lui Mihai Cantacuzino banul), traducere de G. Sion, București, 1863, p. 66—69 (ed. greacă, Viena, 1806).

www.dacoromanica.ro

Dionisie Fotino[4] în greceşte, le-au integrat în ediţiile lor[5]. Este vorba de „capitulaţia" dintre Mircea cel Bătrîn şi sultanul Mahomed I din 1391 sau 1393 şi aceea dintre Laiotă-Vodă şi Mahomed al II-lea din 1460, acestea reprezentînd un „statut contractual" al Ţării Româneşti faţă de Poartă. Asemenea „capitulaţii" s-ar fi încheiat şi de Moldova cu Imperiul otoman în 1511 şi 1529 prin domnitorii Bogdan al III-lea şi Petru Rareş, după însemnările cronicarului N. Costin „şi după alţi scriitori indigeni şi străini" sau după o copie scoasă din arhivele Varşoviei de şambelanul Balş, care „capitulaţii" moldovene s-au reprodus în *Buletinul şedinţelor Adunării ad-hoc a Moldovei*[6]. Istoriografia veacului trecut a admis aceste „tractaturi" ca acte autentice, ale căror originale n-au apărut pînă astăzi. În 1908 s-au ridicat obiecţii serioase asupra autenticităţii „capitulaţiilor"[7]. E drept, Principatele române n-au fost niciodată provincii turceşti, şi-au păstrat organizarea de stat şi s-au bucurat de autonomie, ceea ce tradiţia istorică n-a uitat niciodată, deci „capitulaţiile", cu toată discuţia privind autenticitatea lor, erau reale, căci reflectau o stare de lucruri existentă, recunoscută şi atestată istoriceşte[8]. Totuşi, faptul că în lucrarea prezentă am adunat numai documente a căror autenticitate nu este pusă în discuţie, ne-a obligat să le lăsăm în afară.

Multe din documentele medievale redactate în limba latină sînt datate prin sărbătoare în loc de data lunară. Astfel, de exemplu, în privilegiul acordat de Vladislav braşovenilor în anul 1368 (doc. 1 din colecţie), în locul datei de lună găsim formularea: „in vigilia

[4] *Istoria generală a Daciei*, trad. de G. Sion, vol. III, Bucureşti, 1859, p. 216—219 (capitulaţiile din 1393 şi 1460); ed. greacă, Viena, 1819.

[5] M. Mitilineu, *op. cit.*, p. 6—7, 18—19; *Acte şi documente*, p. 1—4.

[6] M. Mitilineu, *op. cit.*, p. 35—36, 51—53. „Capitulaţiile" (tractaturile) au mai fost publicate de A. Ubicini (*La question des Principautés devant l'Europe*, 1858), reproduse apoi în „Archives diplomatiques" (II, Paris, 1866, p. 293 sqq.) şi în colecţia I. V. Testa (*Recueil des traités de la Porte Ottomane avec les puissances étrangères*, t. V, Paris, 1882, p. 284 sqq.).

[7] Const. Giurescu. *Capitulaţiile Moldovei cu Poarta otomană*, Bucureşti, 1908, 65 p. Autorul le consideră „acte făurite în 1772 şi 1739" (p. 45).

[8] Mircea Maliţa. *La diplomatie roumaine. Aperçu historique*, Bucarest, 1970, p. 12—13; Şt. Ştefănescu. *Ţara Românească de la Basarab „Întemeietorul" pînă la Mihai Viteazul*, Bucureşti, 1970, p. 114—117, 133.

www.dacoromanica.ro

sancte Agnetis virginis et martyris"[9] (= în ajunul sfintei fecioare și martire Agneta). N. Densușianu, editorul acestui volum din marea colecție Hurmuzaki, cînd dă rezumatul în românește al acestui original latin, menționează în titlu numai anul 1368[10], fără să se ostenească a transforma data de sărbătoare în dată lunară, adică „ianuarie 20", cînd cade ajunul sărbătorii respective (care este la 21 ianuarie ca sărbătoare fixă)[11]. Așa procedează constant editorul amintit: cînd rezumă în românește actele din întregul volum, indică în titlu numai anul, nu și data lunară.

M. Mitilineu, care își publică colecția în 1874, cu 16 ani înainte de volumul citat din Hurmuzaki-Densușianu, folosește colecția lui G. Fejér (*Codex Diplomaticus Hungariae*, IX—4, Buda, 1848, p. 148), traduce textul cu data de sărbătoare catolică, dar nu o transformă în dată lunară, potrivit sistemului nostru de datare[12]. La fel procedează și cu documentul din 1389[13] (tratatul de alianță dintre Mircea și Vladislav Jagello), emis la „feria sexta post diem conceptionis beate Marie Virginis"[14] (= vineri după zămislirea fecioarei Maria, adică în ziua de 10 decembrie 1389), indicînd numai anul[15]. În anul 1390, martie 17, Mircea încheie la Suceava un nou tratat de alianță cu regele polon (doc. 3), amplificînd clauzele celui precedent (nr. 2). Este redactat tot în latinește și datat prin sărbătoare[16] („in festo beate Gertrudis virginis" = în sărbătoarea

[9] Hurmuzaki-Densușianu. *Documente privitoare la istoria românilor*, vol. I, partea 2 (1346—1450), București, 1890, p. 144—145, nr. 108.

[10] Idem, *ibid.*, p. 144.

[11] I. Ionașcu-F. Pall. *Elemente de cronologie medievală românească*, extras din *Documente privind istoria României. Introducere*, vol. I, București, 1956, p. 145 (lista sărbătorilor catolice).

[12] M. Mitilineu, *op. cit.*, p. 1—2.

[13] *Ibid.*, p. 2—3. Acest tratat a fost publicat prima oară la noi de A. Treb. Laurian, în „Magazin istoric pentru Dacia", vol. I, București, 1845, p. 329—331 (text latin și trad. rom.), după Mat. Dogiel (*Codex Diplomaticus regni Poloniae*, vol. I—2, Vilnae, 1758, p. 597). Mitilineu traduce după textul lui Dogiel, necunoscînd ediția Laurian.

[14] Hurmuzaki-Densușianu. *Documente*, I—2, p. 315—316, nr. 258. Sărbătoarea „zămislirea fecioarei Maria" este fixă, cade la 8 decembrie. „Feria sexta" = vineri. Pentru a putea preciza data lunară, trebuie mai întîi să stabilim în ce zi de săptămînă la 1389 a căzut 8 decembrie; tabela literelor dominicale ne indică miercuri. Cum „feria sexta" (feria a 6-a) este vineri, deci la 10 decembrie s-a emis actul (cf. I. Ionașcu-F. Pall, *op. cit.*, p. 148—241).

[15] Nici Laurian nu stabilește data de lună, nici Densușianu.

[16] Hurmuzaki-Densușianu, *op. cit.*, p. 323—324, nr. 263.

www.dacoromanica.ro

sf. Gertruda). Mitilineu admite în rezumatul actului data lunară: 15 noiembrie [17]. În realitate, sf. Gertruda se sărbătorește de catolici la 17 martie [18]. Apare inexplicabil faptul că P. P. Panaitescu acceptă data de 20 martie 1390 [19]. Cît privește pe Laurian și Mitilineu, faptul că ei susțin data de 15 noiembrie, în loc de 17 martie, este de pus în legătură cu o altă Gertruda, din seccolul al XIV-lea, pe cînd cea mai răspîndită în lumea catolică este Gertruda din secolul al VII-lea. În textul tratatului de alianță, pe bază de egalitate deplină, încheiat de Mircea cu Sigismund I la Brașov în anul 1395 se precizează că s-a emis „in dominica Reminiscere" [20]. Mitilineu dă direct data transformată: „7 martie, anul 1395", fără să o indice pe cea de sărbătoare [21].

Un document a cărui datare a fost controversată în istoriografia noastră este primul privilegiu de comerț pe care Mircea cel Bătrîn l-a dat negustorilor din Lwów (Liov) [22]. Kaluźniacki a propus anul 1390 [23], L. Charewiczowa admite 1391 [24], iar I. Nistor subscrie pentru anul 1408 [25]. Temeinic argumentat, P. P. Panai-

[17] M. Mitilineu, *op. cit.* p. 4. Aceeași dată greșită: 15 noiembrie, apare și în textul și traducerea lui A. Treb. Laurian („Mag. ist. pentru Dacia", I, p. 334—337).

[18] A. Giry. *Manuel de diplomatique*, nouvelle édition (anastatique), Paris, 1925, p. 292; A. Capelli. *Cronologia, cronografia e calendario perpetuo*, seconda edizione interamente rifatta ed ampliata, Milano, 1930 (Ed. Hoepli). Ristampata anastatica, 1960, p. 135; I. Ionașcu-F. Pall, *op. cit.*, p. 151.

[19] *Mircea cel Bătrîn*, București, 1944, p. 232.

[20] Hurmuzaki-Densușianu, *op. cit.*, p. 359—366, nr. 302. La rezumat se arată numai anul, fără lună și zi.

[21] *Op. cit.*, p. 10. Metodic ar fi trebuit să dea datarea din textul latin și să pună în paranteze pe aceea transformată, iar în rezumatul actului, de la p. 8, să indice, în primul rînd, data desfăcută: 1395, martie 7, apoi în paranteze sărbătoarea. Așa cum a procedat editorul, punînd la rezumat numai anul, iar din text eliminînd sărbătoarea, nimeni nu va ști de unde a dedus data: martie 7.

[22] Publicat prima oară de B. P. Hașdeu (*Arhiva istorică a României*, I—1, p. 3—4, nr. 1) fără să încerce a-l data. Nici Mitilineu (p. 10—11), urmînd pe Hașdeu, nu-l datează.

[23] În *Dokumenta moldavskie i multanskie z archiwum miasta Lwowa (Documente moldovenești și muntene din arhiva orașului Lwowa)*, Lwów, 1878, p. 8—9 (apud Panaitescu).

[24] În *Handel średniowiecznego Lwowa*, Lwów, 1925, p. 63, 131 (apud Panaitescu).

[25] În *Die auswärtigen Handelsbeziehungen der Moldau*, Gotha, 1911, p. 222.

www.dacoromanica.ro

tescu susține data 1403 [26], pe care ne-am însușit-o și noi (doc. 7). Acest tratat de comerț este urmat de un altul, în latinește, pe care Mircea îl emite la 1409, în reședința sa din Argeș, act făcut cunoscut la noi abia în anul 1944 de Panaitescu [27], deși fusese publicat de Kaluźniacki în colecția din 1878. În 1411, aflîndu-se la Giurgiu, unde probabil verifica cum se executau lucrările de întărire a cetății, avanpost de apărare împotriva amenințării turcești, Mircea reînnoiește tratatul de alianță defensivă cu regele Poloniei împotriva Ungariei. Actul, în latinește, s-a publicat în colecția Hurmuzaki cu unele transcrieri greșite, ca: *Imoiow*, în loc de *Giorgiow*, cum figurează în facsimilul de la sfîrșitul volumului [28]. Ca de obicei, nu se transformă sărbătoarea în dată lunară: „die dominica Vocem Iucunditatis" = duminica Glasul Bucuriei (a 5-a duminică după Paști), care în anul 1411 a căzut la 17 mai [29]. Firește, data de lună lipsește și la Mitilineu [30], ca și la Dinu C. Arion [31].

Dacă asupra datei cînd Țara Românească a plătit primul tribut Imperiului otoman sînt încă discuții din cauza inexistenței unei mărturii veridice [32], aceea privind Moldova este sigură, fiindcă s-a păstrat scrisoarea-ultimatum trimisă de Mahomed al II-lea, cuceritorul Constantinopolului, lui Petru Aron, domnul Moldovei, so-

[26] *Mircea cel Bătrîn*, p. 101—102, nota 94.

[27] *Ibid.*, p. 353, anexa II.

[28] Hurmuzaki-Densușianu, I—2, p. 472—473, nr. 391 (și planșa III la sfîrșit).

[29] Această duminică schimbîndu-se de la an la an, fiind în funcție de data Paștilor, precizarea datei lunare se face ceva mai greu, trebuind mai întîi să se stabilească la ce dată au căzut Paștile.

[30] *Op. cit.*, p. 11—12.

[31] *Din hrisoavele lui Mircea cel Bătrîn (1386—1418)*. Studiu de istorie a dreptului român, București, 1930, p. 29—30, nr. 14

[32] „Capitulația" de care s-a vorbit mai sus se presupune a fi încheiată între Mircea cel Bătrîn și sultanul Baiazid în 1391 sau 1393, date ce nu concordă cu realitatea. Hammer-Purgstall *(Geschichte des Osmanischen Reiches*, vol. I, Pesta, 1827, p. 187) vorbește de un registru în care Țara Românească ar fi fost vasală Porții la 1391, însă izvorul este îndoielnic și nu e prima și singura informație discutabilă din opera istoricului german. Se pare că o primă înțelegere între Mircea și sultanul Mahomed I s-a încheiat în 1415, căreia i-a urmat o încordare a raporturilor și o expediție turcească împotriva Țării Românești în anul 1417, cînd Mircea acceptă plata haraciului de 3 000 de galbeni (cf. P. P. Panaitescu, *op. cit.*, p. 341—344).

www.dacoromanica.ro

mîndu-l să-i trimită anual haraciul de 2 000 de galbeni. Această misivă ultimativă, redactată în slavonă, are numai data lunară: 5 octombrie, lipsindu-i anul [33]. În 1456 (prin martie-mai), Petru Aron și Marea adunare a țării, întrunită la Vaslui, au acceptat plata tributului impus de turci, trimițînd cu banii pe logofătul Mihail [34].

În mod firesc, scrisoarea-ultimatum nu putea să aibă deci o dată posterioară actului omagial din primăvara anului 1456, ci anterioară, din 5 octombrie 1455, așa cum s-a argumentat în mod temeinic [35].

Ștefăniță-Vodă a încheiat cu Sigismund, regele Poloniei, o convenție la Cracovia în anul 1519 cu privire la jurisdicția neregulilor ce se produc la granița dintre cele două state. Actul s-a editat la noi pentru întîia oară de B. P. Hașdeu după colecții polone [36]. Pentru data de lună are dată de sărbătoare: „prima duminică înainte de sf. Laurențiu". La rezumatul actului (p. 1), Hașdeu datează: „Cracovia, 1519, decembrie" (fără zi). În lumea catolică sînt mai mulți sfinți Laurențiu [37], însă cel mai vechi și mai răspîndit este cel care a fost martirizat la Roma în sec. III și se sărbătorește la 10 august [38]. Dar actul s-a emis în duminica anterioară sărbătorii ce cade la 10 august. În 1519, data de 10 august a fost într-o miercuri, și duminica ce a precedat-o a fost deci la *7 august*, data lunară a actului. Nu știm pe ce bază a admis Hașdeu decembrie. Urmînd la tron lui Ștefăniță, Petru

[33] Hurmuzaki-Densușianu-Kaluźniacki. *Documente*, II—2, p. 671, nr. 514. Se admite anul 1456 la rezumat. Și M. Costăchescu (*op. cit.*, II, p. 801) consideră ultimatumul dat în 1456. La fel Pascu și Hanga (*Crestomația*, II, p. 389—390, nr. 716—717).

[34] *Documente privind istoria României. A. Moldova*, I (1384—1475), București, 1954, p. 286—287, nr. 344.

[35] A. C. Gr. (P. P. Panaitescu. *Pe marginea folosirii izvoarelor cu privire la supunerea Moldovei la tributul turcesc (Vaslui 1456)*, în „Studii", V (1952), nr. 3, p. 197, anexa I.

[36] *Arhiva istorică a României*, I—2, p. 1—6, nr. 1, text polon și trad. rom. Editorul menționează colecțiile: *Wiszniewski, Pomniki*, IV, Cracovia, 1837, p. 146—152, și *Acta Tomiciana*, V, p. 90—93.

[37] Unul „de Cantorbéry" (la 2 februarie), altul „de Dublin" (la 14 noiembrie), un altul „de Veneția" (la 5 septembrie), apoi încă unul „de Brindisi" (la 11 iulie).

[38] A. Giry, *op. cit.*, p. 297; A. Capelli, *op. cit.*, p. 140; Ionașcu-Pall, *op. cit.*, p. 153.

www.dacoromanica.ro

Rareş face un tratat de alianţă cu regele polon în anul 1527[39]. Scris în latineşte, este datat iarăşi prin sărbătoare : „ziua sf. Lucia". Mitilineu traduce şi publică documentul[40] după M. Dogiel[41], fără să transforme sărbătoarea în dată lunară, adică „decembrie 13".

În textul traducerii documentului datat prin sărbătoare am reprodus după an sărbătoarea respectivă, apoi în paranteze ascuţite am trecut data lunară obţinută prin transformarea sărbătorii (de ex. „1368, în ajunul sf. fecioare şi martire Agneta ⟨20 ianuarie⟩". La rezumat am menţionat datarea desfăcută, punînd în paranteze rotunde sărbătoarea : „1368 ianuarie 20 (în ajunul sf. Agneta)". Cînd documentul este datat în cronologie musulmană am transformat această datare în sistemul gregorian, datarea obţinută am plasat-o în paranteze ascuţite (de ex. „luna lui Giumadi-eil-ahîr a veleatului (higiretului 1217 ⟨1802 august 29 s.n.⟩)", iar la rezumat am trecut : 1802 august 17/29 (1217 Giumadi-eil ahîr). În notele de la textul documentului turcesc (nr. 51) am explicat termenii din această limbă.

Tratatele şi convenţiile din lucrarea noastră ulterioare actului din 1527 nu mai sînt datate prin sărbătoare, ci au data lunară, astfel că nu se mai pun probleme de cronologie privind transformarea în sistemul actual de datare[42]. De reţinut însă că în 1582, papa Grigore XIII a decis îmbunătăţirea calendarului civil, care ajunsese în avans cu 10 zile faţă de anul solar, stabilind că după joi 4 octombrie, ziua următoare, vineri, să fie socotită 15 octombrie. Astfel s-a eliminat decalajul dintre calendar şi mişcarea aparentă a soarelui. Această reformă calendaristică s-a aplicat multă vreme numai în ţările catolice, sud-estul Europei rămînînd la calendarul vechi *(iulian)*, respingînd pe cel nou *(gregorian)*. În consecinţă, trebuie să se facă o concordanţă a datelor în stil nou cu stilul vechi, pentru a se evita confuziile, avîndu-se în vedere că diferenţa între cele două stiluri este de 10 zile de la 1583—1700 ; de 11 zile de la 1700 la 1800 şi de 12 zile de la 1800 la 1900, ceea ce am şi realizat.

[39] Hurmuzaki-Densuşianu, II—3 (1510—1530), p. 606—610, nr. 411.

[40] *Op. cit.*, p. 46—51.

[41] *Codex diplomaticus Poloniae*, I, p. 613.

[42] Asupra actului nr. 39 (tratatul de alianţă dintre G. Ştefan şi ţarul Rusiei din 1656), de observat că în facsimilul grec apare data 17 mai, la fel în transcrierea greacă, iar în traducere : 7 mai (R.I.R, 1933, planşa, p. 240 şi p. 246).

www.dacoromanica.ro

În alcătuirea acestei lucrări, am introdus și tratate internaționale încheiate între diferite state, fără participarea domnilor Principatelor române, însă tratate în conținutul cărora se înscriu clauze referitoare la noi (de ex. tratatele de la Passarowitz, 1718 ; Belgrad, 1739 ; Kuciuk-Kainargi, 1774 ; Șiștov, 1791 ; Iași, 1791—1792 ; București, 1812 ; Akerman, 1826 ; Adrianopol, 1829 ; Balta Liman, 1849 ; Paris, 1856 și convenția din Paris, 1858), pe care M. Mitilineu le-a omis din colecția sa, în care nu figurează pentru întreaga epocă fanariotă decît privilegiul din 1784 acordat de Al. I. Mavrocordat negustorilor supuși austrieci [43]. Din perioada domniilor pămîntene nu s-a reținut nici un document, iar din epoca regulamentară sînt incluse două convenții : una dintre Moldova și Austria din 1838 [44] ; alta dintre Țara Românească și Austria din 1842 [45], relative la extrădarea dezertorilor și altor fugari. După Mitilineu, Principatele danubiene n-au mai avut nici o activitate diplomatică de la 1711 pînă la formarea statului național România, ceea ce este cu totul contrar realității istorice, și această concepție trebuie respinsă cu hotărîre. În prefața lucrării, Mitilineu face și o periodizare a materialelor documentare : I (1368 — 13 martie 1856 „data tratatului de la Paris", pe care nu-l inserează ca și cînd ar fi cu totul străin de cauza noastră națională) și II (1856—1874) [46], fără să explice raționea acestei împărțiri.

Fiind o operă de selectare, și selectarea fiind totdeauna dificilă, căci riscă să se realizeze uneori și sub influența unor factori subiectivi, s-ar putea ivi obiecții asupra pieselor alese, care s-ar fi putut înlocui cu altele. Unele din tratatele menționate în aliniatul precedent neferindu-se numai la țara noastră, cineva ar putea spune că trebuia să dăm numai extrase din aceste izvoare care ne privesc direct. Considerăm că, smulse din context, aceste extrase ar lipsi pe cercetător de cunoașterea și înțelegerea ansamblului de fapte din tratatele respective încheiate de statele vecine în legătură cu țara noastră. Ne-am gîndit apoi la faptul că edițiile anterioare nu numai că sînt pline de inadvertențe și lacune, dar sînt și foarte rare. Pe de altă parte, în acestea se dau unele texte numai

[43] M. Mitilineu, *op. cit.*, p. 78—80.
[44] *Ibid.*, p. 80—86.
[45] *Ibid.*, p. 87—94.
[46] *Ibid.*, p. VII. La p. IX, se recunoaște : „Lacune pot exista în colecțiunea de față". Din cele ce am arătat în această prefață, se poate observa că ele sînt și numeroase și grave, inducînd în eroare pe cercetători.

www.dacoromanica.ro

în limba originalului, de pildă în latină, şi nu sînt prea mulţi cei ce o cunosc. Am tradus, firește, numai acele documente a căror traducere nu s-a publicat pînă astăzi. În ceea ce privește documentele publicate în traducere de către alţi editori, am ales dintre acestea pe acelea pe care le-am considerat mai satisfăcătoare ; nu ne-am propus ca să traducem după originale toate documentele incluse în colecţia de faţă, nici nu am intervenit în traducerile din alte ediţii decît în cazul unor inadvertenţe evidente sau ale unor pasaje obscure.

Pentru o mai lesnicioasă folosire a culegerii, am dat la sfîrşitul ei o listă cronologică a documentelor, lista bibliografică şi un indice alfabetic.

www.dacoromanica.ro

Studiu introductiv

Diplomația, ca mijloc eficient pentru obținerea păcii, pentru stingerea unor conflicte, a fost practicată de români din cele mai vechi timpuri. Rezistînd tuturor încercărilor istoriei, poporul român a străbătut vremurile de restriște „pentru că întotdeauna a fost animat de o nestinsă dragoste de patrie, de curaj și spirit de abnegație". [1] Parte integrantă a luptei poporului român pentru apărarea ființei sale, diplomația a fost practicată încă de primele formațiuni statale românești din Transilvania secolului al X-lea, atît cu ocazia conflictelor avute cu regatul maghiar, cît și în vederea întreținerii unor relații politice cu statele vecine : țaratul bulgar, statul morav sau cu Imperiul bizantin [2].

Fiind unul din principalele mijloace ale statului pentru practicarea politicii sale externe, diplomația are o legătură directă cu forța internă a statului ce o practică, cu caracterul său. Așa se face că după formarea, în secolul al XIV-lea, a statelor feudale Țara Românească și Moldova, și mai ales după consolidarea internă a acestora, ea capătă o greutate din ce în ce mai mare în lupta țărilor române pentru menținerea independenței și a ființei lor de stat. De altfel, se poate afirma fără putință de tăgadă că această luptă a fost una din constantele diplomației românești, chiar de la începuturile sale. Ceea ce a hotărît, în parte, o aseme-

[1] Nicolae Ceaușescu. *România pe drumul desăvîrșirii construcției socialiste*, vol. 2, București, Editura politică, 1968, p. 465.

[2] Vezi Mircea Malița. *La diplomatie roumaine. Aperçu historique*, Bucarest, Edition Meridiane, 1970, p. 10—11.

www.dacoromanica.ro

nea situație a fost, desigur, și poziția geografică a țărilor române, care, înconjurate fiind de puternice state feudale ca regatul maghiar, regatul polon, Imperiul otoman, erau permanent amenințate în existența lor de sine stătătoare.

În aceste împrejurări, forța militară nu era întotdeauna suficientă pentru apărarea independenței și a ființei de stat a țărilor române. Un rol însemnat l-a avut „forța" diplomației, a tratativelor, a alianțelor consemnate în tratate, care și-a adus în bună măsură contribuția la găsirea unui drum propriu în istorie pentru țările române. De aceea, diplomația românească nu poate fi înțeleasă fără urmărirea permanentă a jocului de interese, a acțiunilor întreprinse de puternicele state vecine, în funcție de care, nu de puține ori, și-a orientat și ea acțiunile proprii.

Istoria diplomației feudale românești a cunoscut, datorită unor împrejurări specifice, două faze distincte. O primă fază este corespunzătoare secolelor XIV—XVI, în care neatîrnarea țărilor române a creat posibilitatea exercitării depline a prerogativelor lor pe plan extern. Dacă în această perioadă, mai ales în vremea unor domnitori puternici ca Mircea cel Bătrîn și Ștefan cel Mare, forța militară a jucat un rol esențial în apărarea independenței, diplomația a fost și ea folosită cel puțin în egală măsură în acest scop.

O a doua fază corespunde statornicirii regimului de vasalitate față de Imperiul otoman și ea durează aproximativ de la mijlocul secolului al XVI-lea pînă la începutul secolului al XIX-lea [3]. În această perioadă, prerogativele de suveranitate ale țărilor române au fost limitate cu forța de Poartă, diplomația românească, exceptînd unele momente istorice, nemaiputîndu-se afirma de sine stătător. Trebuie precizat însă că, cu toată această limitare, diplomația românească a continuat să ființeze, ea manifestîndu-se în cele mai multe cazuri însă în secret. Dar ceea ce rămîne esențial este faptul

[3] Dan Berindei. *Din începuturile diplomației românești moderne*, București, Editura politică, 1966, p. 6.

www.dacoromanica.ro

că țările române și-au păstrat permanent autonomia [4], care în anumite perioade a fost doar redusă, însă niciodată desființată, poziția lor ca subiect de drept internațional fiind menținută întotdeauna [5], în ciuda acestor limitări. Desigur, limitările erau destul de aspre și ele atingeau o serie de prerogative aparținînd domnitorilor și, prin aceasta, prerogativele statului ca atare. Astfel, în această a doua fază, domnitorii români nu aveau dreptul de a declara război, de a încheia pace, de a face vreo alianță, de a trimite agenți pentru afacerile statului la principii străini etc. [6]. Cu toate acestea, diplomația românească a reușit să mențină *statutul contractual* cu Imperiul otoman prin plata unui tribut în schimbul respectării autonomiei interne. În ce privește legătura cu Poarta, domnii români o fac prin capuchehăi (agenți diplomatici).

Situația țărilor române față de Poarta otomană a oscilat însă în diferite perioade după împrejurări. Nu se poate spune că, odată fixat un anumit regim al acestor relații, el s-a menținut neschimbat mai multe secole. Au existat și momente „excepționale" cînd domnitorii români, cu de la sine putere, își reluau prerogativele răpite. În astfel de situații, ei acționează de multe ori ca adevărați domni liberi, trimit solii, duc tratative cu țările străine, încheie tratate etc. Exemplul cel mai strălucit îl constituie în acest sens Mihai Viteazul. Dar și alți domnitori din epoca vasalității țărilor române față de Imperiul otoman s-au manifestat astfel, ca, de pildă, Matei Basarab, Vasile Lupu, Mihnea al III-lea, Șerban Cantacuzino, Constantin Brîncoveanu, Dimitrie Cantemir etc. Nu este mai puțin adevărat că un rol deosebit de important l-a avut în legătură cu aceasta și situația internațională, care, în diferite momente, favoriza acțiunile antiotomane ale domnitorilor români pentru salvgardarea suveranității și cucerirea independenței.

[4] B. Boerescu. *România după tratatul de la Paris din 30 martie 1856*, Paris, 1857, p. 25.

[5] *Reprezentanțele diplomatice ale României*, vol. I, București, Editura politică, 1967, p. 65.

[6] D. Cantemir. *Descrierea Moldovei*, București, Editura tineretului, 1965, p. 100.

www.dacoromanica.ro

Chiar în epoca fanariotă (1711—1821), cînd prerogativele de suveranitate ale țărilor române au suferit limitarea lor maximă, diplomația românească a continuat să se manifeste. Cu toate că în această perioadă nu a existat o politică externă de sine stătătoare a țărilor române față de puterile europene, ea a influențat vădit politica turcească mai ales în ceea ce privește viața principatelor înseși [7].

Împrejurări istorice cunoscute au făcut ca forța Imperiului otoman să intre într-un proces de regres o dată cu sfîrșitul secolului al XVII-lea. De acest fapt vor urmări să beneficieze celelalte mari puteri, acestea căutînd pe toate căile să cîștige pozițiile pierdute de otomani în mod succesiv. Aceste interese contradictorii au oferit, în multe împrejurări, țărilor române posibilitatea recuceririi treptate a prerogativelor smulse de către Poarta otomană. În această ordine de idei, se poate spune că anul 1774, cînd în urma războiului ruso-turc s-a încheiat tratatul de la Kuciuk-Kainargi, a constituit începutul unor schimbări calitative în relațiile țărilor române cu Poarta, ducînd în același timp la o creștere a rolului lor internațional [8]. Aceste schimbări vor fi, de altfel, consemnate succesiv în diferitele tratate încheiate între Turcia, pe de o parte, și celelalte mari puteri, pe de altă parte.

Evoluția internă a Principatelor române, apariția și dezvoltarea treptată a burgheziei naționale au dat un impuls deosebit luptei pe plan extern pentru independență și suveranitate.

Mișcarea revoluționară de la 1821 condusă de Tudor Vladimirescu, iar mai apoi, în mod deosebit, revoluția de la 1848 au constituit momente esențiale ale istoriei noastre, care au adus schimbări calitative sistemului diplomației românești. Astfel, se creează Ministerul de Externe și se trimit agenți diplomatici în principalele state europene.

[7] V. Mihordea. *Politica orientală franceză și țările române în secolul al XVIII-lea*, București, 1937, p. 58.

[8] I. Vîntu, G. G. Florescu. *Unirea Principatelor în lumina actelor fundamentale și constituționale*, București, Editura științifică, 1965, p. 46.

www.dacoromanica.ro

Una din sarcinile fundamentale ale revoluției de la 1848 a fost, alături de sarcina socială, aceea națională, care trebuia să se înfăptuiască prin înlăturarea suzeranității otomane și habsburgice și prin unirea tuturor românilor într-un singur stat.

Revoluția de la 1848 din cele trei țări române a deschis noi perspective politicii externe, „subordonată, în linii generale, sarcinii înfăptuirii unității naționale și independenței poporului român" [9].

Cei mai luminați fii ai poporului, revoluționarii de la 1848, N. Bălcescu, M. Kogălniceanu, V. Alecsandri, Al. I. Cuza, I. Ghica și mulți alții, au acționat chiar și după înăbușirea revoluției, în emigrație, ca niște adevărați diplomați fără depline puteri pentru a face cunoscute Europei drepturile țărilor române de a se uni într-un singur stat independent și suveran.

După realizarea unirii Țării Românești și Moldovei într-un stat de sine stătător, în ianuarie 1859, lupta pentru cucerirea deplinei independențe se intensifică. Unul din aspectele acestei lupte l-au constituit repetatele încercări ale diplomației românești de a încheia tratate pe picior de egalitate cu celelalte state, acțiuni prin care se urmărea cîștigarea de fapt a unor noi atribute ale suveranității față de Poartă.

Diplomația românească a dovedit în aceste împrejurări o deosebită maturitate, inteligență și un remarcabil simț politic, orientîndu-se cu luciditate și folosind toate posibilitățile oferite de conjunctura internațională. În această ordine de idei, poate fi amintită încheierea încă în anul 1869 [10] a unei convenții consulare cu Rusia, apoi în anul 1875 [11] a unei convenții comerciale cu Austria, convenție al cărei rol politic nu poate fi contestat, în ciuda faptului că ea avea un caracter economic oneros pentru țara noastră. De asemenea, o convenție comercială a mai fost încheiată în anul 1876 cu Rusia.

Încheierea acestor convenții prin eludarea unor clauze ale tratatelor ce fixau natura relațiilor dintre țările ro-

[9] Dan Berindei, *op. cit.*, p. 33.
[10] *Anexa nr. 64*, p. 355—367.
[11] *Anexa nr. 66*, p. 377—390.

www.dacoromanica.ro

mâne și Poarta otomană a fost rodul unor îndelungate și răbdătoare negocieri purtate cu multă abilitate de diplomația românească și, alături de multe alte acțiuni care urmăreau lărgirea și consolidarea relațiilor externe ale țării, a adus un aport substanțial în lupta pentru obținerea independenței de stat a țării noastre.

Proclamarea independenței României la 9 mai 1877 a „oficializat" sistemul de relații externe realizat și întreținut de diplomația românească încă înainte de acest moment istoric, a creat cadrul necesar pentru manifestarea sa pe plan internațional ca stat liber și suveran. Această manifestare a fost deosebit de pregnantă în ceea ce privește încheierea de tratate și convenții pe picior de egalitate cu celelalte state, statuîndu-se astfel vechile relații pe care România le întreținuse cu ele pe planuri multiple : politic, economic, cultural etc.

*

* *

Încă de la formarea statelor feudale Țara Românească și Moldova, activitatea diplomatică a acestora s-a desfășurat pe coordonatele menținerii unui echilibru politic-militar în zona sud-est europeană, unde se manifestau interesele contradictorii ale unor puternice regate ale timpului și, implicit, pentru menținerea independenței și ființei lor de stat, materializată prin încheierea a numeroase tratate ce consemnau realizarea unor alianțe politice, privilegii comerciale sau de altă natură etc. Toate aceste acte politice nu pot fi înțelese însă fără o cunoaștere chiar și sumară a împrejurărilor în care fiecare din ele au fost încheiate, aceste împrejurări reflectînd nu de puține ori situații de moment, repede schimbate, acte care, de aceea, ar apărea contradictorii pentru un necunoscător.

Pe de altă parte, trebuie subliniat de la început faptul că perioadele cele mai intense ale activității diplomației românești, și aceasta se manifesta și pe planul încheierii de tratate, sînt concentrate în jurul unor momente esențiale ale istoriei patriei noastre, momente ce au consemnat lupta pentru păstrarea independenței, iar

www.dacoromanica.ro

după pierderea acesteia, pentru respectarea autonomiei interne și pentru recucerirea ei.

Primul tratat *încheiat* de Țara Românească pare a data din anul 1354, consemnînd restabilirea unor bune relații între Nicolae Alexandru Basarab și regele Ungariei Ludovic I de Anjou, relații întrerupte între cele două state după conflictul din anul 1330 dintre Basarab I și regele maghiar Carol Robert de Anjou [12]. Actul nu s-a păstrat, dar este amintit într-un privilegiu dat episcopului de Oradea, Demetrius, tocmai pentru meritele acestuia ocazionate de încheierea înțelegerii respective [13].

Primul tratat românesc *păstrat* este un privilegiu de negoț pe care Vladislav I Vlaicu, domn al Țării Românești, l-a acordat brașovenilor la 20 ianuarie 1368. În textul privilegiului se amintește că a fost dat la cererea aceluiași rege maghiar Ludovic I „pentru statornicirea și întărirea păcii veșnice între noi... și între toți orășenii și locuitorii din Brașov" [14].

Aceste prime acte internaționale confirmă faptul că în politica externă a Țării Românești relațiile cu puternicul regat maghiar aveau o deosebită greutate.

O perioadă foarte laborioasă pe tărîm diplomatic au constituit-o, fără îndoială, anii domniei în Țara Românească a lui Mircea cel Bătrîn. Consolidîndu-și pe plan intern țara, Mircea a reușit să facă față cu succes pericolelor pe plan extern create de înaintarea otomană, care an de an cuprindea noi teritorii la sud de Dunăre.

În urma înfrîngerii oștilor creștine la Kossovopolje și după ce țaratul bulgar de răsărit cu capitala la Tîrnovo a fost ocupat de turci în iulie 1393, pericolul pentru Țara Românească se contura din ce în ce mai clar. În fața otomanilor care ajunseseră pe linia Dunării,

[12] Virgil Cîndea, Dinu C. Giurescu, Mircea Maliță. *Pagini din trecutul diplomației românești*, București, Editura politică, 1966, p. 49.

[13] Textul latin al privilegiului în colecția E. Hurmuzaki. *Documente privitoare la istoria românilor*, vol. 1—2, București, 1890, p. 37.

[14] *Anexa nr. 1*, p. 81—83.

www.dacoromanica.ro

Mircea va apăra cu spada, dar şi cu arma diplomaţiei independenţa ţării timp de trei decenii, reuşind să asigure „dăinuirea şi consolidarea statului românesc dintre Carpaţii meridionali şi Dunăre“ [15].

Înţelegînd că în faţa pericolului otoman o opoziţie nu poate fi rodnică decît cu sprijinul regatelor vecine mai puternice, Mircea a acţionat în vederea apropierii de Polonia şi de Ungaria. În acest scop, voievodul muntean a iniţiat mai întîi o apropiere de Polonia, urmînd apoi ca, printr-o folosire judicioasă a relaţiilor cu regele polon, să-şi creeze condiţii pentru o viitoare apropiere de vecinul său maghiar. Aşa se face că în decembrie 1389 îi găsim pe solii lui Mircea, Manea şi Roman Herescu, la Radom, însoţiţi de Drăgoi spătarul, boier moldovean trimis de Petru I Muşat, al cărui rol de mediere în acţiunea întreprinsă de Mircea era evident. Solii încheie un tratat prin care Mircea se îndatora să ajute pe regele polon Vladislav Iagello împotriva regelui Sigismund al Ungariei, precum şi împotriva altor duşmani [16].

În legătură cu acest act, la care se adaugă şi altele încheiate ulterior de Mircea şi de Petru I al Moldovei cu regele polon, se poate afirma că „nimic nu arată vreo dependenţă feaudală“ a celor doi domni români [17].

Poziţia egală a lui Mircea faţă de regele polon reiese şi din faptul că angajamentele domnitorului român erau urmate de angajamente ale regelui polon, care, la rîndul său, îşi asuma aceleaşi obligaţii faţă de Mircea.

Cu toate că tratatul preliminar din 1389 era îndreptat în primul rînd împotriva regelui maghiar, Mircea l-a folosit de fapt pentru realizarea intenţiei sale de a se apropia de acesta, apropiere indispensabilă în contextul evenimentelor ce se desfăşurau cu repeziciune în sudul Dunării. Astfel se explică toate căutările lui în vederea obţinerii din partea regelui polon a unei „libertăţi de acţiune“ privind relaţiile cu Ungaria. În vederea realizării planurilor sale, solii lui Mircea se întîlnesc cu cei ai regelui polon în Suceava, la 30 mar-

[15] V. Cândea, D. Giurescu, M. Maliţa, *op. cit.*, p. 68.
[16] *Anexa nr. 2*, p. 83—84.
[17] N. Iorga. *Istoria românilor*, vol. III, Bucureşti, 1937, p. 276.

www.dacoromanica.ro

tie 1390, şi cad de acord să adauge la înţelegerea din anul precedent unele articole „...care vor întări mai tare unirea în condiţiunile sale“ [18]. Prin această nouă înţelegere se stabilea că regele polon nu va putea începe război contra regelui maghiar fără a-l înştiinţa pe domnitorul român asupra cauzelor războiului. Pe de altă parte, orice înţelegere care ar fi intervenit între Mircea şi regele maghiar trebuia confirmată şi întărită de regele polon.

Referindu-se la acest act, N. Iorga afirmă că nu există dovada acceptării sale de către polonezi, acceptare care ar fi fost, după părerea sa, imposibilă [19].

Părerea emisă de N. Iorga este susţinută şi de faptul că în noul tratat încheiat cu polonii la 6 iulie 1391 de către Mircea sînt confirmate toate clauzele alianţei existente între cele două părţi, în afara celor cuprinse în actul adiţional din 17 martie 1390 [20]. Oricum însă, acţiunea ca atare dovedeşte preocupările lui Mircea în vederea îmbunătăţirii relaţiilor sale cu vecinul maghiar.

Evenimentele care se succedau cu repeziciune peste Dunăre au accentuat ameninţarea otomană de-a lungul fluviului. În aceste împrejurări, Mircea trece Dunărea şi înfrînge trupele otomane din sudul Dobrogei. Lupta din 1394 a fost un adevărat dezastru pentru otomani [21]. În toamna aceluiaşi an, la 10 octombrie, se dă vestita bătălie dintre români şi otomani, la Rovine, sfîrşită cu victoria lui Mircea. Dar lupta pentru putere dintre facţiunile boierimii muntene în acest moment, cînd prin forţa împrejurărilor, în urma luptelor cu turcii, domnitorul nu mai beneficia de întreaga sa capacitate militară, l-a obligat pe Mircea să-şi caute adăpost în Transilvania, tronul muntean fiind ocupat de Vlad cu sprijin turcesc.

Împrejurarea oferită de evenimentele petrecute în cursul anului 1394 a creat un cadru propice pentru o acţiune diplomatică deosebit de importantă pentru dom-

[18] *Anexa nr. 3*, p. 85—87.
[19] N. Iorga, *op. cit.*, p. 277
[20] *Anexa nr. 4*, p. 87—89.
[21] P. P. Panaitescu. *Mircea cel Bătrîn*, Bucureşti, Casa Şcoalelor, 1944, p. 240.

www.dacoromanica.ro

nitorul român, acțiune materializată prin încheierea tratatului de alianță cu regele maghiar Sigismund, la Brașov, la 7 martie 1395. Prin acest tratat se crea posibilitatea cooperării între Țara Românească și Ungaria în lupta antiotomană, ceea ce corespundea în întregime concepțiilor lui Mircea asupra modului în care putea fi stăvilită expansiunea otomană. Sigismund, la rîndul lui, a înțeles că Mircea reprezenta pentru el un ajutor deosebit de prețios în lupta pentru apărarea integrității regatului său. Aceasta reiese atît din modul în care regele maghiar l-a primit pe Mircea, cît și din clauzele tratatului încheiat de ei, în vederea luptei contra turcilor, pe baza unei depline egalități între părți [22].

În acest timp, uzurpatorul tronului lui Mircea, Vlad, tatona ca, alături de „alianța" sa cu turcii, să realizeze o alianță și cu Polonia, față de regele căreia la 28 mai 1396 dădea un act omagial recunoscîndu-l drept suzeran [23], regele polon garantîndu-i, la rîndul său, încă înainte stăpînirea asupra Țării Românești.

Regele maghiar Sigismund înțelegea, pe de altă parte, că de fapt acest întreg sistem de alianțe era îndreptat împotriva sa, întărindu-i astfel convingerea în necesitatea sprijinirii lui Mircea. Nu ne vom opri asupra celor trei campanii întreprinse de oștile lui Sigismund în Țara Românească în sprijinul aliatului său, dintre care ultima s-a soldat cu înfrîngerea lui Vlad și restabilirea autorității lui Mircea asupra unei mari părți a țării. Vom constata numai că Mircea va reuși în cele din urmă să-și extindă autoritatea asupra întregii țări, iar în anii următori, la 1397 și la 1400, să-i învingă pe turci. Toate aceste evenimente confirmau însă concepțiile lui Mircea după care fără o alianță cu Ungaria și cu Polonia nu se puteau crea premisele pentru o coordonare a eforturilor spre a face față cu succes expansiunii otomane. Așa se face că, după urcarea pe tronul Moldovei a lui Alexandru cel Bun, Mircea va reînnoi alianțele mai vechi cu regatul polon. Astfel,

[22] *Anexa nr. 5*, p. 89—92.

[23] E. Hurmuzaki-Densușianu. *Documente....*, vol. 1—2, p. 374—375, nr. 316.

www.dacoromanica.ro

în anul 1403 la Giurgiu se încheie un nou tratat de alianţă între Mircea şi regele Poloniei Vladislav al II-lea, care confirma tratatele încheiate anterior între cele două părţi. Trebuie reţinut că stipulaţiile sale sînt formulate în termeni generali, el nefiind îndreptat direct împotriva nimănui [24], ceea ce dovedeşte eforturile lui Mircea de a avea relaţii bune atît cu Polonia, cît şi cu Ungaria, ca şi deosebita sa capacitate pe tărîmul diplomaţiei. Tot prin 1403, domnul muntean dă un privilegiu de comerţ liovenilor [25].

Această evoluţie în sistemul de alianţe creat cu atîta trudă de Mircea are legătură şi cu evenimentele petrecute în anul 1400 în Moldova, unde el a întreprins o expediţie, sprijinindu-l direct pe Alexandru cel Bun pentru a ocupa tronul Moldovei. Acţiunea respectivă trebuie privită şi prin prisma apropierii lui Mircea din nou de Polonia [26], apropiere ce se va confirma prin tratatul din 1403.

În aceeaşi perioadă, tînărul domnitor moldovean Alexandru încheia, la 12 martie 1402, un tratat de închinare şi credinţă cu regele polon Vladislav al II-lea, pe care îl numea „scumpul nostru domnitor, Craiul" [27]. Desigur, către această acţiune îl îndemnase dorinţa consolidării domniei sale, mai ales că marele cneaz al Lituaniei, Vitold, susţinea ca pretendent la tronul Moldovei pe Ivaşcu, fiul lui Petru I, care depusese la 25 martie 1400 jurămînt de omagiu atît regelui polon, cît şi marelui cneaz lituan [28].

În aceste circumstanţe Alexandru cel Bun a depus, la 1 august 1404, jurămîntul de credinţă regelui polon, la Cameniţa, iar cu acel prilej s-a încheiat şi un nou tratat între cele două părţi [29], întărit ulterior, la 6 octombrie 1407, la Liov, printr-un alt act [30]. Domnitorul

[24] E. Hurmuzaki-Densuşianu, *op. cit.*, vol. 1—2, p. 824, nr. 652, orig. slav şi trad. latină.
[25] *Anexa nr. 7*, p. 94—95.
[26] N. Iorga, *op. cit.*, p. 310.
[27] *Anexa nr. 6*, p. 93.
[28] P. P. Panaitescu, *op. cit.*, p. 278.
[29] M. Costăchescu. *Documente moldoveneşti înainte de Ştefan cel Mare*, vol. II, Iaşi, 1932, p. 625—626, nr. 173, orig. slavon.
[30] *Op. cit.*, p. 628—630, nr. 175, orig. slavon.

www.dacoromanica.ro

moldovean va rămîne, de altfel, un credincios aliat al polonilor, aflîndu-se permanent alături de regele polon Vladislav în conflictul pe care acesta îl are cu regele maghiar Sigismund, lucru confirmat și de noul tratat moldo-polon încheiat la Roman în anul 1411 [31].

Ulterior, la 16 martie 1412, la Lublau s-a încheiat un tratat între cei doi regi, ale cărui clauze au rămas mult timp necunoscute lui Alexandru cel Bun. În tratat se stipula că Moldova va rămîne în legăturile sale cu Polonia, dar va trebui să dea ajutor regelui Ungariei contra turcilor. În cazul în care Alexandru nu ar fi voit să dea ajutor regelui Sigismund, armatele celor doi regi urmau să intre în țară, să-l scoată pe Alexandru din domnie și să împartă Moldova între ei [32].

În tot acest timp, relațiile lui Mircea cu regatul maghiar, cît și cu regatul polon au avut o evoluție pozitivă. În 1406, Mircea și Sigismund pun la cale o coaliție antiotomană, iar în 1410 Mircea reînnoi alianța cu Polonia, după ce în 1408 încheiase cu ea un tratat de negoț [33]. Alianța cu polonii este confirmată de Mircea printr-un hrisov dat din Giurgiu la 17 mai 1411 [34]. Trebuie amintit că toate acestea făceau parte dintr-un adevărat complex de acțiuni diplomatice pe care domnitorul român le desfășura paralel pe plan extern și care îi adusese o poziție deosebită în sud-estul Europei, poziție ce va culmina cu amestecul în lupta de succesiune la tronul otoman.

Faptele dovedesc că politica externă promovată de Mircea cel Bătrîn, alianțele încheiate pe baza unei profunde cunoașteri a raporturilor intime existente între statele centrului și sud-estul Europei i-au dat posibilitatea să acționeze cu energie împotriva pericolului cel mai grav care amenința Țara Românească : expansiunea otomană, izbutind să păstreze independența țării.

[31] *Anexa nr. 10*, p. 101—103.

[32] E. Hurmuzaki-Densușianu, *op. cit.*, p. 493—494, nr. 406, orig. latin („feria IV post dominicam Laetare" = 16 martie, nu 15 cum s-a calculat în Hurmuzaki).

[33] *Anexa nr. 8*, p. 95—99.

[34] *Anexa nr. 9*, p. 99—101.

www.dacoromanica.ro

O dată cu Mircea cel Bătrîn se încheie un capitol deosebit de fructuos al istoriei diplomației românești. În politica externă a urmașilor săi imediați se constată două tendințe. Una de înțelegere cu otomanii, care între timp dădeau noi lovituri țării, și între promotorii căreia s-a manifestat mai ales Radu Praznaglavna, și o alta ce urmărea continuarea politicii practicate de Mircea, de apărare prin toate mijloacele a independenței țării, și în care s-a ilustrat Dan al II-lea. De altfel, acest viteaz domnitor român, sprijinindu-se pe ajutorul regelui maghiar Sigismund, cu care a și încheiat un tratat de alianță defensivă la 1426 [35], a luptat cu multă vitejie pentru a apăra independența și suveranitatea țării, obținînd mai multe victorii împotriva turcilor și a rivalului său Radu, sprijinit de turci.

Luptele interne din Țara Românească l-au convins însă curînd pe Dan că rezistența armată împotriva turcilor devenise imposibilă. După lupta de la Golubać în Serbia, unde oștile maghiare și române au fost înfrînte, Dan a încheiat pace cu turcii în 1428. Această acțiune politică va avea ca rezultat o încordare în relațiile pe care Dan le avea cu regele maghiar, dar ea a constituit o reafirmare a independenței Țării Românești, independență confirmată, de altfel, și în tratatul încheiat de Sigismund cu turcii în anul 1429 [36].

În Moldova, în acest timp, Alexandru cel Bun a continuat să ducă o politică externă menită să apere independența țării. Astfel, în mai 1426 el a încheiat un nou tratat cu regele Poloniei Vladislav al II-lea, în vederea trecerii oștilor polone prin Moldova pentru a lupta contra turcilor [37].

După moartea lui Dan al II-lea și a lui Alexandru cel Bun, atît în Țara Românească cît și în Moldova, luptele feudale interne au devenit din ce în ce mai violente. Pe plan extern, ele s-au dovedit de rău augur, deoarece turcii puteau prăda acum nestingheriți.

[35] Hurmuzaki-Densușianu, *op. cit.*, p. 534, nr. 445, mențiune în latină.

[36] *Istoria României*, vol. II, București, Editura Academiei, 1962, p. 388.

[37] M. Costăchescu, *op. cit.*, p. 642—644, nr. 178, orig. latin.

www.dacoromanica.ro

În expedițiile din ce în ce mai dese pe care turcii le întreprind și în Transilvania, chiar unii domnitori români sînt siliți să participe, așa cum s-a întîmplat cu Vlad Dracul, domnitorul Țării Românești, în anul 1438. După această expediție, Vlad Dracul va fi silit de altfel să meargă pentru închinare la Poartă, unde-și va lăsa doi fii ca ostatici [38]. Cu toate acestea el beneficiază în continuare de majoritatea prerogativelor sale, lucru ce reiese și din faptul că la 8 septembrie 1439 dădea un privilegiu negustorilor din Polonia și Moldova [39].

La fel se prezenta situația și în Moldova, unde, deși luptele feudale au avut un caracter mai violent, totuși Ștefan al II-lea încheie în 1445 un tratat de alianță cu Polonia [40], iar Roman al II-lea și Alexăndrel acordă în 1447 [41] și 1449 [42] privilegii brașovenilor.

În aceste vremuri deosebit de grele pentru țările române, i-a fost dat unui alt român, *Iancu de Hunedoara*, mare conducător de oști în slujba regelui maghiar să ridice din nou steagul luptei antiotomane. Sub conducerea iscusită a acestuia, ostași români, maghiari, sîrbi și de alte naționalități au dat lovituri grele otomanilor. Personalitatea lui Iancu de Hunedoara s-a impus repede atît în Ungaria, cît și în cele trei țări române. Din anul 1440 el este numit de regele maghiar voievod al Transilvaniei și comite al Timișoarei, iar după moartea regelui devine regent (1446—1453). Domnitorii Țării Românești și Moldovei au încheiat tratate cu el ca regent al Ungariei. Astfel Bogdan al II-lea, domnul Moldovei, încheia cu acesta un tratat de alianță la 11 februarie 1450 la Roman [43], tratat ce va fi lărgit la 5 iulie al aceluiași an la Suceava [44]. Vladislav al II-lea,

[38] N. Iorga. *Istoria românilor. Cavalerii*, vol. IV, București, 1937, p. 62.

[39] B. P. Hașdeu. *Arhiva istorică a României*. I—1, p. 84—85, nr. 108, orig. latin.

[40] *Anexa nr. 11*, p. 103—105.

[41] *Anexa nr. 12*, p. 105—106.

[42] *Anexa nr. 13*, p. 106—109.

[43] *Anexa nr 14*, p. 109—111.

[44] M. Costăchescu, *op cit.*, p. 755—758, nr. 272, orig. slavon.

www.dacoromanica.ro

domnul Ţării Româneşti, încheie la rîndul său, la 15 noiembrie 1455, cu Iancu de Hunedoara un tratat de pace şi de negoţ. Textul acestui tratat nu s-a păstrat, dar el este amintit într-o scrisoare a lui Iancu către braşoveni [45].

Activitatea diplomatică intensă, care a avut ca rezultat încheierea unor tratate între Ţara Românească, Moldova şi Transilvania, exprima, desigur, şi dezideratul aceluiaşi popor de a se apăra împotriva dominaţiei străine şi constituia, totodată, un element al apropierii între cele trei entităţi statale româneşti.

Victoriile militare obţinute de Iancu de Hunedoara, ca şi activitatea sa diplomatică intensă au contribuit substanţial la stăvilirea expansiunii otomane pentru trei sferturi de veac spre Europa centrală. Moartea sa, survenită după vestita bătălie de la Belgrad din 1456, însemna o diminuare a capacităţii de rezistenţă antiotomană. În anul următor însă, pe tronul Moldovei se va aşeza unul dintre cei mai bravi şi mai străluciţi luptători împotriva turcilor : Ştefan cel Mare, care va continua cu vigoare lupta pentru independenţa ţărilor române, mai ales că predecesorul lui Ştefan în Moldova, Petru Aron, speriat de ultimatumul trimis de Mahomed al II-lea în octombrie 1455 [46], acceptase, împreună cu marea boierime, în primăvara anului 1456 [47], ca Moldova să plătească turcilor un tribut anual de 2 000 de galbeni. În aceste circumstanţe grele, Petru face un tratat de alianţă cu regele Poloniei [48], şi reconfirmă braşovenilor vechile privilegii [49].

Întreaga activitate a lui Ştefan a fost îndreptată către apărarea independenţei ţării, către ridicarea sa din toate punctele de vedere [50]. Este elocvent în acest sens faptul că primele acte cu caracter internaţional emanate din cancelaria lui Ştefan cel Mare au fost docu-

[45] F. C. Nano, *op. cit.*, p. 17.
[46] *Anexa nr. 15*, p. 111—112.
[47] *Anexa nr. 16*, p. 112—114.
[48] *Anexa nr. 17*, p. 114—119.
[49] *Anexa nr. 18*, p. 120.
[50] N. Iorga. *Istoria lui Ştefan cel Mare*, Bucureşti, Editura pentru literatură, 1966, p. 64.

www.dacoromanica.ro

mente cu caracter economic. Astfel, la 10 iulie, 1457 sau 1458, el dă un privilegiu de negoţ tuturor negustorilor din regatul maghiar [51], iar spre sfîrşitul anului 1457 asigura pe braşoveni că le va reînnoi privilegiul de comerţ în Moldova [52], ceea ce şi face la 13 martie 1458 [53].

Coordonatele politicii externe promovate de Ştefan nu s-au îndepărtat de liniile generale de care înaintaşii săi au ţinut seama pentru menţinerea independenţei şi suveranităţii ţării. Marele merit al lui Ştefan a fost însă acela de a fi înţeles şi de a fi folosit mai bine condiţiile internaţionale ale timpului şi, pe baza unui talent militar şi politic deosebit, de a fi îmbinat acţiunile militare cu cele politice-diplomatice într-o manieră originală ale cărei rezultate au avut ecou tîrziu, peste secole.

Ştefan a înţeles destul de bine faptul că pentru a-şi consolida domnia erau necesare relaţii bune cu puternicul său vecin din nord, regatul polon. Aşa se explică încheierea încă în aprilie 1459 a unui tratat de pace şi închinare cu regele polon [54], urmat de un altul în martie 1462 [55]. Pentru dezvoltarea legăturilor economice cu Polonia, Ştefan dădu în 1460 liovenilor un întins şi amănunţit privilegiu comercial [56]. Cu toate acestea, atunci cînd după biruinţa obţinută contra turcilor la Vaslui (1475) va fi lăsat singur, el şi-a dat seama că prea mult nu se poate aştepta de la regele polon, de aceea, în acelaşi an, chibzui la o reapropiere de Ungaria lui Matei Corvin, cu care relaţiile se rupseseră în 1467, încheind un tratat de ajutor reciproc împotriva oricărui duşman în afară de regele polon [57]. Acest act po-

[51] S. Nicolescu. *Documente slavo-române cu privire la relaţiile Ţării Româneşti şi Moldovei cu Ardealul în sec. XV şi XVI*, Bucureşti, 1905, p. 122—123 ; nr. 47, orig. slavon.

[52] E. Hurmuzaki-N. Iorga. *Documente...*, vol. XV—1, Bucureşti, 1911, p. 48, nr. 83, orig. latin.

[53] *Anexa nr. 19*, p. 121—123.

[54] I. Bogdan. *Documentele lui Ştefan cel Mare*, vol. II, Bucureşti, 1913, p. 266—269, nr. 126, orig. latin.

[55] *Anexa nr. 20*, p. 123—126.

[56] I. Bogdan, *op. cit.*, p. 271—282, nr. 128, orig. slavon.

[57] *Anexele nr. 21 şi 22*, p. 127—129 şi 129—132.

www.dacoromanica.ro

litic şi-a dovedit eficacitatea în 1476, cînd oştile ardelene au presat asupra lui Mahomed al II-lea, după Războieni.

Aducînd la cunoştinţă curţilor europene strălucita victorie obţinută împotriva otomanilor la Vaslui, Ştefan spunea : „Cînd am văzut noi aşa oaste mare, ne-am ridicat vitejeşte cu trupul nostru şi armele noastre şi le-am stătut împotrivă, şi, cu ajutorul lui Dumnezeu, cel atotputernic, am învins straşnic pe acei duşmani ai noştri şi ai creştinătăţii întregi, şi i-am sfărîmat şi i-am călcat în picioare". Ştefan era deci conştient că de sacrificiul moldovenilor a beneficiat întreaga creştinătate şi el o arată răspicat şi în vestita solie a lui Ţamblac la Veneţia din mai 1478 : „Afară de asta — se spune în solie — fiindcă turcul s-a împiedicat de mine, mulţi creştini au rămas în linişte de patru ani" [58].

Ajutorul foarte mult aşteptat de Ştefan de la creştinătate nu a venit de nicăieri, cu toate că, în speranţa unui atare ajutor, domnitorul moldovean consimţi, nu fără strîngere de inimă, forţat de grelele împrejurări în care se afla, să se închine regelui polon Cazimir al IV-lea, în septembrie 1485 la Colomeea, unde o dată cu prestarea jurămîntului de credinţă se întăriră printr-un nou act vechile tratate ale lui Ştefan cu polonii [59]. Prin acest nou act, Cazimir se îndatora, între altele, să-l primească pe Ştefan în ţara sa în caz de nevoie şi să-l ajute a-şi relua domnia, să nu facă înţelegere cu turcii pînă nu-l va înştiinţa pe el etc.

La numai patru zile după încheierea acestui tratat, turcii prădară Moldova şi încercară chiar să pună un alt domn, pe Petru Hronoda, pe tronul ţării. Nu reuşiră însă şi, într-o luptă ulterioară care a avut loc la Şcheia în martie 1486, acesta a fost ucis de Ştefan.

Împins de situaţia din ţara sa şi de presiunile externe, Ştefan a încheiat în 1487 pace cu turcii în condiţiile respectării autonomiei interne a ţării în schimbul

[58] I. Bogdan, *op. cit.*, p. 346—350, nr. 154, orig. italian şi trad. rom.

[59] I. Bogdan, *op. cit.*, p. 370, 375, 377.

www.dacoromanica.ro

plăţii unui tribut [60], menţinîndu-se statutul contractual al Moldovei cu Poarta.

Liniştea obţinută din partea turcilor îi va permite să se consacre problemelor interne ale ţării. Pe plan extern se constată o evoluţie pozitivă a relaţiilor cu maghiarii, evoluţie evidenţiată şi prin acordarea de către Matei Corvin lui Ştefan a două feude în Ardeal : Ciceul şi Cetatea de Baltă.

După 1490 în politica externă a lui Ştefan este marcată o orientare antipolonă, datorată, între altele, şi problemei Pocuţiei. Această orientare a găsit sprijin la marele cneaz al Moscovei, Ivan al III-lea [61], care se afla în conflict cu Iagellonii şi cu care domnitorul român stabilise legături de rudenie prin căsătoria fiicei sale Elena cu fiul acestuia Ivan cel Tînăr. Conflictul ruso-polon s-a stins însă în vara anului 1492, o dată cu moartea regelui Cazimir, cînd Lituania şi-a recăpătat autonomia şi pe tronul său a fost ales ca mare cneaz Alexandru, unul din fiii lui Cazimir.

În timp ce cu Alexandru relaţiile lui Ştefan erau bune, cu fratele lui, Ioan Albert, care ocupase tronul Poloniei, lucrurile au decurs altfel. După cum consemnează istoria, acesta a făcut pregătiri în anul 1497 în vederea unei puternice campanii al cărei scop declarat era eliberarea cetăţilor de la mare. În loc să ajungă pe ţărmul Mării Negre, trupele polone au ajuns în Moldova, asediind Suceava. Adevăratul scop al regelui polon era scoaterea din scaun a lui Ştefan şi înlocuirea sa cu Sigismund, fratele mai mic al lui Ioan Albert. Neputinţa regelui de a cuceri Suceava l-a făcut pe voievodul Transilvaniei, Birtoc, a se oferi să medieze pacea, ce va fi primită cu greu de Ştefan [62]. Nefiind respectate condiţiile păcii, a avut loc vestita bătălie de la Codrul Cosminului, unde polonezii au suferit o grea înfrîngere.

Ulterior Polonia a fost invadată în cîteva rînduri de tătari şi de turci, fără a se putea apăra. În aceste îm-

[60] *Istoria României*, vol. II, Bucureşti, Editura Academiei, 1962, p. 530.
[61] *Op. cit.*, p. 542.
[62] N. Iorga. *Istoria lui Ştefan cel Mare*, p. 193.

www.dacoromanica.ro

prejurări, craiul polon a fost nevoit să înceapă tratative de pace cu moldovenii prin mijlocirea fratelui său Vladislav, regele Ungariei. Medierea acestuia din urmă nu putea fi, desigur, dezinteresată. Regele maghiar se speriase de puternicele lovituri pe care tătarii și turcii le dăduseră polonilor, fapt pentru care se și adresase dietei germane de la Friburg cerînd ajutor, atît de necesar statelor răsăritene „...amenințate de o cumplită și grabnică pieire" [63].

Mai multe solii fură trimise de regele maghiar către Ștefan pentru a mijloci încheierea păcii. În urma acestora, domnitorul român a trimis la Cracovia pe pîrcălabul Hărman și pe Ivanco pisarul, care au semnat, la 19 aprilie 1499, pacea cu Ioan Albert, cu marele cneaz al Lituaniei, Alexandru, și cu fratele acestora, Sigismund. Tratatul consemna, alături de alte clauze, deplina neatîrnare a lui Ștefan [64], astfel că în acest sfîrșit de veac Moldova, în afara plății unui tribut către Poartă, era o țară liberă și independentă.

La 12 iulie 1499 Ștefan întărește, în Hîrlău, pacea tratată de trimișii săi la Cracovia, iar în textul actului dat de el cu această ocazie sînt cuprinse clauze și mai favorabile țării sale [65]. În același an încheie un tratat de alianță și cu Alexandru al Lituaniei [66].

Bătrînețea lui Ștefan este aureolată, după cum se vede, de un prestigiu deosebit datorat remarcabilelor sale calități militare și politice. Domnitorul va căuta însă ca acest prestigiu să fie pus în continuare în slujba ideii pe care n-a abandonat-o niciodată în lunga sa viață : lupta antiotomană. Nenumăratele acțiuni ale lui stau mărturie în acest sens. Astfel, el încearcă să aprindă din nou focul luptei respingînd în anul 1500 plata tributului către turci, dar este lăsat iar singur, fiind nevoit să încheie pace în septembrie 1501. Pacea consemna însă și larga autonomie a Moldovei, al cărei vajnic apărător a fost de-a lungul întregii sale domnii

[63] *Op. cit.*, p. 199.
[64] I. Bogdan, *op. cit.*, p. 415.
[65] *Anexa nr. 23*, p. 132—140.
[66] *Anexa nr. 24*, p. 140—143.

www.dacoromanica.ro

Ştefan, pe care istoria ni l-a păstrat în analele sale sub numele care i se cuvine pentru tot ce a făcut din dragoste de ţară şi neam : Ştefan cel Mare.

*

* *

Bogdan al III-lea (1504—1517), fiul lui Ştefan cel Mare, va încerca la rîndu-i să continuie în politica externă linia promovată de marele său părinte. El vedea realizarea acestui deziderat, în primul rînd, prin restabilirea unor relaţii bune cu Polonia, relaţii care în ultimii ani ai domniei tatălui său se aflau într-o situaţie precară. Bogdan va acţiona pe calea unei apropieri matrimoniale, cerînd în căsătorie pe Elisabeta, sora regelui polon Alexandru. Au loc tratative în acest sens şi în anul 1506 s-a încheiat un tratat între cele două părţi în care se stipula necesitatea trimiterii către suveranul pontif a unei declaraţii conform căreia „...această căsătorie s-ar face pentru binele creştinătăţii şi unirea puterilor contra păgînilor“ [67], ceea ce subliniază caracterul politic al căsătoriei respective.

Moartea regelui Alexandru la cîteva luni după încheierea tratatului a curmat şi visul lui Bogdan, întrucît noul rege al Poloniei, Sigismund, nu va recunoaşte înţelegerea dintre fratele său şi Bogdan. Au urmat de aci o seamă de conflicte şi mai multe acţiuni diplomatice iniţiate de domnitorul român, dar care s-au sfîrşit fără rezultat. Neînţelegerilor li se va pune capăt abia în anul 1510, cînd la Cameniţa, la 23 iunie, se încheie prin mijlocirea regelui Vladislav al Ungariei un tratat între cele două părţi. Prin acesta Bogdan renunţa la căsătoria sa cu Elisabeta, iar de ambele părţi se acorda libertatea comerţului. În problema Pocuţiei se admitea arbitrajul regelui maghiar Vladislav al II-lea [68].

Bogdan nu va părăsi însă ideea luptei antiotomane. El va încerca printr-o vie activitate diplomatică să mobilizeze alături de propriile sale forţe pe cele polone şi maghiare în vederea acestei lupte. Fără rezultat însă,

[67] V. Cândea, D. Giurescu, M. Maliţa, *op. cit.*, p. 115.
[68] M. Mitilineu, *op. cit.*, p. 25.

www.dacoromanica.ro

deoarece în 1513, cînd Moldova a fost atacată, la ordinul turcilor, de tătari, Bogdan a trebuit să acţioneze singur. A ştiut să apere însă interesele ţării în aşa fel că la moartea sa, la 20 aprilie 1517, lăsa ţara aşa cum o moştenise de la Ştefan cel Mare.

Sub urmaşul său la tron, Ştefăniţă (1517—1527), s-au încheiat o seamă de tratate îndreptate contra turcilor. Astfel, în 1517 s-a încheiat un tratat cu polonii prin care se întăreau vechile legături moldo-polone, dar ale cărui clauze se refereau şi la acţiunile comune antiotomane [69]. În mai anul următor, tînărul domn moldovean încheie cu regele polon Sigismund I un nou şi amplu tratat de alianţă împotriva turcilor, prevăzînd o colaborare militară şi cu oastea lui Ludovic al II-lea al Ungariei, recunoscînd totodată vechile privilegii de comerţ negustătorilor poloni [70]. În 1519, Ştefăniţă încheie cu Sigismund I şi o convenţie privind reglementarea litigiilor de frontieră între cele două ţări [71]. Dar în august 1526, oastea maghiară va fi zdrobită de turci la Mohaci, iar Viena va fi împresurată, trei ani mai tîrziu, de o puternică armată turcească de 250 000 de oameni. În aceste condiţii şi situaţia ţărilor române se va înrăutăţi considerabil. Cu toate eforturile pe care le va depune Moldova sub Petru Rareş (1527—1538 prima domnie), urmaşul lui Ştefăniţă, care chiar în primul an de domnie încheie un tratat de alianţă cu Polonia [72], spre a împiedica primejdia ce plana din ce în ce mai ameninţătoare, aceasta se va transforma în certitudine prin instaurarea în ţările române a unui regim de dominaţie otomană.

După transformarea Ungariei în paşalîc turcesc, dar mai ales după campania întreprinsă de Soliman Magnificul în Moldova în anul 1538, în raporturile Porţii cu ţările române intervine o schimbare. Aceste raporturi, cunoscute în istoriografia noastră ca raporturi de aservire a ţărilor române, erau caracterizate, în linii

[69] E. Hurmuzaki-Densuşianu. *Documente*, vol. II—3, Bucureşti, 1892, p. 261—265, nr. 204, orig. latin din 1517, iulie 22.

[70] *Anexa nr. 25*, p. 143—149.

[71] *Anexa nr. 26*, p. 149—154.

[72] *Anexa nr. 27*, p. 154—160.

www.dacoromanica.ro

mari, prin păstrarea autonomiei acestora, dar sub suzeranitatea Porții, prin respectarea frontierelor celor două țări de către turci, alegerea domnilor de către țară și confirmarea lor de către Poartă, neamestecul turcilor în treburile interne ale celor două țări, care se vor conduce după vechile lor legi și obiceiuri, obligativitatea acestora de a da ajutor militar turcilor atunci cînd li se va cere, interdicția de a încheia tratate cu alte state, ele fiind cuprinse, ca vasale, în tratatele pe care Poarta le va încheia cu alte țări. De asemenea, Poarta trebuia să apere, ca putere suzerană, cele două țări române ori de cîte ori era necesar [73].

Se constată deci că funcția externă a statelor române era subordonată intereselor puterii suzerane, politica externă a Țării Românești și a Moldovei fiind implicit subordonată Porții, iar diplomația românească, care pînă atunci făcuse dovada unor strălucite calități, intrînd, o dată cu aceasta, într-o fază de activitate mai slabă. Situația respectivă va fi adînc resimțită pe planul încheierii de tratate, convenții sau alte acte cu caracter internațional de către țările române, asemenea acțiuni întreprinzîndu-se din ce în ce mai rar. Se înmulțesc în schimb actele încheiate între Poarta otomană, pe de o parte, și alte puteri, pe de altă parte, care cuprindeau referiri și la țările române. Dar au fost momente în această perioadă grea pentru țările române cînd ele au încercat să scape de dominația otomană, căutînd să se alieze cu alte state ce practicau o politică antiotomană, în această situație aflîndu-se mai ales Imperiul habsburgic, direct amenințat. În această privință este de subliniat efortul diplomatic și material făcut de Petru Rareș în a doua domnie (1541—1546) pentru a susține campania militară antiotomană condusă de Ioachim de Brandenburg în vara anului 1542, ilustrat și prin încheierea unor tratate cu acesta [74]. Alexandru Lăpușneanu (1552—1561), ginerele lui Rareș, fiind nevoit să ducă o politică de înțelegere cu Poarta și cu

[73] *Istoria României*, vol. II, București, Editura Academiei, 1962, p. 793.

[74] *Anexele nr. 28, 29, 30 și 31*, p. 160—163 ; 164—167 ; 167—168 ; 168—170.

www.dacoromanica.ro

Polonia, aliată a sultanului și ostilă Habsburgilor, încheie un tratat de bună vecinătate cu Sigismund al II-lea în 1554 [75]. Petru Șchiopul (1574—1591, cu întreruperi), nefiind capabil de acțiuni războinice, caută totuși să introducă bunurile de comerț din Moldova în circuitul european, încheind primul tratat de comerț cu Anglia în 1588 [76]. Însă unii domnitori, ca, de pildă, Ioan Vodă cel Viteaz (1572—1574), prin iscusința lor militară și politică, prin vitejia lor, și-au recucerit cu armele, uneori pentru foarte scurt timp, prerogativele răpite de turci, dînd țărilor române prețioase răgazuri de libertate și avertizînd totodată prin aceasta Poarta asupra riscurilor la care s-ar expune prin transformarea celor două țări în pașalîcuri. Exemplul cel mai concludent îl reprezintă acțiunea antiotomană inițiată și condusă de Mihai Viteazul, acțiune al cărei ecou a străbătut Europa.

Mihai Viteazul a fost desigur favorizat de conjunctura complexă care exista în momentul respectiv în sud-estul Europei, unde se găsea punctul de întîlnire a intereselor profund divergente ale Porții, pe de o parte, și ale Imperiului habsburgic, pe de alta. În legătură cu aceste divergențe este pusă și crearea între anii 1590 și 1592 a „Ligii sfinte", din care vor face parte, alături de Imperiul habsburgic, Spania, Veneția, Toscana, curia papală etc. În crearea acestei coaliții, al cărei scop principal era eliberarea Europei centrale și sud-estice, precum și a bazinului central al Mediteranei de otomani, un rol important l-a avut scaunul papal, care a desfășurat o puternică propagandă catolică, susținînd în același timp expansiunea Imperiului habsburgic în sud-estul Europei. În această perioadă, țările române, dornice să se elibereze de sub jugul otoman, au aderat în anul 1594 la coaliția antiotomană. Așa se face că, cu această ocazie, s-a realizat și o adevărată alianță a celor trei țări române, izvorîtă și din unitatea de țel : înlăturarea dominației turcești [77].

[75] *Anexa nr. 32*, p. 171—173.

[76] *Anexa nr. 33*, p. 173—174.

[77] *Istoria României*, vol. II, București, Editura Academiei, 1962, p. 957.

www.dacoromanica.ro

În ostilitățile declanșate împotriva otomanilor, rolul principal l-a avut Mihai Viteazul, care, prin curajoasele sale acțiuni militare întreprinse în anii 1594 și 1595, a pus Imperiul otoman în fața unui pericol grav : ieșirea celor trei țări române din sfera lui de dominație.

Nu ne vom opri asupra modului în care s-au desfășurat campaniile lui Mihai, al căror important rezultat pentru istoria noastră a fost eliberarea vremelnică de dominația otomană și unirea pentru prima oară a celor trei țări române sub sceptrul său. Vom urmări doar acea latură a activității diplomatice a lui Mihai îndreptată către încheierea unor tratate a căror menire directă era consolidarea independenței Țării Românești, iar pe un plan mai larg — a forțelor antiotomane.

În legătură cu aceasta nu se poate trece peste faptele întreprinse de boierime, atît pe plan intern cît și pe plan extern, prin acțiunea antipatriotică a unui număr de 7 din cei 12 membri ai delegației de boieri care, trimisă de Mihai să negocieze unirea forțelor sale cu cele ale lui Sigismund Báthory în vederea luptei antiotomane, a încheiat umilitorul tratat de la Alba Iulia prin care Țara Românească era închinată lui Sigismund, în ciuda strălucitelor victorii pe care Mihai le obținuse pe cîmpul de luptă contra turcilor [78]. Conform clauzelor acestui tratat, Mihai devenea locotenentul lui Sigismund, pe care îl reprezenta în Țara Românească. De asemenea, țara urma să fie de fapt guvernată de „sfatul celor doisprezece boieri", fără de care domnul nu putea întreprinde nimic [79]. Și Moldova, unde domnea Ștefan Răzvan, a încheiat un tratat aproape identic cu Báthory la 3 iunie 1595 [80].

Mihai Viteazul a fost nevoit, datorită împrejurărilor grele pentru el — turcii deplasaseră trupe spre Țara Românească și făceau puternice presiuni asupra acesteia —, să primească tratatul trădător [81], fiindu-i ab-

[78] I. Ionașcu. *Mihai Viteazul și autorii tratatului de la Alba Iulia (1595)*, în „Anuarul Institutului de istorie din Cluj", tom. V, 1965, p. 137.

[79] Textul în E. Hurmuzaki. *Documente*, vol. III—1, p. 472.

[80] Textul în E. Hurmuzaki, *op. cit.*, p. 477.

[81] I. Ionașcu, *op. cit.*, p. 140.

www.dacoromanica.ro

solut necesar în acel moment ajutorul militar al principelui Báthory.

După eliberarea țării de sub armatele otomane conduse de Sinan-pașa, Mihai a căutat să consolideze independența acesteia. Dar acțiunea întreprinsă de domnitorul român în acest scop n-a găsit sprijin din partea lui Báthory, care, șovăielnic și incapabil să facă față grelelor și complicatelor evenimente politice și militare, a abdicat de la conducerea Transilvaniei în favoarea Habsburgilor (martie 1598). Această răsturnare politică a determinat pe Mihai să se orienteze spre împăratul habsburg Rudolf al II-lea, care trimisese comisari imperiali în Transilvania spre a o guverna.

Deși tratatul din 1595 n-a putut fi aplicat de Sigismund, impresionat de calitățile militare și diplomatice ale lui Mihai, totuși el va stărui pentru declararea nulității lui „de jure", ceea ce și reuși să facă prin tratatul de alianță încheiat cu Rudolf al II-lea la 9 iunie 1598 în Tîrgoviște. Prin acest tratat, Mihai obținea din partea lui Rudolf, care aprecia marile calități ale eroului de la Călugăreni, substanțiale ajutoare în vederea luptei antiotomane și recunoașterea caracterului ereditar și independent al domniei [82].

În ceea ce privește relațiile cu turcii, Mihai a acționat atît prin mijloace militare, cît și diplomatice, în vederea obținerii unei păci definitive și favorabile cu Poarta otomană. El a reușit să-și impună pretențiile față de ea în primăvara anului 1598, cînd, alături de alte condiții, s-a recunoscut statutul contractual în schimbul plății unui tribut.

De pe pozițiile de independență obținute în urma unor eforturi militare și diplomatice susținute, Mihai Viteazul a trecut la realizarea unirii celor trei țări române într-una singură, fapt de înaltă semnificație națională realizat în vara anului 1600.

În secolul al XVII-lea, după căderea lui Mihai Viteazul, dominația otomană a continuat să se exercite asupra țărilor române, însă în forme atenuate, haraciul fiind cîteva decenii mult inferior cifrei din momentul izbuc-

[82] *Anexa nr. 34*, p. 174—179.

www.dacoromanica.ro

nirii războiului antiotoman (1594), aceasta datorită victoriilor militare românești, care au impus turcilor modificarea relațiilor în sens favorabil românilor. Între conducătorii celor trei țări române se fac alianțe, urmărindu-se coordonarea forțelor lor pentru înfruntarea pericolelor ce le amenințau din afară. În acest sens se remarcă, în perioada 1632—1660, activitatea lui Matei Basarab, Vasile Lupu și Gh. Rákóczi I al Transilvaniei, apoi aceea a lui Gheorghe Ștefan, Mihnea al III-lea și Gh. Rákóczi al II-lea.

Evoluția relațiilor țărilor române cu puterea suzerană în această perioadă nu poate fi ruptă de evoluția generală a situației internaționale și mai ales de evenimentele care se petreceau în sud-estul Europei. Astfel, dacă pînă la 1683 Turcia a întreprins o serie de campanii militare ale căror rezultate i-au fost favorabile, de la asediul Vienei ea a suferit înfrîngeri succesive, ceea ce s-a repercutat, bineînțeles, și asupra relațiilor sale cu țările române.

Într-adevăr, de-a lungul acestei perioade, diplomația românească a continuat să inițieze acțiuni — majoritatea în secret — al căror scop constant va fi, ca și pînă acum, înlăturarea dominației otomane.

Domnitorii români, urmărind cu atenție mișcările care se produceau în această vreme în raportul de forțe dintre statele mari și încercînd să se folosească de contradicțiile generate de interesele divergente ale acestora, în scopul de a căpăta o mai mare libertate de acțiune față de Poartă și în ultimă instanță de a înlătura dominația ei asupra țărilor române, vor iniția sisteme de alianțe, negocieri de tratate în scopul de a atinge acest țel.

Între Rákóczy I și Matei Basarab existau deja legături stabilite încă în 1635 printr-o alianță ce prevedea ajutorul reciproc la nevoie și care va și intra în funcțiune în 1636, cînd turcii au încercat să-l mazilească pe Rákóczi. Cu Vasile Lupu lucrurile s-au desfășurat altfel, deoarece el nutrea speranța înlăturării din domnie a lui Matei Basarab, pe tronul căruia voia să-l pună pe fiul său. De altfel, aceste fapte vor duce la o serie de conflicte între cei doi domnitori, care n-au avut însă

www.dacoromanica.ro

rezultatele scontate de Vasile Lupu, fiindcă Rákóczi I, deşi încheiase un tratat de alianţă cu Lupu în 1638 [83], nu a susţinut planul acestuia de a înlocui pe Matei la tronul muntean, cu care încheie, în octombrie 1638, un nou tratat, prin care se reînnoiau legăturile mai vechi dintre ei [84]. În felul acesta, Rákóczi apare ca un factor ponderator în politica domnilor români. Cînd Vasile Lupu a înţeles că visurile sale sînt zadarnice, el a purces la o împăcare cu Matei Basarab în 1644 chiar peste capul lui Gh. Rákóczi, care a practicat faţă de cei doi domni români o politică adeseori cu pretenţii de suzeran [85].

La acţiunea diplomatică iniţiată de regele Poloniei Vladislav al IV-lea, în 1646, în vederea realizării unei coaliţii antiotomane din care urma să facă parte imperialii, veneţienii, moscoviţii, au aderat şi domnii români. S-au încheiat atunci noi tratate de alianţă între Transilvania, Moldova şi Ţara Românească, ca, de pildă, la 4 aprilie 1646, cînd se face o convenţie privind pe fugari între Gh. Rákóczi I şi Vasile Lupu [86].

Urmările coaliţiei antiotomane n-au fost însă cele scontate. Împotriva turcilor nu s-a organizat nici un fel de expediţie, iar o dată cu moartea, în 1648, atît a regelui polon Vladislav al IV-lea, ale cărui planuri n-au fost adoptate de dietă, cît şi a lui Gh. Rákóczi I, au sucombat şi speranţele în reuşita unei atare acţiuni. De altfel, în răsăritul Europei se vor produce acum o seamă de evenimente, precum războiul de eliberare al Ucrainei, care vor schimba oarecum datele problemei. Moldova va fi prinsă şi ea în vîltoarea acestor evenimente, politica sa externă fiind orientată din ce în ce mai mult către Rusia. În această nouă conjunctură şi în politica externă a Ţării Româneşti se constată elemente de apropiere faţă de Rusia.

Gheorghe Ştefan, urmaşul lui Vasile Lupu la tronul Moldovei, a încheiat astfel în anul 1656 un tratat po-

[83] *Anexa nr. 35*, p. 179—181.
[84] *Anexa nr. 36*, p. 182—183.
[85] N. Iorga. *Istoria românilor. Monarhii*, vol. VI, Bucureşti, 1938, p. 121.
[86] *Anexa nr. 38*, p. 188—189.

www.dacoromanica.ro

litic [87] şi unul comercial [88] cu ţarul Alexei Mihailovici cu scopul vădit de a acţiona în comun contra turcilor. Dar nici de astă dată nu s-a întreprins o atare acţiune. Ea se va produce însă în timpul domniei în Ţara Românească a lui Mihnea al III-lea (1658—1659), condiţiile situaţiei internaţionale fiind oarecum propice pentru aceasta, căci între veneţieni şi turci reizbucnise un violent conflict pentru stăpînirea insulei Creta. În aceste împrejurări, Mihnea a încheiat un tratat de alianţă cu Gheorghe Rákóczi al II-lea şi a trimis solii la Veneţia şi Roma [89]. Ulterior, Mihnea a lovit fulgerător pe turci. Încercarea sa eroică de eliberare a Ţării Româneşti a rămas însă fără rezultate, în cele din urmă uriaşele forţe otomane covîrşindu-l. Cu toate acestea, acţiunile lui Mihnea au arătat turcilor încă o dată tăria poporului român, dorinţa sa de eliberare.

În ultimele două decenii ale secolului al XVII-lea, Poarta otomană se găseşte într-o situaţie din ce în ce mai precară pe plan extern, ea trebuind să facă faţă mai multor state coalizate împotriva sa. Principalul ferment al acestei coaliţii va fi, de fapt, puternica rivalitate austro-turcă, manifestată prin starea aproape permanentă de război între cele două imperii. Domnitorii români din această epocă vor încerca să folosească rivalitatea respectivă în propriul lor interes, în vederea realizării ideii care străbate toate acţiunile diplomaţiei româneşti de la începuturile sale : suveranitatea şi neatîrnarea. Aceste acţiuni au reuşit în bună măsură şi dovada o constituie faptul că, folosind situaţia grea a Imperiului otoman, domnii români au căutat să trateze cu diferite curţi în vederea eliberării de sub turci, ridicînd astfel prestigiul Principatelor. Astfel, Şerban Cantacuzino va urmări de-a lungul domniei sale o apropiere faţă de Habsburgi, apropiere mascată însă de menţinerea unor raporturi bune cu Poarta otomană, spre a nu trezi suspiciuni. Bineînţeles, o atare politică era foarte periculoasă şi grea, necesitînd o abilitate deo-

[87] *Anexa nr. 39*, p. 189—193
[88] *Anexa nr. 40*, p. 193—194.
[89] *Istoria României*, vol. III, p. 191.

www.dacoromanica.ro

sebită. Diplomația românească a timpului a făcut însă dovada unei capacități remarcabile și, dacă pentru o apropiere de Austria se practica chiar furnizarea de informații imperialilor, relațiile cu Poarta erau și ele destul de bune. Un episod deosebit de ilustrativ în acest sens s-a petrecut în timpul asediului Vienei de către turci, în 1683, cînd, cu toate că în rîndurile armatelor asediatoare se aflau și români, Șerban Cantacuzino a ușurat transmiterea unor informații celor asediați. De altfel, după înfrîngerea turcilor, el va începe și tratative secrete cu austriecii. La sfîrșitul anului 1684, domnitorul român trimitea un sol la Viena, tatonînd o eventuală trecere sub protectoratul Austriei. Pe de altă parte, Șerban Cantacuzino, urmînd exemplul domnitorului moldovean Ștefan Petriceicu, trimitea în anul 1688 o solie la Moscova în persoana arhimandritului Isaia, cerînd sprijin rusesc contra tătarilor. Rezultatul acestei solii a fost încheierea în decembrie 1688 a unui tratat între Șerban Cantacuzino și țarii Ioan și Petru ai Rusiei [90].

Revenind la relațiile cu Austria, Șerban Cantacuzino, cu toată teama ce îl reținea de a nu schimba „jugul de lemn al turcului cu jugul de fier al neamțului" [91], s-a hotărît, după ocuparea Belgradului de către imperiali și după presiunile militare directe făcute asupra Țării Românești de către aceștia, să treacă de partea lor. El condiționa această trecere însă de recunoașterea sa ca domn ereditar, de garantarea independenței țării și de alte cîteva condiții. Dar după negocieri îndelungate, austriecii nu vor recunoaște decît independența țării, ei urmărind de fapt înlocuirea turcilor în Țara Românească, și nu crearea unui stat puternic al românilor. Cu toate acestea, domnitorul român a trimis la Viena o numeroasă delegație de boieri, în frunte cu fratele său, Iordache, împuternicită a încheia o alianță și a presta jurămîntul de credință. Înainte însă ca delegația să ajungă la Viena, Șerban Cantacuzino moare, în octombrie 1688, și pe tronul Țării Românești se urcă

[90] *Anexa nr. 41*, p. 194—198.
[91] Ioan Lupaș. *Istoria românilor*, Sibiu, 1944, p. 303.

www.dacoromanica.ro

C. Brîncoveanu. El împuternicește delegația română de la Viena să iscălească tratatul de închinare în ianuarie 1689, care însă nu s-a aplicat, fiindcă turcii nu fuseseră înfrînți în așa măsură încît să nu mai constituie o amenințare pentru Țara Românească, așa cum condiționase Șerban Cantacuzino. Iar Brîncoveanu socotea că nu sosise încă momentul unei acțiuni antiotomane fățișe[92], ceea ce va atrage intervenția militară a imperialilor.

După cum se știe, această intervenție va fi respinsă de Brîncoveanu cu ajutorul Porții în lupta de la Zărnești (1690). Pentru politica sa, Poarta îl va recunoaște pe Brîncoveanu, o dată cu semnarea păcii de la Karlowitz (1699), ca domn pe viață. Dar obiectivul eliberării de sub turci nu va fi înlăturat niciodată dintre componentele politicii externe promovate de domnitorul român. El urmărea cu toată atenția realizarea unor condiții favorabile unei asemenea acțiuni. Așa se face că după încheierea păcii de la Karlowitz, Brîncoveanu s-a orientat către Rusia lui Petru I, la care a trimis numeroase solii și cu care a încheiat un tratat secret de alianță îndreptat împotriva turcilor.

Dar cel mai important eveniment în ceea ce privește ideea eliberării țărilor române de sub jugul otoman cu ajutor rusesc a fost acțiunea inițiată de domnitorul moldovean Dimitrie Cantemir al cărei rezultat s-a materializat în încheierea la Luțk a tratatului de alianță cu Petru I în 1711, tratat ale cărui prevederi deosebit de favorabile înălțau Moldova din nou la rangul unei țări suverane și independente[93]. Declanșarea ostilităților ruso-turcești care au izbucnit în același an au antrenat în desfășurarea lor și pe cei doi domnitori români : făți pe Dimitrie Cantemir și în ascuns pe C. Brîncoveanu. Cum rezultatul acestor ostilități a fost defavorabil Rusiei, aceasta s-a răsfrînt negativ și asupra țărilor române. Cu instaurarea fanarioților, cursul diplomației românești se va modifica, fără însă ca activitatea sa să înceteze, aceasta urmărind permanent ca autonomia

[92] *Istoria Țării Românești de la octombrie 1688 pînă la martie 1717*, București, Editura științifică, 1959, p. 21.
[93] *Anexa nr. 42*, p. 198—202.

www.dacoromanica.ro

Țării Românești și Moldovei să nu fie încălcată, vechiul statut contractual cu Poarta să-și mențină valabilitatea.

*

* *

Cu Dimitrie Cantemir în Moldova (1711) și cu Ștefan Cantacuzino în Muntenia (1716) s-a încheiat șirul domnilor pămînteni. De acum înainte, sultanul numește pentru ocuparea tronului țărilor române pe cine dorea el, fără a mai întreba pe boieri, fără să mai țină seama de datinele țării ori de glasul vechilor așezări. Și înainte de fanarioți Poarta a numit pe unii domni, însă în această perioadă sistemul se generalizează [94]. De la 1716 pînă în 1821, timp de mai bine de un secol, istoria țărilor române a cunoscut o uzurpare permanentă a drepturilor lor suverane.

Din sistemul electiv ereditar de altădată, care constituia baza puterii domnești, în secolul al XVIII-lea, cînd imixtiunea otomană a atins maximum de intensitate, procedura de alegere a domnitorilor a fost scoasă din uz [95].

Sfîrșitul secolului al XVII-lea adusese Înaltei Porți pacea de la Karlowitz, cu toate stipulațiunile ei nefavorabile. În asemenea împrejurări, Poarta, față de influența crescîndă a Rusiei și Austriei în sud-estul Europei, a accentuat dominația asupra Principatelor. Drept urmare domnitorii pierdeau din importanță în măsura în care creștea necesitatea pentru Poartă de a le păstra în forma în care puteau să prezinte pentru ea cele mai

[94] A. D. Xenopol. *Istoria românilor din Dacia Traiană*, vol. IX, București, Editura „Cartea Românească", p. 5 ; *Istoria României*, vol. III, București, 1964, p. 342 și urm. Au existat două excepții : la 1730, Constantin Mavrocordat a fost ales de către boieri, iar în 1752 o situație similară s-a petrecut în București prin alegerea lui Scarlat, fiul mai mare al fostului domnitor Grigore Ghica. Alegerile însă nu au fost confirmate de Poartă.

[95] T. G. Bulat. *Une page de l'histoire diplomatique des Principautés roumaines*, în „Revue historique du S. E. Européen", III (1926), p. 171—172 ; Virgil Zaborovschi. *Diplomați străini la noi și diplomați români în străinătate*, în „Universul", 5 iulie 1933, p. 11—12.

www.dacoromanica.ro

mari avantaje economice. Însăşi domnia atît de strălucită a lui Constantin Brîncoveanu nu s-a mai putut menţine după această pace decît prin mari sume de bani, pe care demnitarii turci i le storceau cu abilitate [96].

Dacă în epoca fanariotă domnitorii sînt numiţi numai de Poartă, fără să mai ţină seama de obiceiul de a fi aleşi de ţară, explicaţia trebuie căutată în desfăşurarea evenimentelor externe, care au schimbat cu totul condiţiile de viaţă ale Imperiului otoman, le-au impus noi vecini şi obligaţii interne şi externe ce nu existau în secolele precedente. „Principatele române în secolul al XVIII-lea nu sînt decît un reflex al decadenţei politice turceşti... de care în fapt erau acum atît de strîns legate" [97]. Totuşi, la curtea sultanului, domnitorii fanarioţi (dintre care unii, ca Racoviţă şi Callimachi, erau români) reprezentau tradiţia [98], aveau ca şi mai înainte agenţi diplomatici (capuchehăi) şi beneficiau de aceleaşi forme de ceremonial ca şi domnii pămînteni [99]. Cu ocazia învestiturii [100] ei se bucurau de un tratament egal cu acela aplicat ambasadorilor statelor europene. În acest sens, titlul de bei, utilizat de turci pentru cei doi domni, era atribuit deopotrivă şi ambasadorilor statelor europene la Poartă [101]. În accepţia diplomaţiei

[96] „Il a trouvé depuis le moyen de se maintenir par des sommes considérables d'argent, et les Turcs trouvant les mêmes avantages que celui qu'ils pouvaient espérer de ceux qui lui auraient succédé, aiment mieux le laiser..." (E. Hurmuzaki. *Documente.* supl. I—1, p. 424).

[97] V. Mihordea. *Politica orientală franceză şi ţările române în secolul al XVIII-lea, 1749—1760*, Bucureşti, 1937, p. 50—51.

[98] N. Iorga. *Sensul tradiţional al monarhiei*, Bucureşti, 1934, p. 10.

[99] „Les Hospodars de Valachie et de Moldavie sont traités à la Cour (du sultan) de la même manière que l'étaient jadis les princes hereditaires de ceux pays" (J. M. d'Odsson. *Tableau de L'Empire ottoman*, vol. VII, Paris, 1824, p. 500).

[100] Hurmuzaki. *Documente*, supl. I—1, p.462, nr. 628 : „A l'éxception que le chaoux-Bachy n'accompagne que ceux derniers" *(Ambasadorii).*

[101] Hurmuzaki. *Documente*, VII, p. 18—19, nr. 17 ; cf. St. Raicevich. *Voyage en Valachie et Moldavie*, trad. Lejeune, Paris, 1822, p. 95 ; „La Porte donne ce même titre de bey aux ministres étrangers residans à Constantinople".

www.dacoromanica.ro

turceşti, bei avea aceeaşi semnificaţie precum voievod, prinţ sau hospodar [102].

Dar aceasta era o chestiune de formă care nu rezolva esenţa lucrurilor. Fără a fi provincii turceşti, Principatele aveau în frunte foşti dregători creştini ai Imperiului otoman [103], adică foşti mari dragomani ai Porţii sau ai amiralităţii [104]. Suveranitatea statului, cît şi prestigiul domnitorilor celor două ţări erau limitate în raport cu secolele anterioare [105]. Turcii dispuneau acum de teritoriile ţărilor române, pe care le ciunteau în favoarea statelor învingătoare în războaiele purtate, deşi aveau îndatorirea, după clauzele „Capitulaţiilor", să le apere integritatea în schimbul tributului şi altor obligaţii. Astfel ei cedează Habsburgilor, prin pacea de la Passarowitz (1718) [106], Oltenia, care revine după 21 de ani la teritoriul Ţării Româneşti prin pacea de la Belgrad (1739) [107].

În această perioadă de decădere a Imperiului otoman îşi face loc influenţa destul de accentuată a politicii ruseşti asupra ţărilor române. Dacă împărăteasa Ecaterina a II-a voia să facă din Principate un stat liber şi independent atunci cînd în luna august 1772, la Congresul de la Focşani, a propus o pace eternă cu condiţia ca cele două ţări să fie declarate independente sub garanţia marilor puteri, ea urmărea prin aceasta creşterea influenţei ruseşti în Principatele române în dauna Porţii [108]. Prilejul s-a ivit la 1774, cînd, prin

[102] Hurmuzaki. *Documente*, supl. I—1, p. 418, 620; cf. A. d'Hauterive. *Memoriu de starea Moldovei în 1785*, Bucureşti, 1902, p. 339.

[103] N. Iorga. *Cultura românească sub fanarioţi*, p. 80.

[104] Al. C. Sturdza. *L'Europe orientale et le rôle politique de Mavrocordato*, Paris, 1913, p. 70, 89.

[105] Virgil Zaborovschi, *op. cit.*, p. 12.

[106] *Anexa nr. 43*, p. 202—213.

[107] *Anexa nr. 44*, p. 213—227.

[108] B. Boerescu. *Romînia după tratatul de la Paris din 30 martie 1856*, Paris, 1857, p. 111. Diplomaţia ţaristă, în scopul întăririi propriilor poziţii în dauna Porţii, a urmărit formarea unui stat mai puternic în regiunea Dunării. În acest scop, cu prilejul preliminariilor de pace de la Focşani, Rusia a ridicat problema constituirii Principatelor într-un singur stat, proiect reluat şi dezvoltat ulterior. Urma astfel să se formeze statul independent Dacia,

www.dacoromanica.ro

tratatul de la Kuciuk-Kainargi [109], sub influenţa diplomatică şi a boierilor români, Rusia a prevăzut în art. XVI o clauză în care se precizează că Principatele vor avea aceleaşi privilegii de care s-au bucurat sub sultanul Mehmed al IV-lea (1648—1687), cînd s-a făcut ultima reconfirmare a „Capitulaţiilor", făcînd astfel o serioasă breşă în sistemul de relaţii al celor două ţări cu Turcia, relaţii al căror caracter de aservire faţă de Poartă se accentuase în această perioadă într-o măsură maximă. Clauza menţionată preciza : „Poarta îngăduie domnitorilor acestor două state să aibă pe lîngă ea un însărcinat cu afaceri, ales dintre creştinii Comunităţii greceşti, care vor veghea asupra treburilor privind numitele principate", fapt ce întărea sistemul de reprezentare prin capuchehăi, practicat, cum se ştie, încă din secolul al XVI-lea. Totodată, în virtutea punctului 10 al aceluiaşi articol, „Poarta consimte, de asemenea, ca după cum o vor cere împrejurările în aceste principate, miniştrii Curţii imperiale ai Rusiei, care îşi au reşedinţa pe lîngă ea, să poată vorbi în favoarea lor şi făgăduieşte a-i asculta cu toată consideraţia ce se cuvine unei puteri prietene şi respectate" [110].

Poziţia internaţională a Principatelor române în perioada regimului fanariot trebuie analizată în special prin

situat între Rusia, Austria şi Turcia, în linii generale în vechea sa configuraţie geografică, condus de un domnitor aparţinînd religiei dominante din acele ţări, suveran ereditar şi complet independent, fără dreptul de a se alipi la Austria sau la Rusia, dar demn de încrederea celor două state. Se propunea, de asemenea, ca, în cazul cînd turcii ar fi fost alungaţi din Europa, să se formeze în Peninsula Balcanică un stat care să reconstituie vechiul Imperiu bizantin. Acest nou stat grecesc urma să aibă ca frontiere : Marea Neagră, Dunărea, Marea Adriatică şi Marea Mediterană, iar capitala lui trebuia să fie la Constantinopol (vezi C. Andreescu *La France et la politique orientale de Cathérine II,* d'après les rapports des ambassadeurs français à St. Petersbourg (1775—1792), în „Mélanges de l'école roumaine en France", Paris, 1929, p. 161—169 ; cf. I. Vîntu şi G. G. Florescu. *Unirea Principatelor în lumina actelor fundamentale şi constituţionale*, Bucureşti, Editura ştiinţifică, 1965, p. 40).

[109] *Anexa nr. 45*, p. 227—230 ; Mircea Maliţa. *La diplomatie roumaine*, p. 59—60.

[110] *Ibidem.*

www.dacoromanica.ro

prisma tratatelor încheiate mai ales între Rusia şi Poarta otomană, deoarece acestea subliniază păstrarea în continuare de către ţările române a autonomiei lor, care în acest timp a fost oarecum redusă, însă niciodată desfiinţată. În acest sens, o analiză mai atentă a conţinutului articolului 16, punctul 10 din tratat conduce la concluzia că prin stipulaţiile lui a fost stabilit un ansamblu de măsuri ce învederează înnoirea statutului politic-juridic al ţărilor române atît cu privire la natura raporturilor cu Poarta, cît şi în legătură cu poziţia lor în relaţiile internaţionale. În virtutea acestui statut, relaţiile dintre ţările române şi Poarta otomană erau reglementate de normele dreptului internaţional european, norme cu caracter convenţional, cu drepturi şi obligaţii reciproce ale părţilor contractante în stabilirea măsurilor ce trebuiau să ducă la înlăturarea dominaţiei economice şi la restrîngerea relaţiilor cu Turcia numai la raporturi politice, respectarea acestui statut fiind asigurată prin recunoaşterea dreptului Rusiei, ca parte la tratat, de a supraveghea aplicarea strictă a prevederilor lui [111].

Prin urmare, în timp ce presiunea economică a puterii suzerane devenea din ce în ce mai puternică, iar domnitorii erau trimişi direct de la Constantinopol, Poarta „a continuat să menţină în ţările române acelaşi statut de autonomie, atenuat uneori prin incapacitatea sau lipsa de interes a anumitor domnitori" [112]. În acest sens, statutul juridic acordat de către Poarta otomană în 1792, intitulat „Legea nouă", prevedea în articolul 25 că „Moldova şi Ţara Românească fiind din trecut şi pînă acum slobode în toate privinţele prin separare la cancelarie şi prin interzicerea călcării lor cu piciorul, toate dările lor şi arenzile se află pe seama voievozilor" [113].

Totodată trebuie observat că prin tratatul de la Kuciuk-Kainargi Rusia putea interveni pe lîngă Poarta

[111] I. Vîntu şi G. G. Florescu, *op. cit.*, p. 46—47.

[112] V. Mihordea. *Les lignes du développement de la diplomatie roumaine en XVIII-e siècle*, în „Revue Roumaine d'Histoire" nr. 1 din 1970

[113] *Anexa nr. 50*, p. 246—260.

www.dacoromanica.ro

otomană în toate problemele care făceau obiectul raporturilor dintre Înalta Poartă și Principate. Această confruntare de interese care s-a accentuat tot mai mult după 1774 va fi o cauză continuă de neînțelegere între cele două imperii, „deschizînd astfel ușa la cele mai primejdioase încurcături“ [114]. Ulterior, printr-o succesiune de convenții încheiate de cele două mari puteri, Turcia reînnoia drepturile Rusiei acordate prin tratatul de la Kuciuk-Kainargi. Remarcăm în acest sens convenția explicativă de la 10 martie 1779, actul de la 28 decembrie 1783, tratatul de la Iași din 9 ianuarie 1792 [115]. „Prin alcătuirea dibace a tratatului de la Kuciuk-Kainargi — scria atunci Thugut, agent diplomatic al Austriei la Constantinopol —, Imperiul otoman este de azi înainte un fel de provincie rusească“ [116].

La rîndul său, A. D. Xenopol arăta că „prin acest tratat, dobîndit atît prin izbînzile armatelor moscovite, cît și prin corupția celor însărcinați din partea Turciei pentru încheierea lui, împărăția otomană primea o lovitură din care nu se mai putu ridica“ [117].

Se observă astfel că cele mai grave violări ale drepturilor țărilor române încep de la 1716. Din această perioadă pînă la 1774, nici o stipulație nu a intervenit între țările române și Poarta otomană. Au survenit apoi tratatele încheiate de Rusia cu Poarta în virtutea cărora sultanii otomani acordau Rusiei dreptul de mijlocire, iar mai tîrziu pe acela de garant.

Dacă în această perioadă țările române nu și-au exercitat dreptul de apărare, cauza trebuie investigată în complexul de circumstanțe caracteristic acestei epoci, asociat cu puternice influențe exterioare.

O situație similară a existat pentru țările române și în ceea ce privește dreptul lor de a negocia și a încheia tratate cu alte state. Explicația faptului că începînd de la 1711 țările române n-au încheiat tratate cu alte

[114] Frederic Damé. *Istoria Românieі contemporane de la reintronarea domnilor pămînteni pînă în zilele noastre, 1822—1900* București, 1901, p. 6.

[115] *Anexa nr. 49*, p. 237—246.

[116] Cf. A. D. Xenopol, *op. cit.*, p. 140

[117] *Ibidem.*

www.dacoromanica.ro

puteri trebuie căutată în limitarea autonomiei lor de către Poarta otomană. În același timp însă, convențiile încheiate între Rusia și Turcia în această perioadă atestă concluzia că țările române nu au renunțat nici un moment la vechile atribute de suveranitate.

Limitarea suveranității țărilor române s-a răsfrînt și asupra dreptului de reprezentare, mult amputat după instaurarea regimului fanariot. Înainte de perioada fanariotă, țările române, în virtutea suveranității lor, exercitau acest drept. Tratatul de la 1774 reglementa prin articolul 16, punctul 9 și instituția reprezentării pentru Principatele române. Dar această stipulație impusă de Rusia nu convenea Porții otomane, obișnuită cu cele mai flagrante încălcări ale suveranității țărilor române. La rîndul ei, Rusia a admis să existe pe lîngă Poartă agenți ai Principatelor, dar fără să limiteze prin aceasta influența diplomației ruse la Constantinopol cu privire la ele. Totodată, țările române au fost lipsite în această perioadă de posibilitatea de a trimite agenți în alte capitale europene, Turcia considerînd că are dreptul de a reprezenta Principatele în relațiile lor externe. La rîndul lor, celelalte state europene au nesocotit suveranitatea celor două țări, deoarece agenții lor nu remiteau scrisorile de acreditare domnitorilor țărilor române, ci erau acreditați pe lîngă Poartă. După pacea de la Kuciuk-Kainargi, cu toată opoziția Porții otomane, rînd pe rînd au fost numiți în Principate consuli și în primul rînd reprezentanți ai celor două mari puteri limitrofe : Rusia și Austria. Astfel, Lascarev este primul consul rus la București (1782) și Raicevich, primul consul austriac (1783) [118].

La zece ani după Kuciuk-Kainargi, Alexandru Mavrocordat al Moldovei acorda un privilegiu de comerț negustorilor din Austria [119].

Înființarea de consulate ale puterilor europene în țările române a determinat schimbări în „caracterul domniilor ce le ocîrmuiau" [120]. Trebuie subliniat că Nicolae Mavro-

[118] A. D. Xenopol, *op. cit.*, p. 178—179.
[119] *Anexa nr. 46*, p. 230—232.
[120] A. D. Xenopol, *op. cit.*, p. 180.

www.dacoromanica.ro

cordat, urcat în scaunul Moldovei (1711) și toți domnitorii fanarioți care l-au urmat la conducerea țărilor române slujeau de agenți diplomatici ai Porții, deoarece pînă la revoluția franceză Poarta otomană nu avusese agenți diplomatici stabili în străinătate [121]. Turcii, arată Xenopol, nu acreditaseră niciodată miniștri la diversele curți europene, „poate pentru motivul religios că un turc nu trebuie să calce decît cu sabia în mînă pe pămînt de altă religie" [122]. În acest sens se poate spune că toate negocierile de pace ale turcilor, care au urmat războaielor, începînd cu cele de la Karlowitz și sfîrșind cu tratatul de la București din 1812, poartă amprenta participării fanariote la reprezentarea diplomației turcești [123]. În privința aceasta, Talleyrand spunea că „politica turcească e regulată de acești hospodari, care sînt în curent cu tot ce se petrece în Europa" [124]. Dar nu toți domnitorii fanarioți au corespuns așteptărilor Porții otomane. Și acest lucru este dovedit de efemera domnie a unora dintre ei, mulți pierzîndu-și chiar capul pentru infidelitatea lor față de Poartă.

În această perioadă, succesele Rusiei în confruntările cu Poarta favorizau obiectiv slăbirea dominației otomane asupra Principatelor române, a căror emancipare evolua în orbita contradicțiilor de interese și țeluri rusoturce și a marilor puteri europene în general. Semnificativ în acest sens este hatișeriful din 1802, precedat de o făgăduință sub formă de notă adresată Rusiei de către Poarta otomană, în virtutea căreia influența rusească asupra țărilor române făcea un pas hotărîtor, schimbînd dispoziția abstractă și generală de proteguire a țărilor române din partea Rusiei în una specială și practică. Iată punctele esențiale ale acestei note, care a fost comunicată prin hatișerifuri și scaunelor din Muntenia și Moldova. După ce enumera conținutul hatișerifurilor anterioare, sultanul adăuga că „întrucît prin

[121] D'Ohsson, *op. cit.*, p. 509—511; apud V. Mihordea, *op. cit.*, p. 64.

[122] A. D. Xenopol, *op. cit.*, p. 180.

[123] V. Mihordea, *op. cit.*, p. 61.

[124] Dinu C. Arion. *Istoria diplomatică, 1713—1914*, București, 1930, p. 155.

www.dacoromanica.ro

trecerea timpului aceste măsuri au suferit oarecare strămutare şi, în puterea tratatului încheiat între împărăţia mea şi acea a Rusiei, această putere avînd dreptul de a interceda, pentru cele două provincii a Munteniei şi Moldovei, trimisul ei pe lîngă sublima noastră Poartă ne-au expus că guvernul său ar dori adăogirea articolelor următoare la acele mai sus arătate" [125]. Este vorba, în primul rînd, de introducerea în hatişeriful din 1802 a unor stipulaţii prin care se urmărea să se construiască raporturi mai acceptabile între ţările române şi Poarta otomană, de natură să creeze condiţii favorabile dezvoltării economiei şi emancipării politice a Principatelor. În acest scop, Poarta se obliga să elimine abuzurile ce se făceau cu ocazia aprovizionării cu produse a capitalei otomane, urmînd ca acestea să fie procurate „după preţurile în fiinţă" [126]. În virtutea aceluiaşi hatişerif, domnitorii erau scutiţi de a mai plăti o anumită sumă de bani cu ocazia confirmării în posturile lor în fiecare an. În sfîrşit, urma punctul de căpetenie al întregii convenţii, acela referitor la înlocuirea domnilor, stipulîndu-se că domnia acestora era fixată pe şapte ani. Ei nu pot fi depuşi înainte de acest termen decît pentru o vină vădită. Îndată ce o asemenea vină le va fi pusă în seamă, Turcia va trebui să încunoştinţeze pe ambasadorul rusesc, care şi dînsul trebuie să se convingă că delictul s-a comis, fiind dovedită într-un chip neîndoielnic vinovăţia domnului şi numai atunci depunerea lui va fi permisă [127].

Înarmată cu tratatul care împiedica pe turci de a înlătura pe domni fără consimţămîntul Rusiei, aceasta „va începe a pune în lucrare un sistem de dărăpănare a împărăţiei turceşti precum nu-l cunoscuse nici un timp anterior" [128].

[125] A. D. Xenopol, *op. cit.*, p. 249—250; cf. şi Tr. Ionescu. *Hatişeriful din 1802 şi începutul luptei pentru asigurarea pieţei interne*, în „Studii şi articole de istorie", I. Bucureşti, 1956. p. 37—78.

[126] *Anexa nr. 51*, p. 260—276.

[127] *Ibidem*, p. 271—272

[128] A. D. Xenopol, *op. cit.*, p. 252.

www.dacoromanica.ro

Spre sfîrșitul regimului turco-fanariot, cînd Principatele tind să capete o poziție neatîrnată, ele devin în repetate rînduri subiect de discuții pe plan internațional și, în anumite împrejurări, nu a fost exclusă nici problema înglobării lor la diferite imperii. Astfel, în timpul războiului ruso-turc din 1806—1812, și anume după armistițiul încheiat de beligeranți la Slobozia, lîngă Giurgiu (1807) [129], între Napoleon I și Alexandru I s-a încheiat o convenție secretă la Erfurt (1808) [130] al cărei obiect l-au constituit unele aranjamente politice și teritoriale dintre cei doi împărați.

Dar tratatul de la Erfurt ascundea de fapt destrămarea ce trebuia să aducă prăbușirea întregului edificiu. Pentru Napoleon, întrevederea de la Erfurt avea semnificația unei înțelegeri momentane de natură să-i permită realizarea planurilor occidentale. El urmărea să imobilizeze Austria și presiunea lui Napoleon se va exercita în această direcție. Țarul, la rîndul său, nu avea încredere în Napoleon. Încrederea fusese distrusă de cel mai apropiat colaborator al împăratului, Talleyrand, care la întîlnirea de la Erfurt „credea că, trădînd Franța, o va scăpa pe ea însăși, și astfel pe Europa" [131].

În asemenea împrejurări, se explică foarte bine interesul Rusiei de a încheia pacea cu Turcia. Pe de altă parte, turcii, care prevăzuseră încă din 1810 o ruptură între Franța și Rusia, cu toate pierderile lor, refuzau cu hotărîre încheierea păcii cu prețul cesiunii Principatelor române. La rîndul său, ambasadorul francez la Constantinopol, Latour Maubourg, încerca să dovedească turcilor că „Poarta refuzînd în timp de cinci ani de-a rîndul de a ceda un singur palmac de teritoriu, cu toate că pe atunci Rusia avea pe pămîntul turcesc o armată de 80 000 de oameni, cîtă neconsecvență nu ar fi de a ceda niște cetăți care alcătuiesc siguranța Împărăției otomane, astăzi cînd Rusia, în ajunul de a rupe cu

[129] *Anexa nr. 52*, p. 276—277.

[130] Tratatul în Ghenadie Petrescu, Dimitrie A. Sturdza, Dimitrie C. Sturdza, *op. cit.*, p. 927.

[131] Dinu C. Arion, *op. cit.*, p. 168.

www.dacoromanica.ro

Franța, nu mai are pe teritoriul otoman decît o armată de 20 000 de oameni, care nici nu mai poate spori" [132].

Pe cînd aceste negocieri se tărăgănau între ambele curți, operațiile militare erau departe de a lăsa să se întrevadă în favoarea cui înclina balanța victoriei. Și cu toate alternările de victorii și înfrîngeri ale celor doi beligeranți, războiul tot s-ar mai fi prelungit dacă cei 500 000 de soldați francezi, în frunte cu Napoleon, nu ar fi început să mărșăluiască spre Rusia. În această situație, țarul Alexandru I a ordonat generalului Kutuzov să încheie pacea cu Poarta otomană, totodată și-a retras armatele din Principate, iar diplomații lui au reluat tratativele cu Turcia, care s-au sfîrșit cu încheierea tratatului de la București din 16/28 mai 1812. Clauzele acestui tratat întăreau tratatele și convențiile anterior încheiate între Rusia și Poarta otomană prin care se stipulau privilegiile pentru țările române. În baza aceluiași tratat, Rusia primea Basarabia și recomanda Serbia generozității și clemenței sultanului [133].

Trei ani mai tîrziu, după semnarea păcii de la București, Viena găzduia Congresul marilor puteri întrunite pentru a discuta soarta Europei după războaiele napoleoneene. Congresul de la Viena n-a hotărît nimic asupra soartei popoarelor aflate sub dominația otomană, Poarta nefiind prezentă la dezbaterile congresului, „ceea ce echivala cu recunoașterea tacită a integrității Imperiului otoman, cel puțin în ce privește frontierele sale de nord-vest" [134]. Chiar dacă o broșură care circulase în grecește în 1814 în capitala Austriei, intitulată *„Congresul de la Viena"*, vorbise despre împărțirea Imperiului otoman și alungarea turcilor din Europa, în realitate acest imperiu a rămas intact, confirmîndu-se ceea ce spunea secretarul congresului, Friedrich de Gentz, că la Viena

[132] Latour Maubourg c. Champagny, 2 Dec., 1810, în Hurmuzaki. *Documente*, supl. II, p. 579; apud A. D. Xenopol, *op. cit*, p. 279.

[133] *Anexa nr. 53*, p. 277—278.

[134] Pierre Renouvin. *Le XIX-e siècle, I. De 1815 à 1871*, în „Histoire des relations internationales", t. V, Paris, 1954, p. 8; apud Virgil Cândea, Dinu G. Giurescu, Mircea Maliță. *Pagini din trecutul diplomației românești*, București, Editura politică, 1966, p. 210.

www.dacoromanica.ro

n-a fost vorba „de nici un schimb... de nici o schimbare... singura grijă a suveranilor este de a combate spiritul revoluționar“ [135].

La începutul secolului al XIX-lea, informații exacte despre starea în care se afla poporul român străbătuseră departe de granițele țării și nu era călător străin care să nu sublinieze situația grea în care se găseau țările române. Una din cauzele acestei stări era oprimarea otomană, și necesitatea încetării ei se punea cu stringență. În timpul Congresului de la Viena, transmitea agentul Austriei în Principate, declarațiile cercurilor conducătoare din București și Iași exprimau aceleași aspirații, în virtutea cărora „aceste principate nu se vor mai bucura multă vreme de Constituția lor prezentă“ și „lucru hotărît e că moldovenii doresc mult o schimbare apropiată a regimului politic și trăiesc cu nădejde că la Congresul de la Viena se va face mențiune și de ei“ [136].

Cîțiva ani mai tîrziu, în 1821, întreaga Peninsulă Balcanică era zguduită de dezlănțuirea simultană, în nord și în sud, a mișcării de eliberare a popoarelor român și grec. În acest an izbucnește și în Țara Românească mișcarea revoluționară de sub conducerea lui Tudor Vladimirescu, avînd un profund caracter antifeudal și național. Figura acestui erou este, fără îndoială, din cele mai interesante. Ieșit din sînul poporului său, el a avut de la început în vedere mîntuirea țăranului din robia boierului. Răscoala lui Tudor a fost îndreptată împotriva asupritorilor. În Proclamația de la Padeș îndemna pe țărani: „Veniți, dar, fraților cu toții, cu rău să pierdem pe cei răi, ca să ne fie nouă bine!“ [137]. În același timp, prin unirea mișcării conduse de Tudor cu aceea a eteriștilor, răscoala a îmbrăcat caracterul unei acțiuni împotriva puterii suzerane, Poarta otomană. În concepția lui Tudor, victoria luptei sociale și naționale a poporului român depindea în bună

[135] V. Cândea, D. Giurescu, M. Malița, *op. cit.*, p. 214—215.
[136] *Istoria României*, vol. III, București, Editura Academiei, 1964, p. 860.
[137] *Documente privind istoria României. Răscoala din 1821*, vol. I, București, Editura Academiei R.P.R., 1959, p. 208.

www.dacoromanica.ro

măsură de conjugarea forței armelor cu acțiuni diplomatice, care aveau drept scop o justă analiză a tuturor datelor situației internaționale. Din ianuarie pînă în mai 1821, conducătorul mișcării revoluționare și masele populare au crezut în realizarea obiectivelor naționale și sociale, dobîndind o experiență revoluționară cu consecințe deosebite pentru întreaga dezvoltare ulterioară a poporului român. Dar la 1/13 mai, armata otomană intra în țară, la 27 mai 1821 Tudor pierea asasinat, în timp ce Principatele aveau să treacă prin încă un an de ocupație dură „caracterizată prin abuzuri, jaf și anarhie" [138]. Dar sentimentul național se afirmase cu tărie, ideile de demnitate, independență, libertate care dominaseră în lunile răscoalei nu mai puteau fi zăgăzuite. Regimul fanariot se încheia-e, Poarta fiind obligată să revină la domniile pămîntene.

Trebuie remarcat că chiar în timpul ocupației turcești (1821—1822), partidul național din ambele principate, care lupta pentru restabilirea domniilor pămîntene, a reușit să aducă la îndeplinire acest deziderat. Astfel, mitropolitul Veniamin Costachi și o seamă de boieri moldoveni călăuziți de sentimente naționale, anticipînd o puternică agitație politică în favoarea reîntronării domniilor pămîntene, au trimis petiții Porții otomane în care, printre atele, cereau : „înnoirea drepturilor acordate prin vechile capitulații ; alegerea unor domni pămînteni și regularea dărilor ; înlăturarea grecilor din dregătoriile țării ; scoaterea mănăstirilor din mîinile grecilor și redarea lor în posesiunea clerului național" [139]. Ca răspuns la aceste petiții, Poarta a dispus ca țările române „să trimită la Constantinopol deputațiuni", care să exprime dorința lor și „să recomande cîte un candidat pentru domnie dintre boierii pămînteni" [140]. Rezultatul acestor demersuri, influențat, fără îndoială, de ecoul răscoalei lui Tudor Vladimirescu, s-a tradus prin numirea în iunie 1822, a lui Grigore Dimitrie Ghica în

[138] V. Cândea, D. C. Giurescu, M. Malița, *op. cit.*, p. 222, 226, 228.

[139] Dimitrie Onciul. *Din istoria României*, București, 1914, p. 98.

[140] A. D. Xenopol. *Istoria românilor*, vol. X, București, Editura „Cartea românească", ed. a 3-a, p. 83.

www.dacoromanica.ro

Țara Românească și a lui Ion Sandu Sturdza în Moldova, cei dintîi domni pămînteni după perioada domniilor fanariote [141].

Între timp, o recrudescență a relațiilor dintre Rusia și Poarta otomană amplificată de măsurile represive din partea Porții asupra populației creștine a determinat Rusia să adreseze Porții otomane un ultimatum în care se cerea: „să se ridice mănăstirile dărîmate de fanatismul musulman; să asigure cultului creștin o garanție și o protecție serioasă; să se facă o deosebire între cei vinovați și cei nevinovați, între creștini; să se reintroducă în Principatele dunărene regimul stabilit prin tratate". Dar Poarta a refuzat să primească ultimatumul, ceea ce a determinat Rusia să-și recheme ministrul și să rupă relațiile diplomatice cu Turcia în august 1821. Un eveniment nou a intervenit ulterior în conducerea Imperiului rus: moartea țarului Alexandru I (1825) și urcarea pe tron a lui Nicolae I, reprezentantul cel mai autentic al absolutismului monarhic. El debutează în politica externă cu ultimatumul adresat Turciei prin care cerea ca „Principatele Munteniei și Moldovei să fie restabilite în starea din 1821, atît din punct de vedere politic, militar, cît și civil" [142]. Un complex de împrejurări internaționale nefavorabile Porții otomane au determinat-o pe aceasta să consimtă la iscălirea convenției de la Akerman din 7 octombrie 1826, confirmativă și explicativă a tratatului de la București [143]. Această convenție este primul act internațional ale cărui norme au reglementat în mod oficial organizarea de stat a țărilor române, creîndu-le condiții necesare pentru stabilirea unor raporturi pe baze noi cu Poarta și stabilind măsuri pentru ca acestea să-și poată fixa normele cele mai adecvate de conducere și de organizare internă [144]. Articolul 3 din convenție stipula obligația Porții de a păzi privilegiile garantate

[141] George Meitani. *Acțiunea diplomatică a Europei față de Principatele române între anii 1821—1834*, București, 1903, p. 20—21.
[142] Dinu C. Arion, *op. cit.*, p. 210, 213.
[143] *Anexa nr. 54*, p. 279—283.
[144] I. Vîntu și G. G. Florescu, *op. cit.*, p. 51.

www.dacoromanica.ro

Principatelor prin tratatele şi hatişerifurile anterioare. In virtutea aceluiaşi articol, Poarta se îndatora să completeze „hatişerifurile din anul 1802 printr-un act separat" care prevedea că domnitorii vor fi aleşi dintre boierii pămînteni de „Adunarea generală a divanului" şi întăriţi de Poarta otomană. În acelaşi timp se stipula că dacă din pricini grele numirea candidatului ales n-ar fi fost corespunzătoare cu dorinţa Porţii, în această împrejurare cele două curţi aveau dreptul de a recomanda numiţilor boieri să procedeze la alegerea unei persoane convenabile.

Conform actului separat, domnitorii erau aleşi, ca şi în trecut, pe şapte ani, fără a putea fi destituiţi înainte de acest termen. De la această regulă se făcea excepţie în ipoteza în care s-ar fi comis vreun delict, verificat şi dovedit de autorităţile competente ale celor două imperii. Toate aceste reglementări a raporturilor dintre ţările române şi cele două imperii conduc la concluzia că „Rusia devenea suzerana de fapt a Principatelor, în timp ce Turcia nu păstra decît suzeranitatea nominală asupra ţărilor române" [145].

Această stare de lucruri a condus la un nou conflict între cele două imperii. Într-adevăr, la 26 aprilie 1828, Rusia declara război Turciei şi trupele ruseşti intrau în Moldova şi Muntenia sub comanda generalului Wittgenstein, iar în iunie cuceream o serie de cetăţi turceşti în sudul Dunării. După un an de ostilităţi, generalul Diebici constrînge Adrianopolul să capituleze, deschizînd calea tratativelor care au dus la încheierea păcii din 2/14 septembrie 1829 [146].

Clauzele tratatului de la Adrianopol, cuprinzînd 16 articole, aduceau o reglementare favorabilă intereselor Rusiei ; se menţiona pentru aceasta liberul comerţ pe Dunăre şi Marea Neagră şi în tot Imperiul otoman, precum şi dreptul de navigaţie a flotei de comerţ aparţinînd oricărui stat prin strîmtorile Bosfor şi Dardanele [147]. În ceea ce priveşte Principatele, în actul separat

[145] Friedrich Damé, *op. cit.*, p. 8.
[146] *Istoria României*, vol. III, Bucureşti, Editura Academiei, 1964, p. 927.
[147] *Op. cit.*, p. 929.

www.dacoromanica.ro

anexat tratatului de la Adrianopol se prevedea că acestea își cîștigau dreptul de a avea domnitori autohtoni pe viață, nu numai pe șapte ani, cum era stabilit prin convenția de la Akerman [148]. În acest scop se arăta că „s-a convenit și reglementat definitiv ca durata de guvernare a hospodarilor să nu mai fie limitată la șapte ani, ca în trecut, ci ei să fie de acum înainte învestiți cu această demnitate pe viață, în afară de cazurile de abdicare de bunăvoie sau de destituire din cauză de delicte, prevăzute de numitul act separat" [149].

Important de remarcat este și faptul că, prin tratatul de la Adrianopol, Turcia se obliga să distrugă cetățile dunărene Giurgiu și Brăila, posedate pînă atunci de Poartă, și să retrocedeze teritoriul raialelor Turnu, Giurgiu și Brăila. Cît privește dezvoltarea legăturilor Principatelor române cu lumea exterioară, în urma stipulațiilor din tratatul de la Adrianopol, țările române se bucurau de deplina libertate a comerțului pentru toate produsele solului și industriei, vasele lor putînd să navigheze nestingherit pe Dunăre, cele două țări avînd dreptul de a face comerț în alte orașe sau porturi turcești. Tratatul de la Adrianopol împreună cu actul separat constituia cel de-al doilea act internațional important relativ la situația internațională și la organizarea internă a țărilor române. „Tratatul reglementa în condiții noi raporturile dintre Principatele române și Poarta otomană, puse sub suzeranitatea Turciei și protectoratul Rusiei" [150].

În sfîrșit, se reînnoiau prevederile convenției de la Akerman referitoare la dreptul Principatelor de a-și întocmi regulamente de organizare internă, urmînd ca în viitor acestea „să servească de baze pentru regimul interior al celor două țări". Țările române nu mai păstrau cu Poarta alte legături decît plata unui tribut anual și învestitura ce trebuiau să primească domnitorii.

Analizînd raporturile dintre țările române și Poarta otomană, Engels arăta că „Rusia n-a lăsat să-i scape

[148] Andrei Popovici. *Politica noastră și istoria*, București, 1912, p. 12.

[149] *Anexa nr. 55*, p. 284—289.

[150] I. Vîntu și G. G. Florescu, *op. cit.*, p. 52.

www.dacoromanica.ro

nici un prilej de a obține avantaje în Moldova și Valahia. În cele din urmă, la încheierea tratatului de la Adrianopol (1829), ea a reușit să obțină privilegii atît de largi, încît Principatele române sînt în prezent în mai mare măsură supuse Rusiei decît Turciei" [151].

Cîțiva ani mai tîrziu, între Rusia și Turcia s-a semnat convenția de la Petersburg din 17/29 ianuarie 1834, prin care Poarta recunoștea Regulamentul organic și se aduceau modificări tratatului de la Adrianopol. În acest sens, articolul II din convenție prevedea că, în mod excepțional, primii domni nu vor fi aleși de Adunarea obștească extraordinară, ci numiți de cele două puteri contractante, procedura alegerii urmînd să intre în vigoare pentru următorii domni. În același timp, Rusia se îndatora să-și retragă trupele din țările române „după ce domnitorii vor fi numiți și numai la împlinirea a două luni de la numirea lor" [152].

Două luni mai tîrziu, cu ocazia schimbului ratificărilor, Poarta publica un firman însoțit de un hatișerif care reînnoia stipulațiile din tratatul de la Sankt-Petersburg și celelalte tratate anterior încheiate, consfințind formal autonomia țărilor române și neatîrnarea administrației lor interne. Iar în luna aprilie 1834, Poarta, în înțelegere cu Rusia, numea pe Alexandru D. Ghica domn în Muntenia și pe Mihai Sturdza domn în Moldova [153].

Revoluționarii de la 1848 s-au ridicat împotriva prevederilor reacționare din Regulamentul organic. Ei au trimis agenți în principalele țări occidentale în vederea susținerii cauzei Principatelor. După înăbușirea revoluției de oștile turco-țariste, diplomații Turciei și Rusiei vin din nou la masa conferinței, însă de această dată nu ca învingători și învinși, ci în cadrul unei coaliții care înfrînsese revoluțiile din Țara Românească și Moldova. În urma negocierilor dintre cele două imperii s-a încheiat convenția de la Balta Liman (1849), ce aducea

[151] K. Marx și F. Engels. *Opere*, vol. 9, București, Editura politică, 1959, p. 34.

[152] *Anexa nr. 56*, p. 290—291.

[153] *Istoria României*, vol. III, București, Editura Academiei, 1964, p. 988, 996.

www.dacoromanica.ro

modificări retrograde în sistemul de organizare al țărilor române. În locul alegerii domnului pe viață, s-a introdus iarăși numirea pe șapte ani, iar Obștească adunare, care era un fel de parlament, a fost înlocuită în mod provizoriu cu un divan compus din „boierii cei mai notabili și cei mai demni de încredere ca și din cîțiva membri ai clerului superior". Articolul II din convenție fixa atribuțiile divanurilor, la „așezarea impozitelor și examinarea bugetului anual în cele două provincii". Tratatul mai hotăra „că cele două curți imperiale au convenit să prelungească prezența unei anumite părți a trupelor rusești și otomane" în Principate „pentru consolidarea liniștii interne" a celor două țări. Pe perioada de ocupație, cele două curți continuau să aibă cîte un comisar extraordinar cu reședința în Principate „însărcinați să supravegheze mersul treburilor și să le dea împreună sfaturi hospodarilor" [154]. Îndată după semnarea convenției, Mihail Sturdza s-a retras, iar Poarta, în înțelegere cu Rusia, numea pentru șapte ani pe Grigore Ghica domn în Moldova și pe Barbu Știrbei în Țara Românească. Era ultima dată cînd cele două puteri mai dispuneau de tronurile române, ocupîndu-le după bunul lor plac, prin „înalți funcționari", cum se stipula în convenție.

Ulterior, Principatele au fost supuse unor ocupații succesive din partea marilor puteri: ocupația țaristă (1853—1854), în timpul căreia domnii au fost suspendați, și ocupația austriacă (1854—1856), pe timpul războiului din Crimeea. Și toate aceste alternări de ocupații ale Principatelor și-au găsit sorgintea în politica marilor puteri, care, observînd regresul Imperiului otoman sub aspect economic, politic și militar, reluau în discuții diplomatice diverse planuri de destrămare a acestuia. În acest scop, Rusia, în februarie 1853, trimitea un ultimatum Porții otomane, iar în iulie 1853 ocupa Principatele române, trezind iarăși invidia Austriei. Era și în secolul al XIX-lea tot vechea politică întîlnită în veacurile anterioare: rivalitatea dintre Austria și Rusia

[154] *Anexa nr. 59*, p. 325—329.

www.dacoromanica.ro

cu privire la Principatele române. La rîndul lor, Franța și Anglia n-au privit favorabil ocuparea Principatelor. Dar țarul nu a luat în considerație protestul celorlalte puteri, mai ales că flota rusească, într-o confruntare cu cea turcească, a distrus-o pe aceasta la Sinope, la 30 noiembrie 1853. În aceste împrejurări, Prusia, Austria, Franța și Anglia s-au întrunit la Viena și împreună au redactat o notă, pe care au notificat-o țarului la 2 aprilie 1854, cuprinzînd următoarele puncte : statele europene au hotărît menținerea integrității Imperiului otoman ; evacuarea Principatelor române ; libertatea creștinilor, dar cu recunoașterea suveranității turcești ; o stare de echilibru european la care să participe și Turcia [155].

Aceasta era situația cînd debarcaseră trupele celor două mari puteri — Anglia și Franța — în Dobrogea cu gîndul de a ocupa Principatele, dar, pentru a menaja Austria, armatele lor au rămas în continuare în Dobrogea. Este momentul cînd diplomații acestor state, Austria, Anglia și Franța, s-au întrunit din nou la Viena, în august 1854, și prin nota din 6 august și-au exprimat punctele lor de vedere : raporturile dintre Rusia și Poartă puteau fi stabilite pe baze solemne și durabile numai dacă ar fi încetat protectoratul asupra Principatelor dunărene și Serbiei și dacă privilegiile acordate de sultan Principatelor și Serbiei ar fi fost puse sub garanția puterilor în virtutea unui tratat ce trebuia să se încheie cu Poarta. În urma acestei note, trupele rusești au părăsit Principatele, care au fost ocupate imediat de Austria, în august 1854, cu sprijinul celorlalte mari puteri. În anul următor, murind țarul Nicolae I, succesorul său, Alexandru al II-lea, a lăsat să se întrevadă dorința de a se ajunge la pace în urma insuccesele militare. Austria a considerat atunci că a sosit momentul să intre în război și a remis un ultimatum Rusiei în care cerea protectoratul colectiv al marilor puteri asupra Principatelor. Pusă în fața coaliției puterilor europene, Rusia a trimis plenipotențiari la Congresul de

[155] Ioan Hudiță. *Istoria diplomatică*, București, 1946, p. 132, 133.

www.dacoromanica.ro

la Paris, ale cărui lucrări au dus la încheierea tratatului din 30 martie 1856 [156].

Referitor la Principatele române, tratatul menţiona că ele continuau să se bucure, sub suzeranitatea Porţii şi cu garanţia puterilor contractante, de privilegiile şi avantajele de care beneficiau şi nu se admitea nici un drept special de amestec în treburile lor lăuntrice (art. 22). Turcia se obliga să păstreze în Principate „o administraţie independentă şi naţională, precum şi deplina libertate a cultelor, a legislaţiei, a comerţului şi a navigaţiei" (art. 23). Tot prin tratat s-a prevăzut convocarea în fiecare principat a unui divan ad-hoc, „care să constituie reprezentarea cea mai exactă a intereselor tuturor claselor societăţii. Aceste divanuri vor fi chemate să exprime dorinţele populaţiilor cu privire la organizarea definitivă a Principatelor" (art. 24).

Într-adevăr, problema unirii Principatelor române ridicată de Napoleon al III-lea a suscitat aprige controverse în timpul Congresului de la Paris. Propunerea lui pleca de la ideea de a face din Principatele române un stat-tampon între Rusia şi Imperiul otoman. Rusia a susţinut pe Napoleon al III-lea pentru unirea Munteniei şi Moldovei, şi l-a susţinut pentru că voia să lovească Austria. O atitudine similară a adoptat şi Anglia, Austria însă opunîndu-se. La fel a procedat Imperiul otoman, care vedea în această unire un prim pas către detaşarea Principatelor de sub suzeranitatea Turciei [157]. Din cauza obstrucţiei Austriei şi Turciei, congresul n-a hotărît pe loc unirea Principatelor române, deoarece realizarea deziderateului exprimat de cele două ţări ar fi însemnat o continuă atracţie pentru românii din Imperiul habsburgic. Pe de altă parte, Austria se temea că unificarea celor două ţări „ar fi avut ca urmare stimularea luptei de eliberare a popoarelor din Balcani" [158].

Ulterior, Conferinţa reprezentanţilor celor 7 puteri care s-a întrunit la Paris în mai 1858 a luat cunoştinţă

[156] *Anexa nr. 60*, p. 329—331.

[157] I. Hudiţă, *op. cit.*, p. 142, 143.

[158] *Istoria României*, vol. IV, Bucureşti, Editura Academiei, 1964, p 255.

www.dacoromanica.ro

de doleanţele divanurilor ad-hoc, cu scopul de a rezolva problema unirii şi a reorganizării Principatelor. Iar trei luni mai tîrziu, participanţii la dezbateri au încheiat, la 7/19 august, convenţia de la Paris, care stabilea viitorul statut al Principatelor din punct de vedere politic, social şi administrativ [159]. Nesocotindu-se voinţa divanului ad-hoc de unire a Principatelor într-un singur stat naţional, convenţia stipula că cele două ţări vor fi denumite Principatele Unite ale Moldovei şi Valahiei, rămînînd în continuare sub suzeranitatea Porţii ; se asigurau, în virtutea capitulaţiilor, drepturile de autonomie ale Principatelor de care acestea urmau să beneficieze în viitor sub garanţia colectivă a puterilor contractante, garanţie ce trebuia să le asigure „privilegiile şi imunităţile", precizîndu-se că Principatele se vor administra liber şi în afară de orice amestec al Porţii, în limitele stipulate prin acordul puterilor garante cu curtea suzerană. Convenţia mai prevedea pentru Principate obligaţia de a plăti tribut Porţii otomane, dreptul acesteia de a se înţelege cu Principatele pentru măsurile de apărare a teritoriului lor în cazul unei agresiuni externe, precum şi îndatorirea Porţii de a se consulta cu puterile garante în vederea restabilirii ordinii în Principate „în cazul în care ea va fi compromisă". Se preciza şi dreptul de reclamaţie al Principatelor în ipoteza încălcării imunităţii lor, domnitorii urmînd să adreseze un recurs Porţii, şi, în caz de răspuns negativ, reclamaţia putea fi trimisă prin agenţii lor reprezentanţilor puterilor garante la Constantinopol. Cu privire la domnitor se dispunea ca el să fie ales de adunarea fiecărui principat, însă numai dintre pămînteni, „născut din tată moldovean sau valah". Convenţia nu prevedea dacă domnitorul pe care fiecare principat avea să şi-l aleagă trebuia să fie altul în fiecare ţară.

Convenţia de la Paris n-a acordat Principatelor soluţia spre care în mod legitim tindea poporul român, îndeosebi în ceea ce priveşte unirea. Totuşi, clauzele ei au consolidat poziţia externă a ţărilor române şi au creat noi condiţii activităţii diplomatice româneşti pen-

[159] *Anexa nr. 61*, p. 331—346.

www.dacoromanica.ro

tru dobîndirea în viitor a independenței statului național ce era pe punctul de a se constitui. Așa se explică că ea a fost „primită cu jurăminte de ascultare și foarte mare entuziasm de toți tinerii patrioți. Însă era de prevăzut că nu se vor ține de ele, pentru că unirea purta într-însa un avînt irezistibil spre înfăptuire. Ce curînd era să fie lăsate la o parte atari jurăminte și, apucînd taurul norocului de coarne, era să ne făurim noi înșine soarta refuzată de areopagul european“ [169]. Această apucare a taurului de coarne — de care vorbește Xenopol — are loc prin alegerea lui Cuza ca domn de către ambele adunări. În Moldova la 5 ianuarie, iar în Muntenia la 24 ianuarie 1859.

Domnia lui Cuza a încheiat perioada domniilor din diferite familii ce s-au succedat la conducerea Principatelor în decursul istoriei lor și în timpul restaurației sub domnii pămînteni după fanarioți. Unirea deplină a Principatelor s-a înfăptuit însă numai după învingerea multor obstacole ce au mai urmat. Recunoașterea de către Europa a îndoitei alegeri întîmpina greutăți generate de opoziția puterilor adversare unirii (Turcia și Austria), care nu admiteau aplicarea convenției de la Paris în atare înțeles. Dar cu sprijinul diplomaților reprezentanți ai puterilor binevoitoare, România, chemată la viață de divanurile ad-hoc și de adunările elective, a obținut recunoașterea alesului său, urmată de unirea deplină, realizată peste trei ani.

După vizita făcută la Constantinopol în toamna anului 1860, Cuza a obținut consimțămîntul Porții pentru o deplină unire administrativă prin contopirea celor două guverne și a celor două adunări, act realizat la 11 decembrie 1861. Iar la 24 ianuarie 1862, adunările ambelor țări s-au întrunit la București ca primul parlament al României. Însfățișîndu-se deputaților întruniți acum laolaltă, domnitorul a ținut să precizeze că Poarta și puterile garante „au venit a recunoaște unirea adunărilor și a ministerelor“ și că el, „credincios“ misiunii sale, proclamase mai mult decît atît, și anume: „Unirea defini-

[169] Cf. Dinu C. Arion, *op. cit.*, p. 290.

www.dacoromanica.ro

tivă a principatelor" [161]. La 2/14 mai 1864, fiindcă Adunarea deputaţilor, în majoritate reacţionară, refuza să aprobe proiectele de legi cu caracter progresist supuse de primul ministru M. Kogălniceanu, domnitorul Cuza a dizolvat-o şi s-a adresat poporului printr-o proclamaţie explicativă, anexînd şi textul Statutului dezvoltător al convenţiei, chemîndu-l să-l aprobe prin plebiscitul din 10—14 mai s.v. 1864. Datorită energiei şi tactului diplomatic manifestate de Cuza, Conferinţa ambasadorilor de la Constantinopol a aprobat Statutul modificator al convenţiei [162] prin protocolul din 16/28 iunie 1864 [163].

Lupta pentru unirea deplină a Principatelor fusese cîştigată. De acum înainte, diplomaţia românească îşi va desfăşura activitatea pe coordonatele apărării şi consolidării autonomiei Principatelor, pentru respingerea oricăror forme de ingerinţă în treburile interne ale acestora. Înlăturarea regimului jurisdicţiei consulare creat pe baza capitulaţiilor încheiate de Imperiul otoman cu diferite state europene în virtutea cărora supuşii acestora beneficiau de dreptul de exteritorialitate a fost unul dintre obiectivele politice ale statului naţional român. Acest lucru devenise imperios necesar, deoarece capitulaţiile se aplicau şi Principatelor, unde locuitorii de sub protecţia consulatelor nu erau supuşi jurisdicţiei române, ceea ce constituia o evidentă lezare a autonomiei interne şi un factor generator de nesfîrşite abuzuri.

Nici opoziţia marilor puteri nu a determinat Principatele să renunţe la măsurile pentru înlăturarea sau îngrădirea jurisdicţiei consulare. Astfel, cînd Austria a refuzat să întreţină legături cu autorităţile româneşti, un jurnal al guvernului muntean din 15/27 aprilie 1859 a stabilit ca diverse operaţii judiciare să se desfăşoare „fără intervenţia consulară, nici chemarea sau prezenţa de delegat consular". Tot pe linia apărării autonomiei s-au luat măsuri pentru desfiinţarea situaţiei privilegiate

[161] Dan Berindei. *Din începuturile diplomaţiei româneşti moderne*, Bucureşti, Editura politică, 1965, p. 156.

[162] *Istoria României*, vol. IV, Bucureşti, Editura Academiei, 1964, p. 370, 372.

[163] *Anexa nr. 63*, p. 348—354.

www.dacoromanica.ro

a supușilor străini din punct de vedere fiscal și s-a cerut ca supușii străini vinovați de crime sau delicte corecționale comise împotriva unor alți străini să fie judecați de autoritățile judiciare ale Principatelor. Cu toate că la 24 ianuarie/5 februarie 1862 reprezentanții puterilor la Constantinopol au trimis o notă consulilor din București în care se sublinia că regimul capitulațiilor era în vigoare în Principate, ca și în Turcia, politica de limitare a jurisdicției consulare dusă de Principatele Unite își arătase eficacitatea, prin aceasta evidențiindu-se autonomia statului național român.

În anii următori, independența a continuat să rămînă un obiectiv permanent al diplomației românești. Iar pentru obținerea ei, România a desfășurat o vastă activitate pe linia politicii externe, folosind în acest scop și încheierea de convenții direct cu statele străine, fără intermediul Porții otomane, ceea ce învedera asumarea de către Principate a unor însemnate atribute de suveranitate. Un număr important de convenții de natură administrativă, privind comunicațiile telegrafice și poștale, extrădările etc. au fost încheiate de România cu unele state. Este momentul cînd diplomația românească folosea orice prilej, pentru a duce tratative direct, eludînd în acest fel interdicțiile impuse de articolul 8 al convenției de la Paris. Exprimînd o atitudine de afirmare a unei poziții neatîrnate a țării față de Poartă, „Alexandru Ioan Cuza a anulat aderarea caimacamului Vogoride la convenția telegrafică austro-turcă, repunînd în schimb în vigoare convenția austro-moldoveană din octombrie 1855" [164]. După unirea Principatelor chiar și marile puteri au început să negocieze cu noul stat în vederea încheierii de convenții care să reglementeze diferite laturi ale activității lor. Astfel, în 1860 Principatele Unite au negociat și încheiat cu Rusia prima convenție telegrafică la 3/15 decembrie 1860, completată prin negocieri ulterioare în 1861 și intrată în vigoare la 1 februarie 1862, după schimbul instrumentelor de ratificare [165]. În noiembrie 1869 se încheie o convenție consulară cu Rusia [166].

[164] Dan Berindei, *op. cit.*, p. 164.
[165] *Op. cit.*, p. 165.
[166] *Anexa nr. 64*, p. 355—367.

www.dacoromanica.ro

În afară de Rusia, Principatele Unite încheiaseră convenţii şi cu alte state, convenţii ale căror clauze reglementau şi o altă sferă de raporturi faţă de celelalte încheiate anterior. Amintim în acest sens convenţia telegrafo-poştală încheiată cu Austria în 1865 [167] şi convenţia pentru extrădarea reciprocă a criminalilor şi dezertorilor încheiată cu Serbia în 1863 [168]. Este important de remarcat pentru această perioadă, aderarea Principatelor Unite la convenţia telegrafică încheiată în primăvara anului 1865 la Paris, deoarece punea în lumină calitatea de subiect de drept internaţional a statului român, alături de statele suverane. Faţă de această aderare, Poarta a protestat, dezvăluind caracterul diferenţiat al actului diplomatic raportat la convenţiile încheiate anterior de Principatele Unite. „Convenţia de la Timişoara — susţinea Poarta potrivit unui raport al lui N. Bordeanu din vara anului 1865 — nu era încheiată în aceleaşi condiţii cu cea de la Paris : prima dintre convenţii intervenise între diversele administraţii telegrafice, în timp ce cea de-a doua era încheiată între guverne independente şi ratificate de către suveran" [169]. În octombrie 1871, România a încheiat o convenţie poştală şi cu Serbia [170].

Prin acţiunile ei, diplomaţia românească urmărea să-şi ducă propria sa politică în relaţiile economice internaţionale, procedînd la încheierea de convenţii economice cu alte state. Astfel România a încheiat la Viena, cu Austro-Ungaria, la 10/22 iunie 1875 o convenţie comercială şi de navigaţie [171] pe timp de 10 ani, votată de Adunare la 29 iunie/11 iulie, cu stipularea clauzei naţiunii celei mai favorizate. Trebuie reţinut că încheierea convenţiei a avut loc în perioada cînd România se mai găsea, în virtutea convenţiei de la Paris, sub suzeranitatea Turciei. Convenţia acorda însă mari privilegii comerţului austro-ungar, care loveau în interesele comerţului şi industriei naţionale, fapt ce a provocat

[167] „Monitorul oficial" nr. 272 din 9/21 decembrie 1865.
[168] „Monitorul oficial" nr. 129 din 15/27 iunie 1864.
[169] Dan Berindei, *op. cit.*, p. 165.
[170] *Anexa nr. 65*, p. 368—377.
[171] *Anexa nr. 66*, p. 377—390.

www.dacoromanica.ro

adînci nemulțumiri în mase, neputîndu-se aplica decît în anul 1876. Tot în acest an România a încheiat o convenție comercială și de navigație cu Rusia, tot pe 10 ani, întemeiată pe principiul aplicării tarifului acordat națiunii celei mai favorizate și al egalității de tratament între cele două țări [172]. Este o dovadă elocventă că România, trecînd peste interdicțiile stipulate de clauzele convenției de la Paris și înfruntînd cu demnitate protestele Porții otomane, ce nu vedea favorabil manifestările care depășeau natura relațiilor dintre cele două țări fixate de puterile garante, își diversifica și consolida relațiile externe în vederea obținerii independenței, care urma să fie cîștigată pe cîmpul de luptă.

Aceasta era situația cînd a intervenit războiul ruso-turc și apoi ruso-româno-turc. Dar declanșarea ostilităților dintre cele două imperii, la care s-a alăturat ulterior, de partea Rusiei, și România, a fost precedată de o serie de evenimente a căror evoluție a condus la conflictul din 1877. Tratatul de la Paris din 1856, nerezolvînd problema popoarelor creștine din Balcani, nu a rezolvat nici adversitatea popoarelor creștine subjugate față de Imperiul otoman, care nu așteptau decît momentul favorabil pentru a se manifesta în forme violente. Și astfel, crezînd că acesta ar putea fi ușor învins, Serbia i-a declarat război la 18/30 iunie 1876, urmată imediat de Muntenegru. În aceste împrejurări, M. Kogălniceanu redacta la 15/27 iunie un lung memoriu conținînd revendicările României față de Poartă, anexîndu-l a doua zi notei trimise agenților diplomatici români de pe lîngă puterile garante și Poartă. În schimbul neutralității sale, România cerea : 1) recunoașterea individualității statului român și a numelui de România ; 2) admiterea ei în corpul diplomatic ; 3) asimilarea supușilor români din Turcia situației celorlalți supuși străini și recunoașterea dreptului de judecată a lor de către agenții diplomatici români ; 4) inviolabilitatea teritoriului român și delimitarea insulelor Dunării ; 5) încheierea cu Imperiul otoman a unor convenții comerciale, poștale și telegrafice, precum și a unei convenții de extrădare a

[172] *Anexa nr. 67*, p. 391—399.

www.dacoromanica.ro

răufăcătorilor ; 6) recunoașterea pașaportului român și abținerea consulilor Turciei de a se amesteca în afacerile privind pe românii din străinătate ; 7) fixarea graniței între România și Turcia la gurile Dunării, pe talvegul brațului principal al acestui fluviu. În finalul notei, guvernul român preciza că, dacă revendicările lui nu vor fi satisfăcute, România ar fi silită să adopte o altă atitudine decît cea de pînă atunci. Dar puterile garante, în majoritatea lor, au primit cu răceală sau ostilitate revendicările României, observînd în ele o deghizată cerere de independență [173].

Stînd în expectativă pentru un moment, dar nu dezinteresate față de agravarea crizei orientale, cele două mari vecine ale Imperiului otoman, Rusia și Austro-Ungaria, au căutat o soluție comună. La 26 iunie/8 iulie 1876, Alexandru al II-lea și Francisc Iosif, însoțiți de Gorceakov și Andrássy, s-au întîlnit în castelul de la Reichstadt, în Boemia. În baza unui acord verbal s-a stabilit ca, în cazul cînd Turcia se va prăbuși, Rusia să reintre în hotarele dinainte de 1856, Austro-Ungaria să ia o parte din Bosnia și Herțegovina, Serbia și Muntenegru să-și mărească teritoriile în dauna Turciei, iar Bulgaria de la nord de Balcani să devină autonomă.

În cursul lunilor iulie-septembrie, turcii au înfrînt armatele Serbiei. Acest eveniment a creat neliniște în România și a întărit curentul războinic în Rusia. România, care prevăzuse că după întîlnirea de la Reichstadt se deschidea calea unui război al Rusiei contra Turciei, a concentrat la sfîrșitul lunii septembrie 1876 cele patru divizii cu rezervele lor, sub pretextul manevrelor de toamnă. În acest timp, la Livadia, în Crimeea, un consiliu prezidat de Alexandru al II-lea ajungea la concluzia că războiul devenise inevitabil. Ulterior, la 26 septembrie (8 octombrie) 1876, o delegație guvernamentală română condusă de I. C. Brătianu, primul ministru, s-a deplasat la Livadia pentru a stabili o înțelegere privind eventuala trecere a armatelor Rusiei pe teritoriul României în drum spre Turcia.

[173] *Istoria României*, vol. IV, București, Editura Academiei, 1964, p. 591—592.

www.dacoromanica.ro

La 4/16 aprilie 1877, M. Kogălniceanu, din partea României, şi baronul Stuart, din partea Rusiei, semnau la Bucureşti convenţia româno-rusă privind trecerea trupelor ruseşti prin România. Toate cheltuielile ocazionate de transport şi de celelalte trebuinţe ale sale reveneau guvernului rus. Acesta se obligă să menţină şi să facă a se respecta „drepturile politice ale statului român astfel cum rezultă din legile interioare şi tratatele existente, precum şi a menţine şi apăra integritatea actuală a României“ [174]. O convenţie specială cuprinzînd detalii relative la relaţiile armatei ruse cu autorităţile locale era anexată la convenţia principală [175].

După ce Rusia a declarat război Porţii otomane la 12/24 aprilie 1877, turcii au început bombardarea oraşelor şi satelor de pe malul românesc al Dunării. România a răspuns cu tunul la provocările Turciei, în timp ce parlamentul ţării hotăra la 9 mai 1877 ruperea oricăror legături cu Poarta şi proclamarea independenţei statului român.

Schimbarea situaţiei României faţă de Poartă, trecerea de la starea de vasalitate la aceea de suveranitate deplină prin ruperea oricăror legături cu fosta putere suzerană implica însă aprobarea marilor puteri ale vremii, care s-au dovedit a fi în majoritate potrivnice proclamării independenţei României, reacţionînd însă în mod diferit. Turcia, învinuind-o de rebeliune, a declarat că îşi păstrează „drepturile intacte“ asupra României şi îşi rezervă mijloacele de a le valorifica. Anglia, care o considera parte integrantă a Imperiului otoman, a adoptat o poziţie de asemenea ostilă, „cerînd puterilor europene să ia măsuri energice de pedepsire“ [176]. Faţă de această situaţie, ultimul cuvînt l-a avut poporul român, care avea să hotărască cu arma, pe cîmpul de luptă, independenţa patriei sale.

Cu epopeea Adrianopolului, ocupat de ruşi în ianuarie 1878, punînd în pericol direct capitala Imperiului

[174] *Anexa nr. 68*, p. 399—401.

[175] *Anexa nr. 69*, p. 402—409.

[176] *Istoria României*, vol. IV, Bucureşti, Editura Academiei, 1964, p. 606.

www.dacoromanica.ro

otoman, a luat sfîrşit războiul ruso-româno-turc, consemnat prin tratatul de pace dintre Rusia şi Turcia încheiat la 19 februarie/3 martie 1878 la San Stefano. El prevedea recunoaşterea independenţei României [177], Serbiei, Muntenegrului şi crearea unui mare principat autonom al Bulgariei cu ieşire la Marea Neagră şi la Marea Egee [178]. În aceste împrejurări, Austro-Ungaria a remis o notă Turciei prin care cerea constituirea unui principat autonom al Bosniei şi Herţegovinei, dreptul de amestec în administraţia Albaniei şi Macedoniei, dreptul de a încheia tratate cu Serbia şi Muntenegru, precum şi unirea vamală cu aceste principate, ce trebuiau să fie independente. Anglia, la rîndul său, şi-a dezvăluit şi ea jocul. Disraeli, făcut lord Beaconsfield de regina Victoria, a luat pe faţă o atitudine hotărîtă în favoarea Turciei. Timp de două luni s-au dus tratative între cabinetele europene şi, la îndemnul Germaniei, Rusia, care nu mai putea risca un război împotriva Angliei şi Austro-Ungariei, a fost nevoită să consimtă la convocarea unui congres la Berlin destinat să modifice prevederile tratatului de la San Stefano. Guvernul român a cerut marilor puteri ca şi reprezentanţii săi să ia parte la congres [179]. Dar puterile europene au refuzat acest drept legitim al României, cîştigat pe cîmpul de luptă, şi au permis reprezentanţilor ţării numai de a citi memoriul guvernului român. La observaţia delegaţilor României că, faţă de jertfele ostaşilor români în războiul ruso-româno-turc, marile puteri răspund cu ingratitudine, delegatul Angliei, lordul Beaconsfield, a replicat: „Vorbiţi de ingratitudine? Ce voiţi, în politică ingratitudinea este adesea preţul celui mai bun serviciu" [180].

Şi astfel, în iulie 1878, lucrările Congresului de la Berlin au fost încheiate, semnîndu-se un tratat ale cărui clauze cu privire la România învederau recunoaşterea

[177] Andrei Popovici, *op. cit*, p. 14.
[178] *Anexa nr. 71*, p. 420—422
[179] Andrei Popovici, *op. cit.*, p. 15.
[180] N. Iorga. *Politica externă a regelui Carol I*, Bucureşti, 1916, p. 303—304.

www.dacoromanica.ro

independenței României condiționată de îndeplinirea clauzelor stipulate în același tratat [181].

Participarea României la războiul din 1877—1878 a adus țării independența națională, ca și creșterea prestigiului său pe plan european.

După semnarea tratatului de pace de la Berlin, România și-a concentrat toate eforturile pe linie diplomatică în vederea recunoașterii independenței sale de către marile puteri, care condiționau acest lucru de aplicarea articolelor 44 și 45 ale tratatului de la Berlin, ceea ce implica efectuarea unor modificări în Constituția României din anul 1866 și acceptarea de către guvernul român a schimbărilor teritoriale cerute de Rusia. Dacă Rusia, Austro-Ungaria și Turcia au recunoscut independența României imediat după Congresul de la Berlin, iar Italia în 1879, celelalte puteri europene au dat curs acestui act abia în 1880. Dar cu toate îngrădirile și condițiile momentane, confirmarea de către Congresul de la Berlin a independenței României, proclamată la 9 mai 1877 și înscrisă în tratatul de pace de la San Stefano, a avut o importanță istorică covîrșitoare pentru poporul român. România devenind stat suveran și egal din punct de vedere juridic cu toate celelalte state, nici o putere nu mai avea dreptul de a interveni în afacerile sale interne și nici să-i impună sau să-i controleze relațiile externe. Nici un fel de tratate încheiate de Poarta otomană cu alte state nu mai atingeau interesele României. Cel care avea dreptul suveran să hotărască politica economică și vamală a țării era guvernul român.

Cucerirea independenței de stat a creat condiții mai favorabile decît pînă atunci dezvoltării economiei în România. De la această dată țara noastră avea posibilitatea de a încheia în mod liber tratate comerciale, consulare și vamale cu diferite state, adoptînd o politică vamală de natură să-i favorizeze dezvoltarea industriei.

Trebuie subliniat că relațiile comerciale ale României cu statele străine au cunoscut trei sisteme de tarife comerciale cărora le-au corespuns trei categorii de tratate : acelea încheiate înainte de expirarea convenției comer-

[181] *Anexa nr. 74*, p. 433—437.

www.dacoromanica.ro

ciale cu Austro-Ungaria din 1875 ; convenţii încheiate cu clauza naţiunii celei mai favorizate limitată ; convenţii încheiate cu clauza naţiunii celei mai favorizate obişnuită [182]. Baza vechilor relaţii comerciale ale României cu străinătatea o constituia convenţia cu Austro-Ungaria din 31 mai/12 iunie 1875 ; urmau apoi convenţia comercială cu Germania din 14/26 noiembrie 1877 [183], cu Italia din 11/23 martie 1878 [184], cu Marea Britanie din 24 martie/5 aprilie 1880 [185], cu Belgia din 2/14 august acelaşi an [186]. Dacă înainte de obţinerea independenţei încheierea convenţiei cu Austro-Ungaria situase România în rîndul subiecţilor de drept internaţional, ridicînd prestigiul ţării, după 1877 ea constituia o frînă în calea dezvoltării economiei româneşti [187]. Avînd o industrie mai dezvoltată şi beneficiind de clauzele convenţiei care o avantajau, Austro-Ungaria înfrîngea cu uşurinţă industria românească, încît multe dintre fabricile şi manufacturile existente în România au fost închise. În sfîrşit, situaţia era agravată şi de convenţiile comerciale cu Germania şi Anglia, care, fiind încheiate pe baza „principiului naţiunii celei mai favorizate", ofereau acestor ţări aceleaşi avantaje ca şi Austro-Ungariei.

În 1886, expirînd convenţia cu Austro-Ungaria, guvernul român a făcut cunoscut guvernului austro-ungar cu ocazia tratativelor pentru încheierea unei alte convenţii că, pînă la perfectarea acesteia, va aplica produselor autro-ungare un tarif vamal similar cu acela aplicat ţărilor ce nu aveau convenţii încheiate cu România. Rezultatul acestui duel diplomatic s-a concretizat într-o suprataxă de 30% aplicată de Austro-Ungaria pentru produsele româneşti, la care România a răspuns prin aplicarea regimului comun statelor care nu aveau convenţii comerciale cu ţara noastră. Dar, în tratativele cu Elveţia, guvernul român a reuşit să dea curs vederilor

[182] T. G. Djuvara. *Tratate, convenţiuni şi învoiri internaţionale ale României actualmente în vigoare*, Bucureşti, 1888, p. VIII—X.
[183] *Anexa nr. 70*, p. 410—420.
[184] *Anexa nr. 72*, p. 422—430.
[185] *Anexa nr. 76*, p. 443—451.
[186] *Anexa nr. 77*, p. 451—459.
[187] T. G. Djuvara, *op. cit.*, p. X.

www.dacoromanica.ro

sale. Într-adevăr, vechiul tratat de comerț din 30 martie 1878 [188], expirînd la 4 decembrie 1885, a fost înlocuit cu un altul, semnat la București la 26 mai/7 iunie 1886. Articolul I din acest tratat stipula tratamentul națiunii celei mai favorizate, pe bază de reciprocitate, pentru mărfurile ambelor părți contractante. Dar în tratatul cu Elveția s-a introdus o excepție ce favoriza economia românească : pentru unele mărfuri trebuia să se plătească taxele tarifului general român. O poziție similară a adoptat guvernul român și cu ocazia tratativelor purtate cu Marea Britanie, care au condus, în final, la încheierea convenției comerciale de la București din 14/26 noiembrie 1886, prin care se modificau în favoarea României tarifele stipulate în tratatul de comerț semnat la 12/24 martie 1880. În același timp, tratatul de comerț din 24 martie 1880, ce trebuia să expire la 30 iunie/12 iulie 1890, a fost prorogat pînă la 28 iunie/10 iulie 1891, dată la care au expirat principalele convenții comerciale ale României. Ulterior, Rusia a admis și ea noul sistem de tratate, acceptînd încheierea convenției comerciale din 5/17 decembrie 1886, care a înlocuit tratatul din 15/27 martie 1876, ce expirase la 21 octombrie/2 noiembrie 1886 [189]. În noiembrie 1887 s-a încheiat și un tratat de comerț cu Turcia [190].

Trebuie remarcat că între anii 1876 și 1886 comerțul exterior al României s-a desfășurat pe coordonatele convenției comerciale cu Austro-Ungaria, cu o balanță deficitară pentru România. Aceasta este dovedit de faptul că din importul total al României între anii 1881 și 1885, Austro-Ungaria deținea 45%, urmată de Anglia, Germania, Franța etc. Cît privește exportul, locul principal pentru cereale între anii 1881 și 1885 îl deținea Anglia, urmată de Austro-Ungaria și apoi de Franța, iar în exportul animalelor și al produselor animale, locul întîi era deținut de Austro-Ungaria.

188 *Anexa nr. 73*, p. 430—433.
189 T. G. Djuvara, *op. cit.*, p. XII.
190 *Anexa nr. 81*, p. 475—477.

www.dacoromanica.ro

Abordînd problema tratatelor și convențiilor consulare încheiate de România cu diferite state după obținerea independenței, se poate afirma că în timp ce unele guverne reclamau aplicarea deplină a capitulațiilor încheiate între puterile creștine cu Turcia, România s-a opus totdeauna acestor pretenții incompatibile cu drepturile sale suverane. De altfel, netemeinicia acestor pretenții a fost demonstrată în practică prin părăsirea lor din ce în ce mai accentuată [191]. În acest sens, Italia a renunțat cea dintîi și complet la aceste drepturi, semnînd cu România convenția consulară din 5/17 august 1880[192]; celelalte puteri au încercat să le mențină, deși România, în virtutea suveranității sale, avea calitatea de subiect de drept internațional în relațiile internaționale. Problema a fost definitiv rezolvată cu ocazia învoielii dintre România și Austro-Ungaria din 2/14 mai 1887 în virtutea căreia Austro-Ungaria se obliga să înceteze, începînd cu data de 1 ianuarie 1888, de a oferi protecția sa persoanelor ce nu se bucurau în realitate de naționalitate austriacă sau ungară. Franța și Germania au aderat la această învoială. Cît privește Anglia, ea nu ridicase pretenții de a beneficia de unele privilegii în România pe baza capitulațiilor încheiate cu Turcia [193].

Principiile fundamentale ale jurisdicției consulilor în România erau acelea admise în dreptul internațional privat. Iar în ceea ce privește statutul personal, toate contestațiile supușilor străini legate de acest statut țineau de competența autorităților lor consulare. În această categorie intrau acelea referitoare la bunurile mobile, creanțele, valorile și alte titluri de acest fel, precum și cele privitoare la interesele situate în afara României. Cît despre statutul real, numai tribunalele țării singure aveau dreptul de a se ocupa de contestațiile referitoare la imobile situate în România, oricare ar fi fost naționalitatea părților în litigiu. În sfîrșit, cînd erau în joc interese unde se găseau bunuri mobile și imobile, mo-

[191] T. G. Djuvara, *op. cit.*, p. XXII.
[192] Vezi T. G. Djuvara, *op. cit.*, p. 253—285.
[193] T. G. Djuvara, *op. cit.*, p. XXIV.

www.dacoromanica.ro

bilele erau reglementate după statutul personal, iar imobilele după statutul real [194].

Se învederează astfel că, în primii ani după obținerea independenței de stat, diplomația românească și-a desfășurat activitatea pe coordonatele consolidării independenței și a sistemului economic și juridic al României. Ulterior, ea s-a apropiat tot mai mult de Germania și Austro-Ungaria, ceea ce a imprimat și orientarea ei politică pe planul relațiilor externe. Într-adevăr, după Congresul de la Berlin, România, ca urmare a bogățiilor ei naturale și a poziției strategice, a ocupat un loc important în sfera de interese a marilor puteri europene.

Dacă Rusia țaristă dorea să neutralizeze România, Austro-Ungaria și Germania o considerau ca pe un avanpost al politicii lor expansioniste în Balcani, asociat cu mari posibilități de exploatare. Deși guvernanții României au observat adversitatea Austro-Ungariei față de dezvoltarea independentă a României, ei au căutat să meargă împreună cu această putere, chiar cu prețul unor concesii enorme. Problema aderării României la Tripla Alianță a fost dezbătută în timpul călătoriei lui Carol I la Berlin și Viena în august 1883, urmată apoi de călătoria lui I. C. Brătianu în Germania și Austro-Ungaria. O succesiune de tratative ulterioare purtate de diplomații celor două țări au condus la încheierea tratatului secret de alianță între Austro-Ungaria și România, sub patronajul abil al cancelarului Bismarck, semnat la Viena la 18/30 octombrie 1883, de contele Kálnoky și D. A. Sturdza [195]. În virtutea clauzelor din tratat, cele două părți contractante se angajau să se ajute reciproc în cazul unui atac neprovocat (art. 2). În cazul unui conflict armat, guvernele respective urmau să se pună de acord cu privire la cooperarea armatelor lor. Chestiunile militare trebuiau să fie aranjate printr-o convenție separată (art. 3). Dacă ar fi dus un război comun, se obligau ca nici o parte să nu încheie pace separată (art. 4). Tratatul se încheia pe o perioadă de 5 ani, dar cu rezerva, prevăzută de art. 5,

[194] *Op. cit.*, p. XXVI.
[195] *Anexa nr.* 75, p. 467—470.

www.dacoromanica.ro

potrivit căreia valabilitatea tratatului se putea prelungi pe încă 3 ani dacă nici una din părţile contractante nu l-ar fi denunţat sau nu ar fi cerut vreo modificare [196]. Încheiat din iniţiativa lui Carol I şi I. C. Brătianu, tratatul lega România de politica expansionistă şi agresivă a Austro-Ungariei şi Germaniei, fiind contrar intereselor naţionale ale poporului român.

Spre sfîrşitul secolului al XIX-lea, pe măsură ce se conturau tot mai pregnant trăsăturile celor două grupări politice-militare opuse, nu au lipsit nici încercările de a se aduce la masa tratativelor statele litigante, în vederea reglementării paşnice a conflictelor dintre ele.

Convenţia de la Haga din 17/29 iulie 1899, care a reunit adeziunea a 27 de state, printre care şi România, exprima dezideratul înlăturării recurgerii la forţă în roprturile dintre state, prevăzînd în articolul 2 că „în caz de neînţelegere gravă sau de conflict, înainte de a ajunge la arme, puterile semnatare au convenit de a recurge pe cît le vor permite circumstanţele la bunele oficii sau la mediaţiunea uneia sau a mai multor puteri amice [197].

Dar convenţia de la Haga nu a putut să înlăture contradicţiile ireconciliabile dintre statele imperialiste ; evoluţia ulterioară a relaţiilor dintre aceste state a condus la declanşarea primului război mondial, cu tot valul de suferinţe generat de acesta.

În toată această perioadă, România independentă şi-a diversificat relaţiile cu statele europene, încheind noi convenţii economice de natură să-i asigure participarea la schimbul de bunuri materiale pe plan mondial. De acum înainte, eforturile diplomaţiei româneşti vor fi canalizate spre înfăptuirea dezideratului de veacuri al poporului român : crearea statului naţional unitar.

[196] Tratatul dintre România şi Tripla Alianţă a fost reînnoit în 1892 la Sinaia, cu semnătura lui Al. Lahovari, apoi în 1896, tot la Sinaia, semnat de D. Sturdza, cu acceptarea Germaniei şi Italiei în 1899. Altă reînnoire s-a făcut la Bucureşti în 1902, tot cu semnătura lui D. Sturdza. O ultimă reînnoire a avut loc la Bucureşti în 5 februarie 1913, semnată de T. Maiorescu.

[197] *Anexa nr. 82*, p. 478—491.

www.dacoromanica.ro

1

1368, ianuarie 20 (în ajunul sf. Agneta)

Privilegiul acordat de Vladislav I Vlaicu, domnul Țării Românești, negustorilor din Brașov, stabilind ca aceștia să plătească numai o singură dată vamă pentru mărfurile ce le vor vinde în Țara Românească, și anume la Cîmpulung, scutindu-i de vama de la Slatina. Dacă vor duce mărfurile în alte țări, să plătească două vămi, una la trecere, alta la întoarcere (a 30-a parte din valoarea mărfii). Dacă vor duce mărfurile pe drumul Brăilei să plătească o singură vamă la întoarcere [1].

Ladislau, din mila lui Dumnezeu și a maiestății regești voievod al Țării Românești și ban de Severin. Facem cunoscut prin scrisoarea de față tuturor cărora se cuvine că preaînălțatul principe, domnul Ludovic, măritul rege al Ungariei, milostivul nostru domn firesc, trimițînd la noi pe magistrul Dumitru, zis Lepeș, cavaler

[1] Primul tratat cunoscut încheiat de țările române este tratatul de pace dintre Nicolae-Alexandru Basarab, domnul Țării Românești, și Ludovic I, rege al Ungariei, în anul 1354, și despre care se amintește într-un privilegiu al regelui dat episcopului Demetrius al Oradei drept răsplată pentru meritele sale, între altele, cu „ocasione pacis et concordiae inter nos et eundem (Alexandrum Bozarabi Woyuodam nostrum Transalpinum) tractandae, disponendae et firmandae..." (vezi textul documentului în Eudoxiu Hurmuzaki-N. Densușianu. *Documente privitoare la istoria românilor*, vol. I—2 (1346—1450), București, 1890, p. 37—38, nr. 28; F. C. Nano. *Condica tratatelor și a altor legăminte ale României* (1354—1937), vol. I, București, 1938, p. 1.

www.dacoromanica.ro

al curții sale regești, pentru statornicirea și întărirea păcii veșnice între noi, pe de o parte, și între toți orășenii și locuitorii din Brașov, vecinii și prietenii noștri foarte dragi, ne-au cerut cu stăruință ca păstrînd să întărim pe seama acelor brașoveni toate libertățile lor, avute de ei de demult în țara noastră, Țara Românească.

Așadar, noi dorind să dăm ascultare totdeauna poruncilor regești, dăruim pe veci pomeniților orășeni și locuitori din Brașov aceste libertăți : toți negustorii din Brașov și din acel district, trecînd pe orice drum al țării noastre, Țara Românească, pentru a merge în țări străine, afară de drumul Brăilei, vor fi datori să ne plătească două tricesime, anume una la trecere și alta la înapoiere, în așa fel ca să ne plătească o tricesimă [1] la intrarea în țara noastră la *Cîmpulung* sau pe aproape și, primind acolo adeverință de la vameșul nostru, vor putea trece prin țara noastră liberi și nevătămați. Tot astfel la înapoiere ne vor plăti tricesima la Dunăre și, primind din nou adeverință, vor trece prin țara noastră slobozi.

Dar negustorii care vor merge cu mărfurile lor spre țări străine pe drumul Brăilei vor fi datori să ne plătească nouă o singură tricesimă, la Cîmpulung, dar nu la trecere, ci la înapoiere. Dacă însă acei negustori își vor vinde mărfurile lor bune sau vor tîrgui în cuprinsul țării noastre, atunci nu ne vor plăti nouă vamă, nici tricesimă după bunurile lor, ci numai vama dreaptă și veche, și nu tricesima, la Cîmpulung sau pe aproape.

În afară de acestea. scutim pe toți negustorii din Brașov și din acel district de toată vama de la Slatina. Poruncim chiar, ca nici un locuitor al nostru să nu cuteze sau să îndrăznească a pune la popreală sau a împiedica în vreun fel oarecare pe vreun brașovean sau pe vreun locuitor din acest district pentru datoriile pe care le-ar avea în orașul Brașov sau în acel district.

Spre mărturia celor de mai sus, am încuviințat să se atîrne la actul de față sigiliul nostru cel mare și autentic, poruncind cu asprime, sub cea mai grea pedeapsă, tuturor credincioșilor noștri : comiților, pîrcă-

[1] tricesimă = a 30-a parte din valoarea mărfii.

www.dacoromanica.ro

labilor, judeţilor, vameşilor, curtenilor şi tuturor celorlalţi oameni de orice stare în Ţara Românească, să nu cuteze a sili pe nici un negustor din Braşov la plata vreunei vămi sau a tricesimei, în afară de vămile şi tricesima scrise mai sus...

Dat în anul Domnului 1368, în ajunul sfintei fecioare şi martiră Agneta ⟨20 ianuarie⟩.

HURMUZAKI-DENSUŞIANU. *DOCUMENTE PRIVITOARE LA ISTORIA ROMÂNILOR*, I–2, P. 144–145, NR. 108, ORIG. LATIN.

2

1389, decembrie 10 (vineri după ziua concepţiunii sf. Maria), Radom

Tratat de alianţă încheiat de pe poziţii de deplină egalitate între Mircea cel Bătrîn, domn al Ţării Româneşti, şi Vladislav al II-lea, rege al Poloniei, îndreptat împotriva regelui maghiar.

Noi, Manea şi Roman Herăscu, comiţii luminatului principe domnul Mircea, voievodul Ţării Româneşti etc., precum şi Drăgoi, spătarul măritului principe domnul Petru, voievodul Moldovei, recunoaştem prin cuprinsul acestora şi mărturisim pe faţă că, atunci cînd am fost trimişi în solie la prealuminatul principe domnul Vladislav, regele Poloniei etc., am făcut o astfel de înţelegere cu acel domn Vladislav, regele, în numele şi din partea sus-numitului domn Mircea, domnul nostru, a cărui împuternicire ne-a fost dată nouă, încheind un legămînt de prietenie nestrămutată, care să se ţină de

www.dacoromanica.ro

amîndouă părţile în veci nestricat. Sus-numitul domn Mircea-Voievod este dator şi ţinut să ajute pe domnul Vladislav, regele, în tot chipul şi cu toată puterea şi forţele sale cînd acela va cere ajutorul lui în contra atacului şi a incursiunii vrăjmăşeşti a regelui Ungariei şi a vasalilor lui şi a oricăruia dintre supuşii lui. Iar împotriva altor duşmani şi a oricăror altora ce vor supăra pe sus-pomenitul domn Vladislav, regele, îl va ajuta după buna plăcere a liberei sale voinţe, precum se cuvine prietenului să facă, asemenea şi domnul Vladislav, regele, la cererea sus-numitului domn Mircea-Voievod, este dator şi ţinut să-l ajute cu toată puterea şi forţele sale în contra pomenitului rege al Ungariei şi împotriva oricăror supuşi ai acestuia. Iar împotriva altor duşmani şi a oricui ar supăra pe numitul domn Mircea, voievodul, îl va ajuta după buna plăcere a liberei sale voinţe, ca prieten.

Pe lîngă acestea, făgăduim că pentru această legătură şi rînduială prietenească nevătămată, sus-zisul domn Mircea, pînă la mijlocul păresimilor care se apropie acum sau, întîmplîndu-se vreo piedică legitimă, opt zile după aceasta, spre mai mare chezăşie a celor făgăduite, va trimite în Moldova scrisoarea sa întărită cu pecetea sa cea mare prin buni şi osebiţi trimişi [1]; şi de asemenea alt exemplar al acestei scrisori va trebui să trimită şi pomenitul rege Vladislav, sub titlul şi pecetea sa cea mare, la timpul şi la locul însemnat prin trimişii săi osebiţi, în asemenea chip, al acestora de faţă sub peceţile noastre ca mărturie.

Dat la Radom, vineri după ziua concepţiunii preacuratei fecioare Maria ⟨10 decembrie⟩. Anul Domnului una mie trei sute optzeci şi nouă.

ST. PASCU-VL. HANGA. *CRESTOMAŢIE PENTRU STUDIUL ISTORIEI STATULUI ŞI DREPTULUI R.P.R.*, VOL. II, BUCUREŞTI, 1958, P. 408–409; ORIG. LATIN ÎN HURMUZAKI-DENSUŞIANU. *DOCUMENTE*, VOL. I–2, P. 315–316, NR. 258.

[1] Scrisoarea lui Mircea prin care se confirmă clauzele tratatului a fost adusă la Lublin la 20 ianuarie 1390 (vezi textul scrisorii în E. Hurmuzaki-N. Densuşianu, *op. cit.*, p. 322, nr. 262).

www.dacoromanica.ro

3

1390, martie 17 (sărbătoarea sf. Gertruda), Suceava

Tratat de alianță încheiat între Mircea cel Bătrîn, domnul Țării Românești, și Vladislav al II-lea, rege al Poloniei, în care — după ce se amintește de „...unirea și legătura prieteniei nevătămate celei ce a fost pînă acum..." între cei doi suverani — se arată că se aduc unele completări la tratatele încheiate pînă la acea dată. Astfel se stipulează că regele polon nu va începe război contra regelui maghiar fără a-l înștiința pe domnitorul român asupra cauzelor războiului. De asemenea se stipulează că orice înțelegere realizată de Mircea cel Bătrîn cu regele maghiar va fi aprobată, primită și întărită de regele polon. În caz că se fac unele „abateri" de la tratatul de față de către una din cele două părți, atunci cealaltă îi va semnala mai întîi aceasta „dojenindu-l". O ultimă clauză stipulează că „...toată compunerea unirii să se puie într-o singură scrisoare autentică".

Noi, Roman Herăscu și Radul Gadki, deputații și nunții speciali pentru cele mai jos scrise. Tuturor și fiecăruia la care vor parveni acestea voim să fie cunoscut că de vreme ce din porunca și mandatul special al prealuminatului sus-numitului domn Mircea, voievodul Țării Românești etc., a preagrațiosul nostru domn, am serbat adunarea personală în părțile Moldovei, în orașul Suceava, din plina sa autoritate, de o parte, cu vitejii soldați, domnul Gervasiu de Daloviț și Benkon de Zabocruc [1], iarăși din plina poruncă și mandatul special al prealuminatului principe domnul Vladislav, regele Poloniei etc., de cealaltă parte, pentru unirea și legătura prieteniei nevătămate celei ce a fost pînă acum între

[1] Este vorba de diplomații polonezi Guervasio de Dalewicz și Benkone de Zabokruc.

www.dacoromanica.ro

prezişii domnii noştri şi care, cu ajutorul lui Dumnezeu, va fi şi în viitor, spre împlinirea norocită a aceleiaşi uniri, arătînd scrisorile cele autentice şi pecetluite ale amîndurora făcute, precum s-au făgăduit, pentru astfel de legătură, am hotărît şi am făcut precum s-a părut mai bine şi mai sfînt la amîndouă părţile dintre noi şi, după ce am dezbătut cu de-amănuntul, am aflat nişte articole care vor întări mai tare unirea în condiţiunile sale : adică că prezisul domn regele Poloniei să nu înceapă şi să nu pornească nici o ceartă şi nici un război în contra regelui Ungariei şi a supuşilor lui fără a înştiinţa mai întîi domnului nostru Mircea-Voievod şi sfatului lui toate calităţile în parte ale acelor certi şi războaie şi fără a fi acelea aprobate prin sfatul demnităţii lui celei regale.

Afară de acestea dacă vor fi fost făcute adică alte armistiţii de pace sau concordii între prezisul Mircea-Voievod, domnul nostru, şi între regele Ungariei, sau se vor fi primit pentru un timp, sau se vor fi orînduit pentru totdeauna, sau se vor fi hotărît în orice mod aflîndu-se domnul rege al Poloniei legat printr-sele, atunci sus-numitul rege va trebui să le aprobe, să le primească şi să le întărească, şi să le ţie de bune, de primite şi de întărite în toate clauzele, deosebirile şi punctele lor prin întărirea peceţei sale celei autentice pentru un timp sau pentru totdeauna, precum va cere o astfel de trebuinţă. Asemenea, ca această unire fericită să rămîie neînfrîntă în toate condiţiunile sale, am hotărît ca oricine dintre confederaţi care s-au primit în această unire şi legătură, în orice mod se va abate de la condiţiunile unirii, atunci celelalte părţi ale unirii, dojenindu-l mai întîi serbătoresc, trebuie şi pot astfel să-l aducă aşa încît să împlinească făgăduielile prezisei uniri şi să le ţie nevătămate. Şi pentru ca între prezişii principi domnii noştri de amîndouă părţile să se facă o dezbatere specială despre prepuşii articoli prin aprobarea lor la oraşul Suceava în sărbătoarea fericitului Ioan Botezătorul ce urmează acum, aducîndu-se toate scrisorile şi peceţile fiecăruia dintre dînşii, voim cu prezişii deputaţi ai numitului domn rege, precum am făgăduit cu bună credinţă, să aprobăm şi să primim sus

www.dacoromanica.ro

atinşii articoli ai domnului nostru voievod şi să-i întărim spre mărturia lor, cu numele noastre şi cu pecetea sa, închizînd cu toate acestea scrisorile şi clauzele particulare care se vor fi dat despre această legătură, precum s-a făgăduit, ca toată compunerea unirii să se puie într-o singură scrisoare autentică, şi scrierile pecetluite de amîndouă părţile să le dea o parte celeilalte şi cele de mai înainte să le dea înapoi fără vreun vicleşug sau vreo înşelătorie.

Iar spre mai mare cunoştinţă a acestora am făcut acestea, întărindu-le cu punerea peceţilor noastre. Dat în Suceava în sărbătoarea sfintei fecioare Gertruda ⟨17 martie⟩. Anul Domnului o mie trei sute nouăzeci.

M. MITILINEU. *COLECŢIUNE DE TRATATELE ŞI CONVENŢIUNILE ROMÂNIEI CU PUTERILE STRĂINE DE LA ANUL 1368 PÎNĂ ÎN ZILELE NOASTRE*, BUCUREŞTI, 1874, P. 4–6; ORIG. LATIN ÎN HURMUZAKI-DENSUŞIANU. *DOCUMENTE*, I–2, P. 323–324, NR. 263. În rezumat (p. 4), Mitilineu admite data greşită: 15 noiembrie. Şi P. P. Panaitescu (*Mircea cel Bătrîn*, Bucureşti, 1944, p. 232) propune data: 20 martie, de asemenea greşită.

4

1391, iulie 6 (octava sf. apostoli Petru şi Pavel), Liov

Tratat de alianţă încheiat între Mircea cel Bătrîn, domnul Ţării Româneşti, şi Vladislav al II-lea, rege al Poloniei. Se confirmă clauzele alianţei existente între cele două părţi, fără a se face referiri la adăugirile din 17 martie 1390. Tratatul reconfirmă clauza ajutorului reciproc nu numai împotriva regelui Ungariei,

www.dacoromanica.ro

ci și „...în contra altor rivali". Se menționează că, împotriva acestora, fiecare va ajuta „...după buna plăcere a voinței sale ca prieten" [1].

Mircea, din grația lui Dumnezeu voievodul Țării Românești, duce al Făgărașului și al Amlașului, comite al Severinului, domn al Dîrstorului și despotul Dobrogei etc. Facem cunoscut tuturor celor ce se cuvine că, dorind să facem legămite de prietenie nevătămată cu prealuminatul domn Vladislav, regele Poloniei etc., am făcut cu sfatul unanim al boierilor noștri o astfel de orînduire, deosebit de cea făcută mai înainte, care să se ție de amîndouă părțile și să se păzească neînfrîntă pentru totdeauna, că voim a ajuta pe pomenitul domn Vladislav regele cu toată puterea și cu putința noastră, și pe el și pe oamenii supuși lui, cînd va cere ajutorul nostru în contra atacului și incursului vrăjmășesc al regelui Ungariei și al vasalilor lui și al oricăror oameni supuși lui. Iară în contra altor rivali sau orice supărători ai prezisului domn Vladislav, regelui, făgăduim că-l vom ajuta după buna plăcere a voinței noastre, precum se cuvine unui prieten. Asemenea și domnul Vladislav regele, la cererea noastră, în contra regelui Ungariei și a supușilor lui, trebuie să ne ajute cu toată puterea și putința lui, iară în contra altor rivali ai noștri ne va ajuta după buna plăcere a voinței sale ca prieten. Și scrisorile și îndatoririle noastre de mai înainte, socotindu-le de bune și de primite, le aprobăm și le întărim prin acestea ca și cum cuprinsul lor ar fi pus într-acestea din vorbă în vorbă și adăugăm că, dacă cineva dintre ai noștri va îndrăzni a se scula și a ni se împotrivi sau va încerca ceva în contra domnului Vladislav, voim să-l prăpădim cum se cade. Spre

[1] Acest tratat, ca și cele de mai înainte vor fi confirmate prin tratatul încheiat la 23 septembrie 1403 la Giurgiu, care însă va fi formulat în termeni generali, nefiind îndreptat direct împotriva nimănui. Faptul se datorește, desigur, evoluției noi a relațiilor lui Mircea cu regele Sigismund al Ungariei (vezi textul în E. Hurmuzaki, *op. cit.*, p. 824, nr. 652).

www.dacoromanica.ro

a căror lucruri, cunoştinţă şi întărire veşnică, am agăţat pecetea noastră cea mare prin Manea şi Voicul, banii noştri.

Dat în Lemberg, în octava sfinţilor apostoli Petru şi Pavel ⟨6 iulie⟩. Anul Domnului o mie trei sute nouăzeci şi unu.

M. MITILINEU, *OP. CIT.*, P. 7–8; ORIG. LATIN ÎN HURMUZAKI-DENSUŞIANU, *OP. CIT.*, P. 334–335, NR. 275. În traducerea lui Mitilineu lipseşte din datare „În octava sfinţilor apostoli Petru şi Pavel", care se află în textul latin din Hurmuzaki (p. 335).

5

1395, martie 7 (duminica Reminiscere), Braşov

Tratat de alianţă încheiat între Mircea cel Bătrîn, domnul Ţării Româneşti, şi Sigismund, regele Ungariei, pe bază de deplină egalitate şi îndreptat împotriva turcilor. El cuprinde clauze referitoare la modul în care se va acţiona în comun în cazul unui conflict cu duşmanul otoman. Astfel, în cazul că la luptă ar participa regele maghiar în persoană, atunci va participa şi domnitorul român. Se prevede de asemenea că domnitorul român va permite trecerea trupelor maghiare prin ţara sa şi că le va asigura cele trebuincioase în schimbul plăţii.

Noi, Mircea, voievodul Ţării Româneşti, duce al Făgăraşului şi ban al Severinului, facem cunoscut tuturor celor ce vor vedea scrisoarea de faţă sau vor avea

www.dacoromanica.ro

știință de ea în alt chip că, deoarece prealuminatul principe și domn, domnul Sigismund, din mila lui Dumnezeu slăvitul rege al Ungariei, Dalmației, Croației etc., margraf de Brandenburg etc., a arătat față de noi osebita bunăvoință a maiestății sale de cînd ne-a cunoscut ⟨odată⟩ cu prielnicul și cu prietenescul său sprijin și ne-a dat nouă, de la sine și cu toată milostivirea, dragostea sa și ne-a ajutat mai ales împotriva acelor cumpliți și vicleni fii ai minciunii, vrăjmași ai numelui lui Hristos și neîmpăcați dușmani ai noștri, turcii, purtîndu-se cu noi totdeauna și în ⟨toate⟩ împrejurările cu bunăvoință și cu bunătate, de aceea noi, din îndemnul numai al nostru, fără a fi siliți și nici strîmtorați ⟨de nimeni⟩, sub jurămîntul nostru de credință și al boierilor noștri, făcut de noi mai înainte așa cum se cuvine, am jurat și juruim zisului domn, regele, prin rîndurile de față, a păzi și a ține cu sfințenie cele mai jos scrise.

Și anume, mai întîi ca noi, ⟨atunci⟩ cînd și de cîte ori de acum înainte domnul ⟨nostru⟩, regele, va merge cu oștirea sa, el însuși împotriva turcilor pomeniți sau împotriva oricăror altora ce țin cu ei, atunci să fim ținuți și datori a merge cu dînsul, de asemenea noi înșine împotriva acelora, cu toată oștirea, cu oamenii și cu toată puterea noastră. Și dacă domnul, regele nu ar merge el însuși, ci ar trimite numai oștirea sa, atunci și noi să fim ținuți și datori de asemenea să trimitem numai oștirea și pe oamenii noștri împotriva acelora, dimpreună cu oștirea domnului rege. Totodată ⟨să fim datori⟩ a da pomenitului domn, rege și oștirii lui și oamenilor pe care îi va aduce cu sine ⟨la război⟩, dacă va merge el însuși acolo, iar dacă nu va merge, atunci oștirii și oamenilor pe care-i va trimite, cum se spune mai sus, împotriva acelora, în părțile Dobrogei, sau pe orice alte pămînturi, cetăți, ținuturi, trecători, limanuri și în orice alte locuri supuse stăpînirii și ascultării noastre, slobodă, pașnică și sigură trecere și hrană totdeauna potrivită pentru banii lor, atît cînd vor merge într-acolo, și cît vor sta acolo, și se vor retrage de acolo, cît și la întoarcerea lor acasă.

De asemenea, cînd și de cîte ori se va întîmpla ca domnul rege să meargă, cum se spune mai sus, în po-

www.dacoromanica.ro

menitele părți cu zisa lui oștire și cu oamenii lui, și cu ajutorul nostru, să ia, să pună stăpînire, să redobîndească sau să aibă într-un fel oarecare orașe, pămînturi, cetăți, întărituri, trecători, limanuri, ținuturi sau orice alte locuri și, din pricina aceasta, să rămînă și să întîrzie acolo el însuși, atunci și noi cu oștirea, oamenii și cu toată puterea noastră să fim ținuți și datori a rămîne și a întîrzia acolo înșine, cu zisul domn rege, așa cum va face el și cît timp va rămîne el ⟨acolo⟩. Iar dacă domnul rege ar trimite acolo numai oștirea sa, atunci și noi să fim ținuți și datori a trimite cu oștirea zisului domn rege numai oștirea și pe oamenii noștri, dar destul și în stare să se împotrivească dușmanului și puterii părții potrivnice și să păstreze și să apere împotriva acelora ⟨acele locuri⟩ pe care el, cu ajutorul lui Dumnezeu, se va întîmpla să le ia, să pună stăpînire, să le dobîndească sau să le aibă, cum se spune mai sus, în părțile acelea, în orice chip ⟨ar fi⟩. Și, în sfîrșit, cînd va fi de trebuință, de pildă cînd puterea dușmanului și a părții potrivnice ar fi așa ⟨de mare⟩, noi atunci, chiar și în lipsa domnului rege, să fim ținuți și datori, acolo, cum se spune mai sus, a ajuta noi înșine, cu oștirea, pe oamenii zisului domn rege și a le da sprijin și ajutor, spre a păstra și apăra împotriva oricui în locul zisului rege ⟨locurile⟩ pe care el le va lua, pe care va pune stăpînire, le va dobîndi și avea, cum se spune mai sus.

De asemenea să fim ținuți și datori a da și a trimite, tot din stăpînirea noastră, pomenitului domn rege, oștirii lui și oamenilor sus-amintiți, pe care el îi va aduce cu sine sau îi va trimite, cum se spune mai sus, în acele părți, hrană potrivită pentru banii lor și totdeauna îndeajuns cînd, de cîte ori și în orice fel va fi nevoie spre a sprijini, păstra și a apăra, a lua, a pune stăpînire, a dobîndi cele de mai sus.

De asemenea, cînd și de cîte ori se va întîmpla ca pomenitul domn rege să meargă el însuși sau să trimită numai oștirea și pe oamenii lui în acele părți prin altă

www.dacoromanica.ro

parte decît prin ţinuturile supuse stăpînirii noastre, precum ar fi dincolo ⟨de Dunăre⟩ şi pe lîngă Dunăre, prin locuri învecinate cu ţara noastră şi cu Dunărea, atunci noi, cînd şi de cîte ori se va întîmpla, cum se spune mai sus, ca ei să treacă pe lîngă Dunăre, să fim ţinuţi şi datori a trimite şi a pune să li se dea peste Dunăre hrana potrivită, cum se spune mai sus, cu banii lor, ori în ce fel se va putea ajunge la dînşii cu această hrană.

De asemenea, dacă, cu voia lui Dumnezeu, care rînduieşte toate, s-ar întîmpla ca cineva din oştirea şi dintre oamenii zisului domn rege să se îmbolnăvească, să fie rănit sau împiedicat în vreun fel oarecare în fiinţa lui, aşa încît să fie numaidecît nevoie ca, din pricina aceasta, acela să rămînă şi să întîrzie acolo, atunci acela să poată rămîne, întîrzia şi sta acolo în chip liber, paşnic şi sigur, pînă cînd îi va plăcea, fără vătămare, pagubă, împiedicare şi supărare de nici un fel, fiinţa, lucrurile şi bunurile acestuia rămînînd totdeauna neatinse, iar scrisorile, oricare ar fi şi în orice chip făcute şi date, între zisul domn rege şi noi, pînă acum sau altădată, despre şi cu privire la aceasta rămînînd în toată tăria şi trăinicia lor prin mărturia acestei scrisori a noastre. Spre mai mare învederare şi neîndoială că cele de mai sus se vor păzi cu sfinţenie de noi, aşa cum se arată mai sus, am dat pomenitului domn rege această ⟨scrisoare⟩ pecetluită cu pecetea noastră cea mică, în lipsa celei mari, făgăduind a-i da alta tot asemenea şi în acelaşi cuprins ⟨întărită⟩ cu pecetea cea mare atîrnată.

Dată în Braşov, în duminica Reminiscere ⟨7 martie⟩, anul 1395.

ST. PASCU—VL. HANGA, *CRESTOMAŢIE*, II, P. 409—411, NR. 729; ORIG. LATIN ÎN FR. ZIMMERMANN, C. WERNER, FR. MÜLLER. *URKUNDENBUCH ZUR GESCHICHTE DER DEUTSCHEN IN SIEBENBÜRGEN*, VOL. II, SIBIU, 1897, P. 135—137.

www.dacoromanica.ro

6

1402, martie 12, Suceava

Tratat de închinare și credință încheiat de Alexandru cel Bun, domnul Moldovei, cu Vladislav al II-lea, regele Poloniei, prin care domnitorul moldovean se obligă a servi credincios pe regele polon, așa cum au făcut-o înaintașii săi Petru-Voievod și Roman-Voievod. De partea polonă nu se prevăd nici un fel de obligații.

Cu mila lui Dumnezeu, noi, Alexandru, voievod al Moldovei, facem știut cu această carte a noastră tuturor care vor căuta la dînsa sau o vor auzi citindu-se și făgăduim, de a noastră bunăvoie și cu întreg sfatul, de nimeni siliți și nici asupriți, amintindu-ne de înaintașii noștri și de cei mai bătrîni, Petru-Voievod și tatăl nostru, Roman-Voievod, să slujim și să dăm ajutor și să sfătuim cu bun sfat pe iubitul nostru domnitor Vladislav, craiul Poloniei, și copiilor săi și coroanei Poloniei, văzînd mila scumpului nostru domnitor, craiul, către noi.

Și făgăduim pe onoare, fără înșelăciune și fără viclenie să slujim credincios și să dăm ajutor și să sfătuim cu bun sfat, cît vom trăi, contra oricărui dușman al său, neexceptînd niciodată pe nimeni și de asemenea niciodată să nu ne căutăm alt domnitor afară de craiul Poloniei și coroana Poloniei.

Vom ține-o cu credință și veșnic și nestricat niciodată, după datina noastră creștinească și cinstea noastră.

Spre întărîtură acesteia și spre mare și veșnică împuternicire, am poruncit să se atîrne pecetea noastră cea mare către această carte.

S-a scris cartea în Suceava în săptămîna a cincea a postului celui mare, duminică, în anii de la nașterea lui Hristos una mie patru sute și doi, luna martie în 12 zile.

MIHAI COSTĂCHESCU *DOCUMENTE MOLDOVENEȘTI ÎNAINTE DE ȘTEFAN CEL MARE*, VOL. II, IAȘI 1932, P. 621 – 622, NR. 171, ORIG. SLAVON ȘI TRAD. ROM.

www.dacoromanica.ro

7

(1403)

Privilegiul de comerț acordat de Mircea, domnul Țării Românești, negustorilor din Liov și din toată țara regelui Vladislav al Poloniei și din marele principat al lui Vitold, prin care li se dau însemnate înlesniri și scutiri de vamă. Vama va fi plătită o singură dată la Tîrgoviște, iar domnitorul va beneficia, bineînțeles, de dreptul de a alege și a cumpăra primul tot ceea ce îi este necesar.

Eu, Ioan Mircea, mare voievod și domn a toată Țara Românească și al părților de peste munți.

Dat-a domnia mea credința și sufletul domniei mele tuturor negutătorilor și pîrgarilor din țara părintelui și fratelui domniei mele Vladislav, regele de la Leopole ⟨Liov⟩, și a pîrgarilor din țara fratelui domniei mele marele principe Vitold cum că să aibă voie de a veni în țara domniei mele cu mărfurile lor, fiindu-le venirea slobodă, pe credința și sufletul domniei mele, cu o avere cît de multă, fie măcar cu nenumăratele nenumăratelor și miile miilor de întunerice ; și numai într-un loc unde le va fi dezlegarea mărfurilor, la Tîrgoviște, acolo să plătească vamă și apoi să-și cumpere ce vor pofti ; iar din marfa lor, domnia mea își va cumpăra ce-și va alege, și după aceea ei să fie slobozi de a umbla în toată țara și provincia domniei mele, vînzînd și cumpărînd prin toate orașele, prin toate schelele de pe Dunăre, începînd de la Porțile de Fier și chiar pînă la Brăila, și prin toate căile din munți și nicăieri să nu plătească vamă, nici într-un tîrg și nici într-o schelă ; și unde vama va fi arendată de către domnia mea, acolo vameșul să nu cuteze a-i vămui, ci să pună pe socoteala domniei mele, iar unde nu va fi arendată, acolo nici să caute mărfurile lor. Oricine ar necinsti acest hrisov al domniei mele va suferi multă mînie de

www.dacoromanica.ro

la domnia mea, ca neascultător acestui hrisov al domniei mele.

B. P. HAŞDEU. *ARHIVA ISTORICĂ A ROMÂNIEI*, VOL. I–1, P. 3–4, NR. 1, ORIG. SLAV. ŞI TRAD. ROM. Documentul este nedatat, unii istorici au propus diferite date: 1390, 1391, 1403 şi 1408. Mai probabilă pare data 1403, propusă de P. P. Panaitescu. La 23 septembrie 1403 Mircea a reînnoit şi tratatul de alianţă cu Polonia. Există şi un alt privilegiu, în latină, dat din Argeş, de Mircea, liovenilor în anul 1409, fixînd vama una din 30 <tricesima>.

8

1408 (6916), octombrie 6, Suceava

Privilegiu de negoţ acordat de Alexandru cel Bun, domnul Moldovei, negustorilor din Liov, cu tot poporul lor, prin care se stabileşte că liovenii erau liberi să vină cu mărfurile în Moldova, să le desfacă sau să le tranziteze. De asemenea, ei puteau cumpăra mărfuri specifice din Moldova. Tratatul fixează localităţile în care ei vor plăti vama, stabilindu-se totodată şi sumele pentru diferitele feluri de vămi sau de negoţ. Li se încuviinţează să aibă o casă scutită de dări în Suceava.

Cu mila lui Dumnezeu, noi, Alexandru-Voievod, domnul ţării Moldovei, facem cunoscut şi cu această carte a noastră tuturor care vor căuta la dînsa sau o vor auzi că am încheiat cu sfetnicii şi cu orăşenii din tîrgul Liovului şi cu tot poporul lor şi am făcut aşezămînt despre vămi în ţara noastră şi am încheiat cu dînşii ca să umble în ţara noastră cu mărfurile lor. Şi le-am rîn-

www.dacoromanica.ro

duit vămi și le-am ușurat să dea vamă în țara noastră astfel : mai întîi vama principală de la Suceava, precum mătasă, piper, camhă [1], tebenci [2], tămîie, vin grecesc, de grivnă, în Suceava, cîte trei groși. Iar cînd vor cumpăra marfă tătărască în alte tîrguri ale noastre, vor da acolo unde cumpără de grivnă doi groși, iar la vama principală, în Suceava, de grivnă trei groși și apoi vor putea să o vîndă cui le va plăcea.

Iar cine merge la Liov, la vama principală, în Suceava, de vita cornută un groș, pentru zece porci un groș, pentru zece oi un groș, iar de iapă cîte șase groși și de fiecare cal cîte șase groși, pentru o sută de veverițe un groș, pentru o sută de vulpi zece groși, pentru o sută de piei crude de oaie patru groși, pentru o sută de piei de miel doi groși, pentru o sută de piei de vită cornută cinsprezece groși. Aceasta este vama de la Suceava.

Iar cine merge către ținutul tătărăsc, pentru 12 cîntare în Suceava, o rublă de argint, în Iași treizeci de groși și în Cetatea Albă o jumătate de rublă de argint.

Iar cine nu merge la Cetatea Albă va da la Tighina ca și la Cetatea Albă afară de plata trecătoarei, iar la strajă de fiecare car cîte doisprezece groși. Și cine va duce vite cornute la Tătaru, la vama principală, în Suceava, de vită cornută, patru groși, iar în Iași doi groși, iar la Tighina doi groși. Iar pentru o sută de oi, în Suceava, șasezeci de groși, iar în Iași treizeci de groși, iar în Tighina treizeci de groși. Aceasta este vama acestora ce se duc la Tătari.

Bucățile de postav le vor vinde la descărcare în Suceava, iar în alte tîrguri nu au voie să le vîndă, și cu acești groși liber le este să meargă și să-și tîrguiască prin toate tîrgurile noastre ce vor găsi.

Iar în Ungaria și Țara Românească slobod le este să ducă postav. Cine va duce postav în Țara Românească va da la vama principală, în Suceava, de grivnă cîte trei groși, iar la margine, în Bacău, de grivnă doi

[1] În limba polonă, kamcha = un fel de mătase turcească.

[2] În limba polonă, tebinki, tebienki = un fel de podoabă de mătase la șeaua calului.

www.dacoromanica.ro

groşi. Iar ce aduc din Ţara Românească, fie piper, fie lînă sau orice, pentru 12 cîntare, în Bacău, o jumătate de rublă de argint. Iar la vama principală, în Suceava, pentru 12 cîntare o rublă de argint.

Iar cine va duce postav la Bistriţa, în Ungaria, de grivnă cîte trei groşi în Suceava, iar în Baia de grivnă un groş şi jumătate şi în Moldoviţa de grivnă un groş şi jumătate, iar cînd se întorc din Ungaria, de fiecare povară în Moldoviţa cîte doi groşi, iar în Baia de fiecare povară cîte doi groşi.

Iar cine va duce postav la Braşov, la vama principală, în Suceava, de grivnă trei groşi, iar în Bacău de grivnă un groş şi jumătate, iar în Totruş de grivnă un groş şi jumătate. Iar cînd se vor înturna, de fiecare povară la Totruş cîte doi groşi, iar în Bacău de fiecare povară cîte doi groşi.

Iar caii din ţara noastră, ce-s de cîte trei grivne, slobozi le sînt şi caii ungureşti slobozi le sînt, numai în care tîrg îi vor cumpăra acolo vor da de fiecare cal cîte patru groşi, iar la descărcare, în Suceava, de fiecare cal cîte doi groşi şi în Cernăuţi cîte doi groşi.

Iar cine va duce cai sau iepe la Cameniţa, ce i-ar fi să dea în Sireti, tot aceia va da în Dorohoi, şi ce i-ar fi să dea în Cernăuţi, tot aceia va da în Hotin. Aceeaşi este vama şi pentru iepe ca şi pentru cai.

Iar cine va cumpăra vite cornute sau berbeci în Bacău, sau în Roman, în tîrg, sau în Baia, sau în Neamţ sau în alte tîrguri ale noastre nu va avea să dea vamă în alt loc decît acolo unde a cumpărat şi să ia pecete de la vameş şi în care tîrg va cumpăra acolo va da de vită mare un groş, de zece oi un groş, de zece porci un groş, de o sută de piei de bou zece groşi, de o sută de piei de miel un groş, de o sută de piei crude doi groşi şi apoi vor merge la vama principală de la Suceava.

Iar în Siret, de lucruri mărunţele, de şăpci, pantaloni, săbii ungureşti, de paloşe, de grivnă cîte trei groşi, iar ce iese din ţară prin Suceava, la Siret, din tot şi pentru piei şi pentru lînă şi pentru piei de oaie. Aceasta-i vama Siretului.

www.dacoromanica.ro

Iar în Cernăuți, vama pentru un car nemțesc patru groși, pentru carul domnesc șase groși, pentru o vită cornută un groș, pentru zece porci un groș, pentru zece oi un groș, iar pentru cal sau iapă cîte doi groși. Iar la trecători și pentru carele nemțești încărcate și pentru cele armenești cîte patru groși. Aceasta-i vama Cernăuțului. În Cernăuți, carele să nu se scuture, ci negustătorul să-și dea cuvîntul său că nu are marfă oprită în carul său, jderi, argint, ceară și cai buni de țară.

Și se va socoti prețul postavului în Suceava ca și în Liov. Iar liovenii ce vor merge la Brăila după pește, la vama de margine, fie la Bacău sau la Bîrlad, acolo vor da pentru o grivnă cîte un groș și jumătate, iar carul și peștele să nu li se ia. Și acolo să-și scoată pecete și să meargă slobod la Suceava, și vor da la vama principală, în Suceava, de grivnă cîte trei groși. Iar carul și peștele să nu li se ia. Iar la Sireti, vor da de grivnă cîte un groș și jumătate, iar peștele și carul să nu li se ia. Și în Cernăuți vama pentru car.

Iar liovenii ce vor aduce ei înșiși din Ungaria argint ars, din acest argint să cumpărăm noi pentru noi cîte ne va trebui, iar alt argint ce le va rămînea, acesta le este slobod.

Ceara din Muntenia și cea din Brașov le este slobodă și vor da vamă pentru o picatră de ceară în Bacău un groș, iar la descărcare, în Suceava, de pieatră un groș, iar în Sireti de pieatră un groș.

Jderii ungurești le sînt slobozi. Și vor da vamă în Baia un groș și jumătate de grivnă și la descărcare, în Suceava, de grivnă trei groși și în Sireti un groș și jumătate de grivnă. Și din acești jderi cît ne vor trebui nouă vom cumpăra pentru noi, iar ceilalți le sînt slobozi.

Și încă le-am dat voie să-și ție în Suceava o casă, dar în această casă să nu ție cîrciumă, nici să nu facă bere, nici mied, nici măcelărie să nu ție, nici pîine să nu vîndă. Iarăși dacă acesta ce va trăi în această casă ar vrea să ție ceva din acestea, atunci să sufere (să plătească) cu tîrgul.

www.dacoromanica.ro

Şi am făcut aceasta neguţătorilor domnitorului nostru, craiul Poloniei, din toată ţara Rusiei şi a Podoliei. Şi cele ce am scris mai sus le făgăduim să le ţinem veşnic, fără înşelăciune şi fără viclenie, în vecii vecilor, noi şi urmaşii noştri, nestrămutat niciodată, pe cinstea noastră şi pe credinţa noastră, după datina creştinească.

Şi martori la aceasta, pan Giurgiu staroste, pan Mihail de la Dorohoi, pan Vlad de la Siret, pan Oană vornic de Suceava, pan Iaţco şi pan Ilieş Ceaşnic. Şi încă la aceasta au fost soli din Liov care au încheiat cu noi acest lucru : Mîcico Culicovschi, Zamirstam Hanăş şi Hanăş Verzest şi Rus Niclius şi pisarul din Liov, Hanăş.

Şi spre întăritură tuturor acestora, am poruncit credinciosului nostru Brateiu logofătul să scrie şi să atîrne pecetea noastră cea mare către această carte a noastră.

În Suceava, în anul şase mii nouă sute şi şasesprezece, ⟨1408⟩ octombrie 6.

M. COSTĂCHESCU. *DOCUMENTE MOLDOVENEŞTI ÎNAINTE DE ŞTEFAN CEL MARE*, VOL. II, P. 630–637, NR. 176, ORIG. SLAVON ŞI TRAD. ROM.

9

1411, mai 17 (duminica Vocea bucuriei), Giurgiu

Tratat de alianţă defensivă încheiat de Mircea, domnul Ţării Româneşti, cu Vladislav al II-lea Iagello, rege al Poloniei [1], reconfirmîndu-se cu tărie şi în spirit

[1] Poziţia adoptată în acest tratat faţă de regele Ungariei se explică prin conflictul izbucnit între regii Poloniei şi Ungariei. Zece luni însă după încheierea tratatului, cei doi regi se vor împăca la Lublau, şi Mircea va trimite delegaţii la ambele curţi pentru a asista la festivităţile prilejuite de acest eveniment.

www.dacoromanica.ro

prietenesc alianța fățișă împotriva regelui Ungariei în cazul cînd acesta ar îndrăzni să atace hotarele Țării Românești sau ale Poloniei.

În numele lui Dumnezeu, amin. Noi, Mircea, voievodul Țării Românești etc. Prin cuprinsul celor de față facem cunoscut tuturor celor ce se cuvine acum și în viitor că dorind să facem legăminte de prietenie nevătămată cu prealuminatul principe domnul Vladislav, regele Poloniei etc., cu sfatul unanim al boierilor noștri am făcut astfel de orînduire, în afară de cele mai dinainte, ca să se ție de amîndouă părțile și să se păzească neînfrîntă pentru totdeauna. Că făgăduim că vom ajuta pe pomenitul domn Vladislav, regele, cu toată puterea și putința noastră și pe el și pe oamenii cei supuși lui de cîte ori va cere ajutorul nostru în contra atacului și a atacului vrăjmășesc al regelui Ungariei și al vasalilor lui și al oricărora oameni supușii lui, iar în contra altor rivali sau orice supărători îl vom ajuta după buna plăcere a voinței noastre, precum se cuvine unui prieten, ba încă mai mult, fiindcă iubirea rudeniei ne invită pe noi, prietenii, să facem aceasta.

Asemenea și domnul Vladislav, regele, la cererea noastră, în contra regelui Ungariei și a supușilor lui, va trebui să ne ajute cu toată puterea și putința lui. Iar la întîmplarea că acel rege al Ungariei s-ar scula vrășmășește în contra numitului domn Vladislav, regele etc., atunci noi făgăduim că ne vom scula cu poporul nostru și vom lovi vitejește și tare frontierele Ungariei cu foc și cu orice rău. Dar cînd prezisul rege al Ungariei ar încerca să intre vrășmășește în țara noastră, atunci prezisul domn Vladislav, regele, trebuie să facă toate cele mai sus zise și să ne ajute cu toată puterea și putința sa ; iar în contra altor rivali ai noștri ne va ajuta după buna plăcerea voinței sale, precum totdeauna au obținut să facă prietenul și fratele față de frate. Precum și scrisorile noastre cele îndatoritoare de mai înainte, socotindu-le de bune și de primite, le întărim din vorbă în vorbă prin cuprinsul acestora, adăugînd încă, că, dacă cineva dintr-ai noștri ar în-

www.dacoromanica.ro

drăzni a face vreo mişcare sau a ni se împotrivi, sau ar încerca ceva în contra aceluiaşi domn Vladislav, regele, pe acela vrem împreună cu zisul domn Vladislav, regele, cînd va cere timpul, să-l înfrînăm şi să-l nimicim din fund, pînă la cea mai de pe urmă rămăşiţă, precum ne constrînge rudenia şi iubirea cea nevătămată şi prietenia ne invită să facem.

Dat în cetatea noastră Giurgiow [1] în duminica Vocea bucuriei ⟨17 mai⟩. Anul Domnului una mie patru sute unsprezece.

Spre întărirea legămîntului de unire veşnică întru prietenie şi bunătate am socotit să facem această carte întărită cu pecetea noastră cea mare.

M. MITILINEU, *OP. CIT.*, P. 11–12; ORIG. LATIN ÎN HURMUZAKI-DENSUŞIANU. *DOCUMENTE*, I–2, P. 472–473, NR. 391.

10

1411 (6919), mai 25 (luni după Înălţarea Domnului), Tîrgul de Jos (Roman)

Tratat de alianţă încheiat de Alexandru cel Bun, domn al Moldovei, cu Vladislav al II-lea, rege al Poloniei [2], îndreptat împotriva regelui ungar. El prevedea ajuto-

[1] În textul latin publicat este transcris „Imoiow", însă în planşa fotografică nr. III de la sfîrşitul volumului citat se citeşte „Giurgiow" (Giurgiu). Originalul conţine sigiliul cel mare al lui Mircea, atîrnat lîngă acesta sigiliul mic inelar şi 11 sigilii atîrnate ale marilor boieri.

[2] Alexandru cel Bun nu va afla decît foarte tîrziu că la zece luni după încheierea acestui tratat, prin împăcarea survenită la 15 martie 1412, la Lublau, între regele polon şi cel maghiar, se proiecta, în anumite împrejurări, chiar împărţirea Moldovei.

www.dacoromanica.ro

rul reciproc în cazul unui atac din partea acestuia împotriva uneia din cele două părți. Totodată sînt reînnoite legămintele încheiate anterior de domnitorul moldovean cu regele Poloniei.

Cu mila lui Dumnezeu, noi, Alexandru-Voievod, domnul țării Moldovei, împreună cu panii noștri, facem cunoscut cu această carte a noastră celor de față și viitori, cui îi va fi de trebuință să știe, tuturor împreună, că dorim cu credința și cu dreptatea noastră să arătăm supunerea noastră și jurămintele noastre mărețului și strălucitului și preaputernicului Vladislav, marelui crai al Poloniei, domnitorului nostru, pe care i le-am făcut și am sărutat crucea și cărțile noastre și ale panilor noștri, cu care împreună ne-am legat în scris, și cu panii noștri, coroanei sale și crăiei sale, că nu vom fi niciodată împotriva sa și nici împotriva coroanei lui polone. Ci vom sta în ajutor lui și coroanei sale, cînd va fi nevoie, fără înșelăciune și fără viclenie, împotriva craiului unguresc și împotriva fiecăruia din dușmanii săi. Și cine i-ar fi vrăjmaș, acesta este vrășmaș și nouă și stăm pe lîngă dînsul în nevoile lui, ca și în nevoile noastre.

Dacă cumva craiul unguresc ar porni contra domnitorului nostru, contra craiului Poloniei, Dumnezeu să-l păzească de aceasta, atunci și noi vom pleca contra țării sale, contra țării craiului unguresc, cu ajutorul lui Dumnezeu, și să facem ce vom putea mai bine ca să lucrăm pentru interesul domnitorului nostru, craiul Poloniei. Iar dacă ar pleca craiul unguresc asupra mea, a lui Alexandru-Voievod, și asupra țării mele moldovenești, atunci domnitorul nostru, craiul Poloniei, ne va apăra și va pleca contra țării Ungurești și va face ce va putea mai mult, ca și domnitorul nostru.

Și cu această carte a noastră întărim și împuternicim și înnoim, făgăduind pe cinstea și pe onoarea noastră, fără înșelăciune și fără viclenie, și ținem cu putere și tărie și fără sminteală această supunere a noastră și jurăminte arătate mai înainte și cărți ce le-am dat și

www.dacoromanica.ro

le-am scris cu panii noştri şi să le împlinim în aceste, către toţi, în această hotărîre şi în toate cuvintele şi nu vom strica niciodată aceasta şi să nu fim împotriva acestuia în vecii vecilor dacă domnitorul nostru, craiul, nu ne va face vreo nedreptate în ţara noastră şi în ocina mea şi în toate hotarele mele.

Şi la aceasta am atîrnat peceţile noastre către această carte a noastră spre mai bună şi deplină încredinţare a acestor făgăduieli ale noastre.

S-a scris în Tîrgul de Jos ⟨Roman⟩, în anul şase mii nouă sute şi nouăsprezece ⟨1411⟩, mai 25, luni, după Înălţarea Domnului.

MIHAI COSTĂCHESCU. *DOCUMENTE*, II, P. 637—639, NR. 177, ORIG. SLAVON ŞI TRAD. ROM.

11

1445 (6953), iunie 25, Iaşi

Tratat de alianţă încheiat între Ştefan al II-lea, domn al Moldovei, şi Cazimir, mare cneaz al Lituaniei, pe bază de deplină egalitate, prevăzîndu-se obligaţii similare de ambele părţi în privinţa ajutorului acordat de o parte celeilalte părţi împotriva duşmanilor.

Cu mila lui Dumnezeu, noi, Ştefan-Voievod, domn ţării Moldovei, facem cunoscut şi cu această carte a noastră tuturor care vor căuta la dînsa sau o vor auzi citindu-se, cui îi va fi de trebuinţă că noi şi cu panii noştri cu sfatul nostru şi cu întreagă ţara noastră am pri-

www.dacoromanica.ro

mit prietenia şi unirea cu mai marele şi iubitul nostru prieten, marele cneaz Cazimir, craiu al Litvaniei, Jemoitului, Rusiei şi al altor ţări, şi cu panii lui şi cu tot sfatul lui şi cu toate ţările lui şi cu toată Litvania, şi am făgăduit şi am sărutat crucea noi înşine şi panii sfatului nostru şi toată ţara noastră să fim cu el în prietenie şi în unire cu panii măriei sale şi cu tot sfatul şi cu toate ţările sale. Noi vom folosi mai marelui nostru prieten, cneaz, marelui Cazimir, şi vom căta spre binele său. Iar el asemenea va folosi nouă şi va căuta la binele nostru. Iar cine va fi nouă prieten, acesta va fi prieten şi cneazului, marelui Cazimir, iar cine va fi nouă duşman, acesta va fi duşman şi marelui cneaz. Iar cine va fi duşman cneazului, marelui Cazimir, acesta va fi şi nouă duşman, iar cine îi va fi prieten, acesta va fi prieten şi nouă. Iar pe duşmanul nostru în ţara marelui cneaz împotriva noastră să nu se ţie, iar noi, asemenea, pe duşmanul cneazului, marelui Cazimir, în ţara noastră împotriva lui să nu-l ţinem.

Iar cine va gîndi contra vieţii prietenului nostru şi va fugi în ţara noastră, noi îl vom da pe acest trădător din ţara noastră marelui cneaz. Iar cine va gîndi contra noastră şi va fugi în ţara marelui cneaz, cneazul, marele Cazimir, ni-l va da pe acest trădător al nostru nouă.

Iar cînd vom cere vreun ajutor de la marele cneaz contra duşmanilor noştri, marele cneaz ne va da astfel de ajutor, fără înşelăciune şi viclenie, exceptînd pe măria sa, fratele nostru domnitorul, craiul Poloniei şi al Ungariei, şi pe ţarul Tătariei, împotriva acestora ajutor nu ne va da, ci la ţar ne va ajuta cu cerere şi soli, fără viclenie, şi va sta pentru tot binele nostru, ca şi noi înşine pentru al său, afară dacă, Doamne, să nu dai, va avea vreo năvălire din vreo parte, asupra ţării măriei sale, sau vreo neputinţă de la Dumnezeu asupra sa, atunci nu va putea să ne dea nouă ajutor.

Iar scrisorile şi jurămintele sale, în acest caz, nu vor fi împotrivă nouă şi trădare şi pacea nu se va strica. Iar cînd marele cneaz, prietenul nostru, va cere de la noi vreun ajutor contra duşmanilor săi, noi îi vom da

www.dacoromanica.ro

marelui cneaz ajutor, fără viclenie, decît atunci, ceea ce, Doamne să nu dai, cînd vom avea vreo năvală din vreunele părți asupra țării noastre, sau neputință de la Dumnezeu asupra noastră, în acest caz nu vom putea să dăm marelui cneaz ajutor. Iar scrisorile și jurămintele noastre nu vor fi cu aceasta socotite ca trădare și pacea între noi nu se va strica, decît doar dacă, Doamne, să nu dai, s-ar întîmpla ceva mai presus de noi înșine sau decît panii noștri, iar țările să păstreze pace dreaptă și veșnică, nestricată.

Iar asupra acesteia, asupra tuturor, noi, Ștefan-Voievod, domnul țării Moldovei, și panii sfatului nostru sărutăm crucea că vom ține această învoială și o vom împlini, de amîndouă părțile veșnic și nestricat, noi înșine și cu toți panii noștri și cu țara noastră.

Iar spre mai mare tărie a tuturor celor mai sus scrise am poruncit slugii noastre, credinciosului pan Mihail logofătul, să scrie și să atîrne pecetea noastră către această carte a noastră cu panii noștri.

Scrisă în Iași, în anul 6953 ⟨1445⟩, luna iunie 25.

MIHAI COSTĂCHESCU, *OP. CIT.*, P. 725–728, NR. 212, ORIG. SLAVON ȘI TRAD. ROM.

12

1447 (6995), august 4, Bacău

Privilegiu de negoț acordat brașovenilor de către Roman al II-lea, domn al Moldovei, prin care li se asigură aceleași drepturi pe care le-au avut în vremea lui Alexandru cel Bun.

www.dacoromanica.ro

Roman-Voievod, cu mila lui Dumnezeu domnul ţării Moldovei, scriem prietenilor noştri iubiţi, juzilor şi şoltzului şi pîrgarilor şi tuturor neguţătorilor mari şi mici. Cunoscut să vă fie că ne-a ajutat Dumnezeu şi am dobîndit ocina noastră adevărată. Pentru aceasta, văzînd această carte, voi veniţi la noi şi în ţara noastră cu toate mărfurile şi poverile voastre, netemîndu-vă de nici o pagubă, căci ţara noastră vă este deschisă şi nu veţi avea de la noi nici o strîmbătate, ci vă vom ţinea în acelaşi drept şi obiceiuri, cum le-aţi avut pe vremea sfînt răposatului părintelui nostru, Alexandru-Voievod.

Şi iarăşi avem pace în toate ţările.

Şi la aceasta este credinţa domniei mele mai sus scrise, noi, Roman-Voievod, şi credinţa tuturor boierilor noştri mari şi mici.

Scrisă în Bacău, în anul 6955 ⟨1447⟩, august 4.

⟨Verso :⟩ Roman-Voievod spunînd că oricine din ţara Bîrsei poate să vie sigur în ţara Moldovei.

MIHAI COSTĂCHESCU, *OP. CIT.*, P. 731–733, NR. 214, ORIG. SLAVON ŞI TRAD. ROM.

13

1449 (6957), august 3, Vaslui

Privilegiul de comerţ acordat de Alexandru al II-lea (Alexăndrel), domnul Moldovei, neguţătorilor din Braşov şi ţara Bîrsei prin care se confirmă acestora privilegiul ce-l aveau de la Alexandru cel Bun. Sînt fixate locurile ca şi sumele ce vor fi plătite drept

www.dacoromanica.ro

vamă pentru diferite mărfuri. Pentru unele mărfuri se stabilesc reguli precise de desfacere. În final este inserată clauza prin care numai domnitorul poate judeca diferitele pricini ivite între negustori și pământeni [1].

Cu mila lui Dumnezeu, noi, Alexandru-Voievod, domnul țării Moldovei, cunoscut facem și cu această carte a noastră tuturor care vor căta la dînsa sau o vor auzi citindu-se că ne-am sfătuit și cu boierii noștri și am făcut cu tot sfatul nostru și am dat această carte a noastră prietenilor noștri, tuturor brașovenilor, tuturor negustătorilor și întregei țări a Bîrsei, tuturor oamenilor și tuturor negustătorilor, spre aceasta ca să aibă de la noi aceeași lege și același drept ce l-au avut de la bunul nostru, de la Alexandru-Voievod. Cînd vor veni în țara noastră, să le fie cu bună voie să vie în țara noastră cu marfa lor, orice vor avea. Iar vamă vor da de povară cîte 4 groși, cum le-a fost dreptul cel vechi dat lor de înaintașii noștri. Și să le fie lor de bună voie și slobod a umbla prin toată țara domniei mele, și prin cetăți și prin tîrguri, să-și vîndă marfa lor, și postav și pînză și bobou și orice vor avea. Însă pînza și boboul să le vîndă cu cotul, iar postavul să-l vîndă cu bucata, cu cine va negusta. Iar vamă vor plăti de fiecare postav de Colonia cîte 12 groși, iar de Leubia [2] cîte 18 groși, iar de Bîtvar [3] cîte 8, de Cehia cîte 4 groși.

Iar vama de la Suceava, în țara noastră, nicăieri să n-o plătească, decît în Suceava, chiar de ar merge peste mare. Și iarăși cînd ar trece în Ungaria cu marfa lor, încă să plătească în Suceava vama de la Suceava și aiurea nicăieri, în țara noastră. Și ei să fie slobozi să-și cumpere boi și vaci și iarăși ce au cumpărat, marfă sau

[1] Acest privilegiu a fost confirmat de Alexandru-Vodă după a doua urcare a sa pe tron, la 12 august 1452 (vezi F. C. Nano. *Condica tratatelor și a altor legăminte ale României. 1354—1937,* vol. II, București, 1938, p. 16).

[2] Leubia = Louvain.

[3] Bîtvar = probabil orașul Buda.

www.dacoromanica.ro

orice, în zilele bunului nostru Alexandru-Voievod, asemenea şi noi le dăm acelaşi drept şi aceeaşi voie. Iar cînd ar dori să ducă boii din ţara noastră în Ungaria, atunci vor plăti de fiecare bou cîte 4 groşi şi mai mult nimic să nu plătească. Iar dacă îşi va cunoaşte cineva la dînşii caii sau boii, oriunde în ţara noastră, şi va dovedi omul nostru pe braşoveni, cu oameni buni, şi acei braşoveni nu vor putea să puie chezăş, pentru acest cal sau pentru acest bou, atunci braşovenii să piardă acest cal sau fie bou şi mai mult nici o gloabă să nu aibă asupra lor, nici un gros, ci numai atît cît le-ar fi paguba şi mai mult nimic. Şi nimeni din boierii sau dregătorii noştri să nu cuteze mai mult să-i supere şi nici un fir de aţă să nu ia de la dînşii. Şi asemenea cînd ar dori braşovenii să stea la judecată înaintea domniei mele, cînd ar avea cineva să se plîngă în contra lor, ei să fie slobozi să vie la noi ca să-i judecăm şi nimeni să cuteze să-i judece, nici în ţara noastră, fără voia lor, nici un boier al nostru. Iar cînd ar vrea vreun boier al nostru, fie vornic sau vameş sau şoltuz sau pîrgari sau orice dregători să ia de la dînşii de cum am scris mai sus şi ar dori să le strice această lege şi acest drept, ce le-am scris mai sus, măcar întru ceva, fie într-un fir de aţă, acesta va vedea mare pedeapsă şi urgie de la domnia mea.

Toată aceasta este credinţa domniei mele şi credinţa boierilor noştri, credinţa panului Petru Hudici, credinţa panului Duma Braevici, credinţa panului Stanciul, credinţa panului Costea vornic şi a fratelui său, pan Petru pîrcălab, credinţa panului Sîrbul vistiarnic şi credinţa tuturor boierilor noştri mari şi mici.

Iar spre mai mare tărie a acestei toate mai sus scrise am poruncit credinciosului nostru pan Mihail logofăt să scrie şi pecetea noastră să o atîrne către această carte a noastră.

A scris Oanţa în Vaslui, în anul 6957 ⟨1449⟩, august 3.

www.dacoromanica.ro

⟨Verso [1] :⟩ În 1459, a fost al 17 an al lui Alexandru-Voievod.

MIHAI COSTĂCHESCU, *OP. CIT.*, P. 742—745, NR. 218, ORIG. SLAVON ŞI TRAD. ROM.

14

1450 (6958), februarie 11, Roman

Tratat de alianţă între Bogdan al II-lea, domn al Moldovei, şi Iancu de Hunedoara, guvernatorul Ungariei. Bogdan se obligă să ajute cu oştile sale pe Iancu la nevoie, iar acesta să apere Moldova. În caz de primejdie, ţara unuia să fie loc de azil pentru celălalt.

Cu mila lui Dumnezeu, noi, Bogdan-Voievod, domn al ţării Moldovei, facem cunoscut şi cu această carte a noastră tuturor cari vor căta la dînsa sau o vor auzi citindu-se, cînd îi va fi cuiva de trebuinţă, că făgăduim şi am făgăduit iubitului nostru părinte, lui Ianoş de Hunidia, guvernator al întregei ţări a crăiei şi altor, ca să-i fim lui în chip de fiu cît viaţa noastră, şi el şi domnia sa asemenea să ne fie nouă părinte şi orice îi va fi de trebuinţă din partea noastră, noi să stăm pe lîngă domnia sa şi cu căpiteniile noastre şi cu toate oştile şi cu tot sfatul cel bun al nostru, pentru bunul domniei sale şi să fim tuturor prietenilor domniei sale prieteni, iar duşmanilor domniei sale duşmani ; şi ase-

[1] Notiţa de pe verso este reprodusă de M. Costăchescu după I. Bogdan. *Documente moldoveneşti în arhivele Braşovului,* Bucureşti, 1905, p. 25—29.

www.dacoromanica.ro

menea ţara domniei mele şi cu ţara domniei sale să fie în una, şi solilor şi neguţătorilor şi tuturor oamenilor buni să fie ţara domniei mele deschisă şi slobodă şi de bună voie cu tot dreptul, iar iubitul nostru părinte să ne ocrotească sub mîna sa şi să ne apere de orice duşmani ai noştri. Iar noi să nu avem a ne căuta pe alt părinte mai bun nicăieri, decît pe iubitul nostru părinte Huniade Ianăş, marele guvernator, nici într-o altă parte aiurea, decît să avem nădejde în Dumnezeu cel de sus şi în iubitul nostru părinte. Şi asemenea, ceea ce Dumnezeu să nu dea, dacă s-ar întîmpla părintelui nostru vreo nevoie, ţara noastră să fie deschisă domniei sale şi averilor domniei sale şi cu boierii săi şi cu toate oştile domniei sale, de bunăvoie şi fără zăbavă să intre şi de bunăvoie să iasă şi cu toţi boierii săi şi cu averile. Şi asemenea, ceea ce Dumnezeu să nu dea, dacă s-ar întîmpla vreo nenorocire, să ne fie nouă deschisă şi de bunăvoie a intra în ţara părintelui nostru, Huniad Ianăş, şi cu toate averile noastre şi cu toţi boierii şi iarăşi slobod şi de bunăvoie să ieşim şi cu toate slugile noastre.

Toate cele de mai sus le făgăduim iubitului nostru părinte să le ţinem şi să le înplinim după zapisul nostru şi cît viaţa noastră, pe cinstea noastră şi pe credinţa creştinească.

Şi la aceasta este credinţa mai sus scrisului, domniei mele, Bogdan-Voievod, şi credinţa iubitului meu fiu Ştefan-Voievod, şi credinţa boierilor noştri, credinţa lui pan Duma Braevici, credinţa lui pan Oană Julici, credinţa panului Bratul, credinţa panului Costea Orîş, credinţa panului Ivan Balcean, credinţa panului Dragomir vornic, credinţa panului Ilie, fost logofăt, credinţa panului Oţel vornic, credinţa panului Danciul pîrcălab, credinţa panului Lazea, credinţa panului Costea Danovici, credinţa panului Tador Vascan, credinţa panului Tador Moicescul, credinţa panului Sîrbul, credinţa panului Stanciul comis şi credinţa tuturor boierilor noştri moldoveni mari şi mici.

www.dacoromanica.ro

Iar spre mare tărie a acestor toate mai sus scrise, am atîrnat pecetea noastră către această carte a noastră.

A scris Mihail pisar în Roman, în anul 6958 ⟨1450⟩, februarie 11.

M. COSTĂCHESCU, *OP. CIT.*, P. 749–752, NR. 220, ORIG. SLAVON ŞI TRAD. ROM.

15

⟨1455⟩, octombrie 5, Sahran Beglie

Scrisoarea-ultimatum trimisă de Mahomed al II-lea lui Petru Aron, domnul Moldovei, ca răspuns la solia lui Mihul logofăt, cerîndu-i ca în termen de trei luni să-i trimită haraciul anual de 2 000 de galbeni, în caz contrar, ştiu moldovenii ce îi aşteaptă.

De la marele domnitor şi marele emir, sultanul Mehmed-beg, nobilului şi înţeleptului şi celui demn de orice cinste şi laudă Ioan Petru, voievod şi domn al Morovlahiei, iubitoare salutare să primească nobleţea ta. Ai trimis pe solul acesta şi boier al tău, Mihul logofătul, şi prin el cuvintele domniei tale pe care le-a spus. Deci, dacă vei trimite haraciu două mii de ducaţi de aur domniei mele în fiecare an, atunci va fi încheiată pacea făcută. Şi pentru aceasta punem soroc peste trei luni. Dacă va sosi la împlinirea acestora, atunci pacea să fie încheiată

www.dacoromanica.ro

cu domnia mea. Dar dacă nu va veni, aceasta o ştiţi voi. Şi Dumnezeu să te veselească.

Luna octombrie 5, la Sahran Beglie.

A.C.G. <P. P. PANAITESCU>. *PE MARGINEA FOLOSIRII IZVOARELOR CU PRIVIRE LA SUPUNEREA MOLDOVEI LA TRIBUTUL TURCESC* (VASLUI, 1456), ÎN „STUDII", V (1952), NR. 3, P. 197, ANEXA I; ORIG. SLAVON ŞI TRAD. LATINĂ PUBLICATE DE E. KALUŻNIACKI ÎN HURMUZAKI-DENSUŞIANU. *DOCUMENTE*, VOL. II-2, BUCUREŞTI, 1891, P. 671, NR. 514; ORIG. SLAVON ŞI TRAD. ROM. LA M. COSTĂCHESCU. *DOCUMENTE MOLDOVENEŞTI*, II, P. 801.

Costăchescu consideră, greşit, că scrisoarea sultanului este ulterioară actului închinării de la Vaslui, admiţînd data 1456; în realitate, scrisoarea este un ultimatum dat lui Petru prin care, dacă în termen de trei luni nu va trimite haraciul de 2 000 de galbeni, va suporta toate consecinţele. Această eroare se datoreşte interpretării inexacte a textului slavon atît de Kaluźniacki cît şi de Costăchescu. Scrisorii ameninţătoare a sultanului i-a urmat acceptarea de la Vaslui.

16

1456 (6964) ‹martie-mai›, Vaslui

Actul prin care Petru Aron şi adunarea ţării hotărăsc să răscumpere pacea de la turci în schimbul a 2 000 de galbeni ungureşti, pe care îi trimit prin Mihul logofătul, ca răspuns la somaţia lui Mahomed al II-lea din 5 octombrie 1455.

Noi, Petru-Voievod, din mila lui Dumnezeu domnul ţării Moldovii, cu panii sfatului nostru moldovenesc şi cu mitropolitul nostru, chir Teoctist, şi cu toţi panii, de la mare pînă la mic, ne-am sfătuit mult şi am socotit între noi despre cotropirea şi pieirea ţării noastre,

www.dacoromanica.ro

care este din toate părţile, şi mai ales de la turci, care au prădat şi pradă de atîtea ori şi cer de la noi dare două mii de galbeni ungureşti. Noi însă nu am fost datori să le dăm. Dar, să ne apărăm, nu este cu putinţă nicidecum, pentru că nu avem sprijin şi nici un ajutor din nici o parte, aşa cum au avut înaintaşii noştri. Iar nedîndu-le, îşi vor lua ei singuri, precum şi pînă acum au luat soţiile şi copiii fraţilor noştri.

Pentru aceea am hotărît cu toţi împreună ca să înlăturăm nevoia cum vom putea şi să ne plecăm capul în faţa acelei păgînătăţi, să găsim şi să le dăm cu ce vom putea să-i îmblînzim, pînă cînd milostivul Dumnezeu se va îndura, ca să putem avea iarăşi ajutor de la Dumnezeu şi să găsim aliaţii noştri, aşa cum au avut înaintaşii noştri. De aceea, sfătuindu-ne cu toţi împreună, am rugat pe boierul nostru pan Mihail logofătul ca să meargă la turci să înlăture greutatea noastră, luînd pe Dumnezeu într-ajutor, şi să ne facă nouă pace cum ar fi, ca ţara noastră să nu piară. Dacă va putea cu ceva mai puţin, e bine, şi iar, de nu va putea să-i roage şi să izbutească întru aceasta, atunci să dea şi acei două mii de galbeni ungureşti, ca să avem noi pace, iar ţara noastră să nu se mai piardă.

Şi am jurat şi jurăm cu această carte a noastră panului Mihail logofăt ca să nu spunem niciodată nici un cuvînt împotriva lui şi, de asemenea, ca nimeni să nu poată spune împotriva lui că el a făcut acea dare, pentru că noi toţi împreună l-am trimis să dea acea dare pentru nevoia noastră. Şi pentru aceasta am dat cartea noastră panului Mihail logofăt, împreună cu toţi panii noştri şi sfatul moldovenesc, sub pecetea noastră şi sub peceţile tuturor boierilor noştri, ca el să umble din toată inima pentru încheierea păcii noastre.

Iar panii noştri, anume mai întîi mitropolitul nostru, chir Teoctist, şi panul Bratul, pan Duma Braevici, pan Lazor, pan Stanciul, pan Manoil, pan Ivan Balcean, pan Oană Pîntece, pan Cosma Sandrovici, pan Hodco Stibor, vornic, pan Petru, pîrcălab, pan Petru, logofăt, pan Hodco Creţevici, pan Moica şi fratele său, pan Toader, pan Goean, pan Coste Orîş, pan Coste Danovici, pan Sendrică Tolocico, pan Lazea Pitic, pan An-

www.dacoromanica.ro

druşco, pan Ion Bucium, pan Mic Crai, vornic, pan Toader Dulcevici, pan Mihul Starostici, pan Sin de la Hotin, pan Bolbosea, postelnic, pan Roman Hudici, pan Iaţco Hudici, pan Ivaşco Hrincovici, pan Ilea, vistiarnic, pan Vasco Levici, pan Hrinco Levici, pan Danciul Cneajmici, pan Negru Cîmpeanu, pan Ivaşco Usteclă, pan Dragoslav, pan Negoi şi fratele său, pan Bratul, pan Eremia, pan Porcu, pan Ezerean, comis, pan Mihul, stolnic, pan Gangur, spătar, pan Negrilă, vornic, pan Dragoşe, ceaşnic, pan Zeaico, pan Duma Micaci, pan Duma Galbinu, pan Coste Ţolici, pan Petru Sîrbescul, pan Micul, spătar, şi pan Giurgiul Leanţea, şi pisarii noştri: pan Toader Prodan, şi pan Dobrul, şi pan Crîstea, şi pan Vulpaş, şi pan Solomon şi alţii toţi.

Iar Steţco a scris în Vaslui în anul 6964[1] (1456).

17

1456, iunie 29 (marţi, feria tertia, în ziua sf. apostoli Petru şi Pavel), Suceava

Tratat de închinare şi credinţă încheiat de Petru Aron, domn al Moldovei, cu Cazimir, regele Poloniei, prin care Petru-Vodă făgăduieşte regelui ajutor împotriva duşmanilor, respectarea tratatelor anterioare şi omagiul de credinţă în Colomeia sau Cameniţa[2].

[1] *Documente privind istoria României*, veac. XIV, XV; A. Moldova, vol. I (1384—1475), Bucureşti, Editura Academiei R.P.R., 1954, p. 286—287, nr. 344; trad. rom. după o fotografie a actului slavon.

[2] Un alt tratat de închinare a fost încheiat de domnitorul moldovean la Hotin, la 1 octombrie 1455. Între altele, prin acest tratat, Petru Aron dăruia „doamnei Maria", mătuşa craiului polon, Tîrgul Siret şi Olhovăţul în schimbul Hotinului (vezi M. Costăchescu, *op. cit.*, p. 773—777).

www.dacoromanica.ro

În numele Domnului, amin. Spre veşnica amintire a lucrului. Pentru că se pare că orice condiţie a naturii este să imite pe născătorii săi. Noi, care, de altfel, ne deosebim prin făptură, şi ştiinţă, şi înţelegere, nu trebuie să ne rătăcim de obiceiurile, virtuţile şi meritele părinţilor. De aceea, noi, Petru, voievod şi domn al Moldovei, facem cunoscut prin acesta tuturor cui se cuvine şi fiecăruia, celor de faţă şi viitori, care vor avea cunoştinţă de aceasta că, vrînd a ne lua după urmele amintirii fericite ale măriţilor domni, înaintaşii noştri, voievozi ai Moldovei şi mai cu seamă a lui Alexandru, părintele nostru, şi al lui Ilie şi Ştefan, fraţii noştri, voievozi ai Moldovei, şi meritele sîrguincioase de credinţă ale lor faţă de preastrăluciţii principi, de dumnezeiască amintire, domni, regi ai Poloniei şi mai ales faţă de preamăritul principe, domn, Vladislav tatăl, şi celalt domn, Vladislav, fiul său, regi ai Poloniei, şi coroanei lor pentru o continuă şi veşnică împlinire de credinţă şi toate celelalte făgăduite şi datorite.

Asemenea şi noi, care ne bucurăm de succesiunea legitimă, datorită celui mai vestit principe dintre dînşii, ţinem să urmăm totdeauna dorinţei lor, prin supunerea credincioasă, cînd prealuminatul principe şi domn, domnul Cazimir, din mila lui Dumnezeu rege al Poloniei, domnul nostru prea plăcut, ne-a cerut de curînd să-i slujim sie şi coroanei Poloniei credinţă curată şi desăvîrşită şi ne-a sfătuit să ne ţinem de urmele părintelui şi ale fraţilor noştri înainte numiţi. Din această pricină, noi dorim să asigurăm seninătatea sa şi coroana înainte numită de zelul credinţei noastre, făgăduim prin această scrisoare că vom păstra în chip sincer seninătăţii sale şi coroanei sale a Poloniei, numite înainte, întregimea credinţei şi am arătat că sîntem îndatoraţi şi legaţi pentru ajutor continuu cu slujbe şi sprijin prin jurămînt, atingînd, în chip material, lemnul crucii dătătoare de viaţă şi sărutînd-o, sub condiţiunile, capitolele şi articolele care urmează.

Întîi că trebuie să avem pe nimeni altul ca domn al nostru decît pe înainte numitul domn Cazimir, rege al Poloniei, şi coroana sa şi făgăduim să-i slujim ei.

www.dacoromanica.ro

Asemenea, de acum și înainte făgăduim aceluiași domn, regelui Cazimir, și coroanei Poloniei să-i slujim credință curată și sinceră, să îngrijim de bunăstarea și onoarea lor, să rînduim lucrurile bune și foloasele lor oriunde și să nu fim niciodată prin noi înșine sau prin altul sau alții în sfatul sau în lucrul unde s-ar pune la cale vreun rău, pagubă sau furt pentru numitul domn, rege sau coroana sa polonă, ci noi înșine să-l înștiințăm continuu și să luăm măsuri contra tuturor nenorocirilor care ar ajunge la cunoștința noastră și să stăm lîngă dînșii contra oricărui vrăjmaș sau dușman sau dușmani și să-i dăm ajutoare în persoana noastră proprie, cu toată puterea noastră, ori de cîte ori și oriunde ar fi nevoie.

Asemenea, noi nu trebuie nici nu voim să înstrăinăm, în vreun chip oarecare, vreunele pămînturi sau moșii din ținuturile Moldovei fără o înțelegere anumită și voință a numitului domn, rege și a coroanei sale și, dacă vreuna sau vreunele a fost sau au fost înstrăinate, trebuie să voim să le dobîndim din nou.

Asemenea, toate și fiecare mărturie, îndatoriri și întăriturile înainte numiților domni, predecesori ai noștri, voievozi ai Moldovei, și mai cu seamă a lui Alexandru și a lui Ilie, frații noștri [1], prin care au dat în scris și s-au îndatorit fără viclenie și înșelăciune amintitului domn, regelui Vladislav, și celuilalt domn, Vladislav fiul său, le vom respecta și ține în seamă.

Asemenea, făgăduim și chezășuim că, dacă se va fi întîmplat să facem oarecare mărturii sau îndatoriri cu orice persoane care, în orice fel, ar fi contra numitului domn, rege sau a coroanei sale a Poloniei sau ar putea să fie, în vreun chip oarecare, în viitor, vrem să fie stricate și desființate și distruse și, prin această scrisoare, le hotărîm stricate și desființate și le distrugem, socotindu-le de aici înainte fără de nici o putere și tărie.

Asemenea, făgăduim și trebuie ca în ziua și locul, fie în Colomeia sau Camenița, unde, din acestea, ne va hotărî numitul nostru domn regele Poloniei și coroana

[1] Sic !

www.dacoromanica.ro

sa să-i aducem omagiu de credinţă lui şi coroanei sale înainte numite a Poloniei, împreună cu panii sfetnici şi boierii noştri, după obiceiul înaintaşilor noştri, voievozi ai Moldovei, unde însuşi domnul nostru, regele, este ţinut şi va trebui să ne confirme prin scrisorile maiestăţii sale.

Dacă atunci, în acea zi astfel hotărîtă, ni s-ar întîmpla nouă şi ţării Moldovei vreo nevoie mare, de pildă război cu tătarii sau alţi duşmani sau vreo oarecare boală grea persoanei noastre, şi aceasta s-ar face cunoscut strălucitului domn, rege şi coroanei sale, prin vestitorii noştri proprii, cerînd de atunci alt timp, seninătatea sa va trebui să ne amîne ziua, scrisorile noastre de faţă şi jurămîntul făcut rămînînd în toată puterea lor, cu acest lucru atunci hotărît că numitul domn regele şi coroana sa vor fi ţinuţi să ne înştiinţeze cu zece săptămîni înainte de numita zi.

Asemenea, făgăduim şi chezăşuim însuşi domnului, regelui Cazimir, şi coroanei lui polone, dacă ar întreprinde vreo expediţie războinică contra pruşilor sau în alte părţi în anul acesta, să-i dăm întru ajutor şi să-i trimitem patru sute de suliţe sau patru sute de călăreţi cu suliţe înarmaţi cum se cuvine şi ca de război, cu cuirase. Iar dacă o expediţie războinică n-ar fi trebuincioasă, adică dacă numitul, preastrălucitul domn, rege s-ar lupta cu cruciaţii şi ar vrea să sfîrşească el singur neînţelegerile iscate, atunci, pentru ducerea la sfîrşit a numitelor neînţelegeri în Prusia, trebuie să făgăduim să dăm ca ajutor maiestăţii sale patru sute de boi.

Asemenea, dacă vreodată sau ori de cîte ori ar întreprinde război contra unui popor necredincios şi domnul amintit, regele nostru Cazimir, sau coroana sa ar pleca cu oştile sale contra numitului popor tartaric sau ar trimite propriul său popor, atunci chiar noi făgăduim şi ne îndatorăm să mergem în persoană cu însuşi regele nostru, Cazimir, sau cu căpitanii săi sau cu naţia sa şi să călătorim cu toată puterea noastră.

Asemenea, făgăduim şi dăm chezăşie ca pe fiii lui Sidachmet, odinioară hanul tătarilor, pe care avem sau am putea să-i avem, să-i dăm şi să-i extrădăm însuşi

www.dacoromanica.ro

domnului, regelui Cazimir, sau coroanei sale, de îndată ce şi cînd am fi înştiinţaţi printr-un vestitor sau vestitori şi scrisorile sale de trimitere, şi pe aceşti fii ai numitului Sidachmet, hanul, vom trebui să-i însoţim pînă în Cameniţa.

Asemenea, domnul, regele nu trebuie să trimită pe tatăl acestor fii, adică pe hanul Sidachmet, fără sfatul şi voinţa noastră şi a panilor sfetnici ai noştri din Moldova. Asemenea, făgăduim şi ne îndatorăm şi chezăşuim ca de acum şi în oricîţi ani vor urma să trimitem, în chip de preţ de omagiu, solii noştri anume la însuşi prealuminatul domn, regele nostru Cazimir, cu daruri sau bunuri vrednice de amintire pentru maiestatea sa regească.

Asemenea, făgăduim şi ne îndatorăm să renunţăm şi să dăm în chip real şi cu urmare preastrălucitei principese doamnei Maria, rămasă pe urma lui Ilie, domnul de odinioară al Moldovei, în chip de dar şi zestre oraşul Siret, cu suburbia şi satele ce aparţin lui, şi satul Olhovăţ, cu celelalte sate ce aparţin lui din vechime, cu toate şi fiecare îndeosebi, cu veniturile de la mori, cîrciume, ogoare, judecăţi, fîneţe, cîmpii, păduri, lunci, rîuri, heleşteie, cu averile, produsele, foloasele şi cele ce aparţin, pe care, pentru scurtime, nu le mai arătăm aici, cu orice nume, sînt socotite că aparţin din vechime către însuşi oraşul Siret şi satul Olhovăţ, neexceptînd pentru noi nici un privilegiu sau drept, în mînele numitei doamne, principesei Maria, sau trimisului ei sau în mînele acelui pe care-l va face sau arăta măreţul domn Predbor de Coneţpole, castelan de Sandomiria şi căpitan de Premîşl, că trebuie să vie în miercurea cea mai apropiată după data acestei scrisori.

Întrucît priveşte pentru Hotin şi Teţina şi celelalte bunuri asupra cărora însăşi doamna Maria are scrisori şi privilegii şi întăriturі pentru a le folosi ca zestre, acelea le amînăm pînă la întîlnirea cu domnul nostru, regele Cazimir, cînd vom trebui să depunem omagiu strălucirei sale, şi atunci ceea ce strălucirea sa cu panii săi sfetnici va găsi că noi trebuie să facem cu cele mai înainte puse vroim şi făgăduim să ţinem aceasta.

www.dacoromanica.ro

Asemenea, făgăduim şi chezăşuim preastrălucitei principese domniţa Anastasia, fiica amintitei doamne Maria, sora şi ruda noastră scumpă, cînd numitul domn, regele nostru Cazimir, atunci cînd vom depune omagiul său, va găsi cu cale cu sfetnicii săi şi ai noştri.

Asemenea, făgăduim şi chezăşuim să trimitem pe doi din panii noştri, din partea noastră, la hotare sau graniţe, iar nobilul domn Andrei Fridrovici, conducătorul (?) Sneatinului, la fel, din partea sa, doi pani, şi ce ar găsi aceşti patru astfel trimişi şi ar hotărî în pricina acelor bunuri ale maiestăţii regale şi ale domnului Andrei Fridrovici şi ale pustiirilor şi pagubelor şi jafurilor noastre, aceea aşa cum este hotărît vrem şi făgăduim să o ţinem cu plăcere şi cu tărie.

Întrucît e vorba de alte solii, anume de cetatea şi oraşul Cetatea Albă, şi asemenea despre pînză, mătasă, boi, miei... [1] şi cai, malmazie şi vin şi altele pe care plăcutul domnul nostru regele Cazimir le cere prin măreţul domn predbor de Coneţpole, castelan de Sandomiria, căpitan de Premîşl, solul sau ambasadorul maiestăţii sale, acestea le amînăm pînă la întîlnirea cu seninătatea sa, cînd vom depune omagiul, şi ceea ce ar rămînea statornicit prin hotărîrea seninătăţii sale şi a panilor săi sfetnici, aceea făgăduim să o socotim drept lucru statornicit, pe cinstea şi credinţa noastră creştinească.

Dată în Suceava, marţi, chiar în ziua de sfinţii apostoli Petru şi Pavel, anul Domnului una mie patru sute cincizeci şi şase.

Tot ca mărturie acestui lucru sînt atîrnate pecetea şi peceţile panilor noştri sfetnici la aceasta, că toate cele de mai înainte au mare putere.

După dictarea nobilului şi generosului pan Petru, logofăt al ţării Moldovei.

M. COSTĂCHESCU, *OP. CIT.*, P. 779–788, NR. 230, ORIG. LATIN ŞI TRAD. ROM.

[1] loc lăsat liber în traducere, în text fiind cuvîntul „ambulatoribus".

www.dacoromanica.ro

18

1456, august 12 (joi, după feria quinta, după sărbătoarea sf. Laurenţiu), Suceava

Privilegiu de negoţ acordat braşovenilor de Petru Aron, domn al Moldovei, prin care îi asigură că-şi pot face negoţul liber în Moldova, „după cum a fost totdeauna obiceiul din vechile timpuri".

Cu mila lui Dumnezeu, Petru-Voievod, domn ţării Moldovei. Iscusiţilor bărbaţi, judelui şi juraţilor din cetatea Braşov, prietenilor noştri plăcuţi, cu mulţumire, salutare şi spor în tot ce e bun. Prietenilor noştri înţelepţi şi plăcuţi, facem cunoscut prin acestea, prieteneşte, aceleiaşi iscusinţe a voastre, pe cinstea credinţei noastre catolice, că noi făgăduim vouă şi oricui din neguţătorii voştri, îndepărtînd orişice înşelăciune, că, dacă unii din ei ar vrea să cumpere sau să facă neguţătorie în ţara noastră, neguţătorii de acest fel să vie în chip slobod şi fără nici o piedică din partea noastră şi să-şi facă negoţul lor, în pace şi linişte, după cum vroiesc, şi făcîndu-şi negoţul să se întoarcă la casele lor, din nou, în pace şi siguranţă din partea noastră, după cum a fost totdeauna obiceiul din vechile timpuri între ţara noastră şi a voastră.

Afară de aceasta, să daţi crezare în toate slugii Rafael, numit Laslău, aducătorul acestora, orişice v-ar spune din partea noastră, ca şi cum noi înşine am vorbi în persoană.

Dată în Suceava, în joia cea mai apropiată după sărbătoarea sfîntului Laurenţiu, martirul glorios al lui Hristos (august 12), în anul Domnului una mie patru sute cincizeci şi şase.

MIHAI COSTĂCHESCU, *OP. CIT.*, P. 796–797, NR. 232, ORIG. LATIN ŞI TRAD. ROM.

www.dacoromanica.ro

19

1458 (6966), martie 13, Suceava

Privilegiu de negoţ dat braşovenilor de către Ştefan cel mare, domnul Moldovei, asigurîndu-i că se vor bucura de aceleaşi drepturi pe care ei le-au avut de la Alexandru cel Bun, domnul Moldovei. Se fixează locul în care se va plăti vama şi sumele ce vor fi plătite pentru mărfurile aduse spre vînzare sau pentru cele ce vor fi scoase din ţară. Urmează clauzele care stabilesc modul de judecare a eventualelor pricini intervenite între negustori şi pămînteni [1].

Din mila lui Dumnezeu, noi, Ştefan-Voievod, domnul ţării Moldovei, facem cunoscut prin această carte a noastră tuturor cîţi o vor vedea sau o vor auzi cetindu-se că ne-am sfătuit cu boierii şi cu toţi sfetnicii noştri şi am dat această carte a noastră prietenilor noştri, tuturor braşovenilor şi tuturor neguţătorilor şi întregii ţări a Bîrsei, tuturor oamenilor şi tuturor neguţătorilor, spre aceea ca să aibă de la noi acelaşi aşezămînt şi acelaşi drept pe care l-au avut de la moşul nostru, voievodul Alexandru : cînd vor veni cu marfă la ţara noastră, să vie în bunăvoie la ţara noastră cu marfa lor, cît vor avea, iar vama vor avea să plătească cîte 4 groşi de povară, cum a fost dreptul cel vechi dat lor de strămoşii noştri. Şi să fie volnici şi slobozi să umble prin toată ţara domniei mele, şi prin cetăţi şi prin tîrguri, ca să-şi vîndă marfa lor : şi postavuri, şi pînză, şi bobou, şi orice ar avea ; dar pînza şi boboul să le vîndă cu cotul, iar postavurile să le vîndă cu bucata celor cu care se vor tocmi. Iar vamă au să plătească : de la o bucată de Colonia cîte

[1] Ştefan cel Mare scrie prin octombrie-noiembrie 1457 braşovenilor că le va trimite o invitare după 25 noiembrie să vie fără frică cu mărfuri în Moldova. Dacă nici aşa nu se vor încrede, le va trimite un privilegiu, garantîndu-le libertatea de negoţ (I. Bogdan. *Documentele lui Ştefan cel Mare*, vol. II, Bucureşti, 1913, p. 259—260, nr. 124).

www.dacoromanica.ro

12 groşi, de la una de Leubia cîte 18 groşi, de la una de Buda cîte 8, iar de Cehia cîte 4 groşi. Iar vama Sucevei să n-o plătească nicăieri afară de Suceava, măcar de ar merge pînă dincolo de mare. De asemenea, întorcîndu-se cu marfa lor la ţara ungurească, vor plăti vama Sucevei la Suceava, iar în alt loc nicăieri în ţara noastră. Şi să fie volnici a-şi cumpăra şi boi şi vaci şi tot ce au mai cumpărat pe vremea moşului nostru, Alexandru-Voievod, fie vite, fie altceva ; acelaşi drept şi aceeaşi voie le-am dat şi noi. Iar cînd vor vrea să scoată boi din ţara noastră la ţara ungurească, atunci vor plăti pe fiecare cap de bou cîte 2 groşi, mai mult nimic nu vor plăti.

De asemenea, dacă cineva îşi va cunoaşte la ei boii sau caii săi, oriunde în ţara noastră, şi dacă omul nostru va dovedi pe braşoveni cu oameni buni, iar braşovenii nu vor putea să pună chezaşi (sodîşi) pentru cai sau pentru boi, ei vor pierde acei cai sau boi, dar nu vor avea să plătească şi gloabă, nici măcar un groş ; ei vor rămîne numai cu pagube, şi mai mult nimic. Şi nimeni dintre boieri sau dregătorii noştri să nu cuteze a lua de la ei măcar un groş. De asemenea, dacă braşovenii ar voi să stea şi să se judece înaintea noastră, cînd cineva s-ar jelui împotriva lor, ei să fie volnici a veni înaintea noastră ca să-i judecăm. Nimeni altcineva în ţara noastră, nici boier, nici vornic, nici şoltuz, să nu îndrăznească a-i judeca sau a le lua măcar un groş peste cele ce scriem mai sus, altfel va păţi mare pedeapsă şi urgie de la domnia mea. Scriem toate aceste de mai sus ca să le fie neclintite toată viaţa noastră.

Iar spre aceasta este credinţa domniei mele mai sus scrisului, noi, Ştefan-Voievod, şi credinţa mitropolitului nostru, chir Teoctist, şi credinţa boierilor noştri : credinţa panului Manoil, cr. p. Vlaicu, pîrcălab, cr. p. Iliaş Modruz, cr. p. Petru Ponici, cr. p. Albul, spătar, cr. p. Toma Cînde, cr. p. Micu Craiu, cr. p. Steţco al lui Dumuncuş, cr. p. Cozmiţă, cr. p. Isaia, postelnicul, cr. p. Stanimir, visternicul, cr. p. Sacîş, spătarul, cr. p. Toader, ceaşnicul, cr. p. Zbiară, stolnicul, cr. p. Ion comisul, şi credinţa tuturor boierilor noştri, şi mari şi mici. Iar spre mai mare tărie a tuturor acestora mai sus scrise, am

www.dacoromanica.ro

poruncit credinciosului nostru, boierului Vulpaş, subcanţilerul [1], să scrie şi pecetea noastră s-o atîrne la această carte a noastră. Scris-a Iliaş în Suceava la anul 6966, martie 13.

I. BOGDAN. *DOCUMENTELE LUI ŞTEFAN CEL MARE*, VOL. II, BUCUREŞTI, 1913, P. 261 – 265, NR. 125, ORIG. SLAVON ŞI TRAD. ROM.

20

1462 (6970), martie 2, Suceava

Tratat de închinare şi credinţă încheiat de Ştefan cel Mare cu Cazimir, rege al Poloniei, pirn care se înscriu îndatoririle reciproce şi se întăresc legămintele mai vechi, considerîndu-se nule eventualele tratate încheiate de domnii moldoveni împotriva Poloniei [2].

În numele lui Dumnezeu, amin. Spre veşnica amintire a acestui lucru. Precum făpturile firei întregi caută să urmeze în lucrurile ce se întîmplă pe cei ce au fost

[1] Logofătul al doilea.

[2] Un alt tratat de închinare şi credinţă fusese încheiat de Ştefan cu regele polon la 4 aprilie 1459. Prin acesta, domnitorul moldovean făgăduia polonezilor cedarea Hotinului şi libertatea negoţului (vezi I. Bogdan, *op. cit.*, p. 266—269, nr. 126) ; în privinţa libertăţii comerţului. făgăduită în acest tratat, Ştefan a întărit la 3 iulie 1460, în Suceava, vechiul privilegiu de negoţ al negustorilor lioveni (vezi I. Bogdan, *op. cit.*, p. 271—282, nr. 128). Tratatul de faţă a fost ulterior întărit la Suceava, în 28 iulie 1468, printr-un alt tratat în care se arată amănunţit îndatorirea regelui polon de a-l ajuta pe Ştefan împotriva tuturor duşmanilor, turci, tătari, unguri, sau rivali la domnie (I. Bogdan, *op. cit.*, p. 299—304, nr. 134) şi apoi din nou la 22 ianuarie 1479, la Roman, printr-un alt act (I. Bogdan, *op. cit.*, p. 351—353, nr. 155). La 15 şi 16 septembrie 1485, la

www.dacoromanica.ro

înaintea lor, tot așa și noi, care întrecem pe celelalte vieţuitoare prin judecată și prin pricepere, nu ne vom abate de la obiceiurile lăudate și de bune însușiri întovărășite ale părinților noștri. De aceea, și noi, Ștefan, voievod și domn al țării Moldovei, facem cunoscut prin această carte tuturor deopotrivă cîți vor avea nevoie, tuturor și fiecărui îndeosebi, atît celor de acum cît și celor ce vor fi după aceasta și vor lua cunoștință de această carte, că, dorind să ne ținem de obiceiul și să călcăm pe urma preaputernicilor și de fericită pomenire domnilor strămoși ai noștri, a voievozilor moldoveni, anume a lui Alexandru, Iliaș și Ștefan și a tatălui nostru, Bogdan, voievodul Moldovei, dorind să arătăm și să întărim aceeași credință și statornică slujbă ca și ei față de prealuminații cneji și domni crai leșești de prealuminată și dumnezeiască pomenire, anume față de prealuminatul și preaînaltul domn Vladislav tatăl și față de alt domn Vladislav, fiul acestuia, vrînd să ne facem plăcuți și cu fapta și cu vorba, cu dreptate și cu credință urmînd că, precum acei mai sus numiți înaintași au arătat mai sus pomeniților crai leșești și sfintei coroane statornică și veșnică credință și statornicie în toate lucrurile, nu numai în cele jurate și numite, și prin aceasta au legat în chip îndestulător pe urmașii lor, tot așa și noi, care, cu voia lui Dumnezeu, ne bucurăm de moștenirea rămasă de la dînșii, sîntem datori să urmăm întotdeauna, prin credincioasă supunere, voinței lor.

Cînd, așadar, prealuminatul cneaz și domn, craiul leșesc Cazimir și în aceeași vreme stăpînul nostru preamilostiv ne-a adus nu de mult aminte de chipul cum am păstrat și am ținut credință curată, vădită și nestrămutată luminăției sale și sfintei sale coroane leșești și ne-a îndemnat zicîndu-ne că trebuie să călcăm pe urma celor ce au fost înainte de noi — de aceea, noi, dorind

Colomeea, cu ocazia prestării de către Ștefan a jurămîntului de credință, s-a redactat în slavonă și latină un nou tratat între cele două părți, prin care sînt întărite în mod solemn tratatele mai vechi, Ștefan subliniind că „noi sîntem domn al Moldovei prin voia lui Dumnezeu", totuși, păstrează credință regelui polon (I. Bogdan, *op. cit.*, p. 370—378 ; text slavon din 16 septembrie și text latin din 15 septembrie).

www.dacoromanica.ro

să-l încredinţăm pe deplin pe luminăţia sa şi pe sfînta coroană de credinţa noastră statornică mai sus pomenită, mărturisim prin această carte a noastră luminăţiei sale şi sfintei sale coroane mai sus zise şi ne legăm că vom face jurămînt, atingînd şi sărutînd sfînta cruce, şi vom fi datori şi legaţi prin toată cinstea şi credinţa noastră să rămînem în slujba lui statornici şi să-i dăm ajutorul cuvenit, şi anume după obiceiul hotărît şi scris mai jos.

Întîi de toate, nu vom avea şi nu vom sluji nici unui alt stăpîn, fără numai sus-numitului domn şi crai al nostru Cazimir şi sfintei coroane leşeşti. Făgăduim, de asemenea, că de aci înainte şi pe viitor vom păstra credinţă curată şi dreaptă domnului Cazimir, craiului, şi sfintei sale coroane leşeşti, că vom face tot binele pentru domnia şi pentru cinstea lor, că vom lucra în toate locurile spre folosul lor şi nu vom fi niciodată părtaşi, fie prin noi înşine, fie prin altcineva, la vreun sfat sau la vreo înţelegere în care s-ar vorbi sau s-ar face ceva vătămător ori clevetitor pentru pomenitul crai Cazimir şi pentru coroana sa, dimpotrivă, avem să-l ferim cu statornicie de toate primejdiile care ar ajunge la cunoştinţa noastră şi avem să-l ajutăm împotriva oricărui neprieten, noi înşine, cu capul nostru, de cîte ori va fi nevoie de aceasta.

De asemenea, nu vom înstrăina nici o ţară, nici un ţinut, nici un oraş şi nici un feud fără voinţa şi fără învoirea anume a pomenitului domn şi crai al nostru şi a coroanei, prin nici un mijloc ; dimpotrivă, dacă ceva din acestea s-ar fi înstrăinat, pe acelea vrem să le cîştigăm înapoi şi le vom cîştiga. Mai departe, făgăduim că, în ziua şi la locul pe care domnia sa craiul ni le va hotărî şi ni le va aduce la cunoştinţă, noi ne vom închina şi vom face jurămînt de credinţa noastră faţă de luminăţia sa şi de coroana mai sus numită după obiceiul celor ce au fost înaintea noastră, iar domnia sa craiul are să ne întărească atunci printr-un hrisov cu pecetea sa. Iar dacă la ziua astfel hotărîtă ni se va întîmpla nouă şi ţării noastre, Moldovei, vreo nevoie vădită, precum o luptă sau un război cu tătarii ori cu alţi vrăşmaşi ai noştri, sau dacă însăşi persoanei noastre s-ar întîmpla vreo ne-

www.dacoromanica.ro

putinţă sau vreo altă nevoie, de care vom fi înştinţat mai dinainte pe domnia sa prealuminatul crai şi pe sfînta coroană prin solii noştri, domnia sa va avea să amîne pentru altă vreme şi pentru alt loc potrivit, rămînînd în putere şi necălcîndu-se tratatul de faţă, ca şi jurămîntul nostru pomenit la început ; trebuie să amintim însă îndeosebi că domnia sa craiul şi sfînta coroană au să ne înştiinţeze cu două sau cu trei luni mai înainte despre ziua şi locul hotărît. Mai departe, făgăduim că toate tratatele şi zapisele şi legămintele şi întăriturile mai sus zişilor voievozi moldoveni dinaintea noastră, adică ale lui Alexandru şi Iliaş şi Ştefan şi Bogdan şi ale altora, prin care aceştia s-au legat în scris faţă de mai sus pomenitul crai leşesc Vladislav şi faţă de celălalt Vladislav, fiul lui, pe toate împreună şi pe fiecare îndeosebi le vom păstra şi ne vom ţinea de ele în totul, pe cinstea şi credinţa noastră, fără înşelăciune şi fără viclenie. De asemenea, întărim şi făgăduim mai departe că, dacă ni s-ar fi întîmplat să facem mai de mult nişte zapise sau legăminte sau dacă s-ar fi făcut mai încoace altele care să fie protivnice domnului nostru craiului şi sfintei sale coroane leşeşti, zapisele acelea le desfiinţăm prin acest tratat, le stricăm şi le nimicim, spunînd lămurit că de aci înainte ele nu au nici o putere şi nici un preţ.

Spre întărirea acestor lucruri, am poruncit să se atîrne la acest tratat şi pecetea noastră. Scrisu-s-a în Suceava, la anul 6970 (1462), luna lui martie în 2 [1].

I. BOGDAN, *OP. CIT.*, P. 282–288, NR. 129, ORIG. SLAVON ŞI TRAD. ROM.

[1] În aceeaşi zi, la Suceava s-a mai încheiat un tratat între Ştefan cel Mare şi regele Cazimir referitor la fiii lui Sad-Ahmet. Domnitorul moldovean se lega prin acesta că nu va extrăda nimănui altul pe fiii lui Sad-Ahmet decît regelui polon. În schimb, regele Cazimir trebuia să respecte tratatul încheiat în aceeaşi zi şi publicat mai sus (I. Bogdan, *op. cit.* p. 291—294, nr. 131).

www.dacoromanica.ro

21

1475, iulie 12 (în ajunul fericitei fecioare Margareta), Iași

Tratat de închinare și credință încheiat de Ștefan cel Mare, domn al Moldovei, cu Matei Corvin, rege al Ungariei, în care se recunoaște că au fost în trecut relații proaste între Moldova și Ungaria, însă, fiindcă regele ungar și-a schimbat atitudinea, arătîndu-se binevoitor, domnul moldovean făgăduiește credință și ajutor lui Matei împotriva oricărui dușman, în afară de regele Poloniei. Fugarii vor fi extrădați, negustorii vor fi nestingheriți.

Noi, Ștefan, voievod și domn al țării Moldovei, încredințăm spre amintire, prin cuprinsul actului de față, aducînd la cunoștința tuturor celor interesați că se cuvine să recunoaștem că înaintașii noștri voievozi împreună cu țara Moldovei au fost ținuți la o veșnică credință și pe care au respectat-o față de fericiții regi al Ungariei și de sfînta coroană și am fi prestat-o și noi față de fericitul principe și stăpîn al nostru, preafavorabilul domn Matei, regele actual al Ungariei, și de sfînta lui coroană — totuși, deoarece, ivindu-se întrucîtva dușmanul păcii, au apărut unele neînțelegeri între noi și majestatea sa și supușii noștri, din care însăși majestatea regească ieșise răsturnată din dragostea noastră, dar acum, schimbîndu-se, ne-a primit pe noi și țara noastră în grație și bunăvoință, de aceea drept întărire, după ce mai înainte ne-am dat credința, ne-am înțeles cu privire la articolele mai jos, scrise prin buna noastră voie și sfatul și consimțămîntul boierilor noștri și a întregii noastre țări.

În primul rînd, noi, Ștefan, voievod al Moldovei, mai înainte arătat, făgăduim credința veșnică împreună cu întreaga noastră țară majestății regale însăși și sfintei coroane, așa cum ne legăm și cum și predecesorii noștri voievozi au făcut și erau îndatorați.

www.dacoromanica.ro

De asemenea, în caz că majestatea regală va merge contra turcilor prin Ţara Românească, noi, Ştefan-Voievod, vom merge, în acelaşi timp, în persoană şi cu toată puterea împreună cu majestatea regească.

De asemenea, în caz că majestatea regală ar trimite contra aceloraşi turci pe un căpitan al său prin aceeaşi Valahie, noi, Ştefan-Voievod, vom merge, de asemenea, în persoană şi cu toată puterea cu zisul căpitan. Dacă însă vom fi împiedicaţi de vreo slăbiciune sau, la fel, vom fi reţinuţi de către duşmani puternici, încît în propria noastră persoană nu vom putea merge, atunci trebuie să trimitem pe acesta (pe căpitan) cu toată puterea noastră.

De asemenea, că noi vom îndeplini faţă de majestatea regală şi de sfînta coroană toate slujbele pe care înaintaşii noştri au obişnuit să le facă.

Tot astfel, că noi, după obiceiul voievozilor anteriori nouă, contra tuturor duşmanilor majestăţii regale, cînd vom fi chemaţi, ne obligăm şi va trebui să trimitem oamenii noştri, fiind exceptat regele Poloniei şi coroana acestuia, cu care înaintaşii noştri au avut pace.

La fel, că de acum înainte nu vom adăposti pe nimeni în ţara noastră, nobili sau magnaţi ori oameni de orice condiţie, care ar fi acţionat contra majestăţii regale ; ci cei care ar fugi la noi, pe aceştia, dimpotrivă, îi vom scoate din statul nostru şi nu-i vom păstra împotriva voinţei majestăţii regeşti, nici nu le vom fi favorabili sau îi vom ajuta în ceva, direct sau indirect, pe faţă sau în ascuns.

De asemenea, că de acum înainte nu vom ţine în nici un caz în ţară răufăcători care obişnuiesc să năvălească în regatul Ungariei şi să comită jafuri, ci cei de acest fel, care vor fi găsiţi că au comis pagube şi jafuri, pe aceştia îi vom pedepsi şi vom da despăgubire pentru ei.

De asemenea, că de acum încolo, în toate pricinile care ar putea să se ivească, în nici un caz să nu se păşească la mijloace de fapt (violenţă), ci, dacă cumva vor fi apărut neînţelegeri între supuşii majestăţii regale şi noi, atunci din amîndouă părţile să se adune oameni care să vină la hotare la un loc potrivit şi, după ce se va fi cercetat dreptatea şi nepărtinirea părţilor, să dea satis-

www.dacoromanica.ro

facţie părţii vătămate, fără altă pagubă a cuiva după aceea.

Tot aşa, că de aici înainte negustorii nu vor mai fi reţinuţi în vreo parte, ci, dacă se va isca ceva, fiecare să cerceteze pe temeiul dreptului în faţa judecătorilor ordinari, şi aceştia să se îndatorească a face dreptate fără a ţine seama de condiţia persoanelor ; şi că înşişi negustorii să fie liberi şi în siguranţă.

Pe aceste articole, noi, Ştefan, sus-zisul voievod, deoarece înţelegem că ele ţintesc la propăşirea situaţiei noastre, la folosul şi liniştea şi la apărarea familiei noastre şi a ţării, le primim şi aprobăm de bunăvoie şi prin aceasta în toate punctele şi tot conţinutul ne obligăm şi promitem să le păstrăm şi că le vom păstra de-a pururi în curată credinţă creştină şi cinste, fără nici o încălcare şi fără vreun gînd ascuns sau viclenie, pentru care a fost atîrnat sigiliul secret al documentelor noastre, servind drept întărire şi martor.

Dat în oraşul Iaşi, miercuri, în ajunul fericitei fecioare Margareta, în anul 1475, luna iulie, 12.

I. BOGDAN, *OP. CIT.*, P. 330–333, NR. 146, ORIG. LATIN.

22

1475, august 15 (în ziua Adormirii fecioarei Maria), Buda

Tratat prin care Matei Corvin, rege al Ungariei, se împacă cu Ştefan cel Mare, domn al Moldovei la cererea acestuia, declarînd uitate toate neajunsurile pe care Ştefan şi ţara sa le-au provocat regelui şi sta-

www.dacoromanica.ro

tului său şi obligîndu-se să păstreze pace cu Moldova şi să se conformeze stipulaţiilor din tratatul dat de Ştefan la 12 iulie.

Noi, Matei, prin graţia lui Dumnezeu rege al Ungariei, Boemiei etc. Facem cunoscut prin prezenta că, deoarece credinciosul nostru, distinsul şi măreţul Ştefan, voievod al ţării Moldovei, a revenit asupra îndepărtării sale şi ne-a recunoscut pe noi ca pe stăpînul său firesc şi a făgăduit majestăţii noastre şi coroanei noastre sfinte credinţa datorată, — noi, ca urmare, l-am recunoscut în graţie şi cu întreaga provincie a Moldovei şi cu toţi locuitorii acesteia şi cu aceştia am făcut pace puternică şi durabilă, împreună cu întreaga sfîntă coroană.

Drept care, acelaşi Ştefan-Voievod a promis să facă faţă de noi şi de sfînta noastră coroană toate cele pe care voievozii predecesori lui erau îndatoraţi să le facă după drept sau după obicei ; noi făgăduim să păstrăm şi să respectăm pe acesta, pe fiii şi boierii şi întreaga sa ţară în drepturile, privilegiile şi libertăţile sale, după cum (sfinţii) fericiţii regi ai Ungariei erau îndatoraţi să o facă. Pe deasupra, pe însuşi Ştefan-Voievod, pe fiii şi boierii şi toată ţara şi toţi locuitorii acesteia, cu mărinimie scutindu-i de toate neregulele de orice fel săvîrşite pînă acum. fie contra majestăţii noastre sau a regatului şi locuitorilor regatului, le-am acordat acestora iertare împreună cu întregul regat. Ca urmare, nu vom pricinui acestora nici o pagubă sau rău, nici nu vom permite să li se facă de către altcineva, nici în regatul majestăţii noastre, nici în regatul (acestuia) său, nici în vreun alt regat sau loc. Nu vom păstra în domeniile noastre pe nici unul care va avea nume voievodal, fie el nobil sau magnat, duşman al aceluiaşi Ştefan-Voievod, spre primejdia sau dezonoarea lui însuşi sau a patriei sale, ci pe toţi de acest fel îi vom trimite în afara regatului nostru şi nu le vom acorda acestora nici un fel de înlesnire. Făgăduim, de asemenea, că, pentru orice fapte sau întîmplări săvîrşite pînă acum aici din această cauză, nici supuşii, nici negustorii aceluiaşi Ştefan-Voievod nu vor întîlni nici un rău şi nimeni nu le va face vreo vătă-

www.dacoromanica.ro

mare și atît supușii noștri cît și ai lui Ștefan-Voievod, prin intermediul dreptului, să-și reglementeze toate neînțelegerile și să le ducă la capăt în mod prietenesc.

De asemenea, deoarece însuși voievodul Ștefan ne-a promis să fie prezent personal și cu întreaga sa provincie contra păgînilor și a (altor) celorlalți dușmani ai noștri și ai regatului nostru, după cum e arătat mai clar în scrisorile sale, iar noi promitem să-l apărăm pe același Ștefan-Voievod în mod personal dacă va fi necesar, dacă nu vom fi ocupați cu chestiuni mai de seamă ale regatului nostru, și atunci promitem să-i acordăm ajutor și favoare din regatul nostru după cum se va putea.

În ceea ce privește hotarele țării Moldovei cu Țara Românească, după vechi hotare și obiceiuri stăpînite și avute prin voievozii înaintași de către ambii voievozi, adică atît de Ștefan al Moldovei cît și de Vlad al Țării Românești, întărim pentru a doua oară privilegiile lui Alexandru cel Bun și Mircea (cel Bătrîn) pentru părțile ambilor voievozi. Iar dacă se va întîmpla, care fapt Dumnezeu să-l ferească, ca însuși Ștefan-Voievod să fie forțat prin forța dușmanilor săi de a-și părăsi țara și a intra în regatul nostru, promitem că poate veni în siguranță în fortificațiile, cetățile și orașele noastre, unde îi va plăcea în regatul nostru, cu fiii, familia, boierii și oricare locuitori ai țării sale, mulți sau puțini, sau cu toate bunurile, averile și tezaurele lui și ale lor, că poate sta și zăbovi cît timp lui îi va plăcea și că va fi tratat omenește și fără nici o jignire. Iar atunci cînd lui îi va conveni să se întoarcă în patria sa, atunci, de asemenea, va putea să se întoarcă în mod liber cu fiii, boierii, slujitorii, averile, bunurile, tezaurele și toate ce aparțin de el, fără nici o neplăcere sau opreală ; iar de va fi cazul, noi îl vom ajuta după cît vom putea ca să-și recapete întreaga sa țară.

Pe acestea toate mai sus scrise, noi, Matei, sus-zisul rege, promitem, pe cuvîntul nostru regal, pe sfînta coroană a Ungariei și pe credința noastră creștină, să le păzim cu străşnicie, fără nici o viclenie și înșelăciune, pentru care a fost atîrnat sigiliul nostru secret al acestor acte ale noastre, de care ne servim ca rege al Ungariei.

www.dacoromanica.ro

Dat la Buda, la sărbătoarea Adormirii preafericitei fecioare Maria (15 august), în anul Domnului 1475, al 18-lea al domniei noastre în Ungaria, iar în Boemia al 7-lea.

Urmează martorii : Gabriel, episcopul din Alba Iulia, alți prelați și nobili din Transilvania și Ungaria, arătați nominal.

I. BOGDAN, *OP. CIT.*, P. 334—336, ORIG. LATIN.

23

1499 (7007), iulie 12, Hîrlău

Tratat de pace perpetuă încheiat de Ștefan cel Mare, domn al Moldovei, cu Ioan Albert, rege al Poloniei, și cu frații săi, Alexandru, marele principe al Lituaniei, și Sigismund, prin mijlocirea fratelui lor Vladislav, rege al Ungariei și al Boemiei, prin care se dau uitării luptele din trecut. Părțile își făgăduiesc, în mod amănunțit, pace perpetuă și ajutor în lupta contra turcilor. Se precizează chipul în care fiecare parte va acționa în această luptă. Se garantează libertatea negoțului pentru negustorii din ambele țări și se prevăd clauze referitoare la modul în care se vor rezolva pricinile și nedreptățile de la granită [1].

În numele lui Dumnezeu, amin. Noi, Ioan Ștefan-Voievod, cu mila lui Dumnezeu domn al țării Moldovei,

[1] Un tratat preliminar, cuprinzînd condiții mai puțin favorabile decît cel de față pentru Ștefan, a fost încheiat de Hărman pîrcălab, și Ivanco pitar, la 16 aprilie 1499 la Cracovia (vezi textul latin în I. Bogdan, *op. cit.*, p. 415—417, nr. 177).

www.dacoromanica.ro

facem cunoscut şi arătăm pe faţă prin această carte a noastră tuturor îndeobşte care se vor uita la dînsa sau o vor auzi citindu-se şi fiecărui om bun care va avea nevoie de dînsa că, după ce într-o vreme de mult trecută între noi şi între prealuminatul prinţ domnul Ian Olbraht, din mila lui Dumnezeu crai al Poloniei, mare cneaz al Litviei, al Rusiei, Prusiei şi al altor ţări domn şi moştenitor, au fost oarecare vrăşmăşie şi cunoscuta ceartă şi luptă, acum, domnia sa, susnumitul crai, după voinţa şi prin mijlocirea prealuminatului prinţ a domnului domn Vladislav, din aceeaşi milă dumnezeiască craiu al Ungariei şi al Cehiei, frate preaiubit al domniei sale, ne-a iertat de toate batjocurile şi pagubele şi strîmbătăţile pe care i le-am făcut domniei sale în trecut şi ne-a dat pace veşnică nouă şi fiilor noştri şi boierilor noştri şi fiilor fiilor lor şi ţării noastre, Moldovei, şi supuşilor noştri, pentru toate acele mai sus pomenite şi alte pagube, batjocuri şi strîmbătăţi făcute în trecut şi pînă în ziua de astăzi de noi sau de supuşii noştri domniei sale sau supuşilor domniei sale.

Astfel că între noi şi între prealuminăţia sa pomenitul domn Ian Olbraht, craiu al Poloniei, şi între luminăţia sa prinţul şi domnul Alexandru, marele cneaz al Litviei, şi prinţul Jigmont, fraţii prea iubiţi ai domniei sale, şi între urmaşii noştri, de amîndouă părţile, are să fie linişte şi pace veşnică, aşa că, de aci înainte şi pe viitor, atît noi cît şi urmaşii noştri care vor fi după aceasta în ţara noastră, a Moldovei, vom trăi şi vom stăpîni în vremile viitoare slobozi şi fără grijă şi nici o piedică din partea sus-numiţilor, a domniei sale craiului şi a prinţului Alexandru, cneaz al Litviei, şi a prinţului Jigmont şi a copiilor domniilor lor şi a urmaşilor lor şi a supuşilor lor. Noi, sus-numitul Ioan Ştefan-Voievod, împreună cu fiul nostru, Bogdan-Voievod, şi cu toţi arhiepiscopii şi episcopii noştri şi cu toţi boierii sfetnici şi cu supuşii noştri jurăm şi făgăduim prealuminăţiei sale prinţului şi domnului Ian Olbraht, craiului leşesc, şi sus-numiţilor prinţi Alexandru şi Jigmont, fraţilor domniei sale, şi supuşilor lor, pe viul Dumnezeu şi pe maica Domnului şi pe credinţa noastră creştinească şi a fiului nostru, Bogdan-Voievod, şi a tuturor arhiepiscopilor şi episco-

www.dacoromanica.ro

pilor noştri şi a tuturor boierilor noştri sfetnici, că de aci înainte vom păstra cu prealuminăţia sa, susnumitul domn Ian Olbraht, craiul leşesc, şi cu fraţii domniei sale, Alexandru şi Jigmont, şi cu toţi boierii lor sfetnici şi cu toţi supuşii lor şi cu ţările lor, în ce priveşte sus-pomenitele batjocuri şi pagube şi orice alte pagube şi strîmbătăţi, în orice vreme făcute pînă în ziua de astăzi, vom păstra şi vom avea pace şi linişte veşnică şi nestrămutată şi nestricată, iar pe ei şi pe urmaşii lor îi vom ajuta totdeauna cu sfatul şi cu fapta, cît va sta în putinţa noastră, împotriva tuturor vrăşmaşilor, cu toată puterea şi cu toate oştile noastre şi cu ţara noastră a Moldovei. Tot aşa, prealuminăţia sa, pomenitul Ian Olbraht, craiul leşesc, şi fraţii domniei sale, Alexandru, marele cneaz al Litviei, şi Jigmont, şi cu copiii şi urmaşii lor au să ne apere pe noi, Ştefan-Voievod, şi pe copiii noştri şi pe copiii copiilor noştri şi pe supuşii noştri şi ţara noastră, a Moldovei, de toţi vrăşmaşii noştri, din orice parte, cu sabia şi cu sfatul şi cu oameni şi cu toată puterea domniilor sale, totdeauna, după putinţa domniilor sale, pe noi şi pe urmaşii noştri.

De asemenea, făgăduim noi, Ştefan-Voievod, şi copiii noştri şi supuşii noştri prealuminăţiei sale, pomenitului craiu, domniei sale şi pomeniţilor fraţi ai domniei sale şi supuşilor lor că vom fi totdeauna prieteni prietenilor şi neprieteni neprietenilor lor. Tot aşa, domnia sa, susnumitul craiu, şi mai sus numiţii fraţi ai domniei sale, cu toţi sfetnicii şi supuşii lor, (ne făgăduiesc) nouă, Ştefan-Voievod, şi copiilor noştri şi copiilor copiilor noştri şi boierilor noştri şi supuşilor noştri şi ţării noastre, Moldovei, că vor fi totdeauna prietenilor noştri prieteni, iar neprietenilor noştri neprieteni.

De asemenea, pe nici un neprieten al nostru, care neprieten al nostru ar vrea să se numească domn al ţării noastre, Moldovei, şi ar cădea peste capul domniei sale craiului sau sus-zişilor fraţi ai domniei sale sau al supuşilor domniei lor sau al oricui care se ţine de coroana polonă, sus-numitul craiu şi fraţii domniei sale şi urmaşii lor pe un astfel de om n-au să-l primească şi n-au să-i dea nicăieri în ţările lor nici un loc de trai, nici o hrană şi nici o milă, nici cineva dintre supuşii lor ; ci pe un

www.dacoromanica.ro

astfel de om, oriunde l-ar simți și l-ar afla în țările lor sau la cineva dintre supușii lor, domniile lor au să-l alunge și să-l îndepărteze din țările domniilor lor, ca să nu rămînă cîtuși de puțină vreme sub stăpînirea lor, nici pe față și nici într-ascuns.

Tot așa, nu vom primi nici noi, sus-pomenitul Ștefan-Voievod, pe nici un neprieten al domniei sale craiului, care neprieten al domniei sale ar vrea să se numească domn al țărilor coroanei sale leșești și ar veni la noi sau la supușii noștri sau la supușii supușilor noștri sau la altcineva care se ține de domnia noastră, pe un astfel de om, noi nu-l vom primi și nu-i vom da nicăieri în țara noastră nici loc, nici hrană, nici la careva dintre supușii noștri, ci pe un astfel de om, dacă îl vom simți și îl vom afla undeva în țara noastră sau la cineva dintre supușii noștri, îl vom alunga și-l vom depărta din țara noastră, ca să nu locuiască cîtuși de puțin sub stăpînirea noastră, nici pe față nici într-ascuns.

Și iarăși, dacă s-ar întîmpla să fugă vreun boier sau vreo slugă a domniei sale craiului la noi sau undeva în țara noastră sau la supușii noștri, acela are să fie trimis îndărăt la stăpînul său, la domnia sa craiul, după ce-și va fi cerut pace, singur de sine sau prin mijlocirea noastră. Dacă domnia sa craiul îl va ierta, el va fi slobod și volnic să se întoarcă la stăpînul său, la domnia sa craiul, dacă însă nu va căpăta iertare, noi nu avem să-l ținem la noi, nici vreundeva în țara noastră n-are să locuiască, nici pe față, nici într-ascuns. Tot așa, dacă s-ar întîmpla să fugă vreun boier al nostru sau vreo slugă a noastră la domnia sa craiul sau la sus-numiții frați ai domniei sale sau oriunde în țările domniilor lor sau la supușii lor, acela are să fie trimis îndărăt la noi, la stăpînul său, după ce-și va fi cerut întîi pace de la noi, sau singur de sine sau prin mijlocirea domniei sale craiului. Și dacă îl vom ierta, el să fie slobod să se întoarcă în bunăvoie la noi, iar dacă nu va avea iertare de la noi, domnia sa craiul să nu-l ție nici la sine, nici undeva în țările domniei sale, unde el n-are să locuiască nici pe față, nici într-ascuns.

Și ne-a mai făgăduit prealuminăția sa Ian Olbraht, craiul leșesc, și sus-numiții frați ai domniei sale și ur-

www.dacoromanica.ro

maşii lor că, dacă s-ar întîmpla, prin vreo îngăduinţă dumnezeiască — Doamne fereşte-ne de aceasta —, ca noi, din pricina vreunui puternic vrăşmaş, căruia nu vom putea să ne împotrivim, să ieşim din ţara noastră, fie la unguri, fie la crăiia domniei sale leşească, atunci ţările domniei sale să ne fie deschise nouă, Ştefan-Voievod, şi domniei noastre şi copiilor noştri şi boierilor noştri şi doamnelor lor ; şi împreună cu supuşii noştri şi cu slugile noastre şi cu visteria noastră şi cu tot ce este al nostru să putem veni la domnia sa şi în ţările şi oraşele sau cetăţile domniei sale şi să şedem oriunde am dori în sus-zisa crăie a domniei sale. Atunci, domnia sa sus-numitul craiu şi sus-numiţii fraţi ai domniei sale pe noi, Ştefan-Voievod, şi pe doamna noastră şi pe copiii noştri şi pe boierii noştri împreună cu jupînesele lor şi pe toate slugile noastre şi pe supuşii noştri au să ne miluiască şi să ne ţie în milă şi în cinste. Şi să fim slobozi a ne întoarce în bunăvoie din ţările domniei sale spre a ne dobîndi moşia noastră, ţara Moldovei. Şi atunci, sus-scrisul craiu împreună cu fraţii domniei sale şi cu urmaşii lor au să ne ajute, cu toată tăria lor şi din toate puterile lor cele mari, ca să dobîndim din nou moşia noastră, ţara Moldovei. Şi dacă Dumnezeu ne va ajuta şi vom cîştiga iarăşi moşia noastră, ţara Moldovei, nouă, Ştefan-Voievod, să ne fie slobod şi deschis să ne întoarcem în bunăvoie, fără primejdie şi fără nici o pagubă, din ţările domniilor lor împreună cu doamna noastră şi cu copiii noştri şi cu toţi boierii noştri şi cu jupînesele lor şi cu toate slugile noastre şi cu toată visteria noastră şi cu toate ale noastre cîte vom avea, îndărăt la moşia noastră, la ţara Moldovei.

De asemenea, noi, Ştefan-Voievod, am făgăduit şi făgăduim sus-zisului craiu, domniei sale, şi sus-zişilor fraţi ai domniei sale şi urmaşilor lor şi ţărilor domniilor lor că niciodată nu le vom face nici o pagubă şi nici o stricăciune, nici cu fapta, nici cu sfatul, nici pe faţă, nici într-ascuns ; ci, dacă vom auzi despre vreun rău din partea unor neprieteni ai domniilor lor, noi le vom da de ştire. Tot aşa, sus-zisul craiu, domnia sa, împreună cu sus-zişii fraţi ai domniei sale ne-au făgăduit nouă, Ştefan-Voievod, şi copiilor noştri şi copiilor copiilor

www.dacoromanica.ro

noştri şi ţării noastre, Moldovei, că nicăieri şi niciodată n-au să ne facă nici o pagubă sau stricăciune sau răutate, nici cu fapta, nici cu sfatul, nici pe faţă, nici într-ascuns ; ci, dimpotrivă, dacă ar afla că ni se pregăteşte din vreo parte oarecare de niscaiva neprieteni ai noştri vreun rău, vreo pagubă sau stricăciune, domnia lor au să ni le arate atunci şi să ni le spună pe toate nouă şi copiilor noştri şi ţării noastre, Moldovei.

Şi apoi, cînd vor avea prealuminăţia sa Vladislav, craiul unguresc şi cehesc, domnul nostru milostiv şi prealuminăţia sa sus-numitul Ian Olbraht, craiul leşesc, şi sus-numiţii fraţi ai domniei sale să facă război şi, cu ajutorul lui Dumnezeu, vor merge ei înşişi în persoană cu toate puterile şi cu ţările şi cu oştile lor împotriva împăratului turcesc şi a ţărilor lui, atunci prealuminăţia sa Vladislav, craiul unguresc şi cehesc, domnul nostru milostiv, are să meargă prin ţara Basarabilor şi are să treacă de acolo peste Dunăre în ţările împăratului turcesc. Iar prealuminăţia sa Ian Olbraht, craiul leşesc, cu sus-numiţii fraţi ai domniei sale au să treacă împotriva ţărilor împăratului turcesc tot peste Dunăre, şi anume la vadul ce se cheamă Obluciţa, sau, după ce se vor fi înţeles între sine amîndoi sus-numiţi crai cu sus-numiţii fraţi ai domniilor lor şi cu noi, sus-numitul Ştefan-Voievod, pe unde li se va părea lor şi nouă că ar fi mai bine şi mai folositor, pe acolo să treacă. Atunci, noi, Ştefan-Voievod, noi înşişi în persoană şi cu toată puterea noastră şi cu toată ţara noastră a Moldovei vom merge cu domniile lor împotriva împăratului turcesc, afară doar — Doamne fereşte-ne de asta — dacă vom fi atunci în vreo neputinţă şi nu vom putea să mergem noi înşişi împreună cu ei, atunci are să meargă împreună cu dînşii fiul nostru, Bogdan-Voievod, în persoană, cu toată puterea lui şi a noastră, sau un altul pe care îl vom trimite noi cu domniile lor.

Dar pînă la vremea aceea şi la ceasul acela, prealuminăţiile lor, sus-numiţii crai Vladislav, craiul unguresc şi cehesc, şi Ian Olbraht, craiul leşesc, şi Alexandru, marele cneaz al Litvei, şi cneazul Jigmont ne-au făgăduit nouă, Ştefan-Voievod, să ne apere întotdeauna, pe noi şi ţara noastră, ţara Moldovei, de împăratul turcesc şi de oştile

www.dacoromanica.ro

lui şi să fie întotdeauna pe lîngă noi şi împreună cu noi şi să ne dea ajutor împotriva împăratului turcesc şi împotriva oştilor lui. Tot aşa, şi noi, Ştefan-Voievod, pînă atunci, dacă vom auzi despre o pornire a turcilor împotriva ţărilor şi domniilor prealuminaţilor, sus-numiţilor domni, a craiului unguresc şi a celui leşesc, şi a sus-numiţilor fraţi ai domniilor sale, noi le vom da de ştire şi le vom arăta aceasta amîndurora crailor şi fraţilor lor cît vom putea mai iute ; şi nu vom da nici un sfat şi nici un ajutor turcilor, afară doar dacă ar veni vreo putere a împăratului turcesc sau a sangiacului sau a supuşilor lui care să ne silească să le dăm ajutor şi le-am da ajutor fără voia noastră, — printr-aceasta însă, credinţa noastră şi credinţa fiului nostru, Bogdan-Voievod, şi credinţa boierilor noştri şi pacea încheiată să nu fie călcate cu nici un chip şi noi să nu fim vinovaţi de nimic ; căci turcilor, pe cît vom putea, le vom fi neprieteni.

Şi apoi, neguţătorii din ţările domniei sale, sus-numitului craiu leşesc, şi ale marelui cneaz litvan să fie slobozi să umble peste tot locul în ţara noastră, a Moldovei, şi să facă negoţ în bunăvoie şi pe faţă, plătindu-şi vama lor dreaptă, după vechiul obicei şi după vechile schele. Tot aşa, domnia sa craiul şi marele cneaz litvan au să lase pe neguţătorii noştri, peste tot locul în ţările şi în ţinuturile lor, să umble şi să facă negoţ slobozi şi în bunăvoie, plătindu-şi vama lor dreaptă, după vechiul obicei şi după vechile schele.

În ce priveşte treburile şi nedreptăţile de la graniţă din amîndouă părţile, noi vom lăsa pe seama staroştilor de Hotin şi de Cernăuţi şi pe seama celor ce vor fi în viitor staroşti de Hotin şi de Cernăuţi că, dacă s-ar face vreunui supus sau oricui din ţările domniei sale craiului sau ale sus-numiţilor fraţi ai domniei sale vreo strîmbătate sau vreo pagubă din partea supuşilor noştri sau din partea oricui altuia din ţara noastră, cel ce va suferi strîmbătatea să ceară dreptate de la staroştii din Hotin şi Cernăuţi, iar staroştii din Hotin şi Cernăuţi să aibă putere asupra oricui dintre supuşii noştri ca, avînd ei înaintea ochilor pe Dumnezeu, să facă dreptate tuturor oamenilor din ţările domniei sale craiului şi ale sus-nu-

www.dacoromanica.ro

miților frați ai domniei sale. Tot așa, supușii noștri cărora li s-ar face vreo strîmbătate de către supușii domniei sale craiului și din țările domniei sale, aceia au să ceară, la rîndul lor, dreptate de la starostele din Camenița, iar starostele din Camenița să aibă de la domnul său, de la domnia sa craiul, putere să facă dreptate oamenilor și supușilor noștri, avînd și el pe Dumnezeu înaintea ochilor. Iar cînd s-ar întîmpla vreo mare strîmbătate și neînțelegere între staroști, atunci noi avem să dăm de știre domniei sale craiului, iar domnia sa craiul are să ne dea nouă de știre despre aceasta. Și atunci avem să trimitem, de amîndouă părțile, boierii noștri ca să cerceteze un astfel de lucru și să facă dreptate. Dar, din pricina neînțelegerilor sau pagubelor ce s-ar ivi între boierii sau supușii noștri de amîndouă părțile, mai sus scrisele învoieli și prietenii ale noastre n-au să sufere nici o ruptură sau călcare.

Toate acestea mai sus scrise, adică aceste făgăduieli și jurăminte ce scriem mai sus cu privire la toate lucrurile și treburile și zapisele, noi, sus-scrisul Ioan Ștefan-Voievod, din mila lui Dumnezeu domn al țării Moldovei, împreună cu fiul nostru, Bogdan-Voievod, și cu toți arhiepiscopii și episcopii și cu toți boierii noștri sfetnici și cu toți supușii noștri și cu toți cîți ascultă de noi făgăduim pe legea noastră și pe credința noastră creștinească prealuminației sale, lui Ian Olbraht, craiului leșesc, și fraților domniei sale, cnezilor Alexandru și Jigmont, și tuturor urmașilor și supușilor lor că le vom ține și le vom împlini cu tărie, nestrămutate, necălcate și nestricate, atît noi cît și supușii noștri toți, că le vom ține și le vom împlini fără nici o prefăcătorie, fără nici o viclenie și fără nici o necredință. Iar spre mai mare putere și tărie a credinței noastre statornice, am poruncit să atîrne la această carte a noastră pecetea noastră cea mare și pecetea fiului nostru, Bogdan-Voievod, și pecețile arhiepiscopilor și episcopilor și pecețile boierilor noștri sfetnici. Scrisu-s-a în Hîrlău la anul 7007 ⟨1499⟩, iar al domniei noastre al patruzeci și treilea an curgător, luna lui iulie, în 12.

Noi, Gheorghe, arhiepiscopul Sucevei și al țării Moldovei, Vasile, episcop al episcopiei de jos din tîrgul Ro-

www.dacoromanica.ro

manului, Ioanichie, episcop al episcopiei de Rădăuți, Ion Tăutul, logofăt, Duma al Vlaicului, pîrcălab, Boldor, vornic, Hîrman, pîrcălab, Ștefu, pîrcălab, Duma Brudur, pîrcălab, Toader și Negrilă, staroști de Hotin, Eremia și Dragoșe, pîrcălabi de Neamț, Șandru, pîrcălab de Cetatea Nouă, Luca Arbore, de Suceava, Ioan Grumaz, staroste de Cernăuți, Ivanco și Alexa, pîrcălabi de Orheiu, Coste, pîrcălab de Soroca, Cîlnău, spătar, Isac, vistiernic, Dumșa, postelnic, Moghila, ceașnic, Ion Fronteș, stolnic, Petrica, comis, boierii sfetnici ai țării Moldovei, împreună cu sus-numitul, măritul Ioan Ștefan-Voievod, din mila lui Dumnezeu domn al țării Moldovei, domnul nostru milostiv, petrecător pe vremea aceasta aci, la Hîrlău, am făgăduit și făgăduim, pe credința noastră creștinească, împreună cu sus-numitul nostru domn că vom ține și vom păstra cu tărie și neschimbate toate lucrurile mai sus scrise, din cuvînt în cuvînt, față de prealuminăția sa, sus-scrisul domn Ian Olbraht, din mila lui Dumnezeu craiu al Poloniei și al altor țări, și față de sus-numiții frați ai domniei sale, prinții Alexandru și Jigmont, și față de boierii și supușii lor, fără nici o înșelăciune și necredință. Iar spre încredințarea mai sus scriselor lucruri, am poruncit să se atîrne la această carte și pecețile noastre împreună cu pecetea sus-numitului, măritului domn al nostru, Ioan Ștefan-Voievod, domnul țării Moldovei.

I. BOGDAN, *OP. CIT.*, P. 417—435, NR. 178, ORIG. SLAVON ȘI TRAD. ROM.

24

1499 (7007), septembrie 14, Suceava

Tratat de alianță încheiat de Ștefan cel Mare, domn al Moldovei, cu Alexandru, marele cneaz al Lituaniei, prin care părțile își făgăduiesc reciproc pace veșnică, ajutor militar la nevoie și libertatea negoțului.

www.dacoromanica.ro

Din mila lui Dumnezeu, noi, Ştefan-Voievod, domnul ţării Moldovei, facem cunoscut cu această carte a noastră tuturor cîţi se vor uita la dînsa sau o vor auzi citindu-se, fiecărui om care ar avea trebuinţă de dînsa că ne-am unit şi ne-am împăcat şi am făcut pace veşnică între noi şi între copiii noştri cu bunul nostru prieten măritul Alexandru, din mila lui Dumnezeu mare cneaz al Litvei, al Rusiei, Prusiei, Jomoitiei, Mazoviei şi al altor ţări, spre aceea ca de azi înainte să-i fiu bun şi adevărat prieten din toată inima şi cu toată dreptatea şi credinţa, cît voi trăi eu şi cît vor trăi copiii miei.

Şi nici un neprieten sau răuvoitor al prietenului nostru, al marelui cneaz Alexandru, nu va găsi la noi sau undeva în ţara noastră, la vreunul dintre supuşii noştri loc de petrecere sau hrană ; ci tuturor prietenilor prietenului nostru, ai marelui cneaz, şi ai copiilor lui şi ai supuşilor lui şi ai ţărilor lui, a ţării Litvei şi Rusiei şi Jomoitiei şi altor ţări, noi şi copiii noştri şi supuşii noştri le vom fi buni şi adevăraţi prieteni şi întru toate îi vom fi binevoitori lui şi ţărilor lui. Tot aşa de binevoitor ne va fi şi el nouă şi ţării noastre.

Iar dacă păgînătatea ar vrea să străbată prin ţara noastră şi să facă pagubă în ţările prietenului nostru Alexandru, marele cneaz al Litvei, atunci avem să dăm de ştire prietenului nostru, marelui cneaz Alexandru, şi avem să-i fim de folos lui şi ţărilor lui.

Iar dacă cineva care s-ar fi atins de viaţa prietenului nostru, a marelui cneaz Alexandru al Litvei, şi va fi pribegit în ţara noastră, pe un vînzător ca acela avem să-l dăm din ţara noastră pe mîinile prietenului nostru Alexandru, marele cneaz al Litvei. Şi iarăşi, dacă s-ar întîmpla să pribegească vreun boier sau vreo slugă de-a prietenului nostru Alexandru, marele cneaz al Litvei, la noi sau oriunde în ţara noastră, acela are să fie trimis îndărăt la domnul său, la prietenul nostru, marele cneaz Alexandru, după ce-şi va fi cerut pace şi-l va fi iertat marele cneaz Alexandru şi va avea voie să se întoarcă la domnul său, la marele cneaz Alexandru. Iar dacă nu va fi căpătat iertare de la marele cneaz,

www.dacoromanica.ro

n-avem să-l ţinem la noi, nici n-are să locuiască altundeva în ţara noastră.

Iar dacă s-ar întîmpla la graniţe vreo strîmbătate oamenilor şi supuşilor prietenului nostru, ai marelui cneaz, sau oamenilor supuşilor prietenului nostru Alexandru, marelui cneaz, sau nouă sau supuşilor noştri sau oamenilor noştri sau oamenilor supuşilor noştri, vreun furt, vreo tîlhărie, vreo pradă sau altceva, atunci avem să trimitem, de amîndouă părţile, la staroştii şi la diregătorii noştri de la graniţe, ca să se întrunească şi să facă dreptate tuturor celor nedreptăţiţi, de o parte şi de alta, fără întîrziere.

De asemenea, negutătorii din ţările prietenului nostru, ale marelui cneaz Alexandru, anume din ţara Litvei, din ţara rusească, din ţara Jomoitiei şi din alte ţări, să fie slobozi şi volnici să vie în ţara noastră, care le stă deschisă în tot locul, numai să-şi plătească vama cea dreaptă.

Toate aceste mai sus scrise, noi, sus-scrisul Ioan Ştefan-Voievod, din mila lui Dumnezeu domn al ţării Moldovei, făgăduim şi am făgăduit şi am jurat să le ţinem şi să le împlinim, fără înşelăciune, fără nici un vicleşug şi fără nici o călcare de jurămînt, pe cinstea noastră şi pe sufletul nostru şi pe credinţa noastră creştinească.

Iar spre aceasta este credinţa şi sufletul nostru şi credinţa şi sufletul copiilor noştri şi credinţa şi sufletul tuturor boierilor noştri moldoveneşti, şi mari şi mici. Iar spre mai mare tărie şi temeinicie a tuturor acestora mai sus scrise, am poruncit să se atîrne la această carte a noastră pecetea noastră cea mare şi pecetea fiului nostru, Bogdan-Voievod, şi peceţile boierilor noştri sfetnici.

Noi, boierii ţării Moldovei, sfatul domnului nostru Ştefan-Voievod : Ion Tăutul, logofăt, Duma al Vlaicului, pîrcălab, Boldor, vornic, Hîrman, pîrcălab, Ştefu, pîrcălab, Duma Brudur, pîrcălab, Toader şi Negrilă, staroşti de Hotin, Eremia şi Dragoşe, pîrcălabi de Neamţ, Şendrică, pîrcălab de Cetatea Nouă, Luca Arbore, portar de Suceava, Ion Grumaz, staroste de Cernăuţi, Ivanco şi Alexa, pîrcălabi de Orheiu, Coste, staroste de Soroca, Cîlnău, spătar, Isac, visternic, Dumşa, postelnic,

www.dacoromanica.ro

Moghila, ceaşnic, Fruntes, stolnic, Petrica, comis, şi alţi boieri ce au fost de faţă la aceasta.

Scrisu-s-a în Suceava la anul 7007 ⟨1499⟩, în ziua a 14-a a lunei septembrie, în ziua înălţării sfintei cruci, în anul al patruzeci şi doilea spre al treilea curgător al domniei noastre.

I. BOGDAN, *OP. CIT.*, P. 442–446, NR. 179, ORIG. SLAVON ŞI TRAD. ROM.

25

1518 (7026), mai 4, Hîrlău

Ştefăniţă-Vodă, domnul Moldovei, încheie tratat de alianţă şi pace cu Sigismund I, regele Poloniei, făgăduindu-şi reciproc sprijin militar împotriva tătarilor şi altor duşmani. Se prevede şi colaborarea militară cu oştile regelui Ludovic al II-lea al Ungariei dacă va porni împotriva turcilor. Se asigură dreptul neguţătorilor poloni de a-şi vinde mărfurile în Moldova nestingheriţi, plătindu-şi vama după vechile tratate. Se precizează modul de stingere a neînţelegerilor de la graniţele dintre cele două state.

În numele tatălui şi al fiului şi al sfîntului duh, troiţa sfîntă, cea de o fiinţă şi nedespărţită, iată eu, robul stăpînului Dumnezeului meu, Iisus Hristos, cu mila lui Dumnezeu, noi, Ioan Ştefan-Voievod, domnul ţării Moldovei, cunoscut facem şi cu această carte a noastră tuturor care vor căuta la dînsa sau o vor auzi cetindu-se, orişicui îi va fi de trebuinţă să ştie că prea strălucitul

www.dacoromanica.ro

prieten al nostru Sigismund, craiul Poloniei şi marele cneaz al Litvaniei, Rusiei, Prusiei, al cnezatului Jimoit şi al altora, a dorit de la noi, prin trimisul său, pan Iurie Crupschi, pan al Liovului, staroste de Belzc, ca să înnoim şi să întărim pacea şi liniştea veşnică şi scrisorile pe care le-a avut domnia sa de la părintele nostru, de la Bogdan-Voievod.

Şi noi, Ştefan-Voievod, ştiind că fiecărui principat, celui mai puternic, îi este de mare folos să încheie pace şi linişte şi cu alte principate binevoitoare şi vecine şi cu puterile ţărilor noastre, a ţării Moldovei şi ale ţărilor măriei sale craiului, şi pentru năvălirea pe care totdeauna o au din partea puterilor păgîneşti, şi ni s-a dat nouă să auzim că se învoieşte şi întăreşte această pace şi linişte veşnică, precum o înnoim şi o întărim şi cu această scrisoare a noastră, asemenea şi noi, Ştefan-Voievod, şi cu fratele nostru, cu Petru, dorim să ţinem şi să legăm pace şi linişte veşnică şi cu preastrălucitul Sigismund, craiul Poloniei, şi cu regatul polon şi cu ţările măriei sale şi făgăduim cu scrisul nostru, pentru noi şi pentru cei ce vor fi după noi şi pentru domnii sfetnici ai noştri şi pentru toţi supuşii noştri din ţara Moldovei, că vom ţinea şi vom lega pace şi linişte veşnică, în chip puternic şi neclintit, cu mai înainte numitul măria sa regele Sigismund, cu prietenul nostru şi cu copiii lui şi cu copiii copiilor măriei sale şi cu sfaturile măriei sale şi cu toţi supuşii şi ţările măriei sale şi cu cei ce vor veni după dînşii.

Şi, de asemenea, ţara noastră, a Moldovei, şi sfetnicii noştri şi toţi supuşii noştri vor ţinea şi vor strînge această pace şi linişte veşnică în vecii vecilor, fără nici o pagubă a noastră şi fără de pagube copiilor noştri şi fără de paguba tuturor supuşilor noştri din ţara Moldovei şi a celor ce vor veni după noi, că din această zi înainte astfel făgăduim măriei sale regelui Sigismund şi copiilor lui şi copiilor copiilor măriei sale şi a celor ce vor veni după el şi ţărilor măriei sale că vom fi contra tătarilor şi a altor duşmani ai lor, totdeauna, cu sfatul şi puterea şi le vom ajuta cu sabia şi cu oameni, după puterile noastre.

www.dacoromanica.ro

Tot astfel, şi măria sa craiul şi cei ce vor fi după măria sa, după puteri, vor fi totdeauna sfătuitori şi ajutători nouă, lui Ştefan-Voievod, şi fratelui nostru, Petru, şi ţării noastre, Moldovei, şi celor ce vor fi după noi, în contra tătarilor şi în contra tuturor altor duşmani ai noştri şi ne vor ajuta cu sabia şi cu oameni, pe cît va putea măria sa.

Şi, de asemenea, făgăduim noi şi cu sfatul nostru şi cu toţi supuşii noştri lui Sigismund, regele Poloniei, şi copiilor lui şi copiilor copiilor măriei sale şi dietei şi supuşilor şi ţărilor măriei sale să fim prietenilor lor prieteni, iar duşmanilor domniilor lor duşmani totdeauna.

Şi tot astfel, măria sa regele Sigismund şi copiii măriei sale şi copiii copiilor lui şi supuşii lui şi cu ţara măriei sale vor fi prieteni prietenilor noştri, iar duşmanilor noştri duşmani totdeauna.

Şi asemenea, pe orice duşman al măriei sale craiului Sigismund care şi-ar da nume că este domn al ţărilor ruşilor sau Podoliei, de-ar veni la noi sau la fratele nostru, la Petru, sau la supuşii noştri sau în ţara noastră, a Moldovei, noi şi cei ce vor fi după noi, pe un asemenea om nu-l vom primi şi nici nu-i vom da adăpost, nici hrană nicăiri în ţara noastră şi nici la vreunul din supuşii noştri, ci despre un astfel de om, cînd se va auzi că a intrat undeva în ţara noastră sau la vreunul din supuşii noştri, noi îl vom izgoni şi scoate afară din ţara noastră, ca să nu întîrzie nici un ceas în principatul nostru, şi nu-l vom ţinea, spre paguba prietenului nostru, măria sa regele Sigismund, şi a celor ce vor fi după dînsul şi a supuşilor lui şi a ţărilor măriei sale, nici pe faţă, nici în ascuns.

Şi asemenea, pe orice duşman al nostru care ar vrea să-şi dea nume de domn al ţării Moldovei, cînd ar veni la prietenul nostru, măria sa regele Sigismund, sau la oricare din supuşii măriei sale şi ţările măriei sale, îl va alunga şi da afară din ţările sale, ca să nu întîrzie nici un ceas în principatul său şi nici să nu-l păstraţi, spre paguba noastră şi a celor ce vor veni după noi şi a supuşilor ţării noastre, Moldovei, nici pe faţă, nici în ascuns.

www.dacoromanica.ro

Şi asemenea, dacă s-ar întîmpla ca să pribegiască vreun boier sau slugă a prietenului nostru, a măriei sale regelui Sigismund, la noi sau oriunde în ţara noastră sau la supuşii noştri, acesta să-l trimită la domnul său, la măria sa regele Sigismund, să-şi ceară pace şi îndurare singur prin sine sau prin mijlocirea noastră, şi iertîndu-l pe el prietenul nostru, măria sa regele Sigismund, să-i fie liber şi de bunăvoie a se întoarce la domnul său, la măria sa regele Sigismund. Şi iarăşi, dacă n-ar avea iertare, noi să nu-l ţinem nici la noi şi nici nicăiri în ţările noastre, să nu întîrzie, nici pe faţă şi nici în taină.

Şi iarăşi, dacă s-ar întîmpla ca să fugă boier sau slugă sau supuşii noştri la măria sa regele Sigismund sau în ţările lui sau la oricare din supuşii măriei sale, acesta îşi va cere pace şi îndurare de la noi singur prin sine sau prin mijlocirea măriei sale regelui Sigismund, prietenul nostru, şi dacă-şi va dobîndi pace şi îndurare de la noi, să-i fie slobod şi de bunăvoie a se întoarce la noi, la domnul său şi în ţara noastră, a Moldovei. Iar dacă nu ar avea iertare de la noi, atunci măria sa regele Sigismund nu-l va ţinea la sine şi nici la supuşii săi şi nici să nu întîrzie în ţările măriei sale, nici pe faţă, nici în ascuns.

Şi, de asemenea, făgăduim prietenului nostru, măriei sale regelui Sigismund, şi copiilor lui şi copiilor copiilor măriei sale şi ţărilor măriei sale că nu-i vom face nici o pagubă şi nici o duşmănie şi nici stricăciuni, şi nici cu fapta, nici cu sfatul, nici pe faţă şi nici în ascuns.

Iar dacă cumva am înţelege din vreo parte, din partea vreunor duşmani ai lui, de vreun rău sau pagubă sau intrigi, atunci noi prietenului nostru, măriei sale regelui Sigismund, şi copiilor lui şi ţărilor măriei sale să avem a-i înştiinţa şi spune despre toate.

Şi tot astfel, şi măria sa regele Sigismund şi copiii şi supuşii măriei sale nu ne vor face nouă, lui Ştefan-Voievod, şi fratelui domniei mele, Petru, şi copiilor noştri şi ţărilor noastre nici o pagubă, nici intrigi şi nici neplăceri, nici cu fapta, nici cu sfatul, nici pe faţă, nici în ascuns.

www.dacoromanica.ro

Iar dacă ar înţelege de vreun rău din partea unor duşmani ai noştri, atunci măria sa regele Sigismund ne va da de ştire şi ne va spune.

Şi, de asemenea, cînd ar vrea preastrălucitul Ludovic, regele Ungariei şi Cehiei, şi cu prietenul nostru Sigismund, măria sa regele Poloniei, să facă oaste împreună cu noi şi să meargă ei singuri cu persoanele lor şi cu toate puterile lor şi ţările lor în contra împăratului turcesc şi a ţării lui, atunci şi noi, Ştefan-Voievod, singur cu persoana noastră şi cu toată ţara noastră, a Moldovei, şi cu toate puterile noastre vom pleca împreună contra împăratului turcesc, Dumnezeule, să ne păzeşti de aceasta.

Iar dacă s-ar întîmpla atunci asupra noastră vreo neputinţă ca să nu putem pleca împreună cu măriile sale, atunci noi vom trimite pe fratele nostru, pe Petru, şi cu toată ţara noastră, a Moldovei, şi asemenea, pînă la această vreme şi pînă la acest ceas, măria sa regele Sigismund al Poloniei împreună cu preaslăvitul nepot al său Ludovic, regele Ungariei şi al Cehiei, ne vor sta în ajutor nouă, lui Ştefan-Voievod, şi fratelui nostru, Petru, şi ţării noastre, Moldovei, şi vor sta lîngă noi împotriva împăratului turcesc.

Şi tot astfel, noi, Ştefan-Voievod, şi cu fratele nostru, cu Petru, în ce ceas şi în care vreme vom auzi despre veştile turcilor, noi vom da de ştire despre orice regilor, ori de cîte ori vom putea. Şi iarăşi, noi, Ştefan-Voievod, şi fratele nostru, Petru, nici cu sfatul, nici cu puterile nu vom fi contra lor, nici nu vom da, ci pe cît vom putea să le fim lor duşmani.

Iar dacă ar fi ca împăratul turcesc să vie, cu persoana sa şi cu armatele sale cele mari, în contra măriei sale regelui Sigismund şi a ţării sale şi ne-ar sili pe noi şi le-am da ajutor, din cauza marei mulţimi şi puteri şi n-am putea să facem altfel, Doamne, să nu ne dai aceasta, şi va fi puterea noastră cu turcii în contra măriei sale craiului Sigismund şi-i va fi acestuia ştiut şi dovedit că am dat de mare strînsoare şi de putere şi constrîngere, atunci pentru aceasta pacea dintre noi să nu se strice şi să nu se înrăutăţească.

www.dacoromanica.ro

Şi, de asemenea, neguţătorilor din ţara măriei sale regelui Sigismund să le fie slobod şi de bunăvoie şi deschis să umble prin ţara noastră şi să tîrguiască, plătind vama lor dreaptă, după legea veche şi după înţelegerea cea veche.

Şi asemenea, în ceea ce priveşte strîmbătăţile de graniţă din amîndouă părţile, am lăsat staroştilor de Hotin şi de Cernăuţi, vor avea putere asupra oricărora dintre supuşii noştri, avînd pe Dumnezeu înaintea ochilor, ca să le facă fiecăruia dreptate oamenilor măriei sale regelui Sigismund şi din ţările lui.

Şi tot astfel, supuşilor noştri cărora s-ar întîmpla strîmbătate din partea supuşilor şi din partea ţărilor măriei sale regelui Sigismund, acesta asemenea va cere dreptate de la staroştii din Cameniţa şi din Galiţia şi ei, de asemenea, să aibă putere de la domnitorul lor asupra oricărora să facă dreptate, avînd pe Dumnezeu înaintea ochilor.

Şi cînd s-ar întîmpla vreo strîmbătate cunoscută şi neînţelegere între staroşti, atunci vom da de ştire prietenului nostru Sigismund, regele Poloniei, şi măria sa regele Poloniei, Sigismund, de asemenea ne va da nouă de ştire, şi atunci vom trimite de amîndouă părţile boierii noştri cunoscuţi, pentru ca să privească un asemenea lucru şi să facă dreptate, şi aceste strîmbătăţi şi pagube care s-ar întîmpla între supuşii din amîndouă părţile, aceştia de mai sus scrişi toate să le împace.

Şi unirea şi prieteniile nu vor fi înrăutătite, ci cu ea vor fi de amîndouă părţile viceregatelor cele de demult, care au fost înainte de acestea.

Toate aceste mai sus scrise, noi, mai sus scrisul Ştefan-Voievod, domnul ţării Moldovei, şi fratele domniei mele, Petru, făgăduim cu scrisul nostru domnesc şi cu toţi sfetnicii noştri, mari şi mici, şi cu toţi supuşii ţării noastre, Moldovei, prietenului nostru, preaslăvitului Sigismund, regele Poloniei şi marelui cneaz al Litvaniei şi altor ţări, şi copiilor măriei sale şi copiilor copiilor măriei sale şi tuturor proprietarilor măriei sale şi supuşilor măriei sale că le vom ţinea puternic şi neclintit şi nestricat şi le vom împlini fără de nici o viclenie şi fără de nici o schimbare şi fără de nici o înşelăciune.

www.dacoromanica.ro

Iară pentru mai mare putere şi întăritură şi credinţă, am poruncit ca să atîrne pecetea noastră la această carte a noastră.

Scrisă în Hîrlău, în anul 7026 ⟨1518⟩, luna mai 4.

M. COSTĂCHESCU. *DOCUMENTE MOLDOVENEŞTI DE LA ŞTEFĂNIŢĂ-VOIEVOD (1517-1527)*, IAŞI, 1943, P. 491-501, ORIG. SLAVON ŞI TRAD. ROM.

26

1519, august 7 (duminică înainte de sf. Laurenţiu), Cracovia

Convenţie între Ştefăniţă, domn al Moldovei, şi Sigismund I, rege al Poloniei, privind rezolvarea unor nereguli ce s-ar putea petrece la frontieră.

Sigismund, cu mila lui Dumnezeu regele Poloniei, mare duce al Litvaniei, domn şi moştenitor al Galiţiei, Prusiei etc., declarăm prin această scrisoare tuturor celor de faţă şi viitorii cum că, voind a face şi a stabili linişte şi dreptate între supuşii regatului nostru, mai cu seamă acei din Galiţia şi Podolia, de o parte, şi între magnificul domn Ştefan-Vodă şi supuşii săi din ţara Moldovei, de altă parte, pentru a zisului lucru aşezare şi ordinaţiune, trimiserăm din ambe părţile, la cea dintîi zi de vineri după sărbătoarea vizitaţiunii fecioarei Maria (iulie 8), în anul mai jos scris, pe magnificul Otton Chodeki, palatinul Galiţiei şi starostele Haliciului, Colomei şi al Sneatinului, împreună cu nobilul Nicolae Iskrzicki, stolnicul Podoliei, de o parte, fiind trimişi, de altă parte,

www.dacoromanica.ro

prea nobilii consilieri şi dregători ai domnului moldovenesc Ştefan-Vodă, Grincovici şi Tălabă, staroştii de Hotin, Ivaneş, şetar, Cărje, jitnicer, şi Petrică, staroste de Cernăuţi, care toţi împreună au tocmit şi au stabilit, din însărcinarea noastră regală şi din aceea a domnului moldovenesc Ştefan-Vodă, dreptul de margine (hotar), care urmează a fi păzit de acum înainte între ambele părţi.

Art. 1. Dintîi, în toţi anii se va ţine o dietă la ziua sfintei Treimi, pe malul fluviului Nistru, în faţa cetăţii Hotinului.

Art. 2. O altă dietă se va ţine pe locul numit Colatinu, peste două săptămîni după dieta cea de lîngă Nistru.

Art. 3. Dietele se vor ţine alternativ, într-un an pe teritoriul şi din partea ţărilor noastre Podolia şi Galiţia şi în alt an pe ţărmul şi din partea domnului vodă moldovenesc, dintîi la Hotin şi apoi Colatin.

Art. 4. Scopul principal al acelor diete fiind administrarea justiţiei pentru toţi oamenii şi supuşii noştri, trecerea fluviului va fi liberă şi de tot gratuită.

Art. 5. În acele diete, la procedura acuzaţiunii va urma jurămîntul de trei, şi anume, acuzatul, pentru a se apăra, va prezenta patru martori, din care acuzatorul sau pîrîşul va alege doi şi apoi aceşti doi, aleşi de acuzator, vor jura împreună cu cel acuzat, după formula ordinară de jurămînt.

Art. 6. Pentru cazuri de furt s-a stabilit ca cel acuzat să aibă facultatea de a se curăţa prin jurămînt în patru rînduri ; iar după patru jurăminte nu se va mai admite la jurămînt, ci va fi spînzurat ca fur dovedit, luîndu-şi plata pentru faptă.

Art. 7. Dacă cineva din ţările noastre va avea trebuinţă de a trece în ţara domnului moldovenesc Ştefan-Vodă, urmărind pe furul şi proprietatea furată, atunci şi fără răvaşe din partea staroştilor mărgineni, acela va putea merge fără frică, în libertate şi fără împiedicări.

Art. 8. Însă, în caz de va fi suferit acela o mare strîmbătate şi nedreptate, îşi va cere răvaş de la staroştii mărgineni şi pe temeiul acelui răvaş i se va face dreptate.

www.dacoromanica.ro

Art. 9. Dacă cineva va urmări pe furul sau hoţul său în pripă şi cu iuţeală şi-şi va găsi faţă lucrul furat, atunci furul va fi spînzurat şi lucrul furat se va înapoia proprietarului, depunîndu-se şi dîndu-se (cui ?) din acel lucru al zecelea ban, iar pentru policinoc (plată juridică pentru dovedirea furtului) nu se va plăti în asemenea cazuri nici din o parte.

Art. 10. Dacă din pămîntul nostru regal ar fugi şi s-ar adăposti în pămîntul domnului vodă moldovenesc nişte furi vestiţi, atunci acei furi vor fi spînzuraţi acolo, de asemenea, vor fi spînzuraţi aici furii cei vestiţi care din pămîntul domnului vodă moldovenesc vor fugi în pămîntul nostru regal ; însă urmărirea unor aşa furi se va face după prezentarea răvaşelor de la staroştii mărgineni, în care răvaşe starosteşti mărginene fiind scrisă specificarea furului, i se va aplica pedeapsa prescrisă pentru furt.

Art. 11. Dacă un boier, un agricultor, un administrator sau un vataman ar zice cum că furul căutat nu se află la el, atunci acel boier, ţăran, administrator sau vataman îşi va da cuvîntul, pe credinţă şi pe suflet, că furul nu se află la el, nici în proprietatea lui. Aceasta se va înţelege însă după următorul obicei : numai atunci va avea valoare o asemenea declaraţiune verbală dacă boierul în persoană va fi şi va locui pe moşia sa ; iar întîmplîndu-se a fi acolo numai un simplu ţăran, nu se va putea curăţa decît depunînd jurămînt, iar administratorii, paznicii şi vatamanii acelor moşii în care boierul nu locuieşte în persoană vor jura în următorul chip : cum că căutatul fur nu se află în moşia încredinţată administraţiunii sau privegherii lor.

Art. 12. Acela care n-ar voi să jure în modul arătat va răspunde cu averea sa de toată paguba, cît o va preţui însuşi păgubaşul ; sau altfel să-i indice şi să-i dea faţă pe furul ; iar dacă va jura, atunci păgubaşul e liber a-şi căuta şi a-şi găsi (aiurea) pe furul său, iar staroştii au facultatea pe oricare fur a prinde prin autoritatea boierului teritoriului şi a-l spînzura.

Art. 13. Dacă se va descoperi că cineva a jurat strîmb şi în urma jurămîntului hoţul s-a aflat pe teritoriul jurătorului, atunci acesta din ambele părţi (fie polon sau

www.dacoromanica.ro

moldovean) şi la ambe părţile (păgubaşului şi autorităţii ?) va avea sau a plăti toată paguba ori a extrăda furul.

Art. 14. Acela care, urmărindu-şi paguba sau proprietatea, va trece Nistrul, să fie dator de a face trei paşi de la ţărm, ori al cui ar fi ţărmul, şi, lăsînd acolo martori unul sau mai mulţi, să meargă la proprietarul teritoriului ţărmurean, care proprietar, în faţa unei aşa urmări, să aibă a-şi curăţa teritoriul (prin declaraţiune verbală ?), iar dacă teritoriul se va întîmpla a fi pustiu, atunci păgubaşul, fără nici o zăbavă, se va adresa către proprietarul cel mai învecinat cu localitatea unde se oprise urma furului ; astfel se va proceda din ambe părţile (în Moldova şi în Polonia). Proprietarul care nu va putea respinge urmărirea să aibă a satisface şi a plăti toată paguba ; iar dacă va afirma cum că teritoriul cel ţărmurean nu e al lui şi el nu ştie nimic despre furt, atunci el singur să jure şi să mai jure vatamanul cu alţi doi, şi astfel să-şi curăţească teritoriul propriu.

Art. 15. Păgubaşul care va voi a-şi căpăta răvaş de la staroştii mărgineni va plăti pentru acel răvaş doi aspri, iar pentru trecerea fluviului nu se va plăti nimic, nici dintr-o parte.

Art. 16. Neguţătorii din ambe părţile să nu fie împiedicaţi sau zăboviţi pentru fapte tîlhăreşti, nici mărfurile sau caii lor să nu le fie zăboviţi sau popriţi ; iar dacă cineva îşi va recunoaşte mărfuri, lucruri sau cai ai săi furaţi, atunci neguţătorul bănuit să dea un chezaş care îl va înfăţişa la locul unde se va ţine o dietă din cele suprascrise.

Art. 17. Dacă cineva din vreo parte ar recunoaşte calul sau lucrul său la un altul în ţara noastră, atunci amîndoi să se judece sub chezăşi înaintea starostelui nostru, în al cărui resort va occurge cazul în Cameniţa ori în Haliciu ; iar întîmplîndu-se una ca aceasta în privinţa oamenilor şi supuşilor din ţara Moldovei, ai domnului moldovenesc Ştefan-Vodă, atunci judecata despre lucrul furat să se tragă înaintea staroştilor domnului Ştefan-Vodă, acel de Hotin, ori acel de Cernăuţi.

www.dacoromanica.ro

Art. 18. Urmărirea trecerii lucrului furat din mînă în mînă se va opera pînă la a patra persoană (de la care treptat trecuse la a treia, la a doua şi, în fine, la acea la care lucrul s-a recunoscut de către proprietar) ; acea a patra persoană să aibă a plăti preţul lucrului, iar dacă nu va avea bani, se va pedepsi cu moartea.

Art. 19. Străjerii din ambe părţi, după ce vor prinde un om sau un fur, să fie datori a-l duce înaintea staroştilor şi apoi, aflîndu-se vinovat, va răspunde cu grumazul pentru faptă.

Art. 20. Acela care, urmărind furul, îi va dovedi culpa, i se va înapoia în mînă de la staroşti toată proprietatea furată, oprindu-şi staroştii al zecelea ban.

Art. 21. Aceluia care (pîrîtul ?) îşi va proba dreptatea înaintea staroştilor i se vor întoarce toate ale lui înapoi, luîndu-se de la el numai doisprezece aspri pentru veznoe (osteneala de a constrînge înfăţişarea la judecată).

Art. 22. Dacă străjerii, apucînd un om sau un fur şi dezbrăcîndu-l de toate ale lui, îl vor aduce înaintea starostelui, iar despre cele luate sau prinse la acel fur nu vor spune starostelui nimic, atunci, dovedindu-se vina lor, se vor pedepsi cu moartea, fără nici o milă.

Art. 23. Acei străjeri să nu fie liberi de a prinde, de a necăji, de a popri sau de a goli pe oamenii cei nevinovaţi.

Art. 24. Dacă cineva din vreo parte va viola sau va răpi o fată, o muere sau o văduvă, atunci acel violator va plăti (cui ?) optsprezece „cope" în cursul Poloniei, adică, după cursul moldovenesc, în aspri, şasezeci zloţi moldoveneşti.

Art. 25. Dacă un asemenea violator se va ucide în execuţiunea faptei, atunci nu va putea urma pentru moartea lui nici o reclamaţiune.

Art. 26. Dacă luarea fetei va fi de bunăvoia ei şi fără violenţă, atunci răpitorul va plăti (autorităţii ?) una şi jumătate „copă", adică, după cursul moldovenesc, cinci zloţi în aspri.

Art. 27. Nimeni, nici din o parte, să nu năvălească cu violenţă asupra moşiei altuia, căci, năvălind din vreo parte şi rămînînd semne, staroştii din acea parte vor fi

www.dacoromanica.ro

datori de a cerceta şi de a proba cumsecade acea violenţă şi, dacă o vor afla adevărată, apoi violatorul cel dovedit, fie din oricare parte, va avea a satisface toată paguba, ori va plăti-o cu grumazul.

Art. 28. Din ambe părţile va fi liber de a funda sate, fiecare pe ţărmul său respectiv.

Art. 29. Plăţile decise asupra cuiva în diete se vor executa toate de la oamenii noştri în două săptămîni şi apoi de la oamenii domnului vodă în o săptămînă.

Acest întreg suprascris aşezămînt recunoscîndu-se folositor, deci pentru a lui întărire şi păzire după condiţiunile şi învoiala de mai sus, poruncim a anina sigiliul nostru către prezentul act scris şi dat în Cracovia, în duminica proximă înainte de sf. Laurenţiu ⟨august 7⟩, anul mîntuirii 1519, iar al regirii noastre anul treisprezecelea.

B. P. HAŞDEU. *ARHIVA ISTORICĂ A ROMÂNIEI*, VOL. 1—2, P. 1—6, ORIG. POLON. ŞI TRAD. ROM. Aici s-a admis greşit luna „decembrie" în loc de august 7", fiindcă sărbătoarea sf. Laurenţiu este la 10 august. În 1519, sf. Laurenţiu a fost miercuri 10 august.

27

1527, decembrie 13 (ziua sf. Lucia), Cracovia

Tratat de pace şi de alianţă încheiat între Petru Rareş, domn al Moldovei, şi Sigismund I, rege al Poloniei. Sînt confirmate şi reînnoite vechile tratate, cu care cel de faţă se aseamănă în multe privinţe. El cuprinde clauze referitoare la ajutorul reciproc împotriva tătarilor, dar este îndreptat, în primul rînd, împotriva turcilor.

Noi, Sigismund, din graţia lui Dumnezeu rege al Poloniei, mare duce al Lituaniei, precum şi al ţărilor Cra-

www.dacoromanica.ro

coviei, Sandomiriei etc., facem cunoscut tuturor şi fiecăruia în parte care vor citi sau vor auzi acest tratat. Magnificul domn Ion Petru, voievod al Moldovei, sincerul nostru amic, urmînd pe tronul tatălui său, Ştefan-Voievod, şi al fratelui său, Ion Bogdan, şi al nepotului său, Ion Ştefan-Voievod, decedat mai deunăzi, a cerut de la noi prin nobilii Vlad, căpitanul de Hotin, şi Thoma Bernovski, căpitan din Czarnovia, precum altă dată, aşa şi acum, în această dietă generală a regatului nostru, să reînnoim şi să confirmăm cu el alianţa veche şi înscrisurile pe care le-am făcut odinioară cu tată-său, Ştefan, şi cu frate-său, Bogdan, şi cu nepotul său, Ştefan-Voievod.

Noi, cunoscînd că este de mare folos fiecăruia, chiar şi celui mai puternic domn, concordia şi alianţa reciprocă cu celelalte state vecine, şi mai cu seamă cu acestea ale fiecăruia dintre noi, în contra puterii creşcînde mereu a inamicilor creştinilor, am socotit că este bine a reînnoi şi a confirma acea alianţă şi acele înscrisuri, şi le reînnoim şi le confirmăm prin acest tratat şi voim noi, Sigismund, regele, a ţine şi a avea alianţă şi pace perpetuă cu magnificul Ioan Petru-Voievod şi cu ţara lui, Moldova. Şi promitem pe cuvîntul nostru regesc pentru noi şi succesorii noştri şi consilierii eclesiastici şi pentru toţi supuşii regatului şi posesiunilor noastre a ţine acea pace perpetuă cu magnificul Ion Petru-Voievod şi cu copiii lui şi cu copiii copiilor lui şi cu succesorii lui şi cu boierii şi cu toţi supuşii lui şi cu ţara lui, Moldova, şi a observa totdeauna fără violare, asemenea şi regatul şi statele noastre şi consilierii şi toţi supuşii noştri o vor ţine şi o vor observa şi Ion Petru-Voievod va trebui să fie sigur şi va domni în ţara sa, Moldavia, fără nici o piedică din partea noastră, a copiilor şi a succesorilor şi a supuşilor regatului şi statelor noastre, acum şi pururea.

Mai promitem că vom fi gata a da lui Ion Petru-Voievod, copiilor, copiilor copiilor lui, supuşilor şi ţării lui, Moldavia, consiliul şi ajutorul nostru în contra tătarilor şi a tuturor celorlalţi inamici ai lui şi îi vom da consiliile şi ajutoarele noastre posibile cu armele şi cu oştile noastre, precum şi asemenea şi succesorii noştri.

www.dacoromanica.ro

Asemenea, şi Ion Petru-Voievod şi succesorii săi vor lupta cu noi şi cu succesorii noştri în contra tătarilor şi a tuturor inamicilor noştri şi ne vor da consiliile şi ajutoarele lor posibile cu armele şi cu oştile sale.

Mai promitem, împreună cu consiliul şi supuşii noştri, lui Ion Petru-Voievod şi copiilor lui şi copiilor copiilor lui, boierilor, supuşii lor şi ţării lui, Moldova, că vom fi inamici inamicilor lui şi vom fi şi voim a fi totdeauna amicii amicilor lui.

Asemenea, şi Ion Petru-Voievod cu copiii lui, copiii copiilor lui şi supuşii ţării lui, Moldova, vor fi şi vor trebui să fie amici cu amicii noştri şi totdeauna inamici cu inamicii noştri.

Asemenea, promitem că nu vom primi pe nici un inamic al lui Ion Petru-Voievod care s-ar declara domn al Moldovei şi ar veni la noi sau la supuşii regatului şi posesiunilor noastre şi nu-i vom da nici undeva loc şi nutriment în ţările noastre şi la supuşii noştri, ci îndată ce s-ar dovedi un atare om în ţările noastre, la vreunul dintre supuşii noştri, vom da ordin a-l depărta şi a-l alunga din ţările noastre, ca nici un moment să rămînă în ţinuturile noastre, şi nu-l vom favoriza, nici nu-l vom ţine, spre paguba lui Ion Petru-Voievod, a succesorilor şi supuşilor lui şi a ţării Moldovei, nici pe ascuns, nici pe faţă.

Asemenea, şi Ion Petru-Voievod nu va primi pe nici un inamic al nostru care s-ar declara de domn al Rusiei sau al Poloniei, venind la el sau la vreunul dintre supuşii ţării sale, Moldavia, şi nu-i va da nici undeva loc sau hrană în ţara sa, Moldova, şi la supuşii săi, ci oriunde un atare om ar fi descoperit în ţara sa, Moldova, la vreunul dintre supuşii săi, va da ordin a-l goni şi a-l depărta din ţara şi ţinutul său, ca nici un moment să nu rămînă în cuprinsul său, şi nu-l va ţine, nici îl va proteja, spre paguba noastră, a succesorilor, a regatului şi a ţinuturilor noastre, nici pe ascuns, nici pe faţă.

Şi dacă s-ar întîmpla ca vreun boier sau slugă a lui Ion Petru-Voievod să dezerteze la noi şi în ţările sau la supuşii noştri, acela va putea să-şi ceară iertare de la domnul său, Ion Petru-Voievod, direct sau prin intervenţia noastră, şi dacă o va obţine, va fi liber şi

www.dacoromanica.ro

sigur a se întoarce la domnul său, Ion Petru-Voievod, iar dacă n-ar putea obține grație și iertare, noi nu-l vom ține la noi și la supușii noștri, în țările și ținuturile noastre, pe ascuns sau pe față.

Tot astfel, dacă s-ar întîmpla ca vreun nobil slujitor sau supus al nostru să dezerteze la Ion Petru-Voievod sau la vreun supus în țara lui, acela va cere iertare de la noi direct sau prin intervenția lui Ion Petru-Voievod și, dacă va fi obținut-o, va fi liber a se întoarce în siguranță la noi, la regatul și ținuturile noastre.

Iar dacă n-ar putea dobîndi iertarea noastră, Ion Petru-Voievod nu-l va ține la sine și la supușii săi, în țara sa, Moldova, nici pe ascuns, nici pe față.

Promitem, asemenea, lui Ion Petru-Voievod și copiilor lui și copiilor copiilor lui și Moldovei că nu-i vom face nici o daună și împiedicare și nu vom avea cu el nici o dușmănie sau neprietenie prin fapte sau prin cuvînt. Și dacă am înțelege de undeva sau de la niscareva inamici că-l amenință vreun rău sau vreun pericol din partea acelora, noi va trebui să facem cunoscut aceasta lui Ion Petru-Voievod și copiilor lui și țării Moldovei.

Asemenea, și Ion Petru-Voievod și copiii și supușii săi nu trebuie să ne cauzeze nouă și țărilor noastre nici un rău sau daună și să exercite nici o dușmănie față de noi prin fapt sau prin cuvînt, pe ascuns sau pe față. Și dacă ar înțelege că ne amenință vreun rău din partea inamicilor noștri, atunci Ion Petru-Voievod este dator a ne arăta și a ne face cunoscut aceasta.

Pe lîngă aceasta, dacă vreodată am voi să facem o expediție generală împreună cu serenisimul principe domn rege al Ungariei contra împăratului turcilor și țării lui și să plecăm chiar noi înșine în persoană cu toate puterile ținuturilor noastre în acea expediție, atunci Ion Petru-Voievod chiar în persoană va trebui să meargă împreună cu noi, cu toate puterile sale și cu toată țara sa, Moldova, în contra acelui împărat al turcilor, afară dacă, Doamne ferește, ar fi împiedicat de vreo infirmitate gravă, din cauza căreia să nu poată merge chiar el în persoană, căci atunci va trebui să trimită și să expedieze cu noi pe prefectul său cu toate puterile sale.

www.dacoromanica.ro

Însă mai înainte de a face o astfel de expediție în contra împăratului turcilor, noi, regele Sigismund, împreună cu serenisimul domn regele Ungariei vom veni la Ion Petru-Voievod și în țara lui, Moldavia, și-i vom da ajutor în contra acelui împărat al turcilor.

Asemenea, și Ion Petru-Voievod, oricîte va auzi în timpul acesta despre turci, va trebui, pe cît va putea, să ni le facă cunoscut nouă și zisului serenisim domnul regele Ungariei, și Ion Petru-Voievod nu va da turcilor nici sfat, nici ajutor în contra noastră, ci cît va putea mai mult le va fi inamic.

Iar dacă împăratul turcilor, venind în persoană cu o armată puternică, ar constrînge prin forță pe Ion Petru-Voievod ca să-i dea ajutor în contra țărilor noastre și el, neputînd rezista puterii lui celei mari, ar da ajutor turcilor în contra țării noastre, pentru aceea tratatul și pacea vecinică dintre noi nu trebuie a se viola și a se rupe, întrucît se va dovedi că Ion Petru-Voievod ar fi fost constrîns prin forță la aceasta.

Asemenea, promitem lui Ion Petru-Voievod că, dacă s-ar întîmpla din voința divină, ferească Dumnezeu, ca el, din cauza puterii vreunui inamic căruia nu i-ar putea rezista, să iasă din țara sa la regatul Poloniei sau la alte ținuturi ale noastre, atunci și în acel caz țările noastre îi vor fi deschise lui, soției, copiilor și întregii familii sau neamului său și boierilor cu soțiile, cu copiii și supușii acestora, cu tezaurele și cu toate lucrurile ce le aparțin, liberi fiind a veni la noi, în țările, castelele și cetățile noastre, și a rămîne într-un mod liber și în siguranță oriunde le va conveni, și noi în acel caz vom primi cu grația și bunăvoința noastră pe Ion Petru-Voievod, pe soția sa și pe copiii săi și pe boieri cu soțiile și cu fiii lor și-i vom trata cu grație și onoare, și Ion Petru-Voievod, stînd în țările noastre, va avea libertatea de a redobîndi țara sa, Moldova, și cînd va voi să facă aceasta, noi, Sigismund regele, îl vom ajuta cu forțele și puterile noastre ca să poată relua țara sa, Moldova. Și cînd Domnul Dumnezeu îl va fi ajutat să redobîndească țara sa, va fi liber și în siguranță și i se va îngădui amicului nostru Ion Petru-Voievod să iese din țările noastre fără nici o supărare, cu soția, cu co-

www.dacoromanica.ro

piii şi cu tot neamul şi cu toţi boierii săi şi cu soţiile lor, cu copiii şi slugile, cu tezaurele şi cu toate ce vor fi avut, şi să meargă în ţara sa, Moldova.

Asemenea, negustorilor lui Ion Petru din ţara Moldovei le va fi îngăduit să meargă în siguranţă prin ţările noastre, să facă comerţ şi să-şi exercite negoţurile lor, plătind taxele şi dările obişnuite şi păzind dreptul tîrgurilor sau depozitelor vechi.

Asemenea, şi negustorilor şi supuşilor noştri trebuie să le fie liber şi îngăduit să meargă în siguranţă prin ţara Moldovei, să facă comerţ şi a exercita negoţuri, plătind vămile şi taxele vechi şi păzind dreptul tîrgurilor şi depozitelor vechi.

Dacă însă s-ar ivi oarecari injurii şi pagube între supuşii fiecărui stat din preajma hotarelor, noi vom recomanda cunoaşterea lor căpitanilor existenţi la Cameniţa şi Halici, astfel ca, atunci îndată ce se va fi făcut vreo injurie sau vreo pagubă vreunui supus din Moldova de către vreun supus al nostru, acela căruia i se va fi făcut injurie trebuie să ceară dreptate de la zişii căpitani şi aceşti căpitani vor avea autoritatea asupra oricăruia dintre supuşii noştri, ca să poată să-i judece pe ei şi să facă dreptate oamenilor şi Ion Petru-Voievod din ţara Moldovei, avînd pe Dumnezeu înaintea ochilor.

Asemenea, dacă vreunuia dintre supuşii noştri i se va fi făcut nedreptate sau pagubă din partea supuşilor sau a vreunui om al lui Ion Petru-Voievod şi al ţării Moldovei, acela trebuie să ceară dreptate de la pîrcălabii de la Hotin şi Cernăuţi, însă aceştia trebuie să aibă autoritate şi putere de la domnul Ion Petru-Voievod de a administra dreptatea asupra tuturor, avînd pe Dumnezeu înaintea ochilor.

Iar dacă s-ar întîmpla vreo nedreptate mare şi gravă şi vreo neînţelegere între căpitanii noştri şi ai lui Ion Petru-Voievod, noi o vom aduce la cunoştinţa lui Ion Petru-Voievod, precum asemenea şi el nouă, şi fiecare din noi va trebui să trimită ambasadori şi consilieri osebiţi, care, adunîndu-se împreună, să ia cunoştinţă despre astfel de nedreptăţi şi neînţelegeri şi să facă dreptate. Însă pentru aceste nedreptăţi şi neînţelegeri care s-ar ivi între supuşii din ambele părţi nu trebuie să se

www.dacoromanica.ro

rupă şi să se încalce această alianţă şi pace perpetuă dintre noi, iar adunarea pentru împăcarea şi cunoaşterea acestor nedreptăţi şi neînţelegeri, de o parte şi de alta, trebuie să se facă în locurile obişnuite, unde s-a făcut şi s-a ţinut şi pînă acum.

Toate cele sus-zise, noi, Sigismund, regele Poloniei, marele duce al Lituaniei etc., încredinţăm prin cuvîntul nostru regesc, cu toţi arhiepiscopii, episcopii, consilierii, eclesiasticii şi supuşii regatului şi ţinuturilor noastre, amicului nostru, magnificul Ion Petru-Voievod al Moldovei, şi copiilor lui şi copiilor copiilor lui şi tuturor moştenitorilor şi supuşilor lui, a le ţine cu fermitate, a le împlini şi a le observa într-un mod inviolabil, fără fraudă şi fără viclenie, precum şi succesorii şi supuşii noştri. Şi spre încredinţarea tuturor acestora şi a fiecărui în parte şi spre o mai evidentă atestare, s-au atîrnat sigiliul nostru şi sigiliile consilierilor noştri de faţă.

Făcut şi dat în dieta generală în ziua sfintei Lucia, ⟨13 decembrie⟩, în anul Domnului 1527 şi în anul 21 al domniei noastre.

M. MITILINEU, *OP. CIT.*, P. 46–51; ORIG. LATIN ÎN HURMUZAKI-DLNSU-ŞIANU. *DOCUMENTE*, II–3 (1510 1530), P. 606–610, NR. 411.

28

1542, martie 1, Suceava

Tratat secret de alianţă încheiat între Petru Rareş, domn al Moldovei, şi Ioachim, electorul de Brandenburg, prin care Petru se obligă să comunice electorului, care este conducător suprem al oştilor imperiale împotriva turcilor, orice ştire va afla prin spionii săi

www.dacoromanica.ro

despre mişcările duşmanului ; va interveni în război cu toată oastea sa ca aliat şi va da electorului 30 000 de boi cu preţul stabilit, numai să libereze Moldova de turci.

Noi, Petru-Voievod, din graţia lui Dumnezeu domn al Moldovei, mărturisim şi recunoaştem prin această de faţă a noastră carte, pentru noi şi urmaşii noştri şi pentru oricine alţii, cum că noi am încheiat împreună înţelegere cu prealuminatul principe şi domn Ioachim, margraf de Brandenburg, arhicamerar şi principe elector al sacrului Imperiu roman, duce al stetinesilor, pomeranilor, casubilor şi slavilor şi al crosnesilor în Silezia, burgrav al nuribergesilor şi principe al Rugiei, precum şi căpitan suprem al sacrului Imperiu roman, graţiosul nostru principe, oarecare înţelegeri secrete şi pacte, aşa precum urmează. Considerînd cum tiranul turcesc împăratul Soliman a năvălit ca un inamic în anii trecuţi în ţările noastre cu putere şi cu oaste mare şi pre noi, legîndu-ne, ne luă cu sine la Constantinopole şi ne puse la închisoare şi ne despoie şi ne lipsi de oarecare bunuri, castre şi posesiuni ale noastre. Şi, aceea ce şi mai mult ne doare, pre noi şi supuşii noştri ne supuse sectei sale mahomedane, lucru care nu fără durere de inimă îl spunem şi pentru care ne simţim prea vătămaţi în conştiinţa noastră ; pe de altă parte, văzînd cum că prealuminatul principe Ioachim, electorul, s-a ales şi s-a numit de către maiestatea sa împărătească a romanilor şi regească şi de către celelalte staturi căpitan suprem şi conducătorul oştilor a tot Imperiul roman, care a şi plecat deja şi se află în drum cu mare oaste de creştini, pedeştri şi călări, şi cu tot aparatul de război spre a recîştiga ţara ungurească şi a se opune tiranului turcesc ; şi, în fine, pentru ca noi şi urmaşii noştri să putem scăpa din această robie turcească, şi să nu fim constrînşi a ne lupta contra sîngelui creştinesc, şi pentru ca să putem căpăta îndărăt cetăţile şi posesiunile noastre, şi a ne păstra credinţa catolică, şi ca să putem fi legaţi uniţi şi întrupaţi de-a pururea cu sacrul Imperiu roman, — noi

www.dacoromanica.ro

promitem şi ne obligăm, în numele nostru şi al urmaşilor noştri, în bună credinţă şi sub jurămîntul nostru şi în conştiinţa şi speranţa mîntuirii noastre, cum că noi, în tot cursul acestui război, vom pune şi vom ţinea de-a pururea şi în anumite locuri spioni buni şi credincioşi care vor pîndi şi vor observa plecarea turcului din Constantinopol, gătirea lui de război, ordinea, oastea şi toată puterea lui ; şi orice am putea descoperi vom scrie şi vom trimite de-a pururea în mîinile proprii ale mai sus numitului prealuminat principe şi margraf, ca un căpitan suprem, pentru ca astfel graţia sa prea luminată să poată afla şi înţelege puterile şi oastea inamicului şi tot planul războiului, fiindcă lovirile prevăzute sînt mai puţin stricăcioase, şi pentru ca să-şi poată apoi ordona oastea astfel, încît să întreacă pre inamic şi să cîştige triumf şi învingere.

Şi dacă împăratul turcilor ar veni el singur în persoană şi noi cu supuşii noştri şi cu alţi cîţiva pre care-i vom atrage în partea noastră se va întîmpla să fim cu turcii şi timpul ni se va părea oportun, atunci noi împreună cu supuşii noştri, precum şi cu ceilalţi ce vor fi cu noi, vom întoarce toate puterile şi oastea noastră şi vom trece în partea oastei creştine şi-i vom da ajutor, şi de va fi numai prin putinţă, pre însuşi împăratul turcilor în persoană, sau viu ori mort, îl vom da în mîinile prealuminatului, domniei sale, ca un căpitan suprem al războiului. Şi după ce toate acestea se vor face astfel şi se vor pune în lucrare, atunci graţia sa prealuminată s-a obligat în scris, cu jurămînt şi în credinţa sa de principe, în numele său şi al urmaşilor săi, că în recompensa acestei federaţiuni şi uniri ne va răspunde, după terminarea acestei cauze, într-un timp determinat şi la zi şi loc anumit o sumă însemnată de galbeni ungureşti în aur de greutate bună şi justă ori în groşi talensi şi va face a ni se număra suma întreagă în mîinile noastre sau ale celor ce vor avea mandat la aceasta, aşa precum mai pre larg se coprinde în cartea prealuminată a domniei sale ce se află în păstrarea noastră şi este însemnată cu mîna sa proprie şi sigilată cu inelul său secret. Afară

www.dacoromanica.ro

de aceasta, va lucra prealuminata sa domnie şi va face la maiestatea sa împărătească a romanilor şi la celelalte staturi ale sacrului imperiu ca noi şi ţările noastre să fie unite, legate şi întrupate pentru totdeauna cu sacrul Imperiu roman şi conservate şi apărate în credinţa catolică, şi, după ce noi şi urmaşii noştri vom purta sarcinile imperiului sacru alăturea cu celelalte staturi, vom cîştiga şi vor cîştiga stat şi scaun în Imperiul roman demn de condiţiunea noastră.

Vrem mai încolo şi promitem că se vor aduce pentru întreţinerea oastei creştine treizeci de mii de boi din ţările noastre prin Polonia la locul unde se va afla oastea, cu preţ drept şi cuviincios. Şi fiindcă între regatul Poloniei şi între noi şi ţările noastre mai sînt oarecare diferende şi neînţelegeri nedecise încă şi neîmpăcate, mai sus numitul prealuminat principe elector a promis că se va interpune ca arbitru şi împăciuitor prietenesc şi va împăca neînţelegerile şi va aşeza şi va stabili o pace perpetuă. Promitem deci, în bună credinţă şi jurămînt, în numele nostru şi al urmaşilor noştri, că vom observa de-a pururea toate cîte astfel se vor decide, aşeza, împăca şi învoi prin mai sus numitul principe elector. Aşa însă că noi şi ţările noastre vor rămîne unite şi întrupate cu sacrul Imperiu roman. În a căror toată credinţă şi mărturie, am însemnat această de faţă carte cu mîinile noastre proprii şi o am întărit cu sigiliul nostru secret. Dată în Suceava, prima zi de martie, anul 1542.

Petru-Voievod
mîna proprie

Aceasta se cuvine principelui elector, preagraţiosului meu domn [1].

AL. PAPIU-ILARIAN. *TESAUR DE MONUMENTE ISTORICE*, VOL. III, BUCUREŞTI, 1964, P. 13–15, ORIG. LATIN ŞI TRAD. ROM. Pe p. 16 este reprodus sfîrşitul actului, cu iscălitura în latină a lui Petru Rareş.

[1] Această propoziţie e scrisă în limba germană, în timp ce actul este redactat integral în latină.

www.dacoromanica.ro

29

1542, iunie 24, Viena

Adeverința dată de Ioachim, electorul de Brandenburg, lui Petru Rareș, domnul Moldovei, recunoscînd că a primit de la acesta 100 000 de florini ungurești bani gata, iar 100 000 de florini i-a primit în boi, pe care i-a vîndut. Va restitui banii în două soroace : la paștele anului 1548 și la 1554.

Ioachim, din grația lui Dumnezeu margraf de Brandenburg, arhicamerar și principe elector al sacrului Imperiu roman, duce al stetinesilor, pomeranilor, casubilor, slavilor și al crosnesilor, burgravul nurinbergesilor și principe al Rugiei, recunoaștem și atestăm, mărturisim și facem cunoscut prin aceasta de față tuturor și fiecăruia ce o va citi, o va auzi, o va vedea sau o va privi că sîntem datori și obligați luminatului principe și domn Petru-Voievod, adevăratului domn și moștenitor al Moldovei, cu suma de două sute de mii florini ungurești, datorie certă, neîndoielnică și limpede, care sumă numitul principe, plecat la rugăciunea noastră din deosebită bunăvoință către noi și din frățească și creștinească caritate, ne-a răspuns-o, și anume una sută mii florini ungurești ne-a numărat-o în bani gata, iar pentru restul de una sută mii florini ungurești ne-a dat boi, pe care, vînzîndu-i în Iaroslavia prin servitorul nostru, am primit banii. Asigurăm deci prin aceasta pe binenumitul principe și domn Petru-Voievod și pe moștenitorii și succesorii săi și pre oricine alții i-ar interesa sau ar putea să-i intereseze în orice mod și mărturisim și zicem că sînt liberați de mai sus atinsa sumă pe care o primirăm. De altă parte, ne îndatorăm în numele nostru și al moștenitorilor sau următorilor noștri și promitem cu sfințenie, cu religiozitate și cu tărie cum că vom întoarce de bună seamă și vom răspunde această datorie cu credința și integritatea ce se cere și care mai vîrtos și cu drept cuvînt ni se cuvine după starea și con-

www.dacoromanica.ro

diţiunea genului nostru, şi anume una sută mii florini la viitoarele serbări ale paştilor anului una mie cinci sute patruzeci şi opt de la naşterea lui Hristos, iară ceilalţi una sută mii florini îi vom răspunde în anul una mie cinci sute cincizeci şi patru, ce va urma, binenumitului principe şi domn Petru-Voievod şi moştenitorilor săi, ori, după consimţămîntul şi voinţa lor, oricui va înfăţişa această carte, fără de nici o excepţiune, opoziţie şi piedică şi fără vreo cheltuială, pedeapsă sau supărare a lor, în faimoasa cetate a Cracoviei sau Lublinului, oriunde le va plăcea lor mai bine, astfel încît în aceste două soroace să li se întoarcă toată suma fără scădere.

Iară întîmplîndu-se ca răspunderea mai sus zisei sume să nu se facă în zisele locuri şi termene anume determinate pentru această sau orice întîrziere urmîndu-se, aceea ce, dealtminteri, cu voia şi ajutorul lui Dumnezeu, nicidecum nu trebuie să fie, atunci, înlăturînd orice prelungire şi fără de a aştepta vreo cerere, vom fi datori a întoarce şi a răspunde îndată şi deodată întreaga sumă, cele două sute mii de florini ungureşti, întocmai ca şi cînd ni s-ar fi făcut de mai înainte înştiinţare cuviincioasă. Iar în cazul cînd binenumitului principe şi domn şi succesorilor lui nu li s-ar răspunde sus-zisa datorie, atunci, în virtutea acestei de faţă hîrtii, ne legăm şi ne obligăm prin toate modurile, căile şi formele cele mai eficace prin care a trebuit sau am putut a ne obliga după legi şi datini: ca să aibă voie binenumitul principe şi domn Petru-Voievod şi urmaşii săi şi oricine prin voinţa lor va avea sau va poseda această de faţă carte a sechestra, reţine, lua, a vinde, ocupa şi întrebuinţa după bun placul lor nu numai lucrurile, facultăţile şi averile şi toate bunurile noastre şi alor noştri, atît mobile cît şi imobile, fie oriunde aşezate, şi chiar şi trupurile alor noştri, oriunde i-ar apuca, în orice loc, în orice parte a pămîntului, ori înlăuntrul sau afară de marginile Imperiului roman, fie pre uscat, fie pre mare, ca şi cum ar fi bunurile lor proprii sau ca şi cum le-ar fi cîştigat după drept. În sfîrşit, dacă binenumitul principe şi domn Petru-Voievod sau urmaşii săi nici cu chipul acesta n-ar crede că pot fi mulţumiţi, ei vor avea voie din partea noastră, cu ajutorul şi sprijinul maiestă-

www.dacoromanica.ro

ţii sale imperiale romane, a ocupa, a deţine, a poseda şi a intra de fapt şi fără vreo cercetare de mai înainte a cauzei şi fără decret special în toate castrele, municipiile, fortăreţele şi orice alte bunuri ale noastre, împreună cu toate cele ce ţin de ele, oricîte ar fi şi orice numire ar purta, fără de a excepta nimic, şi aceasta pînă cînd, în fine, vor fi satisfăcuţi pentru des menţionata sumă totală de două sute mii florini ungureşti, împreună şi cu tot interesul. Şi în contra tuturor acestora nu trebuie să ne apere sau să ne scutească nici un drept şi nici un privilegiu şi nu ne vom folosi de nici o excepţiune, precum sînt : că banii nu s-ar fi numărat sau învoiala de a nu răspunde datoria şi altele asemeni, pentru că noi renunţăm de bunăvoie şi vrem ca să se socotească că am renunţat acestor şi tuturor celorlalte privilegii, favoruri şi beneficii ale dreptului pontifical şi împărătesc, de orice numire şi de orice ar fi sancţionate sau iscodite, şi care nouă ar putea să ne aducă vreun ajutor sau favoare, iar binenumitului, preastrălucitului principe Petru-Voievod şi moştenitorilor lui oricît de mică jignire, astfel încît nimic cu desăvîrşire nu vom face, nici vom încerca sub pretextul unora ca acestea, iar dacă s-ar face ceva, din contra, să fie fără de nici un efect.

În fine, dacă noi şi moştenitorii sau succesorii noştri, fiindcă ne aflăm în mare depărtare de loc, nu am mulţumi pre bine pe numitul principe Petru-Voievod şi pe moştenitorii sau succesorii săi la timpul şi locul determinat, în virtutea acestei cărţi vor avea voie din partea noastră şi a moştenitorilor sau succesorilor noştri a vinde această carte dată de noi vreunui principe, duce sau oricui de orice stare sau condiţiune ar fi, fie dinlăuntrul fie din afară de marginile imperiului. Contra acestora nu trebuie să ne apere şi să ne scutească pe noi nici o lege ce ar fi putut iscodi mintea omenească. Mărturisind încă şi promiţînd cu sinceritate că vom observa pînă la un punct, fără de nici o fraudă şi cu credinţa constantă şi frăţească, toate şi fiecare din clauzele de mai sus, cuprinse în aceasta de faţă carte. Întru a căror credinţă şi mărturie, noi binenumitul principe elector am pus sigiliul nostru şi am subscris cu mîna noastră pro-

www.dacoromanica.ro

prie, pentru noi şi pentru urmaşii noştri. Dată la Viena la douăzeci şi patru iunie, ziua lui Ioan Botezătorul, anul de la naşterea lui Hristos una mie cinci sute patruzeci şi doi.

Ioachim, elector
cu mîna proprie

AL. PAPIU-ILARIAN. *TESAUR*, III, P. 16–19, ORIG. LATIN ŞI TRAD. ROM.

30

1542, iunie 29, Viena

Ioachim, electorul de Brandenburg, adevereşte că a împrumutat de la Petru Rareş, domnul Moldovei, 300 000 de florini ungureşti.

Ioachim, din graţia lui Dumnezeu margraf de Brandenburg, arhicamerar şi principe elector al sacrului Imperiu roman, duce al stetinesilor, casubilor, slavilor şi crosnesilor, burgrav al norinbergesilor şi principe al Rugiei, recunoaştem şi mărturisim prin această de faţă a noastră carte, pentru noi şi pentru urmaşii noştri, cum că noi sîntem datori prealuminatului principe Petru-Voievod, moştenitorul şi adevăratul domn al Moldovei, trei sute mii galbeni ungureşti de greutate justă şi bună, în urmarea unei învoieli şi pact încheiat, atingător de oarecare trebi secrete, între noi şi numitul principe al Moldovei. Şi după ce cauzele pentru care am promis prealuminatei domniei sale această sumă vor avea efectul dorit şi se vor executa, aşa precum sună cartea domniei sale sigilată care o păstrăm în mîinile noastre, precum şi numitul

www.dacoromanica.ro

principe are şi păstrează pe a noastră, atunci, după terminarea acelor trebi, la trei luni de zile, noi sau urmaşii noştri vom răspunde în mîinile prealuminatei domniei sale sau ale urmaşilor săi acea sumă de trei sute mii galbeni ungureşti, cu bună credinţă, demnă de un principe şi de un creştin, şi înlăturînd orice maşinaţiune sau fraudă. După care răspundere, va fi dator a înapoia nouă sau urmaşilor noştri aceasta, precum şi alte ale noastre cărţi ce sună despre această carte cu sigiliul nostru şi o subscriserăm cu însăşi mîna noastră. Dată în Viena, în ziua apostolilor Petru şi Pavel, care era la douăzeci şi nouă ale lunii iunie în anul mîntuirii noastre una mie cinci sute patruzeci şi doi.

Ioachim, elector
cu mîna proprie

AL. PAPIU-ILARIAN. *TESAUR*, III . P. 19—20, ORIG. LATIN ŞI TRAD. ROM.

31

1542, iulie 6, tabăra de la Dunăre, lîngă Viena

Tratat de alianţă antiotomană încheiat de Ioachim, electorul de Brandenburg, cu Petru Rareş, domnul Moldovei. Se arată clauzele alianţei.

Noi, Ioachim, din graţia lui Dumnezeu margraful de Brandenburg, arhicamerar şi principe elector al sacrului Imperiu roman, duce al stetinesilor, pomeranilor, casubilor şi slavilor, precum şi al crosnesilor, în Silezia, burgravul nurenbergesilor şi principe al Rugiei. Recunoaştem şi mărturisim prin aceasta de faţă, pentru noi şi pentru urmaşii noştri şi pentru toţi şi fiecare, cum că noi, ca

www.dacoromanica.ro

conducător suprem şi căpitan al sacrului Imperiu roman, ales şi destinat cu vot unanim de către maiestatea sa împărătească şi regească a romanilor şi de către celelalte staturi ale imperiului, am încheiat şi am aşezat cu prealuminatul principe Petru-Voievod, din graţia lui Dumnezeu domn al Moldaviei, o confederaţiune şi oarecare pacte atingătoare de trebi secrete, ce are să pună în lucrare numitul principe. Le încheiem prin aceasta, ne învoim şi ne confederăm, aşa precum mai pre larg şi mai luminat se coprinde în cartea ce ne-a dat despre aceasta şi o a însemnat cu mîna sa proprie numitul principe. Care lucruri, dacă vor fi scoase la capăt bun şi se vor executa, nu puţină fericire, şi securitate, şi pace de-a pururea ar fi de a se spera pentru Imperiul roman, pentru naţiunea germană şi pentru toată creştinătatea. Deci, dacă mai sus numitul principe al Moldovei va executa această treabă, despre care păstrăm cartea sa însemnată cu mîinile sale proprii şi sigilată, şi o va aduce la bun finit, atunci noi vom fi obligaţi, sub credinţa noastră de principe şi sub jurămîntul ce am făcut cesarului, a răspunde, a număra sau a face să se numere, în mîinile mai sus numitului principe şi ale urmaşilor săi şi a celor ce se ţin de el şi sînt favorabili acestei cauze, îndată la anul şi ziua ce va urma după aceasta, suma de cinci sute mii galbeni ungureşti de greutate bună şi justă, în cetatea Liovului rusesc, fără de nici o fraudă şi înşelăciune şi fără vreo altă uneltire ce s-ar putea inventa din legi sau afară din legi. Promitem încă că vom stărui şi vom lucra la maiestatea sa împărătească şi regească a romanilor, precum şi la celelalte staturi ale sacrului Imperiu roman ca numitul principe al Moldovei împreună cu ţările şi supuşii săi şi cei ce se ţin de dînsul să se unească, să se lege şi să se întrupeze pentru a pururea cu sacrul Imperiu roman şi să se conserve şi să se apere în credinţa catolică. Şi după ce vor purta sarcinile sacrului Imperiu roman alăturea cu celelalte staturi, numitul principe şi urmaşii lui şi alţi principi ce se ţin de el vor trebui să aibă din partea Imperiului roman cu spesele acestuia, în contra oricui ar ataca ţările lor. Mai încolo, numiţii principi vor fi şi sînt datori acum şi cît timp se va întîmpla să fim cu oastea creştinilor în ţara

www.dacoromanica.ro

ungurească să ţină în oarecare locuri spioni buni şi credincioşi care să cerceteze şi să afle cu grijă deosebită şi deplinătate toate secretele inamicului, plecarea lui din Constantinopole, expediţiile şi puterile lui şi planul bătăii. Şi orice vor descoperi să se grăbească a ne scrie nouă înşine ca căpitan suprem, încunoştiinţîndu-ne cu credinţă şi fără întîrziere, pentru ca astfel noi cu oastea creştinilor, fiind avizaţi, să putem prevedea şi nimici atacul adversarilor şi ordinea bătăii lui şi pentru ca şi cauza acestui tratat şi învoieli cu atît mai curînd să se poată realiza. Afară de aceasta, numiţii principi ai Moldovei ne-au promis nouă şi oastei noastre, pentru întreţinerea tuturor alor noştri, a ne trimite din ţările lor, prin Polonia, treizeci de mii de boi, pentru care vor primi un preţ drept şi cuviincios în aur bun sau în postav drept plata vitelor. Dealtminteri, fiindcă oarecare plîngeri şi neînţelegeri între regatul Poloniei şi între numiţii principi ai Moldovei încă nu sînt împăcate, noi, mai sus numitul Ioachim, margraf, promitem cu bună credinţă că, îndată ce va lua sfîrşit acest război, cu ajutorul preabunului şi preamarelui Dumnezeu, ne vom interpune ca arbitru şi ca împăciuitor amicabil între amîndouă părţile şi vom împăca şi aşeza pentru totdeauna şi cu mijloace drepte toate neînţelegerile. Şi orice vom stabili, vom împăca şi vom decide în acest chip, numiţii principi s-au legat că vor observa, vor împlini şi niciodată nu vor lucra împotrivă. Toate acestea şi fiecare în parte, noi, Ioachim, electorul, promitem, sub credinţa noastră de principe şi sub jurămîntul făcut cesarului, că le vom observa fără de nici o contrazicere, fără fraudă şi fără înşelăciune, cu tărie şi fără vreo vătămare. Şi pentru credinţă am dat această a noastră carte subscrisă cu mîna proprie şi am întărit-o cu sigiliul sau inelul nostru secret. Dată din tabăra de la Dunăre, aşezată lîngă Viena panonilor, 6 iulie, anul întrupării Domnului 1542.

Ioachim, principe elector al sacrului Imperiu roman şi căpitan suprem al oastei creştine, cu mîna proprie

AL. PAPIU-ILARIAN. *TESAUR*, III, P. 20–23, ORIG. LATIN ŞI TRAD. ROM.

www.dacoromanica.ro

32

1554, decembrie 16, Vilno

Tratat de alianţă încheiat între Alexandru Lăpuşneanu, domn al Moldovei, şi Sigismund al II-lea August, rege al Poloniei şi mare duce al Lituaniei, prin care se confirmă vechile relaţii de prietenie, stabilindu-se o pace perpetuă între părţi. Se stabileşte modalitatea rezolvării eventualelor litigii de graniţă şi se acordă negustorilor moldoveni libertatea de a face negoţ în Polonia şi Lituania.

Din graţia lui Dumnezeu, noi, Sigismund August, regele Poloniei şi marele duce al Litvaniei, Rusiei, Prusiei, Samogiţiei etc., facem cunoscut cu acest act al nostru tuturor cui se cuvine, prezenţi şi viitori, cine îl va vedea sau îl va auzi, cum că bunul nostru amic, magnificul Ion Alexandru-Voievod, din graţia lui Dumnezeu domnul ţării Moldovei, a trimis la noi ambasadori mari ai săi, pe d. Iosif Petrovici, pîrcălab de Roman şi staroste de Cetatea Nouă, pe d. Nicolae, pîrcălab de Soroca, şi pe d. Abram Danilovski, secretar domnesc, dorind de la noi ca, după obiceiul predecesorilor noştri, mari duci ai Litvaniei, să încheiem şi să confirmăm cu el şi cu ţara sa, a Moldovei, tratat de bună amicie şi de eternă pace.

Deci, noi, aducîndu-ne aminte vechia amiciţie către statul nostru, marele ducat al Litvaniei, din partea predecesorilor zisului domn şi toată ţara Moldovei şi voind, cu voia lui Dumnezeu, a o confirma şi pe viitor, am încheiat pace eternă cu magnificul Ion Alexandru-Voievod, din graţia lui Dumnezeu domn al ţării Moldovei, cu copiii şi cu urmaşii săi, astfel ca noi şi urmaşii noştri şi toţi dd. consilieri şi întregul mare ducat al Litvaniei de acum înainte avem să-i fim buni şi drepţi amici din toată inima şi cu toată dragostea şi credinţa pînă la moartea noastră şi pe viaţa urmaşilor noştri. Nici un inamic sau răuvoitor al amicului nostru Ion Alexandru-

www.dacoromanica.ro

Voievod şi al copiilor lui nu-şi va găsi loc sau refugiu la noi, în ţara noastră sau la vreun supus al nostru şi nu vom fi noi amici pentru vreun inamic al amicului nostru Ion Alexandru-Voievod şi al copiilor săi şi al supuşilor şi pămîntenilor săi din ţara Moldovei, ci noi şi urmaşii noştri şi supuşii marelui ducat al Litvaniei îi vom fi buni şi drepţi amici şi în toate noi şi urmaşii şi supuşii noştri vom fi cu bunăvoinţă pentru el şi pămîntenii săi, precum şi el pentru noi şi statele noastre.

Dacă păgînii, trecînd prin posesiunile noastre, ar avea intenţiunea de a face vreo daună pămîntenilor amicului nostru, domnul moldovenesc Ion Alexandru-Voievod, atunci noi vom preveni despre aceasta pe amicul nostru Ion Alexandru-Voievod sau pe pîrcălabii săi. Dacă va atenta cineva asupra vieţii amicului nostru Ion Alexandru-Voievod şi se va refugia apoi în statele noastre, pe un asemenea trădător noi îl vom extrăda. Dacă va fugi la noi din Moldova vreun boier sau serv al amicului nostru Ion Alexandru-Voievod, un atare fugar va trebui întîi să trimită la domnul său, amicul nostru, să se roage de iertare şi, dacă va fi iertat, se va întoarce de bunăvoie şi în libertate la domnul său, amicul nostru Alexandru-Voievod, iar de nu va fi iertat, atunci nici noi nu îi vom permite a locui nicăieri în statele noastre.

Întîmplîndu-se la hotar ofense internaţionale, tîlhărie, hoţie, prăzi sau altele între supuşii noştri şi supuşii amicului Ion Alexandru-Voievod, atunci noi din ambele părţi vom trimite pe pîrcălabii şi demnitarii noştri de la hotar ca să confere acolo pe malul Nistrului şi fără nici o zăbavă să facă dreptate. Neguţătorii din ţara amicului nostru, domnul moldovenesc, pot umbla în bunăvoie şi liberi pretutindeni în statele noastre, să facă comerţ şi să plece, plătind legitimele vămi. Dacă cumva, ferească Dumnezeu, s-ar întîmpla amicului nostru Ion Alexandru vreo nenorocire de la inamicii săi şi ar fi alungat din ţara sa, atunci statele noastre îi sînt deschise lui şi doamnei şi copiilor lor şi boierilor cu nevestele lor şi tuturor supuşilor şi slugilor, cu toate averile cîte vor avea, şi vor putea să trăiască la noi oriunde le va plăcea şi să treacă oriunde vor voi, şi în tot timpul şederii lor aci noi îi vom ţinea în graţie şi în onoare şi

www.dacoromanica.ro

le vom da subzistenţă şi le vom permite de aci în libertate să-şi revendice patria lor, ţara Moldovei, iar noi, din parte-ne, Sigismund August, regele Poloniei şi marele duce al Litvaniei, vom ajuta amicului nostru Alexandru-Voievod din toate puterile noastre ca să-şi redobîndească tronul, şi dacă îi va da Dumnezeu să reuşească, atunci îl vom lăsa liber şi în siguranţă să se întoarcă în Moldova cu toţi ai săi şi cu toate ale sale. Toate acestea de mai sus, noi, Sigismund August, din graţia lui Dumnezeu regele Poloniei etc., am promis şi promitem şi am jurat amicului nostru, magnificului Ion Alexandru-Voievod, domnul ţării Moldovei, lui şi copiilor săi şi ţării sale ca să ţinem şi să îndeplinim fără nici o viclenie sau ipocrizie, după onoarea şi sufletul nostru şi după legea noastră creştină, fiind într-această credinţă şi sufletul nostru, credinţa şi sufletul urmaşilor noştri, credinţa şi sufletul domnilor consilieri ai noştri, eclesiastici şi civili, iar spre tărie am poruncit a se atîrna către acest act marele sigiliu al marelui ducat al Litvaniei. Prezenţi au fost şi au pus sigiliile lor dd. consilieri ai noştri din marele ducat al Litvaniei (urmează numele acestora).

S-a făcut şi s-a dat în Wilno în dieta generală, anul de la Hristos 1554, luna decembrie, în 16 zile.

M. MITILINEU, *OP. CIT.*, P. 58–61; ORIG. SLAVON S-A PUBLICAT DE M. OBOLENSKI ŞI DANILOWICZ, ÎN *KNIGA POSOLSCAIA METRIKI VELICOGO KNÊJESTVA LITOVSKAGO*, MASCVA, 1843, P. 105–108.

33

1588, august 27 ⟨Iaşi⟩

Tratat de comerţ încheiat între Petru Şchiopul, domn al Moldovei, şi Elisabeta, regina Angliei, prin care Petru dă drept negustorilor englezi de a se stabili în

www.dacoromanica.ro

țară și a face comerț în mod liber, obligați însă să plătească vamă 3% din valoarea mărfurilor.

Noi, Petru, din grația lui Dumnezeu domn al Țării Românești și al Moldovei, facem cunoscut tuturora celor prezenți și viitori, care sînt și vor fi interesați, că am încheiat cu măritul Vilhelm Harbone, ambasadorul prealuminatei și preaputernicei doamne, doamna Elisabeta, din grația lui Dumnezeu regina Angliei, Franței și Irlandei, pe lîngă prealuminatul și preaputernicul împărat al turcilor, convențiunea următoare : ca negreșit de aci înainte să fie cu totul liberi supușii prealuminăției sale și toți negustorii de a ședea în țara noastră, de a se statornici, de a face negoț, a vinde, a cumpăra, ba chiar de a face toate cele ce societatea omenească și obiceiul caută pentru negoț și pentru trebuințele vieții, fără nici o piedică sau greutate, păzindu-se însă întreg și nevătămat dreptul vămilor noastre, adică pentru fiecare lucru în valoare de o sută de ducați să ne plătească trei ducați. Cerem ca ceea ce precede să fie bine stabilit și asigurat prin convențiunea noastră. Și spre mai bună tărie s-a pus și sigiliul nostru.

Făcut în cetatea noastră ⟨Iași⟩ în ziua de 27 ale lunei august, în anul Domnului 1588.

ȘT. PASCU ȘI VL. HANGA, *OP. CIT.*, P. 408; ORIG. LATIN ÎN HURMUZAKI, DOCUMENTE, III–1, BUCUREȘTI, 1880, P. 108, NR. 114.

34

1598, mai 30/iunie 9, Tîrgoviște

Tratat încheiat de Mihai Viteazul, domn al Țării Românești, cu Rudolf al II-lea, împărat al Germaniei și rege al Ungariei, în vederea continuării războiului cu

www.dacoromanica.ro

turcii. Mihai asigură prezentarea anuală la împărat pentru omagiu, iar acesta se obligă a-i da anual banii necesari pentru plata a 5 000 de mercenari, pe care Mihai să-i folosească în lupta pentru alungarea turcilor din Transilvania, Țara Românească și Ungaria. Împăratul garantează domnia ereditară a lui Mihai și a urmașilor săi asupra Țării Românești, iar dacă n-ar avea urmași, țara să aleagă un domn autohton ortodox. Se garantează exercitarea cultului creștin ortodox, iar negustorilor munteni libertatea de a face negoț în Transilvania și Ungaria, cum și celor din aceste țări de a umbla liberi cu mărfurile lor în Țara Românească.

Noi, Mihail, voievodul părților Țării Românești ale regatului Ungariei, și sfetnic al sfintei majestăți imperiale și regale, Eftimie, arhiepiscopul Tîrgoviștei, Dimitrie, vornic, banul Mihalcea, clucerul Radul, Teodosie, logofăt, Andronic, vistier și postelnic, Negre, spătar, Mirislău (Miroslav), logofăt, banul Calotă, sfetnicii și dregătorii noștri, reprezentînd întreaga Țara Românească, dăm de știre și facem cunoscut prin scrisoarea de față la toți cărora se cuvine că, deoarece această provincie, Țara Românească, zace de mai mult de o sută de ani sub jugul turcesc și este supusă unei grele robii, noi, sătui de această lungă robie și împinși de evlavie și dragoste creștinească, am hotărît să aducem această provincie în starea ei de mai înainte și la ascultare și să o unim din nou coroanei regatului Ungariei și să recunoaștem pe sfînta sa maiestate împărătească și regească ca domnul și regele nostru legiuit și firesc, așa cum au fost recunoscuți de drept odinioară sfinții regi ai Ungariei, și să trecem și să ne supunem și noi și provincia noastră sub ocrotirea veșnică și sub suzeranitatea sa și să cerem ajutorul și ocrotirea maiestății sale imperiale. Fiindcă am hotărît să nu mai ridicăm spada pentru dușmanii nelegiuiți ai crucii lui Hristos, ci pentru statul și religia creștină, maiestatea sa imperială și regală nu a refuzat să ne primească pe noi și țara noastră în slujba și sub suzeranitatea sa, ba, dimpotrivă, a fost foarte bucu-

www.dacoromanica.ro

roasă să ne ajute pe noi cu generozitate și grabnic și a dat poruncă vrednicului de cinste și luminatului domn Ștefan Shuhay, episcopul de Vaț, prefect al Camerei ungare din Pojon (Bratislava), și lui Nicolae Istvanffi de Kissaszonfalva, locțiitorul palatinului regatului Ungariei și căpitan al orașului Sopron, sfetnicii săi și legați și comisari cu depline puteri în Transilvania și Țara Românească, să se întîlnească cu noi și, dacă s-ar ivi un prilej potrivit, să trateze și să se înțeleagă cu noi despre modul și rînduiala în care noi trebuie să trecem în slujba maiestății sale imperiale. Aceștia, după ce au terminat pe cît s-a putut afacerile Transilvaniei și după ce au ocupat-o, ne-am întîlnit și am încheiat și s-au învoit cu noi și cu boierii noștri de frunte, cu sfetnicii și dregătorii noștri, reprezentînd întreaga țară ; am pus și am făcut jurămînt solemn și adevărat, mai întîi noi, apoi vrednicul de cinste Eftimie, arhiepiscopul Tîrgoviștei, și boierii noștri, în biserica sfîntului arhiepiscop Nicolae, situată pe dealul orașului Tîrgoviște, capitala noastră, și, după ce ne-am înțeles asupra formei jurămîntului de a sluji cu credință maiestății sale imperiale și regale, am încheiat și ne-am înțeles după cum urmează.

Întîi, Maiestatea sa imperială, cîtă vreme va ține războiul acesta cu turcii, care e de acum în al șaselea an, ne va da și se va îngriji să ni se numere de către oamenii și vistiernicii săi, pentru a ne apăra țara și, dacă soarta ne va fi favorabilă, pentru a ataca pe dușman, plata a 5 000 de ostași în bani gata ; pomeniții domni comisari ne-au făgăduit să se străduiască și să mijlocească pe lîngă maiestatea sa să ne dea și să ne plătească pentru alți 5 000 de ostași, pe care noi i-am cerut în timp, sau să ne dea oameni în ființă, călăreți sau pedestrași, anume: vara numărul complet, iar iarna numai jumătate. S-a mai convenit aceasta, ca plătitorul maiestății sale să le plătească și să-i cerceteze în fiecare lună și dacă, prin voința lui Dumnezeu, starea și situația lucrurilor ar fi astfel încît să nu fie de trebuință atîta oaste, atunci să nu fie ținută atîta oaste în zadar, nici să o plătească, ci o va întrebuința după împrejurări și după cum va cere maiestatea sa imperială și regală sau după cum va porunci prealuminatul arhiduce Maximilian. Iar cu

www.dacoromanica.ro

această oaste noi ne vom sili din toate puterile ca în orice prilej să îndepărtăm pe turci şi pe alţi duşmani din Transilvania, Ţara Românească şi din părţile Ungariei, şi în aceste cazuri şi prilejuri de victorie noi ne vom potrivi în totul poruncii şi voinţei maiestăţii sale imperiale şi regale şi prealuminatului Maximilian. Dacă s-ar întîmpla să avem nevoie de mai multă oaste, cerută de împrejurări grele, maiestatea sa imperială sau, în numele său, prealuminatul arhiduce Maximilian, preaiubitul său frate, care de acum înainte va cîrmui Transilvania în numele maiestăţii sale, va veni în ajutorul nostru cu oaste mai mare din Transilvania şi din alte locuri. Asemenea, dacă duşmanul ar izbi Transilvania sau părţile vecine ale Ungariei, noi vom da, dacă ni se va cere de maiestatea sa sau de Maximilian, cît mai mare ajutor, atît cu oastea pentru care primim plată cît şi cu oastea noastră muntenească, acolo unde va fi de trebuinţă şi, dacă va fi lipsă, vom merge şi în persoană. Tunurile, praful şi alte instrumente de război ni le va da maiestatea sa imperială sau, în numele său, prealuminatul arhiduce Maximilian.

Al doilea. Pentru ca să putem da acest ajutor cu cît mai multă rîvnă şi dragoste şi pentru a putea sluji creştinătăţii cu toată credinţa, maiestatea sa ne-a dat nouă şi preascumpului nostru fiu, Petru, Ţara Românească, cu toate veniturile sale, drepturile şi hotarele sale, ca să o ţinem şi să o stăpînim în vecie, şi ne-o dăruieşte ca unor slujitori supuşi credincioşi ai săi, precum şi descendenţilor noştri în linie dreaptă şi bărbătească, fără ca să fim datori a plăti vreun tribut sau vreo dare, cu toate acele libertăţi şi privilegii cu care am stăpînit-o şi am ţinut-o şi pînă acum, totuşi astfel, ca atît noi cît şi succesorii noştri vom da în fiecare an maiestăţii sale, după vechiul obicei faţă de regii unguri, ca stăpînului şi regelui nostru, un dar de cinste, după căderea şi cuviinţa maiestăţii sale şi a noastră. Bunurile noastre proprii sau cele ale fiului nostru, moştenite sau dobîndite cu banii noştri, le vom lăsa moştenire, după voinţa noastră, moştenitorilor pe care îi vom alege şi vom putea hotărî în chip liber de dînsele, după voinţa noastră.

www.dacoromanica.ro

Al treilea. Iar dacă s-ar întîmpla ca eu şi fiul meu să murim fără urmaşi în linie bărbătească, ferească Dumnezeu !, maiestatea sa imperială şi succesorii săi vor îngădui ca Ţara Românească să aibă voievod sau principe băştinaş şi de aceeaşi lege ca şi pînă acum, astfel, totuşi, ca dreptul numirii să fie lăsat maiestăţii sale imperiale şi urmaşilor şi moştenitorilor săi, iar maiestatea sa şi urmaşii săi cu acest prilej vor alege şi vor întări ca voievod pe acela care va fi ales şi propus de boieri, de stările şi staturile ţării, cu învoiala tuturor. Ceea ce zişii seniori comisari ne-au garantat.

Al patrulea. Zişii domni comisari imperiali ne-au încredinţat, în numele împăratului, că maiestatea sa ne va da nouă şi urmaşilor noştri o cetate în Transilvania sau Ungaria cu veniturile ei, îndestulătoare pentru a putea trăi cinstit.

Al cincilea. Pomeniţii domni comisari au hotărît ca fugarii care vor fi comis o trădare sau orice altă fărădelege în Ţara Românească şi caută azil în Transilvania sau Ungaria să nu mai fie primiţi în oraşele şi cetăţile Transilvaniei şi ale părţilor învecinate, ci ne va fi chiar permis de a-i urmări şi a-i prinde oriunde se vor găsi ; de asemenea, ne vor fi înapoiaţi ostaşii, călăreţii şi pedestraşii care, după ce-şi vor fi primit leafa, ar cuteza să fugă pe ascuns.

Al şaselea. În ceea ce priveşte comerţul negustorilor din Ţara Românească, s-a stabilit ca în viitor să aibă slobodă voie să facă negoţ în Transilvania, întrucît nu ar fi cu vădită pagubă pentru oraşele din Transilvania şi nu ar lovi în privilegiile lor, fiind datori a plăti însă vămile legale. Negustorii transilvăneni, unguri sau germani, au voie slobodă de a aduce în Ţara Românească sau de a exporta de acolo orice marfă vor voi, de asemenea plătind vama dreaptă.

Al şaptelea. Cît priveşte religia, maiestatea sa imperială şi regală ne garantează exercitarea paşnică a legii noastre şi promite nici slujbele bisericeşti ale episcopilor şi preoţilor noştri a le opri, nici a ne sili pe noi, statutele şi stările ţării noastre să treacă la altă lege.

Al optulea. Boierii şi ostaşii acestei ţări care au săvîrşit fapte vrednice pentru creştinătate şi maiestatea sa

www.dacoromanica.ro

imperială şi regală şi-i vom recomanda noi, vor fi trataţi cu cinste. De asemenea, solii şi trimişii pe care îi vom trimite la maiestatea sa imperială şi regală şi prealuminatului arhiduce Maximilian vor fi primiţi fără întîrziere în audienţă şi le va da un răspuns vrednic de cinste şi de misiunea lor şi vor fi trataţi în mod cuviincios.

Aceasta am întărit prin aceste scrisori, învestite cu propria noastră semnătură şi cu sigiliul nostru autentic.

Făcut şi dat în biserica preafericitului arhiepiscop Nicolae, aşezată pe dealul oraşului nostru Tîrgovişte, la 9 iunie, anul Domnului 1598 şi al 23 al domniei maiestăţii sale ca împărat al Germaniei, al 26 ca rege al Ungariei şi al 23 ca rege al Boemiei.

ŞT. PASCU – VL. HANGA, OP. CIT., P. 411–414, NR. 731; ORIG. LATIN ÎN G. PRAY. DISSERTATIONES HISTORICO-CRITICAE, VIENA, 1774, P. 155–158. ŞI HURMUZAKI. DOCUMENTE, III–1, BUCUREŞTI, 1880, P. 287–288, CUPRINZÎND PRIMA PARTE A TRATATULUI, PÎNĂ LA ARTICOLUL 2.

35

1638, septembrie 19/29, Alba Iulia

Tratat de alianţă între Vasile Lupu, domnul Moldovei, şi Gheorghe Rákóczy I, principe al Transilvaniei, prin care cei doi principi îşi declară reciproc credinţă şi se angajează să rămînă credincioşi Porţii otomane. În acelaşi timp, părţile se obligau să cultive şi să păstreze cu toţi vecinii lor relaţii de prietenie şi bună înţelegere, să nu intre în coaliţii îndreptate împotriva uneia din părţile contractante, iar cînd una din părţi ar fi atacată din exterior, să i se acorde „ajutoare corespunzătoare, după cerinţele situaţiei". Se stipulează

www.dacoromanica.ro

interdicția pentru domnul moldovean de a porni o acțiune militară împotriva lui Matei Basarab fără știrea și consimțământul prealabil al lui Rákóczy.

Noi, Gheorghe Rákóczy, din mila lui Dumnezeu principe al Transilvaniei, stăpîn al teritoriilor regatului Ungariei și comite al secuilor etc., facem cunoscut în persoană, noi înșine, ca să fie amintire și mărturie pentru toți cei ce au interes, că între noi și preailustrul voievod Vasile, din mila lui Dumnezeu principe al statului Moldovei și stăpîn ereditar, încă de la începutul domniei lui interveniseră relații de vecinătate pașnică și binevoitoare și legături de prietenie, deși acestea, în timpul scurs mai înainte, începeau să fie împiedicate și să se schimbe din pricina anumitor fapte și cauze. Domnia sa prealuminatul Vasile-Voievod cerîndu-ne printr-un trimis al său cu depline puteri și preaonorat să refacem și să întărim între noi vechile relații de vecinătate și de bună înțelegere, iar noi, avînd în vedere că și noi înșine, ca și domnia sa prealuminatul Vasile-Voievod, sîntem credincioși unuia și aceluiași prea puternic împărat și că așteptăm deopotrivă sprijin și apărare de la puterea sau autoritatea sa și că ne îndreptăm deopotrivă spre ea, fiind tot mereu gata cu cugetul să cultivăm și să păstrăm cu toți vecinii noștri relații de bună înțelegere și prietenească bunăvoință, îndemnați de aceste motive, făgăduim noi înșine și ne obligăm în fața măriei sale prealuminate și asigurăm și pe domnia sa Vasile-Voievod, pe cuvîntul nostru de principe și cu creștinească bunăcredință, că din nici o pricină și în nici vreun chip noi nu-i vom fi dușmani sau vrășmași domniei sale prealuminate. Pagubă, atingeri nici lui însuși, nici stăpînirii sale nu-i vom face sau îi vom aduce, ci vom cultiva și vom întreține cu măria sa prealuminată relații de cea mai bună vecinătate. Din nici un loc, fie împotriva persoanei sale, fie împotriva stăpînirii sale, nu vom strînge dușmani sau vrășmași, nici nu-i vom ațîța sau trimite împotrivă. Ba, dacă vreunii ar dori să vină sau să plece, vom încerca și ne vom sili să-i întoarcem, unul singur, împăratul preaputernic, făcînd excepție dintre aceștia.

www.dacoromanica.ro

Mai mult, dacă în vreun chip l-am şti pe domnia sa în nenorocire sau vătămat, vom căuta, intervenind cu blîndeţe şi cu prietenie, să-l liniştim şi să-l mulţumim. Dacă vreodată, împotriva domniei sale prealuminate şi în contra voinţei împăratului, răuvoitori şi invidioşi sau duşmani ar conspira, chemaţi de el la timp — cu ajutoare corespunzătoare, după cerinţele situaţiei — vom fi alături şi-l vom ajuta pe domnia sa. Dacă din vreun loc vom vedea fapte sau intenţii vătămătoare urzite împotriva preaînălţatului domn Vasile-Voievod, îl vom încunoştinţa la timp despre acestea şi, pe cît va fi cu putinţa noastră, ne vom opune la ele.

În toate acestea însă îl scoatem din cauză pe preaputernicul împărat.

Şi împotriva voievozilor străini, pe cît ne stă în putinţă, vrem să-i fim alături cu bunăvoinţa şi ajutorul ce i se cuvine în caz de apărare. Adăugăm şi faptul că domnia sa prealuminatul Vasile-Voievod să nu păşească şi să nu pornească fără ştirea şi consimţămîntul nostru, sub nici un motiv şi în nici un chip cu arme şi război — ca duşman — împotriva lui Matei-Voievod sau a ţării acestuia. Noi vom respecta întocmai aceste garanţii ale noastre şi vrem ca ele să se menţină aşa dacă şi domnia sa prealuminatul Vasile-Voievod va fi îndeplinit şi săvîrşit în totul şi pînă la capăt făgăduielile făcute nouă şi obligaţiile ce şi le-a luat.

Ca să întărim acest lucru, noi, la rîndul nostru, dăm şi încredinţăm aceluiaşi domn Vasile-Voievod documentul de faţă, subscris de mîna noastră şi întărit cu pecetea noastră.

Dat în oraşul nostru Alba Iulia în ziua a douăzeci şi noua din luna lui septembrie, în anul Domnului una mie şase sute treizeci şi opt.

Gheorghe Rákóczy

N. IORGA. *STUDII ŞI DOCUMENTE CU PRIVIRE LA ISTORIA ROMÂNILOR*, VOL. IV, BUCUREŞTI, 1902, P. 209-210, NR. 54, ORIG. LATIN.

www.dacoromanica.ro

36

1638, octombrie 13/23, Bucureşti

Tratat încheiat între Matei Basarab, domn al Ţării Româneşti, şi Gheorghe Rákóczy I, principe al Transilvaniei, prin care sînt amintite neînţelegerile din trecut şi se restabileşte prietenia între părţi, urmînd ca Matei să dea anual lui Rákóczy 5 000 de florini şi doi cai [1].

Noi, sfetnicii şi boierii Ţării Româneşti şi tot poporul mirean şi ecleziastic al ţării, supuşi ai preastrălucitului domn al nostru, preaînduratului voievod de acum Matei Basarab, facem cunoscut pentru memorie şi mărturie tuturor şi fiecăruia cine va citi sau va auzi actul de faţă cum că noi, ştiind pe preastrălucitul şi preaînaltul principe Gheorghe Rákóczy, din graţia lui Dumnezeu principele Transilvaniei, domnul părţilor regatului ungar şi comitele secuilor, că ar fi avut oarecare neînţelegeri de curînd cu preastrălucitul principe domnul nostru şi cu noi înşine, deci pentru a nu se mai învenina şi creşte supărarea, ci prin tratatul de faţă să se menţină legătura bunei vecinătăţi, deoarece am resimţit buna protecţiune şi binefacerile preastrălucitei sale înălţimi către noi de cîte ori a fost trebuinţă, aşadar, supunîndu-se în toate voinţei preastrălucitului principe domn al nostru a se restabili pe deplin prietenia între măriile lor, am conces şi promitem în bună credinţă, pe sfînta treime şi pe mîntuirea sufletelor noastre, dimpreună cu preamăritul principe Matei Basarab, domnul nostru, a da fără nici o daună şi zăbavă, începînd de la anul de faţă în toţi anii la ziua de păresimi, adică la ziua de 6 martie stil nou sau la 24 februarie stil vechi, suma de 5 000 florini de argint bani buni din zeciuiala oilor transilvănene ce pasc

[1] Este reînnoit prin tratatul încheiat la 14 mai 1640 la Alba Iulia (vezi F. C. Nano, *op. cit.*, p. 43, şi N. Iorga, *Studii şi documente cu privire la istoria românilor*, vol IV, p. 217) şi prin alt tratat din 22 aprilie 1647 (N. Iorga, *op. cit.*, p. 26).

www.dacoromanica.ro

în ţara noastră, care dare să rămînă nestrămutată în tot cursul vieţii preastrălucitului nostru domn Matei Basarab, Dumnezeu să-i lungească zilele fericite !

De asemenea, vom respecta cu sfinţenie în toate punctele şi clauzele convenţiunea de mai înainte a preastrălucitului nostru domn actual cu preastrălucitul şi preaînaltul principe al Transilvaniei, Gheorghe Rákóczy. Mai promitem că tot la ziua de 6 martie stil nou, dimpreună cu banii de mai sus, vom trimite preastrălucitului principe cîte un bun cal turcesc de rasă cu scări de argint, cu preţios pieptar de sîrmă de aur, cu toate ornamentele demne de un principe, precum şi un bun cal castrat. Dacă nu vom îndeplini acestea în tot sau într-o parte cît de mică, atunci preastrălucitul principe al Transilvaniei, Gheorghe Rákóczy, va fi şi el liber de orice obligaţiuni către Ţara Românească. Pentru păzirea tuturor acestora, aşa să ne ajute Dumnezeu şi să mîntuiască sufletele noastre.

Spre mărturie şi întărire am dat zisului preastrălucit principe al Transilvaniei actul de faţă, întărit cu subscrisurile şi sigiliile noastre.

Dat în Bucureşti, 23 octombrie stil nou, anul Domnului 1638.

M. MITILINEU, OP. CIT., P. 65–66; ORIG. LATIN ÎN ARHIVA CAPITLULUI DIN ALBA IULIA.

37

1645, aprilie 12/22

Tratatul dintre Ludovic al XIV-lea, regele Franţei, şi Gheorghe Rákóczy I, principele Transilvaniei, prin care Franţa şi Suedia se angajau să obţină pentru

www.dacoromanica.ro

principele Transilvaniei consimțămîntul Porții otomane în scopul atacării Austriei. Aliații se obligau să întrețină în armata principelui, pe cheltuiala lor și pe tot timpul cît va dura războiul, trei mii de oameni puși sub comanda lui. Totodată, în virtutea acelorași clauze, cele două coroane făgăduiau principelui sprijin pentru păstrarea tronului Transilvaniei, atît pentru el cît și pentru moștenitorii lui, în cazul în care ar fi fost amenințați de Casa de Austria.

Alteța sa principele Transilvaniei mărturisind de mai mulți ani maiestății sale preacreștine, prin ambasadorii săi și prin scrisori, planul pe care-l are, pentru statornicirea libertății obștești și pentru dragostea față de patria sa, de a intra în alianța făcută între maiestatea sa preacreștină, regina și coroana Suediei și alte confederații cu prilejul primejdiei ce amenință Germania și alte regate creștine... maiestatea sa preacreștină nevrînd să părăsească pe alteța sa într-un asemenea plan lăudabil și nici de a pierde prilejul de a aduce creștinătății o pace universală... m-a trimis pe mine, Anton de Croissi și de Marsilli, consilier în parlament... pentru a mărturisi dragostea deosebită a regelui față de pomenitul principe, a-i oferi lui și stărilor din Ungaria și Transilvania ocrotirea maiestății sale și de a trata în același timp anumite puncte sau condiții care au fost propuse pentru a încheia o alianță... ...După mai multe consultări și sfătuiri serioase, noi ne-am înțeles asupra articolelor următoare :

I. Maiestatea sa preacreștină va lua sub ocrotirea sa pe alteța sa principele Transilvaniei și pe soția sa... pe urmașii săi... toate și fiecare din stările și ordinele din Ungaria și Transilvania supuse lui și care ascultă de el, făgăduindu-le a folosi grija pentru a fi repuși în libertățile lor vechi în cazul că ei au suferit vreo știrbire, și dacă se va întîmpla că austriecii și părtașii acestora sau alți dușmani ai lor, ori care ar fi, ce ar apare cu prilejul acestui război, atacîndu-i sau turburîndu-i în privilegiile, imunitățile, bunurile și domeniile lor, maiestatea sa preacreștină îi va apăra și le va acorda la timpul său un ajutor îndestulător.

www.dacoromanica.ro

II. Regele, cu prilejul acestei alianțe și a protecției pe care și-o ia și pe care trebuie să o dea, nu va avea niciodată, sub vreun pretext oarecare, nici o pretenție cu privire la regatele Ungariei și Transilvaniei.

III. Dacă principele sau, după moartea lui, văduva sa, urmașii și copiii săi ar fi... cît timp ține această alianță, lipsiți de cei pomeniți de mai sus de pămînturile și bunurile lor aflătoare atît în Ungaria cît și în Transilvania, regele făgăduiește că le va dărui din partea sa în toți anii, pentru o întreținere cinstită, 20 000 richedali... și aceasta pînă cînd vor fi repuși în pămînturile și bunurile lor, fie pe calea războiului, fie a păcii, sau, dacă plata acestei sume nu va fi susținută de rege, le va dărui, împreună cu regina și coroana Suediei, de îndată... o întreținere cinstită și cuvenită unui principe.

IV. Pentru ca principele să poată mai ușor suporta greutățile și cheltuielile războiului, regele îi va număra de la început 100 000 richedali la Constantinopole pentru cheltuielile primului an, socotiți de la 1 februarie 1644 pînă la 1 februarie 1645, și el va avea grija de a-i plăti în toți anii următori... pomenitului principe sau urmașilor săi care vor continua războiul potrivit acestei alianțe, din partea sa, dacă nu se va hotărî altfel între rege și regina Suediei, 75 000 richedali, anume jumătate la 1 august și restul la 1 februarie din anul viitor.

V. Deoarece va fi greu regelui să dea jumătate din numărul de 3 000 de oameni făgăduiți de coroana Suediei, el va dărui în fiecare an principelui sau urmașilor săi, care vor continua războiul potrivit condițiilor acestei alianțe, 48 000 richedali pentru a ridica în Germania, a echipa și a înarma și a întreține 1 500 oameni pedestrași, și, deoarece principele a ridicat deja de cîteva luni și ridică încă în fiecare zi ⟨ostași⟩, această sumă întreagă îi va fi plătită la 1 august viitor și în anii următori, jumătate la 1 februarie și cealaltă jumătate la 1 august...

VI. Regele nu va face nici o pace sau armistițiu cu casa de Austria, nici cu vreun aliat sau părtaș al ei în acest război fără știrea și încunoștințarea și spre paguba alteței sale principelui sau, după moartea sa, în a urmașilor săi, care vor continua războiul potrivit acestei ali-

www.dacoromanica.ro

anţe ; maiestatea sa va face, dimpotrivă, să fie cuprinşi în pacea generală, într-o formă cinstită şi cu totul sigură, alteţa sa principele şi soţia sa, care sînt părţi în acest tratat, urmaşii, copiii şi toţi moştenitorii lor, precum şi stările din Ungaria şi Transilvania care sînt aliate sau părtaşe principelui şi el făgăduieşte că va avea grijă de a le păstra libertăţile, avantajele şi toate bunurile pe care le stăpînesc sau pe care le vor stăpîni în viitor...

VII. Scopul regelui fiind de a statornici, prin arme sau printr-un tratat, o pace generală şi sigură pentru creştinătate, de frică că, după ce în chip fericit a obţinut-o, tratatul să fie călcat, casa de Austria, aliaţii şi părtaşii săi în acest război rupînd în chip nedrept şi în paguba condiţiilor care vor aduce pacea cu principele Transilvaniei, regele făgăduieşte că va depune stăruinţe şi va lucra pe lîngă aliaţi pentru a reveni la condiţii rezonabile şi sigure, care vor avea loc după pacea generală, în care principele, soţia sa, care intră în această alianţă, urmaşii şi copiii săi, stările din Ungaria şi Transilvania cuprinse în această alianţă să poată fi în linişte deplină...

VIII. Regele făgăduieşte de a depune străduinţe pentru a statornici şi păstra pacea, pe care principele Transilvaniei şi înaintaşii săi au păzit-o şi o păzesc, cu ţările şi popoarele ce le sînt vecine, precum, de asemenea, libertatea principelui şi a stărilor din Ungaria şi Transilvania nu numai cît va dăinui acest război, dar şi după pacea generală.

IX. Alteţa sa principele făgăduieşte, de asemenea, maiestăţii sale preacreştine că el, urmaşii săi şi pomenitele stări ale Ungariei şi Transilvaniei vor continua războiul cu toate puterile pînă la încheierea păcii generale împotriva lui Ferdinand al III-lea, împăratul romanilor, şi împotriva aliaţilor şi părtaşilor săi în acest război, că ei vor întreprinde în fiecare an cîte o expediţie cu puternice pregătiri de război şi că ei vor face astfel ca trupele să atace cît mai mult posibil Ungaria de jos şi ţările ereditare ale împăratului, Austria şi provinciile vecine şi că ele vor ierna, dacă starea de război le va îngădui, în teritoriile casei de Austria.

www.dacoromanica.ro

X. El făgăduieşte, de asemenea, că nici el, nici urmaşii săi, nici pomenitele stări nu vor încheia nici pace, nici armistiţiu cu cei din casa de Austria şi cu aliaţii şi părtaşii ei în acest război şi că ei nu vor face nimic asupra acelora fără îngăduinţa şi voinţa regelui preacreştin ; totuşi ei vor fi liberi, dacă războiul şi binele de obşte o cer, de a întrerupe războiul cel mult pentru trei săptămîni. Dacă totuşi se va întîmpla, împotriva nădejdilor lor, să fie atacaţi sau vor fi ⟨atacaţi⟩ în chip sigur de către turci... în aşa fel încît ei vor fi, astfel, împiedicaţi să poarte războiul fără o primejdie vădită pentru stările lor... şi după ce vor fi încunoştinţat şi înştiinţat din bună vreme pe maiestatea sa, nu vor fi ajutaţi la timp şi îndestulător de către ea ⟨maiestatea sa⟩ sau de către aliaţii săi... în cazul unei nevoi atît de mari, el va fi liber (neputînd rezista altfel războiului) de a face pace cu împăratul romanilor.

XI. Deoarece el făgăduieşte că el şi urmaşii săi şi pomenitele stări vor face această pace în cazul precizat mai sus cu împăratul romanilor şi cu aliaţii şi părtaşii săi în acest război, în aşa fel că maiestatea sa preacreştină şi aliaţii săi în acest război nu vor avea de a se teme de nici o duşmănie din partea sa şi a supuşilor săi, nici din a stărilor şi a aliaţilor săi, prietenia va rămîne neştirbită între cele două părţi, şi el şi draga lui soţie, cuprinsă în această alianţă, urmaşii, copiii şi moştenitorii şi stările şi ordinele Ungariei şi Transilvaniei vor fi cuprinşi în condiţii drepte în pacea generală ce se va face.

XII. Cum maiestatea sa preacreştină... ia sub ocrotirea specială pe toţi prelaţii şi pe ceilalţi, atît clerici cît şi laici, din Ungaria, de religie romano-catolică... alteţa sa principele făgăduieşte că va păstra libertatea religioasă a religiei romano-catolice, libertăţile, drepturile, privilegiile, bisericile şi toate bunurile şi veniturile lor în toate teritoriile pe care le-a ocupat sau le va ocupa prin puterea armelor sau care-i vor reveni lui ; el declară, de asemenea, că aceasta va trebui extinsă în aşa fel încît stările, ordinele şi locuitorii Ungariei de religie elvetică sau reformată şi luterană se vor bucura de toate drepturile, libertăţile, privilegiile, lăcaşurile, casele paro-

www.dacoromanica.ro

hiale şi de venituri, potrivit libertăţilor şi legilor fundamentale ale regatului Ungariei.

XIII. Aşa cum s-a convenit prin art. 5, maiestatea sa preacreştină va da principelui o anumită sumă de bani pentru jumătate din cei 3 000 de oameni pedeştri ; domnul Torstensohn, mareşal de cîmp, a făgăduit în numele maiestăţii sale şi al reginei şi al coroanei Suediei : regina şi coroana Suediei nu-i va da decît 1 500 oameni pedeştri ; coroana Suediei nădăjduieşte că vor fi ridicaţi aceşti 1 500 soldaţi de acum şi pînă în 2—3 luni şi făgăduieşte că-i va prevedea cu ofiţeri buni şi îndestulători...

ST. PASCU ŞI VL. HANGA, *OP. CIT.*, VOL. III, BUCUREŞTI, 1963, p. 411—414; ORIG. FRANCEZ IN DUMONT. *RECUEIL DES TRAITÉS*, VI/1, p. 310—311.

38

1646, martie 25/4 aprilie, Alba Iulia

Tratatul de bună vecinătate şi extrădare între Vasile Lupu, domnul Moldovei, şi Gheorghe Rákóczy I, principe al Transilvaniei, prin care părţile se obligă să extrădeze pe fugarii şi răufăcătorii trecuţi dintr-o ţară în alta.

Noi, Gheorghe Rákóczy... dăm pentru amintire şi mărturie prezentul act că, deoarece am promovat în asemenea măsură problema păstrării păcii şi bunei vecinătăţi cu solul plenipotenţiar trimis la noi al preailustrului voievod Vasile, prin graţia lui Dumnezeu principe al ţării Moldovei şi domn ereditar, oricine ar fi trecut şi s-ar fi refugiat din unul în celălalt din cele două state, adică al Transilvaniei şi al Moldovei, în vremea actualului,

www.dacoromanica.ro

preailustrului domn Vasile-Voievod, oricare ar fi dreptul şi puterea la aceia, nici să nu-şi stabilească locuinţe în regatul nostru, nici să nu-i supună pentru totdeauna vreunii din credincioşii noştri, ci întoarcerea la locurile lor vechi de reşedinţă din Moldova să le fie liberă şi acordată. Şi chiar de unii răufăcători, fie luaţi în seamă pentru vreo crimă, ar fi fugit în chip reciproc din unul în celălalt stat, la dovezi şi mărturii suficiente ale răutăţii sau crimei acestora (totuşi sub legile şi constituţiile întregi şi libere ale regatului nostru al Transilvaniei), să fie predaţi în mîinile părţii lezate şi trimişi la casele lor. Pe lîngă aceasta, voim ca prin prezentul act acelaşi domn, voievod Vasile, să fie înştiinţat şi asigurat că acordul aici mai sus scris, încheiat cu solul plenipotenţiar al preastrălucitei sale stăpîniri privind restituirea fugarilor şi extrădarea răufăcătorilor în modul mai înainte arătat, atît noi înşine îl vom păstra în siguranţă şi în tot timpul domniei sale, cît şi cu ceilalţi credincioşi şi supuşi ai noştri vom face să fie păstrat. După cum întărim şi asigurăm prin vigoarea şi mărturia acestui act al nostru.

Dat în cetatea noastră Alba Iulia, în ziua a 4-a a lunii aprilie, anul Domnului 1646.

Georgius Rákóczy

N. IORGA, *STUDII ŞI DOCUMENTE*, VOL. IV, BUCUREŞTI, 1902, P. 233 234, NR. 70, ORIG. LATIN; MSS. ÎN BIBLIOTECA BATTHYÁNYI.

39

1656, mai 17/27, Moscova

Tratatul încheiat de Gheorghe Ştefan, domnul Moldovei, cu ţarul Rusiei Alexei Mihailovici, prin intermediul solilor moldoveni chir Ghedeon, mitropolitul

www.dacoromanica.ro

Moldovei, şi Grigorie Neaniul, logofăt al doilea. Actul cuprinde, la început, o introducere protocolară prin care cei doi soli moldoveni prezintă situaţia în care se află Moldova şi pericolele externe care o pîndesc din partea turcilor. Sînt expuse apoi în zece articole cerinţele domnitorului moldovean.

.

Punctele domnului nostru şi ale ţării întregi pe care le cer de la credinciosul şi singur stăpînitorul ţar cei care au nevoie, rugîndu-se.

I. Rînduielile noastre şi ale ţării noastre să nu se strice, ci, precum am trăit şi s-au condus în această lume ceilalţi domni vechi ai ţării noastre, acei care nu erau în închinarea şi sub cîrmuirea împărăţiei turcilor, în felul acela şi în aceeaşi rînduială să vieţuim şi să ne conducem şi noi împreună cu toată ţara noastră.

Că, deşi domnii de mai tîrziu au fost sub cîrmuirea şi în închinarea împărăţiei turcilor, precum sîntem şi noi, şi cu toate că turcii au luat chiar tribut de la aceia dinaintea noastră şi de la noi şi din ţară, cinstea domniei însă şi rînduiala ţării cu nimic n-au stricat.

II. Domnia să nu se schimbe, ci ori de cîte ori se întîmplă şi are loc plecarea din această lume a domnului nostru către Dumnezeu, precum este datoria întregii firi omeneşti, urmaşul să fie din ţară, cum a fost de la început rînduiala şi obiceiul ţării, şi să nu se pună domn strein şi dintr-un alt neam de oameni.

III. Cinstea şi rînduiala domniei să nu se strice, precum n-au fost stricate nici de păgîni, ci cu mai multă milă şi bunăvoinţă de la măria ta, domnia să fie confirmată în cinstea şi rînduiala de mai înainte şi de măria ta.

IV. Domnul Dumnezeu să dăruiască putere marii şi puternicei tale împărăţii peste păgîni şi peste toate popoarele necredincioase. Noi, împreună cu toţi cîţi locuiesc în acea ţară, mai rugăm pe măria ta pentru cîteva cetăţi care sînt la hotarul ţării noastre şi pe care le ţin acum păgînii subt cîrmuirea lor. Cetăţile acelea să ne miluieşti, măria ta, ca să fie iarăşi în hotarul ţării

www.dacoromanica.ro

noastre şi în stăpînirea noastră, precum au fost dintru început la domnii vechi, înainte de a le fi luat turcii, şi să fie cu porunca măriei tale să punem oameni din ţara noastră în acele cetăţi precum au fost şi mai înainte şi să avem ordin şi poruncă de la măria ta, că putere avem, să luăm cetăţile acelea din mîinile turcilor şi tătarilor.

V. [Protecţia] Măriei tale să fim îndatoraţi a o răsplăti precum se cuvine, cu daruri mari, o dată pe an, în toţi anii pînă în veci ; dar tribut din ţara noastră şi de la noi să nu ei cum ne-au luat păgînii, pentru că pe tine te-a învrednicit Domnul Dumnezeu şi eşti împărat mare, crednicios şi pravoslavnic, ca să avem şi noi, săracii şi supuşii tăi, linişte şi odihnă în marea ta împărăţie.

VI. Cu plecăciune şi metanie pînă la pămînt, cu inimă curată, supusă şi smerită, cu mare dorinţă şi evlavie creştinească ne rugăm şi cu lacrămi în ochi cădem la preastrălucitele şi sfintele trepte ale sfintei tale împărăţii ca să fie milostivă şi îndurătoare pentru noi şi pentru toţi supuşii tăi care locuiesc în această ţară, cîţi ne găsim acolo şi locuim între păgîni — turci şi tătari —, cărora, deşi stau tot timpul asupra noastră, nu le sîntem credincioşi. Dar să ştii, împărate îndelung înzilit, că, după cum ne sosesc veşti din acele părţi, hanul ar vroi să se ridice cu toată puterea tătarilor ca să vină cu ajutorul polonilor ! Împărate îndelung înzilit, aceia au putere mare să ne ia şi pe noi în mijlocul lor şi să ne ducă în război împotriva măriei tale, şi noi neputînd să rezistăm în contra lor, de nevoie se va întîmpla după ordinul şi porunca lor. Că, dacă noi am voi să le rezistăm şi să ne împotrivim lor, ei au putere să ne zdrobească şi să ne ducă în sclavie, cît să nu mai rămînă nimic aci decît numai pămîntul ; pentru aceasta ne rugăm şi cădem la sfînta şi marea ta împărăţie ca să avem crezămînt la măria ta că inima noastră este curată, supusă şi plecată sub puternica şi sfînta dreaptă a măriei tale.

VII. Domnul Dumnezeu să dăruiască sănătate măriei tale, prosperitate şi biruinţă împotriva duşmanilor tăi şi să vedem şi noi ziua aceea precum s-a întîmplat polo-

www.dacoromanica.ro

nilor şi în celelalte părţi la fel ; şi, cînd armatele măriei tale vor porni împotriva păgînilor, noi să fim pregătiţi şi obligaţi să ieşim cu toţi locuitorii ţării împreună cu armatele măriei tale în contra păgînilor.

VIII. Pentru aceste puncte pe care le cerem de la măria ta, cădem şi cu lacrimi în ochi ne rugăm ; iar dacă măria ta primeşte rugarea şi poftirea noastră, a supuşilor săi, să ne dăruiască pentru nevoile noastre şi punctele acestea un hrisov pe care să-l avem mîngîiere în multele noastre nevoi şi apăsări şi drept încredinţare pentru punctele acestea.

IX. Mai cerem de la măria ta o scrisoare binevoitoare pentru oamenii noştri ca să-i putem trimite întotdeauna la măria ta cu veşti şi scrisori din părţile acestea ; şi oameni de-ai noştri să nu lipsească niciodată de la măria ta.

X. Domnul nostru mai cere de la măria ta să zugrăvim aici cîteva icoane sfinte pentru o mînăstire pe care o zideşte acum domnia sa, Ghedeon, arhiepiscop şi mitropolit al Sucevei şi al întregii Moldovei. În locul măriei sale domnului nostru, Io Gheorghe Ştefan-Voievod, şi în locul arhiereilor şi a boiarilor şi a toată ţara Moldovei singur am scris şi cum sîntem plecat supt talpele împărăţiei sale în veci.

Az Grigorie Neaniul, Vtorii logofăt, am scris precum au fost învăţătura măriei sale domnului nostru, Gheorghe Ştefan-Voievod, cu mîna mea am scris.

În anul mîntuirii 1656, indictionul 9, luna mai, în 7.

Ghedeon, Arhiepiscop şi Mitropolit Suceavskii i văsăi Zemlea Moldavskoi.

În locul Măriei Sale Domnului nostru Io Gheorghe Ştefan-Voievod şi în locul arhiereilor şi a boiarilor şi a toată ţara Moldovei singur am scris cum sîntem plecat suptu talpele Împărăţiei Sale în veaci.

Az Grigorie Neaniul, Vtorii logofăt, am scris precum au fost învăţătura Măriei Sale Domnu nostrului Gheorghe Ştefan Voievod, cu mîna mea am scris.

www.dacoromanica.ro

Macarios, din mila lui Dumnezeu, Patriarh al Antiohiei şi al întregului răsărit (în l. arabă).

„Precum scrie şi adevereşte fratele şi coliturghisitorul meu, preafericitul patriarh al Ierusalimului, chir Paisie, asemenea adeveresc şi eu că Ştefan-Vodă nu va ieşi cu toată ţara lui din supunerea ţarului şi pentru aceasta dau scrisoarea de faţă cu iscălitura mea ; iar dacă va ieşi, vom socoti pe el şi toată ţara lui afurisit şi de neiertat".

„REVISTA ISTORICĂ ROMÂNĂ", ANUL III, 1933, p. 241–246, ORIG. GREC ŞI TRAD. ROM.

40

1656 (7164), iunie 19/29, Moscova

Tratat de comerţ încheiat între ţarul Alexei Mihailovici al Rusiei şi Gheorghe Ştefan, domn al Moldovei, prin care se acordă negustorilor moldoveni libertatea să facă negoţ în toată Rusia.

Cu mila lui Dumnezeu, de la marele împărat, ţar şi marele cneaz Alexei Mihailovici, al cei mari şi cei mici si albei Rusii de sine stăpînitori, al Moscovei, al Kievului, al Vladimirului, al Novgorodului ţar etc. Către Ştefan-Voievod şi stăpînitorul ţării Moldovei milostivă cuvîntare. Înaintea împărăteştii noastre măriri s-au înfăţişat cu plecată rugăminte trimişi către împărătească noastră mărire, mitropolitul Sucevei Ghedeon şi boierul al 2-lea logofăt Grigorie, ca noi, împărătească noastră mărire, să ne milostivim a da slobozenie norodului negoţăresc din ţara Moldovei de a neguţa în rusienească noastră împărăţie cu orice fel de mărfuri şi a negoţări cu slobod negoţ. Deci noi, marele împărat, împărătească noastră

www.dacoromanica.ro

mărire, ne-am milostivit şi am slobozit ca norodul neguţătoresc din stăpînirea ţării tale, Moldovei, să vie în moscăciasca noastră împărăţie cu tot felul de mărfuri şi să facă negoţ cu slobodă comerţie. Şi după a noastră împărătească milostivire, norodul neguţătoresc din ţara Moldovei este slobod în rusieneasca noastră împărăţie de a intra şi a ieşi şi a negoţări cu slobod negoţ, pururea, fără oprire sau păgubire oriunde ar fi. S-au scris în curtea împărăţiei noastre în împărătească cetate a Moscovei, la anul de la zidirea lumii 7164 ⟨1656⟩, iunie 29 zile.

Cu mila lui Dumnezeu, marele împărat etc.

NICOLAE IORGA. *STUDII ŞI DOCUMENTE*, VOL. IV, p. 244–245; TEXT ROM. DUPĂ ORIG. RUS.

41

1688, decembrie 28/7 ianuarie 1689

Tratat între Şerban Cantacuzino, domn al Ţării Româneşti, şi Ioan şi Petru, ţarii Rusiei, prin care ţarii, răspunzînd propunerii lui Şerban ca ei să intervină pentru eliberarea Ţării Româneşti de sub jugul turcesc, asigură că vor porni război în primăvară, însă domnul muntean să nu se supună altei ţări şi să ia parte cu oastea sa la lupte alături de cea rusă.

Cu mila lui Dumnezeu, în sfînta treime lăudat, de la prealuminaţii şi autocraţii, mari domni, ţari şi mari prinţi Ioan Alexievici, Petru Alexievici şi marea doamnă binecredincioasa ţarevna şi marea principesă Sofia Alexievna, autocraţii tuturor Rusiilor, mare şi mică şi albă,

www.dacoromanica.ro

și a multor domenii și pământuri de răsărit și apus și nord, succesori strămoșești și domni și suverani. Cuvîntul grațios al maiestăților noastre imperiale către Ioan Șerban Cantacuzino, voievod și suveran al pământului muntenesc.

Prin arhimandritul Isaia din mînăstirea Sf. Pavel, din sfîntul Munte Athos, tu ne-ai scris nouă, marilor domni, maiestăților noastre imperiale, complimentîndu-ne și felicitîndu-ne împreună cu tot poporul binecredincios, și cereți de la maiestățile noastre imperiale ajutor și misericordie și ne comunicați cum poporul creștin din părțile voastre suferă jugul păgînesc, munci și distrugere, asupriri și alte răutăți, pentru aceea dară rugați pe noi, marii domni, maiestățile noastre imperiale, ca să ne aducem aminte și să ne îndurăm de asupririle și suferințele popoarelor binecredincioase din țările voastre și că sfînta biserică a Răsăritului se clatină și, în astfel de suferințe fiind, așteptați scăparea voastră ca noi, mari domni, maiestățile noastre imperiale pentru numele lui Dumnezeu și pentru ridicarea și întărirea sfintei biserici a Răsăritului, să binevoim a vă scăpa. Ați ordonat susmenționatului arhimandrit să ne supuie cererea voastră și rugați ca să-i dăm grațioasa și credincioasa noastră ascultare.

Și noi, mari domni, maiestățile noastre imperiale, am ordonat aproapelui nostru boiarinului prinț Vasile Vasilievici, păstrătorul marei peceți imperiale și însărcinat cu afacerile străine, și voievodului de curte și locotenent al Novgorodului și boiarului prinț marelui Perm Alexei Vasilievici Golițîn, cu tovarășii lor, ca să asculte comunicarea verbală a trimisului vostru arhimandrit, carele a arătat ca noi, mari domni, maiestățile noastre imperiale, să binevoim să liberăm pe voi toți binecredincioși creștini de sub jugul tiraniei și să vă primim în veșnica supunere a maiestății noastre imperiale și să trimitem oștile noastre în Bugeac, iară altele cu bărci pe Dunăre, iară tu, voievod și suveran al pământului muntenesc, cu toate oștile tale vei veni în ajutorul oștilor noastre, și pentru ocuparea Crîmului să lăsăm o parte din oștile noastre în Zaporojia.

www.dacoromanica.ro

Şi noi, mari domni, maiestatea noastră imperială, pe tine, voievod şi suveran al pămîntului muntenesc, şi pe toţi binecredincioşii creştini trăitori în părţile voastre, pentru dorinţa voastră către noi şi pentru că căutaţi graţia noastră sub cuvîntul uneia şi aceleiaşi religiuni creştine, dorind să fiţi cu pămînturile voastre sub autocrata mîna noastră imperială, cu milostivire lăudăm şi nu vom lipsi de a îngriji despre voi şi despre toţi binecredincioşii creştini ce se găsesc sub jugul păgînesc, ca milostivul Domnul Dumnezeu să vă scape de nişte asemenea suferinţe şi întristări. Şi am arătat noi, maiestatea noastră imperială, în numele lui Dumnezeu, graţie pentru voi şi pentru tot poporul binecredincios ce este sub jugul păgînesc şi pentru întreaga creştinătate, şi mai cu osebire auzind despre ruinarea voastră, în strîmtorare, fiindcă avem nestrămutatul nostru scop ca să trimitem pe apropiaţii noştri boiarini şi voievozi, cu însemnate oştiri călăreţe şi pedestre, chiar asupra Crîmului, ca, cu ajutorul lui Dumnezeu, să împrăştiem locaşurile lor necredincioase şi să distrugem cuibul lor păgînesc, fiindcă sînt păgîni şi fac provinciilor creştine şi mai cu seamă pămînturilor voastre devastări şi multe rele. Cunoaşteţi şi voi că Poarta otomană, în afacerile războinice, are cea mai sigură speranţă de apărare în hanul Crimeii şi în ordia Belogorod, şi de aceea se vor duce apropiaţii noştri boiarini şi voievozi cu puterile noastre imperiale în călătoria sus-menţionată chiar la începutul primăverii, pe la jumătatea lui aprilie, ca să ajungă la locuinţele păgîneşti.

Şi tu, suveran şi voievod al pămîntului muntenesc, şi toţi pravoslavnicii locuitori din părţile noastre, atît cei spirituali cît şi cei mireni, veţi şti că despre libertatea voastră de sub jugul păgînesc vom avea grijă pentru voi, exprimîndu-vă graţia noastră imperială ; asemenea veţi fi auzit de numeroasele oştile noastre imperiale care mai înainte de aceasta vor fi trimise pentru distrugerea inamicului şi fiţi siguri în graţia noastră imperială, în consideraţiunea aceleiaşi religiuni ortodoxe creştine şi să vă ţineţi tari şi nestrămutaţi, şi la alte staturi să nu vă anexaţi, nici să vă supuneţi ; şi acte afirmative de supunere să nu faceţi şi să nu săvîrşiţi făgăduieli şi jură-

www.dacoromanica.ro

minte de supunere ; ci, gătindu-te tu, voievod, atît cu ai tăi, cît şi cu alte oştiri creştine, să mergi însuţi sau să trimiţi pe altcineva cu oştile tale să se întrunească cu oştile boiarinilor şi voievozilor noştri, care în primăvară se vor trimite asupra Crimeii, prin acele locuri pe unde va fi mai înlesnicoasă întîlnirea, şi anume către oraşele turceşti aflate pe Dnipru, ca, cu ajutorul lui Dumnezeu, să smerim pe mîndrii păgîni. Iară pe voi toţi pravoslavnicii creştini să vă liberăm de sub jugul lor. Dacă însă, cu ajutorul lui Dumnezeu, oştile noastre imperiale vor zdrobi pe acelea ale inamicului a toatei creştinătăţi, atunci noi, marii domni, vom ordona oştilor noastre ca, cu tine sau cu oştile tale ce le-ai trimis, să meargă şi asupra ordiei din Belogorod şi altor locuri păgîneşti de acolo. Şi pe voi, cu toate oraşele şi pămînturile voastre, vom binevoi a vă primi sub autocrata maiestăţii noastre imperiale mînă, şi oştile noastre să vă apere de inamicii sfintei cruci a Domnului, şi vă vom avea în graţioasa noastră milostivire.

Iar tu, voievod şi suveran al tuturor ortodoxilor creştini, vei avea nestrămutata îngrijire ca să vii la oştile boiarinilor unde vei socoti mai bine, dar fără întîrziere şi cu pază despre inamici ; asemenea vei avea cea mai desăvîrşită speranţă, fără cea mai mică bănuială, că maiestăţile noastre imperiale, în consideraţiunea uneia şi aceleiaşi religiuni ortodoxe, nu vom lipsi, cu ajutorul lui Dumnezeu, de a apăra tot neamul creştinesc, cu ajutorul preasfintei născătoare de Dumnezeu şi pururea fecioarei Maria şi cu rugăciunile tuturor sfinţilor din Moscva şi Kievopecerska, făcători de minuni, şi vă vom apăra de inamici şi graţia noastră imperială niciodată nu va înceta de a vă apăra şi întru toate să aveţi speranţă. Iar tu, voievod, cînd vei porni cu oştile tale spre a te împreuna cu ale noastre sau vei trimite pe altcineva cu acele oşti, ne vei scri despre aceasta, precum şi despre alte scopuri şi voinţe ce vei avea prin trimisul nostru ; carele pentru acest sfîrşit ţi s-a trimis cu sus-menţionatul arhimandrit, ca să avem grabnică cunoştinţă.

Înaintea acesteia noi ţi-am trimis diplomul asigurător prin grecul Dementie, care nici pînă acum nu s-a înapoiat la noi, şi noi nimic nu ştim despre scopul vostru.

www.dacoromanica.ro

Pe sus-numitul arhimandrit l-am salariat prin graţiozitatea noastră imperială şi am ordonat să vi-l libereze; iar ceasornicele cu ornamente de aur ce ne-ai trimis, noi, marii domni, am binevoit a le primi cu graţiozitate.

GHENADIE PETRESCU, DIMITRIE A. STURDZA, DIMITRIE C. STURDZA. *ACTE ŞI DOCUMENTE RELATIVE LA ISTORIA RENAŞTERII ROMÂNIEI*, VOL. I, BUCUREŞTI, 1888, P. 12–14; TEXT ROM. DUPĂ ORIG. RUS.

42

1711, aprilie 13/24, Luţk

Tratat între Dimitrie Cantemir, domnul Moldovei, şi Petru I, ţarul Rusiei, prin care se prevăd integritatea hotarelor Moldovei şi obligaţia ţarului de a nu pune un domn străin şi de a susţine pe D. Cantemir şi familia sa la tronul Moldovei. În caz că turcii ar ocupa Moldova, se asigură domnului moldovean şi familiei sale dreptul de azil în Rusia.

Cu mila lui Dumnezeu, noi, Petru I, ţarul şi autocratul tuturor Rusiilor etc. etc.

Printr-acestea facem cunoscut cui se cuvine a şti că sultanul turcesc, încheind pace pe 30 de ani şi întărind stipulările acestei păci prin jurământ, a reînnoit-o în anul 1710 cu noi, şi tot prin jurământ, acum a uitat făgăduiala sa, călcînd-o fără să aibă cel mai mic motiv din partea noastră, şi într-un mod barbar a maltratat şi jefuit şi la închisoare grea a pus pe ambasadorul nostru şi, prin ridicarea hanului Crimeii cu ordele de Crîm, de Nogai şi Bugeac, în pământul nostru a intrat şi război în contra noastră a început.

www.dacoromanica.ro

Pentru aceea dar, noi, marele domn, maiestatea noastră imperială, chemînd în ajutor pe preaînaltul, nădăjduim în dreptatea armelor sale, noi asemenea i-am declarat război şi am ordonat oştilor noastre ca, sub comanda noastră personală, să intre în pămînturile turceşti, şi sperăm că vom birui pe acest perfid inamic nu numai al nostru, ci şi al toatei creştinătăţi, şi de reaua precugetarea lui, funestă pentru noi, vom scăpa şi că cu armele noastre creştine şi alte popoare creştine aflate sub jugul său barbar se vor emancipa, despre care noi, ca monarh binecredincios al creştinilor, sîntem gata să ne silim, spre mărirea numelui Domnului, fără cruţarea sănătăţii noastre.

Aşadar, luminatul domn şi prinţ al pămîntului Moldovei, Dimitrie Cantemir, ca binecredincios creştin luptător întru Iisus Hristos, văzînd apropierea oştilor noastre, a chibzuit de folositor să se trudească împreună cu noi pentru emanciparea şi a excelentului popor moldav aflat sub stăpînirea sa, împreună cu alte popoare creştine ce se găsesc în suferinţele barbare, necruţînd nici viaţa, nici fericirea sa, şi ne-a supus prin epistolele sale că solicită cu tot pămîntul şi poporul moldav să se supuie maiestăţii noastre imperiale. Noi, văzînd această creştinească rîvnă din parte-i, îl primim sub graţioasa noastră apărare şi consimţim la articolele ce ne-au propus în chipul următor :

Art. I. Luminatul prinţ al Moldovei cu toţi boierii, boiernaşii şi cu oamenii de toate clasele poporului Moldovei şi cu toate oraşele şi locurile acelui pămînt, ca supus credincios, de astăzi se va socoti sub apărarea maiestăţii noastre imperiale şi, după primirea acestui al nostru act, ne va face nouă, marelui domn, mai întîi secret, veşnicul jurămînt şi, spre încredinţare, îl va scrie şi subscrie cu mîna sa cu punerea sigiliului princiar, pe care apoi îl va trimite maiestăţii noastre imperiale cu un om sigur şi credincios, cît mai în grabă, cel mult pe la finele lunii lui mai s.v., şi pînă la intrarea oştilor noastre în pămîntul Moldoviei se va păstra cel mai mare secret. Totodată, el ne va arăta nouă, marelui domn, maiestăţii noastre imperiale, tot putin-

www.dacoromanica.ro

ciosul şi credinciosul serviciu prin corespondenţă şi altele, tot în secret.

Art. II. Cînd însă vor intra oştile noastre în principatul Moldovei, atunci se va comunica luminatului prinţ, ca supusului nostru, să se ataşeze cu toată oastea sa pe lîngă oştile noastre şi împreună să coopereze în contra inamicului şi aliaţilor şi partizanilor ce sînt în contra crucii Domnului, iar noi ne făgăduim ca pe acea vreme s-o întreţinem cu bani din visteria noastră, asemenea ne va ajuta cu preţioasele sale sfaturi despre urmările de acolo şi să fie sub protecţiunea şi supunerea maiestăţii noastre imperiale şi ai moştenitorilor noştri atît el, cît şi urmaşii lui.

Art. III. Drept aceea, noi, marele domn, maiestatea noastră imperială, îl asigurăm şi pentru moştenitorii tronului rusesc că noi nu vom avea dreptul să punem domn în Moldova nici din pămîntul muntenesc, nici din orice familie străină, mai cu seamă că luminatul prinţ Dimitrie Cantemir ne-a arătat credinţa sa ; şi toată familia sa, partea bărbătească, o vom susţine pe tronul Moldovei cu titlul de suveran, afară numai dacă vreunul din acea familie şi-ar schimba religiunea sfintei biserici a Răsăritului sau şi-ar călca credinţa către maiestatea noastră imperială.

Art. IV. Dacă vreun nedemn ar cauza împiedicarea decretelor noastre pentru care s-ar osîndi ori după legea bisericească, ori cea civilă, atunci va moşteni fiul său de se va constata credinţa sa ; iar dacă credinţa acestuia va fi bănuită, atunci va fi altul, capabil, credincios şi nepătat din aceeaşi familie a Cantemireştilor din acest principat care va moşteni demnitatea principiară pînă la cel din urmă succesor, chiar fiind pruncul în pîntece ; guvernarea se va încredinţa epitropilor dintre moldoveni aleşi prin adeziunea maiestăţii noastre imperiale pînă la naşterea moştenitorului.

Art. V. Dacă domnia Moldovei ar fi promisă la alţi domni, atunci acea promisiune se anulează prin aceasta.

Art. VI. După vechile obiceiuri ale Moldovei, toată puterea statului va fi în mîna domnului.

www.dacoromanica.ro

Art. VII. Prințul și boierii Moldovei vor avea drepturi după vechile obiceiuri, fără modificarea legiuirilor lor.

Art. VIII. Prințul, după vechile obiceiuri, va stăpîni toate orașele Moldovei ca proprietatea sa și nu va putea face nici adaos, nici scăzămînt la veniturile acestui principat.

Art. IX. Nobilii și toți supușii principatului Moldovei vor fi supuși ordinelor prințului, fără vreo opunere sau pretexte, cu excepțiunea celor cuprinse în art. III, în care caz nu-i vor da nici o ascultare.

Art. X. Orice justiție depinde de domn și, fără hrisovul domnului, nimic nu va avea tărie. Maiestatea noastră imperială nu va avea nici un amestec într-aceasta.

Art. XI. Hotarele principatului Moldovei, după drepturile sale antice, sînt acelea ce se descriu cu rîul Nistru, Cameneţu, Bender cu tot teritoriul Bugeacului, Dunărea, Muntenia, marele ducat al Transilvaniei și cu teritoriul Poloniei după delimitarea făcută.

Art. XII. Cetățile principatului Moldovei, orașele și alte locuri întărite cu garnizoana princiară pot fi menținute și blocate, după trebuința maiestății noastre imperiale.

Art. XIII. De se va încheia pace între maiestatea noastră imperială și sultanul turcesc, atunci principatul Moldovei niciodată nu va fi lipsit de apărarea și ocrotirea maiestății noastre imperiale și ne vom sili ca protecțiunea maiestății noastre imperiale să fie asigurată Moldovei.

Art. XIV. Dacă inamicul s-ar întări în domnia Moldovei și ar stabili acolo păgînească sa administrare, atunci în acel caz luminatul print al Moldovei, cu permisiunea noastră, are ospitalitatea în imperiul nostru, unde va primi din visteria maiestății noastre imperiale întreținerea anuală, atît cît va fi de ajuns unui domn, precum și urmașii săi vor fi ajutați de maiestatea noastră imperială.

Art. XV. Proprietățile și palaturile ce le are în Țarigrad și le lasă maiestății noastre imperiale, noi în schimb i le dăm în Moscova.

www.dacoromanica.ro

Art. XVI. Ne obligăm noi că moştenitorii maiestăţii noastre imperiale veşnic vor păzi aceste pacte şi le vor păstra cu sfinţenie şi neatinse şi le vor întări.

Art. XVII. Actul şi articolele de faţă vor avea urmare şi putere numai atunci cînd, după cuprinderea lor, luminatul prinţ Dimitrie Cantemir ne va săvîrşi jurămînt de credinţă înaintea sfintei treimi, după cum mai sus s-a zis, şi totdeauna va fi supus decretelor noastre şi ne va servi cu credinţă ; şi acel jurămînt şi puncte le va subsemna cu mîna sa şi le va trimite maiestăţii noastre imperiale şi se va sili în îndeplinirea lor, şi după intrarea oştilor noastre va aduce la jurămînt de credinţă către noi pe toţi nobilii şi boiernaşii, oştirea şi tot poporul Moldovei ; pentru care noi, marele domn, maiestatea noastră imperială, reciproc îl primim şi făgăduim că totdeauna vom apăra de toţi inamicii pe tot poporul Moldovei.

GHENADIE PETRESCU, D. A. STURDZA, D. C. STURDZA, *OP. CIT.*, p. 15–18; TEXT ROM. DUPĂ ORIG. RUS.

43

1718, iunie 10/21, Passarowitz

Tratat de pace între Austria şi Turcia prin care Oltenia, nordul Serbiei cu oraşul Belgrad şi banatul Timişoarei trec sub stăpînirea Austriei.
Se prevede libertatea cultului catolic, cum şi libertatea comerţului. Răufăcătorii vor fi extrădaţi.

În numele sacrosanctei şi indivizibilei trinităţi

După ce în urmă cu doi ani s-a întîmplat, din nefericire, ca pacea şi liniştea între augustul şi preaputernicul împărat al romanilor, Carol al VI-lea (titlul de-

www.dacoromanica.ro

plin), şi serenisimul şi preaputernicul mare sultan Ahmed-han, stăpînitorul otomanilor, al Asiei şi al Greciei — acea pace care fusese încheiată şi stabilită la Carlowitz în provincia Srem, de către predecesorii preaglorioşi ai celor doi principi şi stăpînitori — să se rupă înainte de scurgerea termenului, datorită unor noi neînţelegeri, spre cea mai mare pagubă pentru supuşii aceloraşi, perturbarea şi prejudiciul neguţătorilor şi de aici să se isce un război sîngeros şi ucigător care a adus mari pustiiri provinciilor şi regatelor şi prădăciuni populaţiilor.

Totuşi, cu ajutorul milei cereşti, ambele imperii au luat hotărîri atît de salutare, că s-au gîndit iar la împăcarea spiritelor agitate, cruţînd vărsarea de sînge omenesc şi îngrijindu-se de salvarea şi binele supuşilor. Pentru aceasta, intervenind serviciile serenisimului şi preaputernicului rege al Marii Britanii şi ale preaputernicilor stăpîni ai Ordinelor generale din provinciile unite ale Belgiei, lucrurile s-au adus în situaţia ca soli cu depline puteri să fie trimişi pentru a trata şi a încheia pace şi pentru a reînnoi vechea prietenie într-un anumit loc, unde să se înţeleagă asupra unor condiţii sigure. Astfel, din partea serenisimului, preaputernicului şi neînvinsului împărat al romanilor, preailustrul şi preadistinsul senior Hugo Damian de Virmont, sfetnic împărătesc în treburile de război, comandant suprem al pedestrimii şi înscăunat mai marele oştirii, şi preadistinsul senior Michael de Dalmann, sfetnic împărătesc în treburile de război, iar din partea serenisimului şi preaputernicului, marelui sultan al Imperiului otoman Ahmed-han, preavestitul şi preaînălţatul domn Ibrahim-aga, mai marele peste cel de-al doilea despărţămînt al visteriei turceşti, şi preaînălţatul domn Ahmed-aga, mai marele celui de-al treilea despărţămînt al visteriei; în numele serenisimului şi preaputernicului rege al Marii Britanii, domnul Robert de Sutton, cavaler distins, şi preaînălţatul comite de Coliers, mai marele peste Ordinele generale din provinciile unite ale Belgiei. Ei s-au adunat chiar la începutul lunii la Passarowitz şi în adunare, cum se cuvine unor asemenea feţe, schimbînd ei unele păreri sub cort — după cum e obiceiul — şi folosindu-se unul faţă de altul de de-

www.dacoromanica.ro

plinele puteri ce le aveau, au încheiat această pace cu izbîndă deplină, așa cum au convenit să scrie, în deplină înțelegere în cele douăzeci de puncte ce urmează.

Art. I. Hotarele țărilor Moldovei și Valahiei, aflîndu-se la mijloc și fiindu-le vecine de o parte hotarele Poloniei și de alta ale Transilvaniei, așa cum au fost din vechime, să se deosebească și să fie despărțite de munți, astfel ca în tot locul să se vadă semnele de hotar cele din vechime și să nu se facă vreo schimbare acestor hotare, nici dincolo nici dincoace de ele. Și fiindcă părțile Valahiei așezate dincoace de rîul Olt, împreună cu locurile și întăriturile Severinului sînt în puterea și stăpînirea serenisimei maiestății sale imperiale, așa cum glăsuiește tratatul de pace încheiat, să rămînă în stăpînirea și puterea acestuia, așa cum se află și sînt stăpînite, și tot astfel malul de răsărit al rîului zis mai sus să țină de Imperiul otoman, iar cel dinspre apus să țină de stăpînirea Austriei. Rîul Olt, luîndu-și apele din Transilvania pînă în locul unde și le varsă în Dunăre, iar de acolo pe lîngă malurile Dunării spre Orșova pînă la locul din părțile unde rîul Timoc se varsă în Dunăre — acolo să se tragă hotar așa precum înainte se țineau hotarele prin părțile rîului Mureș. Oltul, cît timp e bun pentru adăparea turmelor și prinderea peștilor și pentru alte nevoi mari de acest fel, să fie folosit deopotrivă de către supușii din cele două părți. Corăbiile care duc mărfuri din Transilvania către Dunăre, cele ale germanilor și supușilor acestora, să li se îngăduie să vină de o parte și de cealaltă și să fie îngăduită folosirea fără piedică și a altor vase mai mici, iar corăbiile încărcate cu grîne să tragă în locuri potrivite dinainte, cu voia a toți cîrmuitorii de la hotare, acolo unde să nu fie piedică venirii negustătorilor. Și cum unii boieri, precum și alți oameni din păturile mai de jos s-au refugiat din Valahia în părțile cezaro-crăiești în timpul războiului cu turcii, aceștia, ca urmare a păcii acum încheiate, vor putea să se întoarcă la casele și familiile lor și, rămînînd acolo, vor putea întocmai ca și ceilalți să se bucure în liniște de căminele, averile și pămînturile lor.

.

www.dacoromanica.ro

Art. VII. Pacea aceasta, deşi s-a încheiat cu buna înţelegere şi după condiţiile stabilite, pentru ca toate ce s-au promis şi au fost primite cu privire la hotare să fie întărite din toate părţile, să se adune cît mai degrabă oameni pricepuţi de ambele părţi, împuterniciţi de bună credinţă şi cu dorinţa de pace, şi aceştia la un loc potrivit, unde au găsit de cuviinţă, adunîndu-se însoţiţi de-ai lor, în răstimp de două luni sau şi mai devreme, dacă e cu putinţă, să tragă şi să statornicească hotarele arătate în articolele de mai sus prin semne vizibile, iar cele statornicite să fie încredinţate spre executare cu grija cea mai mare şi cît mai curînd de ambele părţi.

Art. VIII. Delimitate aşadar prin aceste tratate şi altele ce vor urma, de va fi nevoie, stabilite prin lucrul la faţa locului al trimişilor împuterniciţi sau urmînd a fi stabilite din nou la timpul potrivit, prin străduania împuterniciţilor de ambele părţi, hotarele să fie respectate cu sfinţenie, după legămînt, şi de unii şi de alţii. Şi să nu i se îngăduie nici uneia dintre părţile contractante să pretindă sau să exercite vreun drept sau vreo proprietate pe teritoriul celeilalte părţi, dincolo de hotarele şi de liniile odată stabilite, sau pe supuşii celeilalte părţi să-i subjuge sau să le impună vreun tribut din trecut sau pe viitor şi să-i supună ori să-i împovăreze cu vreun fel de bir sau alte necazuri din cele iscodite de mintea omenească, ci orice schimbare şi încălcare să nu fie îngăduită, aşa cum cere rînduiala.

Art. IX. Pentru a înlătura cu totul orice discuţii, deosebiri sau neînţelegeri ce se vor isca în ce priveşte hotarele asupra vreunuia din articolele acestui armistiţiu sau asupra oricărui lucru, atunci cînd va fi nevoie de o îndreptare grabnică şi la timp, să se statornicească la hotare de ambele părţi, chiar dintr-un început, împuterniciţi aleşi în număr egal : oameni cîtuşi de puţin lacomi, serioşi, cinstiţi, cu judecată, pricepuţi şi animaţi de dorinţa de pace. Şi aceştia adunîndu-se într-un loc potrivit fără oaste, avînd doar un număr egal de însoţitori dintre persoanele cu gînduri paşnice şi scoţînd la iveală toate şi fiecare din neînţelegerile de acest fel, să le asculte, să ia cunoştinţă de ele, să chibzuiască şi să le

www.dacoromanica.ro

stingă cu duhul prieteniei ; apoi să hotărască în ce ordine şi în ce mod amîndouă părţile îi vor sili pe oamenii lor şi pe supuşi ca fără amînări şi pretexte să respecte o pace sinceră şi temeinică, sub ameninţarea de pedepse din cele mai aspre. Dacă s-ar ivi chestiuni grabnice şi însemnate care nu pot fi rezolvate şi lămurite de împuterniciţii de ambele părţi, atunci acelea să fie îndreptate către cei doi preaputernici împăraţi, ca aceştia doi să poată găsi calea ca să le lămurească, să le rezolve şi să le stingă, aşa cum asemenea neînţelegeri, pe cît e cu putinţă, să fie lămurite într-un timp foarte scurt, şi rezolvarea lor să nu fie în nici un chip nesocotită sau amînată. Apoi fiindcă în tratatele sancţionate mai înainte, duelurile şi provocările la dispută de ambele părţi au fost oprite, şi pe viitor să fie împiedicate iar dacă vreunii au îndrăznit să ajungă la luptă, ei să fie pedepsiţi cu pedeapsa cea mai aspră, ca unii care încalcă poruncile.

Art. X. Incursiunile duşmane şi ocupaţiile şi toate atacurile făcute pe ascuns sau pe neaşteptate, prădăciunile şi pustiirile de teritorii din ambele împărăţii să fie cu totul şi prin cele mai straşnice porunci oprite şi socotite fără temei. Cei ce încalcă acest punct, oriunde ar fi prinşi, să fie întemniţaţi îndată şi, după legile locului unde-au fost închişi, să fie pedepsiţi după faptă, fără nici o amînare ; toate lucrurile ce le-au prădat, cercetate fiind cu de-amănuntul şi înscrise în registre, să fie date înapoi stăpînilor, aşa cum cere numai dreptatea. Căpeteniile, ele însele, comandanţii şi prefecţii de ambele părţi să fie ţinuţi şi obligaţi să împartă dreptatea fără nici o delăsare şi pînă la capăt, sub pedeapsa pierderii nu numai a slujbei, ci chiar a vieţii şi onoarei lor.

Art. XI. Pentru credincioşi şi pentru practicarea religiei creştineşti după ritul bisericii romano-catolice, cele ce le-au îngăduit cu bunăvoinţă preagloriosii împăraţi otomani de mai înainte în împărăţia lor, fie prin tratate privitoare la cult încheiate mai de mult, fie prin acte pornite de la ei, fie prin edicte şi porunci anume, pe toate acestea preaînălţatul şi preaputernicul stăpîn al turcilor va confirma că le va respecta şi în viitor, astfel ca bisericile să-şi exercite cultul şi îndatoririle din vechime şi nimănui să nu-i fie îngăduit să facă ceva îm-

www.dacoromanica.ro

potriva convenţiilor încheiate mai înainte şi a legilor sau să se atingă în vreun fel, prin vătămare sau chiar cerere de bani, de credincioşi, de orice confesie sau condiţie ar fi ei ; aceştia să se bucure şi să se folosească de pioşenia împăratului aşa cum au apucat. Pe lîngă acestea, trimisului de fiece an al preaînălţatului împărat al Austriei la Poarta otomană să-i fie îngăduit a aduce ofrandele de trebuinţă cerute de religie şi închinăciunile şi să viziteze locurile sfinte ale creştinătăţii în sfînta cetate a Ierusalimului şi în alte locuri unde au fost biserici.

Art. XII. Prizonierii din războiul trecut şi cel de acum, duşi de ambele părţi în captivitate şi ţinuţi pînă acum în temniţe, să aibă speranţa că vor fi eliberaţi pe temeiul acestei păci izbăvitoare şi să nu mai poată rămîne în aceeaşi captivitate jalnică şi nenorocită, şi în acest fel să fie lezată îndurarea, blîndeţea şi generozitatea maiestăţii sale împăratul. Ci, după obiceiul din vechime, toţi prizonierii, de amîndouă părţile, de la data acestui tratat de pace în termen de 60 de zile să dobîndească libertatea, mai ales că în părţile Transilvaniei sînt ţinuţi prizonieri Nicolaus Scarlati [1]-Voievod şi fiii acestuia şi rudele în schimbul nobililor liberi Stein şi Petrasch. În mîna lor la Christianopol au fost strămutaţi în 7 turnuri înălţate oameni, care şi ei, în termen de 31 de zile de la data acestui tratat de pace, să fie schimbaţi între ei la hotarele Valahiei şi să fie eliberaţi. Celorlalţi însă, care sînt ţinuţi prizonieri de către particulari sau se află în mîinile tătarilor înşişi, să li se îngăduie eliberarea în chip onorabil şi pe cît se poate cu un preţ mic de răscumpărare ; dacă nu se poate încheia o înţelegere onorabilă cu stăpînul celui prins, atunci judecătorii din partea locului să stingă neînţelegerea prin împăcare. Iar dacă nici prin mijloacele arătate mai sus nu se poate ajunge la aceasta, cei prinşi să fie eliberaţi cu preţul plătit de ei sau prin jurăminte, cu probe sau fără de probe, şi stăpînii să nu poată, din dorinţă de cîştig mai mare, să se opună răscumpărării acelora. Şi fiindcă din partea împăratului turcilor nu pot fi trimişi oameni care să ia parte la acest fel de

[1] Este vorba de Nicolae vodă Mavrocordat.

www.dacoromanica.ro

eliberare a prizonierilor, se vor îngriji prefecții cezaro-crăiești, cu cinste, ca prețul cu care sînt răscumpărați prinșii turci, pe acesta întreg, curat și în bani peșin să-l plătească stăpînilor, și astfel datoria aceasta sfîntă să se îndeplinească de amîndouă părțile cu aceeași dreptate și îndurare.

Art. XIII. Negutătorii celor două părți să exercite negoțul liber, în siguranță și în pace, după tratatele de pace de mai înainte, fiind supuși celor două împărății. Supușilor de acum ai împăratului Austriei, precum și negutătorilor și supușilor din provinciile ce le va dobîndi în viitor maiestatea sa de la statele creștine de orice neam, pe uscat și pe mare, cum au statornicit împuterniciții cu treburile acestea, avînd ei semne și documente în scris de la autoritățile cezaro-crăiești, să li se lase cale liberă încolo și încoace în țările și provinciile supuse otomanilor. Vînzările și cumpărările să fie libere, cu nici un chip să nu fie împovărate de biruri obligatorii, ci, dimpotrivă, să fie apărate ; să fie orînduiți reprezentanți și tîlmaci, supuși turcilor, care se vor îngriji de interesele negustorilor (unde au stabilit sus-zișii împuterniciți) și îngăduința arătată altor neamuri creștine scutite de tribut să li se dea și să li se întărească și negustorilor din părțile cezaro-crăiești, pentru ca și ei să se bucure și să profite de foloase în siguranță. Algerienilor, celor din Tunis și Tripolis, precum și altora care trebuie să fie înfrînați să li se ceară cu tărie ca pe viitor să nu se opună de loc prevederilor tratatelor de pace și să nu săvîrșească mai apoi nici o faptă împotriva păcii. Să fie siliți și locuitorii cetății Dulcea, așezată pe malul mării, să nu se mai ocupe cu pirateria, nici să atace corăbiile negustorilor și să le prădeze ; fiindu-le luate fregatele și celelalte echipaje și bărci, să fie împiedicate să-și facă altele. Iar acei prădători care, împotriva tratatelor de pace dintre cele două împărății, s-au încumetat să aducă pagube corăbiilor negustorilor și să le atace, după ce au dat înapoi lucrurile și mărfurile și după ce au despăgubit pe stăpîni de vătămările aduse lor și au pus în libertate pe cei prinși, să fie certați și pedepsiți după lege, așa cum cere dreptatea, ca să fie spre

www.dacoromanica.ro

pildă şi altora. Iar, ca să se facă comerţ fără înşelăciune şi vătămare, orice au hotărît şi au statornicit împuterniciţii de amîndouă părţile, care au discutat despre acestea, să fie socotit valabil, să fie înscris şi să se adauge în convenţii şi tratate.

Art. XIV. Pe de altă parte, să rămînă şi pe viitor oprit ca să se dea adăpost răufăcătorilor, rebelilor, potoliţi sau fioroşi ; oamenilor de acest fel, precum şi prădătorilor, hoţilor deşi supuşi ai celeilalte părţi, dar aflaţi în mîinile uneia, această parte să fie obligată să le aplice pedepse grele, după merit. Şi dacă aceştia nu pot fi prinşi, comandanţilor şi prefecţilor să li se arate îndată unde se găsesc ascunşi ; aceştia să aibă împuternicirea de a-i pedepsi. Iar dacă nici ei nu-şi vor îndeplini îndatorirea de a-i pedepsi pe asemenea nelegiuiţi, vor ajunge să cunoască mînia împăratului : fie că se vor îndepărta din funcţie, fie că vor fi pedepsiţi ei în locul vinovaţilor. Şi mai vîrtos încă să se ia măsuri de pază faţă de atacurile nelegiuiţilor de acest fel, şi nici unei părţi să nu-i fie îngăduit să întreţină sau să hrănească pe haidoni [1], cărora oamenii le zic liberi, numiţi hoţi de şerbi la Pribeck, şi acest soi de oameni nelegiuiţi, care nu sînt plătiţi de vreunul din principi, ci trăiesc din rapt, precum şi aceia care-i hrănesc să fie pedepsiţi după merit, şi asemenea criminali, deşi pretind că-şi vor îndrepta felul de viaţă, să nu aibă crezămînt, să nu fie lăsaţi lîngă hotare, ci să fie duşi în alte locuri îndepărtate.

Art. XV. Să nu fie în vreun chip tulburate liniştea şi traiul paşnic al supuşilor în locurile unde Rogozius, Berezenius, Antonius Esterhasi, Forgatsch, Adamus Vay şi Michael Zacky şi alţi unguri, care în timpul războiului

[1] Referitor la termenul *haydones (hajdones)* găsim o indicaţie preţioasă la Hasdeu din care citäm : „Dicţionarul mss. de la Lugoj, circa 1670 (Mss. în Bibl. Univers din Budapesta) ne dă : ... *Heidukame*. Hajdones". Vezi B. P. Hasdeu. *Etymologicum Magnum Romaniae*, tomul I, Bucureşti, 1886, col. 1 043/44. Este evident din contextul de mai sus că *haydones* nu sînt altceva decît haiducii. De menţionat prezenţa termenului, aşa cum rezultă de mai sus, încă din 1670 în dicţionarul manuscris de la Lugoj.

www.dacoromanica.ro

au refuzat să se supună preaînălțatului împărat al Austriei și au căutat refugiu, supunîndu-se turcilor ; aceștia să se așeze și să se chiverniséască după placul lor în Imperiul otoman ; locurile acestea să fie retrase, nu în părțile de la granițe și hotare, iar nevestele lor să nu fie împiedicate să-și urmeze bărbații și să se stabilească împreună cu ei în districtul dat lor.

Art. XVI. Împuterniciților maiestății sale împăratul Austriei care au propus ca regele Poloniei și țara sa să se cuprindă în acest tratat li s-a răspuns : cu regele Poloniei și cu statul lui e pace dintotdeauna, trainică, și nu au neînțelegeri de nici un fel cu Imperiul otoman. Dacă însă polonezii, despre Choczin sau despre alte chestiuni ar avea ceva de spus, pot să le facă cunoscute și să le arate prin soli sau prin scrisori la Poarta otomană, iar aceste chestiuni vor fi hotărîte cu echitate și cu dreptate.

Art. XVII. Și pentru ca mai mult să se întărească și să aibă putere acest armistițiu și buna prietenie între cei doi împărați preaputernici, să fie trimiși soli anume de ambele părți în condiții egale, cu ceremonialul obișnuit, care de la intrarea în hotare pînă la întoarcerea la locul de rămînere pentru a doua noapte să fie primiți, onorați, tratați cum se cuvine și însoțiți. Aceștia, cu gînd prietenesc, să convină ce au de făcut, cu bună înțelegere, dar și în respectul demnității celuilalt împărat și, la echinocțiul lunii martie pornind la drum, să aducă și să schimbe la hotare, după obiceiul cel vechi, cele ce au de schimbat între ei de la împărățiile lor, unii cu alții în același timp ; apoi solilor sosiți la curțile împărătești cu onoruri să le fie îngăduit să ceară și să întrebe ceea ce doresc ei.

Art. XVIII. Să fie respectate regulile și normele pentru trimiși atunci cînd sînt primiți și cînd pleacă ; să fie deopotrivă onorați, tratați cum se cuvine slujitorii cei mari de o parte și de alta cînd se adună și cînd stau laolaltă ; iar după felul cum s-a făcut aceasta în alte dăți, să se respecte și acum de ambele părți, cu onoruri egale, drepturile apărate ce le au — după rang — persoanele celor trimiși. Solilor cezaro-crăiești și rezidenților, la oricare din acești oameni, să li se îngăduie să

www.dacoromanica.ro

poarte orice veşminte vor, după dorinţa lor, şi să nu-i oprească nimeni de la aceasta. Mai departe, ei să îndeplinească funcţia de înalt slujitor al împăratului sau de purtător de cuvînt, de trimis, de rezident sau de agent, bucurîndu-se deplin de imunitate şi de privilegii, tot aşa ca şi trimişii şi agenţii celorlalţi principi, prieteni cu Poarta otomană. Ba, să se bucure de aceeaşi libertate pentru ca onorurile şi drepturile aparte ce le are împăratul să fie respectate cu precădere, iar ei să aibă putere deplină asupra tîlmacilor. Curierii şi alţi oameni ai lor, cei ce fac drumul de la Viena la Poartă şi înapoi, de la o împărăţie la alta, să călătorească în siguranţă şi teferi, iar ca să străbată cu înlesnire drumul ce-l au de făcut, să fie ajutaţi în toate chipurile.

Art. XIX. Trimişii cu depline puteri din amîndouă împărăţiile se angajează şi se obligă între ei că vor acţiona fără greş pentru ca condiţiile şi articolele acestui tratat să se îndeplinească în forma dorită şi aprobată de maiestăţile lor şi ca instrumentele cuvenite de ratificare să fie schimbate între părţi, în bună regulă, în răstimp de 30 de zile de la semnare sau şi mai curînd, prin trimişi împuterniciţi de rang mare şi prin mijlocitori.

Art. XX. Armistiţiul de faţă să dureze şi să se prelungească, cu voia şi ajutorul lui Dumnezeu, pînă la 24 de ani, iar după scurgerea acestui număr de ani sau şi mai curînd înainte de scurgerea lor, şi o parte şi alta, dacă vrea şi găseşte de cuviinţă, aşa să fie liberă să prelungească această pace pentru mai mulţi ani.

Aşadar, orice pacte au fost stabilite, prin înţelegere liberă şi reciprocă, între maiestatea sa preaînălţatul şi preaputernicul împărat al Austriei şi maiestatea sa preaînălţatul şi preaputernicul împărat al turcilor şi moştenitorii acestora, provinciile şi regatele, regiunile cele de pe uscat şi stăpînirile de pe mare, cetăţile, oraşele, supuşii şi vasalii lor să le respecte cu sfinţenie şi fără nici o stirbire ; să se ceară cu tărie ca guvernatorii din amîndouă împărăţiile, prefecţii, comandanţii de oşti şi de cete înarmate, precum şi toţi cei în slujba acestora şi supuşii lor, ei toţi, făcîndu-li-se cunoscute condiţiile, clauzele, pactele şi articolele să se conformeze lor, aşa cum se cuvine, ferindu-se în toate chipurile ca să se vatăme

www.dacoromanica.ro

între ei, lucrînd contra păcii şi a prieteniei arătate aici, sub un nume sau pretext oarecare, ci, opunîndu-se pe faţă oricărui act neprietenesc, să cultive buna vecinătate, fiind încredinţaţi că, dacă astfel sfătuiţi, nu se vor comporta cum trebuie, li se vor aplica pedepse din cele mai aspre. Însuşi hanul Crimeii, şi el, şi toate neamurile tătare, orice nume ar purta ele, să fie obligate să respecte, aşa cum se cuvine, prevederile acestei păci, buna vecinătate şi condiţiile de împăcare şi să nu întreprindă nici un act duşmănos, contrar acestora, îndreptat împotriva provinciilor cezaro-crăieşti, a supuşilor acestora şi a vasalilor. Iar dacă cineva, fie din alte neamuri care alcătuiesc oştile, fie din neamurile de tătari, ar îndrăzni să facă ceva împotriva acestui tratat de pace consfinţit de împăraţi ei înşişi şi împotriva pactelor şi articolelor acestora, să fie pedepsiţi cu cele mai aspre pedepse.

Să înceapă, aşadar, cum s-a zis, timpurile de pace, linişte şi siguranţă pentru supuşii din amîndouă împărăţiile din ziua iscălirii tratatului, zi numită mai sus, şi de aici încolo să înceteze şi să se stingă orice acte de duşmănie, iar supuşii celor două părţi să se bucure de un trai sigur şi liniştit. În acest scop şi pentru ca ostilităţile să poată fi oprite cu cea mai mare grijă şi grabă, să se trimită cît mai repede dispoziţii şi porunci scrise către toţi prefecţii de la hotare de a vesti pacea. Şi să se găsească un răstimp în care cei împuterniciţi să poată primi ştirea, mai ales în ţinuturile îndepărtate, despre pacea acum încheiată, se stabileşte un termen de 20 de zile, după care, dacă cineva aparţinînd uneia din părţi ar face vreun act duşmănos, să fie supus fără întîrziere la pedepsele arătate mai sus. În sfîrşit, pentru ca condiţiile păcii încheiate, înscrise în aceste 20 de articole, acceptate fiind de ambele părţi, să fie respectate cu cea mai mare grijă ce li se datorează şi să nu fie încălcate, dacă domnii împuterniciţi, turci, dîndu-li-se lor depline puteri, ne prezintă tratatul de pace scris în limba turcească şi iscălit în regulă, atunci şi noi, în puterea mandatului ce avem şi al deplinei puteri, vom preda conţinutul acestui tratat scris în limba latină, iscălit cu mîna noastră şi purtînd peceţile noastre, el fiind socotit în cea mai bună regulă şi cu depline puteri.

www.dacoromanica.ro

Acest tratat s-a încheiat la întîlnirea ce-a avut loc în tabăra de la Passarowitz, în Serbia, în ziua de 21 iunie în anul Domnului 1718.

D. H. Comite de Virmont Michael de Dalmann

GHENADIE PETRESCU, D. A. STURDZA, D. C. STURDZA, *OP. CIT.*, P. 32–40
ORIG. LATIN.

44

1739, septembrie 7/18, Belgrad

Tratat de pace încheiat între Austria şi Poarta otomană la Belgrad, prin care Oltenia este retrocedată Ţării Româneşti. Se stipulează libertatea comerţului în Imperiul otoman pentru supuşii din Imperiul habsburgic, aşa cum ea este acordată francezilor, englezilor, olandezilor. La fel supuşii Porţii se bucurau de libertatea de negoţ în Imperiul habsburgic.

In numele sacrosanctei şi indivizibilei trinităţi.

Deoarece marea prietenie de mai înainte dintre preaînălţata şi preaputernica stăpînă, împărăteasa Ana, autocrata Rusiei, şi preaînălţata Poartă, prietenie îndreptată spre potolirea neînţelegerilor şi pregătirilor de război, s-a dovedit fără temei ; fiindcă apoi s-a întîmplat ca pacea ce fusese încheiată cu bine la 21 iulie 1718 la Passarowitz între cele două imperii, după pagube aduse popoarelor supuse şi trecerea prin foc şi sabie a ţinuturilor, să fie întreruptă înainte de termenul stabilit, şi s-a iscat după aceea un război sîngeros şi distrugător, pe de o parte, între augustul şi preaputernicul principe şi domn Carol al VI-lea, împăratul ales al Italiei, pururi preamărit rege al Germaniei, al Spaniei, Indiei şi al Ungariei, Boemiei, Dalmaţiei, Croaţiei, Sloveniei, al celor

www.dacoromanica.ro

două Sicilii etc., arhiduce al Austriei, duce al Burgundiei, Brabantului, Milanului, Styriei, Carinthiei, Carniolei, Limburgiei, Luxemburgului, Württembergului, Sileziei și Suabiei inferioare și superioare, preaînălțatul marchiz al Burgoniei, Moraviei, Lusației superioare și inferioare, comite de Habsburg, al Flandrei, Goriției, Feretului, Chiburgului etc., și, pe de altă parte, în preaînălțatul și preaputernicul principe și stăpîn, sultanul Mustaffa-han, împărat al turcilor, Asiei și Greciei ; nu numai că și în timp ce se ducea războiul s-au dat sfaturi foarte folositoare, multe și bune, pentru domolirea spiritelor și evitarea în continuare a vărsării de sînge, dar și după întreruperea tratativelor de la Nemirov, cu îndurarea și ajutorul lui Dumnezeu și intervenind preaînălțatul și preaputernicul principe Ludovic al XV-lea, regele preacredincios al Franței, s-a început opera de conciliere, înainte ca strădania de pace să fie dusă la bun sfîrșit.

Numai fiindcă preastrălucitul și preînălțatul domnitor Ludovic Salvatorul, marchiz de Villeneuve, regele preacredincios, era pentru conciliere și apoi fiindcă trimisul său extraordinar și plenipotențiar la Poarta otomană, avînd nu numai însărcinarea de împăcare, dar și depline puteri din partea sacrei sale maiestăți regale și imperiale — își îndeplinise misiunea în această chestiune —, s-a ajuns în cele din urmă ca maiestatea sa, din dorința de a instaura mai repede pacea, să-l împuternicească pe preailustrul și preaînălțatul comite de Neiperg, comandantul suprem al armatelor maiestății sale de sacră credință catolică, pe comandantul regimentului pedestru și șambelan în funcțiune, precum și guvernator provizoriu numit al ducatului Luxemburgului, comitatului Chigni și Banatului timișorean, cu depline puteri ca să încheie pacea cu împăratul turcilor.

Astfel pregătit, sus-numitul preailustru și preaînălțat comite de Neiperg a ajuns la taberele turcești de lîngă Belgrad și a poposit în locul unde era trimisul francez ; el are unele convorbiri, învoindu-se la aceasta marele vizir al Imperiului otoman, preaînălțatul domn Mehmed-pașa, cu preaonorații domni : Ali-pașa, guvernatorul Bosniei, fost mare vizir, acum comandant suprem al armatelor turcești, cu Ali-pașa, guvernatorul Rumeliei.

www.dacoromanica.ro

Erau de față și luau parte la discuții : mai marele ienicerilor, Hassan-aga, comandant al cavaleriei și al pedestrimii turcești, împreună cu onoratul guvernator militar al Anatoliei, Essad-effendi, cu preaonorații guvernatori numiți effendi : Mustafa-effendi, Neghib Mehmed-effendi și Tefterdar Atiff Mustafa-effendi și cu ceilalți mari demnitari ai Imperiului otoman. S-au dat garanții și de unii și de alții, așa cum se obișnuiește (garanțiile fiind cerute de amîndouă părțile) asupra unor condiții de pace, care au fost semnate în prima zi din luna septembrie a acestui an între preailustrul și preaînălțatul comite de Neiperg, de o parte, și marele vizir al împărăției otomane de alta, intervenind și osîrdia de împăcare și chezășia regelui Ludovic al XV-lea, cel preasupus credinței creștine. Iar unele din aceste articole ale tratatului de pace au fost date spre executare, așa cum se înțeleseseră ; rămînea ca și pînă la ultimul articol să se înțeleagă în termen de zece zile încheind un tratat de pace solemn și definitiv.

Și, în acest scop, avînd loc iar convorbiri între demnitarii amintiți mai sus, în cele din urmă între sus-numitul, preaînălțatul și preailustrul comite de Neiperg, trimisul cu puteri depline al maiestății sale împăratul, de o parte, și preaînălțatul Mehmed-pașa, marele vizir al Imperiului otoman, folosindu-se acesta cu strălucire de funcția ce-o avea, de altă parte, intervenind, cum s-a mai spus, preailustrul și preaînălțatul marchiz de Villeneuve cu strădania lui de împăcare și nu mai puțin chezășiile sau garanțiile regelui Ludovic al XV-lea, cel preasupus credinței creștine, s-a ajuns la înțelegere asupra următoarelor articole ale acestui tratat de pace solemn și definitiv :

Art. I. Fortăreața Belgradului sau Alba Graeca numită, ocupată în anul 1717 de armatele împărătești, să fie evacuată și împreună cu vechiul zid care o înconjura să fie reparată de îndată cu întăriturile legate de vechiul zid și să fie dată înapoi împărăției turcești. Pe deasupra locurile în care se păstrează praful pentru proiectile și arsenalul pentru flotă, cazărmile și celelalte care există în numita cetate, edificiile publice și private, vor aparține Imperiului otoman. Iar celelalte întărituri mai noi

www.dacoromanica.ro

să fie dărîmate, pînă şi canalele acoperite (numite chemin ouvert) ca şi povîrnişul care porneşte de acolo (numit derdeluş) să fie dărîmate, precum şi micile întăriturí din ţinutul Belgradului aflate pe malurile Dunării şi ale Savei, în aşa fel ca cele ce s-au dat Porţii otomane să nu sufere de aici încolo vreo vătămare.

Art. II. Tot aşa fortăreaţa Sabatz (numită în limba turcească Bujurdulen) să fie dată înapoi stăpînirii turceşti în aceeaşi stare în care se găsea mai înainte şi în aceleaşi condiţii care s-au stabilit mai sus pentru cetatea Belgradului ; armele, maşinile de război, depozitele de grîne, în fine tot aparatul de război cu care sînt înzestrate numitele fortăreţe Belgrad şi Sabatz, precum şi toate cele ce pot fi transportate, ca şi corăbiile de război şi toate celelalte ambarcaţiuni care se găsesc pe cele două fluvii şi aparţin preaînălţatului împărat al Austriei vor rămîne în stăpînirea şi puterea tot a lui ; în schimb, în zisele fortăreţe Belgrad şi Sabatz, cele ce s-au hotărît mai sus vor rămîne în stăpînire turcească.

Art. III. Maiestatea sa împăratul cedează provincia Serbia în care se află cetatea Belgradului Porţii otomane. Hotarele şi marginile celor două împărăţii să fie alcătuite din fluviile Dunărea şi Sava. Iar hotarele provinciei Serbiei să fie dinspre partea Bosniei aceleaşi care erau prin tratatul de la Carlowitz.

Art. IV. Maiestatea sa împăratul Austriei cedează Porţii otomane toată Valahia austriacă, cu munţi cu tot, precum şi fortăreaţa numită Perichan [1] — care se se află în Valahia —, construită de maiestatea sa împăratul Austriei, o cedează tot numitei Porţi, dar cu condiţia ca întăriturile ei să fie dărîmate şi ele să nu poată fi reclădite pe viitor de către Poarta otomană.

Art. V. Insula şi cetatea Orşova şi fortăreaţa numită sfînta Elisabeta vor aparţine, aşa cum sînt acum, împărăţiei otomane. Banatul Timişoarei va rămîne sub stăpînirea preaînălţatului împărat al Austriei în întregime, pînă la hotarele Valahiei, cu excepţia totuşi a acestui mic şes care e aşezat în partea opusă insulei Orşovei şi e despărţit de o parte prin rîul Cerna, care coboară de la

[1] Este vorba de localitatea Perişani din Loviştea.

www.dacoromanica.ro

Meadea (Mehadia), de alta, de Dunăre ; de aici e despărţit de un rîu care alcătuieşte hotarul Valahiei austriece, apoi de colinele din faţă ale munţilor Banatului, care străjuiesc insula Orşovei, de-a lungul unei linii care ar lega cele două rîuri. Peste tot să se păstreze distanţa care e între zisul rîu şi dealurile care se întind din regiunea Orşovei. Acest cîmp va rămînea sub stăpînirea turcească, dar în aşa fel ca, dacă turcii să poată să abată tot cursul rîului Cerna aşa ca el să se scurgă pe lîngă cetatea numită din vechime Orşova, acea veche cetate a Orşovei care se învecinează cu acea cîmpie, fără teritoriul ei, va ţine de Poarta otomană, dar cu condiţia ca să nu-i fie îngăduit în nici un chip să întărească acest loc. Porţii otomane însă i se dă un răstimp de numai un an în care să poată abate cursul numitului rîu Cerna ; trecînd acest termen, Poarta pierde orice drept faţă de vechea Orşovă zisă mai sus, care va rămîne sub stăpînirea maiestăţii sale împăratul Austriei. Întăriturile de la Meadea, care, după hotarele stabilite, este a maiestăţii sale împăratul Austriei, să fie distruse fără întîrziere de către otomani şi să nu fie ridicate în viitor de către oamenii împăratului. De asemenea, întăriturile aşezate lîngă Dunăre şi Sava, a căror dărîmare s-a hotărît şi care rămîne în stăpînirea maiestăţii sale împăratul, să nu fie refăcute.

Art. VI. Dărîmarea întăriturilor, aşa cum s-a convenit în articolul de mai sus, să fie continuată fără nici o zăbavă, ca să fie terminată cît se poate de curînd. În acest timp, conform îngăduinţei date în mod special, preaonoratul paşa, seraschierul Rumeliei, să stea împreună cu 500 de oameni în locul arătat din cetatea Belgradului şi, în virtutea articolului preliminar limpede exprimat, în afară de însuşi paşa şi slujbaşii pe care-i are lîngă el, nimănui altuia nu-i va fi de loc îngăduit să treacă hotarele trasate în jur de corturile ce le au şi să pătrundă în restul cetăţii decît după totala dărîmare a întăriturilor acesteia. Aceeaşi regulă va fi respectată şi la dărîmarea fortăreţei Belgradului, pe care ostaşii turci nu o vor ocupa decît după deplina năruire şi înlăturare a fortificaţiilor ce trebuie distruse. Şi cum s-a stabilit de ambele părţi, de la ziua iscălirii preliminariilor de pace,

www.dacoromanica.ro

să înceteze, şi de-o parte şi de alta, cu totul orice ostilitate şi orice plată a contribuţiilor datorată uneia din părţi, să fie cerută cu tărie, afară dacă n-a fost cerut mai dinainte, astfel ca începînd din ziua iscălirii preliminariilor pomenită mai sus, chiar dacă fără ştirea ambelor părţi proprietăţile au fost sechestrate, ele să fie date înapoi reciproc, fără nici o răscumpărare. Oştile otomane care se mai găsesc încă în Banatul timişorean, în afară de cele destinate să dărîme Meadea, să se retragă fără zăbavă ; însă cei care au îndeplinit lucrarea ce le-a fost încredinţată să se întoarcă imediat şi să se poarte astfel ca nici unul din cei care se află în Banat să nu vătăme cu nimic şi să nu stîrbească în drepturi pe supuşii împăratului.

Art. VII. Malurile Dunării şi Savei, îndreptate de o parte spre stăpînirea preaînălţatului împărat al Austriei, iar de cealaltă spre împărăţia otomană, să servească la toţi, atît pentru pescuitul de tot felul, pentru adăpatul turmelor, ca şi la alte nevoi, în folosul supuşilor ambelor părţi, cu condiţia însă ca, mergînd la pescuit, supuşii uneia din părţi să nu depăşească jumătate din lăţimea fluviului. Corăbiile de transportat grîne să fie trase în locuri potrivite unde să nu-i împiedice pe negustori să navigheze, cu consimţămîntul guvernatorilor de la hotarele existente. În interesul comun al supuşilor ambelor părţi, să fie îngăduit ca aceştia, fără oprelişti şi pagube, să împingă şi să tragă corăbiile şi bărcile lor în contra cursului apei spre celălalt ţărm dacă aceasta nu se poate face la ţărmul lor. Dacă se formează în Dunăre şi Sava insule sau cele deja existente, ele să revină aceleia dintre părţi contractante ale cărei maluri sînt mai învecinate, fapt care va fi măsurat de comisarii însărcinaţi cu delimitarea hotarelor, potrivit articolului ce urmează, în termenul arătat tot acolo. Iar pentru a asigura oamenilor locuinţe comode, să fie îngăduit ambelor părţi să construiască pretutindeni aşezări omeneşti, fără de piedici şi excepţii.

Art. VIII. Oricare din boieri şi din alţi locuitori mai neînsemnaţi dintre valahi sau moldoveni, chiar şi din alţi locuitori ai teritoriilor supuse Imperiului otoman, de orice condiţie şi rang ar fi, s-a refugiat în timpul răz-

www.dacoromanica.ro

boiului în părţile stăpînite de prealuminatul împărat, aceia, prin puterea acestui tratat de pace şi a deplinei iertări a celor făptuite, iertare consfinţită prin această pace, oricine, să poată, dacă vrea, să se întoarcă la locurile de mai înainte, să rămînă acolo şi, ca şi alţi locuitori, să poată să se bucure de bunurile şi de pămîntul lui în linişte şi-n pace. De asemenea, ceilalţi supuşi care din partea cealaltă în timpul războiului s-au dezis de la supunere către stăpînii lor legali şi s-au refugiat la cealaltă parte să fie iertaţi cu totul de ambele părţi şi să li se îngăduie să se întoarcă la căminele lor. Dar mai cu seamă supuşii din Serbia şi din Banat care în timpul războiului s-au dat în stăpînirea împăratului sau a Porţii, aceştia, atît în ce priveşte bunurile cît şi viaţa lor, să rămînă cu totul nevătămaţi.

Art. IX. Pentru clerici şi pentru exercitarea religiei creştine după ritul bisericii romano-catolice, toate cele pe care preacredincioşii împăraţi de mai înainte ai turcilor, în timpul domniei lor, le-au încuviinţat cu bunăvoinţă, fie prin convenţiile anterioare privind cele sfinte, fie prin alte ordine împărăteşti, fie prin edicte şi porunci anume — atît înainte de pacea de la Passarowitz, cît şi după încheierea ei —, toate acestea şi mai ales cele ce au fost îngăduite spre cercetarea augustului împărat prin mijlocirea slujitorilor Ordinului preasfintei treimi pentru salvarea prizonierilor, preaînălţatul împărat al otomanilor va confirma că le va respecta şi în viitor. În felul acesta, numiţii clerici să poată, cu îngăduinţa legii, să repare şi să refacă bisericile lor şi să-şi poată îndeplini îndatoririle stabilite din vechime, iar nimănui să nu-i fie îngăduit ca, împotriva convenţiilor de mai înainte şi a legilor, prin vreun fel de neplăcere sau cerere de bani să-i atingă pe aceşti clerici sau pe alţii din orice ordin şi de orice condiţie ar fi, ci ei să se bucure şi să se folosească de prietenia recunoscută a împăratului. Pe lîngă acestea, trimisului extraordinar al augustului împărat al Austriei la Poarta otomană să-i fie îngăduit să-şi îndeplinească sarcinile religioase ce i s-au încredinţat, să viziteze locurile creştinătăţii în sfînta cetate a Ierusalimului şi alte locuri

www.dacoromanica.ro

unde numiții credincioși au avut biserici și să-și poată face rugăciunile.

Art. X. Prizonierii duși în captivitate în timpul războiului precedent sau cel de acum și care încă sînt ținuți în închisorile publice speră că vor fi eliberați pe temeiul încheierii păcii salvatoare și nici nu pot să mai rămînă mult timp în mizeria și nenorocirile captivității, fără a fi lezată clemența și generozitatea recunoscută și lăudată a împăratului. Ei toți aveau să fie puși în libertate, potrivit vechii hotărîri, de ambele părți, în termen de 60 de zile de la încheierea acestui tratat de pace. Celorlalți prizonieri care încă se află în mîinile persoanelor particulare sau chiar în mîinile tătarilor, dacă sînt de religie creștină, să li se dea putința să-și redobîndească libertatea în chip onorabil și, pe cît posibil, cu un preț mic de răscumpărare. Iar de nu s-a putut ajunge la o înțelegere onorabilă cu stăpînul celui prins, judecătorii din partea locului să stingă orice litigiu printr-o împăcare ; dacă însă nici pe căile arătate mai sus nu se poate ajunge la nici un rezultat, prizonierii să fie eliberați plătind ei sau obligîndu-se cu dovezi sau prin jurăminte că vor plăti, iar stăpînii să nu poată, din dorința de cîștig mai mare, să se opună răscumpărării acestora. Marele guvernator al Porții otomane și cel ce va lua în stăpînire ținuturile din partea maiestății sale împăratul, străduindu-se să-i elibereze în acele locuri pe captivii otomani — cîrmuitorii cei mai mari și autoritățile se vor îngriji ca aceia să rămînă în credința mahomedană. Și fiindcă nu erau trimiși oameni din partea împărăției otomane, fie înainte, fie după misiunea de pace, ca să se îngrijească în acest fel de eliberarea prizonierilor turci, va depinde de cinstea și vrednicia prefecților împăratului ca stăpînii lor să strîngă sumele încuviințate cu care să fie plătiți pentru a fi eliberați. Apoi să-i ducă la hotare cu condiția ca prețul răscumpărării să le fie trimis și astfel această îndatorire consfințită să fie îndeplinită de ambele părți cu aceeași pietate. Eliberîndu-se prizonierii și de o parte și de alta în felul arătat mai sus, să îndeplinească și unii și alții obligațiile ce le au, astfel ca în acest timp nenorociții prizonieri să fie tratați cu blîndețe.

www.dacoromanica.ro

Art. XI. Negustorii din ambele părți supuși uneia din împărății să-și exercite negoțul în libertate, în siguranță și în mod pașnic, precum și negustorilor din provinciile supuse împăratului Austriei, de orice neam ar fi ei, să li se îngăduie intrarea și ieșirea pașnică în și din regatele și provinciile otomane — avînd ei acte în regulă pe uscat și pe mare — cu propriile lor corăbii, marea fiind folosită în acest scop ; cumpărarea și vînzarea să fie libere. Plătind impozitele în moneda obișnuită, negustorii să nu fie de loc împiedicați, ba, dimpotrivă, să fie protejați, așa că favoarea care le-a fost dată celorlalți din alte neamuri creștine aflate sub stăpînirea otomană, scutiți fiind de tribut, chiar tratați foarte prietenește, mai ales francezilor, englezilor și olandezilor, aceeași favoare să li se acorde și să li se garanteze deopotrivă și negustorilor din Imperiul austriac ca să poată și ei să se bucure și să se folosească de aceleași avantaje și garanții. La rîndul lor, supușii Imperiului otoman și negustorii, intrînd în țările și în teritoriile stăpînite de preaînălțatul împărat, să fie tratați tot la fel și, exercitîndu-și comerțul acolo, să fie protejați și apărați în toate afacerile lor. Algerienilor, tunisienilor, tripolitanilor și altora cărora e nevoie să li se poruncească aceasta să li se impună cu tărie ca pe viitor să nu încalce condițiile de pace și pactele și înțelegerile încheiate aparte. Să fie siliți și locuitorii cetății Dulcine, așezată pe țărmul mării, și alții care trăiesc prin acele părți, supuși fiind Imperiului otoman, să nu înceapă iar pirateria sau să atace corăbiile negustorilor și să le aducă pagube, ci, luîndu-li-se lor bărcile sau vasele și celelalte ambarcațiuni, să fie împiedicați să-și construiască altele. Astfel, asemenea prădători, de cîte ori ar îndrăzni să calce condițiile și convențiile de pace în orice chip, să fie pedepsiți cu toată asprimea, după rigorile legii, fiind date înapoi lucrurile prădate, reparate daunele și prizonierii repuși în libertate.

Art. XII. Despre comerțul cu Persia s-a convenit ca supușilor augustului împărat al Austriei să li se îngăduie să exercite negoțul în Persia în schimbul plății impozitelor amintite în articolul precedent. Nu mai puțin negustorii persani, atît cei ce vin în Turcia din

www.dacoromanica.ro

provinciile supuse împăratului, cît şi cei ce trec din Persia prin Turcia în ţinuturile aflate sub stăpînirea împăratului, de vreme ce au plătit atît taxa de 5% cît şi impozitul numit îndeobşte reftic, să nu mai poată fi, sub nici un motiv, grevaţi de alte obligaţii sau plăţi.

Art. XIII. Pacea aceasta, deşi s-a încheiat cu bună înţelegere, potrivit condiţiilor mai sus arătate, totuşi pentru ca tot ce s-a făgăduit şi acceptat privitor la hotare să-şi arate efectul în totul, se constituie experţi în termen de o lună de ambele părţi, împuterniciţi, oameni de încredere şi paşnici, aceştia, întîlnindu-se într-un loc convenabil cît mai curînd posibil, vor delimita şi despărţi fără zăbavă hotarele prin semne anume, hotare arătate în articolele de mai sus. Cele ce se vor hotărî vor fi date spre executare întocmai şi fără nici o întîrziere.

Art. XIV. Marginile hotarelor delimitate, în sfîrşit, prin aceste tratate şi după aceea stabilite şi reperate în fiece loc unde va fi nevoie de către delegaţi împuterniciţi sau apoi, la timpul potrivit, fixate prin străduania împuterniciţilor şi cu bună înţelegere să fie respectate solemn şi cu sfinţenie de ambele părţi, astfel ca în nici un chip şi sub nici un pretext să nu poată fi extinse, depăşite sau schimbate. Şi nici să nu-i fie îngăduit uneia din părţile care încheie pacea să pretindă sau să exercite vreun drept sau vreo putere asupra teritoriului celeilalte părţi dincolo de hotarele odată stabilite sau să-i aducă şi să forţeze pe supuşii celeilalte părţi la ascultare sau la plata vreunui tribut din trecut sau în viitor, sau să-i alunge şi să-i chinuiască în vreunul din felurile iscodite de mintea omenească, ci orice schimbare să fie înlăturată cu totul.

Art. XV. Pentru a înlătura neînţelegerile, deosebirile ori discordiile privitoare la vreunul din articolele acestui tratat de armistiţiu sau cele ce se pot naşte pe viitor în această chestiune, unde va fi nevoie, repede şi neapărat, să se orînduiască de ambele părţi la hotare, din primul moment, împuterniciţi în număr egal, oameni nicidecum apucători, ci serioşi, cinstiţi, înţelepţi, pricepuţi şi paşnici. Aceştia, adunîndu-se într-un loc potrivit

www.dacoromanica.ro

— fără armată, doar cu un grup egal de persoane paşnice —, ascultînd şi luînd cunoştinţă de toate neînţelegerile iscate şi de fiecare din ele în parte, să hotărască şi să se înţeleagă prieteneşte. Să stabilească apoi ordinea şi felul în care ambele părţi să-i determine pe oamenii şi supuşii lor să respecte o pace sinceră şi sigură, fără tărăgăneli sau pretexte, sub ameninţarea cu pedepse foarte grele. Iar dacă se ivesc chestiuni atît de dificile că nu pot fi tratate şi lămurite de împuterniciţii ambelor părţi, atunci acestea să fie trimise spre cercetare celor doi preaputernici împăraţi, ca ei înşişi să poată găsi modul de-a înlătura, a potoli şi a stinge neînţelegerile, astfel ca asemenea neînţelegeri să fie îndreptate într-un timp cît mai scurt şi stingerea lor să nu fie în nici un chip neglijată sau amînată. Şi fiindcă în tratatele consfinţite înainte, duelurile şi provocările reciproce la dispută au fost oprite, acestea să fie interzise şi pe viitor, iar dacă unii au îndrăznit să ajungă la dispută între ei, să fie pedepsiţi în felul cel mai aspru — ca nişte nelegiuiţi.

Art. XVI. Incursiunile duşmănoase şi ocupaţiile, precum şi orice atacuri săvîrşite pe ascuns sau fără veste, devastările şi pustiirile teritoriului vreuneia din cele două stăpîniri să fie oprite şi interzise cu totul, prin cele mai aspre porunci. Iar cei ce încalcă prevederile acestui articol, oriunde ar fi prinşi, să fie încarceraţi îndată şi să fie pedepsiţi după faptă, fără nici o zăbavă, după legile locului unde au fost prinşi. Cele prădate toate, fiind cercetate şi înregistrate cu cea mai mare grijă, să fie înapoiate stăpînilor lor, după cum cere dreptatea neştirbită. Căpitanii ei înşişi, comandanţii şi prefecţii de ambele părţi sînt ţinuţi şi obligaţi să facă dreptate pînă la capăt, neîngăduită fiind nici o nepăsare — sub ameninţarea că vor pierde nu numai funcţia ce o au, dar şi viaţa şi onoarea lor.

Art. XVII. Dacă această pace binecuvîntată şi această prietenie încheiată între cei doi preamăriţi şi preaputernici împăraţi s-ar schimba, Dumnezeu să ferească, în duşmănie, toţi supuşii celor două stăpîniri aflători pe rîuri, pe uscat şi pe mare să fie încunoştinţaţi din vreme, ca ei, plătind şi primind cele datorate, să poată să iasă

www.dacoromanica.ro

spre hotare teferi şi nevătămaţi împreună cu bunurile lor.

Art. XVIII. Să se arate apoi că e interzis şi pe viitor să se dea adăpost sau sprijin răufăcătorilor, supuşilor rebeli sau nemulţumiţi, ci pe oamenii de acest fel, precum şi pe toţi prădătorii, toţi jefuitorii, chiar de sînt supuşii celeilalte părţi, dacă i-a prins pe teritoriul ei, cealaltă parte să fie obligată să-i pedepsească cu chinuri, după merit. Dacă aceştia nu pot fi prinşi, atunci căpitanilor şi prefecţilor din ţinuturile unde au fost găsiţi că se ascund să li se arate unde se află şi aceştia să aibă însărcinarea de a-i pedepsi. Iar dacă nici aceştia nu-şi fac datoria, ei vor stîrni mînia stăpînilor lor — împăraţii — şi sau vor fi scoşi din funcţii, sau ei înşişi vor fi pedepsiţi în locul vinovaţilor. Şi mai mult, dintre nelegiuiţii de acest fel să se ia măsuri faţă de desfrînaţi ca nici una din părţi să nu-i întreţină sau să-i hrănească pe haidoni [1], căror oamenii le zic „liberi", numiţi şi hoţi de şerbi Pribeck, şi acest neam de răufăcători care nu trăiesc din cîştigul dat de vreunul din principi, ci din prădăciuni, ca şi cei care i-au întreţinut şi hrănit pe ei să fie pedepsiţi aşa cum se cuvine. Asemenea nelegiuiţi, chiar dacă spun şi promit că-şi vor îndrepta felul lor de viaţă, să nu găsească nici un fel de crezămînt, nici să fie toleraţi lîngă hotare, ci să fie duşi în alte locuri mai îndepărtate.

Art. XIX. Pentru ca totuşi liniştea hotarelor şi pacea supuşilor să nu fie tulburate, locurile unde Michael Czacky şi alţi unguri care au refuzat să se supună preaînaltului împărat şi în timpul războiului au căutat refugiu în ţinuturile turceşti şi unde doresc să se aşeze, în zisele ţinuturi, aceste locuri să fie îndepărtate de la părţile de margini de hotare şi soţiile lor să nu fie împiedicate să-şi urmeze soţii şi să rămînă cu ei în districtul anume stabilit.

Art. XX. Şi pentru ca acest armistiţiu şi buna prietenie între cei doi preaputernici împăraţi să se întărească şi să fie în vigoare, vor fi trimişi delegaţi împu-

[1] Vezi nota de la art. XIV al tratatului de la Passarowitz, Anexa nr. 43, p. 209.

www.dacoromanica.ro

terniciți de ambele părți care să fie primiți deopotrivă, să fie onorați, bine tratați și însoțiți cu ceremoniile ce se obișnuiesc de la intrarea în țară pînă la întoarcerea la locul următorului popas. Aceștia, sub semnul prieteniei îndeplinindu-și această sarcină, cu plăcere și ținînd seama de autoritatea ambilor împărați, să pornească în luna mai la drum, în același timp, și să schimbe scrisorile ce le au între ei la hotarele Belgradului, după uzanțele ce se respectă între cele două împărății; apoi trimișilor împuterniciți să li se îngăduie să ceară ce vor ei la curtea împărătească.

Art. XXI. Să fie respectate normele și regulile pentru curteni după care trebuie să fie primiți, onorați și tratați de o parte și de alta atunci cînd vin și cînd rămîn într-un loc. După obiceiul folosit mai înainte, tot așa să fie primiți și-acum de ambele părți, cu același ceremonial și după prerogativele deosebite ale funcției celor însărcinați cu o misiune. Trimișilor împăratului și altor oameni de-ai lor să li se îngăduie să poarte veșmintele ce le doresc ei, după placul lor, și să nu-i împiedice nimeni de la aceasta. Apoi miniștrii împăratului sau cei ce îndeplinesc funcțiile de crainic, de sol, de rezident sau de agent să se bucure de imunitate și de privilegiile de care se bucură și ceilalți trimiși și agenți ai altor prinți, prieteni cu Poarta otomană, avînd aceeași libertate, ba, mai mult, să se bucure de mai bune condiții, pentru a se deosebi prerogativele și autoritatea împăratului, și ei să aibă putința și libertatea de a-și aduce tălmaci. Chiar curierii și alții de-ai lor, mergînd de la curtea împărătească la Poarta otomană și întorcîndu-se și iar venind și ducîndu-se, să umble în siguranță și fără primejdii, iar pentru ca drumul să-l facă ușor, ei să fie ajutați cu toată bunăvoința.

Art. XXII. Aceste condiții și articole se vor ratifica în forma dorită de maiestățile lor împărații și se vor schimba de ambele părți documentele solemne de ratificare în termen de 30 de zile de la semnare, sau mai degrabă, de către trimisul preaonorat al împăratului la Poartă și mediatorul împuternicit care se află acum în tabăra turcească, iar cele făgăduite de ambele părți să

www.dacoromanica.ro

rămînă neclintite şi să nu se făptuiască nimica care e contra lor.

Art. XXIII. Armistiţiul de faţă să dureze şi să se prelungească, cu ajutorul lui Dumnezeu, 27 de ani şi următorii din ziua cînd a fost iscălit ; trecînd aceşti ani sau chiar între timp, înainte ca ei să se scurgă, fiecare parte să fie liberă, dacă găseşte de cuviinţă, să prelungească pacea pentru încă mulţi ani. În acest fel, cele statornicite prin consimţămîntul liber şi deopotrivă al maiestăţii sale împăratului şi preaputernicului împărat al Austriei şi al maiestăţii sale preamăritul şi preaputernicul împărat al turcilor, urmaşii lor, împărăţiile şi regatele, stăpînirile de pe uscat şi de pe mare, cetăţile, oraşele, supuşii şi vasalii lor să le respecte cu sfinţenie şi neatinse. Şi să se ceară cu tărie de ambele părţi tuturor guvernatorilor, prefecţilor, comandanţilor de armate şi oştilor, tuturor vasalilor ascultare şi supunere faţă de rînduielile existente. Aceştia, conformîndu-se aşa cum trebuie condiţiilor arătate, clauzelor, convenţiilor şi articolelor, să se ferească în toate chipurile ca să nu săvîrşească ceva în contra păcii şi prieteniei sub nici un cuvînt sau pretext sau să se vatăme, ci, abţinîndu-se cu totul de la orice fel de act duşmănos, să cultive buna vecinătate, încredinţaţi fiind că, dacă, astfel sfătuiţi, nu se poartă cum trebuie, vor fi pedepsiţi cu toată asprimea. De asemenea, însuşi hanul Crimeii şi toate neamurile de tătari, orice nume ar purta ele, să fie obligate să respecte întocmai condiţiile acestei păci, ale bunei vecinătăţi şi ale împăcării. Nici să li se îngăduie ca ei, încălcînd regulile, să fie duşmănoşi în vreun fel faţă de provinciile împărăteşti, de supuşii sau vasalii lor ; şi mai departe, dacă cineva fie din oştirile de alt neam, fie din seminţiile tătarilor a îndrăznit să facă ceva împotriva acestor tratate consfinţite de împăraţi, împotriva pactelor şi articolelor ce ele cuprind, acela să fie pedepsit cu cele mai aspre pedepse.

Să se înceapă dar, cum s-a zis, pacea, liniştea şi siguranţa pentru supuşii celor două împărăţii din ziua semnării acesteia şi a preliminariilor ; să înceteze apoi şi să se stingă de ambele părţi duşmăniile, iar supuşii lor să se bucure de siguranţă şi de linişte. În acest scop

www.dacoromanica.ro

şi pentru ca ostilităţile să poată fi oprite cu cea mai mare grijă şi osîrdie, să se transmită cît mai repede ordine şi porunci către toţi prefecţii provinciilor de a face cunoscută pacea. Fiindcă e nevoie de un timp oarecare pînă cînd autorităţile, mai ales cele din ţinuturile îndepărtate, să poată lua cunoştinţă de încheierea păcii, se stabilesc 30 de zile ca termen, după care, dacă cineva din o parte sau alta săvîrşeşte vreun act duşmănos, acela să sufere fără întîrziere pedepsele arătate mai sus.

Pentru ca, în sfîrşit, condiţiile de pace, încheiată aşa cum se arată în aceste articole, să fie respectate întocmai de ambele părţi, aşa cum se cuvine, dacă preaînaltul Mehmed-paşa, marele vizir al Imperiului otoman, în puterea lui deplină şi absolută, ne prezintă tratatul valabil şi legal scris din însărcinarea lui în limba turcească de oameni pricepuţi şi iscălit, atunci noi, la rîndul nostru, în virtutea mandatului şi a deplinei puteri, transmitem conţinutul acestui pact iscălit cu mîna noastră şi întărit cu peceţile noastre, scris în limba latină, ca tratat tot legal şi valabil.

Acest tratat s-a încheiat la întîlnirea ce a avut loc în tabăra de lîngă Belgrad, în Serbia, în ziua de 18 septembrie 1739.

GHENADIE PETRESCU, D. A. STURDZA, D. C. STURDZA, *OP. CIT.*, P. 48–58, ORIG. LATIN.

45

1774, iulie 10/21, Kuciuk-Kainargi

Tratatul de la Kuciuk-Kainargi încheiat între Rusia şi Poarta otomană, în care se prevăd şi clauze privind Principatele române (art. XVI) : amnistie deplină

www.dacoromanica.ro

și drept de emigrare celor ce au aderat la Rusia ; garantarea exercitării cultului creștin ; confirmarea vechilor privilegii și asigurarea reprezentanților lor la Constantinopol, un statut de drept internațional ; scutirea lor de dări pe doi ani ; obligație pentru Poartă de a ține seamă de intervențiile Rusiei, prin miniștrii ei la Constantinopol, în favoarea Principatelor romîne [1].

.

Art. XVI. — Imperiul Rusiei restituie Sublimei Porți întreaga Basarabie cu Akerman, Chilia, Ismail și cu tîrgurile și satele și tot ceea ce cuprinde această provincie, după cum îi restituie și fortăreața Bender. Tot astfel, imperiul Rusiei restituie Sublimei Porți cele două principate ale Valahiei și Moldovei cu toate fortărețele, orașele, tîrgurile, satele și cu tot ce cuprind ele și Sublima Poartă le primește în condițiile următoare, cu promisiunea solemnă de a le respecta cu sfințenie :

1. — Să respecte față de toți locuitorii acestor principate, de orice demnitate, rang, stare, înclinație sau proveniență ar fi ei, fără cea mai mică excepție, amnistia absolută și veșnica uitare, stipulate în primul articol al tratatului, în favoarea tuturor acelora care, efectiv, ar fi comis vreo crimă sau ar fi fost bănuiți de-a fi avut intenția să dăuneze intereselor Sublimei Porți, repunîndu-i în demnitățile, rangurile și posesiunile lor inițiale și redîndu-le bunurile de care s-au bucurat înaintea războiului actual.

2. — Să nu împiedice cîtuși de puțin exercitarea liberă a religiei creștine și să nu pună nici un obstacol în construirea de noi biserici și în repararea celor vechi, după cum s-a stabilit mai înainte.

[1] Acest tratat a fost întregit printr-o învoială lămuritoare între Rusia și Turcia semnată la Ainali-Cavak (Constantinopol) la 10 martie 1779, prin care se întăreau stipulațiile din tratatul de la Kuciuk-Kainargi în favoarea Principatelor române, iar dreptul de a „vorbi în favoarea lor" devenea un drept de „intercesiune".

www.dacoromanica.ro

3. — Să restituie mînăstirilor şi altor particulari pămînturile şi posesiunile mai sus menţionate care le-au aparţinut şi care le-au fost luate în afara oricărei dreptăţi, situate în împrejurimile Brăilei, Hotinului, Benderului etc., numite azi raia.

4. — Să aibă faţă de clerici stima deosebită pe care situaţia lor o impune.

5. — Să acorde familiilor care ar dori să-şi părăsească patria pentru a se stabili aiurea un permis de liberă trecere cu toate bunurile lor ; şi pentru ca aceste familii să-şi poată aranja convenabil treburile, să le fixeze un termen de un an pentru această emigraţie liberă din patria lor, începînd din ziua în care instrumentele de ratificare ale prezentului tratat vor fi schimbate.

6. — Să nu ceară şi să nu impună nici o plată a vechilor socoteli, de orice natură ar fi ele.

7. — Să nu impună acestor popoare nici o contribuţie sau plată pentru toată durata războiului ; şi chiar din cauza devastărilor la care au fost expuse, să le socotească achitate de orice impozite pentru doi ani, începînd din ziua schimbării instrumentelor de ratificare ale prezentului tratat.

8. — La expirarea termenului stabilit, Poarta promite să uzeze de aceasta cu toată omenia şi să le primească prin intermediul trimişilor care vor veni din doi în doi ani ; la sfîrşitul plăţii acestor impozite, nici paşalele, nici guvernatorii, nici vreo altă persoană nu va trebui să le înglodeze în datorii, nici să le impună alte plăţi sau impozite, indiferent sub ce pretext sau denumire ; dimpotrivă, ele vor trebui să se bucure de absolut toate avantajele de care s-au bucurat în timpul domniei răposatului sultan.

9. — Poarta îngăduie domnitorilor acestor două state să aibă pe lîngă ea un însărcinat cu afaceri, ales dintre creştinii comunităţii greceşti, care vor veghea asupra treburilor privind numitele principate şi vor fi trataţi cu bunătate de către Poartă şi, în ciuda neînsemnatei lor importanţe, vor fi consideraţi ca persoane care se bucură de dreptul internaţional, adică vor fi la adăpost de orice violenţă.

www.dacoromanica.ro

10. — Poarta consimte de asemenea ca, după cum o vor cere împrejurările în aceste principate, miniştrii curţii imperiale ai Rusiei care îşi au reşedinţa pe lîngă ea să poată vorbi în favoarea lor şi făgăduieşte a-i asculta cu toată consideraţia ce se cuvine unor puteri prietene şi respectate.

GHENADIE PETRESCU, DIMITRIE A. STURDZA, DIMITRIE C. STURDZA *OP. CIT.*, VOL. I, P. 131, ORIG. FRANCEZ.

46

1784, februarie 27/9 martie, Iaşi

Privilegiul comercial acordat de Alexandru Mavrocordat (Deli-bei), domnul Moldovei, negustorilor supuşi austrieci, fixînd obligaţiile acestora şi taxele ce au a plăti pentru negoţul lor în Moldova.

Este datoria stăpînitorilor înţelepţi de a proteja pe acei oameni care lucrează în folosul supuşilor lor şi măresc comerţul şi agricultura. Aşadar, fiindcă în acest principat se află o mulţime de neguţători, oameni supuşi austrieci din Galiţia, cu vite, boi şi cai ; că este cunoscut că aduc locuitorilor un mare folos pentru sporirea preţului vitelor şi al unor alte obiecte şi că au fost favorizaţi deja de predecesorii noştri, ceea ce rezultă din actele lor de scutiri, mai cu seamă din actul vărului nostru Nicolae-Voevod (?), care le-a acordat drepturi exclusive, care înscris se află în mîinile lor, am recunoscut că este drept a le confirma vechile lor drepturi şi a le acorda cele următoare.

În privinţa terenului de care neguţătorii au trebuinţă şi pentru care plătesc o chirie anuală, am aflat

www.dacoromanica.ro

că unii din proprietarii acestor terenuri, pentru a spori prețul lor, întrebuințează cîteva mijloace înșelătoare, adică : că se prefac că-l iau cu chirie pentru un preț mai mare decît acela pe care îl plătiseră negustătorii mai înainte, astfel că dînșii se văd siliți de a se duce la un alt teren sau de a plăti prețul mai mare oferit și de a suferi, prin urmare, o pagubă.

Această procedare fiind contra dreptății și a ordinei, ordonăm ca, orișicînd se va descoperi un asemenea fapt, să nu se pedepsească numai vecinul înșelător, dar ca chiar proprietarul terenului să fie judecat de divanul nostru. Să nu îndrăznească nici un vecin să supere pe negustătorii care de mai mulți ani se află cu vitele lor pe o proprietate cu consimțămîntul proprietarului, sau de a-i goni sub pretext de un drept de vecinătate sau de preferință.

În privința acelor moșii ce se vor vinde în viitor, vecinul va avea preferință la cea dintîi vînzare ; în urmă, după ce vreun supus austriac va fi luat în posesiune o moșie pentru un an și construiește pe dînsa orice lucru îi este necesar, vecinul nu-l poate supăra în nici un mod sub pretext de un drept de vecinătate.

Nu este iertat nici unuia din vecini de a lucra, a semăna sau a cosi iarbă prin forță pe o cîmpie ce s-a arendat de negustători străini pentru uzul lor.

Cînd au a face fîn pentru trebuințele lor sau pentru întreținerea vitelor, vor fi liberi de a se învoi cu oamenii care se găsesc pe locul respectiv fie străini sau țărani indigeni, după placul lor.

Pentru fiecare bou vor plăti, după obicei, un leu, iar un potronic pentru fiecare vită de cornărit, vor mai plăti pentru turma întreagă la trecerea graniței un leu și 60 parale ca taxă vamală pentru trecere ; pentru boii ce se pierd vor plăti acelor care-i vor găsi 2 lei pentru fiecare cap ; însă cînd se vor pierde în urmă din turmă unul sau doi boi singuri, vor plăti numai 1 leu.

Asemenea vor plăti pentru toate vitele ce vor avea în această țară, cu excepțiunea boilor destinați pentru comerț, adică pentru vaci, cai și vite de transport, conița obișnuită de 40 aspri, însă nu vor plăti nimic pentru viței și mînji. Chiar cînd cumpără vite în tîr-

www.dacoromanica.ro

guri şi le vor vinde după un termen de două luni şi le vor trece peste graniţă, nu plătesc coniţa pentru cele două luni trecute în păşuni ; iar pentru un termen mai lung vor plăti.

Pentru caii crescuţi de dînşii cînd îi trec în Polonia nu se va cere nici o taxă vamală. Iar pentru cai, vite sau orice alte lucruri ce cumpără în această ţară şi le aduc peste graniţă şi pentru orice alt obiect adus dintr-o altă ţară, vor plăti taxa vamală conform articolelor elaborate şi hotărîte în cancelaria noastră în acest an, după care fiecare supus austriac trebuie să plătească o taxă vamală de 3%.

Pentru albine şi rîmători vor plăti aici, în Moldova, deseatina de 10 parale vechi pentru cîte vor avea.

Nimeni nu poate lua caii lor din locuinţă sau din herghelliile lor, nici pe stradă, pentru olac sau poşte.

La caz că s-ar ivi între un neguţător străin şi unul din supuşii noştri vreo ceartă sau luptă, neguţătorul, dacă nu este mulţumit de hotărîrea ispravnicului, poate apela la divanul nostru, în un asemenea caz ambele părţi vor fi aduse înaintea noastră de ispravnici pentru a decide definitiv.

La caz de se va întîmpla ca unul din sus-menţionaţii supuşi austrieci să comită o crimă, ispravnicii n-au dreptul de a-i închide sau a-i pedepsi în alt mod, ci trebuie să-i aducă cît s-ar putea mai curînd, pentru a proceda conform vechilor tratate ce sînt în vigoare la Constantinopole, şi pe care, pentru aceleaşi cuvinte, trebuie să le observăm.

Rugăm pe toţi ceilalţi prinţi, pe fratele şi succesorul nostru în acest principat de a nu schimba sus-menţionata favoare şi scutire, ci a le confirma pentru onoarea lor şi în eternă memorie.

Dat în reşedinţa noastră la Iaşi, 9 martie 1784, în al doilea an al domniei noastre.

Alexandru-Voievod.

M. MITILINEU, *OP. CIT.*, P. 78–80; ORIG. FRANCEZ. PUBLICAT ÎN COLECŢIA G. F. MARTENS. RECUEIL DES PRINCIPAUX TRAITÉS..., ED. 2, VOL. III, GÖTTINGEN, P. 738.

www.dacoromanica.ro

47

1791, iulie 24/4 august, Şiştov

Tratat de pace încheiat între Austria şi Turcia, ratificat de împăratul Leopold al II-lea la 13 august. Acest tratat declară pacea „veşnică şi universală" între cele două imperii şi acordă amnistie generală locuitorilor Muntenegrului, Bosniei, Serbiei, Ţării Româneşti şi Moldovei. Articolul II stipula recunoaşterea de către cele două părţi a statu quo-ului anterior războiului declarat la 9 februarie 1788. Poarta se obliga să reînnoiască libertăţile de comerţ şi navigaţie acordate supuşilor imperiali şi regali, pe uscat şi pe mare în cuprinsul Imperiului otoman. Prin articolul IV, curtea imperială se angaja să evacueze principatul Valahiei şi districtele Moldovei ocupate de trupele imperiale, restabilindu-se hotarele anterioare declanşării ostilităţilor. S-a încheiat şi un tratat special destinat să dezvolte clauzele cu privire la reglementările teritoriale pentru fixarea noilor graniţe.

.

Art. IV. Curtea imperială şi regală din partea sa, pentru a aduce de asemenea lucrurile pe baza convenită a „statu quo"-ului strict al epocii din 9 februarie 1788 şi pentru a corespunde pe deplin procedeelor amicale şi echitabile ale Sublimei Porţi otomane, se obligă să evacueze, cedeze şi redea zisei Porţi otomane, în întregul lor şi fără vreo împărţire, toate posesiunile, teritoriile, oraşele, fortăreţele şi palancele, sub orice denumire acestea ar putea să fie, cucerite de către trupele maiestăţii sale imperiale în cursul acestui război, prin aceasta înţelegînd întregul principat al Valahiei şi districtele Moldovei ocupate de către trupele imperiale, şi de a restabili aşa cum sînt aceleaşi foste hotare care separau în zisa perioadă de la 9 februarie 1788 cele două stăpîniri. În ceea ce priveşte fortăreţele, castelele, palancele cucerite de la Sublima Poartă otomană, curtea

www.dacoromanica.ro

imperială şi regală se angajează de a le reda în starea în care ele erau şi cu artileria otomană care se găsea acolo în momentul ocupării lor.

.

GHENADIE PETRESCU, D. A. STURDZA, D. C. STURDZA, *OP. CIT.*, P. 72, ORIG. LATIN.

48

1791, iulie 24/4 august (1205 Zilhidje)

Tratatul special de la Şiştov

Art. I. Deoarece înainte de război existase o negociere deschisă asupra cererilor guvernului imperial al Austriei de teritorii ale Provinciei (Banat) de Timişoara predate de Imperiul otoman şi districtele situate la stînga rîului Unna, cele două înalte părţi contractante, considerînd, pe de o parte, situaţia imperfectă şi defectele vechii frontiere în aceste părţi şi voind, pe de alta, să remedieze în acest punct într-un mod care nici să nu poată schimba, nici să fie modificat în viitor, spre satisfacţia comună, au stabilit aranjamentul definitiv specificat în art. II şi III ale prezentei convenţii, prin care aranjament ele consimt să termine absolut şi defintiv toate motivele de reclamaţii făcînd obiectul aranjamentului sus-menţionat şi al precedentei negocieri.

Art. II. Urmare a cărui fapt, guvernul imperial otoman consimte ca burgul şi terenurile de la Orşova Veche pînă la Cerna să fie şi să rămînă în posesia şi

www.dacoromanica.ro

suveranitatea guvernului imperial al Austriei, astfel ca Cerna în această parte, de acum înainte şi pentru totdeauna, să fie frontiera guvernului austriac ; dar cu condiţie expresă ca zisul guvern să nu poată niciodată ridica fortăreţe nici în vechiul burg al Orşovei, nici în nici o altă parte a teritoriilor cedate de către guvernul imperial otoman în virtutea prezentului articol. În ceea ce priveşte mica cîmpie situată în faţa lui Ada-Calessi (insula Orşovei), mărginită de hotarele specificate în art. V al tratatului de la Belgrad, ea va rămîne pentru totdeauna, în sensul cel mai strict, neutră între cele două state ; adică posesiunea şi suveranitatea acestei mici cîmpii nu va aparţine nici uneia din cele două guverne şi părţile contractante, în acest caz se angajează să lase zisa cîmpie absolut liberă, fără a permite niciodată nimănui să ridice aici zidiri, să rămînă aici, nici să execute aici lucrări agricole.

Art. III. În ceea ce priveşte districtele de la stînga lui Unna, cele două înalte părţi contractante au stabilit că limitele celor două imperii vor fi, de acum înainte şi pentru totdeauna, reglate în modul următor : noua linie de separare, după desenul trasat în culoare roşie în harta anexată prezentului articol, va începe în aceste regiuni, la malul drept al rîului Glina, prin punctul marcat pe zisa hartă, va fi continuată de-a lungul unui mic rîuşor care se găseşte acolo, pentru a lăsa Czettin cu districtul său sub dominaţia guvernului imperial al Austriei ; se va îndrepta de-a lungul suburbiei fortului otoman Sturlie sau Sturliz, marcat pe hartă în galben, astfel că acest fort, precum şi suburbia sa, determinată prin bătaia unei lovituri de tun, să rămînă în posesia Imperiului otoman ; de unde această linie va merge în drum drept pe Corano pentru a urma, urcînd, cursul acestui rîu pînă la şi incluzînd Dresnick, care va rămîne cu districtul său sub dominaţia imperială a Austriei. După care zisa linie se va prelungi prin muntele de la Smolianatz şi regiunea de la Tischieno, va merge de-a lungul muntelui înalt care este în aceste regiuni şi la picioarele căruia se găseşte regiunea Lapatz, marcată pe hartă cu un semn galben, şi va fi continuată pînă la rîul Unna, la o oră de mers mai sus de Vacup,

www.dacoromanica.ro

marcat în galben ; de unde această linie va cuprinde, urcînd, malul stîng al lui Unna pînă la izvoarele sale occidentale, urmînd linia marcată în roşu, pentru a se termina prin el mai drept acum, pe care îl dă direcţia munţilor înalţi, la triplul hotar actual, lăsînd astfel Sţerniza musulman sub dominaţia otomană. Guvernul imperial austriac se angajează a nu repara niciodată, nici construi vreo fortificaţie, sub orice titlu şi orice scuză ar putea fi aceasta, în toată întinderea, fără excepţie, districtului ce Sublima Poartă îl cedează în virtutea prezentului articol.

Art. IV. Guvernul imperial al Austriei, pentru a răspunde de asemenea din partea sa dispoziţiilor amicale ce guvernul imperial otoman le-a arătat în reglementarea defintivă a graniţelor, atît din partea burgului şi a terenurilor vechii Orşove, cît şi din cea a Unnei superioare, aşa cum se hotărăşte prin articolele II şi III ale prezentului tratat special, şi pentru a întări şi pecetlui o dată mai mult pacea ce a fost încheiată între cele două imperii, declară în modul cel mai solemn şi public că recunoaşte şi consideră prezenta reglementare a graniţelor ca definitivă şi se obligă a nu formula în viitor nici o pretenţie dincolo de hotarele fixate aici mai sus.

Art. V. Guvernul imperial al Austriei, pentru a-şi manifesta consimţămîntul şi satisfacţia reglementării hotarelor fixate ca aici mai sus, se obligă a înapoia Sublimei Porţi toate fortăreţele, castelele şi palancele cucerite în Imperiul otoman în starea în care ele se găsesc acum şi fără a distruge nici o reparaţie, nici lucrările noi care s-au făcut aici, renunţînd în consecinţă la clauza demolării stipulată la sfîrşitul art. VI al tratatului definitiv.

Art. VI. Guvernul austriac, secondînd în mod egal dorinţa manifestată de Sublima Poartă de a reintra prompt în posesia tuturor teritoriilor cucerite, de bunăvoie se întrece în a apropia termenele fixate evacuărilor în art. VI al zisului tratat şi stabilite cu Sublima Poartă că aceste termene se vor socoti din ziua semnării tratatului, iar nu din cea a schimbului ratificărilor : adică 30 de zile socotite din această zi pentru

www.dacoromanica.ro

evacuarea, cedarea şi predarea întregii Valahii şi a celor 5 districte ale Moldovei şi de 60 de zile socotite din acelaşi moment pentru toate celelalte teritorii cucerite. Cele două părţi se obligă în plus să efectueze schimbul ratificărilor tratatului de pace în 15 zile cel mai tîrziu, în loc de 40 zile fixate prin art. XIV al tratatului definitiv.

Art. VII. Ratificările acestui tratat special vor fi făcute separat, dar schimbate în aceeaşi zi cu ratificările tratatului de pace.

Drept urmare a acestui fapt şi în virtutea deplinelor puteri cu care noi am fost învestiţi de către maiestatea sa imperială sultanul, acest prezent sened (act), expunînd condiţiile tratatului special sus-menţionat, compus din 7 articole, de la predarea şi schimbul său la timpul convenit, a fost redactat, scris, pecetluit de către noi şi remis plenipotenţiarilor (austrieci) pentru ca, cu graţia lui Dumnezeu atotputernic, să fie bine respectat de către cele două părţi şi considerat ca un semn reciproc de pildă şi prietenie.

A 3-a zi a lunii Zilhidje a anului 1205 al Hegirei (anul de graţie 1791) ⟨august 4 s.n.⟩.

GHENADIE PETRESCU, D. A. STURDZA, D. C. STURDZA, *OP. CIT.*, P. 79–81
ORIG. LATIN.

49

1791, decembrie 29/9 ianuarie 1792, Iaşi

Tratatul de pace de la Iaşi încheiat între Turcia şi Rusia prin care se confirmă tratatele precedente şi se garantează libertatea comerţului rus în apele Imperiului otoman. Prin art. III şi IV se delimitează

www.dacoromanica.ro

frontierele dintre cele două imperii și se reafirmă respectarea stipulațiilor în favoarea Principatelor cuprinse în tratatul din 1774, învoiala din 1779 și actul din 1783. Poarta se angaja: să respecte privilegiile Moldovei și Țării Românești; să nu reclame de la Principate nici o contribuție pentru perioada desfășurării ostilităților; degrevarea de orice impozite pe o perioadă de doi ani; libertatea pentru locuitori de a emigra oriunde doreau în timp de 14 luni.

În numele atotputernicului Dumnezeu,

Maiestatea sa preaputernica împărătească și autocrată a întregii Rusii și maiestatea sa sublimul și preaputernicul împărat al Turcilor, în dorința sinceră, existentă și de o parte și de alta, de a restabili pacea, care a fost întreruptă de unele evenimente, ca și de a pune capăt războiului care a durat pînă acum între imperiile lor și de a așeza din nou pe baze solide pacea, prietenia și buna înțelegere, au considerat, în consecință, convenabil să încredințeze această operă utilă și salutară zelului și orientării înalților lor plenipotențiari, și anume: pentru maiestatea sa împăratul turcilor, preailustrului și excelentului domn Iussuf-pașa, mare vizir al Sublimei Porți otomane, iar pentru maiestatea sa imperială a Rusiei, preailustrului și excelentului domn Alexandru, conte Bezborodko, în prezent consilier intim și cavaler al ordinelor suveranei sale.

Și, pentru ca aceste negocieri de pace să poată fi duse în chip fericit la capăt de persoane de încredere, respectiv numite și înzestrate cu deplinele puteri necesare pentru hotărîrea, încheierea și semnarea prezentului tratat de pace, au fost aleși, numiți și înzestrați cu mai sus-menționatele depline puteri:

pentru Poarta otomană excelenții și preaonorabilii domni: Abdallah Birri, reis effendi sau ministru al afacerilor externe, Ibrahim Ismet-bei, ordan kadisi sau mare judecător al armatelor otomane, învestit effendi de Stambul, și Mahomet Durri, effendi rusnamadzii sau controlor general al finanțelor; și pentru Imperiul Ru-

www.dacoromanica.ro

siei excelenţii şi preaonorabilii domni Alexandru Samoilov, locotenent-general al armatelor maiestăţii sale ţarinei, actualul său şambelan, director al cancelariei senatului, conducător şi cavaler a diferite ordine, Iosif Deribas, general-maior al armatelor, amiral al flotei care staţionează la Racues, cavaler a diferite ordine, şi Serghei Laskarov, consilier de stat şi cavaler, care, întrunindu-se în oraşul Iaşi pentru a negocia o pace trainică între cele două imperii, au acceptat şi au încheiat reciproc următoarele articole :

Art. I. — Între maiestatea sa sultanul şi maiestatea sa împărăteasa întregii Rusii, moştenitorii şi succesorii lor la tron şi chiar între imperiile şi supuşii lor vor înceta, încă din acest moment şi pentru totdeauna, orice ostilităţi şi duşmănie ; ele vor rămîne învăluite pentru totdeauna în uitare, şi în viitor o pace solidă şi permanentă va domni pe pămînt şi pe mare. O prietenie constantă şi o armonie trainică vor fi stabilite şi întreţinute prin respectarea cu sinceritate, loialitate şi conştiinciozitate a articolelor încheiate în prezentul tratat, în aşa fel încît nici una din cele două părţi, nici în secret, nici pe faţă, să nu întreprindă sau să nu încerce împotriva celeilalte vreo acţiune sau vreo expediţie, oricare ar fi ea.

Ca urmare a reînnoirii unei prietenii atît de sincere, cele două părţi contractante acordă fiecare amnistie şi iertare generală acelor supuşi ai lor, fără nici o excepţie, care s-au făcut vinovaţi faţă de una din cele două părţi, punîndu-i din nou în libertate pe cei care se află la galere sau în închisori, autorizîndu-i pe toţi cei proscrişi sau surghiuniţi să se reîntoarcă la căminele lor cu promisiunea de a-i lăsa, după încheierea păcii, să se bucure din plin de toate onorurile şi bunurile pe care le posedau înainte, fără a avea de suferit nici cele mai neînsemnate insulte, daune sau injurii, ci, dimpotrivă, în aşa fel încît fiecare din ei, la fel ca oricare din compatrioţii săi, să poată să trăiască apărat şi păzit de legile şi de datinele ţării sale.

Art. II. — Tratatul de pace semnat la 10 iulie 1774 sau la 14 ale lunii Zemazi-el Evel din anul Hegirei

www.dacoromanica.ro

1188, convenţia explicativă din a 20-a zi a lunii Zemazi-el Akir 1193 sau din 10 martie 1779, tratatul de comerţ din ziua de 20 a lunii Ridzel 1197 sau din 10 iunie 1783 şi actul referitor la alipirea Crimeii şi a insulei Taman la Imperiul rus, care fixează ca frontieră fluviul Cuban şi care a fost încheiat la 15 ale lunii Safer 1193 sau la 28 decembrie 1783, sînt reconfirmate prin prezentul tratat de pace nou încheiat în toate articolele sale, cu excepţia acelor care vor fi modificate prin tratatul actual sau care vor fi fost modificate prin precedentele, şi cele două părţi contractante se angajează să le respecte cu sfinţenie, să nu le încalce şi să le pună în aplicare cu toată bunăcredinţa şi exactitudine.

Art. III. — Ca urmare a articolului 2 al preliminariilor în care este specificat că Nistrul va trebui să slujească întotdeauna drept delimitare între cele două imperii, că frontierele Imperiului rus se vor întinde pe viitor pînă la sus-numitul fluviu, cele două părţi contractante au căzut amîndouă de acord şi stipulează prin prezentul tratat că Nistrul va forma linia de demarcaţie între Sublima Poartă şi Imperiul Rusiei, astfel încît întregul teritoriu care se află pe malul drept al Nistrului va fi restituit Sublimei Porţi şi va rămîne pe veci sub stăpînirea sa absolută şi incontestabilă ; dimpotrivă, tot teritoriul care se află pe malul stîng al aceluiaşi fluviu va rămîne sub stăpînirea absolută şi incontestabilă a Imperiului rus.

Art. IV. — Ca urmare a sus-numitei dispoziţii speciale, referitoare la linia de separaţie a celor două imperii şi ca urmare a articolului 4 al preliminariilor în care s-a convenit că toate celelalte frontiere vor rămîne aşa cum erau la începutul actualului război şi că ţinuturile pe care le-au luat în stăpînire trupele Imperiului rus vor fi restituite Sublimei Porţi cu toate fortăreţele existente şi în aceeaşi stare în care sînt în momentul de faţă, maiestatea sa imperială restituie Sublimei Porţi Basarabia cucerită de armatele ruseşti cu oraşele fortificate Bender, Akerman, Chilia şi Ismail, ca şi tîrgurile şi satele cuprinse în această pro-

www.dacoromanica.ro

vincie. În afară de aceasta, maiestatea sa imperială restituie provincia Moldova cu oraşele, satele şi tot ceea ce cuprinde ea, şi Sublima Poartă o primeşte în următoarele condiţii cu promisiunea de a le executa punct cu punct :

1) De a respecta şi de a îndeplini cu sfinţenie, spre profitul cel mai mare al celor două provincii a Valahiei şi Moldovei, clauzele stipulate în tratatul de pace încheiat în anul Hegirei 1188, în ziua a 14-a a lunii Zemazi-el Evel sau 10 iulie 1774 şi apoi în convenţia explicativă încheiată în a 20-a zi a lunii Zemazi-el Akir 1193 sau 10 martie 1779 şi în actul din 15 ale aceleiaşi luni Safer sau 28 decembrie 1783 pe care le-a negociat marele vizir în numele Sublimei Porţi.

2) De a nu cere şi de a nu impune populaţiilor din aceste ţinuturi nici o plată pentru datoriile restante de orice natură ar fi ele.

3) De a nu reclama de la aceste principate nici o contribuţie şi nici o plată pentru tot timpul războiului, ci, dimpotrivă, luînd în consideraţie marile pierderi îndurate şi jafurile la care aceste popoare au fost expuse în timpul ostilităţilor, de a le degreva de orice impozite şi sarcini pe o perioadă de doi ani începînd din ziua schimbării instrumentelor de ratificare ale prezentului tratat.

4) De a îngădui familiilor care vor vrea să-şi părăsească patria şi să se stabilească în altă parte să iasă nestingherite cu toate bunurile lor şi, pentru ca aceste familii să aibă îndeajuns timp de a-şi preveni rudele de sînge şi rudele prin alianţă, supuşi ai Imperiului otoman, de a le îngădui să-şi vîndă bunurile mobile şi imobile supuşilor numitului imperiu, în conformitate cu legile ţării, în sfîrşit de a-şi pune ordine în treburile lor. Li se acordă pentru această expatriere de bunăvoie un termen de paisprezece luni începînd din ziua schimbării instrumentelor de ratificare ale prezentului tratat.

Art. V. — Ca dovadă a sincerităţii cu care cele două înalte părţi contractante încearcă nu numai să restabilească în prezent, ci şi să consolideze în mod trainic pe viitor pacea şi armonia, înlăturînd tot ceea

www.dacoromanica.ro

ce ar fi de natură să constituie un pretext oricît de neînsemnat pentru diferende sau disensiuni, Sublima Poartă se angajează, reînnoind firmanul expediat deja mai înainte, să trimită comandantului-şef al frontierelor, paşa Ahaltzik sau Achiska, ordine prin care să i se interzică, în termenii cei mai severi, să hărţuiască sau să maltrateze, făţiş sau în taină şi indiferent sub ce pretext, teritoriile şi locuitorii supuşi ţarului de la Tiflis sau din Kartalinia, cu porunca formală adresată lui de a nu tulbura buna înţelegere şi raporturile de bună vecinătate.

Art. VI. — Al doilea articol al prezentului tratat confirmînd prin convenţiile precedente actul din 28 decembrie 1783 referitor la alipirea la Imperiul rus a Crimeii şi a insulei Taman, ca şi la fixarea ca linie de frontieră în aceste ţinuturi şi între cele două imperii a fluviului Cuban, Sublima Poartă se obligă în consecinţă în mod solemn, ca dovadă a loialităţii cu care este dispusă să înlăture încă din acest moment orice ar putea aduce prejudicii păcii, liniştii şi armoniei între cele două imperii, să folosească întreaga sa autoritate şi toate mijloacele proprii pentru menţinerea în ordine şi înfrînarea populaţiilor aflate pe malul stîng al Cubanului, în aşa fel încît ele să se abţină de la orice incursiune pe teritoriul Imperiului rus şi să nu se poată deda faţă de supuşii ruşi şi de casele, pămînturile şi locuitorii lor, nici pe faţă, nici în secret şi sub nici un pretext, la devastări, jafuri şi stricăciuni de orice fel ar fi ele. Şi pentru ca aceste neamuri să nu mai ia oameni în sclavie, Sublima Poartă le va adresa în acest scop ordinele cele mai formale, interzicîndu-le cu severitate să săvîrşească asemenea acte şi ameninţîndu-le pentru aceasta cu pedepsele cele mai aspre ; în afară de aceasta, după schimbarea instrumentelor de ratificare ale prezentului tratat, ea va da publicităţii numita interdicţie în diferitele tîrguşoare.

Dar presupunînd că după acordurile stipulate în prezentul tratat şi după interdicţia ordonată acestor neamuri se vor găsi în rîndurile lor indivizi care vor îndrăzni totuşi să întreprindă incursiuni pe teritoriul rus, să pricinuiască acolo devastări, să fure vite sau

www.dacoromanica.ro

orice altceva sau să ducă în robie supuşi ruşi, în acest caz, de îndată ce se va înainta vreo plîngere, autorităţile judiciare vor fi anunţate de aceasta fără cea mai mică întîrziere şi obiectele jefuite sau furate vor trebui restituite. Mai ales nu se va pune nici un fel de piedică slobozirii şi repunerii în drepturi a supuşilor ruşi care vor fi fost răpiţi, ca şi cercetărilor făcute în acest scop ; în afară de aceasta, eventualele cheltuieli prilejuite vor fi restituite şi autorii acestor îndrăzneţe incursiuni vor fi aspru pedepsiţi în prezenţa comisarului rus, care va fi numit în acest scop de către comandantul frontierelor. Dacă, în ciuda oricărei aşteptări, nu se va da plîngerii satisfacţie în termen de şase luni de la data la care va fi fost făcută, Sublima Poartă îşi ia angajamentul ca, în răstimp de o lună de la reclamaţia ministrului Rusiei, să plătească integral toate cheltuielile făcute în zadar, cheltuieli pricinuite de autorii acestor incursiuni, fără ca aceasta să însemne, bineînţeles, că penalităţile de mai sus nu vor fi aplicabile după aceea fără nici un fel de întîrziere.

Art. VII. — Comerţul constituind legătura reală şi trainică a unei armonii reciproce, Sublima Poartă, cu prilejul reînnoirii păcii şi prieteniei cu Imperiul rus, voind să dea o chezăşie dorinţei sale sincere de a stabili pe cît cu putinţă relaţii comerciale sigure şi profitabile între supuşii celor două imperii, convine în acest scop să menţină şi să execute pe deplin şi în întregime art. VI al tratatului de comerţ cu Rusia referitor la corsarii din Alger, din Tunis şi din Tripoli, unde se stipulează în mod special că, dacă un supus rus cade în mîna corsarilor din Alger, din Tunis şi din Tripoli şi este făcut captiv de ei sau dacă piraţii pun mîna pe o navă sau pe mărfuri, oricum s-ar numi ele, aparţinînd unor negustori ruşi, Poarta se angajează în acest caz să facă uz de autoritatea sa pe lîngă sus-numitele state pentru a dobîndi punerea în libertate a supuşilor ruşi care vor fi căzut astfel în robie, să determine restituirea navei, mărfurilor şi bunurilor care le vor fi fost luate sau răpite şi să facă să li se acorde despăgubiri celor în cauză pentru toate pierderile pe care le

www.dacoromanica.ro

vor fi suferit din partea acestei căpetenii. În cazul în care se va afla cu certitudine, pe baza unor rapoarte, că aceste firmane n-au fost executate de către susnumitele regenţe din Alger, Tunis şi Tripoli, Sublima Poartă făgăduieşte ca, la reclamaţia ministrului imperial al Rusiei sau a însărcinatului cu afaceri, să înapoieze din tezaurul imperial pierderile în termen de două luni, sau mai degrabă, dacă e cu putinţă, începînd din ziua semnării reclamaţiei.

Art. VIII. — Toţi prizonierii de război şi alţi sclavi din cele două imperii, bărbaţi şi femei, indiferent de rasă şi condiţie, cu excepţia celor din Imperiul otoman, care vor fi părăsit de bunăvoie creştinismul şi vor fi îmbrăţişat religia mahomedană vor fi repuşi în libertate şi de o parte şi de alta, de îndată ce se vor schimba instrumentele de ratificare ale acestui tratat, fără nici un fel de scuză şi fără nici un fel de despăgubire sau de răscumpărare.

Tot astfel, toţi ceilalţi creştini căzuţi robi, ca polonezi, moldoveni, valahi, locuitori ai Peloponezului şi ai insulelor, georgieni şi toţi ceilalţi, fără excepţie, vor fi repuşi în libertate fără nici un fel de despăgubire sau de răscumpărare. De asemenea, toţi supuşii ruşi care, după încheierea acestei fericite păci, vor fi aduşi în stare de sclavie prin cine ştie ce întîmplare şi se vor afla în Imperiul otoman vor trebui repuşi în libertate în acelaşi chip, şi Rusia făgăduieşte că va face tot aşa, în deplină egalitate şi reciprocitate faţă de Poarta otomană şi de supuşii săi.

Art. IX. — În scopul ca, după armistiţiu şi în urma vreunor neînţelegeri, să nu fie săvîrşite acte de ostilitate în timpul negocierilor care s-au terminat acum în chip atît de fericit, îndată după semnarea prezentului tratat de pace, marele vizir al Porţii otomane va notifica şi va face cunoscut armatelor şi flotelor otomane, iar primul plenipotenţiar şi membru actual al consiliului privat al maiestăţii sale împărăteasa Rusiei, de asemenea, comandantul-şef al armatelor şi flotei ruseşti, că pacea şi înţelegerea au fost complet restabilite.

www.dacoromanica.ro

Art. X. — Pentru a consolida în chip şi mai trainic această fericită pace şi sinceră prietenie între cele două imperii, vor fi trimişi şi de o parte şi de cealaltă cu acest prilej, în mod solemn, ambasadori cu misiune extraordinară, ambasadori pe care cele două curţi îi vor desemna de comun acord. Ambasadorii respectivi vor fi primiţi şi întîmpinaţi la graniţă cu aceeaşi etichetă, cu aceleaşi onoruri şi cu acelaşi ceremonial care este în uzanţă în respectivele ambasade ale puterilor cărora cele două imperii, datorită unor legături de prietenie, le dau onoruri. Prin mijlocirea sus-numiţilor ambasadori vor fi trimise daruri în raport cu rangul celor două imperii.

Art. XI. — După încheierea tratatului de pace între cele două imperii şi după schimbarea instrumentelor de ratificare între suverani, trupele imperiale ruseşti şi flota care staţionează la Racues vor proceda la evacuarea teritoriului otoman. Dar cum, din pricina piedicilor create de anotimp, este necesar să se amîne această evacuare, cele două înalte părţi contractante au căzut de acord şi au stabilit în acest scop ca ultimul termen să fie ziua de 15 mai, după stilul vechi, a anului 1792, care este momentul în care va începe această evacuare. La această dată, toate trupele maiestăţii sale ţarinei se vor retrage de-a lungul malului stîng al Nistrului şi flota întreagă staţionată la Racues va părăsi defintiv gurile Dunării. Atîta timp cît trupele imperiale ruseşti vor rămîne în fortăreţele şi ţinuturile cucerite, care, în termenii tratatului de pace, vor trebui restituite Porţii otomane, administraţia şi starea de lucruri vor rămîne aşa cum erau în timpul cuceririi ruseşti, iar Poarta otomană nu va putea să intervină în nici un fel mai înainte de completa evacuare a trupelor. Pînă în ultima zi a plecării lor din aceste ţinuturi, trupele ruseşti vor trebui aprovizionate cu alimente şi cu toate lucrurile necesare nevoilor lor în acelaşi mod în care li s-au furnizat pînă în prezent.

Art. XII. — După semnarea prezentelor articole de pace de către plenipotenţiarii respectivi întruniţi la Iaşi, marele vizir, în numele Sublimei Porţi, şi consilierul privat actual şi primul plenipotenţiar al maiestăţii sale

www.dacoromanica.ro

autocrate a întregii Rusii vor schimba, în răstimp de cincisprezece zile şi mai degrabă dacă va fi cu putinţă, tot prin mijlocirea plenipotenţiarilor mai sus numiţi, exemplarele actelor în virtutea cărora această acţiune fericită şi salutară de pacificare îşi va dobîndi întreaga putere şi deplina sa valoare.

Art. XIII. — Prezentul tratat de pace perpetuă, încheiat în chip atît de fericit, va fi confirmat din partea maiestăţii sale sultanului şi din partea maiestăţii sale împărătesei întregii Rusii prin mijlocirea unor instrumente de ratificare solemne prevăzute cu propria lor semnătură, iar aceste instrumente de ratificare, într-un răstimp de cinci săptămîni sau mai degrabă dacă este cu putinţă, începînd din ziua încheierii numitului tratat, vor fi schimbate prin plenipotenţiarii care au încheiat acest tratat. Exemplarele semnate şi prevăzute cu sigiliul armelor lor au fost schimbate între plenipotenţiarii respectivi.

Întocmit la Iaşi, la 29 decembrie 1791 s.v. (9 ianuarie 1792 s.n.) sau în a 15-a zi a lunii Zemazi-el Evel a anului Hegirei 1206.

(L.S.) Alexandr Samoilov
Iosif Deribas
Serghei Laskarov

GHENADIE PETRESCU, DIMITRIE A. STURDZA ŞI DIMITRIE C. STURDZA, *OP. CIT.*, P. 219–225, ORIG. FRANCEZ.

50

1792

„Carte de lege" (Kanunname) sau „Legea nouă" (Kanun-i Cedid), cuprinzînd 28 de articole comune pentru Ţara Românească şi Moldova.

www.dacoromanica.ro

Prin această reglementare se stabilesc toate obligațiile materiale ale Țării Românești și Moldovei față de Poartă, indicîndu-se natura, cuantumul, termenele de plată etc. Se stabilește, de asemenea, modul de numire a domnitorilor și de menținere a lor în domnie, confirmîndu-se, totodată, normele de intrare a supușilor otomani în țările române. Din document rezultă autonomia de care se bucurau Țara Românească și Moldova în ceea ce privește relațiile lor cu Imperiul otoman.

Suretul hatt-i humaiumului [1] cel purtător de glorie care a fost pus cu cinste deasupra acestui Kanunname [2].

Aceasta fiind legea mea, cu voia celui preaînalt, cuprinsul ei să se țină în vigoare. Originalul sigilat să se păstreze la divanul împărătesc, iar *suretul* să fie înregistrat la Tarapanaua imperială [3]. Articolele de trebuință să fie scoase separat și, după ce vor fi înregistrate în celelalte locuri trebuincioase, să se facă și să se procedeze potrivit cerințelor cuvenite și toți să se ferească de fapte potrivnice, neîngăduindu-se niciodată contrariul.

1) Veniturile și cheltuielile voievozilor Țării Românești *(Eflak)* și ai Moldovei (Bogdan) fiind puse într-o rînduială bine stabilită, este nevoie ca de azi încolo să se facă și să se procedeze potrivit cerințelor și trebuințelor cuvenite. De aceea, reflectîndu-se de astă dată asupra numeroaselor condiții, ele au fost înregistrate așa cum urmează mai jos ; alcătuindu-se astfel *o lege nouă*, fiecare articol al ei să fie respectat de dregătorii Înaltei împărății, fără a se aduce vreodată schimbări sau modificări și ei să se ferească și să se țină departe de a face contrariul.

[1] *Hatt-i-hümayun* = autograful sau însemnul personal al sultanului. *Suret* = copie.
[2] *Kanunname* = carte de lege, cod de lege, legislație.
[3] *Darbhane-i amire* = monetărie imperială, casa de bani.

www.dacoromanica.ro

2) *Rikiabie*-lele [1] și *îidie*-lele [2] pe care le dau din trecut și pînă acuma, afară de giziaua fixă [3], domnii către Înalta împărăție fiind sume neînsemnate față de veniturile Țării Românești și ale Moldovei și, de asemenea, havalelele [4] importante, care apar din cînd în cînd, la nevoie, fiind și ele cantități diferite, se orînduiește, de azi încolo, să se dea în fiecare an pentru mirie [5], sub formă de venit nou *(irad-i cedid)*, 1 000 de pungi *(kise)* [6] din Țara Românească și 500 de pungi [7] din Moldova, pentru ca voievozii să nu fie apăsați cu havalele mai multe decît gizielele lor stabilite.

Potrivit cerințelor devotamentului și dreptății lor, voievozii să plătească mereu acest *venit nou*, în fiecare an, în rate.

3) Rikiabie-lele Țării Românești și Moldovei nefiind fixe, se lua, la nevoie, cînd mai mult, cînd mai puțin. De aceea s-a stabilit ca de azi încolo să se ia în fiecare an din Țara Românească 500, iar din Moldova 300 de pungi de aspri drept *rikiabie* [8]. Astfel, asprii de *rikiabie*, amintiți mai sus, să fie predați la vistieria curții interioare imperiale *(Enderun-i Hümayun hazinesi)*.

4) În ceea ce privește îidie, nefăcîndu-se deosebire între Țara Românească și Moldova, ele dădeau din trecut și pînă acuma sume egale, una la *Iyd-i-fitr* [9], iar alta la *Iyd-i-edha* [10].

Anulîndu-se de astă dată *defterul* [11] după care se dădea *îidie*, potrivit catastifului de ceremonii *(defter-i teșrifat)*, fie celor din curtea imperială interioară, fie slujbașilor Înaltei împărății, s-a stabilit de azi încolo cîte

[1] *Rikäbiye* = dare pentru cei din suita sultanului.
[2] *Iydiye* = sărbătoarea sacrificiilor.
[3] *Cizye-i maktu'a* = gizia, haraciul sau tributul fixat, stabilit.
[4] *Hawâlât* (pl. de la *havale*) = în sens de sarcină, obligație.
[5] În text : Sa'yen li-l-miri.
[6] Pungi de aspri, deci 500 000 de guruși (1 kise = 500 de guruși).
[7] Fac 250 000 de guruși.
[8] 500 de pungi = 250 000 de guruși, iar 300 de pungi = 150 000 de guruși.
[9] Zis și Ramazan-Bayrami
[10] Kurban-Bayrami.
[11] *Defter* = registru, catastif, condică.

www.dacoromanica.ro

60 000 de guruşi *îidie* pe an, cu plata într-o singură dată, pentru Ţara Românească şi Moldova.

Din mai sus amintita *îidie*, 30 000 de guruşi să fie predaţi la vistieria imperială interioară, iar ceilalţi 30 000 de guruşi să fie daţi slujitorilor Înaltei împărăţii, aşa cum s-a orînduit.

5) După cum s-a arătat mai înainte, Ţara Românească dă 625 de pungi de aspri *gizia fixă*, 500 de pungi de aspri *rikiabie* şi 120 de pungi de aspri *îidie*. Împreună cu cele 1 000 de pungi de aspri orînduite de astă dată ca *venit nou (irad-i cedid)*, dările ei se ridică pe an la 2 245 de pungi de aspri.

De asemenea, şi Moldova dă 139½ de pungi de aspri şi 4½ de guruşi *gizia fixă*, 300 de pungi de aspri *rikiabie* şi 120 de pungi de aspri *îidie* [1]. Împreună cu cele 500 de pungi de aspri orînduite de astă dată ca *venit nou*, dările ei se ridică pe an la 1 050½ de pungi de aspri şi 4½ de guruşi.

Toate aceste dări urmînd să fie plătite după încheierea perioadei de scutire, începutul lor de an să fie socotit sfîrşitul perioadei lor de scutire [2].

6) Termenul de scutire pentru Ţara Românească sfîrşindu-se în a 3-a zi a lunii *zilhidjge* din anul acesta 1207 [3], urmează ca începutul ei de an să fie socotit de la data mai sus arătată. Astfel, de azi încolo, jumătate din cele 500 de pungi de aspri pe care le va da în fiecare an drept *rikiabie* să fie plătită la sfîrşitul primelor şase luni, iar cealaltă jumătate la încheierea anului.

Dat fiind însă că cele 250 de pungi de aspri care reprezintă prima rată din rikiabiaua anului viitor vor fi achitate, de astă dată, în cursul perioadei de scutire, a doua rată să fie predată la sfîrşitul primelor şase luni de după termenul de scutire.

7) Termenul de scutire pentru Moldova încheindu-se cam în a 22-a zi a lunii *djemaziyel-ahîr* din anul 1208 [4], urmează ca începutul ei de an să fie socotit de la data

[1] În firmanele amintite mai sus apăreau cîte 90 000 de guruşi.
[2] Vezi notele următoare.
[3] 3 zilhidjge 1207 = 3 august 1791.
[4] 22 djemaziyel-ahîr 1208 = 16 februarie 1792.

www.dacoromanica.ro

mai sus arătată. Astfel, de azi încolo, jumătate din cele 300 de pungi de aspri pe care le va da în fiecare an drept *rikiabie* să fie plătită la sfîrșitul primelor șase luni, iar cealaltă jumătate la încheierea anului. Dat fiind însă că cele 150 de pungi de aspri care reprezintă prima rată din *rikiabiaua* anului următor vor fi achitate pînă la sfîrșitul perioadei de scutire, a doua rată să fie predată la sfîrșitul primelor șase luni de după termenul de scutire.

8) Cele 1 000 de pungi de aspri orînduite ca *venit nou* din Țara Românească să fie plătite după încheierea perioadei de scutire în patru rate, astfel ca, din luna *zilhidjge* încolo, socotită început de an, să se predea la fiecare trei luni o dată cîte 250 de pungi de aspri. Dacă se va arăta neglijență în plata la timp a ratelor, atunci *beii* [1] să fie dojeniți.

Întrucît este nevoie ca suma arătată mai sus să fie plătită în taină [2], de aceea, cu scopul de a avea multă grijă față de regula tainei și a secretului, să se dea în fiecare an dovadă *(temessiik)* la Tarapanaua imperială pentru *venitul nou,* trecîndu-se în dosul dovezii ratele de predat la fiecare trei luni o dată, iar la sfîrșitul anului, cînd ratele vor fi completate, dovada să fie reînnoită.

9) Cele 500 de pungi de aspri orînduite ca *venit nou* din Moldova să fie plătite, după încheierea perioadei de scutire, în cinci rate, astfel că din luna *djemaziyel-ahîr* a anului 1208, socotită început de an [3], să se predea la fiecare două luni o dată cîte 100 de pungi de aspri și în zece luni să se termine ratele.

Dacă se va arăta nepăsare în plata la timp a ratelor, atunci *beii* să fie dojeniți.

Întrucît este nevoie ca suma amintită mai sus să fie plătită în taină, de aceea, cu scopul de a avea multă

[1] *Bei* = în sens de domn, voievod. Menționăm că, alături de *bei,* în documentele și cronicile turcești se folosește și termenul de *voievod (voyvoda).* Acești termeni exprimă sensul de *reprezentanți ai Porții otomane* în țările române, spre deosebire de calificativele de *hakim* (stăpîn, domn), *tekür* (rege) ș.a., date lui Ștefan cel Mare sau altor domni.

[2] Față de puterile străine.

[3] *Djemaziyel-ahâr 1208* = 16 februarie 1792.

www.dacoromanica.ro

grijă față de regula tainei și secretului, să se dea în fiecare an dovadă *(temessük)* la Tarapanaua imperială pentru *venitul nou,* trecîndu-se în dosul dovezii ratele de predat la fiecare două luni o dată, iar la sfîrșitul anului, cînd ratele vor fi completate, dovada să fie reînnoită.

10) Cînd, la nevoie, se schimbau marele vizir [1] sau ceilalți slujbași ai împărăției [2], voievozii Țării Românești și ai Moldovei dădeau mereu, din trecut și pînă acuma, cîte o sumă oarecare pentru cudumie [3]. Dar, de la o vreme încoace, banii pe care îi dau ei sub nume de „felicitare pentru posturi" *(tebrik-i manasib),* în schimbul *cudumie*-lei, sînt sume variate și se dau cînd ca preț de balot [4], cînd ca preț de boccea [5].

Spre a nu primi, de azi încolo, nici mai mult și nici mai puțin la astfel de schimbări, *cudumie*-lele orînduite de astă dată să fie așa după cum sînt ele pomenite mai jos și să nu se ceară niciodată mai mult :

— Cudumie pentru marele vizir [6] : 10 000 de guruși.

— Cudumie pentru chehaiaua marelui vizir [7] : 50 000 de guruși.

— Cudumie pentru reis-efendi [8] : 30 000 de guruși.

— Cudumie pentru defterdar-efendi [9] : 2 000 de guruși

— Cudumie pentru ceaușbașî-aga [10] : 1 000 de guruși.

— Cudumie pentru primul teșcheregiu [11] : 500 de guruși.

[1] În text : Sadaret.
[2] *Hademe-i devlet.*
[3] *Kudümiya* = dare plătită de domnii români la schimbarea anumitor dregători otomani la Poartă. Mai departe se dă și lista lor.
[4] *Ferde* = balot cu obiecte de dar.
[5] În text : bogça (t. modernă : bonca sau boğça) = obiecte puse într-o învelitoare.
[6] *Sadr-i-ali.*
[7] *Kethüda-i sadr-i-ali* = intendentul marelui vizir.
[8] *Reis-il-hüttab* = „șeful scribilor", mai tîrziu secretar de stat sau ministru al afacerilor externe în Imperiul otoman.
[9] *Defterdar-efendi* = dregător însărcinat cu probleme financiare, ministru de finanțe.
[10] *Cavușbași-aga* = agă al ceaușilor, șeful corpului de ușieri, vătaful portarilor.
[11] *Tezkere-i-evvel* = i se spunea și Büyük-Tezkereci, adică marele teșcheregiu ; era secretarul divanului și al marelui vizir.

www.dacoromanica.ro

— Cudumie pentru al doilea teşcheregiu [1] : 500 de guruşi.
— Cudumie pentru mektupciul marelui vizir [2] : 500 de guruşi.
— Cudumie pentru beilicci-efendi [3] : 500 de guruşi.
— Cudumie pentru teşrifati-efendi [4] : 500 de guruşi.
— Cudumie pentru chiatib-efendi [5] : 500 de guruşi.
— Cudumie pentru amedi-efendi [6] : 250 de guruşi.

11) La mazilirea şi la numirea voivozilor Ţării Româneşti şi Moldovei luîndu-se giaizele şi avaieturi [7] foarte mari, la începutul domniilor lor voievozii se înglodesc în datorii multe, ceea ce duce la neputinţa şi la necăjirea lor. De aceea, la mazilirea şi la numirea, la nevoie, a voievozilor să nu se mai ceară, de azi încolo, nici un aspru şi nici un obol *(habbe)* mai mult decît ce s-a orînduit de astă dată, mai jos, ca giaize către Poartă (Kapu) sau către slujitorii Înaltei Împărăţii. Dacă, contrar legii, se va întîmpla să se ia mai mult, să fie pedepsiţi atît cei care iau cît şi cei care dau :

— giaize pentru marele vizir :
55 000 guruşi din Ţara Românească.
30 000 guruşi din Moldova.
— giaize pentru chehaiaua marelui vizir :
20 000 ⟨guruşi⟩ din Ţara Românească.
7 500 ⟨guruşi⟩ din Moldova.
— giaize pentru *reis-efendi :*
15 000 guruşi din Ţara Românească.
7 500 guruşi din Moldova.
— giaize pentru ceauşbaşî-aga : cîte 1 500 guruşi.

[1] *Tehkere-i şani,* zis şi *Kükük-Tezkereci* (micul teşcheregiu) = slujea alături de marele teşcheregiu.
[2] *Mektubi sau mehtupci* = secretarul pentru corespondenţe al marelui vizir.
[3] *Beylikci-efendi* = şeful cancelariei divanului imperial. Avea şi sarcina de a ţine evidenţa anumitor dări.
[4] *Teşrifati-efendi* = păstrătorul condicilor de ceremonii, marele maestru de ceremonii.
[5] *Kâtib-efendi* = secretarul chehaiei marelui vizir.
[6] *Amedi-efendi* = şeful biroului de corespondenţe al Sublimei Porţi.
[7] *Avaid* sau *aidat* (pl. de la *aide*) = taxă pentru o slujbă oarecare, pentru numire într-o funcţie etc.

www.dacoromanica.ro

— ⟨giaize⟩ pentru primul teşcheregi-efendi : cîte 500 guruşi.
— ⟨giaize⟩ pentru al doilea teşcheregi-efendi : cîte 500 guruşi.
— ⟨giaize⟩ pentru mektupci-efendi al marelui vizir : cîte 500 guruşi.
— ⟨giaize⟩ pentru beilicci-efendi : cîte 500 guruşi.
— ⟨giaize⟩ pentru teşrifati-efendi : cîte 500 guruşi.
— ⟨giaize⟩ pentru secretarul chehaiei marelui vizir *(kethüda kâtibi* efendi) : cîte 500 guruşi.
— ⟨giaize⟩ pentru amedi-efendi : cîte 250 guruşi [1].

12) În clipa mazilirii voievozilor Ţării Româneşti şi Moldovei, pe lîngă faptul că erau învinuiţi cu fel de fel de pretexte, se mai lua de la ei şi foarte mulţi bani *(akçe)* ca ruşfet şi ca semn de supunere, pentru a li se îngădui şi a li se da voie să vină la casele lor. Banii care au fost orînduiţi acum anual din Ţara Românească şi Moldova ca *venit nou,* cerîndu-se numai din cîştigurile personale ale voievozilor, să nu se mai ia bani de la aceştia în clipa mazilirii lor şi, în felul acesta, să se arate cea mai mare grijă ca ei să nu fie persecutaţi şi învinuiţi şi toţi să se ferească de contrariul.

13) Peste gizielele fixe pe care le dau în fiecare an, atît Moldova cît şi Ţara Românească sînt încărcate din cînd în cînd, prin intervenţii, cu foarte multe havalele pe seama banilor pentru anul următor. De aceea, de azi încolo, *defterdarii* vremii să nu mai dea celor două ţări [2] havalele peste gizielele lor fixe. Dacă la sfîrşitul anului vor rămîne bani din *gizie,* atunci să fie luat în numerar *(nakden)* ceea ce va fi peste, iar dacă nu va rămîne nimic sau dacă havalele vor întrece banii de gizie, atunci sumele depăşite să fie plătite din vistieria împărătească *(Hazine-i amire).*

În scopul păstrării cu cea mai mare grijă şi atenţie a acestui regulament *(nizam),* ori de cîte ori va fi nevoie ca să se facă havalea din banii de *gizie,* să nu se mai

[1] E omis doar *defterdar-efendi,* care figurează pe lista de *cudumie* cu 2 000 de guruşi.

[2] *Memleketeyn* — dualul de la memleket — ţară ; are sensul de Moldova şi Ţara Românească. Expresie des întîlnită în documente turceşti.

www.dacoromanica.ro

scrie poruncă de havalea pînă ce nu vor fi scoase şi cercetate însemnările *(kayid)* tuturor havalelor de mai înainte, pentru a se şti în scris ce sumă anume a rămas din banii de gizie a acelui an şi dacă a mai rămas loc pentru havalea.

De asemenea, predîndu-se la locurile cuvenite toate havalelele din banii de *gizie,* cînd vor fi prezentate senedurile de luare în primire, să se facă socotelile cuvenite, potrivit respectării dreptăţii, şi ele să nu fie rupte sau scăzute.

14) Predînd la locurile cuvenite toate cererile importante care se făceau în fiecare an havalea pe seama acelor două ţări, cînd voievozii Ţării Româneşti şi ai Moldovei cereau, după aceea, să se pună în ordine socotelile lor, potrivit regulamentului în vigoare, atunci cei din cancelarii [1] luau de la ei foarte mulţi bani, zicînd că sînt „cheltuieli de socoteli" *(harc-i muhasebe).* De aceea, de azi încolo, în vederea aranjării socotelilor lor cu dreptate şi cu cinste, să fie numit anume pentru socotirea gizielelor Ţării Româneşti şi ale Moldovei unul dintre păstrătorii pungilor [2] cancelariilor financiare *(Defterdar aklâmi),* care va fi mai indicat.

Capuchehaielele lor să nu fie obligaţi să-şi aducă la *kalem* hîrtiile şi senedurile lor de socoteli, ci să le predea, spre a fi socotite, la locul cuvenit prin mijlocirea celui care va fi desemnat, iar acesta, la rîndul său, aranjîndu-le după cum e nevoie, să fie obligat să predea capuchehaielelor lor rezumatul pregătit al socotelilor.

De asemenea, cheltuielile de cancelarie *(harc-i kalem)* fiind de aproape opt guruşi pentru fiecare pungă *(kise),* un guruş din cei opt guruşi pomeniţi să fie dat celui care va fi desemnat, iar restul de şapte guruşi să se împartă la cancelarii. Aceşti bani să fie predaţi în întregime de către capuchehaielele lor celui care va fi însărcinat, iar acesta, la rîndul său, să-i dea şi să-i împartă la locurile trebuincioase.

[1] *Aklâm* (cit., *akleam*) — pluralul de la kalem — cu sens de cancelarie, birou.

[2] *Kisedar* (*kise* = pungă ; *dar* = cel care ţine, are, poartă) = cel care are în păstrare pungile cu bani ; intendent, casier.

www.dacoromanica.ro

De asemenea, dacă scribii *(kütah)* şi slujbaşii *(me'murin)* din cancelarii, neputînd să ia daruri, vor reţine hîrtiile Ţării Româneşti şi ale Moldovei şi vor încerca să amîne de azi pe mîine sau să întîrzie sau să arate neputinţă, atunci ei să fie pedepsiţi, devenind clar că aceste lucruri se datoresc dorinţei lor de a obţine profituri.

15) Oricare ar fi havalelele privitoare la voievozii Ţării Româneşti şi ai Moldovei, firmanele trebuincioase să fie predate capuchehaielelor de aici şi să nu fie trimise prin comisari *(mubaşir)* aparte, iar capuchehaielele lor să răspundă de îndeplinirea acelei chestiuni.

16) Pentru diferitele feluri de cherestele şi pentru lucrătorii ce se orînduiesc din cele două ţări, cu înaltă poruncă, în vederea construirii şi reparării cetăţilor împărăteşti, precum şi ale celorlalte feluri de construcţii aflate în jurul celor două ţări, şi îndeosebi pentru zaherelele şi alte articole, multe sau puţine, ce se procură de acolo spre a fi transportate fie la Poarta fericirii, fie în alte locuri, nemaifiind valabile de azi încolo preţurile de mirie *(fiyat-i miriye)*, să se fixeze preţuri moderate *(i'tidal)* şi să se dea sfaturi cu tărie, aşa cum se cuvine, celor însărcinaţi din partea Înaltei împărăţii cu procurarea lor din cele două ţări şi să se arate clar ameninţările drastice în ilustrele porunci ce vor fi date în mîinile lor.

17) De asemenea, şi oile ce se procură în anumit număr în fiecare an din cele două ţări, prin mijlocirea casapbaşiilor [1], pentru tainurile miriei [2], să fie cumpărate la preţul curent *(si'r rayici)* şi cu ajutorul saigiilor [3], care vor fi pregătiţi şi desemnaţi de casapbaşi prin mijlocirea capuchehaielelor Ţării Româneşti şi ai Moldovei, şi să nu se ofere nici un aspru şi nici un obol mai puţin.

18) Trecătorile pe unde urmează să treacă, de azi încolo, peste *Dunăre (Tuna)* vizirii şi mirimiranii [4], pre-

[1] *Kasapbaşi* = vătaful măcelarilor din Constantinopol.
[2] *Miri ta'yinati* = provizii pentru întreţinerea oştilor etc.
[3] *Sayici* = „cel care numără oile"; om desemnat pentru cumpărare de oi şi pentru transportul lor.
[4] *Mir-i-miran*, adică *beilerbei* = guvernator de provincie.

www.dacoromanica.ro

cum şi ceilalţi slujbaşi *(me'murin)* care sînt nevoiţi să treacă prin Ţara Românească şi Moldova să fie menţionate în înaltele porunci ce vor fi date în mîinile lor. Ei să nu se mai abată de loc de pe calea dreaptă şi să cumpere cu banii lor şi la preţul zilei nutreţul şi cele de-ale mîncării.

De fiecare dată să se scrie cu tărie, în poruncile ilustrate ce vor fi date în legătură cu misiunea lor, precum că ei vor fi pedepsiţi dacă se va dovedi că îi necăjesc pe voievozi cu cereri de daruri sau cu alte lucruri de trebuinţă.

19) Fiind porunca fermă ca cei care circulă spre Bender să treacă prin trecătoarea Ismail, care este drumul drept, iar cei care se duc prin părţile Hotinului şi se întorc de acolo să treacă prin trecătoarea Isaccea şi, de asemenea, cei trimişi în misiune prin părţile Brăilei *(Ibrail)* să treacă pe la trecătorile de la Hîrşova *(Hîrşava)* şi Măcin, acest lucru să fie şi el cuprins şi arătat cu tărie şi clar în înaltele porunci date celor trimişi cu misiune.

20) Împărătească dorinţă hotărîtă fiind aceea ca vizirii şi mirimiranii şi cadiii [1] şi naibii [2] şi agalele [3] şi locuitorii sau musafirii, oricare ar fi ei, aflaţi la Vidin, Ada-Kaleh [4], Cladova *(Feth-iil-Islam)*, Nicopole *(Nigbolu)*, Rusciuc, Turnu *(Kule)*, Giurgiu *(Yerköküi)*, Brăila *(Ibrail)*, Rahova, Hîrşova *(Hîrşava)*, Silistra, Sistov *(Zişţovi)* şi la Turtucaia *(Tutrakan)*, din jurul şi vecinătatea Ţării Româneşti, sau cei aflaţi la Chilia *(Kili)*, Akkerman, Bender, Hotin, Ismail, Isaccea şi la Tulcea, din jurul şi vecinătatea Moldovei, să nu mai ia nimic de azi încolo, nici bani şi nici lucruri, sub nume de *cudumie* sau ca dar *(hediye)* sau sub alte pretexte de opreliţte, acest lucru să fie cercetat mereu în mare taină şi să se emită şi să se trimită ilustre porunci la locurile cuvenite şi să se dea sfaturi cu străşnicie ca să se aducă la cunoştinţa tuturor precum că, dacă, ferească Allah, se vor

[1] *Kuzzat* (pl. de la *kadi*) = judecător musulman.
[2] *Nüvvab* (pl. de la *naib*) = ajutor de cadiu.
[3] *Agavat* (pl. de la *aga*) = aici în sens de căpetenii de oşti.
[4] În text : Ada-i Kebir = „Insula cea Mare".

www.dacoromanica.ro

ivi fapte şi purtări contrare, nu se va trece cu vederea aplicarea pedepselor ce se cuvin atît celor care iau cît şi celor care dau.

21) Voievozii Ţării Româneşti şi ai Moldovei fiind cu desăvîrşire opriţi să dea mereu celor din jur bani sau blănuri [1] sau valoarea unor boccele, ca şi cum ar fi vinovaţi, dacă voievozii vor da de azi încolo vreunuia ceva peste lege, fie bani, fie lucruri, sub nume de *dar* sau ca preţ de blană sau sub alt nume, sau dacă ei înşişi vor face risipă peste cheltuielile lor trebuincioase, să se ştie categoric că, ori de cîte ori se va cerceta şi se va dovedi acest lucru, nu va fi de ajuns că vor fi maziliţi din domnie, ci vor fi, totodată, şi pedepsiţi.

22) Pentru a şti toată lumea sigur că voievozii nu vor fi maziliţi fără vină şi că nu se va face treabă cu bani, domniile *(beylik)* Ţării Româneşti şi Moldovei să nu mai fie date, de azi încolo, nimănui din afară, ci să fie acordate numai acelora dintre cei folosiţi în slujba de dragoman *(terciüman)* la divanul împărătesc şi care sînt devotaţi şi merg pe calea dreaptă şi sînt încercaţi şi de încredere.

Împărătească dorinţă fiind aceea ca voievozii să se menţină şi să stea pe locurile lor, de aceea, de vreme ce nu se va ivi din partea lor trădare, care să facă trebuincioasă pedepsirea lor, să nu se îngăduie mazilirea lor fără pricină.

Să nu se acorde domnie *(voyvodalik)* celor care nu au slujit la dragomanlîcul divanului împărătesc.

23) Respectarea regulamentului *(Nizam)* celor două ţări şi propăşirea şi reînsufleţirea lor, precum şi liniştea şi bunăstarea locuitorilor atîrnînd numai şi numai de menţinerea şi de şederea pe loc a voievozilor, să nu se permită mazilirea din domnie fără motiv, de vreme ce se va dovedi că un voievod face după îngăduinţă şi că este drept şi moderat, iar dregătorii Înaltei împărăţii să respecte şederea lui vreme îndelungată.

24) Cerîndu-se de la voievozi propăşirea treptată a Ţării Româneşti şi Moldovei, care sînt ca un chelar [2]

[1] În text : kürk.

[2] *Kiler — kilar* = magazie, depozit de alimente.

www.dacoromanica.ro

al Înaltei împărăţii, precum şi îndeplinirea multor şi multor servicii împărăteşti, prin înfiinţarea unor cherhanele [1] de postavuri *(çuka)* şi de alte stofe *(akmişe)* sau altele de acest fel, care vor aduce cu timpul foloase mari împărăţiei [2], şi de asemenea, tot de la ei cerîndu-se şi belşugul de diferite feluri de zaherele trebuincioase pentru bunăstarea supuşilor lui Allah, prin perfecţionarea agriculturii şi prin înmulţirea animalelor, de aceea, neglijenţa şi nepăsarea în aceste privinţe să fie socotite vinovăţii mari şi ei să depună sforţări cu cea mai mare grijă pentru ca cele arătate mai sus să dea roade cît mai curînd.

25) Ţara Românească şi Moldova fiind, din trecut şi pînă acum, slobode în toate privinţele [3], prin *separare la cancelarie* [4] şi prin *interzicerea călcării lor cu piciorul* [5], toate dările lor şi arenzile [6] se află pe seama voievozilor. De aceea, în ilustrele berate [7] ce vor fi date în mîinile celor trimişi cu misiune sau arendaşilor *(miiltezimin)* să se precizeze că ele, avînd în vedere separarea celor două ţări la *kalem*, fac excepţie şi să nu se strîngă din cele două ţări amintite dările şi arenzile existente în clipa de faţă în cuprinsul împărăţiei şi nici dările *(resümat)* şi impozitele *(tekâlif)* sau arenzile care pot fi noi înfiinţate, de azi încolo.

Dacă cei trimişi cu misiune vor căpăta pe o cale oarecare firmane contrare, atunci ele să fie anulate, ca fiind potrivnice textului *cărţii de lege*.

26) Existenţa unor legături în ţară a celor care solicită domnia, prilejuind informarea lor şi răspîndirea a fel de fel de ştiri neîntemeiate, prin aţîţarea celor meşteri în tulburări, cei care obţin titlul de voievod să nu mai stăpînească de azi încolo proprietăţi *(emalâk)* în cele două ţări.

[1] *Kârhane* (cit., kiarhane) = întreprindere meşteşugărească.
[2] *Mealik-i Mahruse* = „Ţările bine păzite", adică Imperiul otoman.
[3] *Min Küllü-l-vücüh.*
[4] *Mefruz el-Kalem.*
[5] *Maktu el-kadem.*
[6] *Mukataat.*
[7] *Berevat* (pl. de la *berat*) = diplomă imperială.

www.dacoromanica.ro

Dacă de azi încolo oricare dintre cei de acest fel stăpînesc proprietăţi, multe sau puţine, în Ţara Românească şi Moldova, atunci ei să-şi rupă în orice caz legăturile, vînzîndu-şi definitiv, într-un an de zile, proprietăţile lor celor cu adevărat din Ţara Românească şi Moldova, prin mijlocirea voievozilor.

27) Deşi veniturile anuale ale Ţării Româneşti şi Moldovei erau îndestulătoare şi ajungeau pentru cheltuielile personale ale voievozilor, totuşi, ei s-au obişnuit să strîngă şi să adune foarte multă avuţie. De aceea, în afară de obişnuitele *rikiabie*, *îidie* şi *gizie* fixe, ei şi-au luat asupra lor ca banii care au fost orînduiţi de astă dată pentru mirie, sub forma de *venit nou (irad-i cedid)*, să-i plătească din economii şi micşorînd cheltuielile şi risipele lor personale, fără să meargă pe calea oprimării şi persecutării raialelor, prin încărcarea lor cu sarcini separate. Astfel, toate dările şi impozitele mici sau mari, precum şi toate celelalte obligaţii, oricare ar fi ele, care se percepeau din cele două ţări înainte de război rămîn şi de azi încolo, ca şi în trecut, la dispoziţia în voie a voievozilor. Dacă se va dovedi că ei au îndrăznit să persecute şi să oprime raialele prin încărcarea lor cu dări peste cele obişnuite, atunci să se aibă grijă ca ei să fie pedepsiţi fără zăbavă. Numai că, aşa cum s-a arătat mai sus, plata acestui *venit nou* depinzînd de perceperea din ţară, ca şi în trecut, a dărilor şi impozitelor strînse de voievozi în anii trecuţi, se presupune, de aceea, că cei care pretind domnia, neştiind de *venitul nou*, se vor gîndi la mazilirea voievozilor prin răspîndirea de ştiri false, precum că „voievozii au strîns din ţară mai multe lucruri decît în trecut".

De aceea, la răspîndirea unor astfel de zvonuri, neacordîndu-li-se crezare numaidecît, să se cerceteze în taină şi să se caute pe ascuns şi să nu se dea ascultare părerilor de acest fel şi ele să nu fie luate în seamă pînă ce nu se va adeveri, aşa cum trebuie, că voievozii au strîns dări mai multe faţă de anii trecuţi.

28) Condiţiile enumerate mai sus fiind socotite şi considerate de azi încolo drept *lege nouă (Kanun-i cedid)*, pentru a se face şi a se proceda potrivit cerinţelor lor

www.dacoromanica.ro

și pentru a se feri toată lumea și a se ține departe de contrariul, ele să fie înregistrate întocmai la Tarapanaua imperială, iar pentru cele care trebuie să fie răspîndite și făcute cunoscut să se emită înalte porunci separate, prevăzute cu *hatt-i-humaiun*, arătîndu-se că este *textul cărții de lege (nass-i Kanunname)*, și să se trimită vizirilor și căpeteniilor *(zabitan)* din jurul celor două țări spre a fi trecute în sigiliile judecătorești.

De asemenea, păstrîndu-se cîte un *suret* și la divanul imperial și la contabilitatea generală *(Başmuhasebe)*, precum și la cancelaria de ceremonial *(Teşerifat Kalemi)*, să se depună în orice împrejurare sforțări pentru îndeplinirea lor fără contenire.

MUSTAFA A. MEHMET. *O NOUĂ REGLEMENTARE A RAPORTURILOR MOLDOVEI ȘI ȚĂRII ROMÂNEȘTI FAȚĂ DE POARTĂ LA 1792*, ÎN „STUDII" NR. 4/1967, P. 691—707, ORIG. TURC.

51

1802, august 17/29 (Giumadi-el-ahîr)

Hatișeriful Porții otomane către Țara Românească[1] prin care se stipulează drepturile și libertățile acestei țări, precum și obligațiile ei față de Poartă, precizîndu-se cuantumul haraciului la 619 pungi de bani. Se mai precizează că nici un dregător turc nu poate lua din țară nimic peste obligațiile cuprinse în hatișerif; de asemenea, nici un turc nu avea dreptul de a se stabili în Țara Românească și a cumpăra pămînt, iar negustorii turci nu puteau practica comerțul fără

[1] Hatișeriful pentru Moldova are un conținut aproape identic (vezi Ghenadie Petrescu, D. A Sturdza, D. C. Sturdza, *op. cit.*, vol. I, p. 264—277).

www.dacoromanica.ro

aprobarea domnitorului sau a dregătorilor lui. Se instituia domnia pe 7 ani, ca urmare a intervenției Rusiei prin ambasadorul acesteia la Constantinopol.

În vreme cînd cu nenorocire s-a săvîrșit pacea și împăciuirea între preaînalta și veșnica împărăția mea și între împărăția nemților, atunci, milostivindu-se împărăția mea la starea cea din vremea răsmeriței ce a suferit raiaua Țării Românești, a miluit-o cu sfîntă poruncă de iertarea dăjdiilor, de haraciu, de bairamlîc [1], de rechiabie [2] și giaize [3].

Asemenea, pe la înjumătățirea lui muharem a leatului 1207 s-a mai dăruit iarăși sfînta mea poruncă cuprinzătoare de a nu se supăra năpăstuindu-se săraca raia. Iar în urmă, viind grecesc și turcesc arzmahzar din partea celor din Țara Românească, mitropolit, episcopi, egumeni și toți preoții după la mănăstiri și biserici, boieri, căpitani și ceilalți zabiți cu cuprindere că mai înainte de cîțiva ani s-au silit, din pricina celor ce au pățit asupreli și necazuri în vremea răsmeriței, de a părăsi cei mai mulți patria lor și a se depărta de la ea, și a se prăpădi memlechetul Țării Românești, și a veni locuitorii la ticăloasă stare, și că avînd mare supunere și ascultare la preaputernica împărăția mea, și răzimîndu-se la ceea către ei milă și milostivire a împărăției mele, cer a se înnoi preaînalta poruncă ce s-a dat mai înainte, cuprinzătoare de nizamul Țării Românești și a multor siarturi, care s-a cercetat atunci la *caidul* ce se păzește la împărătescu meu divan, de firmanurile ce se dau după vremi, fiindcă s-a găsit acolo cuprins la leatul 1188, la jumătatea lui Șieval, s-a dăruit la amîndouă țările sfintele preaînaltele porunci împodobite cu sfîntul hatihumaium [4], arătîndu-se acestea ce se zic din urmă.

[1] *Rechiabie* — *rikabiye* = dare pentru cei din suita sultanului.
[2] *Bairamlîc* = impozit suplimentar în bani și în natură.
[3] *Giaize* — *gizia* = haraciul sau tributul fixat, stabilit.
[4] *Hatihumaiun* — *Hatt-i-hümayn* = autograful sau însemnul personal al sultanului.

www.dacoromanica.ro

Ca raelele a cîte două ţări, ale Ţării Româneşti şi ale Moldovei, care cuprind loc de cheler a preaputernicei împărăţiei mele, plătind după starea lor dăjdea anului sau haraciul, să nu se supere pentru multe fiţesice socoteli, nici chiar bani, nici cu alte orice chip.

Şi, cînd se va întîmpla pîră şi pricină sau între turci şi între două raele, acest fel de pricină domnul Ţării Româneşti, după vreme cercetînd cu dreptate pe jeluitor şi pe pîrît, să împlinească dreptatea ce se va dovedi. Iar la hotărîrea pricinelor ce se vor întîmpla între turci şi între raele să fie în mijloc şi cel după vremi divan-efendisi al domnului şi alţi zabiţi [1]. Iar de se va întîmpla ca aceste pricini între turci şi raele de a nu lua sfîrşit prin mijlocirea celor ce s-au zis mai sus, a lui divan-efendi şi altor zabiţi de la cei după vremi domnii Ţării Româneşti, şi se va dovedi că gîndul acelor jeluitori sau pîrîşi turci este de a vătăma şi a păgubi săraca raiaua, să nu se sufere a se supăra şi a se păgubi săraca raia pentru acest fel de mincinoase şi împotriva dreptăţii davale şi pîri. Iar hotărîrea de acest fel cu îndoială pricini să se facă înaintea cadiului de Giurgiu, căutîndu-se judecata după dreptate, care cadii ai Giurgiului sînt datori, cînd se va rîndui la ei vreo pîră ca aceasta despre partea domnului după vremi, să fie cu luare aminte a nu face nicidecum lucru fără din dreptate şi din pravilă şi nevoindu-se a avea dreptate locul ei şi a nu se năpusti săraca raia ; şi încă a nu se supăra raia, ducîndu-i cu sila a se judeca la alt loc, de vreme ce s-a scris fetfa cuprinzătoare că mărturia a unuia raia asupra unui turc este primită şi bună la pricini de clironomie [2], la care să se urmeze după fetfa. Şi că, cîţi din ascherlii sau alţii vor face vreo greşeală înlăuntru în Ţara Românească, aceştia să se trimită la serhaturile [3] dinprejur şi acolo să se pedepsească prin marafetul zabiţilor lor.

Şi măcar că sînt multe înalte împărăteşti porunci, să nu cuteze, împotriva nizamului [4] ce s-a dat mai înainte,

[1] *Zabit — zabet* = guvernator, autoritate, stăpînire.
[2] *Clironomie* = moştenire.
[3] *Serhat* = margine, graniţă.
[4] *Nizam* = regulament.

www.dacoromanica.ro

de a intra în țară serhatlîi și alții din locuitorii cazalilor după Dunăre, și înalte porunci sînt ca să surpe cășlalile care se făceau la Țara Românească mai înainte și să se izgonească cei ce umblă fără treabă, netrebnici și oameni răi ; dar nu este departe de a se întîmpla ca unii ca aceștia a se cere de a intra în țară și, după ce intră și se vor gîlcevi și vor omorî unul pe altul, după aceea să ceară prețul sîngelui și, apucîndu-se de pîri mincinoase și cerînd lucruri și bani, a supăra și a păgubi pe săraca raia. Pentru aceasta, de acum înainte, afară din rînduiții și numiții cu număr negustători de la serhaturi, nimeni altul să nu cuteze a intra în țară. Și aceștia iarăși, cînd au a merge la Țara Românească pentru negustătoria lor, să-și ia teșcherele de voie de la zabiții lor și, ajungînd în țară, să arate acest fel de teșcherea sau la însuși domnul țării sau la vechilul lui și, luînd iarăși teșcherea de voie sau de la domnul Țării Românești sau de la vechilul lui, așa să se negustătorească, fără de a cere la județele în care merg pentru negustătoria lor nici cu sălășluire a se așeza acolo, nici a ara, nici a semăna, nici a supăra în altfel raelele, nici a da selemahecească sau arvună, care acestea toate se cuprind întocmai la înaltele porunci ce s-au dat mai înainte pentru nizam și se cade a se urma.

Și că, pentru acest fel de mincinoase davale, să nu se sufere a se rîndui în Țara Românească mumbașîri despre partea vizirilor și cadiilor și zabiților, spre supărarea săracilor raele.

Și că, cîte locuri și moșii, sau mănăstirești sau ale altor obraze, care cu sila și cu năpăstuire s-au stăpînit de acest fel de oameni netrebnici și se numesc pînă în ziua de astăzi cu nume de raele, făcîndu-se pentru aceștia desăvîrșită cercetare și dovedindu-se că se stăpînesc cu năpăstuire, să se întoarcă la stăpînii lor cei adevărați.

Și că, de va fi trebuință de a se înnoi și a se lucra cum și mai înainte schela cea veche a Țării Românești, orașul de Floci, spre mai de folos și mai lesne ducerea a celor ce ies din țară la alte țări sau din alte țări la Țara Românească, să aibă voie locuitorii țării a înnoi și a umbla cu zisa schelă, însă cu chip de a nu păgubi pe preaînalta mea împărăție.

www.dacoromanica.ro

Şi cum să nu se dea voie la neguţătorii turci a ţine înlăuntru în ţară moşii şi cetfelîcuri, nici a paşte vite. Şi cum că, de vreme ce este oprit de a intra în Ţara Românească cei ce merg la dregătoriile lor, preaînălţaţi vizirii mei şi preacinstiţi mirimiranii mei, abătîndu-se din calea dreaptă la dusul şi la întoarcerea lor şi a lua de la raele fără de preţ cele trebuincioase ale lor, oamenilor şi vitelor lor, şi a lua cai de olac, şi făcînd alte cereri ca acestea, a bîntuit săraca raia ; pentru aceasta nici într-un chip nu este voinţa împărăţiei mele a se păgubi de acum înainte raelele Ţării Româneşti despre partea vizirilor şi mirimiranilor şi a oamenilor lor, abătîndu-se din drumul cel drept şi intrînd în Ţara Românească.

Asemenea şi cei cu pricini trebuincioase ce trec, sau tătari sau alţii, la multe lucruri de prinprejurul acestei ţări, să nu se abată din drumul lor şi să meargă în Ţara Românească, nici să ceară cai de olac mai mulţi decît se cuprinde la menzil-firman ce au la mînele lor. Aşijderea şi cei ce se duc cu porunci la numita ţară după vremi, să nu supere şi aceştia cerînd mai mulţi cai decît cele ce sînt scrise în menzil-firman ce au în mîna lor ; şi la împlinirea acestora ce s-au zis mai sus (care acestea toate se cuprind la poruncile ce s-au dat mai înainte), pînă acum de s-a întîmplat vreo lenevire, dar de acum înainte la toate cele ce s-au zis şiarturi fără de greşeală de a se păzi se va face mare osîrdie. Iar cine se va cuteza a face mişcare împotriva înaltelor porunci, la pedeapsa acestor fel de oameni se va face toată silinţa, fără de cea mai mică prelungire.

Şi cum că, de vreme ce sînt date multe înalte porunci poruncitoare cum că, cînd se duc raelele Ţării Româneşti la casabale, sate de tîrguri de pe Dunăre sau pentru vreo treabă a lor de alişveriş, să nu se supere de către haracii şi zabiţii acestor părţi, nici cu cerere de haraciu şi spenge, nici cu alte pricinuiri, nici oamenii haraceiilor şi colegii cu pricinuiri că cer raele străine să intre în Ţara Românească şi să umble încoace şi încolo. Pentru aceasta se porunceşte şi cu înalte porunci celor cui se cade şi se opresc aceştia de acest fel de lucru.

www.dacoromanica.ro

Şi cum că raelele şi locuitorii Ţării Româneşti să nu se supere de nimeni după ertăciunea şi slobozenia a Ţării Româneşti la dăjdii şi căiafet şi portul lor.

Şi cum că, cîte raele în Ţara Românească ar fi primit legea turcească, nu pot a cere parte de moştenire de la părinţii şi rudele lor ; cercetîndu-se fetfaoa pravilei, fiindcă această pricină razimă la pravilă, s-au dat patru sfinte fetfale, cuprinzînd cel dintîi că nazarineanul (creştinul) cutare, după ce va primi legea turcească şi va muri tatăl lui cutare, nu poate a-i fi fiu-său moştenitor. Cel de-al doilea, nazarineanul cutare, bărbatul cutărei nazarinence, de va veni la legea turcească, nevasta acestuia rămînînd la legea ei şi murind ea, nu se face moştenitorul ei cel de a primi legea turcească, bărbatul ei. Al treilea fetfa, cutare nazarinean, feciorul altui cutare nazarinean, de va primi legea turcească şi va muri tată-său, fiind creştin, feciorul lui nu se face moştenitorul lui. Al patrulea fetfa, cutare turc, de va ierta robul lui pe cutare nazarinean, iar acest rob după iertăciune va muri fără a primi legea turcească, cutare turc, stăpînul său, nu se face clironom acelui iertat, cutare nazarinean. Deci, aceste fetfale după cuprinderea lor se cade a se urma cum se cuvine.

Şi cum că, măcar că s-a lăsat şi s-a iertat mumbaiaoa şi de a se cumpăra pe fieşte care an oi, cu înalte porunci prin marafetul casap-başii după vremi, dar este de mare trebuinţă de a se aduce oi din ţinutul împărăţiei mele pentru tainaturele miriei şi pentru hrana locuitorilor Ţarigradului, pentru aceasta raelele Ţării Româneşti să nu ascundă oile lor de vînzare, ci cu preţul ce se politifseşte să le vînză la negustori şi gelepi. Şi aşa cu privigherea celui după vremi domn al Ţării Româneşti, să nu facă cusur de a trimite la Ţarigrad cît de multe oi, şi aceste oi să le vînză locuitorii Ţării Româneşti numai la acei negustori şi gelepi care le vor aduce la Ţarigrad, iar nu în alte părţi.

Şi cum că, Ţara Românească fiind în loc de cheler împărătesc şi fiindcă cererea şi ducerea înmulţimei de zaherele este cel mai de trebuinţă, aceste două ţări, Românească şi Moldoviei, în loc de muncaesea ce se da mai înainte din toate felurile zaherelei, care ară şi sea-

www.dacoromanica.ro

mănă raelele ţării, să le coboare necontenit zaherele din destul la schelele Dunării şi să le vînză după preţul ce se politifseşte la reizii corăbiilor ai capanului, vînzînd zaherele la acei reizi care vor merge la Ţarigrad, iar nu la alte părţi, dar fără de a se părăsi ţăranii de arătură şi semănături lenevindu-se, că mucaeseiaoa zaherelii s-a ridicat, nici să se ascundă zahereauaa ce au cu gînd de lăcomie şi cu acest chip raelele ţării să se folosească şi să cîştige, iar locuitorii Ţarigradului să pătimească stenahorie de hrană. La această pricină să pue necontenit mare silinţă atît cei după vreme domni, cît şi boierii.

Şi cum că, orice greşeală s-a întîmplat a se face de nevoie boierii şi raelele Ţării Româneşti şi ai Moldovei la răsmeriţa trecută, aceste toate pînă acum fapte şi mişcările lor s-au iertat cu desăvîrşită ertare de către împărăţia mea şi nu va pomeni împărăţia mea nici odinioară, nici cu mustrare, nici cu izbîndă la nici unul dintre ei pentru cele trecute faptele lor ; şi de acum înainte, pe cît vor fi statornici la steajărul supunerii şi ascultării către preaputernica mea împărăţie şi vor urma datoriile supuşilor, neabătîndu-se din supunerea ce se cade, n-au a vedea altceva din partea împărăţiei mele fără numai de cîtă milă, milostivire şi milosîrdie.

Şi cum că la pricina între domnul Ţării Româneşti şi între nazîrul Silistrei pentru hotarul de matca Dunării să se urmeze cu luare aminte cea mai de pe urmă al doilea rînd dată poruncă la leatul 77 cuprinzătoare şi de cele ce s-au dat mai înainte înalte porunci.

Şi cum că boieriile Ţării Româneşti şi ai Moldovei, de vreme ce se cade a se da între greci şi între pămîntenii cei aleşi, care pot a le chivernisi bine şi cu credinţă, pentru aceasta pricina boieriilor se lasă la cei după vremi domni Ţării Româneşti şi Moldovei ca să metacherisească la slujba lor după trebuinţă pe cei credincioşi şi vrednici, atît din greci cît şi din pămînteni, protimisind însă pe cei mai de treabă din pămînteni boieri la boieriile ce sînt înadins pămîntenilor.

Şi cum că, cînd va fi trebuinţă de cherestele pentru întemeierea cetăţilor de la Rumele, să se taie acestea din munţii Ţării Româneşti şi ai Moldovei şi să se care la

www.dacoromanica.ro

locurile ce vor face trebuinţă şi luînd senet pecetluit de la binaemeni să se plătească fără de lipsă preţul tăierii şi al căratului acestei cherestele, din banii haraciului Ţării Româneşti şi ai Moldovei fără de a se scădea nici un ban.

Şi cum că vitele ce sînt în seama ustalei de la Mangalia şi care sînt la ciftilîcul Mangaliei să se oprească de acum înainte a nu le paşte în ţară, atît vara cît şi iarna, şi într-acest chip să se apere săraca raiaoa de paguba aceasta. Încă s-a găsit trecut în caidul divanului ca la suruturile ce se vor zice mai jos s-a adaos şi cel spre ajutor şi apărarea lor şiart ; după mila şi milostivirea împărăţiei mele către ei, ca să aibă luare aminte de acum înainte şi ca să lucreze cele căzute la îndatorita lor supunere, făr de a se abate nicidecum pînă la un fir de păr din calea dreptăţii şi a supunerii după datoria lor şi aducînd mare supunere la domnii lor după vremi, făcînd silinţă şi luare aminte la împlinirea împărăteştei slujbe şi depărtîndu-se cu mare luare aminte de cel mai puţin cusur. Acele şiarturi sînt acestea :

Cum că de acum înainte să nu se ceară de la Ţara Românească mai mult decît şase sute nouăsprezece pungi de bani, iar din ţara Moldovei mai mult decît o sută treizeci şi cinci pungi şi patru sute patruzeci şi cinci tl. cu nume de haraciul anului, care dajdie a fiecărei ţări să se dea aici, la Ţarigrad, la sfîrşitul fiecărui an şi să nu se rînduiască în havalele.

Şi cum că să se dea din partea Ţării Româneşti nouăzeci de mii tl. bani gata şi lucruri la poclonul bairamului şi patruzeci de mii rechiabie. Iar din partea ţării Moldovei, pentru poclonul bairamului în bani gata şi în lucruri nouăzeci de mii tl. şi rechiabie douăzeci şi cinci mii tl., iar mai mult să nu se ceară.

Şi cum că pentru domni să nu se ceară pe fiecare an banii mucarelului şi, pre cît nu se va întîmpla vreo greşeală lui şi să dovedească bine, să nu se mazilească şi de la domnii ce se orînduiesc după vremi să nu se ceară giaizele şi avaeturi mai mult decît este obişnuit din vechime, care aceste obişnuite giaizele şi avaeturi să nu se ia de la raele, ci să se plătească din veniturile chiar ale domnilor, ocne, vămi, şi din rusumaturi.

www.dacoromanica.ro

Şi cum că cei după împrejur acestor două ţări, paşi, cadii şi alţi zabiţi, să nu facă cereri şi să ceară hasuri şi avaeturi a căror pagubă să razimă la săraca raia şi să nu trimită despre partea lor mumbaşîri, numai şi numai de a lua bani, care acestea nu se suferă de către împărăţia mea.

Şi cum că, cînd se va întîmpla a se face mazîli şi a se rîndui cei din dregătoriile preaputernicei mele împărăţii, n-au să dea nici un fel de giaize şi avaeturi lor.

Şi cum că, din numitele două ţări, din toate felurile zaherelelor să se ceară sumă pe cît nu se aduce supărare raelei, şi cînd miria va cumpăra zaherea din numitele ţări, să se plătească preţul acelei zaherele cu bani gata şi chiria să nu se încarce la raele. Iar cînd vor cumpăra neguţătorii zaherele, să se plătească cu bani gata, cu preţul ce se politifseşte.

Şi cum că, fiindcă se cuprinde la acele date mai înainte sfinte porunci, după cum s-a zis mai sus, că, cumpărîndu-se oi din amîndouă zisele ţări prin marafetul saigiilor şi ai oamenilor lui Casap-başa, este pricinuitor de pagubă şi asuprire la raele, cum s-a zis mai înainte, s-a iertat să nu se facă acea cumpărătoare de oi ; dar, de vreme că este trebuinţă de a se aduce oi din ţinutul împărăţiei mele pentru tainaturile miriei şi pentru hrana locuitorilor Ţarigradului, pentru aceasta, raelele Ţării Româneşti să nu ascundă oile lor de vînzare, ci cu preţul ce se politifseşte să le vînză la negustori şi la gelepi şi aşa, cu privegherea celor după vremi domni ai ţării, să nu facă cusur de a porni la Ţarigrad cît de multe oi, şi să le vînză locuitorii ţării aceste oi numai la acei negustori şi gelepi care vor să le aducă la Ţarigrad, iar nu la alte părţi. Pentru care şi de acum înainte se va face silinţă şi lucrare cîte sînt de trebuinţă la acestea.

Şi cum că, cînd se vor cere de la două ţări cherestele sau alte trebuincioase de zidiri, să se dea ştire de suma cerută la domnii după vremi, şi aşa să se care cele ce se cer la hotarele acestor două ţări, să se plătească preţul tăierii şi căratul la raele de la cei ce sînt meemuri la acest fel de binale, cu mijloc care să dea mîna raelelor şi cu bani gata ; dar să nu se silească raelele a le

www.dacoromanica.ro

căra acestea ce se cer, sau cherestea, sau altele, afară de hotarele ţării lor.

Aşijderea, cînd se va cere de la aceste două memlecheturi salahori şi cară, să se plătească fără de a se scade din obişnuita plata lor nici un ban, nici să se prelungească vremea plătirii lor.

Şi cum că să nu se sufere a intra într-aceste două memlecheturi, afară din neguţătorii firmanlîi, nimeni dinprejurul Dunării, locuitori şi iamaci, cu scoposul pagubei şi vătămării raelei şi să umble întorcîndu-se prin ţară, nici să are, nici să semene locuri ce se cuvin raelelor a două memlecheturi, nici să bage vitele lor pentru păşune şi hrana lor ; iar cine va cuteza a face împotriva acestui nizam, să se prăpădească strașnic.

Şi cum s-au stăpînit după pace locurile raelelor, să se întoarcă la stăpînii lor.

Şi cum că, cînd nu va fi mare trebuinţă şi grabnică pricină, să nu se trimită cu mumbaşîri la aceste două memlecheturi despre partea împărăţirii mele, şi cînd se va trimite, să nu se ceară plata mumbaşieretului lor de la raele, nici să se zăbovească în ţară cu isvodirea a fel de fel de pricini. Acestea şiarturi adăogîndu-se la cele de mai înainte, să se urmeze totdeauna şi păzindu-se la mîinile lor, în vreme de trebuinţă să se caute caidurele fiecărei pricini dintr-acestea şi să se lucreze acestea cîte se cer ; iar cine va cuteza împotriva acestora a face ceva, oricine va fi, ca să se pedepsească, să se arate la preaputernica mea Poartă şi să-şi ia pedeapsa.

Şi, de vreme ce s-a dat mai înainte poruncă că boierii care au slujit cu credinţă la preaputernica împărăţie a mea şi se supun la domnii lor să li se dea chiar treptele şi dregătoriile care s-au învrednicit mai înainte de răsmeriţă şi să li se lase în stăpînirea lor moşiile lor, încît fiindcă se face silinţă şi nevoinţă de a se păzi totdeauna şiarturile ce s-au zis şi că să se dreagă şi să se sporească moşiile şi cuprinsurile boierilor la care razimă traiul lor şi că să aibă, după vechiul obicei, foloasele ce se cuvin şi treptele dregătoriilor lor celor de mai înainte, cu şiart, ca să nu se lenevească cît un fir de păr de a pune în faptă la acea îndatorită mare supunere şi la porunca şi voinţa domniilor lor, şi, cînd

www.dacoromanica.ro

se vor purta așa, să li se facă silință spre ocrotirea lor, metacherisindu-i la dregătorii și păzindu-se privilegiile lor, acest fel de silință fiind pricina la sporirea țării ; se poruncește boierilor numitei țări să se lase de cererile fără cuvînt și fără cuviință și mai vîrtos de acele cereri care nu pot suferi raelele din pricina prăpădeniei în care a căzut țara în vremea războiului. Iar de nu se va supune vreunul dintre aceștia la porunca aceasta și, împotriva împărăției mele voințe, va păgubi și va supăra pe săraca raia, și se va amesteca la lucrurile care nu i se cad, și va cuteza a se apuca de lucruri și cereri fără orînduială și afară din hotarele lui, care pricinuiesc turburare nizamului și răzvrătiri, și de va sta împotrivă la urmarea acestor bune orînduieli cu care umblă domnul lor spre îndreptarea obăduirii țării și spre odihna și mîngîierea raelei, și de va cuteza la vreo faptă fără de voința domnului său, de vreme că cei despre partea împărăției mele aleși și asupra lor rînduiți domni au toată volinicia a pedepsi pe acest fel de nesupuși cu pedeapsa ce li se cuvine ; pentru care să se facă toată silința de a pedepsi, după cum s-a zis, acest fel de nesupuși, ca să aibă repaos și odihnă săracele raele și paza nizamului țării.

Și cum că dajdea de peste an care se analoghisește la toată raiaoa să se adune de la toți după cum cu dreptate va cădea în partea fiecăruia, iar nu cu unele mijloace și picinuiri fără cale, unii din raele să se apere de dajde și partea lor să se încarce la cealaltă raia ; la acestea toate să se facă totdeauna luare aminte, ca să se păzească dreptatea, și de acest fel de apărare fără cale să se facă depărtare, ca să se urmeze dreptatea totdeauna. Și, de vreme ce pentru aceste toate șiarturi s-au dat pe larg sfînta poruncă plină de milostivire la leatul 1098, la luna lui rebiul-evel, la vremea împărăției a pomenitului întru fericirea preaslăvitului unchiului meu sultan Hamid (căruia fie milă și ertare), care poruncă s-a găsit trecută în caid cu toate aceste mai sus zise șiarturi, ce sînt pricinuitoare de dres și sporirea a zisei Țări Românești și a nizamului ei și pricina de apărare a mult năpăstuiri a locuitorilor ; pentru care, după mila împărăției mele asupra tuturor ticăloșilor și nevoiași,

www.dacoromanica.ro

care se nasc din bunătatea şi iubirea de dreptate a împărăţiei mele, şi după împărătească milostivire de către raiaoa ce-mi este dată amanet de la Domnul Dumnezeu s-a fost dat împărătească mea poruncă la leatul 1206, împodobită cu sfînt hatihumaium, cuprinzătoare de cele două porunci date mai înainte, una cu sfîntul hatihumaium la leatul 1188, cum s-au zis mai sus, iar una tot cu acest cuprins la leatul 1198, vrînd împărăţia mea şi la cele pline de dreptate zilele împărăţiei mele a se urma asemenea aceste şiarturi, care se cuprind la porunca cea dată mai înainte, şi ca să se săvîrşească repaosul săracilor şi mai vîrtos ca să se isprăvească cele spre îndreptarea şi sporirea ţării, urmîndu-se lăudata noimă, care să cuprindă la cealaltă împărătească poruncă de iertare de doi ani după pace, după mila şi milostivenia împărăţiei mele asupra tuturor locuitorilor ţării, iar după împlinirea iertării de doi ani să se îndrepteze cele ce au a răspunde dajde, poclonul bairamului şi rechiabie, giaize şi alte avaeturi [1], după şiarturile ce s-au zis mai sus. Acestea însă cuprind poruncile ce s-au dat mai înainte. Dar, fiindcă cu trecerea vremii s-au pricinuit la unele dintre şiarturile [2] ce s-au arătat mai sus turburare şi catachrisis, iar după cele de între preaputernică împărăţia mea şi între împărăţia rusească următoarea şiarturi, ahtinamele, are dreptate împărăţia rusească a face mijlocire pentru memlechetul Ţării Româneşti şi al Moldovei.

Pentru aceasta, spre întărirea împlinirii de acum înainte a ziselor şiarturi, solul ei ce se află la Ţarigrad a arătat la preaînălţata mea Poartă prin tacrir [3], avînd poruncă despre partea împărăţiei lui ca să ceară adaos la şiarturile de mai înainte acestor madele ce se vor zice înainte.

Cum că de acum înainte vremea domnilor să fie rînduită pînă în şapte ani deplin, socotindu-se din ziua ce se vor rîndui domni şi, pe cît nu se va arăta greşeala dovedită, domnii să nu se facă mazîli mai înainte vre-

[1] *Avaet* = impozit care se plătea pe diferite beneficii sau drepturi.
[2] *Şiart* = obicei.
[3] *Tacrir* = raport, declaraţie.

www.dacoromanica.ro

mii de șapte ani, iar într-această diastimă de șapte ani, arătîndu-se vina, de se va da știre despre partea împărăției mele către solul Rusiei și de se va dovedi și se va încredința că cu adevărat este vinovat la greșeală, numai la acea vreme să fie slobod a-l mazîli.

Dăjdiele, avaeturi și cereri ce s-au isvodit din nou în urma sinetului ce s-a făcut la leatul 1198 să lipsească și după acest temei să rînduiască și să așeze domnii țării împreună cu boierii dările de peste an și să le cisluiască după dreptate și să aibă luare aminte cei după vremi domnii Țării Românești a avea ipolipsis la anaforalele și arătările ce va face după vremi solul Rusiei, atît după această made a dăjdiilor cît și de privilegiile țării, și mai vîrtos pentru paza șiarturilor ce se cuprind la această preaînaltă împărătească poruncă.

Pentru ca să se ridice și să se lipsească catachrisis ce s-a întîmplat, adică la madeaoa raelelor ce nu dau bir, la scutelnicii boierilor, și așa ca să se ușureze greutatea acestei dări fără de orînduială, să nu rămînă slobod de bir nici unul din raele, afară din suma scutelnicilor ce sînt scriși din vechime la visterie, ci toți deopotrivă să ridice greutatea dării și să se zăticnească cu totul fieșicare supărare și neodihnă către raele despre partea tacsildarilor dăjdielor.

Și, de vreme ce spre plata lefilor ostașilor din țară este trebuincios a se face o sumă de ajutor și despre partea Moldovei, aruncîndu-se dăjdiile deosebit pentru acești, să se otcărmuiască acestea cu dreptate, după preaînalta poruncă ce se va da pentru aceasta. Și încă să se poruncească domnului cu boierii Țării Românești pentru scoaterea cît degrab a ostașilor din țară și pentru îndreptarea lefilor după luni ce s-au zis mai sus.

Și, de vreme ce plata numitelor lefi caută spre a se face tacsil banii ce sînt trebuincioși la aceasta, împlinind domnul această însărcinată datoria lui, în urma acesteia să se dăruiască cu milostivire către raelele Țării Românești o ertare de dajde un an deplin.

Cîte orînduieli se vor face despre partea împărăției mele de felurime zaherea, de unt, de oi și, în scurt, de cele ce se fac în Țara Românească, să se arate aievea suma acestora la poruncile ce se vor da pentru acesta,

www.dacoromanica.ro

și într-acest fel de înalte porunci să se numească porunca și către boieri și să se citească de față, întru auzul tuturor, în divanul Țării Românești.

Și, de vreme ce este a se face vorbă cu boierii, acest fel de cerere, orice fel va fi, de este putință tacsil toată sau în parte, de la țară sau ba ; pentru aceasta, rugămintea și cererea ce vor face boierii prin marifetul domnului lor să se asculte, iar prețul ziselor rînduieli să se plătească despre partea mirii, fără de prelungire de vreme, după prețul ce se politifsește, dar cu alt fel să nu se facă mubaia.

Iar pentru zaherea ce se cumpără pe fieșicare an despre partea miriei să se plătească prețul după fiatul ce se va rupe pe fiecare an la schela Brăilei și, pentru ca să nu se încarce greutatea la raele, căratul zaherelei, cărîndu-se angaria, cel după vremi domn să se silească cu credință ca să se rupă fiatul zaherelei la numita schelă, socotindu-se și chiria.

Cele după vremi înalte porunci ce se dau și caută spre memlechetul Țării Românești să se citească, întru auzul tuturor, la divanul Țării Românești și după citania lor să se puie spre pază la condicele țării.

Dregătoriile țării să se dea la pămînteni, dar să fie în puterea domnului după vremi să aleagă și să rînduiască la acelea și din grecii cei cinstiți și cu știință și vrednici acestor dregătorii și, cînd se va întîmpla vreo supărare despre partea grecilor la dregătoriile ce vor fi rînduiți, cel după vremi domn să-i mazîlească și să-i pedepsească și pe aceștia, după cum și pe pămîntenii boieri, și să-i silească a întoarce înapoi cele ce au luat cu năpaste.

Cîte cheltuieli vor trebui pentru chiverniseala menzilurilor de peste an să le rînduiască și să le hotărască pe fiecare an cel după vremi domn împreună cu boierii divanului, și mai mult decît suma cea rînduită să nu se mai ia, cu nici un fel de pricinuire.

Chiverniseala spitalelor și școalelor și podurilor și altor asemenea pricini, care se cuvin și sînt chiar ale țării, să se facă havalea porunca domnului după vremi către boierii țării.

www.dacoromanica.ro

Şi din călugări ce nu sînt legaţi la mănăstiri şi mitropolitul, murind cineva, cele ce rămîn avuţia lor să nu se ceară de nimeni, ci să se facă tacsil prin marifetul domnilor după vremi, ca un venit casei ce se cuvine la săraci şi la sărmani şi la alte fapte bune ; iar din călugării ce sînt legaţi în mănăstiri, de va muri cineva, averea lor să se ia ca un venit mănăstirii la care a fost închinat.

Pentru neferii ce sînt în slujba ţării din început pentru paza ei, să-i rînduiască domnul după vremi, făcînd vorbă pentru aceasta cu boierii pămînteni.

Cîte moşii ale Ţării Româneşti şi ale Moldovei care sînt pe numele raelelor, hrăpindu-se şi stăpînindu-se cu nedreptate în Ţara Românească, în părţile Giurgiovului şi Brăilei, şi Cule, şi peste Olt ; iar la Moldova, la ţinutul Hotinului, acest fel de locuri hrăpite ale Ţării Româneşti şi ale Moldovei să se întoarcă şi, la înaltele porunci ce se dau de aceste pricini către cei ce se cade, să se hotărască vremea.

Şi, fiindcă este dinadins voinţa împărăţiei mele ca, după cum se arată mai sus, să se facă luare aminte că de acum înainte, afară de negustorii fermanlîi, cîţi din locuitorii părţilor Dunării şi din iamacii şi alţii, împotriva şiarturilor, vor vrea să intre aceste două memlecheturi şi să se sălăşluiască şi să păgubească pe raele, să se zăticnească şi să se izgonească acest fel de oameni.

De acum înainte, cîte preaînalte porunci se vor trimite la aceste două ţări să fie potrivite cu aceste şiarturi şi cu privilegiuri şi obiceiurile ţărilor.

Să se săvîrşească toate mijloacele şi chipurile care pricinuiesc îndreptare, sporire şi bunăstare şi desăvîrşit repaosul locuitorilor ţării ce sînt sub acoperămîntul împărăţiei mele şi să nu se sufere vreo faptă împotriva privilegiuirilor ce s-au miluit ţărilor printr-această preaînaltă poruncă. Pentru aceasta s-au dat preaînaltă poruncă cuprinzătoare ca, după fireasca credinţa ta şi după dreptatea, osîrdia şi rîvna ta, spre mulţumirea împărăţiei mele, atît tu, numitule domn, cît şi boierii şi locuitorii ţării, făcînd îndatorită mulţumirea pentru acestea care v-aţi învrednicit acum privilegiuiri şi silindu-vă la împlinirea rînduielilor care se vor cere prin

www.dacoromanica.ro

înaltele împărăteştile mele porunci, potrivite cu cele mai sus scrise şiarturi, să puneţi tot felul de silinţă şi nevoinţă totdeauna ca să împliniţi cele ce se cuvin, la supunere şi ascultare, şi să isprăviţi cele ce urmează, la supunere şi credinţa voastră, şi să facă luare aminte şi pază de a nu suferi a se întîmpla vreun lucru cît un fir de păr împotriva acestei înalte porunci şi împotriva împărăteştei mele voinţe ce s-a trimis aici.

Deci, poruncesc ca tu, mai sus numitule domn, să citeşti această înaltă a mea poruncă înaintea mitropolitului, episcopilor, archimandriţilor şi călugărilor şi egumenilor şi tuturor boierilor, boiernaşilor şi locuitorilor raele şi să publicaţi noima acestei arătătoare iubire de dreptate a împărăţiei mele şi să încredinţezi pe toţi că atît boierii cît şi cealaltă raia a ţării, pe cît nu se vor abate din calea cea dreaptă, urmînd cuviincioasei supuneri şi ascultări şi dînd cea îndatorită urmare la preaînaltele împărăteştile mele porunci, vor fi în zilele împărăţirii mele cei iubitori de dreptate în tot felul miluiţi toată raiaoa, şi cei slabi şi neputincioşi, cu împărăteştile mele mili şi vor cîştiga necontenit şi pururea odihnă şi repaos nemărginit.

Iar tu, mai sus numitule domn, şi cei după tine domni, pe cît faceţi cele cuviincioase la supunerea voastră şi la mulţumirea împărăteştilor mele, către voi faceţi de bine, şi săvîrşiţi cîte se cer de la mai sus arătate împărăteştile mele porunci, să fiţi încredinţaţi că, de nu se va arăta vreo greşeală a ta, dovedită şi aievea cerînd mazîlie şi schimbarea ta, nu vei cerca grija mazîliei şi, pre cît te afli la cea cunoscută şi obicinuită credinţă şi dreptatea ta, vei rămîne la domnia ţării şi nu numai se vor păzi a pururea toate şiarturile ce s-au zis mai sus, ci se va face şi silinţă ca să se urmeze, atît despre partea împărăţiei mele cît şi despre partea vizirilor mei cei mari şi slăviţilor vechilii împărăţiei mele, cîte s-au învrednicit raelele ţării milii şi repaos la fericite zilele a preaslăvitului moşul meu, sultanul Muhamet, asupra căruia să plouă Domnul nemărginită ploaie de iertare ; şi că este adevărat şi negreşit că, cîţi din locuitorii Dunării, serhaturilor şi altor părţi mari sau mici vor cuteza fapte împotriva nizamului ce s-au

www.dacoromanica.ro

dat, acest fel de oameni, în ceasul ce se va lua veste de relele urmările lor, se vor pedepsi cu cuviincioase pedepse ; şi arătînd şi încredinţînd tu, numitule domn al Ţării Româneşti, tuturor boierilor şi celorlalte raele şi locuitorilor ţării noima acestei preaînalte porunci, vei porunci şi vei orîndui să fie napristan rugători către Domnul Dumnezeu pentru îndelungarea vieţii şi împărăţiei mele şi pentru întemeierea slavei şi mărirei mele, păzindu-te de tot lucrul împotriva acestei înalte poruncii mele, ce s-a dat la luna lui gemaze-ul-ahîr a veleatului 1217 ⟨1802, august 29 s.n. [1]⟩.

GHENADIE PETRESCU, D. A. STURDZA, D. C. STURDZA,' *OP. CIT.*, P 27–289, ORIG. TURC.

52

1807, august 12/24, Slobozia, lîngă Giurgiu

Tratat de armistiţiu între Rusia şi Turcia, încheiat la Slobozia [2], prin care Rusia se obligă a şi retrage oştile din Principatele române în 35 de zile ; ambii beligeranţi nu se vor amesteca în administraţia Principatelor pînă la venirea plenipotenţiarilor însărcinaţi cu încheierea păcii.

.

Art. III. — Îndată după semnarea prezentului armistiţiu, trupele ruseşti vor începe să evacueze Valahia şi Moldova, ca şi toate provinciile, fortăreţele şi celelalte ţinuturi pe care le-au ocupat în timpul acestui război

[1] Această dată lunară s-a calculat avîndu-se în vedere prima zi a lunii musulmane giumadi-ül-ahîr.
[2] Nefiind ratificat de Rusia, tratatul nu a fost executat.

www.dacoromanica.ro

şi să se retragă în vechile lor frontiere, în aşa fel încît evacuarea să fie în întregime terminată în răstimp de treizeci şi cinci de zile începînd de la data prezentului armistiţiu.

Tupele ruseşti vor lăsa în ţinuturile şi fortăreţele pe care trebuie să le evacueze toate efectele, tunurile şi muniţiile care se găseau acolo înaintea ocupaţiei. Sublima Poartă va numi comisari care vor lua în primire numitele fortăreţe de la ofiţerii ruşi desemnaţi în acest scop.

Trupele otomane vor ieşi, de asemenea, din Moldova şi Valahia în răstimpul celor treizeci şi cinci de zile pentru a trece înapoi Dunărea. Ele nu vor lăsa în fortăreţele Ismail, Brăila şi Giurgiu decît garnizoane suficiente ca să le păzească. Trupele ruseşti vor coresponda cu trupele otomane, astfel ca cele două armate să se retragă în acelaşi timp din Moldova şi Valahia.

Cele două părţi contractante nu se vor amesteca cîtuşi de puţin în administraţia celor două principate ale Moldovei şi Valahiei pînă la sosirea plenipotenţiarilor însărcinaţi cu pacea.

Pînă la încheierea păcii, trupele otomane nu vor putea ocupa nici una din fortăreţe, care vor fi, ca urmare a prezentului armistiţiu, evacuate de trupele ruseşti. Numai locuitorii vor putea intra în ele.

.

GHENADIE PETRESCU, DIMITRIE A. STURDZA, DIMITRIE C. STURDZA, *OP. CIT.*, VOL. I, P. 294, ORIG. FRANCEZ.

53

1812, mai 16/28, Bucureşti

Tratat de pace între Rusia şi Turcia prin care s-au reglementat unele probleme teritoriale dintre cele două imperii. Art. V din tratat confirma privilegiile acor-

www.dacoromanica.ro

date Moldovei în virtutea art. V din preliminarii. De asemenea, convenţiile speciale şi acelea stipulate prin art. IV din tratatul de la Iaşi rămîneau în vigoare [1].

.

Art. V. — Maiestatea sa împăratul întregii Rusii cedează şi restituie Sublimei Porţi otomane acea parte a Moldovei care este situată pe malul drept al Prutului, ca şi marea şi mica Valahie, cu toate fortăreţele în starea lor actuală, oraşele, tîrguşoarele, satele, diferitele aşezăminte şi tot ceea ce cuprind aceste provincii învecinate cu insulele Dunării, cu excepţia însă a ceea ce este menţionat în articolul 4 al prezentului tratat.

Actele şi convenţiile care sînt enumerate printre privilegiile Moldovei vor fi confirmate pe baza articolului 5 al preliminariilor. Vor rămîne, de asemenea, în vigoare condiţiile speciale şi dispoziţiile consemnate în articolul 4 al tratatului de la Iaşi, care stipulează că nici o despăgubire nu va trebui reclamată pentru veniturile nepercepute şi nici o contribuţie cerută pentru toată durata războiului, că locuitorii celor două provincii vor fi scutiţi de orice impozit timp de doi ani, începînd din ziua schimbării instrumentelor de ratificare ale prezentului tratat, şi că cei care vor vrea să emigreze în alte state vor obţine un răgaz convenabil ; în acest scop le va fi acordat un termen de patru luni şi Poarta va consimţi să nu impună Moldova decît în raport cu actuala sa întindere.

GHENADIE PETRESCU, DIMITRIE A. STURDZA, DIMITRIE C. STURDZA, *OP. CIT.*, P. 298, ORIG. FRANCEZ.

[1] Tratatul a fost ratificat de Rusia la 11/23 iunie 1812.

www.dacoromanica.ro

54

1826, septembrie 25/7 octombrie, Akerman

Convenţie încheiată între Rusia şi Turcia prin care Turcia promitea să completeze hatişeriful din 1802 în sensul că se dă dreptul marilor boieri, constituiţi în divanele ţărilor, să aleagă domnii celor două ţări dintre boierii băştinaşi de frunte pe 7 ani, cu aprobarea Porţii şi a Rusiei. Poarta renunţă la tributul ţărilor pe doi ani şi garantează boierilor refugiaţi la 1821 că se pot reîntoarce în ţară, bucurîndu-se de toate drepturile şi bunurile. Totodată, se prevede ca divanurile să ia măsuri pentru reorganizarea administraţiei Principatelor prin regulamente generale.

1) Convenţia explicativă a tratatului de pace de la Bucureşti din 16/28 mai 1812

.

Art. III. — Tratatele şi actele referitoare la privilegiile de care se bucură Moldova şi Valahia fiind confirmate printr-o clauză precisă a articolului 5 al tratatului de la Bucureşti, Sublima Poartă se angajează în mod solemn să respecte numitele privilegii, tratate şi acte cu orice prilej, cu cea mai scrupuloasă fidelitate şi făgăduieşte să reînnoiască într-un răstimp de şase luni de la ratificarea prezentei convenţii hatişerifurile din 1802, care au specificat şi garantat înseşi aceste privilegii. În afară de aceasta, date fiind nenorocirile îndurate de aceste provincii în urma ultimelor evenimente, dată fiind alegerea făcută de boierii valahi şi moldoveni de a fi hospodari ai ambelor principate şi dat fiind că curtea imperială a Rusiei şi-a dat asentimentul la această măsură, a fost recunoscut atît de către Sublima Poartă cît şi de către curtea Rusiei că hatişerifurile mai sus menţionate din anul 1802 trebuie în mod obligatoriu să fie completate cu ajutorul unor

www.dacoromanica.ro

clauze consemnate în actul separat anexat, care a fost convenit între plenipotenţiarii respectivi şi care este şi va fi considerat ca făcînd parte integrantă din prezenta convenţie.

.

2) Act separat relativ la principatele Moldova şi Ţara Românească

În numele atotputernicului Dumnezeu,

Hospodarii Moldovei şi Valahiei fiind aleşi dintre boierii băştinaşi, alegerea lor va fi de acum înainte făcută în fiecare din aceste provincii, după consimţămîntul şi voinţa Sublimei Porţi, de către Adunarea generală a divanului, potrivit vechiului obicei al ţării.

Boierii divanului din fiecare provincie, în calitate de corp al ţării, şi cu asentimentul general al locuitorilor, vor alege pentru demnitatea de hospodar pe unul dintre boierii cei mai vechi şi cei mai capabili de a o îndeplini bine şi vor prezenta Sublimei Porţi printr-o cerere (Arzmahzar) candidatul ales, care, dacă este aprobat de Sublima Poartă, va fi numit hospodar şi va primi învestitura. Dacă, din motive serioase, numirea candidatului ales nu va fi cîtuşi de puţin pe placul Sublimei Porţi, în acest caz, după ce motivele serioase vor fi fost confirmate de cele două curţi, va fi îngăduit să li se recomande numiţilor boieri să procedeze la alegerea unei persoane convenabile.

Durata administrării hospodarilor va rămîne fixată, ca şi în trecut, la şapte ani compleţi şi întregi începînd din ziua numirii lor şi ei nu vor putea fi destituiţi înainte de acest termen. Dacă, în timpul administrării lor, ei săvîrşesc vreun delict, Sublima Poartă îl va informa pe ministrul Rusiei şi cînd, după ce se va face verificarea de o parte şi de alta, se va constata că hospodarul s-a făcut într-adevăr vinovat de vreun delict, destituirea sa va fi permisă numai în acest caz.

www.dacoromanica.ro

Hospodarii care vor fi ajuns la capătul celor șapte ani fără să fi dat, fie celor două curți, fie țării, subiect de plîngere legitimă și serioasă vor fi numiți din nou pentru alți șapte ani dacă se va face această cerere Sublimei Porți de către divanurile provinciilor și dacă locuitorii își vor manifesta consimțămîntul general în privința lor.

Dacă se întîmplă ca unul din hospodari să abdice înainte de îndeplinirea termenului de șapte ani, din cauză de bătrînețe, de boală sau din orice altă cauză, Sublima Poartă va aduce acest lucru la cunoștința curții Rusiei și abdicarea va putea să aibă loc după un acord prealabil al celor două curți.

Orice hospodar care va fi fost destituit după ce va fi ajuns la termen sau care va fi abdicat va risca să-și piardă titlul și va putea să reintre în clasa boierilor cu condiția să rămînă pașnic și liniștit, dar fără a putea nici să redevină membru al divanului, nici să ocupe vreo funcție publică și fără a putea fi reales hospodar.

Fiii hospodarilor care au fost destituiți sau care au abdicat își vor păstra calitatea de boieri, vor putea să ocupe funcții publice în țară și să fie aleși hospodari.

În cazul destituirii, abdicării sau morții unui hospodar și pînă cînd va fi dat un succesor, administrarea principatului va fi încredințată unor caimacami numiți de divanul numitului principat.

Hatișeriful din 1802 dispunînd abolirea impozitelor, redevențelor și rechizițiilor introduse din anul 1198 (1783), hospodarii împreună cu boierii din divanurile respective vor stabili și vor fixa impozitele și plățile anuale ale Moldovei și Valahiei luînd ca bază regulamentele care au fost stabilite în urma hatișerifului din 1802. Hospodarii nu vor putea în nici un caz să se dea la o parte de la stricta îndeplinire a acestei dispoziții. Ei vor ține seama de observațiile ministrului maiestății sale imperiale și de cele pe care consulii Rusiei le vor adresa, după ordinele sale, atît în această privință cît și în privința menținerii privilegiilor țării și, în special, în privința respectării clauzelor și articolelor inserate în prezentul act.

www.dacoromanica.ro

Hospodarii, în înţelegere cu divanurile respective, vor fixa în fiecare provincie numărul beşliilor după cel existent înaintea tulburărilor din 1821. Odată fixat, acest număr nu va mai putea fi mărit sub nici un motiv, în afară de cazul în care acest lucru este cerut de vreo necesitate urgentă de o parte şi de alta, şi este de la sine înţeles că beşlii vor continua să fie formaţi şi organizaţi aşa cum erau şi înaintea tulburărilor din 1821 ; că agiii vor continua să fie aleşi şi numiţi în acelaşi mod în care s-a procedat înaintea numitei epoci şi, în sfîrşit, că beşliii şi agiii lor nu vor îndeplini niciodată decît funcţiile pentru care au fost instituiţi dintru început, fără să se poată amesteca în treburile ţării şi fără să-şi îngăduie nici o altă acţiune.

Tot ceea ce a fost uzurpat pe teritoriul Valahiei înspre partea Brăilei, Giurgiului şi Culei (Turnului) şi dincolo de Olt va fi restituit proprietarilor şi se va fixa pentru numita restituire un termen în firmanele referitoare la aceasta, care vor fi adresate cui i se cade.

Aceia dintre boierii moldoveni care numai în urma ultimelor tulburări s-au văzut siliţi să-şi părăsească patria vor putea să se reîntoarcă nestingheriţi, fără a fi hărţuiţi de vreo persoană, ori cine ar fi ea, şi se vor bucura în întregime şi deplin de drepturile lor, de prerogativele, bunurile şi proprietăţile lor, ca în trecut.

Sublima Poartă, luînd în consideraţie nenorocirile care au apăsat asupra Moldovei şi Valahiei în urma ultimelor tulburări, le va scuti timp de doi ani de tributurile şi redevenţele pe care trebuie să i le plătească ; după expirarea timpului de scutire mai sus menţionat, numitele tributuri şi redevenţe vor fi achitate la contribuţia fixată prin hatişeriful din 1802 şi nu vor putea fi mărite în nici un caz. Sublima Poartă va acorda, de asemenea, locuitorilor celor două principate libertatea comerţului pentru toate produsele solului şi industriei lor, de care ei vor putea dispune cum vor crede de cuviinţă, în afara restricţiilor impuse, pe de o parte, de proviziile datorate anual Sublimei Porţi, pentru care aceste provincii sînt ca nişte grînare, pe

www.dacoromanica.ro

de alta, de aprovizionarea țării. Toate dispozițiile hatișerifului din 1802 referitoare la aceste provizii, la achitarea lor regulată la prețurile curente, după care ele trebuie plătite și care vor fi fixate, în caz de litigiu, de divanurile respective, vor fi repuse în vigoare și respectate pe viitor cu o scrupuloasă exactitudine.

Boierii vor trebui să execute ordinele hospodarilor și să rămînă în limitele unei perfecte supuneri față de ei. În ceea ce-i privește, hospodarii nu vor putea să-i pedepsească în mod arbitrar pe boieri, nici să-i supună la pedepse nemeritate și fără ca ei să fi comis vreo greșeală dovedită, și aceștia din urmă nu vor ispăși vreo pedeapsă decît după ce vor fi judecați conform legilor și uzanțelor țării.

Tulburările survenite în ultimii ani în Moldova și în Valahia aducînd cel mai grav prejudiciu ordinii în diferitele ramuri ale administrației interne, divanurile respective vor lua măsurile necesare pentru a îmbunătăți situația Principatelor date lor în grijă, și aceste măsuri vor constitui obiectul unui regulament general pentru fiecare provincie, regulament care va fi pus imediat în funcțiune.

Toate celelalte drepturi și privilegii ale principatelor Moldovei și Valahiei și toate hatișerifurile care le privesc vor fi menținute și respectate în măsura în care nu vor fi modificate prin prezentul act.

Drept care, noi, subsemnații, plenipotențiari ai maiestății sale împăratul și padișahul întregii Rusii, avînd depline puteri, în înțelegere cu plenipotențiarii Sublimei Porți otomane, am hotărît și reglementat în privința Moldovei și Valahiei punctele de mai sus, care sînt consecința articolului III al convenției care explică și confirmă tratatul de la București, încheiată în opt articole, în conferințele de la Akerman, între noi și plenipotențiarii otomani.

În consecință, etc.

GHENADIE PETRESCU, DIMITRIE A. STURDZA, DIMITRIE C. STURDZA *OP. CIT.*, VOL. I, P. 311–314, ORIG. FRANCEZ.

www.dacoromanica.ro

55

1829, septembrie 2/14, Adrianopole

Tratat general de pace încheiat la Adrianopole între Rusia şi Turcia, în care se prevedea (prin art. V) că Principatele române îşi păstrau toate privilegiile şi imunităţile acordate de tratatele încheiate între cele două imperii sau prin hatişerifurile date de Imperiul otoman. Prin actul separat privind Ţara Românească şi Moldova se confirmă stipulaţiile convenţiei de la Akerman, cu deosebirea că în viitor domnii vor fi aleşi pe viaţă, nu pe 7 ani. Hotarul dintre Imperiul otoman şi Principate va fi thalweg-ul Dunării, restituindu-se Ţării Româneşti teritoriul raialelor Giurgiu, Turnu şi Brăila. Se vor institui în Principate cordoane sanitare şi carantine la hotare, cum şi o miliţie pentru ordinea internă. Se desfiinţează obligaţiile Principatelor de a furniza Porţii la preţ de monopol cereale, vite, lemne etc. Se stipulează libertatea comerţului pe Dunăre, Marea Neagră şi în Imperiul otoman ; scutirea pe doi ani de impozite faţă de Poartă. Imperiul otoman se obligă să confirme regulamentele administrative (organice) ce se vor alcătui pentru reorganizarea social-politică şi administrativă a ţărilor.

.

Art. V. — Principatele Moldovei şi Valahiei punîndu-se, în urma unei capitulaţii, sub suzeranitatea Sublimei Porţi şi Rusia garantîndu-le prosperitatea, este de la sine înţeles că ele îşi vor păstra toate privilegiile şi imunităţile care le-au fost acordate, fie prin capitulaţiile lor, fie prin tratatele încheiate între cele două imperii, sau prin hatişerifurile date în diverse momente. În consecinţă, ele se vor bucura de libera exercitare a cultului lor, de o siguranţă perfectă, de o administraţie naţională independentă şi de o deplină libertate a comerţului ; clauzele adiţionale stipulaţiilor de mai înainte, considerate necesare pentru a asigura acestor două

www.dacoromanica.ro

provincii posibilitatea de a se bucura de drepturile lor, sînt consemnate în actul separat anexat, care este şi va fi socotit ca făcînd parte integrantă din prezentul tratat.

.

Act separat relativ la principatele Moldova şi Tara Românească

Cele două înalte puteri contractante, confirmînd tot ceea ce a fost stipulat prin actul separat al convenţiei de la Akerman referitor la modul de alegere a hospodarilor Moldovei şi Valahiei, au recunoscut necesitatea de a da administraţiei acestor provincii o bază mai stabilă şi mai conformă cu adevăratele interese ale celor două ţări. În acest scop s-a convenit şi reglementat definitiv ca durata de guvernare a hospodarilor să nu mai fie limitată la şapte ani, ca în trecut, ci ca ei să fie de acum înainte învestiţi cu această demnitate pe viaţă, în afară de cazurile de abdicare de bunăvoie sau de destituire din cauză de delicte, prevăzute în numitul act separat.

Hospodarii vor reglementa nestingherit toate treburile interne ale provinciilor lor, consultînd divanurile respective, fără a putea, totuşi, să aducă vreun prejudiciu drepturilor garantate celor două ţări de hatişerifuri, şi nu vor fi tulburaţi în administrarea lor internă de nici un ordin contrar acestor drepturi.

Sublima Poartă făgăduieşte şi se angajează să vegheze în mod scrupulos ca privilegiile acordate Moldovei şi Valahiei să nu fie încălcate în nici un chip de către comandanţii săi de la frontiere ; să nu îngăduie nici un amestec din partea lor în treburile celor două provincii şi să împiedice orice incursiune a persoanelor riverane de pe malul drept al Dunării pe teritoriul valah şi moldovenesc. Vor fi considerate ca făcînd parte integrantă din acest teritoriu toate insulele alăturate malului stîng al Dunării, iar şanalul (Thalweg) acestui

www.dacoromanica.ro

fluviu va alcătui limita celor două principate de la intrarea sa în statele otomane pînă la confluența sa cu Prutul.

Pentru a asigura mai bine inviolabilitatea teritoriului moldovenesc și valah, Sublima Poartă se angajează să nu păstreze nici un punct fortificat, să nu îngăduie nici o așezare a nici unuia dintre supușii săi musulmani pe malul stîng al Dunării. În consecință, s-a hotărît în mod invariabil ca pe tot acest mal, în marea și mica Valahie, ca și în Moldova, nici un mahomedan să nu poată să-și aibă domiciliul și ca să fie admiși numai negustorii întăriți cu firmane, care vor veni să cumpere pe socoteala lor în Principate mărfurile necesare pentru consum la Constantinopole sau alte obiecte.

Orașele turcești așezate pe malul stîng al Dunării, ca și teritoriile lor (raiale) vor fi înapoiate Valahiei, pentru a se uni de acum înainte cu acest principat, și fortificațiile existente mai înainte pe acest mal nu vor mai putea fi niciodată refăcute. Musulmanii care dețin bunuri imobile dobîndite nu prin uzurparea drepturilor unor particulari, fie chiar în aceste orașe, fie în orice alt punct al malului stîng al Dunării, vor fi obligați să le vîndă indigenilor într-un răstimp de optsprezece luni.

Guvernul celor două principate, bucurîndu-se de toate privilegiile unei administrații interne independente, va putea să stabilească nestingherit cordoane sanitare și carantine de-a lungul Dunării și în altă parte în țară unde va fi nevoie de ele, fără ca străinii care ajung acolo, atît musulmani cît și creștini, să se poată dispensa de exacta respectare a regulamentelor sanitare. Pentru serviciul carantinelor, ca și pentru a supraveghea siguranța frontierelor, menținerea bunei ordini în orașe și la sate și executarea legilor și regulamentelor, guvernul fiecărui principat va putea să întrețină un număr de gărzi armate, strict necesare pentru aceste diverse funcțiuni. Numărul și întreținerea acestei miliții vor fi reglementate de hospodari în înțelegere cu divanurile respective, pe baza vechilor exemple.

www.dacoromanica.ro

Sublima Poartă, însufleţită de dorinţa sinceră de a le procura celor două principate toată bunăstarea de care se pot bucura ele şi informată de abuzurile şi jignirile care se săvîrşesc acolo cu prilejul strîngerii diferitelor provizii impuse de consum la Constantinopole, de aprovizionarea fortăreţelor situate pe Dunăre şi de nevoile arsenalului, renunţă în întregime şi complet la dreptul său în această privinţă. În consecinţă, Valahia şi Moldova vor fi dispensate pentru totdeauna de a furniza grînele şi alte mărfuri de consum, oile şi lemnul de construcţie pe care erau obligate să le livreze mai înainte.

De asemenea, nu li se va cere acestor provincii, în nici un caz, muncitori pentru lucrările de fortificaţii şi nici o altă corvoadă, de orice fel ar fi ea. Dar, în scopul de a despăgubi tezaurul imperial de pierderile pe care această renunţare totală la drepturile sale i le-ar putea aduce, independent de tributul anual pe care cele două principate trebuie să-l plătească Sublimei Porţi sub denumirea de haraci, de idie şi de rechiabie (după conţinutul hatişerifurilor din 1802), Moldova şi Valahia vor plăti fiecare anual Sublimei Porţi, sub formă de compensaţie, o sumă de bani a cărei mărime va fi determinată ulterior de comun acord. În afară de aceasta, la fiecare reînnoire a hospodarilor prin decesul, abdicarea sau destituirea legală a titularilor, principatul în care s-ar întîmpla un asemenea caz va fi obligat să plătească Sublimei Porţi o sumă echivalentă cu tributul anual al provinciei, stabilit prin hatişerifuri. Cu excepţia acestor sume, nu i se va mai cere niciodată ţării şi nici hospodarilor nici un fel de alt tribut, redevenţă sau dar, indiferent sub ce pretext.

Dată fiind desfiinţarea proviziilor mai sus specificate, locuitorii Principatelor se vor bucura de deplina libertate a comerţului pentru toate produsele solului şi industriei lor (stipulată în actul separat al convenţiei de la Akerman), fără nici un fel de restricţii, în afara acelora pe care hospodarii, în înţelegere cu divanurile lor respective, le vor socoti indispensabile a fi stabilite în scopul de a asigura aprovizionarea ţării. Ei vor

www.dacoromanica.ro

putea să navigheze nestingherit pe Dunăre cu propriile lor bastimente, prevăzute cu un paşaport din partea guvernului lor, şi să meargă să facă comerţ în alte oraşe sau porturi ale Sublimei Porţi, fără să fie maltrataţi de perceptorii haraciului sau expuşi la vreo jignire.

În plus, Sublima Poartă, ţinînd seama de toate calamităţile pe care le-au avut de îndurat Moldova şi Valahia şi animată de un sentiment de omenie cu totul deosebit, consimte să-i scutească pe locuitorii acestor provincii pe o perioadă de doi ani, începînd din ziua în care Principatele vor fi în întregime evacuate de trupele ruseşti, de plata impozitelor anuale vărsate în tezaurul său.

În sfîrşit, Sublima Poartă, dorind să asigure în toate chipurile viitoarea bunăstare a celor două principate, se angajează în mod solemn să confirme regulamentele administrative care, în timpul ocupării acestor două provincii de către armatele curţii imperiale, au fost făcute potrivit dorinţei exprimate de adunările formate din cei mai notabili locuitori ai ţării şi care vor trebui pe viitor să servească drept baze pentru orînduirea internă a celor două provincii, bineînţeles, în măsura în care numitele regulamente nu vor aduce nici un prejudiciu drepturilor de suveranitate ale Sublimei Porţi.

Drept care, noi, subsemnaţii plenipotenţiari ai maiestăţii sale împăratul şi padişahul întregii Rusii, în înţelegere cu plenipotenţiarii Sublimei Porţi otomane, am hotărît şi reglementat în privinţa Moldovei şi Valahiei punctele de mai sus, care sînt consecinţa articolului V al tratatului de pace încheiat la Adrianopole între noi şi plenipotenţiarii otomani. În consecinţă, prezentul act separat a fost redactat, prevăzut cu sigiliile şi semnăturile noastre şi predat în mîinile plenipotenţiarilor Sublimei Porţi.

Întocmit la Adrianopole la 2/14 septembrie 1829

Sadîc effendi	Conte Alexei Orlov
Abdul Kadir-bei	Conte F. de Pahlen

www.dacoromanica.ro

Act separat privitor la indemnizațiile de comerț și război și la evacuarea principatelor Moldova și Țara Românească

Pentru ca pacea care se încheie în chip fericit între curtea imperială a Rusiei și Sublima Poartă otomană să fie păstrată veșnic între cele două înalte imperii și în scopul de a preîntîmpina, încă de pe acum, orice subiect de discuție posibil pe viitor, s-a considerat necesar să se reglementeze printr-un act separat tot ceea ce are legătură cu indemnizațiile de comerț, cu cele legate de cheltuielile de război și de evacuare, cu ajutorul articolelor următoare :

Art. I. — Într-unul din paragrafele actului separat privitor la principatele Moldovei și Valahiei și anexat la articolul V al tratatului de pace se stipulează că „orașele turcești așezate pe malul stîng al Dunării, ca și teritoriile lor (raiale) vor fi înapoiate Valahiei, pentru a se uni de acum înainte cu acest Principat, și fortificațiile existente mai înainte pe acest mal nu vor mai putea fi niciodată refăcute etc."

Ca urmare a acestei stipulații, fortăreața Giurgiu, care mai este încă ocupată de trupele Sublimei Porți, va trebui să fie evacuată și redată trupelor rusești, iar fortificațiile vor fi distruse. Această evacuare va fi efectuată într-un răstimp de cincisprezece zile de la semnarea tratatului de pace. Trupele turcești se vor retrage din București, luînd cu ele toată artileria, munițiile, bunurile și efectele lor. La fel se va întîmpla cu locuitorii musulmani, care vor avea, de asemenea, dreptul să ia cu ei bunurile și efectele lor.

GHENADIE PETRESCU, DIMITRIE A. STURDZA, DIMITRIE C. STURDZA, *OP. CIT.*, P. 321–329, ORIG. FRANCEZ.

www.dacoromanica.ro

56

1834, ianuarie 17/29, St. Petersburg

Tratat între Rusia şi Turcia, încheiat la Sankt-Petersburg, relativ la graniţele asiatice, la principatele Moldova şi Ţara Românească şi la indemnizaţii. Poarta se obligă să recunoască regulamentele organice, iar Rusia se angaja să părăsească Principatele române la două luni de la numirea domnilor. Se prevede că, în mod excepţional, de această dată domnii vor fi numiţi, iar nu aleşi de Adunarea obştească extraordinară, cum era stabilit prin regulamentele organice [1]. Ţările române vor plăti anual un tribut de 3 000 000 de piaştri turceşti, începînd cu 1 ianuarie 1835.

.

Art. II. — Prin instrumentul întocmit separat la Adrianopole relativ la principatele Valahiei şi Moldovei, Sublima Poartă şi-a luat angajamentul de a recunoaşte în mod formal regulamentele întocmite, în timpul cît trupele ruseşti au ocupat aceste provincii, de către principalii lor locuitori în legătură cu administraţia lor internă. Sublima Poartă, negăsind nimic în articolele acestei Constituţii care să afecteze drepturile sale de suveranitate, consimte încă de pe acum să recunoască în mod formal numita Constituţie.

Ea se angajează să publice în această privinţă un firman însoţit de un hatişerif la două luni de la schimbarea instrumentelor de ratificare şi să dea o copie a acestuia misiunii ruse de la Constantinopole.

[1] Tratatul a fost precedat de protocolul încheiat în octombrie 1830, pentru delimitarea Principatelor române, în executarea actului separat al tratatului de la Adrianopole, şi semnat de Turcia, Rusia şi de vornicul Mihai Ghica pentru Moldova şi Ţara Românească. De asemenea, la 8 iulie 1833 s-a semnat, la Unkiar Iskellessi, între Rusia şi Poarta otomană un tratat în care, printre altele, se confirmau clauzele tratatului de la Adrianopole.

www.dacoromanica.ro

După recunoaşterea formală a Constituţiei, hospodarii Valahiei şi Moldovei vor fi numiţi, dar numai de această dată şi ca un caz particular, în modul în care s-a convenit acum cîtva timp între cele două puteri contractante, şi vor începe să cîrmuiască cele două provincii conform Constituţiei, care este o urmare a stipulaţiilor despre care s-a vorbit mai sus.

Majestatea sa împăratul Rusiei, vrînd să dea o nouă dovadă a atenţiei şi consideraţiei pe care le are pentru înălţimea sa şi pentru a grăbi clipa în care Sublima Poartă va uza de drepturile pe care tratatele i le asigură în cele două provincii, va porunci trupelor ei, după ce domnitorii vor fi numiţi, să se retragă din cele două provincii. Acest punct va fi adus la îndeplinire la două luni de la numirea domnitorilor.

Şi, întrucît este cît se poate de drept să existe o compensaţie pentru avantajele pe care Sublima Poartă le acordă din bunăvoinţă valahilor şi moldovenilor, s-a convenit şi s-a hotărît ca tributul anual pe care cele două provincii trebuie să i-l plătească, potrivit tratatelor, să fie fixat de acum înainte la 6 000 de pungi (adică la 3 000 000 de piaştri turceşti) şi ca domnitorii să aibă grijă ca această sumă să-i fie plătită anual, începînd de la 1 ianuarie 1835.

S-a convenit între cele două curţi ca numărul trupelor care vor fi folosite ca garnizoane în interiorul celor două provincii să fie fixat în mod invariabil şi după voia Sublimei Porţi şi ca aceasta să dea drapele garnizoanelor şi pavilion navelor de comerţ valaho-moldoveneşti care navighează pe Dunăre.

GHENADIE PETRESCU, DIMITRIE A. STURDZA, DIMITRIE C. STURDZA, *OP. CIT.*, P. 338, ORIG. FRANCEZ.

www.dacoromanica.ro

57

1835, iunie 26/8 iulie, Iaşi

Mihai Vodă Sturdza confirmă Convenţia din 8 şi 15 iulie între Moldova şi Ţara Românească prin care se stabilesc normele comune ce urmau să se aplice de către fiecare din părţi, în raporturile reciproce, în situaţia cînd cetăţenii uneia se găseau pe teritoriul celeilalte. Locuitorii Ţării Româneşti şi Moldovei aveau dreptul de a face negoţ în ambele ţări, de a dobîndi proprietăţi, de a se deplasa dintr-un teritoriu în altul pentru păşunatul vitelor, pentru morărit, de a fi scutiţi de taxe vamale pentru cumpărături care nu erau destinate comerţului etc. Urmează un act lămuritor din 20 septembrie/2 octombrie.

Prea înălţatul domn şi oblăduitor al principatului ţării Moldaviei şi preaînălţatul domn şi oblăduitor al principatului Ţării Româneşti, fiind amîndouă îndemnate de o rîvnă reciprocă să statornicească şi să strîngă legăturile bunei armonii, care şi acum se află din norocire între aceste două oblăduiri, au judecat de cuviinţă, spre acest sfîrşit, să hotărască printr-o convenţie feluri de articole ale interesurilor reciproce amîndurora Principaturilor, pe temeiul organiceştilor regulamente, precum şi a unor neapărate trebuinţe spre îndeletnicirea locuitorilor marginii şi a uneia şi a alteia părţi. Spre acest sfîrşit, la anul 1832, s-au fost rînduit de către oblăduirile respective de atunci o comisie alcătuită la Focşani, care s-a îndeletnicit de a încheiat optsprezece jurnale în feluri de obiecte ; însă dintre aceste jurnale, vreo cîteva punturi contestarisindu-se între aceste două oblăduiri, din care a urmat o îndelungată corespondenţă şi nu s-a putut din această pricină a se alcătui pînă acum actul convenţiei, preaînălţaţii domni au judecat de cuviinţă, ca să poată da sfîrşitul acestei convenţii, de au orînduit acum preaînălţatul domn al ţării Moldovei pe luminăţia sa beizade Nicolae Şuţu, secretar al statului Moldaviei şi cavaler al sfintei Anii al

www.dacoromanica.ro

2-lea clas şi al ordinului otomanicesc Nişani Eftihar, şi preaînălţatul domn al Ţării Româneşti pe cinstit domnul presidentul divanului de comerţ, biv vel postelnic şi cavaler al sfîntului Vladimir al 4-lea clas şi al sf. Anii al 3-lea clas Constantin Şuţu, de au tratarisit între dînşii puncturile contestarisite, încheind două jurnaluri, unul cu nr. 19 şi altul cu nr. 20, după care, cerînd trebuinţa a se alcătui şi a se iscăli actul convenţiei, spre a se putea întări de către preaînălţaţii domni şi a avea tăria formală, preaînălţatul domn şi oblăduitor al principatului ţării Moldoviei au orînduit pentru Moldavia pe cinstit d-l marele logofăt dinlăuntru şi cavaler al sfîntului Stanislav al 2-lea clas şi al sfintei Anii al 2-lea clas şi al ordinului otomanicesc Nişani Eftihar, Alexandru Ghica, şi pe cinstit d-l marele vistiernic şi cavaler Nicolae Canta, şi pe cinstit luminăţia sa beizade Nicolae Şuţu, secretarul statului şi cavaler al sfintei Anii al 2-lea clas şi al ordinului otomanicesc Nişani Eftihar, şi preaînălţatul domn şi oblăduitor al principatului Ţării Româneşti pe cinstit d-l presidentul divanului de comerţ, biv vel postelnic şi cavaler al sfîntului Vladimir al 4-lea clas şi al sfintei Anii al 3-lea clas Constatin Şuţu, care au întocmit şi au iscălit, după unirea ce au urmat între d-lor, acest act al convenţiei, după articolele ce se însemnează mai jos :

Art. 1. Locuitorii satelor şi ai oraşelor dajnici ce se vor dosi dintr-un principat în acel-lalt şi ţiganii, atît ai statului cît şi mănăstireşti şi boiereşti şi ai altor particularnice feţe, ce asemenea vor fugi, nu numai să se dea înapoi, ci şi cei care vor primi se supun a plăti spre osîndă îndoită capitaţie pentru fiecare dajnic locuitor sau ţigan ce-l va sprijini, şi îndată să-l şi dea înapoi, fiind şi staturile respective îndatorite ca prin ocîrmuirile locului să prindă pe asemenea oameni şi cu convoiul cuviincios să-i trimită la graniţă, ca să-i teslimarisească la ocîrmuirea marginii, sau de vor veni după dînşii gonaci, să li se dea lor ajutorul cuviincios, asemănat cu cuprinderea mai sus spre prinderea lor.

Iar flăcăii dajnicilor locuitori ce se vor însura dintr-un principat în cel-lalt să se întoarcă la urma lor, fără a se prescrie la vro dajdie în principatul de unde-şi

www.dacoromanica.ro

va lua soția, și țiganii cîți se vor afla dintr-un principat în cel-lalt fugiți, pînă în ziua ratificației actului convenției, aceștia, sub oricărui stăpînire se vor afla, să nu poată din acea zi înainte a-i reclamarisi stăpînul lor ce i-au fost mai înainte sau staturile respective, ci să rămînă în desăvîrșita stăpînire a acelor într-a căruia s-au aflat în ziua ratificației actului convenției, urmîndu-se asupra acestora de mai sus scrise întocmai după jurnalul încheiat la 8 decembrie 1832, cu nr. 2.

Art. 2. Cîți locuitori dintr-un principat vor trece în cel-lalt vremelnicesc pentru niscaiva îndeletniciri în folosul lor sînt datori a avea pașaportul stăpînirii lor și cu caracterul întru care îl va mărturisi acel pașaport, adică boier cu rang, nobil, negutător sau dajnic, să-l cunoască oblăduirea învecinatului principat. Unii ca aceștia nu se pot îndatori la nici una din cele către statul învecinat îndatoriri, dobîndind în partea oblăduirii acelui principat toată ocrotirea pravilelor, supuindu-se și el pe vremea șederii sale acolo la toate pravilele acelui principat. Asemenea locuitori, dobîndind proprietăți nemișcătoare în învecinatul principat, vor dobîndi și toate drepturile și foloasele proprietății, deopotrivă cu acei adevărați pămînteni, răspunzînd din parte-le și toate îndatoririle puse asupra proprietăților legiuite de către stăpînirea locului și asupra proprietății a însuși pămîntenilor ; nu poate însă avea dreptul votului asemenea locuitor la alegerile ce se vor face la ținutul unde va avea proprietatea sa, adică nici poate fi ales, nici poate să aleagă, ca unul ce, nefiind statornic în principatul acela, firește nu poate dobîndi dreptul politicesc, urmîndu-se această legiuire întocmai după cuprinderea jurnalului încheiat la 8 decembrie anul 1832, nr. 3.

Art. 3. Făcătorii de rele, criminalii statului, dezertorii și datornicii, fiindcă asemenea oameni urmează a trece dintr-un principat în cel-lalt fără pașaporturile stăpînirii lor, să se poruncească ocîrmuirile locale din amîndouă principaturile că, unde vor găsi asemenea oameni fără de pașaporturi, să-i trimită la oblăduirea lor, și acea oblăduire, dovedindu-i dosiți din învecinatul

www.dacoromanica.ro

principat, cu un destoinic convoi să-i trimită cu toate ale lor ce se vor găsi la dînşii sau la alţii ascunse de ei la oblăduirea principatului de unde au dosit. Această urmare să se facă nu numai de se va face reclamarisire pentru asemenea oameni, ci şi de sineşi să aibă îngrijire fieştecare oblăduire a-i prinde prin ocîrmuirile locale şi a-i da înapoi, precum şi dacă, din întîmplare, unii ca aceştia vor găsi mijloace de a se strecura şi cu paşaporturi sau pe numele altora, sau, fiind sudiţi curţilor străine, cu paşaporturile consulaturilor, la asemenea împrejurări, ori dovedindu-se prin cercetarea poliţiilor locale, sau reclamarisindu-se anume de învecinatul principat, să se prindă şi să se trimită la oblăduirea de unde sînt dosiţi, fără a li se respectui paşaporturile, decît întîmplîndu-se unii dintr-înşii a avea paşaporturi de sudiţi curţilor străine, atunci oblăduirea locului să se înţeleagă în lucrările sale cu consulatul întru a căruia protecţie va fi vinovatul după paşaportul ce va avea, iar la goana ce se va face spre prinderea făcătorilor de rele, poliţia ce se va afla gonindu-i, ca să nu-i piardă din vedere sau urma lor cu corespondenţie, are voie a trece la învecinatul judeţ, peste hotar, spre prinderea lor, dînd îndată şi de ştire poliţiei locale adecă, sau ocîrmuirii locului de va fi cu apropiere, ori subtocîrmuitorului plăşii şi păzitorului grăniţii şi sau împreună cu dînşii sau acea poliţie ce s-au aflat gonindu-i, prinzîndu-i, este datoare a-i teslimarisi cu toate ale lor la ocîrmuirea principatului unde s-au prins şi apoi să se urmeze corespondenţie pentru reclamarisirea lor, după cuprinderea jurnalului încheiat la 8 decembrie anul 1832, cu nr. 4.

Art. 4. Sătenii de pe hotarul de la principat la altul, pentru ale lor cîmpeneşti îndeletniciri, vor avea slobodă trecere, avînd totdeauna cu dînşii la orice trecere a lor răvaşele juraţilor satelor locuinţii lor, nefiind îndatoriţi unii ca aceştia a lua paşaporturi, după cuprinderea articolului al 2-lea, şi cu asemenea bileturi să-i primească fără prepus proprietarii învecinatului principat la întocmirea muncii ce vor face cu dînşii. Asemenea locuitori, aflîndu-se cu ale lor îndeletniciri pe pămîntul învecinat, nu se vor supăra nici de împlinitorii dajdiilor,

www.dacoromanica.ro

nici de sătenii satelor în care s-ar sprijini vremelnicește, cu nici un fel de cerere, nici pe seama venitului statului, nici pe seama cutiilor satelor ; asemenea și oltenii, cărora la trecerea lor mai înainte vreme au obicinuit unii din dregătorii marginii ai principatului Moldaviei de lua cîte o dare de bani împotriva armoniei vecinătății și a bunei orînduieli, pe temeiul jurnalului ce s-au încheiat mai înainte sub nr. 3, întemeiat pe articolul Organicescului regulament al Moldaviei 427, iar după Organicescul regulament al Valachiei 372, nu pot fi supărați asemenea oameni supuși unui principat la trecerea lor în cel-lalt cu plata birului sau a o alte dări pentru vremelnicească lor locuință în învecinatul principat, precum oltenii se supără în Moldova, și cînd vor voi dintr-aceștia să treacă roduri de-ale lor peste hotar, pot să le treacă numai pe la șchelile cele hotărîte de exportație și importație și becheturi, după așezămîntul ce s-a făcut prin jurnalul încheiat la 28 iunie anul 1835, cu nr. 19, pe temeiul articolului 164 al Organicescului regulament al Moldaviei, cap. V, și 159 al Organicescului regulament al Valachiei.

Art. 5. Locuitorii ce vor voi să intre dintr-un principat în cel-lalt pentru pășune, cu cîrduri de vite, boi, vaci, cai, oi și capre, sînt datori a avea biletul în chip de regii sub iscălitura și pecetea ocîrmuitorului județului, cuprinzător de numărul, felul și soiul vitelor ce vor aduce la pășune ; cu aceste bileturi înfățișîndu-se la strejuitorul și vameșul graniței și la cinovnicul stăpînirii și, aflîndu-se întocmai după bilet, să le înscrie în condică, să visariseaască biletul în dos, puind și numărul și pecetea șchelii, să-l dea în mîinile stăpînilor vitelor, ca cu acela să aibă voie a trece peste graniță fără nici o plată, nici vreo altă dare către stăpînire sau către altcinevași, afară din tocmeala ce va face cu proprietarul pentru sohat, îndatorîndu-se ca la întoarcere să se întoarcă tot pe la acea șchelă pe unde au intrat, și iarăși, făcîndu-se numărătoare, de vor fi întocmai, nu se vor supăra întru nimica, iar lipsa sau prisosul se supune la legiuită plată de vamă, lipsa la vama exportației, sub cuvînt că l-au vîndut din locurile pășunii, și prisosul la vama exportației, cu cuvînt că le-au cumpă-

www.dacoromanica.ro

rat de la lăcuitorii acelui principat pe vremea păşunii ; însă pe temeiul articolelor reglementurilor amîndorura principatelor, 164 al Reglementului Moldaviei şi 159 al Reglementului Valachiei, fiind poprită cu totul vînzarea vitelor dintr-un principat în cel-lalt în sume mari, cînd lipsa acestor vite de pe sohat va da prepus, din pricina mărimii numărului lipsei, că a urmat stăpînul acelor vite viclenie, atunci stăpînirea acelui principat în care s-au urmat fapta aceasta împotriva articolilor de mai sus este în drept a reclamarisi suma acelor drept controbont, apărîndu-se de legiuita plată şi lipsa vitelor moarte după aşezarea lor la sohaturi şi prisosul ce se va dovedi din prăsila vitelor pe vremea păşunatului, îndatorîndu-se stăpînul acestor vite să înfăţişeze la cinovnicul şchelii peile soiului şi felurimea vitelor celor moarte, iar pentru prăsilă numai mărturie în scris iscălită de proprietari sau ai lor vechili şi adeverită de subtocîrmuitorul plăşii, supuindu-se la această legiuire întocmai şi tot felul de vite ce se va întîmpla a trece dintr-un principat în cel-lalt la ernatic, care, toamna mergînd şi primăvara întorcîndu-se înapoi, să aibă tot aceeaşi slobozenie ; şi, dacă vreunii din stăpîni vor voi să-şi tae vitele la zalhanalele principatului unde le-au păşunat, atunci tot seul rămîne tot în acel principat, supuindu-se la trebuinţele ţării, după întocmirea ce se va face de către stăpînire, iar cervişul, pastrama şi peile sînt slobozi a le scoate, cu plată de vama exportaţiei, subt cuvînt că, după ce vitele le-au tăiat la zalhana, s-au prefăcut în marfă ; şi dacă, din întîmplare, se va prăpădi biletul cu care au intrat, luîndu-se drept temei condica şchelii graniţei pe unde au trecut cu vitele, să aibă tot acel drept a le întoarce la urmă-le, precum ar fi şi biletul de faţă ; precum şi vitele de tamazlîc, îndată ce se vor statornici, socotindu-se ca pămîntene, sînt supuse la legiuirile ce vor fi puse pentru exportaţia vitelor în principatul acela, precum şi orîndatorii ce vor ţinea moşii în orîndă dintr-un principat în celălalt şi vor aduce cu dînşii vite pentru plugărie şi alte slujbe ale moşiei, după trecerea de un an a aducerii lor, se supun la legiuirile pămînteneştilor regule de exportaţie ; şi locuitorii ce vor urma

www.dacoromanica.ro

împotriva acestor regule şi vor cerca a trece vitele lor prin alte puncturi afară de acele patru hotărîte a exportaţiei şi importaţiei, şi nu în fiinţa cinovnicului străjuitor şi vameşului, prinzîndu-se să li se ia vitele, supuindu-se la orînduială de controbont, iar apucînd să treacă şi dovedindu-se, să se reclamarisească la a lor stăpînire şi îndată să-i supuie a plăti preţul vitelor trecute prin viclenie la orînduiala controbontului, după prelargă glăsuire jurnalului încheiat la 12 decembrie anul 1832, cu nr. 5.

Art. 6. Măcelarii oraşelor Focşani, Brăila, Galaţi, Odobeşti, Vărtişcoiul şi Nămăloasa sînt slobozi a cumpăra în principatul învecinat, prin ştirea ocîrmuirilor judeţelor învecinate şi sfaturilor orăşeneşti, pe fieştecare an, pentru căsăpiile acelor oraşe, opt sute cincizeci vite mari, şaisprezece mii mici, cu plata exportaţiei ce va fi legiuită din partea oblăduirii principatului aceluia de unde s-au cumpărat, atît pentru cele mari cît şi pentru cele mici, trecîndu-le numai prin şchelile cele hotărîte a exportaţiei şi importaţiei, cu orînduiala cuprinsă pentru aceasta în jurnalul încheiat la 29 decembrie 1832, cu nr. 8. Iar oi mari sau capre nu se pot cumpăra cu nume pentru căsăpii.

Art. 7. Păsări şi vînaturi, carne de la căsăpit, lumînări, pîne coaptă, unt proaspăt, ouă şi lapte şi tot felul de zarzavaturi verzi şi uscate, căruţi de maldări sau fîn, lemne de foc ce vin la tîrguri, asemenea şi cherestelele ce se aduc pentru vînzare de orice fel şi soi de către locuitori, în care intră şi scîndurile de brad mari şi mici ce se vor cumpăra de către învecinaţii locuitori, iar nu pentru negoţ, cum şi pari şi nuele, haraci, cercuri lucrate şi nelucrate, mlaja, buţi, poloboace şi doage pentru acesta, ciobări sau hîrdaie, putini pentru poame şi altele, curători, cofe şi pîlnii sînt slobode a trece fără nici o plată de vamă ; iar epuri cu peile, vulpe, lupi şi urşi nu pot trece fără plată de vama exportaţiei ; asemenea, legume de mîncare, fasole, mazăre, linte, bob, nohut, poame proaspete şi uscate ce se vor cumpăra de către locuitorii de orice treaptă pentru hrana lor, de la una pînă la cincizeci oca, să nu plătească nimic drept vamă sau alt havaet, iar cînd unul

www.dacoromanica.ro

va cumpăra mai sus decît suma aceasta, să aibă a plăti vama exportaţiei ; precum şi peşte proaspăt, sărat în cîtăţimi mici, cunoscute că s-au cumpărat pentru hrana caselor, iarăşi va fi slobod fără nici o plată de vamă.

Art. 8. Făina de grîu, păpuşoiu şi mălaiu ce va veni de vînzare în zilele de tîrg sînt slobozi a cumpăra locuitorii unui principat în cel-lalt, în cîtăţimi mici, fără plată de vamă, adică pînă la şaizeci oca mană, de orice treaptă va fi, iar isnaful pitarilor, toţi ai uneia părţi din oraş, la o zi de tîrg pot cumpăra cinci sute oca făină de grîu şi să-l treacă fără plată de vamă, cu urmare după jurnalul încheiat la 29 decembrie anul 1832, cu nr. 8.

Art. 9. Din orzul ce va veni în tîrg de vînzare la o zi de tîrg poate să cumpere, fără plată de vamă sau altă dare, boierul o chilă, neguţătorul o jumătate şi locuitorii ceilalţi o demerlie, care se socoteşte de douăzeci şi patru oca.

Art. 10. Locuitorii marginii ce vor cumpăra unii de la alţii pentru casnica lor trebuinţă cîte unul sau doi boi de jug, iar nu de negoţ sau de surec, sau cîte unul sau doi cai de înhămat, ori o vacă cu lapte cu alte mai mărunte, precum mînzat, gonitori şi viţel, sînt slobozi a cumpăra asemenea vite unii de la alţii, plătind însă dreptul exportaţiei, ce va fi legiuit de către obladuirea principatului de unde s-au cumpărat, făcîndu-se urmare la articolele de mai sus 6, 7, 8, 9 şi 10, întocmai după jurnalul încheiat la 29 decembrie anul 1832, cu nr. 8.

Art. 11. Mărfurile de tranzit sînt slobode a trece dintr-un principat în cel-lalt, fără a putea mortasipii vămilor sau unuia sau altuia principat să apuce carele cu marfă pe drum şi să ceară vamă din pricina cotiturilor ce se fac pe la unele locuri ale hotariului şi se calcă pămîntul a unuia şi a altuia principat cu drumul, pentru că starea drumului următor pe marginea amînduror principatelor nu iartă a nu se călca acest fel de cotituri, iar zahirelele principatelor respective, vite, seuri de vite şi sare, sînt cu totul oprite şi nici cu numire de tranzit nu poate intra dintr-un principat în

www.dacoromanica.ro

cel-lalt, după jurnalul încheiat la 29 decembrie anul 1832, cu nr. 2.

Art. 12. Toată plutirea pe apa Siretului va fi slobodă de acum și pentru totdeauna de orice dare, subt nici un fel de cuvînt, coborînd și suind fiește care principat prin plutire mărfurile și producturile sale cu mergere în Dunăre și întoarcere pe cursul apei Siretului cu aceleași mărfuri sau producturi ce s-ar putea căra prin plutiri ; însă cu prilegiul plutirilor să nu se poată aduce vătămare comerțelor principaturilor respective cu producturile cele ce prin jurnalul încheiat la 29 decembrie a anului 1832 cu nr. 9 anume se arată că sînt oprite intrarea lor dintr-un principat în cel-lalt, măcar și subt numire de tranzit, făcîndu-se întocmai urmare după jurnalul încheiat la 29 decembrie anul 1832, cu nr. 10.

Art. 13. Locuitorii ce vor merge la măciniș în învecinatul principat sînt datori la plecarea lor să ia bilet de la jurați și pîrcălabul satului de unde vor pleca, arătător de cîtă sumă de pîine și felurimea ce va avea în carul său, cu care bilet se va arăta la cinovnicul, strejuitorul și vameșul șchelii pe unde va trece, care sînt îndatoriți a visarisi acel bilet în dos pentru suma pînei, și la întoarcere de la moară se îndatorează locuitorii să se întoarcă tot pe la acele șcheli pe unde au intrat, unde din suma ce au trecut nemăcinată, ținîndu-se în seamă scăzămînt la zece două, care se va socoti risipa, hrana lui și uimul ce a dat pentru măciniș, cu cealaltă sumă este slobod a trece fără plată de vamă sau vreo altă dare ; iar la întîmplare de mai mult scăzămînt sau prisos, dîndu-se înțelegere că ar fi vîndut peste hotar din suma ce au trecut, sau, dimpotrivă, că au cumpărat peste hotar, la asemenea întîmplare, cînd exportația producturilor va fi slobodă, pentru prisosul ce vor cerca să-l tăinuiască să se supue la îndoită plată a exportației, iar cînd va fi poprită, să se supue pravilelor controbontului. La întîmplare însă, cînd va plăti uiumul cu bani după adeverința ce va avea de la moară, i se va ține în seamă numai la zece una, iar nu două, făcîndu-se urmare întocmai după cuprinderea jurnalului încheiat la 30 decembrie anul 1832, cu nr. 11.

www.dacoromanica.ro

Art. 14. Locuitorii ce lucrează lîneturi, adecă postavuri, abale, zeghii şi dimii, pîsle, sărici şi altele asemenea, care se bat la pive şi dreste, să aibă voie a trece de la un principat în cel-lalt şi înapoi fără nici o supărare sau plată de vamă, cu îndatorire însă şi întocmire să treacă numai pe la şchelile hotărîte pe unde sînt cinovnici spre pază şi vameşi, unde, numărîndu-se bucăţile şi înscriindu-se în condică cu ziua trecerii şi numărul, va trece slobod a le lucra la pivi şi dreste, şi la întoarece să treacă tot prin acea şchelă pe unde au intrat, unde, cercîndu-se numărul şi fiind întocmai cu cel ce a trecut, să treacă slobod şi nesupărat ; iar lipsind sau prisosind din numărul, se va supune pentru lipsă la plata exportaţiei şi pentru prisos la plata importaţiei, făcîndu-se întocmai urmare după jurnalul încheiat la 30 decembrie anul 1832, cu nr. 12.

Art. 15. Locuitorii învecinaţi ce vor cumpăra în tîrgul uneia sau alteia părţi cele trebuincioase pentru însăşi a lor îmbrăcăminte sau alte mărunte casnice trebuinţi vor fi nesupăraţi de plata vămii pentru asemenea lucruri, după cum se cuprinde în jurnalul încheiat la 30 decembrie anul 1832, cu nr. 12.

Art. 16. Satele ce sînt însemnate anume în jurnalul încheiat la 14 Ghenarie anul 1833 cu nr. 13 amînduror principaturilor, care din vechime au apucat a fi aşezate pe hotar, sînt slobode a trece vitele lor la păşune din toate zilele şi a le întoarce înapoi, şi, spre a nu se urma vreun catachrisis în trecerea lor cu amestecare de vite din cele ce sînt supuse vămii exportaţiei, pentru vitele acelor sate sînt datori juraţii sau paznicii acelor sate, subt a lor străşnică răspundere, să privegheze ca, pe lîngă vitele satului, să nu se amestece de acest fel de vite, ca cu mijlocul acestora să treacă peste graniţă fără a plăti dreptul exportaţiei, ci îndată să-l mărturisească la cinovnicul şcheleii învecinatului principat de unde s-au luat vitele acelea ; precum şi îndată ce se va cumpăra vreo vită de locuitorii acelui sat din principatul învecinat, să dea de ştire cinovnicului marginii şi vameşului, căci, împotrivă urmînd, se va supune la toată osînda a îndoitei plăţi a controbontului chiar juraţii acelui sat, ca unii ce împotriva legiuirilor au

www.dacoromanica.ro

urmat, şi acele vite ce s-au caceardesit să se reclamariseascâ de către ocîrmuirea principatului aceluia în folosul statului, iar dacă din întîmplare s-ar amesteca cu vitele unui sat niscaiva vite a altor sate învecinate sau mai depărtate şi vor trece la păşune şi se va dovedi că aceasta a urmat fără precugetare de controbont, nefiind din vitele de negoţ, asemenea vite, reclamarisindu-se de către proprietarul lor pînă în două zile, să se sloboadă fără plată sau altă osîndă, ca o întîmplare, iar nu cu precugetare ; iar cînd va fi prepus întemeiat de controbont, atunci vitele acelea să se secestruiască şi, făcîndu-se cercetare mixtă cu cinovnicii orînduiţi de la amîndouă părţile, de se va dovedi uneltire controbontului, pentru acele vite să se urmeze atunci întocmai după măsurile şi regulele cuprinse în jurnalul cu nr. 13, de la Ghenarie 4, anul 1833.

Art. 17. Fiind datoare Moldova prin chrisovul răposatului întru fericire domn Alexandru vodă Moruz, pentru izvorul apei ce a luat din Ţara Românească şi au făcut ceşmelele în partea Moldovei, să dea şease măsuri de apă din haznaua Focşanilor pentru ceşmelele Focşanilor părţii Ţării Româneşti, acum, din pricină că drumul apei de la Odobeşti pînă la Focşani aflîndu-se învechit şi stricat, nu poate să cuprindă toată apa ca să vie în haznaua Focşanilor, s-a hotărît ca deodată, din şease măsuri de apă ce este datoare Moldavia, să dea patru măsuri, iar la vara viitoare, isprăvindu-se drumul apei, ce şi d-lor, vieţuitorii în partea Moldovei, cu cheltuiala domniilor sale au a-l face de la Odobeşti pînă la haznaua Focşanilor Moldaviei, ca să poată cuprinde toată apa de la izvorul ei, atunci, pe lîngă patru măsuri ce se dau acum, este datoare Moldova a da Ţării Româneşti din haznaua Focşanilor încă două măsuri de apă, spre împlinire de şease măsuri, după cuprinderea chrisovului.

Această apă pentru totdeauna se va da de către partea Moldovei pe deplin şi iarna şi vara din haznaua Focşanilor, care orăşenii părţii Valachiei, cu cheltuiala lor, sînt datori a o lua din hazna şi a o duce la ceşmelele Focşanilor Valachiei, şi numai cînd din întîmplare s-ar strica de tot drumul acestor ape şi va

www.dacoromanica.ro

lipsi din haznaua Focşanilor, atunci numai va lipsi şi darea acestor şease măsuri de apă, iar în cîtă vreme va fi apa aceasta luată din pămîntul Valachiei, datoare este Moldova să dea aceste şease măsuri de apă, păzindu-se întocmai şi urmîndu-se după jurnalul încheiat la 8 Ghenarie anul 1833, cu nr. 15.

Art. 18. Scheli pentru exportaţie şi importaţie s-au hotărît a fi patru, unde vor fi orînduiţi cinovnici strejuitori şi vameşi şi pe unde numai se va putea exportarisi şi importarisi orice marfă, adică : Vărteşcoiul, în dreptul Odobeştilor, drept Cărămidărie, la drumul ce se cheamă al Odobeştilor ; Focşanii, lîngă hotar, unde au fost şi din învechime ; Nămoloasa, în marginea hotarului, în dreptul căşeriei Nicolescu ; Bădenii, la podul de acolo. Iar puncturi mici pentru cele din toate zilele treceri ale locuitorilor, unde vor fi aşezate numai bicheturi şi pe unde mărfuri sau cîte alte sînt supuse la plata exportaţiei şi importaţiei, cîrduri de vite nu pot să treacă, afară numai de acele ce s-au hotărît a fi slobode şi fără plată de vamă, s-au hotărît puncturi cinci, adică : Slobozia, Pănticeşti, în dreptul Călimăneştilor Moldovii, Răsipiţii, în dreptul Răstoacii, Tugueţii, între Hulturi şi Malurile, Corbul, în dreptul Blehani, Măxineni, în dreptul Măxinenilor ; iar afară dintr-aceste două puncturi ce s-au zis mai sus, cel care va cerca să treacă sau cu mărfuri sau cu orice alt lucru din cele poprite şi supuse la cercetare fără ştirea păzitorilor marginii, împotriva celor legiuite, se va supune la pravilele controbontului, urmîndu-se legiuirea aceasta întocmai după jurnalul încheiat la 20 Ghenarie anul 1833, cu nr. 16.

Art. 19. Măsura chilei s-au hotărît a fi la fieştecare principat deosebita măsură a sa, adică : principatul Moldaviei — chila ce a statornicit-o de două sute patruzeci oca, iar principatul Valachiei — chila de patru sute oca ; însă această măsură nu se va aplicarisi la cele ce s-au slobozit prin alte jurnaluri şi s-au hotărît a se socoti chila de patru sute oca în amîndouă principatele, urmîndu-se întocmai după jurnalul încheiat la 20 Ghenarie anul 1833, cu nr. 17.

www.dacoromanica.ro

Art. 20. După publicaţia ce prin exemplaruri tipărite se va face în coprinsul amîndorura principatelor acestei convenţii de către oblăduirile respective, din ziua publicaţiei, la fieştecare trei luni se va orîndui de fieştecare oblăduire un revizor, care, amîndoi întîlnindu-se la Focşani şi unindu-se între ei, vor merge împreună în tot cursul marginii acestor două principaturi ca să cerceteze, pe la şchele şi bicheturi, pe cinovnicii, sameşii şi paznicii de păzesc legiuirile convenţiei fără abatere în vreun catachrisis, şi aceasta să se urmeze în cursul de doi ani, urmîndu-se întocmai după jurnalul încheiat la 20 Ghenarie anul 1833, cu nr. 18.

Art. 21. Locuitorii ai unui sau ai altui principat ce vor face semănături sau vor cosi fîn pe pămîntul celuilalt, după plata dijmii sau alte tocmeli ce vor avea cu proprietarii, şi vor voi să-şi ridice rodul semănăturilor şi a fînurilor, toate sau parte dintr-însele, în grăunţe sau în snopi, sau păpuşoi curăţit sau în foi, şi să le ducă peste hotar, la pămîntul locuinţei lor, pentru asemenea roduri de pîne şi legume şi fîn sînt slobozi de orice plată de vamă sau alt havaet, îndotrîndu-se însă să treacă peste graniţă numai pe la locurile strejuite, adică şchele şi becheturi ce s-au întocmit pentru acest sfîrşit ; şi spre a nu se zdruncina cu măsurătoarea la graniţă, luîndu-se drept temei că într-un car cu boi nu poate să ridice mai mult decît cinci sute oca greutate în grăunţe, şi la car cu patru sau şase boi — greutate pînă la una mie două sute oca, asemenea şi într-un car cu doi boi — o clae şi jumătate în snop, şi în carul cu patru sau şase boi — de la două şi jumătate pînă la trei clăi, precum şi porumbul în ştuleţi curăţiţi de foi într-un car cu doi boi opt sau zece baniţi de cîte zece la chila cea mare, şi în carul cu patru sau şase boi — de la douăzeci pînă la douăzeci şi cinci baniţi, iar în foi nu mai mult de douăzeci, să se facă publicaţie în tot cuprinsul amînduror ţărilor ca proprietarii moşiilor sau vechilii lor, orîndatorii, să fie datori ca, scriind dijma locuitorilor străini ce vor face semănături pe moşia lor şi vor cere să le treacă peste graniţă, pe temeiul proporţiei de mai sus, întocmind în cîte care poate să le ridice, să aibă îndată a da acelui locuitor bilet cu această deslu-

www.dacoromanica.ro

şire, adică cutare din satul cutare al Moldaviei sau al Valachiei, semănînd sau cosind pe moşia mea cutare, şi-a plătit dijma pe atîta sumă de chile ori clăi de pîne ori păpuşoi necurăţit de foi sau curăţit şi pe atîta sumă de fîn, din care, vrînd să ridice agonisita sa, să o ducă la locul locuinţei sale, le-a ridicat într-atîtea care cu cîte atîţia trăgători şi cîte care de fîn are să treacă peste graniţă, şi cu acel bilet locuitorul arătîndu-se la şchele sau la bichet, pe unde are să treacă, găsindu-se biletul întocmai după care, şi trăgătorii să treacă slobod fără altă măsurătoare, poprind biletul strejuitorii, după instrucţiile ce li se vor da de către stăpînirile respective ; şi fiindcă unii din locuitori poate nu vor avea mijloc să ridice deodată acele măsurători şi fînuri ale lor, neavînd decît un car sau două, pe temeiul biletului proprietarului sau al vechilului său, ori a orînduitorului, că are să ridice atîtea care de fîn şi atîtea care de pîine, de cîte ori va trece i se va ţinea în seamă, pînă la împlinirea sumei biletului, şi la împlinirea sumei să i se ia biletul din mînă, spre a nu putea unelti în urmă cu acel bilet vreun vicleşug. Cinovnicii strejuitori şi vameşii, găsind nepotrivirea la suma carelor sau a trăgătorilor după cuprinderea biletului, din care se va cunoaşte viclenia urmată din partea locuitorului, atunci, îndată poprind povara cu carele cu tot, să dea de ştire ocîrmuirii, spre a face mixtă cercetarea îndată, şi să supue pe cinovnicul (sic) la îndatorirea controbontului, iar negăsind nici o schimbare din cuprinderea biletului, să lase să treacă slobod, ca să nu se împiedice locuitorii la munca lor. Asemenea, cinovnicul strejuitor şi vameşul fiind în drept să cerceteze de nu se va fi urmat vreo viclenie cu slobozirea unor asemenea bileturi, adică vînzînd vreunii din proprietari din bucatele lor la locuitorii învecinatului principat ş-apoi să sloboză biletul că sînt din cele semănate şi cosite de dînşii cu dijmă, la asemenea întîmplare, dovedind în adevăr o asemenea urmare şi răportuind la ocîrmuitorul judeţului numele proprietarului şi al trecătorilor, să se facă cercetare din partea stăpînirii şi, dovedindu-se biletul slobozit cu viclenie, să se osîndească proprietarul pentru toată suma slobozită la orînduiala controbontului, fe-

www.dacoromanica.ro

rindu-se şi cinovnicii şi strejuitorii şi vameşii a nu răportui lucruri neadevărate şi fără temei, căci, după cercetarea ce se va face, dovedindu-se neadevărată arătarea lor, pornită din vreo patimă sau interes, atunci se vor osîndi la osînda ce ar fi căzut pîrîtul.

Către aceasta, obicinuind unii din locuitorii unuia sau altui principat de se tocmesc jitari pe la ţarinele cu pîne, sau cu caii lor treerători pe la arii, din care îşi agonisesc drept plata lor cîte o sumă de feluri de roduri, unii ca aceia, cu asemenea orînduială de bileturi precum mai sus se cuprinde, sînt slobozi a trece rodurile acele, de un treerător pînă la două chile, iar de jitari sau pîndari pînă la trei chile de orice fel de roduri, fără plată de vamă sau alt havaet ; iar prisosul ce va voi să treacă peste această sumă se va supune la plata exportaţiei sau a altei dări ce va fi pusă asupra unor asemenea roduri, făcîndu-se întocmai urmare după jurnalul încheiat la 28 iunie anul 1835, cu nr. 19.

Art. 22. Proprietarii ce vor avea moşii în principatul învecinat şi locuinţa şi-o au în cel-lalt principat au voe să treacă peste hotar în locul hălăduirii sale, fără plată de vreo dare sau vamă, douăsprezece chile de păpuşoi sau mălai şi şase chile grîu sau în făină şi douăsprezece chile orz, socotită chile de patru sute oca, şi zece care de măsură de fîn, cîte nouă stînjeni carul, însă toate aceste agonisite din proprietatea sa, iar nu din cumpărătură, căci, dovedindu-se cumpărată, iar nu agonisită din moşie, se va osîndi la osînda controbontului ; asemenea, poate să treacă fără plată de vamă păsări, legume, lapte, unt proaspăt şi peşte proaspăt pentru trebuinţa casei sale, numai tot din a sa proprietate, după cuprinderea jurnalului încheiat la 28 iunie anul 1835, nr. 19.

Art. 23. Fiindcă unii din locuitorii unuia sau altui principat, pentru negoţul lor, obicinuesc de iau moşii în arendă la învecinatul principat şi locuinţa şi-o au în cel-lalt, unii ca aceştia, orice vor voi să aducă peste hotar din moşiile ce vor ţinea în arendă, sînt supuse toate la plata exportaţiei, afară din păsări, ouă, lapte, unt proaspăt, peşte proaspăt, legume şi poame proaspete şi uscate în cătăţimi mici. Şi cei ce sînt cuprinşi în

www.dacoromanica.ro

articolele al 6-lea, al 7-lea şi al 8-lea, urmînd împotriva acestor regule şi vor cerca a trece vreun locuitor de cele poprite prin alte puncturi tainice, şi nu în fiinţa cinovnicului strejuitor şi a vameşului pe la şchelile hotărîte, prinzîndu-se cu acele lucruri, li se vor lua, supuindu-se la orînduiala controbontului, iar apucînd să treacă, să se reclamarisească la a lor stăpînire, care îndată să-i supue a plăti preţul lucrurilor trecute prin viclenie la orînduiala controbontului, întocmai făcîndu-se urmare după jurnalul încheiat la 28 iunie anul 1835, cu nr. 19.

Art. 24. Rachiul făcut în Principaturi nu va fi slobod a trece dintr-un principat în cel-lalt nici pentru consumaţia dinlăuntru, nici cu tranzit, iar vinul slobod este cu tranzit a trece, fără a plăti vama la principatul în care ar intra, să treacă cu numire de tranzit ; decît la întîmplare de nerodire, de va avea trebuinţă o ţeară să ia din cealaltă asemenea producturi, se va urma mai întîi corespondenţie între amîndouă oblăduirile respective şi, după alcătuirea ce vor face, cu voe slobozită pe vreo cătăţime măsurată şi asemănată trebuinţei, se va slobozi intrare dintr-un principat în cel-lalt, cu plata însă a vămii sau altei dări ce va fi pusă de către acea oblăduire asupra asemine obiecturi, făcîndu-se urmare întocmai după jurnalul încheiat la 6 iulie anul 1835, supt nr. 20.

Art. 25. Sorocul în care va avea tărie acest act de convenţie s-a hotărît a fi de şapte ani, socotindu-se din ziua ratificaţiei, şi dacă într-acest curs de vreme aplicaţia va arăta vreun articol că ar avea întrebuinţare de îndreptare, urmîndu-se mai întîi corespondenţie între amîndouă oblăduirile respective, de se vor uni, vor face schimbare. iar într-alt chip nu. Asemenea, în curgerea acestei vremi, luminîndu-se prin experienţă amîndouă oblăduirile respective de cele ce sînt folositoare pentru aceste două ţări, vor alcătui o altă convenţie mai îndelungată.

Art. 26. Ratificaţiile aceştii convenţii se vor schimba în Iaşi în curgere de douăsprezece zile sau mai curînd, de se va putea face. Spre încredinţare cărora, noi, mai jos iscăliţii, pe temeiul puterilor ce ne-au fost date, am

www.dacoromanica.ro

iscălit această convenție și am pus la ea și pecețile noastre.

Făcut la Iași la iulie 8, anul 1835.
(Pecetea) Alexandru Calimache, vel logofăt
(Pecetea) Vel vistier
(Pecetea) N. Șuțul
(Pecetea) Constandin Șuțul.
Nr. 1 554. Anul 1835, iulie 8 zile.
Secrearul lucrărilor sfatului, căminar Procopie Florescu.

Act lămuritor al articolului al 11-lea al convenției urmate între principatul Moldaviei și principatul Valachiei, la 15 iulie a anului 1835

Spre a se lua măsuri, ca nu cu vreme să nască vreo pricină de îndoială sau rea tălmăcire asupra textului articolului al 11-lea, preaînălțatul domn și stăpînitor al principatului Moldaviei și preaînălțatul domn și stăpînitor al principatului Valachiei s-au alcătuit și fac cunoscut că acest al 11-lea articol al convenției este întemeiat pe articolul 164 al Organicescului regulament al Moldaviei și pe articolul 159 al Organicescului regulament al Valachiei, neputîndu-se tălmăci într-alt fel, nici a avea altă tălmăcire decît aceea ce se cuprinde în mai sus pomenitele articole 164 și 159 ale regulamenturilor Principaturilor respective, și anume:

Art. 164 al Regulamentului organic al Moldaviei: „Iar producturile acele ce pot fi vătămătoare negoțului amînduror principaturilor, precum treceri în cîrduri a vitelor de negoț spre vînzare la iarmaroacele țării sau peste hotarele vecine și coborîre zahirelilor din Țeara Românească la șchela Galații, sînt întru tot oprite".

Art. 159 din Organicescul regulament al Valachiei: „Lucrurile ce vor fi vătămătoare comerțului a unuia din amîndouă principatele, precum trecerea turmelor de vite pentru negoț și vînzarea lor în bîlciurile țării și peste hotarele vecinătății, asemenea și căratul grînelor și a sării și a săului din Moldova în portul Brăilei sau și alte șchele ale Valachiei, sînt cu totul oprite".

www.dacoromanica.ro

Drept aceea, spre a avea acest act lămuritor întocmai tăria, ca cum ar fi din cuvînt în cuvînt pus în chiar textul convenţiei întărit de preaînălţaţii domni Principaturilor respective, noi, orînduiţii din partea înălţimii lor, am iscălit aceasta şi am pus peceţile noastre.

La Iaşi, anul mîntuirii 1835, septembrie 20, nr. 1 555.
(Pecetea) Alexandru Calimache, vel logofăt
(Pecetea) Vel vistier
(Pecetea) N. Suţu
(Pecetea) Constandin Şuţu.

GHENADIE PETRESCU, DIMITRIE A. STURZA, DIMITRIE C. STURZA C. COLESCU VARTIC, *OP. CIT.*, VOL. VI, P. 2-A, BUCUREŞTI, 1896, P. 165 —179; în nota 1 de la p. 165, se precizează: „textul original, în româneşte în Arhivele Statului".

58

⟨1847⟩

Tratat între Ţara Românească şi Moldova cu privire la o uniune vamală [1]. În virtutea acestui tratat urma să fie desfiinţată graniţa vamală existentă pînă atunci între Valahia şi Moldova, să fie instaurat un trafic liber între ele şi să fie adoptate o constituţie vamală comună, precum şi, în măsura în care situaţia diferită o permitea, un tarif vamal comun. Arendarea taxelor vamale trebuia să fie înfăptuită în comun şi beneficiul să fie împărţit într-o proporţie de $^3/_5$ către Valahia şi $^2/_5$ către Moldova. Pe baza acestui tratat, intrat în vigoare la 1/13 ianuarie 1848, s-a întocmit de către Ministerul Finanţelor din Moldova (vistierie) o

[1] Conţinutul integral al acestui tratat nu a fost adus la cunoştinţa publicului.

www.dacoromanica.ro

încunoştinţare în care se publică condiţiile arendării taxelor vamale, care conţine, totodată, şi bazele constituţiei vamale.

Încunoştiinţare a vistieriei de la Iaşi în preajma anului 1848

Ca urmare a înaltei misiuni încredinţate vistieriei, se face cunoscut că, după ce, o dată cu sfîrşitul anului curent, expiră contractul de arendare asupra veniturilor vamale ale acestui principat, veniturile vamale ale ambelor principate urmează să fie de-acum arendate în comun, pe baza convenţiei încheiate între acestea două, § 8, şi anume pe o durată de şase ani, începînd de la 1 ianuarie 1848. Licitaţia va avea loc la Iaşi, totodată vor fi aduse la cunoştinţă, prin aceste publicaţii, condiţiile stabilite atît pentru Moldova cît şi pentru Valahia, iar licitaţia se va ţine pe data de 10, 15 şi 20 noiembrie a.c. în faţa Adunării generale a acestui principat, pentru ca apoi să se ţină şi obişnuita superlicitaţie de 24 de ore.

Veniturile vamale ale celor două principate, Moldova şi Valahia, vor fi arendate în comun pe un termen de şase ani, începînd de la 1 ianuarie 1848, în următoarele condiţii pentru fiecare principat în parte.

Condiţiile pentru principatul Moldova sînt următoarele :

Partea I

Taxa vamală şi diversitatea taxelor vamale

§ 1. Dacă se vorbeşte de vreo graniţă sau de vreun punct de frontieră, atunci prin această denumire se înţelege linia de graniţă care înconjoară ambele aceste principate, căci, în ce priveşte graniţa dintre ele însele, conform § 8 al convenţiei mai sus amintite, s-a desfiinţat orice taxă vamală, oricare ar fi ea, la import sau export !

www.dacoromanica.ro

§ 2. Vămuirea mărfurilor și produselor importate sau exportate de supuși pămînteni sau străini se face la punctul de frontieră al acelui principat peste teritoriul căruia este importată sau exportată marfa, după cum se menționează mai jos.

§ 3. Toți indigenii și străinii, de orice stare, indiferent dacă locuiesc în țară sau în străinătate, au obligația să plătească, fără excepție, pentru marfa sau produsele aduse în țară sau pentru animale de orice fel vamă de...[1] la sută, după prețul local la care se vinde marfa.

§ 4. La fel, cei care scot din principat produse străine sau indigene vor plăti fără excepție trei la sută, și anume pentru produsele indigene conform tarifelor anexate mai jos, privind toate articolele enumerate în acest tarif. Din această listă, vistieria va pune la dispoziția fiecărui serviciu vamal cîte un exemplar tipărit, spre a fi respectat întocmai și neabătut în decursul celor șase ani. Pentru mărfuri străine sau produse indigene menționate în tarif se vor plăti, de asemenea, trei la sută, în funcție de prețul de cumpărare local. Și vinul pe care îl obține din propria sa vie și îl aduce apoi peste granită este supus taxelor vamale.

§ 5. În cazul în care între principatul Moldova și o putere străină ar lua ființă un tarif vamal permanent, atunci supușii acelei puteri, care locuiesc în străinătate, vor plăti vamă pentru mărfurile și produsele aduse în țară după acest tarif, iar pentru acele mărfuri care nu sînt menționate în acesta vor plăti o vamă de... la sută.

§ 6. Sînt scutite de vamă :

a) Cereale exportate din principat, ca : grîu, secară, ovăz, porumb, mei, pentru că taxa vamală pentru acestea este arendată separat.

b) Vite, ca și porcine, seu și cerviș (măduvă fiartă), care, de asemenea, sînt arendate separat, cu mențiunea că prin cerviș nu se înțelege și untură de porc.

c) Cărți de citire.

d) Pomi și flori.

[1] loc liber în text.

www.dacoromanica.ro

e) Cărbuni, care se exportă din principat pentru a fi folosiți la vapoare.

f) Obiecte aduse, în virtutea tratatelor, de consiliul puterilor străine pe numele lor și spre a fi folosite de către ei.

g) Mijloacele de locomoție pentru călători, în cazul în care nu se face dovada că acestea n-au fost încă folosite.

h) Tot felul de obiecte importate anual din străinătate în folosul miliției, pînă la valoarea de 200 000 piaștri.

i) Hîrtia produsă în fabrica privilegiată a postelnicului George Asachi.

j) Țevi de fier pentru conducte de apă și păcură pentru pavaj.

k) Medicamente pentru necesitățile tuturor farmaciilor din țară. În schimb însă, fiecare farmacist de aici, din Iași, este obligat să livreze anual armatei, la cererea medicilor, medicamente gratuite în valoare de 600 piaștri, valabili, în limita posibilităților, și pentru farmaciile din districte.

l) Lumînările „Milli", produse ale fabricilor din Iași și Focșani ale vornicului Teodor Ghica, atît la importul cît și la exportul lor peste graniță, în conformitate cu privilegiul acordat lui.

§ 7. În măsura în care vameșii au vreo bănuială că factura prezentată lor ar fi neautentică, ei pot cere, pentru a evita orice ceartă, ca negustorul să le plătească taxa vamală prin mărfuri în natură în valoare de... [1] la sută. În acest caz, întregul transport de mărfuri este evaluat conform aceleiași facturi și în contul vămii se iau bucăți întregi de articole-marfă de un fel, atît cît ar însuma taxa vamală legală, fără ca negustorii să poată protesta în vreun fel, pretextînd cheltuielile etc., împotriva acestui procedeu, cu atît mai mult cu cît sînt liberi să-și plătească taxa vamală, după preferință, în bani sau în natură, vameșii fiind obligați să accepte și una și alta.

§ 8. Pentru mărfuri expediate peste graniță prin curieri sau prin transport poștal, posesorul respective-

[1] loc liber în text.

www.dacoromanica.ro

lor mărfuri are obligaţia să achite taxa la vamă şi să ridice documentul de vamă. Aceste documente urmează să fie înmînate curierilor sau însoţitorilor transportului poştal pentru a le prezenta vameşilor acolo unde trec graniţa. Curierii şi însoţitorii transporturilor poştale au, de asemenea, obligaţia să declare la graniţă vameşului toate mărfurile pe care le aduc cu ei din străinătate şi să plătească pentru ele tona vamală, altminteri mărfurile sînt considerate de contrabandă.

§ 9. Cel ce a importat mărfuri şi produse de orice fel din străinătate şi a plătit taxa vamală legală de import este autorizat să vîndă mărfurile în ţară ; dacă însă a despachetat mărfurile şi le-a depus în prăvălii şi apoi doreşte să le treacă pe acestea sau numai o parte din ele peste graniţă, atunci este obligat să plătească taxa vamală de export de trei la sută, fără a se putea scuza prin faptul că la importarea mărfurilor a mai plătit o dată o taxă vamală.

§ 10. Fiindcă la Galaţi există un abator funcţionînd în condiţii în care întreprinzătorul plăteşte o vamă de 1/2 piastru de fiecare cap de vită, se menţionează aici că, în conformitate cu privilegiul acordat întreprinzătorului în anul 1844, arendaşul vamal nu are dreptul să-i mai pretindă acestuia vreo taxă vamală sau vreo altă taxă pentru carnea sau pielea sau seul pe care respectiva întreprindere industrială le exportă, sau chiar şi pentru lăzile în care se ambalează carnea. Întreprinderea fiind supusă impozitului în cadrul graniţelor vamale, marfa trebuie dusă la Galaţi şi ambalarea în lăzi făcută acolo pentru a înlătura orice bănuială că marfa ar fi putut fi introdusă neprelucrată peste linia portului liber.

Partea a II-a

Interdicţii de import şi plata vămii sau consignarea mărfurilor

§ 11. Importarea rachiului din străinătate este interzisă cu desăvîrşire, şi funcţionarii vamali trebuie să vegheze cu străşnicie să nu se introducă în principat

www.dacoromanica.ro

prin contrabandă rachiu din străinătate, iar în asemenea cazuri, rachiul trebuie confiscat în folosul guvernului.

§ 12. Exportul sau tranzitul de lipitori este, de asemenea, interzis şi contravenientul va trebui să se supună dispoziţiei pe care a dat-o sau o va mai da în această privinţă guvernul.

§ 13. Condiţiile stabilite prin convenţia încheiată la 30 ianuarie 1846 între cele două principate trebuiesc respectate cu punctualitate.

§ 14. Toate mărfurile şi produsele sosite din Turcia la Galaţi vor fi transportate neîntîrziat la carantină, unde, în prezenţa vameşului, a directorului şi a ofiţerului de grăniceri, vor fi despachetate şi consignate, fără a se pretinde vama. Aceasta va fi percepută, conform § 29, atunci cînd mărfurile trec linia de frontieră în principat.

Mărfurile sosite din Europa peste celelalte graniţe vor fi transportate direct la serviciile vamale de frontieră, acolo vor fi despachetate şi revizuite de vameşi. Tot acolo se plăteşte şi taxa vamală, în afară de cazul că s-a ajuns în altă parte la vreo altă înţelegere.

§ 15. Pentru chitanţele eliberate negustorilor la serviciul vamal se percepe o taxă de 1/4 Zwanziger[1] şi plata aceasta se consemnează în chitanţă.

Partea a III-a

Taxa vamală de tranzit

§ 16. În cazul tranzitului de băuturi şi vite trebuie respectate, conform tratatelor, regulile prescrise cu privire la tranzit, şi anume: negustorii care trec mărfuri prin ţară sînt obligaţi ca, de îndată ce ajung la graniţă, să transporte aceste mărfuri direct la serviciul vamal, să le anunţe şi să le depună în magazie.

Coletele trebuie să fie legate şi sigilate de serviciul vamal.

[1] Zwanziger = monedă de 20 de creiţari.

www.dacoromanica.ro

La ridicarea mărfurilor, negustorii trebuie să dea o garanție sigură că vor expedia de la vameșul punctului de frontieră prin care vor scoate mărfurile din țară o confirmare referitoare la părăsirea țării.

În toate orașele în care se găsesc vameși sau funcționari vamali, mărfurile nu pot fi depozitate în magazii particulare, ci numai în cele ale serviciului vamal, în caz că există; dacă nu există asemenea magazii, atunci negustorii trebuie să-l anunțe pe vameș de locul unde vor să-și depoziteze marfa, căci, de îndată ce și-au depus marfa într-un depozit particular fără încunoștințarea în prealabil a vameșului, își pierd dreptul de tranzit și sînt opriți pe loc; de regulă, se plătește pentru toate mărfurile pe care le conțin coletele o taxă vamală de...[1] la sută.

a) În garanția dată serviciului vamal trebuie indicat și termenul de scoatere a mărfurilor din țară, termen care însă nu poate depăși trei, cel mult patru luni. Termenul trebuie menționat și în documentele de vamă; pînă atunci, coletele, legate cu sfori și sigilate de serviciul vamal, pot rămîne în magaziile negustorești.

b) Dacă negustorii vor dori, în virtutea intereselor lor comerciale, să scoată mărfurile din țară printr-un alt punct de frontieră decît cel indicat în documentul vamal, atunci va trebui să-l anunțe din timp pe vameș de această schimbare pentru ca documentele vamale să fie schimbate; termenul rămîne însă tot același și ei pot să-și transporte de îndată mărfurile prin punctul de frontieră dorit.

c) Dacă mărfurile de tranzit sînt depozitate în magaziile oficiului vamal, unde sînt ferite de orice pericol, atunci negustorii trebuie să plătească o taxă de înmagazinare de 2 × r. K.M. la 100 funzi greutate pentru 24 de ore, pe lîngă care cîte 14 zwanziger de fiecare sigiliu cu plumb; trebuie avut însă grijă să nu se aplice mai mult plumb decît este nevoie.

d) Lemnul de construcție de orice fel transportat din Austria spre Turcia și Rusia, pe uscat sau pe rîurile

[1] loc liber în text.

www.dacoromanica.ro

Moldova, Bistrița, Siret și Prut, este scutit de vamă; totodată, se menționează că transportul pe rîul Prut spre Rusia este liber.

Partea a IV-a

§ 17. Dacă negustorii supuși străini sau raiale au strecurat în țară o marfă ce trebuia vămuită fără a plăti vama cuvenită la serviciul de frontieră și fac apoi comerț cu marfa respectivă, sau dacă rup sigiliile aplicate unei mărfi de către serviciul vamal de frontieră spre a fi rupte de către serviciul vamal central sau invers, apoi, dacă se descoperă o marfă tăinuită, adică nemenționată în factură, atunci marfa va fi confiscată; jumătate revine arendașului vamal, iar cealaltă jumătate celui care a făcut descoperirea și pichetului care a găsit-o. Apoi pedepsele pentru contrabandă se aplică și în cazul tuturor mărfurilor găsite la trecerea graniței atunci cînd această trecere se face ocolindu-se serviciul vamal sau prin alt punct de frontieră decît cel indicat. Dacă însă o astfel de marfă a fost introdusă prin contrabandă peste graniță și în țară fără a fi surprins negustorul chiar la trecerea granitei, atunci ea este eliberată de pedeapsa pentru contrabandă și de taxa vamală, iar împotriva posesorilor mărfii sau a contrabandiștilor nu se mai poate întreprinde nimic și nu mai sînt obligați să plătească vreo taxă.

Partea a V-a

§ 18. Serviciile vamale au dreptul să se folosească de propriile lor cîntare, de maiștri cantaragii și de cotii proprii, acești coți și cîntare trebuie însă ștampilate de către municipalitate spre a se dovedi că sînt exacte.

www.dacoromanica.ro

Partea a VI-a

Păstori austrieci şi negustori de porcine care aduc animalele aici la păşune

§ 19. Păstorii străini trebuie să se supună următoarelor dispoziţii :

A. Păstorii sînt obligaţi să-şi tundă oile la graniţă ; în cazul acelora care vor să tundă oile la stînile unde iernează şi să ducă lînă peste graniţă, trebuie ţinut cont de documentele de vamă eliberate pe numele lor pentru taxa de goştină plătită către serviciile vamale de la punctul de frontieră prin care au intrat în ţară, evaluîndu-se, ţinînd cont de numărul oilor pentru care s-a plătit taxa de goştină, cîte o oca de lînă ţigaie şi cîte două oca de lînă bîrsană de cap de animal. După cîntărirea întregii cantităţi de lînă, păstorii trebuie să plătească pentru cantitatea care depăşeşte kilogramele stabilite prin calculul menţionat, în funcţie de numărul oilor, taxa vamală de... [1] la sută.

B. Pentru brînza pe care păstorii o trec peste graniţă în folosul propriu nu trebuie plătită nici vamă şi nici vreo altă taxă.

C. Pentru pieile oilor moarte din numărul oilor menţionate în documentul vamal nu se pretinde, de asemenea, nici o taxă la scoaterea lor din ţară.

D. Acest gen de păstori nu vor fi supuşi la nici o taxă pentru obiectele de îmbrăcăminte necesare îmbrăcării lor.

Partea a VII-a

Reguli generale referitoare la veniturile vamale

§ 20. Magaziile pentru mărfuri şi clădirile serviciilor vamale vor fi construite sau închiriate pe cheltuiala arendaşului vamal.

§ 21. Mărfurile pot rămîne în magaziile serviciului vamal timp de 15 zile, iar de pagube nu răspunde gu-

[1] loc liber în text.

www.dacoromanica.ro

vernul, ci doar arendaşul. Arendaşul nu este dator să primească în magazii obiecte inflamabile, iar negustorul sau comisionerul este obligat să plătească pe loc taxa vamală şi să ia cu el o asemenea marfă ; asta în cazul în care arendaşul nu este dispus să accepte de bună voie primirea în magazie a unei asemenea mărfi, şi atunci el rămîne răspunzător de orice stricăciune, de orice pagubă sau de distrugerea prin foc a mărfurilor aflate în magazie.

§ 22. Achitarea arenzii se face de către arendaş vistieriei de fiecare dată pe jumătate în ducaţi de aur, iar restul în zwanziger de argint, evaluaţi la 14 bucăţi de un ducat.

§ 23. Arenda trebuie achitată vistieriei lunar, cel tîrziu pînă la data de 5 ale lunii.

Taxa vamală trebuie să fie achitată în moneda în care se fac, de regulă, plăţi la vistierie ; în ce priveşte cursul la care se socoteşte după regula existentă taxa vamală de... [1] la sută şi care trebuie percepută în funcţie de preţul de cumpărare a mărfii, taxa aceasta trebuie percepută fără excepţie la acel curs conform căruia se calculează preţul de vînzare a mărfii.

§ 24. Toate diferendele dintre negustori şi vameşi, în măsura în care se referă la prevederile contractului, se vor aduce spre aplanare în faţa tribunalului comercial din Galaţi, destinat prin dispoziţie princiară soluţionării unor asemenea diferende.

§ 25. Arendaşii veniturilor vamale nu au nici un drept să ceară de la guvern vreo despăgubire, în afară de cazul în care, din cauza unor împrejurări neprevăzute, graniţa ar fi complet închisă de către acest guvern.

§ 26. Sub nici un motiv ei nu au dreptul să nu achite în termenul stabilit arenda, iar eventualele lor pretenţii vor fi analizate şi soluţionate de consiliul administrativ.

§ 27. La arendarea vămii pot participa şi supuşi străini ; ei trebuie să se supună în timpul arendării tuturor dispoziţiilor autorităţilor locale şi toate plîngerile şi protestele lor referitoare la probleme legate de

[1] loc liber în text.

www.dacoromanica.ro

acest subiect nu le pot adresa decît guvernului local, fără a putea face apel la ajutorul autorităţilor lor protectoare.

§ 28. Fiindcă oraşul Galaţi a devenit un port liber, fapt în legătură cu care există un regulament special, trebuie să se procedeze în totul conform acestui regulament, iar dacă vor interveni ulterior unele modificări în acest regulament, atunci trebuie respectate şi acestea, în următoarele limite :

Produse indigene şi cereale, ca şi alte obiecte de tot felul, prelucrate sau neprelucrate, aduse de la Galaţi spre interiorul ţării, în cantitate mică sau mare, sînt scutite de vamă, exceptîndu-se pieile neprelucrate de vite (mari sau mici), butoaie şi doage de butoaie, peşte sărat sau untură de peşte, pentru care trebuie plătită vamă.

Locuitorii indigeni pot aduce din Galaţi în interiorul ţării, în afară de produsele numite, şi materiale pentru 2 rînduri de haine pentru ei şi soţiile lor, tot fără a plăti vamă. De asemenea, sînt scutite de vamă şi toate felurile de alimente pentru echipajele vapoarelor în timpul şederii acestora acolo, la fel alimentele pentru vapoarele în tranzit, şi anume : pentru 1 vapor : doi boi tăiaţi, 100 ocale de fasole, 100 ocale de linte, 50 ocale de brînză, 30 ocale brînză caşcaval, 15 ocale de lumînări, 400 ocale de pesmeţi, 20 ocale de unt, 50 ocale de seu, 50 ocale de catran, 50 ocale de smoală.

§ 29. Mărfurile introduse peste graniţele principatului în interiorul ţării pînă la expirarea contractului, dar rămase încă nevămuite pînă la acel moment, se vămuiesc de către vechiul arendaş ; la graniţa de la Galaţi însă, toate drepturile vechiului arendaş de a percepe vamă pentru mărfuri care se găsesc în afara graniţei vamale încetează din momentul expirării contractului, ele trecînd asupra noului arendaş. În cazul cînd negustorii au plătit taxa de import vechiului arendaş, dar n-au apucat să scoată încă mărfurile din ţară, negustorii trebuie să-i prezinte noului arendaş chitanţa pentru taxa plătită, iar acesta se va adresa vechiului arendaş pentru decontarea sumei deja plătite.

www.dacoromanica.ro

§ 30. Serviciul vamal central de la Iaşi este obligat ca, pe baza registrelor sale şi a celor ale serviciilor vamale de frontieră, să prezinte vistieriei la trei luni o dată o situaţie asupra mărfurilor şi lucrurilor importate şi exportate împreună cu preţurile lor.

§ 31. Un evreu nu poate ocupa sub nici un motiv postul de vameş, el poate fi folosit cel mult ca evaluator pe lîngă vameşul creştin.

Partea a VIII-a
Asistenţă din partea guvernului

§ 32. Din partea guvernului se acordă asistenţa substanţială: la executarea serviciului, la expedierea banilor, a corespondenţei oficiale în respectivele zile de poştă, în sfîrşit, la strîngerea datoriilor, respectiv prin autorităţile poliţieneşti. Dacă un negustor dă faliment, taxa vamală se percepe, cu dreptul pe care-l incumbă o datorie de stat, confiscîndu-i-se din averea sa.

§ 33. Guvernul are datoria să asigure personalul necesar unui serviciu vamal, şi nume:

a) pentru serviciul vamal central din Iaşi, şase maiştri de cîntare şi şase ajutoare scutiţi de dări şi de alte împovărări;

b) pentru toate celelalte servicii vamale, 45 de slujitori, îmbrăcaţi în uniforme şi înarmaţi, şi anume:

12 pentru Galaţi, 32 pentru 11 servicii vamale de frontieră la graniţa cu Austria şi Rusia, şi anume:

3 la Grozeşti	din Bacău
3 la Comăneşti	
3 la Prisăcani	din Neamţ
3 la Nimericeni	din Suceava
3 la Cornuluncii	
3 la Mihăileni	
3 la Mamornita	din Dorohoi
3 la Rădăuţi	
3 la Burdujeni	din Botoşani
3 la Leova	din Fălticeni
3 la Sculeni	din Iaşi

www.dacoromanica.ro

45, din care două treimi pedestrime şi o treime călări. Arendaşul vamal îi poate, de altfel, repartiza după cum consideră de cuviinţă.

Observaţii cu privire la uniunea vamală încheiată între Valahia şi Moldova şi lămuriri istorice şi statistice cu privire la aceasta

Moldova şi Valahia au impus de la căderea lor sub suzeranitatea Porţii încontinuu un sistem financiar şi vamal independent, separat de cel turcesc. În capitulaţia din anul 1529 a Moldovei s-a convenit în mod categoric asupra faptului că veniturile de stat ale ţării nu vor fi atinse ; acelaşi principiu a fost recunoscut la subjugarea Valahiei, care a avut loc imediat după aceea. Starea de fapt existentă acum s-a dezvoltat conform acestor clauze ; administraţia financiară internă a Principatelor i-a revenit întotdeauna domnitorului, avînd concursul divanului său, şi, oricît de mult s-au schimbat de-a lungul timpului pretenţiile Porţii cu privire la mărimea tributului pe care trebuia să-l plătească domnii, ea s-a abţinut de la orice amestec în felul în care este procurat acest tribut sau în celelalte necesităţi de stat ale Principatelor. Şi acest lucru este valabil anume şi pentru veniturile obţinute de pe urma perceperii de taxe de import şi export. Ce-i drept, de pe urma relaţiilor destul de apropiate dintre Principate şi suzeranul lor, constituţia vamală a Principatelor s-a dezvoltat într-un chip foarte apropiat de cel al constituţiei turceşti, dar niciodată n-a existat o suprapunere deplină nici între constituţiile vamale ale celor două principate între ele şi nici cu constituţia vamală a Turciei şi încă de pe atunci a existat o graniţă vamală atît între ele cît şi cu Imperiul otoman, într-aşa fel încît în Turcia mărfurile provenind din Principate, şi în Principate mărfurile provenind din Turcia erau supuse aceloraşi taxe de intrare ca şi mărfurile importate din celelalte ţări.

www.dacoromanica.ro

De un şir însemnat de ani, în ambele principate taxele de intrare şi ieşire au reprezentat trei procente din valoarea mărfurilor ; de regulă, calcularea se făcea pe baza valorii facturii sau pe baza preţului pieţii ; numai pentru produsele indigene aparţinînd categoriei de mărfuri supuse dreptului de dezvoltare, destinate exportului, se emiteau din timp în timp tarife de taxe de export diferite de la un principat la celălalt. Acestor taxe de import li se adaugă, fie pur şi simplu din obişnuinţă, fie pe baza unor reguli speciale, anumite taxe intermediare sau suplimentare atît la anumite obiecte de import cît şi, în general, pentru perceperea impozitelor care a diferit în timp şi după împrejurări. De asemenea, domnitorii au conferit mai de curînd unor oraşe ca Iaşi şi Galaţi dreptul de a percepe pentru mărfurile străine intrate în incinta oraşului respectiv o anume suprataxă la taxa vamală destul de însemnată la unele articole, taxă destinată scopurilor comunale şi percepută o dată cu taxa vamală de către serviciile vamale. Vămile fiscale din fiecare principat au fost pînă acum arendate în totalitatea lor de către vistieriile (ministere de finanţe) din Iaşi şi Bucureşti, din trei în trei ani, celui care oferea mai mult.

În aceste relaţii a intervenit acum, cu anul 1848, o schimbare prin uniunea vamală care a luat fiinţă între principatele Valahia şi Moldova ; în anul precedent, ce-i drept, procentul pentru taxele vamale de import nu este indicat în condiţiile de arendare vamală făcute cunoscute de către ministrul de finanţe al principatului Moldova ; la licitaţia care a avut loc la Iaşi s-a licitat alternativ pentru o taxă vamală de import de trei procente şi una de 5 procente, fapt din care se poate deduce intenţia de a aplica şi în cazul Principatelor dunărene taxa vamală de import de 5% existentă în Turcia în convenţiile comerciale dintre Poartă şi mai multe alte puteri europene.

În Valahia, Bucureşti este principala piaţă comercială, mărfurile sosite din Germania sînt transportate vara pe Dunăre în jos, prin Giurgiu, iar iarna, pe uscat, prin Sibiu ; mărfurile venite de dincolo de mare, pe Dunăre în sus, prin Brăila încoace. Din Bucureşti sînt

www.dacoromanica.ro

aprovizionate cu mărfuri oraşele de provincie din Valahia ; cele mai însemnate dintre acestea sînt : Brăila (care primeşte mărfuri germane prin Bucureşti), Craiova, Piteşti, Focşani (partea valahă a oraşului), Ploieşti, Cîmpulung, Ruşaviţa (Orşova), Buzău, Călăraşi ; mărfurile de peste mare sînt transportate şi direct de la Brăila spre oraşul Focşani valah. Brăila este principalul port valah pentru comerţul de export maritim, Giurgiu este important pentru produsele valahe şi turceşti expediate în susul Dunării, prin Giurgiu se expediază însă mărfuri şi pe Dunăre în jos.

În Moldova, oraşul Iaşi este principala piaţă comercială pentru mărfuri manufacturiere străine, folosite în partea nordică a Moldovei şi pînă la Focşani şi Bîrlad în jos. Botoşani ocupă în această parte a ţării locul al doilea. Produse fabricate în Germania şi Elveţia sînt transportate în ambele aceste localităţi, în special prin Galiţia ; produsele englezeşti sînt transportate pe mare pînă la Galaţi, iar de aici prin transport rutier pînă la Iaşi.

Partea de mijloc a Moldovei este aprovizionată în special de către oraşul Focşani moldovenesc, care îşi procură mărfurile fie prin Brăila, fie, şi chiar în mai mare măsură, prin Galaţi. Marii negustori din Focşani dispun ca mărfurile sosite pentru ei în aceste porturi să fie sortate, pentru ca o parte să rămînă acolo, în mîna agenţilor lor, spre a fi vîndută în detail, iar cealaltă parte să fie transportată la Focşani. De îndată ce o dată cu întîi ianuarie 1848 tratatul vamal moldo-valah va fi intrat în vigoare, şi partea valahă a Focşanilor, în care nu sînt mari negustori, va fi aprovizionată cu mărfuri din partea moldovenească a oraşului, ceea ce acum nu se întîmplă decît în parte.

Galaţii aprovizionează în special partea de sud a Moldovei cu mărfuri şi este, după cum se ştie, un foarte important port de export pentru produsele Moldovei, ca şi ale celorlalte ţări situate pe Dunăre sau pe afluenţii acesteia. De curînd a luat fiinţă, creată de către ruşi, o legătură navală între Galaţi şi Odesa.

www.dacoromanica.ro

Circulația populației a fost pînă acum destul de intensă, folosindu-se aceeași cale ; expedierea de mărfuri de la Galați la Odesa este intensă, transportîndu-se mărfuri manufacturiere germane de tot felul, vinuri moldovenești etc. spre acest din urmă loc ; dar de la Odesa vin foarte puține mărfuri spre Galați, Odesa neavînd de exportat decît aproape numai materii care nu le sînt necesare Principatelor dunărene. Comerțul maritim între Galați și Constantinopol este considerabil mai important decît comerțul Galaților cu Odesa sau cu oricare alt port al Mării Negre sau al Mării de Azov.

În general, orașul Galați întreține un foarte animat schimb comercial cu porturile din sudul și vestul Europei, cel cu porturile din răsărit fiind mai slab, fiindcă numai în cele dintîi poate avea loc un important schimb de produse ale țărilor dunărene cu produse străine.

Din Moldova se expediază o destul de însemnată cantitate de produse manufacturiere în Rusia.

Drumuri bune nu s-au asigurat pînă acum aproape de loc în Valahia și doar parțial în Moldova. Acum se pornește la construirea unei șosele care să ducă de la București la Sibiu și este prevăzută și construirea unei șosele care să lege Bucureștii de Iași ; în această direcție a întreprins pînă acum doar Iașii ceva, și anume s-au construit deja aproximativ 9 mile de șosea de la Iași încoace, întreaga distanță dintre Iași și București fiind evaluată la 65 de mile. Cînd această șosea va fi gata și va fi desființată granița vamală dintre cele două principate, atunci multe mărfuri care nu găsesc într-una din cele două capitale o piață de *desfacere* favorabilă vor putea fi expediate, cu o foarte mică taxă de transport, în cealaltă. În rest, căile comerciale către și între cele două principate vor cunoaște, probabil, puține schimbări în viitorul apropiat. O schimbare importantă va putea interveni atunci cînd va fi construită calea ferată de la Lipsca la Lvov și Cernăuți și va fi continuată fără întrerupere prin valea Siretului pînă la Dunăre. Dar Moldova nu este încă nici pe departe su-

www.dacoromanica.ro

ficient populată, iar marea masă a locuitorilor ei încă suficient de avuți pentru ca construirea unei asemenea linii ferate să poată fi rentabilă.

G. F. MARTENS-FR.MURHARD. *NOUVEAU RECUEIL GÉNÉRAL DE TRAITÉS*, TOME XI, POUR (1847—1848), GÖTTINGEN, 1853, P. 259—274 (À LA LIBRAIRIE DE DIETRICH), TEXT GERMAN.

59

1849, aprilie 19/1 mai, Balta Liman

Convenția de la Balta Liman între Rusia și Poarta otomană privitoare la Principatele române, prin care se stipulau următoarele: domnitorii nu mai erau aleși pe viață, ci numiți de sultan, de data aceasta pe termen de șapte ani; adunările obștești ordinare și extraordinare se suspendau, funcțiile lor deliberative fiind încredințate unor sfaturi sau divane ad-hoc, formate din boierii „cei mai notabili și cei mai demni de încredere"; se prevedea alcătuirea a două comitete de revizie — la Iași și București — însărcinate cu revizuirea Regulamentului organic; se prelungea staționarea în Principate a 25 000—35 000 de soldați pentru fiecare din cele două părți; în timpul ocupației, în Principate continua să funcționeze cîte un comisar extraordinar, rus și turc, „însărcinați să supravegheze mersul treburilor și să dea împreună sfaturi hospodarilor"; durata valabilității convenției era fixată pe termen de șapte ani, fără a anula însă celelalte clauze existente între cele două curți privind Principatele.

Maiestatea sa imperială preaînaltul și preaputernicul împărat și autocrat al întregii Rusii și padișahul otomanilor, însuflețiți de aceeași grijă pentru bunăstarea

www.dacoromanica.ro

principatelor Moldovei și Valahiei și credincioși angajamentelor anterioare, care asigură numitelor Principate privilegiul unei administrații distincte și alte imunități locale, au recunoscut că, în urma tulburărilor care au avut loc în aceste provincii, și cu deosebire în Valahia, se impune să se ia, de comun acord, măsuri extraordinare și eficace care să apere aceste imunități și privilegii, fie impotriva unor răsturnări revoluționare și anarhice, fie împotriva unor abuzuri de putere care paralizau executarea legilor și îi lipseau pe locuitorii pașnici de binefacerile regimului, binefaceri de care cele două principate trebuie să se bucure în virtutea tratatelor solemne încheiate între Rusia și Sublima Poartă.

În acest scop, noi, subsemnații, din ordinul și cu autorizația maiestății sale împăratului întregii Rusii și alteța sa Reșid-pașa, mare vizir, și excelența sa Aali-pașa, ministru al afacerilor externe al Sublimei Porți otomane, din ordinul și cu autorizația expresă a maiestății sale sultanului, după ce ne-am explicat și înțeles cum se cuvine, am hotărît și încheiat următoarele articole :

Art. I. — Date fiind circumstanțele excepționale provocate de ultimele evenimente, cele două curți imperiale au convenit că, în loc să urmeze modul stabilit prin regulamentul din 1831 de alegere a hospodarilor Moldovei și Valahiei, acești înalți funcționari vor fi numiți de maiestatea sa sultanul, de data aceasta după un mod special, asupra căruia cele două curți au căzut de acord, cu scopul de a încredința administrarea acestor provincii celor mai demni candidați care se bucură de cel mai bun renume în fața compatrioților lor. Tot numai de data aceasta, cei doi hospodari vor fi numiți decît pentru șapte ani, cele două curți rezervîndu-și dreptul, cu un an înainte de expirarea termenului fixat prin prezenta tranzacție, să ia în considerație starea internă a Principatelor și serviciile pe care le vor fi adus cei doi hospodari pentru a se pronunța de comun acord asupra hotărîrilor ulterioare.

Art. II. — Regulamentul organic acordat Principatelor în 1831 va rămîne în vigoare, în afara schimbă-

www.dacoromanica.ro

rilor şi modificărilor pe care experienţa le-a dovedit necesare, îndeosebi în ceea ce priveşte adunările ordinare şi extraordinare ale boierilor, în modul de alegere şi alcătuire urmat pînă acum ; întrucît aceste adunări au dat naştere, şi nu o dată, la conflicte jalnice şi chiar la acte de nesupunere vădită, convocarea lor va rămîne în suspensie ; iar cele două curţi îşi rezervă dreptul să se înţeleagă asupra restabilirii lor pe baze combinate cu toată maturitatea cerută în momentul în care ele vor socoti că aceasta poate fi accentuat fără nici un inconvenient pentru menţinerea liniştii publice în Principate. Funcţiile lor deliberative vor fi încredinţate, în mod provizoriu, unor sfaturi sau divane ad-hoc, formate din boierii cei mai notabili şi cei mai demni de încredere, ca şi din cîţiva membri ai clerului superior. Principalele atribuţii ale acestor sfaturi vor fi aşezarea impozitelor şi examinarea bugetului anual în cele două provincii.

Art. III. — În scopul de a proceda cu toată maturitatea necesară la îmbunătăţirile organice pe care le reclamă situaţia actuală a Principatelor şi abuzurilor administrative care s-au creat, se vor stabili două comitete de revizie, unul la Iaşi şi celălalt la Bucureşti, alcătuite din boierii care se disting cel mai mult prin caracterul şi capacităţile lor, cărora li se va încredinţa sarcina de a revizui regulamentele existente şi de a semnala modificările cele mai nimerite pentru a da administraţiei ţării regularitatea şi unitatea care i-au lipsit adeseori.

Munca acestor comitete va fi supusă spre examinare, în cel mai scurt timp posibil, guvernului otoman, care, după ce s-a înţeles cu curtea Rusiei şi a constatat astfel că există aprobare reciprocă, va acorda respectivelor modificări sancţiunea sa definitivă, care va fi publicată cu ajutorul formei uzitate a unui hatişerif al maiestăţii sale sultanului.

Art. IV. — Întrucît frămîntările care au tulburat acum atît de profund Principatele au demonstrat necesitatea de a li se da guvernelor lor sprijinul unei forţe militare în stare să reprime cu promptitudine orice mişcare insurecţională şi să impună respectarea

www.dacoromanica.ro

autorităţilor existente, cele două curţi imperiale au convenit să prelungească prezenţa unei anumite părţi a trupelor ruseşti şi otomane care ocupă azi ţara şi, în special pentru a apăra frontiera Valahiei şi a Moldovei de accidente din afară, s-a hotărît să fie lăsate acolo, pentru moment, de la 25 la 35 000 de oameni pentru fiecare din cele două părţi. După restabilirea liniştei frontierelor menţionate, în cele două ţări vor rămîne 10 000 de oameni de fiecare parte pînă la terminarea lucrărilor de ameliorare organică şi consolidare a liniştii interne a celor două provincii. Apoi trupele celor două puteri vor evacua complet Principatele, dar vor rămîne în apropiere pentru a reintra imediat în cazul în care împrejurări grave, survenite în Principate, vor impune din nou adoptarea acestei măsuri. Independent de aceasta, se va avea grijă să se termine complet şi neîntîrziat reorganizarea miliţiei indigene în aşa fel încît, prin disciplina şi efectivul ei, să ofere o garanţie suficientă pentru menţinerea ordinii legale.

Art. V. — Cît timp va dura ocupaţia, cele două curţi vor continua să aibă un comisar extraordinar rus şi un comisar extraordinar turc cu reşedinţa în Principate. Aceşti agenţi speciali vor fi însărcinaţi să supravegheze mersul treburilor şi să le dea împreună sfaturi hospodarilor ori de cîte ori vor constata vreun abuz grav sau vreo măsură care dăunează liniştii ţării. Numiţii comisari extraordinari vor avea instrucţiuni identice, stabilite de comun acord cu cele două curţi şi care le vor indica îndatoririle şi gradul de autoritate pe care-l vor avea de exercitat în treburile Principatelor. De asemenea, cei doi comisari vor trebui să se înţeleagă asupra alegerii membrilor comitetelor de revizie, care trebuie să fie stabilite în Principate, aşa cum s-a spus în articolul III. Ei vor da seama de munca acestor comitete în faţa curţilor respective şi vor adăuga la aceasta propriile lor observaţii.

Art. VI. — Durata prezentului act este fixată la şapte ani, la expirarea căruia cele două curţi îşi rezervă dreptul de a lua în consideraţie situaţia în care se găsesc Principatele atunci şi de a hotărî asupra măsurilor ulterioare pe care le-a socotit cele mai convenabile

www.dacoromanica.ro

şi cele mai potrivite pentru a asigura pentru o perioadă îndelungată bunăstarea şi liniştea acestor provincii.

Art. VII. — Este de la sine înţeles că prezentul act, motivat de circumstanţe excepţionale şi încheiat pe un termen limitat, nu constituie nici o derogare de la stipulaţiile existente între cele două curţi în privinţa principatelor Valahiei şi Moldovei şi că toate tratatele anterioare, întărite prin actul separat al tratatului de la Adrianopole, îşi păstrează întreaga putere şi valoare.

Cele şapte articole precedente fiind hotărîte şi încheiate, ne-am pus semnătura şi sigiliul armelor noastre pe prezentul act, care a fost înmînat Sublimei Porţi în schimbul celui care ne-a fost înmînat de alteţa sa marele vizir şi de excelenţa sa ministrul afacerilor externe mai sus citaţi.

Întocmit la Balta Albă la 19 aprilie (1 mai) 1849.

Reşid-paşa
Aali-paşa

Vladimir Titov
Trimis extraordinar şi ministru plenipotenţiar al maiestăţii sale împăratul Rusiei pe lîngă Poarta otomană

GHENADIE PETRESCU, D.A. STURDZA, D. C. STURDZA, *OP. CIT.*, VOL. I. P. 357–360, ORIG. FRANCEZ.

60

1856, martie 18/30, Paris

Tratatul încheiat de cele şapte mari puteri europene (la Paris) în urma războiului Crimeii, care se referă şi la Principatele române (art. 22, 23, 24, 25, 26 şi 27).

www.dacoromanica.ro

Acestea rămîn sub suzeranitatea Porții, însă sînt puse sub ocrotirea marilor puteri garante. Nici o putere nu se va putea amesteca în treburile interne ale celor două țări. Vor fi convocate adunări ad-hoc pentru a hotărî viitoarea organizare a țărilor. Țara Românească și Moldova vor putea avea oștire națională pentru siguranța internă și apărarea granițelor. În cazul unor tulburări interne, nici o putere nu va putea pătrunde cu armata în una din cele două țări înainte de a se înțelege cu celelalte puteri garante.

.

Art. 22. — Țările române (!) și Moldova se vor bucura și pe viitor, sub suzeranitatea Înaltei Porți și sub chezășia puterilor tocmitoare, de drepturile și scutelile ce au. Nici una din puterile chezașe nu va putea să aibă în parte ocrotire asupra acestor țări ; asemenea nu se poate îngădui ca să se amestece cineva în treburile lor dinnăuntru.

Art. 23. — Înalta Poartă se îndatorează a păstra ziselor țări o oblăduire neatîrnată și națională, precum și deplina slobozenie de religie, legi, negoț și plutire. Legile și întocmirile de astăzi se vor schimba. Spre a se întocmi o deplină înțelegere asupra acestei schimbări, se va întocmi o comisie care se va aduna la București cu un comisar al Înaltei Porți și despre a cărei alcătuire puterile tocmitoare se vor înțelege între dînsele.

Însărcinarea acestei comisii va fi de a cerceta și a afla starea de astăzi a țărilor numite și de a arăta temeiurile viitoarei lor întocmiri.

Art. 24. — Sultanul făgăduiește că va chema îndată, în fiecare din aceste două țări, o adunare într-adins pentru aceasta (ad-hoc) alcătuită din înfățișătorii tuturor intereselor și tuturor stărilor de oameni ale neamului. Aceste adunări vor fi chemate pentru sfîrșitul de a da pe față dorințele poporului asupra chipului de întocmire hotărîtoare a țărilor lor.

Congresul va regula cum trebuie să se înțeleagă comisia cu aceste adunări.

www.dacoromanica.ro

Art. 25. — Comisia, luînd în băgare de seamă părerea celor două adunări, va trimite fără întîrziere la scaunul de astăzi al Congresului lucrările sale.

Înţelegerea hotărîtoare despre aceasta cu puterea suzerană se va aşterne în scris, într-o învoială încheiată la Paris între părţile tocmitoare ; şi un hatişerif, potrivit acestei învoieli, va hotărî desăvîrşit noua stare a acestor ţări, care pe viitor vor fi puse sub chezăşia tuturor puterilor iscălite în tratat.

Art. 26. — S-a primit de toţi ca ţările române să aibă oştire naţională pentru siguranţa dinăuntru şi a graniţelor. Nici o piedică nu se va putea pune măsurilor neobişnuite de apărare pe care, în unire cu Înalta Poartă, aceste ţări vor fi chemate a lua spre a respinge orice năvălire străină.

Art. 27. — Dacă liniştea dinăuntrul ţărilor acestea va fi ameninţată, Înalta Poartă se va înţelege cu celelalte puteri tocmitoare asupra măsurilor ce ar trebui ca să se ia spre a restatornici sau a păstra liniştea. Nici una din puteri nu poate, mai înainte de a se înţelege cu celelalte, să intre cu arme în aceste ţări.

.

Conferinţele din Paris, Bucureşti, 1856, p. 3, orig. francez.

61

1858, august 7/19, Paris

Convenţia încheiată între Austria, Franţa, Marea Britanie, Prusia, Rusia, Sardinia şi Turcia pentru organizarea definitivă a Principatelor române Moldova şi Ţara Românească. Principatele rămîneau sub suzeranitatea sultanului şi sub garanţia colectivă a statelor

www.dacoromanica.ro

semnatare ale convenției. Puterile publice erau încredințate în fiecare principat unui domn și unei adunări; se înființa o comisie centrală comună celor două țări pentru legile de interes comun; se stipula inamovibilitatea magistraturii și înființarea unei curți de casație comune la Focșani; obligațiile bănești ale Principatelor față de Poartă erau fixate la 1 500 000 de piaștri pentru Moldova și 2 500 000 pentru Țara Românească; se reglementa modalitatea de alegere a domnului, desemnat pe viață de adunare; eligibil era în fiecare țară oricine născut din tată moldovean sau valah, care împlinise vîrsta de 35 de ani, putea justifica un venit de 3 000 galbeni și îndeplinise zece ani funcții publice. Se stabilea responsabilitatea ministerială și durata legislaturii adunării pe timp de șapte ani; se hotăra ca cele două armate să fie comandate de un șef suprem, desemnat pe rînd de către cei doi domni. Se stabilea egalitatea în fața legilor și a impozitelor și dreptul tuturor cetățenilor de a fi admiși în funcțiile publice. Convenția era însoțită de stipulații electorale bazate pe un sistem cenzitar restrictiv [1].

Maiestățile lor împăratul francezilor, împăratul Austriei, regina Regatului Unit al Marii Britanii și Irlandei, regele Prusiei, împăratul întregii Rusii, regele Sardiniei și împăratul turcilor, voind, conform stipulațiilor tratatului încheiat la Paris la 30 martie 1856, să consacre printr-o convenție înțelegerea lor finală asupra organizării definitive a principatelor Moldovei și Valahiei, i-au desemnat ca plenipotențiari ai lor, pentru a negocia și a semna numita convenție, pe următorii:

Maiestatea sa împăratul francezilor pe d-l Alexandre conte Colonna Walewski, senator al imperiului, marea

[1] La 11 februarie 1856 s-a semnat la Constantinopol un protocol al ședinței de închidere a conferinței plenipotențiarilor Austriei, Franței, Marii Britanii și Porții otomane conținînd dispoziții cu referire la Principatele române. Prin art. 1 se aproba tratatele intervenite între Turcia și Rusia privitor la Principate, cît și regulamentele organice; de asemenea se confirmau privilegiile și imunitățile acordate de Poartă țărilor române.

www.dacoromanica.ro

cruce a ordinului imperial al Legiunii de onoare etc., etc., ministrul său şi secretar de stat la Ministerul Afacerilor Externe ;

Maiestatea sa împăratul Austriei pe d-l Joseph-Alexander baron von Hübner, marea cruce a ordinelor imperiale Leopold şi Coroanei de fier etc., etc., actualul său consilier intim şi ambasador extraordinar şi plenipotenţiar pe lîngă maiestatea sa împăratul francezilor ;

Maiestatea sa regina Regatului Unit al Marii Britanii şi Irlandei pe preaonorabilul Henri-Richard-Charles conte Cowley, viconte Daugan, baron Cowley, pair al Regatului Unit, membru al consiliului privat al maiestăţii sale britanice, cavaler, marea cruce a preaonorabilului ordin al Băii, ambasador extraordinar şi plenipotenţiar al numitei sale maiestăţi pe lîngă împăratul francezilor ;

Maiestatea sa regele Prusiei pe d-l Maximilian-Friedrich-Karl-Franz conte von Hatzfeldt-Wildenburg-Schoenstein, cavaler al ordinului regal al Vulturului roşu, clasa I, cu frunze de stejar etc., etc., actualul său consilier privat şi trimisul său extraordinar şi ministrul plenipotenţiar pe lîngă maiestatea sa împăratul francezilor ;

Maiestatea sa împăratul întregii Rusii pe d-l conte Pavel Kisselef, cavaler al ordinelor Rusiei, decorat cu dublul portret în briliante al împăraţilor Nicolaie şi Alexandru al II-lea etc., etc., aghiotantul său general, general de infanterie, membru al consiliului imperiului, ambasadorul său extraordinar şi plenipotenţiar pe lîngă maiestatea sa împăratul francezilor ;

Maiestatea sa regele Sardiniei pe d-l Salvator, marchiz de Villamarina, marea cruce a ordinului regal al sfîntului Mauriciu şi Lazăr etc., etc., trimisul său extraordinar şi ministru plenipotenţiar pe lîngă maiestatea sa împăratul francezilor ;

Maiestatea sa împăratul turcilor pe Mahomed Faudpaşa, muchir şi vizir al împăratului, decorat cu ordinele imperiale Medjidie şi al Meritului personal clasa întîi, cu ordinul militar etc., etc., actualul său ministru al afacerilor externe.

www.dacoromanica.ro

Care, avînd depline puteri, recunoscute a fi în forma cuvenită, s-au întrunit în conferinţă la Paris şi au hotărît următoarele :

Art. 1. — Principatele Moldovei şi Valahiei, constituite de acum înainte sub denumirea de „Principatele Unite ale Moldovei şi Valahiei", rămîn sub suzeranitatea m.s. sultanul.

Art. 2. — În virtutea capitulaţiilor date de sultanii Baiazid I, Mahomed al II-lea, Selim I şi Soliman al II-lea, care constituie autonomia lor, reglementînd raporturile lor cu Sublima Poartă şi pe care mai multe hatişerifuri, în special cel din 1834, le-au consacrat ; conform, de asemenea, articolelor 22, 23 din tratatul încheiat la Paris la 30 martie 1856, Principatele vor continua să se bucure, sub garanţia colectivă a puterilor contractante, de privilegiile şi imunităţile pe care le au.

În consecinţă, Principatele se vor administra liber şi în afară de orice amestec al Sublimei Porţi, în limitele stipulate prin acordul puterilor garante cu curtea suzerană.

Art. 3. — Puterile publice vor fi încredinţate în fiecare principat unui hospodar şi unei adunări elective acţionînd, în cazurile prevăzute de prezenta convenţie, cu concursul unei comisii centrale comune celor două principate.

Art. 4. — Puterea executivă va fi exercitată de către hospodar.

Art. 5. — Puterea legislativă va fi exercitată în mod colectiv de către hospodar, adunare şi comisia centrală.

Art. 6. — Legile prezentînd un interes special pentru fiecare principat vor fi pregătite de către hospodar şi votate de către adunare.

Legile prezentînd un interes comun pentru ambele principate vor fi pregătite de către comisia centrală şi supuse votării adunărilor de către hospodari.

Art. 7. — Puterea judecătorească, exercitată în numele hospodarului, va fi încredinţată magistraţilor numiţi de el, fără ca cineva să se poată sustrage judecătorilor săi naturali.

www.dacoromanica.ro

O lege va determina condițiile de admitere și de înaintare în magistratură, luînd ca bază aplicarea în mod progresiv a principiului inamovibilității.

Art. 8. — Principatele vor plăti curții suzerane un tribut anual al cărui total rămîne fixat la suma de 1 500 000 de piaștri pentru Moldova și 2 500 000 de piaștri pentru Valahia.

Investitura hospodarilor va fi făcută, ca și în trecut, de către m.s. sultanul.

Curtea suzerană va aranja împreună cu Principatele măsurile de apărare a teritoriului lor în caz de agresiune externă și ei îi revine datoria de a produce, printr-o înțelegere cu curțile garante, măsurile necesare restabilirii ordinei în cazul în care ea va fi compromisă.

Ca și în trecut, tratatele internaționale care vor fi încheiate de curtea suzerană cu puterile străine vor fi aplicabile în tot ceea ce nu va duce la prejudicierea imunității lor.

Art. 9. — În caz de încălcare a imunității Principatelor, hospodarii vor adresa un recurs puterii suzerane ; și dacă nu li se dă dreptate, reclamația va putea fi trimisă, prin agenții lor, reprezentanților puterilor garante la Constantinopole.

Hospodarii vor fi reprezentați pe lîngă curtea suzerană prin agenți (capuchehaie), moldoveni sau valahi din naștere, nefiind supuși nici unei jurisdicții străine și agreați de Poartă.

Art. 10. — Hospodarul va fi ales de către adunare pe viață.

Art. 11. — În caz de vacanță și pînă la instalarea unui nou hospodar, administrația va trece în atribuția Consiliului de Miniștri, care va intra de drept în exercițiu.

Atribuțiile lui pur administrative vor fi limitate la conducerea treburilor, fără a putea revoca funcționarii decît în cazuri de delicte constatate pe cale judiciară. În acest caz, ei nu vor dispune înlocuirea lor decît în mod provizoriu.

Art. 12. — Atunci cînd s-a produs vacanța, dacă adunarea este înlocuită, va trebui să procedeze în opt zile la alegerea hospodarului.

www.dacoromanica.ro

Dacă ea nu este întrunită, va fi imediat convocată și întrunită în termen de zece zile. În cazul cînd ea este dizolvată, se va proceda la noi alegeri în termen de cincispreceze zile, iar noua adunare va trebui să se întrunească de asemenea în termen de zece zile.

În cele opt zile care urmează întrunirii sale, ea va trebui să procedeze la alegerea hospodarului.

Ca să se poată proceda la alegere, va fi necesară prezența a trei sferturi din numărul membrilor înscriși.

În cazul cînd în timpul celor opt zile alegerea nu va avea loc, în ziua a noua la amiază adunarea va proceda la alegere, oricare ar fi numărul membrilor prezenți.

Învestitura va fi cerută, ca în trecut, și va fi dată cel mai tîrziu într-o lună.

Art. 13. — Este eligibil în funcția de hospodar oricine are vîrsta de 35 ani, e născut din tată moldovean sau valah, poate justifica un venit funciar de 3 000 de galbeni, cu condiția să fi îndeplinit funcții publice timp de zece ani sau face parte din adunări.

Art. 14. — Hospodarul guvernează cu ajutorul miniștrilor numiți de el.

El are dreptul de a grația și pe cel de a comuta pedepsele în materie criminală, fără a putea însă interveni altfel în administrarea justiției.

El pregătește legile prezentînd un interes special pentru Principate și mai ales bugetele pe care le supune spre dezbatere adunării.

El face numirile în toate slujbele administrației publice și întocmește regulamentele necesare pentru executarea legilor.

Lista civilă a fiecărui hospodar va fi votată de către adunare, o dată pentru totdeauna, în momentul alegerii lui.

Art. 15. — Orice act întocmit de hospodar trebuie să fie contrasemnat de către miniștrii de resort.

Miniștrii vor fi răspunzători de încălcarea legilor și în particular de orice risipire a veniturilor publice.

Ei vor fi justițiabili de Înalta curte de justiție și de casație.

Urmările pot fi provocate de către hospodar sau adunare.

www.dacoromanica.ro

Punerea sub acuzare a miniştrilor nu poate fi pronunţată decît cu o majoritate de două treimi din membrii prezenţi.

Art. 16. — Adunarea electivă va fi aleasă în fiecare principat pe o durată de 7 ani, conform dispoziţiilor electorale anexate la prezenta convenţie.

Art. 17. — Adunarea va fi convocată de hospodar şi va trebui să fie reunită în fiecare an în prima duminică a lunii decembrie. Durata fiecărei sesiuni ordinare va fi de 3 luni.

Hospodarul va putea, dacă este cazul, să prelungească sesiunea. El poate să convoace o sesiune extraordinară sau să dizolve adunarea. În acest din urmă caz, el este obligat să convoace o nouă adunare, care va trebui să se întrunească într-un răstimp de 3 luni.

Art. 18. — Mitropolitul şi episcopii fac parte de drept din adunare.

Preşedinţia adunării aparţine mitropolitului, vicepreşedinţii şi secretarii vor fi aleşi de către adunare.

Art. 19. — Preşedintele fixează condiţiile în care publicul va fi admis la şedinţe, în afara cazurilor excepţionale, care vor fi prevăzute în regulamentul interior.

Prin grija preşedintelui, după fiecare şedinţă se va încheia un proces-verbal sumar, care va fi publicat în „Gazeta oficială".

Art. 20. — Adunarea va discuta şi vota proiectele de lege care-i vor fi prezentate de hospodar. Ea va putea să le amendeze sub rezerva stipulată în art. 36 în ceea ce priveşte legile prezentînd un interes comun.

Art. 21. — Dacă miniştrii nu sînt membri ai adunării, ei vor avea totuşi acces şi vor putea să ia parte la discutarea legilor fără a participa însă la vot.

Art. 22. — Bugetul veniturilor şi chetluielilor, pregătit anual pentru fiecare principat prin grija hospodarului respectiv şi supus adunării, care îl poate amenda, nu va fi definitiv decît după ce va fi votat de ea.

Dacă bugetul nu va fi votat în timpul oportun, puterea executivă va satisface nevoile serviciilor publice în conformitate cu bugetul din anul precedent.

www.dacoromanica.ro

Art. 23. — Diferitele fonduri provenind pînă acum din case speciale şi de care guvernul dispune sub diferite titluri vor trebui incluse în bugetul general al veniturilor.

Art. 24. — Reglementarea definitivă a conturilor va trebui să fie prezentată adunării cel mai tîrziu în termen de 2 ani începînd de la încheierea fiecărui exerciţiu.

Art. 25. — Nici un impozit nu va putea fi stabilit sau perceput fără consimţămîntul adunării.

Art. 26. — Cu toate legile prezentînd un interes comun sau special şi regulamentele de administraţie publică, legile financiare vor fi inserate în „Gazeta oficială".

Art. 27. — Comisia centrală îşi va avea sediul la Focşani.

Ea va fi compusă din 16 membri, 8 moldoveni şi 8 valahi ; 4 vor fi aleşi de către fiecare hospodar dintre membrii adunării ori dintre persoanele care au îndeplinit funcţii înalte în stat şi 4 de către fiecare adunare din sînul ei.

Art. 28. — Membrii comisiei centrale îşi păstrează dreptul de a lua parte la alegerea hospodarilor din adunarea din care fac parte.

Art. 29. — Comisia centrală este permanentă ; ea va putea, cu toate acestea, cînd lucrările sale îi vor permite, să şi le amîne pentru un timp, care nu va trebui să depăşească în nici un caz 4 luni.

Durata funcţiilor membrilor săi, pentru fiecare principat, fie că au fost numiţi de hospodar, fie că au fost aleşi de adunări, va fi limitată la durata legislaturii.

Cu toate acestea, funcţia membrilor ale căror mandate expiră nu va înceta decît la instalarea noilor membri. În cazul cînd mandatul celor două adunări va expira simultan, comisia centrală va fi reînnoită în totalitatea ei pentru amîndouă principatele la deschiderea noilor adunări.

În cazul dizolvării uneia din adunări, reînnoirea nu va avea loc decît pentru acei membri ai comisiei centrale aparţinînd principatului a cărui adunare va fi realeasă.

www.dacoromanica.ro

Membrii ale căror mandate expiră vor putea fi reales.

Art. 30. — Funcțiile membrilor comisiei centrale vor fi retribuite.

Art. 31. — Comisia centrală își va numi președintele. În cazul cînd voturile se vor împărți deopotrivă între doi candidați, se va hotărî prin tragere la sorți.

Funcțiile de președinte vor înceta o dată cu mandatul său de membru al comisiei centrale ; ele vor putea fi reînnoite.

În caz de împărțire egală a voturilor în dezbateri, votul președintelui va fi preponderent.

Comisia centrală va avea grijă să-și alcătuiască regulamentul interior. Cheltuielile ei, de orice natură, vor fi puse, pe jumătate, în sarcina ambelor principate.

Art. 32. — Dispozițiile constitutive ale noii organizări a Principatelor sînt puse sub paza comisiei centrale.

Ea va putea semnala hospodarilor abuzurile care, după părerea ei, ar trebui urgent reformate și sugera îmbunătățirile care ar trebui introduse în osebitele ramuri ale administrației.

Art. 33. — Hospodarii vor putea trimite comisiei centrale toate propunerile ce li se vor părea util a fi prefăcute în proiecte de legi comune ambelor principate.

Comisia centrală va pregăti legile prezentînd un interes general comune ambelor principate și va supune aceste legi, prin mijlocirea hospodarilor, spre dezbatere adunărilor.

Art. 34. — Sînt considerate legi prezentînd un interes general toate acelea care au ca obiect unitatea legislației, înființarea, menținerea sau îmbunătățirea unirii vămilor, a poștelor, a telegrafului, fixarea valorii monetare și deosebitele materii de folos public comune ambelor principate.

Art. 35. — Odată constituită, comisia centrală va trebui să se ocupe în special de codificarea legilor existente, punîndu-le în armonie cu actul constitutiv al noii organizări.

www.dacoromanica.ro

Ea va revizui regulamentele organice, precum şi codurile civil, criminal, de comerţ şi de procedură, astfel încît, în afară de legile prezentînd un interes pur local, să nu mai fie în viitor decît unul şi acelaşi corp de legislaţie, care va fi executoriu în ambele principate, după ce va fi votat de către respectivele adunări, sancţionat şi promulgat de fiecare hospodar.

Art. 36. — Dacă adunările introduc amendamente în proiectele de legi prezentînd un interes comun, proiectul amendat va fi trimis comisiei centrale care va aprecia şi va hotărî un proiect definitiv, pe care adunările nu vor mai putea decît să-l adopte sau să-l respingă în întregime.

Comisia centrală va trebui să adopte amendamentele care vor fi votate deodată de ambele adunări.

Art. 37. — Legile prezentînd un interes special pentru fiecare principat nu vor fi sancţionate de hospodar decît după ce vor fi comunicate de el comisiei centrale, care va trebui să aprecieze dacă ele sînt compatibile cu dispoziţiile constitutive ale noii organizări.

Art. 38. — Se va înfiinţa o înaltă curte de justiţie şi de casaţie comună ambelor principate.

Ea îşi poate avea sediul la Focşani. Constituirea ei se va reglementa printr-o lege.

Membrii săi vor fi inamovibili.

Art. 39. — Deciziile date de curţi şi hotărîrile pronunţate de tribunale într-unul sau într-altul din principate vor fi aduse exclusiv în faţa acestei curţi de casaţie.

Art. 40. — Ea va exercita un drept de cenzură şi de disciplină asupra curţilor de apel şi tribunalelor.

Ea va avea dreptul de jurisdicţie exclusivă asupra propriilor ei membri în materie penală.

Art. 41. — Ca înaltă curte de justiţie, ea va avea în atribuţie urmările iniţiate de hospodar sau de adunare împotriva miniştrilor şi va judeca fără drept de apel.

Art. 42. — Miliţiile regulate, existînd acum în ambele principate, vor primi o organizare identică, spre a putea, la nevoie, să se unească şi să formeze o singură armată.

Pentru aceasta se va face o lege comună.

www.dacoromanica.ro

Afară de aceasta, se va face anual inspectarea miliţiilor ambelor principate de către inspectorii generali, numiţi în fiecare an, alternativ, de fiecare hospodar. Aceşti inspectori vor avea obligaţia să supravegheze deplina executare a dispoziţiilor menite să păstreze miliţiilor toate caracterele a două corpuri ale aceleiaşi armate.

Cifra miliţiilor regulate, fixată de regulamentele organice, nu va putea fi mărită cu mai mult de o treime, fără o prealabilă înţelegere cu curtea suzerană.

Art. 43. — Miliţiile trebuie să se reunească ori de cîte ori siguranţa internă sau cea a hotarelor va fi ameninţată. Reunirea lor va putea fi provocată de unul sau celălalt hospodar, dar nu va putea avea loc decît în urma unei înţelegeri comune între ei, făcîndu-se cunoscută şi curţii suzerane.

La propunerea inspectorilor, hospodarii vor putea de asemenea să reunească, în întregime sau în parte, miliţiile în tabără de manevre sau spre a le trece în revistă.

Art. 44. — Comandantul-şef va fi desemnat alternativ de fiecare hospodar cînd va fi cazul să se reunească miliţiile. El va trebui să fie din naştere moldovean sau valah. Va putea fi revocat de hospodarul care l-a numit. În acest caz, noul comandant-şef va fi numit de celălalt hospodar.

Art. 45. — Cele două miliţii îşi vor păstra steagurile lor actuale ; dar, vor purta, pe viitor, o banderolă de culoare albastră conform modelului alăturat la prezenta convenţie.

Art. 46. — Moldovenii şi valahii vor fi cu toţii egali în faţa impozitului şi vor fi în aceeaşi măsură admişi în slujbele publice într-unul sau într-altul din principate.

Libertatea lor individuală le va fi garantată. Nimeni nu va puteta fi reţinut, arestat sau urmărit decît conform legii.

Nimeni nu va putea fi expropriat decît legal, din motive de interes public şi contra unei despăgubiri.

Moldovenii şi valahii de orice rit creştin se vor bucura deopotrivă de drepturile politice.

www.dacoromanica.ro

Exercitarea acestor drepturi se va putea întinde şi la celelalte culte prin dispoziţii legislative.

Toate privilegiile, scutirile sau monopolurile de care se mai bucură unele clase se vor desfiinţa şi se va proceda fără întîrziere la revizuirea legii care reglementează raporturile proprietarilor de pămînt cu cultivatorii, în vederea îmbunătăţirii stării ţăranilor.

Instituţiile municipale, atît cele urbane cît şi cele rurale, vor dobîndi toată dezvoltarea pe care o comportă stipulaţiile prezentei convenţii.

Art. 47. — Pînă a se proceda la revizuirea prevăzută de art. 37, legislaţia acum în vigoare în Principate este menţinută în dispoziţiile care nu sînt contrarii stipulaţiilor prezentei convenţii.

Art. 48. — În scopul de a satisface art. 25 din tratatul de la 30 martie 1856, un hatişerif, conform textual cu stipulaţiile prezentei convenţii, va promulga dispoziţiile ce preced într-un termen de cincisprezece zile cel mai tîrziu, începînd de la schimbarea instrumentelor de ratificare.

Art. 49. — În momentul publicării numitului hatişerif, administraţia va fi încredinţată de către actualii caimacami, în fiecare principat, unei comisii interimare (caimacamat) constituie conform dispoziţiilor Regulamentului organic.

Prin urmare, aceste comisii vor fi compuse din preşedintele divanului domnesc, din marele logofăt şi din ministrul de interne, care erau în funcţiune sub cei din urmă hospodari, înaintea instalării în 1856 a administraţiilor provizorii.

Numitele comisii se vor ocupa de alcătuirea listelor electorale care vor trebui întocmite şi afişate în termen de cinci săptămîni. Alegerile vor avea loc la trei săptămîni de la publicarea listelor.

În a zecea zi care va urma, deputaţii vor trebui să se întrunească în fiecare principat, cu scopul de a proceda, în termenele stabilite mai sus, la alegerea hospodarilor.

Art. 50. — Prezenta convenţie va fi ratificată şi instrumentele de ratificare vor fi schimbate la Paris

www.dacoromanica.ro

în termen de cinci săptămîni sau, dacă se va putea, mai curînd.

Pentru care plenipotenţiarii respectivi au semnat-o şi şi-au pus sigiliul armelor lor.

Întocmit la Paris la 19 august s.n. 1858.

A. Walewski, Hübner, Cowley, Hatzfeldt, Kisselef, Villamarina, Faud.

GHENADIE PETRESCU, DIMITRIE A. STURDZA ŞI DIMITRIE C. STURDZA, *OP. CIT.*, VOL. VII, BUCUREŞTI, 1892, P. 306–314, ORIG. FRANCEZ.

Anexa

Situaţiile electorale anexate la convenţia încheiată la Paris la 19 august 1858

Art. 1. — Adunarea electivă se compune în fiecare principat din membrii aleşi de către judeţe şi oraşe. Mitropolitul şi episcopii fac parte de drept din adunare.

Art. 2. — Alegătorii votează sau prin vot indirect, sau prin vot direct.

Art. 3. — Este alegător cu vot indirect în judeţe oricine dispune de un venit funciar de 100 de galbeni cel puţin.

Art. 4. — Este alegător direct : în judeţe oricine face dovada unui venit funciar de 1 000 de galbeni cel puţin, în oraşe oricine face dovada unui capital funciar, industrial sau comercial de 6 000 de galbeni cel puţin, proprietate personală sau bun dotal.

Art. 5. — Nimeni nu va putea fi alegător dacă nu are vîrsta de 25 de ani împliniţi şi nu este născut sau naturalizat moldovean sau valah.

Art. 6. — Nu pot fi alegători :

1. Cei ce depind de o jurisdicţie străină.
2. Interzişii.
3. Faliţii nereabilitaţi.

www.dacoromanica.ro

4. Cei ce au suferit condamnări la pedepse privative de libertate și infamante, sau numai infamante.

Art. 7. — Listele electorale vor fi întocmite anual în fiecare județ prin grija administrației.

Ele vor fi publicate și afișate în prima duminică a lunii ianuarie, oriunde va fi nevoie.

Reclamațiile vor fi aduse înaintea administrației în trei săptămîni de la publicarea listelor.

Reclamanții pot face recurs la tribunalul din județ, care va hotărî de urgență în ultima instanță.

Art. 8. — Orice alegător va putea cere înscrierea sau ștergerea oricărui individ omis sau nereglementar înscris pe lista din care face parte el însuși.

Art. 9. — Este eligibil, fără deosebire, în toate colegiile orice cetățean născut sau naturalizat moldovean sau valah care va avea vîrsta de 30 de ani împliniți și va dovedi că posedă un venit de 400 de galbeni cel puțin.

Art. 10. — Alegătorii cu vot indirect din județe numesc în fiecare din plasele respective (sub administrație) trei alegători, care, întruniți în capitala județului, vor alege un deputat de județ.

Art. 11. — Alegătorii direcți din județe vor alege doi deputați de județ.

Art. 12. — În orașe, alegătorii direcți vor alege: La București și Iași cîte trei deputați; la Craiova, Ploiești, Brăila, Galați și Ismail cîte doi deputați; în celălalte orașe capitale de județ cîte un deputat.

Art. 13. — Alegătorii din fiecare categorie se vor aduna separat în colegii speciale pentru a proceda la operațiile respective.

Art. 14. — Colegiile electorale vor fi convocate de puterea executivă cu cel puțin trei săptămîni înaintea zilei fixate pentru alegere.

Art. 15. — Scrutinul pentru alegerea deputaților este secret.

Art. 16. — Alegerea are loc cu majoritatea voturilor exprimate. Dacă nici unul din candidați nu a obținut majoritatea, se va recurge la un al doilea tur de scrutin și va fi ales candidatul care va obține cel mai mare număr de voturi.

www.dacoromanica.ro

Art. 17. — Operaţiile electorale sînt verificate de adunare, care este singura în măsură a le valida.

Art. 18. — Deputatul ales în mai multe circumscripţii electorale trebuie să facă cunoscută opţiunea sa preşedintelui adunării în 10 zile de la declararea validităţii acestei alegeri.

Dacă nu a optat în acest termen, se va dispune prin tragere la sorţi.

Art. 19. — În caz de vacanţă în urma opţiunii, decesului, demisiei sau altele, colegiul electoral care trebuie să dispună asupra vacanţei va fi întrunit în termen de 3 luni.

Art. 20. — Nici un membru al adunării nu poate, în timpul sesiunii, să fie arestat, urmărit în materie de represiune decît cu autorizarea adunării, afară de cazul de flagrant delict.

Art. 21. — Orice persoană care a fost înscrisă pe listele electorale prin declaraţii frauduloase, sau ascunzînd vreuna din incapacităţile prevăzute, sau care va fi cerut şi obţinut înscrierea sa pe mai multe liste, sau care va fi luat parte la vot fără să fi fost înscrisă sau fiind decăzută din drepturile electorale va fi pedepsită cu cel puţin 100 de galbeni şi cel mult 1 000 amendă sau cu închisoare de la cel puţin 8 zile la cel mult 3 luni.

Art. 22. — În lipsa iniţiativei Ministerului Public, zece alegători întruniţi vor avea dreptul de a intenta un proces penal : 1° oricărui individ care, în timpul operaţiilor electorale, va fi sustras, adăugat sau alterat ; 2° tuturor acelor care vor fi tulburat operaţiile electorale şi vor fi atentat la libertatea votului prin manevre frauduloase, violenţe sau ameninţări.

Art. 23. — Stipulaţiile electorale care alcătuiesc cele douăzeci şi două de articole mai sus trebuind să fie anexate la convenţia din ziua de 19 august conform art. 16 al numitei convenţii, plenipotenţiarii respectivi

www.dacoromanica.ro

au semnat şi sigilat cu sigiliul lor prezentul act care le conţine.

Paris, 19 august 1858.

Semnat : A. Walewski, Hübner, Cowley, Hatzfeldt, Kisselef, Villamarina, Faud.

GHENADIE PETRESCU, D. A. STURDZA, D. C STURDZA. *OP. CIT.*, P. 314 —*316, ORIG. FRANCEZ.*

62

1862, iunie 4/16, Timişoara

Convenţie telegrafică internaţională încheiată între Austria, Turcia, Serbia şi România care reglementează operaţiile de transmitere şi taxare a depeşelor între cele patru state.

Reţelele liniilor telegrafice ale ţărilor reprezentate de plenipotenţiarii sus-zişi constituind teritorii telegrafice cu totul independente şi guvernele, dorind a reglementa serviciul internaţional între ţările lor şi celelalte ţări ale Europei, au convenit despre ceea ce urmează :

Art. 1. — Guvernele sus-zise îşi rezervă facultatea de a încheia convenţii telegrafice între ele şi cu alte state ; cu toate astea, ele se îndatorează de a adopta în aceste convenţii, ca bază pentru manipularea depeşelor, modul lor de taxare şi de transmitere, regulile conţinute în convenţia de la Bruxelles din 30 iunie 1858 sau modificaţiile ce se vor introduce în viitor de către semnatarii zisei convenţii.

www.dacoromanica.ro

Art. 2. — Scăderile pentru depeşele schimbate între Austria şi Turcia sau trecînd prin această ţară şi parcurgînd teritoriul român sau sîrb se vor face în felul următor :

Pentru depeşele destinate Turciei sau mai departe de această ţară, administraţia austriacă va beneficia (plăti n.a.) aceleia a Principatelor prin care depeşa va trece taxa percepută pentru tranzit.

Taxa percepută pentru parcursul teritoriului turc sau mai departe de Turcia se va bonifica de administraţia austriacă celei otomane.

Pentru depeşele pornite din Turcia sau mai departe de acest stat şi care vor trece prin Principate în Austria, administraţia turcă va bonifica aceleia a Principatelor prin care depeşa va trece, taxa percepută pentru tranzit, şi administraţiei austriece taxa pentru parcursul teritoriului austriac mai departe de Austria.

Art. 3. — Taxele pentru depeşele care vor parcurge mai mult de două din cele patru teritorii sus-zise se vor percepe în franci sau în valoare austriacă, fiorinul valorînd 2 fr. 50 centime.

Art. 4. — Prezenta convenţie nu va aduce nici un prejudiciu convenţiilor speciale ce părţile contractante vor socoti de cuviinţă a încheia între ele.

Art. 5. — Prezenta convenţie va intra în vigoare îndată ce va fi ratificată ; ratificările se vor comunica guvernului austriac, care se obligă a face cunoscut aceasta părţilor contractante pentru punerea în activitate.

Ea va rămîne în vigoare doi ani socotind din ziua punerii sale în execuţie. Părţile contractante vor putea însă, într-un comun acord, să o prelungească peste acest termen şi ea va fi considerată ca fiind în vigoare pentru un timp nedeterminat şi pînă la expirarea a şase luni din ziua cînd denunţarea se va face de o parte sau de cealaltă.

Făcut la Timişoara la 16 iunie una mie opt sute şaizeci şi doi.

(L.S.) Delegatul I. şi R. austriac,
Semnat : Bruner m.p.

www.dacoromanica.ro

(L.S.) Delegatul I. otoman,
Semnat : Dimitraki, m.p.
(L.S.) Delegatul român,
Semnat : Librecht, m.p.
(L.S.) Delegatul sîrb,
Semnat : Vladimir Yarksic , m.p.

M. MITILINEU, *OP. CIT.*, P. 110–111.

63

1864, iunie 16/28, Constantinopol

Protocol al conferinţei ambasadorilor de la Constantinopol pentru a sancţiona schimbările aduse convenţiei din 7/19 august 1858. Se acordă Principatelor Unite largi prerogative în ceea ce priveşte autonomia internă a ţării. Astfel Principatele Unite îşi pot modifica sau schimba legile care privesc administraţia internă a ţării. Puterile publice sînt încredinţate domnitorului, senatului şi adunării elective. Prin actul adiţional se stabileşte cine exerciă puterea legislativă, ca şi componenţa şi competenţa senatului şi a adunării elective. În anexa la actul adiţional sînt cuprinse o serie de norme necesare elaborării noii legi electorale.

Alteţa sa Aali-paşa, ministrul afacerilor străine, expune reprezentanţilor puterilor subscriitoare tratatului de Paris că Înalta Poartă s-a înţeles cu principele Cuza asupra unor modificaţiuni ce se cuvine a se introduce în convenţiunea din 7/19 august 1858.

În urmarea acestora, alteţa sa dă cetire conferinţei de un act adiţional la zisa convenţiune şi de o anexă

www.dacoromanica.ro

la act, act cuprinzînd toate dispoziţiunile sau principiile electorale asupra cărora guvernul maiestăţii sale sultanului s-a învoit cu înălţimea sa principele Cuza.

Reprezentanţii au aflat cu satisfacţiune despre încheierea acestei bune înţelegeri şi s-au declarat îndestul de autorizaţi de către respectivele lor guverne spre a adera la acest aranjament, cu excepţiunea reprezentantului maiestăţii sale împăratului Rusiei, care a zis că nu este înzestrat cu instrucţiuni îndestulătoare şi că se află în cazul de a refera curţii sale.

Actul adiţional sus-menţionat şi anexa sa rămîn alăturate la protocolul prezent.

(Subscrişi)

Aali
Henri L. Bulwer
Marchizul de Moustier
Prokesch-Osten
Brassier Saint Simon
Novikow
Greppi

„MONITORUL OFICIAL" NR. 150 DIN 8/20 IULIE 1864. ÎN CONTINUARE SE VA CITA PRESCURTAT: „MON. OF".

Act adiţional la convenţiunea din 7/19 august 1858

Convenţiunea încheiată la Paris în 7/19 august 1858 între curtea suzerană şi între puterile garante este şi rămîne legea fundamentală a Principatelor Unite.

Deşi Principatele Unite pot în viitor a modifica sau schimba legile care privesc administraţiunea lor dinlăuntru, cu concursul legal al tuturor puterilor stabilite şi fără nici o intervenţiune, se înţelege însă bine că această facultate nu se poate întinde la legăturile care unesc Principatele cu Imperiul otoman, nici la tratatele între Înalta Poartă şi celelalte puteri, care sînt şi rămîn obligatorii pentru aceste principate.

www.dacoromanica.ro

Însă evenimentele care s-au succedat de la concesiunea convenţiunei din Paris, făcînd neapărat modificaţiunea a unora din dispoziţiunile acestei convenţiuni, Înalta Poartă s-a învoit de curînd cu înălţimea sa domnul Principatelor Unite şi s-a înţeles asemenea şi cu excelenţele lor d. d-nii reprezentanţi ai puterilor subscriitoare tratatului de Paris asupra prezentului act adiţional la zisa convenţiune, statornicit şi învoit precum urmează :

Art. I. — Puterile publice sînt încredinţate domnului, unui senat şi unei adunări elective.

Art. II. — Puterea legiuitoare se exercită colectiv de domn, de senat şi de adunarea electivă.

Art. III. — Domnul are iniţiativa legilor ; el le pregăteşte cu concursul consiliului de stat şi le supune adunării elective şi senatului spre a fi discutate, şi nici o lege nu poate fi supusă sancţiunei înainte de a fi discutată şi votată de adunarea electivă şi de senat.

Domnul acordă sau refuză sancţiunea sa. Orice lege cere învoirea a tustrelelor puteri.

În cazul cînd guvernul ar fi nevoit a lua măsuri de urgenţă care cer concursul adunărei elective şi a senatului, în timpul cînd aceste adunări nu sînt deschise, ministerul va fi dator a le supune, la cea dintîi convocaţiune, motivele şi rezultatul acestor măsuri.

Art. IV. — Deputaţii la adunarea electivă se aleg conform principiilor puse în piesa aci anexată şi care au a servi de baze pentru noua lege electorală.

Preşedintele adunării se numeşte în fiecare an de domn din sînul ei ; iar vicepreşedinţii, secretarii şi chestorii se aleg de adunare.

Art. V. — Adunarea electivă discută şi votează proiectele de legi. Proiectele prezentate de domn se vor susţine în adunare de miniştri sau de membrii consiliului de stat, ce se vor delega de domn spre acest sfîrşit ; ei vor fi ascultaţi oricînd vor cere cuvîntul.

Art. VI. — Bugetul cheltuielilor şi al recetelor, pregătit în tot anul prin îngrijirea puterii executive şi supus adunării elective, care-l va putea amenda, nu va fi definitiv decît după ce va fi votat de dînsa şi votul aprobat de senat. Dacă bugetul nu s-ar vota în timpul

www.dacoromanica.ro

oportun, puterea executivă va îndestula serviciile publice conform ultimului buget votat.

Art. VII. — Senatul se compune : de mitropoliții țării, de episcopii eparhielor, de întîiul președinte al Curții de casațiune, de cel mai vechi dintre generalii armatei în activitate, și osebit încă de 64 membri care se vor numi de domn : jumătate dintre persoane care au exercitat cele mai înalte funcțiuni în țară sau care pot justifica un venit anual de opt sute galbeni.

Cît pentru ceilalți 32 membri, ei vor fi aleși dintre membrii consiliilor generale ale județelor și numiți de domn pe o listă de prezentațiune de trei candidați pentru fiecare district.

Membrii senatului se bucură de aceeași neviolabilitate garantată deputaților.

Art. VIII. — Acei 64 de membri ai senatului, aleși conform dispozițiunilor articolului precedent, se reînnoiesc din trei în trei ani cîte o jumătate.

Membrii ieșiți se vor putea numi din nou ; funcțiunile lor nu vor înceta decît cu instalarea membrilor celor noi.

Art. IX. — Durata sesiunilor senatului, prelungirea lor și convocarea acestui corp sînt supuse regulilor prescrise prin art. 17 din convențiunea de la 1858 pentru adunarea electivă.

Art. X. — Membrii senatului vor primi o îndemnizare în tot timpul sesiunei.

Art. XI. — Mitropolitul primat este de drept președintele Senatului ; unul din vicepreședinți se numește de domn din sînul acestui corp. Celălalt vicepreședinte și ceilalți membri ai biroului se aleg de adunare.

În caz de împărțire egală a voturilor, votul președintelui este precumpănitor.

Ședințele senatului sînt publice, afară cînd contrariul s-ar cere de o a treia parte a membrilor prezenți.

Miniștrii, chiar nefiind membri ai senatului, au dreptul de a asista și a lua parte la toate deliberațiunile ; ei vor fi ascultați oricînd vor cere cuvîntul.

Art. XII. — Dispozițiunile constitutive ale noii organizațiuni a României sînt puse sub ocrotirea senatului.

www.dacoromanica.ro

La finitul fiecărei sesiuni, senatul și adunarea electivă vor numi fiecare un comitet ai cărui membri vor fi aleși din sînul lor. Ambele comitete se vor întruni în comisiune mixtă, spre a face un raport la domn asupra lucrărilor ultimei sesiuni și a-i supune chestiunile de îmbunătățire ce ar crede trebuitoare în deosebitele ramuri ale administrațiunei. Aceste propuneri vor putea fi recomandate de domn consiliului de stat spre a fi prefăcute în proiecte de legi.

Art. XIII. — Orice proiect votat de adunarea electivă, afară de bugetul veniturilor și cheltuielilor, se supune senatului spre a fi discutat și votat de el.

Art. XIV. — Senatul sau adoptă proiectul așa cum s-a votat de adunare, sau îl amendează, sau îl respinge cu totul.

Dacă proiectul de lege este adoptat fără modificațiune de senat, el este supus sancțiunei domnului.

Dacă proiectul este amendat de senat, el se întoarce adunării elective.

Dacă adunarea încuviințează amendamentele senatului, proiectul amendat se supune sancțiunei domnului.

Dacă, din contra, adunarea electivă respinge acele amendamente, proiectul se trimite consiliului de stat spre a se studia din nou. Guvernul poate apoi prezenta camerei, în sesiunea curentă sau viitoare, proiectul revăzut de consiliul de stat.

Dacă senatul respinge cu totul proiectul votat de adunare, acest proiect se trimite consiliului de stat spre a se studia din nou. Un asemenea proiect nu se poate prezenta adunării elective decît în altă sesiune.

Art. XV. — Senatul are dreptul de a primi petițiuni. Aceste petițiuni vor fi examinate de o comisiune ad-hoc. Asupra raportului acesteia senatul va putea, de va fi trebuință, a le trimite guvernului.

Art. XVI. — Reglementele interioare ale adunării elective și ale corpului ponderatoriu se pregătesc prin îngrijirea guvernului.

Art. XVII. — Toți funcționarii publici, fără excepțiune, la intrarea lor în funcțiune, sînt datori a jura

www.dacoromanica.ro

supunere constituţiunei şi legilor ţării şi credinţă domnitorului.

Art. XVIII. — Acest act şi legea electorală pregătită conform principiilor anexei sus-numite vor avea putere de lege din ziua sancţiunei lor din partea curţii suzerane.

Noua adunare electivă şi senatul vor fi constituite şi întrunite în termenul prevăzut de art. 17 al convenţiunei din 1858.

Art. XIX. — Domnul va forma un consiliu de stat compus din persoanele cele mai competente prin merit şi experienţa lor. Acest consiliu nu va avea nici o putere prin el însuşi ; dar el va avea de misiune de a studia şi de a pregăti proiectele de lege ce domnul îi va recomanda. Membrii consiliului de stat vor fi admişi ca delegaţi ai domnului în sînul ambelor adunări spre a lămuri şi a apăra proiectele de lege prezentate de el.

Art. XX. — Toate dispoziţiunile convenţiunei din Paris care nu sînt modificate prin prezentul act sînt confirmate din nou şi vor rămîne în plină şi întreagă putere.

Anexă

Principii menite a servi de baze la redacţiunea noii legi electorale.

1. — Alegătorii comunelor şi ai municipalităţilor vor alege pe alegătorii direcţi ; pentru un număr de alegători primari va fi un alegător direct. Acest număr se va hotărî provizoriu de puterea executivă.

2. — În oraşele unde nu vor fi una sută de aceşti alegători se vor adăugi alegători din comunele vecine, care se vor afla aşa distraşi din numărul celorlalţi alegători din district.

www.dacoromanica.ro

3. — Fiecare alegător direct va trebui a justifica un venit de una sută galbeni ; el va putea face justificaţiunea acestui venit fie prin producerea dovezii de plata impozitelor sale, fie prin orice alt chip îndestulător. Simbriile private şi salariile afectate la funcţiunile publice nu vor fi cuprinse în evaluarea venitului.

Pot fi alegători fără a justifica un venit de una sută galbeni persoanele categoriilor următoare :

Preoţii parohiilor, profesorii academiilor şi ai colegiilor, doctorii şi licenţiaţii deosebitelor facultăţi, avocaţii, inginerii, arhitecţii, institutorii primari ai şcolilor publice şi funcţionarii civili şi militari retraşi din serviciu, care vor justifica o pensiune de retragere anuală de cel puţin trei mii lei.

4. — Deputaţii vor fi numiţi de oraşe şi judeţe într-o proporţiune răspunzătoare la importanţa acestor oraşe şi districte. Această proporţiune se va hotărî în viitoarea sesiune.

Provizoriu, fiecare judeţ va alege doi deputaţi, oraşul Bucureşti va alege şase, oraşul Iaşi patru, oraşele de-al doilea ordin doi, şi celelalte oraşe din judeţe cîte unul.

5. — Spre a fi deputat, trebuie a fi alegător şi a avea, afară de aceasta, un oarecare cens de eligibilitate, care va fi deocamdată de două sute galbeni, care se vor putea justifica prin înfăţişarea dovezilor de contribuţiune. Acest cens va fi hotărît definitiv în viitoarea sesiune.

Pentru acum vor putea fi aleşi deputaţi fără a justifica nici un cens acei care au exercitat funcţiuni înalte în serviciul statului, ofiţerii superiori ai armatei şi profesoratul.

Alegătorii vor trebui a avea douăzeci şi cinci de ani şi eligibilii treizeci.

Domnul va decreta o lege pe aceste baze.

„MON. OF." NR. 150 DIN 8 20 IULIE 1864.

www.dacoromanica.ro

64

1869, noiembrie 22/4 decembrie, Bucureşti

Convenţia consulară încheiată între România şi Rusia, prin care se reglementează atribuţiile consulilor generali, consulilor şi viceconsulilor imperiali în România, precum şi drepturile şi obligaţiile supuşilor unei părţi atunci cînd se găseau pe teritoriul celeilalte părţi. Consulii ruşi puteau să se adreseze organelor competente româneşti pentru rezolvarea oricăror reclamaţii ale naţionalilor lor. Ei se ocupau de asemenea de traducerea şi legalizarea actelor necesare supuşilor ruşi, cum şi de rezolvarea unor situaţii concrete precum: căsătorii, decese, moşteniri, probleme de comerţ, falimente sau diferite litigii [1].

Guvernele majestăţii sale împăratului tuturor Rusiilor şi alteţei sale prinţului României, mişcate de motive de convenienţă şi de interese mutuale, au hotărît să reglementeze poziţiunea legală a naţionalilor care, aparţinînd la unul din zisele două state, se află petrecînd sau domiciliaţi în celălalt printr-o convenţiune specială bazată pe principiile în genere admise de dreptul gintelor în ţările creştine.

Prin urmare, majestatea sa împăratul a delegat pe consulul său general şi agent diplomatic, baronul d'Offenberg, consilier de stat actual, cavaler al ordinelor imperiale st. Stanislas cl. I, st. Vladimir cl. III şi st. Anna cl. II, precum şi al ordinului sf. Ionn din Ierusalim etc., etc., iar alteţa sa prinţul României a delegat pe agentul său, d. L. Steege, care după ce şi-a comunicat deplinele lor puteri respective, aflate în bună şi cerută formă, au convenit despre ceea ce urmează:

[1] Convenţia de faţă a fost prima încheiată de România pe picior de egalitate cu un alt stat încă înainte de obţinerea independenţei sale. Importanţa politică a acestei convenţii a fost foarte mare, deoarece ea s-a încheiat peste capul Porţii otomane, puterea suzerană, constituind un precedent, care a contribuit încă înainte de obţinerea suveranităţii prin lupta armată a poporului român, la afirmarea independenţei ţării noastre în politica externă.

www.dacoromanica.ro

Art. 1. — Consulii generali, consulii şi viceconsulii imperiali vor urma de a se bucura în România de toate drepturile, privilegiile şi imunităţile atribuite obişnuit funcţiilor consulare şi caracterului diplomatic cu care titularii lor ar mai fi încă învestiţi.

Art. 2. — Consulii generali, consulii sau viceconsulii imperiali vor putea, în exerciţiul puterilor care le sînt atribuite, să se adreseze la autorităţile arondismentului lor şi la guvernul central pentru a reclama în contra oricărui alt abuz de care naţionalii lor ar avea să se plîngă, spre a le procura bună şi promptă justiţie.

Autorităţile locale vor lua act de reclamaţiunile consulilor dacă acestea sînt făcute în termenele prevăzute şi vor statua asupra considerentelor lor, conform legii.

Art. 3. — Consulii imperiali, precum şi cancelarii lor vor avea dreptul de a primi în cancelaria lor sau la domiciliul părţilor şi pe bordul bastimentelor naţiunii lor declaraţiunile şi alte acte ce ar putea avea de a face căpitanii, oamenii echipajului, pasagerii şi neguţătorii sau alţi cetăţeni ai ţării lor.

Art. 4. — Consulii imperiali vor putea traduce şi legaliza orice document emanat de la autorităţile sau funcţionarii naţiunei lor, şi aceste traducţiuni vor avea în România aceeaşi putere şi valoare ca cum ar fi fost făcute de către interpreţii juraţi ai ţării.

Art. 5. — Actele care cuprind datele necesare pentru a statua asupra capacităţii legale a supuşilor ruşi petrecînd în România vor emana de la autorităţile imperiului şi autenticitatea lor va fi constatată la trebuinţă, de către autorităţile consulare, tot aceleaşi acte privitoare la supuşii ruşi domiciliaţi în România vor emana de la autorităţile lor consulare.

Actele de care supuşii ruşi petrecînd în România ar avea trebuinţă pentru celebrarea unui maritagiu sau pentru botezul unui copil vor putea fi liberate de către consulii imperiali ; aceste documente vor avea aceeaşi valoare ca actele care în asemenea caz se liberează pămîntenilor de către autorităţile locale competente şi le vor înlocui.

www.dacoromanica.ro

Totuşi, consulii imperiali vor comunica fără întîrziere extractele legalizate din aceste acte autorităţilor locale, care le vor înscrie în registrele lor respective.

În privirea actelor de această natură, românii în Rusia se vor bucura de acelaşi tratament care este sau va fi acordat altor străini petrecînd în imperiu şi aparţinînd la naţiunile cele mai favorizate.

În privinţa înmormîntărilor şi actelor de deces, se va proceda după legile fiecărei ţări şi regulamentelor locale.

Art. 6. — Cererile de divorţ de consorţi ruşi nu vor putea fi examinate şi rezolvate decît prin autorităţile lor eclesiastice competente.

Art. 7. — Naţionalii ruşi care rezidă în România nu se vor bucura de privilegii, nici excepţiuni de sarcini, afară, bineînţeles, de impozitul personal, de prestaţiunile în natură şi de orice serviciu militar, la care nu vor putea fi supuşi.

Prin urmare, ei vor fi datori a răspunde întocmai ca pămîntenii :

a. Drepturile de vamă fixate prin legile şi tratatele în vigoare ;

b. Drepturile de accise şi de peagiu, stabilite în oraşe asupra articolelor de consumaţiune interioară, care drepturi pentru articolele importate din străinătate şi ⟨pentru⟩ care vor fi achitate deja dreptul de intrare, nu vor putea întrece drepturile de accise prelevate asupra articolelor indigene similare ;

c. Drepturile patentelor, după comerţul sau industria ce zişii naţionali ruşi vor exersa în ţară, fără ca comercianţii cu ridicata să poată pretinde o excepţiune ;

d. Impozitele şi sarcinile asupra proprietăţii atît mobiliară, cît şi imobiliară ;

e. Contribuţiunile şi sarcinile comunale care au de scop o utilitate generală, după ce vor fi petrecut un an în comun.

Totuşi, sarcinile la care ruşii vor fi supuşi nu vor putea avea caracterul unui serviciu personal sau a unor prestaţiuni în natură.

Art. 8. — După un an de reşedinţă şi asupra dovezii despre regulata achitare a impozitelor şi contribuţiunilor, comercianţii ruşi stabiliţi în România vor fi admişi,

www.dacoromanica.ro

după cererea lor, între alegători şi eligibili pentru camerele române de comerţ, întrucît funcţiunile de alegător şi de ales nu ar fi incompatibile cu datoriile de supuşi ruşi. Legile generale ale ţării vor reglementa pentru celelalte în ceea ce-i privesc obtenţiunea ca şi revocaţiunea calităţilor de alegător sau de eligibil.

Art. 9. — Ruşii în România şi românii în Rusia vor fi supuşi la toate legile şi la toate reglementele locale de poliţie şi de siguranţă generală.

Toate actele judiciare, precum şi toate actele administrative sau fiscale se vor preda direct interesaţilor ruşi domiciliaţi sau petrecînd în România, după modul şi formele prescrise de legea locală.

Art. 10. — Autoritatea consulară rusă va putea cere, în limitele competenţei sale, ajutorul autorităţii locale contra acelor dependenţi de dînsa care nu s-ar fi conformat acestor chemări. Se va da urmare acestor cereri care vor fi totdeauna motivate.

Art. 11. — Nu se va putea proceda la percheziţiuni, popriri şi arestări în contra supuşilor ruşi domiciliaţi sau petrecînd în România decît în virtutea unui mandat în regulă liberat de autoritatea locală competentă, care autoritate, avînd în privire interesele absenţilor, minorilor sau interzişilor care ar putea fi implicaţi, va înştiinţa în timp util pe autoritatea consulară cea mai apropiată de care atîrnă, pentru ca aceasta din urmă să poată desemna un delegat spre a lua dispoziţiile cerute de împrejurare.

Art. 12. — Consulii imperiali, precum şi delegaţii lor vor avea în toate cazurile dreptul să viziteze naţionalii lor şi să vorbească cu dînşii după ce vor fi prevestit pe procurorul sau judecătorul de instrucţiune respectivi, care vor putea asista la aceste întrevederi oricînd vor găsi de cuviinţă.

Art. 13. — Orice persoană care va invoca naţionalitatea rusă în România este datoare, după cererea autorităţilor locale, de a dovedi calitatea sa prin exhibiţiunea sau unei patente sau unui paşaport, pe cît acest act nu va fi invalidat prin alte dovezi legale. Patenta consulară numai atunci se va considera de bună cînd

www.dacoromanica.ro

va fi fost liberată în urma depunerii la consulat a unui document autentic.

În privința pașapoartelor lor, românii în Rusia vor fi tratați conform legilor și regulamentului imperiului atingătoare de străini și deopotrivă cu națiunile cele mai favorizate.

Art. 14. — Dacă s-ar întîmpla ca un supus rus să voiască a renunța la protecțiunea sa naturală pentru a obține protecțiunea română, el nu va putea fi înscris între pămînteni decît după ce va fi prezentat un permis de emigrațiune din partea autorității sale naturale.

Art. 15. — Dacă un rus în instanță înaintea autorității naturale ar renunța în cursul procesului său la naționalitatea sa, spre a obține indigenatul în România, procesul pendinte totuși se va săvîrși înaintea autorității sale naturale; judecata care va fi intervenit se va executa de autoritatea locală, după ce va fi învestită cu formula executorie, conform regulilor fixate mai jos.

Tot astfel se va urma cu procesele pendinte înaintea tribunalelor române și privitoare la pămîntenii care ar renunța înaintea terminării procesului la naționalitatea lor, pentru a obține indigenatul rus.

Art. 16. — Orice expulziune a unui supus rus din teritoriul român se va anunța totodată autorității sale consulare, care va fi asemenea informată despre punctul frontierei prin care expulziunea urmează a se face.

Art. 17. — Proprietarii imobilelor traversate de frontieră între ambele state contractante se vor bucura fără vreo restricțiune, nici piedică de avantajele și apărările care le sînt acordate prin dispozițiunile internaționale stipulate în favoarea lor.

Art. 18. — Orice crimă, delict sau contravenție comisă de către un supus rus pe teritoriul român, afară de cazurile prevăzute mai jos prin art. 19, se vor urmări și judeca de justiția locală și după legea țării; pedeapsa se va primi asemenea în țara pe teritoriul căreia infracțiunea se va fi comis.

Art. 19. — Consulii generali, consulii și viceconsulii imperiali vor exersa o deplină jurisdicție înăuntrul locuințelor lor și pe bordul bastimentelor ruse de rezbel sau de comerț și toate crimele, delicte sau contraven-

www.dacoromanica.ro

țiuni care ar putea fi comise de către naționalii lor acolo, vor cădea sub aplicațiunea legilor imperiului.

Art. 20. — Aceia care, pe teritoriul român, ar fi contrafăcut sau răspîndit cu cunoștința contrafacerii lor :

1. Biletele de credit sau bonurile de tezaur ruse ;
2. Titlurile fondurilor publice ;
3. Biletele băncii statului ;
4. Acțiunile, obligațiunile, actele ipotecare, biletele de bancă a căror emisiune a fost autorizată de guvern ;
5. Taloanele și cupoanele hîrtiilor sus-menționate sau
6. Alte efecte publice ale imperiului ;

Sau care ar fi alterat valoarea titlurilor sus arătate ;

Sau care, prin alterațiune, ar fi dat acelorași titluri nemaiavînd curs aparența unei valori reale, vor fi urmăriți de către autoritățile locale, aplicîndu-li-se pedepsele prevăzute de către legea penală română pentru aceia care au contrafăcut sau au alterat efectele tezaurului sau biletele de bancă ale României.

Asemenea, pedepsele prescrise de legea penală a imperiului se vor aplica de autoritățile ruse acelora care pe teritoriul imperial ar fi contrafăcut, alterat sau ar fi dat o valoare falsă biletelor de bancă române, hîrtiilor monetă sau orice alte efecte publice, actelor ipotecare a societăților, precum și a băncilor private, acțiilor, cupoanelor de dobînzi sau titlurilor de obligațiune emise sau garantate de guvernul României.

Art. 21. — Sentințele definitive date în materie civilă sau comercială de un tribunal rus în privința rușilor sau românilor petrecînd în Rusia vor fi executate în România, și sentințele de aceeași natură pronunțate de un tribunal român în privința românilor și rușilor petrecînd în România vor fi executate în Rusia, după ce atît unele, cît și celelalte vor fi învestite cu formula executorie de către tribunalul competent al teritoriului unde urmează a se aplica sentința străină. Aceste deciziuni vor fi executate conform dispozițiunilor generale care reglementează punerea în executare a sentințelor date de tribunalele țării.

Tribunalele înaintea cărora s-au făcut cereri relative la executarea sentințelor date de către tribunalele străine se vor conforma legislațiunei țării lor și regulilor pro-

www.dacoromanica.ro

cedurei somării. Ele nu vor intra în examinarea fondului litigiului şi se vor mărgini a examina dacă sentinţa care le este supusă nu conţine dispoziţiuni contrare ordinei publice sau neadmisibile după legile ţării.

Nu vor fi executorii sentinţele care statuează asupra chestiunilor de drept relative la bunuri imobile situate în ţară.

Art. 22. — Comisiunile rogatorii pe care tribunalele ruse s-ar găsi în cazul de a adresa tribunalelor române sau pe care tribunalele române ar adresa tribunalelor ruse se vor asimila, în ceea priveşte executarea lor, sentinţelor definitive, afară dacă ele ar fi în prejudiciul legislaţiunei teritoriale.

Aceste comisiuni pot avea de obiect de a face a se proceda prin judecătorul domiciliului sau reşedinţei părţii intimate la o predare de piese sau la vreun act de instrucţiune, anchetă, interogatoriu de martori, depunere de jurămînt sau altele de asemenea.

Un stat de cheltuieli, vizat de preşedintele tribunalului invitat, va fi anexat la actul constatînd executarea comisiunei rogatorie.

Art. 23. — Toate afacerile, litigiile, contestaţiunile şi succesiunile privitoare la imobile vor fi supuse legilor şi judecate de tribunalele ţării unde se află imobilul; acelaşi regim se va aplica la orice proprietate care, după legile ţării, este asimilată proprietăţii imobiliare.

Art. 24. — Orice contestaţiune civilă sau comercială între ruşi şi români în România va fi judecată de autorităţile locale competente.

Art. 25. — Se vor judeca de autorităţile consulare şi după legile ţării de origine contestaţiunile între supuşii ruşi şi rezidînd în România relative:

a. La bunuri mobile, valori, creanţe şi alte de asemenea;
b. La interese aflate afară din România şi
c. La drepturi la care participă o a treia persoană în Rusia sau care îl privesc.

De cîte ori însă va fi constatat într-un mod legal că un interes pămîntean se află direct angajat în aceste contestaţiuni, ele vor fi judecate după legile şi de către autorităţile României.

www.dacoromanica.ro

Orice sentință pronunțată de un consul, în limitele competenței sale, va fi considerată ca cum ar fi fost pronunțată în Rusia.

Art. 26. — Tribunalele române vor fi competente de a judeca contestațiunile ivite între rușii reședînd în România în caz cînd părțile în litigiu ar declara prealabil că voiesc a se supune justiției locale.

Totuși, îndată ce înaintea uneia din acele două autorități competente, consulul sau tribunalul local, se va fi făcut o asemenea contestațiune, părțile în litigiu nu vor mai putea face aceeași contestațiune înaintea celeilalte autorități.

Art. 27. — Falimentele comercianților ruși ce rezidă în România și a comercianților români reședînd în Rusia vor fi declarate și regulate de către autoritățile și conform legilor țării unde s-a deschis falimentul.

Însă în toate cazurile unde se ating interese de absenți, de minori și de necapabili, autoritatea consulară sau agenția de la care atîrnă vor avea dreptul de a asista prin un delegat la inventarul și la licitațiunea averii falitului.

Art. 28. — Naționalii uneia din ambele țări vor avea deplină libertate pe teritoriul celeilalte de a dobîndi, de a poseda și de a aliena orice fel de proprietate ce legile țării permit străinilor de a dobîndi și de a poseda. Ei vor putea să le dobîndească și să dispună de dînsele sau prin cumpărare, vînzare, donațiune, schimb, maritagiu, testament, succesiune ab intestat, sau cu orice alt mod sub aceleași condițiuni ce legile țării stabilesc pentru străini. Herezii și cei interesați vor putea moșteni și lua posesiunea unei asemenea proprietăți sau în persoană, sau prin agenți lucrînd în numele lor, în același mod și cu aceleași forme legale ca și pămîntenii.

În absență de herezi și de alți interesați, se va proceda în privința proprietății în același mod ca și în privința unei asemenea proprietăți aparținînd unui supus al țării și aflător în aceleași condițiuni.

În nici unul din cazurile precitate nu se va plăti, în cît privește valoarea proprietății, alte mai mari impozite, drepturi sau dări decît acelea plătite și de pămînteni. În toate cazurile va fi permis naționalilor am-

www.dacoromanica.ro

belor țări de a exporta liber bunurile lor sau productul vînzării, dacă ele s-au vîndut, fără a fi supuși, din cauza exportului, a plăti un drept oarecare ca străin, nici în genere alte mai mari drepturi decît acelea care și pămîntenii sînt supuși în asemenea împrejurări.

Art. 29. — În caz de moarte a unui supus rus în România, autoritatea locală competentă va trebui să avizeze imediat pe autoritatea consulară cea mai apropiată. Această autoritate va fi datoare de a prevesti de asemenea pe autoritatea locală dacă aceasta ar fi fost informată cea dintîi.

Consulii imperiali de la care a atîrnat defunctul vor avea dreptul de a proceda la următoarele operațiuni :

a. A pune sigiliile, de oficiu sau după rechisițiunea părților interesate, asupra efectelor mobiliare și hîrtiilor defunctului, prevestind de această operațiune pe autoritatea locală competentă, care, în toate cazurile unde vreun interes pămîntean se va afla angajat în succesiune, va putea asista și chiar va putea, de va găsi necesar, încrucișa sigiliile sale cu acele care vor fi fost puse de consulaturi. Odată efectuată această operațiune, îndoitele sigilii nu se vor putea ridica decît prin o împreună înțelegere ;

b. A face iarăși în prezența autorităților competente a țării, dacă aceasta s-ar crede datoare de a asista, inventarul tuturor bunurilor și efectelor posedate de defunct ;

c. A primi și de a lua în depozit actul de ultimă voință, de va exista un asemenea ;

d. A lua toate măsurile necesare pentru conservarea succesiunii ; a face a se proceda la vînzarea efectelor mobiliare ce formează succesiunea ; a organiza, de este trebuință, tutela sau curatela, conform legilor imperiului, și a îndeplini toate formalitățile necesare în interesul herezilor ;

e. A lua, în numele celor în drept, gestiunea succesiunii atît în privința bunurilor mobile și imobile, cît și în aceea a tuturor valorilor ce au aparținut defunctului și care s-ar putea găsi depuse în case publice sau aiurea ; în fine, a administra și lichida întregul succesiunii sau în persoană prin delegați numiți de dînșii ;

www.dacoromanica.ro

f. A reglementa și a libera succesiunea în primirea herezilor sau a mandatarilor lor, după ce :

1. Vor fi făcut a se anunța decesul defunctului într-unul din ziarele cele mai răspîndite ale arondismentului lor consular,

2. După ce vor fi achitat toate datoriile, legal constatate și recunoscute, ce defunctul ar fi putut contracta în țară și

3. După ce va fi expirat un an de la publicare fără să se fi prezentat vreo reclamație contra succesiunii.

Autoritatea locală n-ar avea a interveni decît atunci cînd unul sau mai mulți supuși ai țării ar avea drepturi legalmente constatate tot în aceeași succesiune sau dacă s-ar ivi o contestațiune, relativă la niște imobile situate în România. În aceste cazuri, litigiul va fi judecat de tribunalele locale, consulul lucrînd ca reprezentant al succesiunii, care, pentru partea necontestată, va rămîne sub regimul său.

Actele consulilor imperiali relative la reglementarea și la liberarea succesiunii se vor asimila decesiunilor pronunțate de către consuli în limitele competenței lor (art. 25) și se vor executa în România cu același titlu și în aceleași condițiuni ca și sentințele tribunalelor ruse (art. 21).

Reglementarea și liberarea unei succesiuni imobiliare ruse în România de către autoritatea consulară vor trebui să fie totdeauna conform legislațiunii teritoriale și nu se vor putea efectua decît atunci cînd imobilul va fi liber de orice contestațiune legală.

Dacă s-ar ivi niște contestațiuni de asemenea natură, ele vor fi rezolvate prealabil de către autoritățile locale.

Cînd un supus rus se va fi săvîrșit din viață în România într-un loc unde nu s-ar afla nici un agent consular al națiunii sale, autoritatea teritorială competentă va proceda, conform cu legile țării, la punerea sigiliilor și la orice altă măsură conservatorie, avînd însă a prevesti despre aceasta pe autoritatea consulară cea mai apropiată de locul unde s-a deschis succesiunea.

Dar de îndată ce se va fi prezentat agentul consular cel mai apropiat în persoană sau va fi trimis un delegat

www.dacoromanica.ro

la faţa locului, autoritatea locală care va fi intervenit se va conforma celor prescrise în acest articol.

Art. 30. — Succesiunile române în Rusia vor fi reglementate conform legilor instituite în imperiu pentru succesiunile străine şi pe piciorul naţiunilor celor mai favorizate.

Art. 31. — În tot ce se atinge de aşezarea bastimentelor, încărcarea şi descărcarea lor în porturile, radele, adăposturile, bazinele, fluviile, rîurile sau canalele şi, în genere, pentru toate formalităţile şi dispoziţiunile la care pot fi supuse navele de comerţ, echipajele şi sarcinile lor, bastimentele ruse, în apele României, vor fi supuse legilor şi reglementelor ţării, cu condiţiunea expresă că nu se va acorda bastimentelor române sau străine nici un privilegiu sau favoare care nu s-ar acorda de asemenea şi bastimentelor ruse.

Cu toate acestea, consulii imperiali vor fi exclusiv însărcinaţi cu ordinea interioară pe bordul vaselor de comerţ ale naţiunii lor şi vor judeca singuri toate diferendele care s-ar ivi între oameni, căpitanul şi ofiţerii echipajului; dar autorităţile locale vor putea interveni cînd neorînduielile ivite vor fi de natură a turbura liniştea publică pe uscat sau în port.

În toate celelalte cazuri, zisele autorităţi se vor mărgini de a da mînă de ajutor consulilor imperiali, cînd aceştia o vor cere, spre a aresta şi a conduce la închisoare acei din indivizii echipajului pe care ar judeca cu cale de a-i trimite acolo în urma acestor diferende.

Art. 32. — Consulii imperiali vor primi de la autorităţile locale tot ajutorul şi asistenţa pentru dovedirea, poprirea şi arestarea marinarilor şi altor indivizi făcînd parte din echipajul bastimentelor ruse de război sau de comerţ, fie sau nu inculpaţi de crime, delicte sau contravenţii comise pe bordul ziselor bastimente.

Spre acest sfîrşit, consulii se vor adresa în scris la autoritatea locală competentă şi vor justifica prin exhibiţiunea registrelor bastimentului rolurile de echipaj sau altor documente oficiale sau, dacă bastimentul ar fi plecat, prin copia ziselor piese regulat certificată de dînşii că oamenii ce reclamă au făcut în adevăr parte

www.dacoromanica.ro

din zisul echipaj ; asupra acestei cereri astfel justificată, predarea dezertorilor nu li se va putea refuza.

Zişii dezertori, după ce vor fi fost arestaţi, vor rămînea la dispoziţiunea consulilor imperiali şi vor putea fi popriţi în închisorile române, după cererea şi cu cheltuiala consulilor precitaţi, pînă în momentul reintegrării lor pe bordul bastimentelor la care aparţin sau pînă cînd se va prezenta ocaziunea de a-i întoarce la urma lor în Rusia pe un bastiment rus sau prin orice altă cale.

Dacă dezertorul ar fi comis vreo crimă sau delict pe uscat, extrădarea sa se va putea mîna de către autorităţile locale române pînă cînd tribunalul competent va fi legalmente statuat asupra acestui fapt şi pînă cînd judecata ce a intervenit va fi avut deplina sa execuţiune.

Este de asemenea înţeles că marinarilor sau celorlalţi indivizi făcînd parte din echipaj şi care ar fi supuşi ai României nu li se aplică stipulaţiunile articolului de faţă.

Art. 33. — De cîte ori nu vor exista stipulaţiuni contrarii între armatori, încărcători şi asigurători, avariile ce vasele ruse vor fi suferit cînd intră în porturile române, fie de bună voie sau forţate a sta pe loc, se vor reglementa de către consulii imperiali.

Art. 34. — Cînd un bastiment rus ar fi eşuat sau ar fi făcut o frîngere pe coastele sau într-un port al României, autorităţile locale vor trebui să aducă faptul la cunoştinţa consulului cel mai apropiat de locul întîmplării.

Toate operaţiunile relative la scăparea acestor vase frînte, părăsite sau înţepenite vor fi dirijate de consulii imperiali.

Intervenţiunea autorităţilor locale nu va avea loc decît pentru a asista autoritatea consulară, pentru a menţine ordinea, a garanta interesele scăpătorilor, dacă ar fi străini echipajului, şi pentru a asigura execuţiunea dispoziţiunilor ce urmează a se observa pentru intrarea şi ieşirea mărfurilor scăpate.

În absenţa şi pînă la sosirea consulului competent sau a delegatului său, autorităţile locale vor trebui a lua toate măsurile necesare pentru scăparea, protecţiunea indivizilor şi conservarea efectelor naufragiate.

www.dacoromanica.ro

Obiectele scăpate nu vor fi supuse la plata nici unui drept, afară numai dacă ele ar fi destinate pentru consumaţiune în ţară.

Art. 35. — De altă parte, în cazurile prevăzute mai sus, cu începere de la art. 31, bastimentele române se vor bucura în apele şi în porturile Rusiei de acelaşi tratament ce legislaţiunea imperiului acordă celorlalte pavilioane străine.

Art. 36. — Supuşii şi agenţii ruşi se vor bucura în România, fără altă stipulaţiune decît aceasta de faţă, de toate drepturile, privilegiile, exempţiunile şi imunităţile, care, mai pe urmă, s-ar putea acorda unui alt stat pentru supuşii şi pentru agenţii săi de acelaşi rang, şi vor intra în deplin drept în posesiunea tuturor avantajelor naţiunii celei mai favorizate.

De asemenea, românii se vor bucura în Rusia de toate avantajele acordate streinilor în imperiu, pe piciorul naţiunilor celor mai favorizate.

Art. 37. — O reviziune a convenţiunei de faţă va putea avea loc în urma unei înţelegeri în această privinţă între ambele părţi contractante.

Convenţiunea va fi ratificată în ceea ce priveşte România cu aprobarea puterii legislative, şi ratificaţiunile se vor schimba la Bucureşti în termenul de şase luni sau şi mai înainte, de se va putea.

În credinţa cărora plenipotenţiarii respectivi au subscris convenţiunea de faţă revestind-o cu sigiliul armelor lor.

Făcut în dublă expediţiune în Bucureşti în 22 noiembrie anul graţiei una mie opt sute şase zeci şi nouă.

(Semnat). D'Offenberg, agent şi consul general al Rusiei

(Semnat). L. Steege, agentul României

M. MITILINEU, *OP. CIT.*, P. 240–251 (DIN ARHIVA MINISTERULUI AFACERILOR STRĂINE, DOSARUL NR. 53, 1868).

www.dacoromanica.ro

65

1871, octombrie 27/8 noiembrie, București

Convenția poștală între România și Serbia prin care se reglementează schimbul periodic și regulat de corespondențe și obiecte de mesagerii între administrațiile poștelor celor două țări, stabilindu-se că cheltuielile de transport pentru schimburile ce se efectuau direct prin frontierele statelor contractante sau în tranzit erau suportate în mod paritar de cele două state. Fixarea numărului de curse, precum și precizarea orelor de plecare și sosire a curierilor țineau de competența administrațiilor poștale, care le puteau modifica atunci cînd necesitățile imperioase solicitau aceste modificări. Se sublinia necesitatea elaborării unui regulament de execuție de către administrațiile poștale ale celor două țări și se preciza că limba franceză va fi întrebuințată în raporturile dintre cele două administrații [1].

Guvernul măriei sale principelui domnitor al României, pe de o parte, și guvernul regenței princiare a Serbiei, pe de altă parte, deopotrivă animate de dorința de a organiza un schimb sigur, repede și regulat de corespondențe și obiecte de mesagerii între ambele state, au decis de a încheia o convențiune poștală și au numit pentru acest efect plenipotențiari ai lor :

Guvernul alteței sale principelui domnitor al României, pe d. A. T. Zisu, director general al telegrafelor și poștelor ;

Guvernul regenței princiare a Serbiei, pe d. K. Zukici, agentul său politic în România, care, sub rezerva ratificării guvernelor lor respective, au convenit asupra celor ce urmează :

[1] Legea pentru ratificare a fost promulgată prin I.D.R. nr. 393 din 20 februarie 1874, „Mon. of." nr. 46 din 26 februarie — 10 martie 1874. Ratificările s-au schimbat la 7/19 martie 1874.

www.dacoromanica.ro

Art. 1. — Între administrațiunea poștelor României și între administrațiunea poștelor Serbiei va fi un schimb periodic și regulat de corespondențe și obiecte de mesagerii.

Art. 2. — Aceste schimburi se vor efectua direct prin frontierele statelor contractante sau in transito în pachete închise, prin intermediul altor state.

Art. 3. — La început, toate schimburile se vor efectua prin calea Cladova-Severin și reciprocamente.

Art. 4. — Mijloacele de transport direct între ambele state vor fi vapoarele sau bărcile, după împrejurări, și dacă va fi mai avantajos a se servi cu unele decît cu celelalte.

Grija de a trata cu transportatorii incumbă Serbiei, după o înțelegere cu România.

Art. 5. — Cheltuielile de transport pe Dunăre, precum și acele de tranzit în pachete închise prin alte state vor fi suportate jumătate de România și jumătate de Serbia.

Fiecare din ambele state va îngriji, cu cheltuiala sa, de transportul corespondențelor și obiectelor de mesagerii pe teritoriul său.

Art. 6. — Numărul curselor ce se vor efectua periodic, fixarea orelor de plecare și de sosire a curierilor, precum și schimburile de depeșe se vor reglementa prin îngrijirile administrațiunilor poștale, care vor putea să le modifice oricînd ele vor recunoaște avantajul modificării și după ce s-ar fi înțeles asupra acestui subiect.

Art. 7. — Administrațiunile poștale vor îngriji de a desemna, în comună înțelegere, pe acele din birourile lor respective ce vor găsi de cuviință a pune în relațiuni directe pentru schimbul de corespondențe și obiecte de mesagerii.

Art. 8. — Serviciul corespondențelor cuprinde :

Scrisorile, imprimatele de orice natură și eșantioanele de mărfuri a căror greutate nu trece peste 250 grame.

Serviciul mesageriilor cuprinde :

Coletele de orice natură, finanțele și valori pînă la o greutate de 25 kilograme. Dacă experiența ar arăta cuviința, această greutate ar putea, prin o deciziune administrativă, să fie urcată la 40 kilograme.

www.dacoromanica.ro

Art. 9. — Sistemul metric decimal fiind acela care pare a satisface mai bine exigențele serviciului poștelor, s-a convenit ca toate greutățile constatate să fie exprimate în kilograme și grame.

Taxele aplicate, acele de bonificat, precum și facerile de compturi înscrise se vor exprima în franci și centime.

Cu toate acestea, fiindcă sistemul metric decimal nu este încă generalmente întrebuințat în Serbia și fiindcă birourile de poștă din acea țară exprimă greutățile în ocale și dramuri și percep taxele în lei de comerț, s-a convenit ca ambele administrațiuni să se înțeleagă pentru facerea unor tablouri comparative de kilograme cu ocalele și de lei de comerț cu francul (sau leul).

Valoarea francului (leul) este fixată de cinci lei de comerț și aceea a centimei (banul) la două parale.

Art. 10. — Taxa corespondențelor de orice natură se va calcula prin port simplu, un port simplu echivalînd :

a) Pentru scrisori, la 15 grame sau fracțiune de 15 grame ;

b) Pentru imprimatele de orice natură și mostrele de mărfuri, la 40 grame sau fracțiune de 40 grame.

Art. 11. — Taxa unei scrisori ordinare expediate din România în Serbia și reciprocamente, din Serbia în România, este fixată :

La 15 centime (bani) = 30 parale pentru port simplu dacă scrisoarea este francată ;

La 30 centime (bani) = 60 parale dacă portul trebuie a se percepe de la destinatar.

Scrisorile neîndestul francate vor fi tratate ca acele nefrancate și taxate ca astfel, ținînd cont de prețul timbrelor poștale aplicate.

Art. 12. — Imprimatele și mostrele de mărfuri de orice natură expediate dintr-o țară într-alta vor fi francate în mod obligator cu prețul de 5 centime sau bani = 10 parale pentru portul simplu.

Denumirea de *imprimate* cuprinde : toate reproducțiunile obținute prin litografie, tipografie, metalografie, fotografie și alte procedeuri mecanice.

Scrisorile reproduse prin mijlocul mașinilor de copiat sau de descărcat nu sînt cuprinse sub această denumire.

www.dacoromanica.ro

Imprimatele trebuie să fie făcute astfel ca verificarea să se poată face totdeauna lesne. Ele nu vor purta altă indicațiune manuscrisă decît adresa destinatarului, semnătura expeditorului, locul și data expedițiunii. Trăsuri puse în margine avînd de scop de a atrage atențiunea cititorului asupra cutăruia sau cutăruia pasagiu al imprimatului sînt autorizate.

Excepționalmente, corecțiunile sau adnotările, neavînd caracterul unei corespondențe sau neputînd ține loc de aceasta, relative la compozițiune sau imprimare făcute corecturilor sînt admise și manuscrisul se poate alătura.

Imprimatele purtînd alte scrise, indicațiuni sau mărci decît acele autorizate, acele nefrancate sau francate nu îndestul și, în genere, acele care nu îndeplinesc condițiunile cerute vor fi tratate și expediate ca scrisori nefrancate sau francate nu îndestul.

Art. 13. — Mostrele de mărfuri, a căror admitere la expedițiune de poșta de scrisori este subordonată prescripțiunilor legale, în privința vămilor țărilor respective, pentru a putea fi admise la beneficiul taxei menționate mai sus, nu trebuie să aibă nici o valoare comercială, trebuie să fie puse sub bandă sau închise în anvelope (plicuri, cutii, sacuri etc.) și să fie lesne de verificat cuprinderea lor.

Indicațiunile manuscrise autorizate pentru mostre sînt : adresa destinatarului, numele sau desemnarea expeditorului, marca fabricei sau de comerț, o indicațiune detaliată a mărfii, numerele și prețurile acesteia.

Mostrele purtînd alte scrise, indicațiuni sau mărci decît acele autorizate, acele nefrancate sau nu îndestul francate, în genere acele care nu îndeplinesc condițiunile cerute vor fi tratate și expediate ca scrisori nefrancate sau nu îndestul francate.

Art. 14. — Orice obiect al poștei expediat din România în Serbia și reciprocamente, din Serbia în România, este admis la recomandațiune și trimițătorul poate, afară de aceasta, să ceară a i se da un recipis al destinatarului.

Recomandațiunea implică pentru trimițător obligațiunea de a plăti, afară de taxa aplicabilă trimiterilor ordinare francate de aceeași natură și de aceeași greu-

www.dacoromanica.ro

tate, un drept fix de 25 centime sau bani = 50 parale. Dacă trimiterea recomandată este însoţită de un recipis de înapoiere, se va percepe, afară de taxele mai sus descrise, un drept fix de 25 centime (bani) = 50 parale.

Art. 15. — Francarea oricărui obiect încredinţat poştei de scrisori pentru a fi expediat, precum şi aceea a drepturilor fixe prevăzute la art. 11, 12 şi 14 de mai sus trebuie să se constate prin aplicarea timbrelor de poştă vîndute de administraţiunea poştelor ţării de origină.

Art. 16. — În ceea ce priveşte repartiţiunea între administraţiunile contractante a produsului taxelor pentru obiectele încredinţate poştei de scrisori, aceste taxe şi drepturi de orice specie se vor cuveni aceleia din administraţiuni care le va fi perceput.

Art. 17. — Guvernul măriei sale principelui domnitor al României şi acela al regenţei princiare a Serbiei se angajează reciprocamente, unul către altul, a-şi acorda tranzitul în depeşă închisă al corespondenţelor oricare ar fi proveniența şi destinaţiunea, cu preţul de 10 centime sau bani = 20 parale pentru greutatea de 30 grame, şi 50 centime sau bani = 100 parale de fiecare kilogram de imprimat şi de mostre de mărfuri. Aceste preţuri se vor calcula după greutatea netă, deducţiune făcîndu-se de acele corespondenţe oficiale, piese de contabilitate, corespondenţe rău dirijate şi rebut.

Art. 18. — Corespondenţele rău dirijate vor fi înaintate fără întîrziere destinaţiunii lor prin calea cea mai repede şi predate destinatarilor contra taxei ce s-ar fi cuvenit dacă ar fi fost regulat îndreptate.

Art. 19. — Corespondenţele originare adresate din România în Serbia şi reciprocamente, din Serbia în România, reexpediate la o nouă destinaţiune din cauza schimbării de reşedinţă a destinatarilor nu trebuie, în consideraţiunea acestui fapt, să fie supuse la nici o taxă suplimentară.

Art. 20. — Corespondenţele căzute la rebut se vor înapoia şi dintr-o parte şi din cealaltă ; un regulament special de execuţiune va fixa condiţiunile în care această înapoiere trebuie să se facă.

www.dacoromanica.ro

Art. 21. — Nu se poate accepta pentru a se expedia prin poşta cu scrisori nici o trimitere care ar conţine aur sau argint monetat, scule sau obiecte preţioase.

Art. 22. — În caz de pierdere, nu se acordă îndemnitate decît pentru obiecte recomandate.

Pierderea constatată în regulă a unei trimiteri recomandate impune administraţiunii poştelor ţării unde trimiterea a fost consemnată obligaţiunea de a plăti trimiţătorului o îndemnitate de 50 franci sau lei = 250 lei de comerţ, sub rezerva de recurs contra administraţiunii poştale pe teritoriul căreia a avut loc pierderea.

Reclamaţiunile de îndemnitate pentru obiecte pierdute trebuie, sub pedeapsă de neprimire, să fie formulate într-un termen de 6 luni socotit din ziua cînd s-a făcut consemnarea.

Nu se acordă însă nici o îndemnitate pentru pierderile ocazionate prin război.

Art. 23. — Trimiterile în mesagerie, aşa cum sînt descrise la art. 8, se vor primi în birourile poştei ambelor ţări, cu condiţiunile stipulate în regulamentul de execuţiune, prevăzut prin prezenta convenţiune.

Art. 24. — Trimiterile pasibile de drepturi vamale trebuie să fie însoţite de declaraţiunile necesare la îndeplinirea formalităţilor la care ele dau loc.

Administraţiunile poştelor nu asumă nici o răspundere în caz cînd declaraţiunile prezentate ar fi neexacte sau necompletate, consecinţele unor asemenea neregularităţi trebuind să cadă pe autorii lor.

Art. 25. — Trimiterile prin mesagerii schimbate între statele contractante vor putea fi expediate nefrancate sau de tot francate.

Taxele ce se vor aplica vor fi acele interne ale ambelor state, calculate de la punctul frontierei, fie de intrare, fie de ieşire, fiecare administraţiune avînd drept la totalitatea taxelor şi drepturilor percepute pentru transportul pe teritoriul său.

Dacă trimiţătorul cere ca obiectul de expediat să fie însoţit de un recipis care se restituie, el va plăti pentru francarea acestui din urmă un drept fix de 25 bani = 50 parale.

www.dacoromanica.ro

Taxa obiectelor de mesagerie expediate în tranzit se va calcula în raport cu calea poştală cea mai scurtă posibilă şi se va aplica după tariful intern al ţării care efectuează tranzitul.

Art. 26. — Administraţiunile contractante îşi vor comunica reciproc tarifele lor, precum şi toate celelalte documente necesare la aplicarea lor.

Art. 27. — Scrisorile de voiaj, adică acele care servesc de adresă deosebită la coletele ce însoţesc, trebuie să fie nişte simple foi volante.

O scrisoare oarecare, sigilată sau deschisă, nu este admisă ca scrisoare de voiaj.

Art. 28. — Trimiţătorul unui obiect de mesagerie, consemnat în mod regulat, are drept la o îndemnitate în caz de pierdere sau stricăciune, precum şi în caz de întîrziere dacă se constată în formă că aceasta a cauzat trimiţătorului un prejudiciu real.

Îndatorirea de îndemnitate încetează :

1) Cînd natura chiar a coletului a cauzat întîrzierea, pierderea sau stricăciunea, neîngrijirea trimiţătorului sau războiul în timp ce publicul a fost prevenit în regulă că poşta declină orice responsabilitate ;

2) Cînd pierderile, stricăciunile etc. se întîmplă afară din teritoriul poştal al administraţiunilor contractante. Ele însă se însărcinează de a face gratuit toate demersurile utile în interesul reclamantului ;

3) Cînd trimiterea întîrziată este de natură a intra lesne în putrefacţie sau descompunere ;

4) Cînd destinatarul a primit fără observaţiuni, nici rezerve o trimitere care i s-a liberat în mod regulat.

În genere, valoarea declarată serveşte de bază pentru a aprecia importanţa îndemnităţii de plătit : dar dacă este constatat că valoarea declarată era superioară valoarei reale, aceasta din urmă va servi a stabili suma datorată celui în drept. Pentru obiectele care nu poartă nici o indicaţiune de valoare, administraţiunile, care au dreptul de a refuza plata unei îndemnităţi, nu vor putea nici într-un caz acorda o îndemnitate mai mare de doi franci (lei) = 10 lei de comerţ pentru fiecare kilogram de greutate constatată.

www.dacoromanica.ro

Alte indemnităţi decît acele prevăzute mai sus nu se vor putea cere de la administraţiunile contractante care resping formalmente orice despăgubire pentru pierderea de cîştig presupus sau daune-interese.

În principiu, recursurile trebuie să fie exersate de trimiţător ; dar dacă acesta nu se poate descoperi sau dacă însărcinează pe destinatar de a lucra în numele său, acesta din urmă va avea calitate a susţine pretenţiunile sale.

Administraţiunile contractante nu pot refuza de a plăti într-un termen maxim de 3 luni, socotit din ziua cînd pierderea sau paguba ar fi constatată în regulă, indemnitatea datorată celui în drept.

Ele au dreptul de a respinge orice cerere de indemnitate care li s-ar face după şase luni trecute de la ziua consemnării.

Pe cît timp nu se va constata că s-a produs o întîrziere sau stricăciune înainte ca ea să fi primit obiectul, administraţiunea care a primit fără observaţiuni, nici rezerve o trimitere oarecare este responsabilă de dînsa, precum este asemenea de orice colet a cărui predare regulată către destinatar sau transmisiune ulterioară nu o poate proba.

Art. 29. — Cînd trimiţătorul semnalează că nu a parvenit la destinaţiune un obiect de poştă înscris oarecare şi cere să i se probeze că predarea lui s-a făcut în regulă celui în drept, biroul poştal care a primit consemnarea va expedia, fără întîrziere, o reclamaţiune în deplină formă pentru francarea căreia trimiţătorul va plăti în prealabil un drept fix de 25 bani = 50 parale, care i se va restitui dacă se va constata că reclamaţiunea sa era fondată.

Art. 30. — Corespondenţele relative exclusiv la serviciul public adresate de o autoritate sau de un agent diplomatic unei autorităţi sau unui agent diplomatic expediate din România în Serbia şi reciproc, din Serbia în România, nu vor fi lovite de nici o taxă dacă caracterul lor oficial este constatat în regulă.

Nici un alt obiect de mesagerie afară de cele oficiale schimbate între administraţiunile poştelor nu este admis la scutirea taxei de port.

www.dacoromanica.ro

Art. 31. — Administrațiunile poștelor României și Serbiei vor încheia în fiecare lună conturile rezultînd din transmisiunea depeșilor închise și obiectelor de mesagerie ce vor schimba reciproc, conform dispozițiunilor prezentei convențiuni.

Aceste conturi stabilite în franci (lei) vor avea de bază și justificațiune facturile de scrisori și de mesagerie.

Aceste conturi săptămînale vor fi rezumate pe trimestru într-un cont general prin îngrijirea administrațiunii poștelor cea mai diligințe, și soldul lor se va plăti în cele trei luni care vor urma după trimestrul la care se raportă.

Art. 32. — Administrațiunile poștelor statelor contractante se vor înțelege îndată ce va fi posibil asupra introducerii serviciului de abonamente la jurnale de mandate de poștă și de rambursări, precum și asupra determinării condițiunilor lor prin regulamente speciale.

Art. 33. — Un regulament de execuțiune elaborat de administrațiunile poștale ale statelor contractante va cuprinde toate indicațiunile și prescripțiunile necesare la aplicarea prezentei convențiuni în ceea ce privește esențialmente schimburile de depeși, direcțiunea de dat corespondențelor și obiectelor de mesagerie, restituirea rebuturilor, dispozițiunile speciale și condițiunile de expediție relative la trimiterile poștale de orice natură, formalitățile de transmisiune și de contabilitate etc.

Art. 34. — Este convenit că limba franceză va fi singură întrebuințată pentru toate raporturile și relațiunile la care aplicațiunea prezentei convențiuni va da loc între administrațiunile și birourile ambelor state.

Adresele corespondențelor și obiectelor de mesagerie, scrise în limbile sîrbă sau română, vor trebui, în partea esențială a textului lor, să fie reproduse în limba franceză.

Art. 35. — Prezenta convențiune, după ce se va ratifica în regulă, va intra în vigoare după două luni de la primirea și semnarea regulamentului de execuțiune de către administrațiunile contractante.

Ea va rămîne obligatorie din an în an pe cît timp unul din statele contractante nu va denunța rezilierea

www.dacoromanica.ro

ei, care va trebui să preceadă cu un an momentul cînd zisa convenţiune va înceta de a produce efectele sale.

Spre încredinţare, plenipotenţiarii respectivi au semnat prezenta convenţiune punîndu-i sigilurile lor.

Făcută dublu, la Bucureşti la 27 octombrie/8 noiembrie 1871.

Semnaţi : A. T. Zissu, K. Zukici.

TR. G. DJUVARA. *TRATATE, CONVENŢIUNI ŞI ÎNVOIRI INTERNAŢIONALE ALE ROMÂNIEI*, BUCUREŞTI, 1888, P. 17–31, ORIG. FRANCEZ

66

1875, iunie 10/22, Viena

Convenţie de comerţ încheiată de România cu Austro-Ungaria prin care se statuează libertatea de comerţ şi navigaţie pentru supuşii celor două ţări pe teritoriile statelor contractante, fără a fi impuşi la impozite şi taxe mai ridicate decît acelea percepute de la naţionali. Părţile contractante nu vor introduce prohibiţii în comerţul reciproc al supuşilor, exceptîndu-se de la aceasta tutunul, sarea, armele, praful de puşcă şi muniţiile de război. Mărfurile de orice natură provenind din unul din cele două teritorii sau cu destinaţie spre una din părţile contractante erau reciproc scutite de orice drept de tranzit. Cele două state se angajau să concentreze în aceeaşi localitate birourile de vamă stabilite pe frontieră, cu scopul ca operaţiunile vamale prilejuite de trecerea mărfurilor dintr-un teritoriu în altul să se poată efectua simultan. Pînă în momentul redactării regulamentului de navigaţie sau de poliţie flu-

www.dacoromanica.ro

vială pe Dunăre, legile promulgate de fiecare din cele două state urmau să fie combinate pe baza unei înțelegeri și în interesul dezvoltării navigației pe Dunăre [1].

Guvernul maiestății sale împăratul Austriei, rege al Boemiei etc., și rege apostolic al Ungariei, și

Guvernul alteței sale principele României, deopotrivă animați de dorința de a întinde și dezvolta relațiunile comerciale între statele lor respective, au hotărît a încheia în acest scop o convențiune și au numit ca plenipotențiari, adică :

M.s. împăratul-rege pe domnul Jules Comite Andrássy de Csik-Szent-Kiraly și Krasfna-Horka, consilierul său intim, ministru al casei sale și al afacerilor străine, marea cruce a ordinului sf. Ștefan etc., etc., și

A.s. principele României pe domnul George Costa-Foru, agentul său diplomatic, mare cruce a ordinului Franț-Iosif etc., etc.

Care, după ce și-au comunicat puterile lor găsite în bună regulă, s-au învoit asupra următoarelor articole :

Art. I. — Va fi plină și întreagă libertate de comerț și de navigațiune între supușii monarhiei Austro-Ungariei și aceia ai principatului României, care vor putea să se stabilească fiecare pe teritoriul celuilalt stat. Supușii m.s. împăratul-rege în România și supușii a.s. principele României în Austro-Ungaria, sau de s-ar stabili în porturile, orașele ori orice alte locuri din ambele teritorii, sau de ar rezida acolo în mod provizoriu, nu vor fi supuși, în exercițiul comerțului sau al industriei lor, la nici un drept, impozit, taxă sau patentă, sub orice denumire ar fi, altele sau mai ridicate decît cele ce vor fi percepute de la naționali ; privilegiile, scutirile, imunitățile și favorurile de orice natură de care s-ar bucura, în materie de comerț și de industrie, su-

[1] Legea pentru ratificare a fost publicată prin I.D.R. nr. 915 din 25 mai 1876, „Mon. of." nr. 113 din 26 mai 1876 : instrumentele de ratificare s-au schimbat la București la 1 iunie 1876. La 9/21 decembrie 1893 s-a semnat la București o nouă convenție de comerț cu Austro-Ungaria, care a intrat în vigoare la 2/14 iunie 1894.

www.dacoromanica.ro

pușii uneia din înaltele părți contractante vor fi comune supușilor celeilalte. Se înțelege că prin această dispoziție nu se derogă la legile și ordonanțele în vigoare în statele celor două înalte părți contractante și aplicabile tuturor străinilor în general :

1. În Austro-Ungaria la legile relative la comerțul de colportagiu și la exercițiul farmaciei și

2. În România la legile și prescripțiunile relative la prohibițiunea de a dobîndi și poseda imobile rurale (vezi art. IV).

Art. II. — Negutătorii, fabricanții și industrialii, în genere, care vor putea proba că au achitat în țara în care rezidă drepturile și impozitele necesare pentru exercițiul comerțului și al industriei lor nu vor fi supuși pentur aceasta la nici un drept sau impozit ulterior în cealaltă țară cînd vor călători sau vor face să călătorească comișii sau agenții lor, sau cu, sau fără eșantilioane, în interesul exclusiv al comerțului sau al industriei ce exersează și în scopul de a face cumpărături sau de a primi comisioane.

Supușii statelor contractante vor fi reciproc tratați ca și naționalii cînd vor merge din o țară în cealaltă pentru a vizita bîlciurile și tîrgurile în scopul de a exercita acolo comerțul lor și de a debita productele lor.

Supușii uneia din înaltele părți contractante care exercită meseria de căruțași între diversele puncte ale celor două teritorii sau care se dau la navigațiunea maritimă ori fluvială nu vor fi supuși, pentru exercițiul acestor meserii și industrii, la nici o taxă industrială sau specială pe teritoriul celeilalte.

Nici o piedică nu se va aduce la libera circulațiune a pasagerilor și formalitățile administrative relative la documentele de voiaj vor fi restrînse la strictele exigențe ale serviciului public la trecerea fruntariilor.

Art. III. — Supușii fiecăreia din cele două înalte părți contractante vor fi scutiți, pe teritoriul celeilalte, de orice serviciu militar, pe uscat și pe mare, atît în trupa regulată cît și în garda națională. Ei vor fi asemenea dispensați de orice funcțiune oficială obligatorie, judiciară, administrativă sau municipală, de locuință militară, de orice contribuțiune de rezbel, de orice re-

www.dacoromanica.ro

chiziţiune sau prestaţiune militară, de orice natură ar fi, afară totuşi de serviciile care sînt ataşate posesiunei sau locaţiunei de imobile, precum şi de prestaţiunile sau rechiziţiunile militare la care sînt supuşi toţi naţionalii în calitatea lor de proprietari sau de locatari de imobile.

Ei nu vor putea fi supuşi nici personal, nici pentru mobilele sau imobilele lor la alte datorii, restricţiuni, taxe sau impozite decît acelea la care vor fi supuşi şi naţionalii.

Art. IV. — Românii în Austro-Ungaria şi austriecii şi ungurii în România vor avea reciproc dreptul de a dobîndi şi poseda bunuri de orice natură şi de orice fel, mobiliare sau imobiliare, şi vor putea dispune liber de dînsele prin cumpărare, vînzare, donaţiune, permutaţiune, contract de căsătorie, testament, succesiune şi prin orice alt act, în aceleaşi condiţiuni ca naţionalii, fără a plăti drepturi, contribuţiuni şi taxe altele sau mai urcate decît acelea la care sînt supuşi naţionalii în virtutea legilor (v. art. I).

Art. V. — Cele două înalte părţi contractante iau îndatorirea de a nu împiedica comerţul reciproc al supuşilor lor prin nici o prohibiţiune de importaţiune, de exportaţiune sau de tranzit.

Cu toate acestea, nu sînt supuse acestor dispoziţiuni articolele următoare: tutunul sub toate formele sale, sarea, armele, pudra (praful de puşcă) şi muniţiunile de resbel.

Nu sînt cuprinse în această restricţiune: puştile, pistoalele şi armele de comerţ cu obiectele şi cartuşele indispensabile pentru a lor întrebuinţare.

Se vor putea, asemenea, lua măsuri prohibitive:

1. În ce priveşte poliţia sanitară şi mai cu seamă în interesul sănătăţii publice şi conform principiilor internaţionale adoptate pentru aceasta şi

2. În circumstanţele excepţionale pentru ce priveşte proviziunile de rezbel.

Nici una din cele două înalte părţi contractante nu va supune pe cealaltă la o prohibiţiune de importaţiune sau exportaţiune care nu va fi fost aplicabilă în aceleaşi circumstanţe la toate celelalte naţiuni.

www.dacoromanica.ro

Art. VI. — Cît despre cuantumul, garanţia şi percepţiunea drepturilor de importaţiune şi exportaţiune, precum şi în ce priveşte tranzitul, fiecare din cele două înalte părţi contractante se obligă a face pe cealaltă să se folosească de orice favoare, privilegiu sau scădere în tarifele drepturilor, la importaţiunea sau exportaţiunea articolelor menţionate sau nu în convenţiunea de faţă, ce una dintre ele ar putea acorda unei a treia puteri. Orice favoare sau imunitate concedată mai tîrziu unui al treilea stat se va întinde imediat, fără condiţiune şi, prin aceasta chiar, la cealaltă parte contractantă.

Dispoziţiunile care preced nu se aplică de loc :

1. La favorurile acordate acum sau care s-ar putea acorda ulterior altor state limitrofe spre facilitarea circulării pe fruntare şi

2. La obligaţiunile impuse uneia din cele două înalte părţi contractante prin angajamentele unei uniuni vamale deja contractată sau care ar putea să se contracteze pe viitor.

Art. VII. — Productele solului şi industriei României care vor fi importate în monarhia austro-ungară şi care sînt destinate sau pentru consumaţiune, sau pentru întrepozit, sau pentru reexportaţiune, sau pentru tranzit vor fi supuse acolo aceluiaşi tratament şi nu vor fi pasibile de drepturi nici mai ridicate, nici altele decît productele naţiunei celei mai favorizate.

Art. VIII. — Obiectele de proveniență sau de manufactură austriacă sau ungară vor fi exportate spre România libere de drepturi de vamă, afară de articolele afectate de un drept de ieşire faţă de naţiunile cele mai favorizate.

Art. IX. — Obiectele de proveniență sau de manufactură austriacă sau ungară enumerate în tariful A, alăturat pe lîngă convenţiunea de faţă, şi importate pe uscat sau pe mare în România vor fi admise acolo libere de orice drept de intrare.

Obiectele de aceeaşi proveniență sau manufactură enumerate în tariful B, anexat pe lîngă această convenţiune, şi importate pe uscat sau pe mare în România vor fi admise în schimbul achitării drepturilor de in-

www.dacoromanica.ro

trare indicate în zisul tarif, cuprinzîndu-se şi toate drepturile adiţionale.

Obiectele şi productele de proveniență sau de manufactură austriacă sau ungară care nu sînt enumerate în tarifele A sau B vor fi supuse, la intrarea lor în România, la plata unui drept mic de importaţiune de 7% din valoarea lor la locul de origină şi fixat conform art. XII şi XVII din convenţiunea de faţă.

În plata acestui drept de 7% vor fi cuprinse toate drepturile adiţionale.

Se înţelege că drepturile ad-valorem vor fi înlocuite prin o comună înţelegere, îndată şi pe atît pe cît se va putea, prin drepturi specifice achitabile pe greutate şi calculabile iarăşi pe baza de 7%.

Pînă ce se va efectua această reducţiune, importatorii austrieci şi unguri vor avea facultatea de a alege între drepturile ad-valorem prevăzute de această convenţiune şi drepturile specifice achitabile pe greutate sau număr şi determinate sau de către un tarif român general sau de către o convenţiune specială încheiată cu o terţă putere.

Art. X. — Se va prevala în România asupra mărfurilor de orice natură exportate pe uscat sau pe mare din principatul român în monarhia austro-ungară, la ieşirea lor şi drept înregistrare, drepturile specificate în tariful român al drepturilor de ieşire promulgate de a.s. principele României cu data din Sinaia de 6 august 1872. Se înţelege că drepturile de ieşire în chestiune nu vor trece niciodată peste 1% din valoarea mărfurilor exportate.

Această dispoziţiune nu este aplicabilă în cazurile prevăzute de art. XVIII din această convenţiune.

Vor fi asemenea scutite de acest drept de ieşire, afară de articolele deja indicate în sus-numitul tarif, articolele enumerate în tariful C, alăturat pe lîngă prezenta convenţiune.

Guvernul român îşi rezervă pe lîngă aceasta de a izbi zdrenţele şi şifoanele, zdrenţele de hîrtie şi maculatura exportate din România, cu aceleaşi drepturi de ieşire la care aceste obiecte ar fi supuse la exportarea din Austro-Ungaria.

www.dacoromanica.ro

Art. XI. — Mărfurile de orice natură, venind din unul din cele două teritorii sau mergînd la unul din ele, vor fi reciproc scutite în celălalt de orice drept de tranzit sau cînd ar tranzita direct sau cînd, în timpul tranzitului, ar trebui să fie descărcate, depuse și reîncărcate.

Art. XII. — Drepturile ad-valorem, în cazurile în care le prevede convenţiunea de faţă, vor fi calculate după valoarea la locul de proveniență a obiectului importat, adăugîndu-se cheltuielile de transport, de asigurare și de comision necesare pentru importaţiune în unul din cele două teritorii pînă la fruntarie.

Importatorul va trebui să adauge pe lîngă declaraţiunea sa scrisă, constatînd valoarea mărfii importată, o factură indicînd preţul real și emanînd de la fabricant sau de la vînzător.

Art. XIII. — Certificate de origină vor fi cerute de cele două înalte părţi contractante pentru a stabili originea naţională a oarecăror mărfuri importate sau exportate și designate prin o comună înţelegere. Pentru aceasta, importatorul va trebui să prezinte la vama celeilalte ţări sau o declaraţiune oficială făcută înaintea unui magistrat funcţionînd la locul de expediţiune, sau un certificat liberat de șeful serviciului vămilor de la biroul de exportaţiune, sau un certificat liberat de agentii consulari ai ţării în care importaţiunea trebuie făcută și care rezidă în locurile de expediţiune sau în porturile de îmbarcare. Factura mărfurilor în chestiune, prezentată biroului de vamă respectiv, va putea, prin excepţiune, ţine loc de certificat de origină.

Art. XIV. — Dacă vama, în cele 24 ore după ce i se va fi prezentat declaraţiunea, crede insuficientă valoarea declarată, va avea dreptul de a reţine mărfurile, plătind importatorului preţul declarat de dînsul mărit cu 10%. Această plată va trebui să fie efectuată în cele 15 zile care vor succeda declaraţiunea, drepturile, dacă vor fi fost percepute, se vor restitui în același timp.

Art. XV. — Importatorul contra căruia vama unei din cele două ţări va voi să exercite dreptul de preemţiune, stipulat de articolul precedent, va putea, în cele 8 zile după ce i se va fi comunicat deciziunea vămii în această

www.dacoromanica.ro

privință, dacă preferă, să ceară estimațiunea mărfii de către experți. Aceeași facultate va avea și vama cînd nu va găsi de cuviință a recurge imediat la preemțiune ; ea va trebui însă să comunice importatorului deciziunea sa în privința acestei expertize în cele 24 ore după ce acesta îi va fi prezentat declarațiunea sa.

Art. XVI. — Dacă expertiza constată că valoarea mărfii nu trece cu 5% peste cea declarată de importator, dreptul se va percepe după suma din declarațiune.

Dacă valoarea trece cu 5% peste cea declarată, vama va putea, după cum va voi, să exercite preemțiunea sau să perceapă dreptul pe valoarea determinată de experți. Açest drept va fi mărit cu 50% drept amendă dacă evaluațiunea experților este cu 10% superioară valorii declarate.

Cheltuielile de expertiză vor fi în sarcina declarantului dacă valoarea determinată prin deciziunea arbitrală excedează cu 5% valoarea declarată ; în cazul contrar ele vor fi în sarcina vamei.

Art. XVII. — În cazul prevăzut de art. XV, cei doi arbitri experți vor fi numiți unul de către declarant și celălalt de către șeful local al serviciului vămilor ; în caz de partagiu sau chiar în momentul constituirii arbitrajului, dacă declarantul o cere, experții vor alege un al treilea arbitru ; dacă nu se pot învoi, acesta va fi numit de către președintele tribunalului de comerț al locului. Dacă biroul de declarațiune se află la o depărtare de mai mult de un miriametru [1] de reședința tribunalului de comerț, cel de-al treilea arbitru va putea să fie numit de către președintele tribunalului celui mai apropiat. Deciziunea arbitrală va trebui să fie pronunțată în 8 zile după numirea arbitrilor.

Art. XVIII. — Pentru a favoriza schimbul reciproc al productelor pe fruntaria celor două țări, obiectele următoare vor fi admise și exportate în amîndouă părțile, cu obligațiunea de a le întoarce, scutite temporal de drepturile de intrare și de ieșire și conform ordo-

[1] miriametru = 10 000 m sau 10 km.

www.dacoromanica.ro

nanţelor vamale şi reglementelor emanate prin un comun acord de la cele două înalte părţi contractante.

a) Toate mărfurile, afară de alimente, care, ieşind din liberul trafic pe teritoriul uneia din cele două înalte părţi contractante, vor fi expediate în bîlciuri şi tîrguri pe teritoriul celeilalte sau care, fără această destinaţiune, vor fi transportate pe teritoriul celeilalte părţi contractante pentru a fi depuse în întrepozitele sau magazinele de vamă, precum şi eşantilioanele importate reciproc de comişii voiajori ai caselor austriace, ungare sau române, cu condiţiunea ca toate aceste mărfuri şi eşantilioane să fie întoarse în ţara de unde provin într-un termen stabilit de mai înainte.

b) Vitele conduse din un teritoriu în celălalt la tîrguri sau la păscut. În acest ultim caz scutirea de drepturi de intrare şi de ieşire va fi întinsă şi asupra productelor respective, precum : laptele, untul şi brînza produse în timpul şederii pe celălalt teritoriu şi vitele născute în acelaşi timp, precum şi asupra efectelor şi mobilierului ţăranilor sau păstorilor care însoţesc vitele.

c) Obiectele destinate a fi reparate fără ca natura şi denominaţiunea lor comercială să sufere o schimbare esenţială.

d) Sacurile pentru ambalaj şi butoaiele goale purtînd semne de întrebuinţare.

Art. XIX. — Mărfurile supuse tratamentului de intrare pe cauţiune şi trecînd imediat din teritoriul uneia din cele două înalte părţi contractante pe acela al celeilalte nu vor fi de loc desfăcute (deballées), şi peceţile nu vor fi ridicate şi înlocuite, sub rezerva de a se fi îndeplinit cerinţele serviciului combinat pentru aceasta.

În general, formalităţile serviciului vamal vor fi simplificate şi expediţiunile se vor efectua în acelaşi loc, prin organul unei singure autorităţi şi vor fi accelerate cît se va putea mai mult.

Art. XX. — Cele două înalte părţi contractante vor îngriji a aduna în aceeaşi localitate, pe cît va fi cu putinţă, birourile lor de vamă stabilite pe fruntarie, pentru ca operaţiunile vamale, la trecerea mărfurilor de la un teritoriu la altul, să se poată efectua simultan.

www.dacoromanica.ro

Art. XXI. — Dacă una din cele două înalte părți contractante crede necesar a stabili sau a face să se stabilească de către autoritățile municipale și altele un drept nou sau un supliment al dreptului de acsiză sau de consumațiune asupra unui articol de producțiune sau de fabricațiune națională prevăzut prin convențiunea de față, articolul similar străin va putea fi imediat grevat la importațiunea de un drept egal.

Prin urmare, mărfurile din teritoriul uneia din cele două înalte părți contractante nu vor fi pasibile, la intrarea lor în teritoriul celeilalte, de nici un drept de acsiză sau de consumațiune, sub orice numire ar fi, dacă mărfurile de aceeași natură nu sînt nici produse, nici fabricate în această ultimă țară.

Art. XXII. — Mărfurile de orice natură originare din Austro-Ungaria și importate în România și mărfurile de orice natură originare din România și importate în Austro-Ungaria nu vor putea fi supuse nici de autoritățile statului, nici de administrațiunile municipale sau altele la drepturi oarecare de acsiză sau de consumațiune superioară acelora care grevează sau ar greva mărfurile similare de producțiune națională.

Art. XXIII. — Cele două înalte părți contractante se angajează a coopera, prin mijloace convenabile, pentru a împiedica și pedepsi contrabanda dirijată contra teritoriilor lor, a acorda în această privință orice asistență legală amploiaților celuilalt stat însărcinați cu supravegherea, a-i ajuta și a le comunica, prin împiegații de finanțe și de poliție, precum și prin autoritățile locale în genere, toate informațiunile de care vor avea trebuință pentru exercițiul funcțiunilor lor.

În acest scop reglemente speciale se vor face prin comună înțelegere.

Art. XXIV. — Supușii uneia din cele două înalte părți contractante se vor bucura pe teritoriul celeilalte de aceeași protecțiune ca și naționalii pentru tot ce privește mărcile de fabrică și de comerț, precum și desenurile și modelurile de orice fel.

www.dacoromanica.ro

Guvernul alteței sale prințul României va prezenta camerelor române și va căta să facă a se sancționa în termenul de un an o lege asupra mărcilor, desenurilor și modelurilor de fabrică și de comerț, conform dispozițiunilor generalmente admise în această materie.

Dreptul exclusiv de a exploata un desen sau un model industrial sau de fabrică nu poate avea, în folosul austriecilor și ungurilor în România și a românilor în Austro-Ungaria, o durată mai lungă decît cea fixată prin legea țării în privința naționalilor. Dacă desenul sau modelul industrial aparține domeniului public în țara de origină, el nu poate fi obiectul unei bucurări (jouissance) exclusive în cealaltă țară.

Dispozițiunile precedente sînt aplicabile mărcilor de fabrică și de comerț.

Art. XXV. — Supușii m.s. împăratul și rege nu vor putea reclama în România proprietatea exclusivă a unei mărci, a unui model sau a unui desen dacă nu au depus două exemplare sau la camera de comerț din Viena sau la cea din Budapesta.

Art. XXVI. — Nici un drept special, oricare ar fi, nu se va percepe nici pe năvile pe Dunăre, nici pe mărfurile care se află pe aceste nави, afară de drepturile de trecere (péage), plățile de nави de la gurile Dunării și la Porțile de Fier. Tot asemenea va fi și pentru mărfurile importate sau exportate reciproc pe Dunăre care, după ce au achitat drepturile de intrare sau ieșire stabilite prin prezenta convențiune, nu ar fi supuse la nici un drept adițional. Cu toate acestea, taxele actualmente în vigoare în porturile Dunării și stabilite în singurul scop de a ameliora staționarea vaselor și de a favoriza execuțiunea unor lucrări publice destinate a facilita încărcarea sau descărcarea mărfurilor se vor putea prevala și pe viitor cu titlu de un drept adițional special, atît de la vase cît și de la mărfuri în condițiunile reglementelor speciale publicate în această privință.

Prin urmare, mărfurile importate în România sau exportate din acest stat spre Dunăre și supuse la plata drepturilor de intrare și de ieșire specifice și achitabile

www.dacoromanica.ro

pe greutate vor fi supuse în orașele situate pe malurile acestui rîu și pentru efectele sus-indicate la un drept adițional de 5% din suma drepturilor de intrare respective care sînt de plătit în virtutea convenției de față.

Mărfurile importate sau exportate tot pe această cale și supuse la plata drepturilor ad-valorem vor fi pasibile, tot cu același titlu, de un drept adițional special de ½% din valoarea lor constatată în conformitate cu prezenta convenție.

De asemenea, bastimentele și corăbiile de orice fel care se vor opri în porturile și orașele după malul român al Dunării vor avea, cînd vor uza de cheiurile statului sau ale comunelor, să plătească, tot cu același titlu și pentru aceleași efecte, o taxă de cheagiu de 20 centime pe tonă și după gradațiunea următoare: pe a treia parte a tonajului dacă cantitatea mărfurilor îmbarcate sau debarcate nu trece peste a treia parte: pe două treimi dacă ea trece peste a treia parte și nu ajunge la două treimi; pe tot dacă trece peste două treimi din cuprinderea (partée) utilizabilă a corăbiei.

Nici o corabie care atinge în timpul unuia și aceluiași voiaj, sau în susul sau în josul rîului, mai multe schele după malul român nu va putea fi supusă la plata taxelor de cheagiu care în totalitatea lor ar exceda suma acestor drepturi calculate pe 20 centime pe toată cuprinderea vasului.

Tonajul vasului va fi stabilit după sistemul și regulile adoptate de comisiunea europeană a Dunării. Bastimentele de stat, de poștă sau de pasageri care uzează de cheiuri vor fi scutite de plata acestei taxe și vor fi menținute, pe lîngă acestea, toate celelalte scutiri acordate vaselor pînă acum sub orice titlu ar fi.

Art. XXVII. — Pînă în momentul în care se vor face regulamentele de navigațiune sau de poliție fluvială pentru Dunăre, prevăzute de art. 17 al tratatului din Paris de la 1856, legile și prescripțiunile promulgate în această privință de fiecare din cele două înalte părți contractante vor fi combinate, pe cît se poate,

www.dacoromanica.ro

prin o comună înțelegere și în interesul dezvoltării navigațiunei pe Dunăre și adoptate principiilor în vigoare pe tot parcursul rîului și mai cu seamă pe partea sa în jos de Isakcea.

Art. XXVIII. — Toate facilitățile acordate pînă acum de ambele părți navigațiunei fluviale pe Dunăre vor fi menținute în viitor și întinse pe cît se va putea.

Vapoarele care fac un serviciu regulat de transport vor putea apare pe Dunăre, chiar în timpul nopții, cu încărcările și descărcările fără nici o întîrziere. Căpitanii acestor vapoare sau reprezentanții lor vor depune, la sosirea lor la birourile sau organele de vamă, o declarațiune specificînd mărfurile descărcate. Funcționarii de vamă vor putea opera, în caz de trebuință, vizite și căutări pe vase cu asistența organelor consulare ale țării căreia aparțin aceste vase și care rezidă în același loc. Citațiunea ce va fi adresată pentru aceasta consulilor, viceconsulilor și altor organe consulare respective va arăta o oră precisă ; și dacă aceste organe consulare ar neglija de a merge în persoană sau de a se reprezenta prin un delegat, se va proceda în absența lor. Nici o penalitate nu se va aplica căpitanului unui vapor dacă numărul coleturilor descărcate este inferior aceluia pus în declarațiunea prezentată cînd căpitanul sau cel în drept nu va fi neglijat de a informa pe biroul de vamă imediat după descărcarea totală efectuată în stațiune, înainte însă ca vama să fi constatat diferența.

Căpitanii acestor vapoare nu vor fi primiți a se prezenta înaintea autorităților locale pentru a forma custoditul sau alte documente analoage și care nu ar fi indispensabile.

Art. XXIX. — Companiile de navigațiune și proprietarii vapoarelor care fac un serviciu regulat de transport pe Dunăre vor putea dobîndi, la debarcarea stațiunilor vapoarelor lor, terenurile necesare pentru instalarea birourilor, atelierurilor și magazinelor lor și le va fi permis de a stabili în acele locuri magazine speciale care vor fi considerate ca întrepozite de îndată ce vor răspunde la toate cerințele legilor țării în vigoare asupra acestui punct.

www.dacoromanica.ro

Art. XXX. — Avînd în vedere circumstanţele excepţionale create relaţiunilor comerciale dintre monarhia austro-ungară şi principatul României pe acea parte a teritoriilor lor unde fruntariile lor se ating imediat, ca şi pe calea Dunării şi considerînd caracterul special al comerţului care, prin condiţiunile solului şi al naturii productelor celor două ţări, este un compliment indispensabil pentru existenţa locuitorilor reciproci, s-a convenit cu această ocaziune, în privinţa acestui comerţ, un aranjament special ale cărui stipulaţiuni se găsesc consemnate în un act adiţional care face parte integrantă din această convenţiune.

Art. XXXI. — Convenţiunea de faţă va rămîne în vigoare timp de 10 ani din ziua schimbării ratificărilor. În cazul cînd nici una din înaltele părţi contractante nu ar fi notificat cu 12 luni înainte de finele acestei perioade intenţiunea sa de a face să-i înceteze efectele, ea va rămîne obligatorie pînă la expiraţiunea unui an din ziua în care una sau alta din cele două înalte părţi contractante o va fi denunţat.

Dispoziţiunile care preced vor fi executorii în ambele state o lună după schimbarea ratificărilor.

Cele două înalte părţi contractante îşi rezervă dreptul de a introduce mai tîrziu şi prin o comună alegere, în această convenţiune, modificaţiuni care s-ar crede conforme spiritului şi principiilor sale şi a căror oportunitate ar fi demonstrată de experienţă.

Art. XXXII. — Convenţiunea de faţă va fi ratificată şi ratificările vor fi schimbate în Bucureşti cît se va putea mai iute.

Drept care plenipotenţiarii respectivi au semnat-o şi au pus pe dînsa sigiliul armelor lor.

Făcută în îndoit exemplar în Viena la 22 iunie 1875.

(Sem.) : G. Costa-Foru. — (sem.) : Andrássy
(L.S.) (L.S.)

„MON. OF." NR. 113 DIN 10/22 IUNIE 1876.

www.dacoromanica.ro

67

1876, martie 15/27, Bucureşti

Convenţie de comerţ şi de navigaţie încheiată între România şi Rusia prin care se stabileau condiţiile în care urma să se desfăşoare comerţul şi navigaţia între România şi Rusia. Supuşii celor două ţări puteau călători şi staţiona liber în România şi Rusia, bucurîndu-se de aceeaşi protecţiune ca şi naţionalii lor. Cetăţenii celor două părţi contractante aveau dreptul de a exercita, în toată întinderea ambelor teritorii, industria şi comerţul fără a fi supuşi la taxe generale sau locale şi nici la impozite sau obligaţii care să se deosebească de acelea fixate pentru naţionali. Cetăţenii celor două state urmau să fie reciproc scutiţi de orice serviciu în armata de uscat şi de mare sau în garda şi miliţia naţională [1].

Guvernul măriei sale domnului României şi guvernul maiestăţii sale imperatorul tuturor Rusiilor, animaţi de dorinţa de a înlesni şi dezvolta relaţiunile comerciale între ambele state, au hotărît de a se încheia pentru acest sfîrşit o convenţiune de comerţ şi de navigaţiune şi au numit pe plenipotenţiari ai lor :

Măria sa domnul României, pe ministrul său secretar de stat al afacerilor străine, Ion Bălăceanu etc., etc.,

Şi

Maiestatea sa imperatorul tuturor Rusiilor, pe agentele său diplomatic şi consul general în Bucureşti, consilierul de stat actual Ioan Zinoview, cavaler al ordinelor ruse : sfîntul Wladimir a 3-a clasă, sfînta Ana a 2-a clasă cu coroana imperială şi sfîntul Stanislas a 2-a clasă cu coroana imperială etc., etc.

[1] Convenţia a fost ratificată la 21 octombrie 1876, iar legea de ratificare a fost publicată în „Mon. of." din 28 oct./9 noiembrie 1876. Instrumentele de ratificare au fost schimbate la 21 oct./2 noiembrie 1878, dată la care a intrat în vigoare convenţia.

www.dacoromanica.ro

Cari, după ce şi-au comunicat depline puteri respective, găsite în bună şi regulată formă, au convenit asupra următoarelor articole :

Art. 1. — Va fi reciproc deplină şi întreaga libertate de comerţ şi de navigaţiune pentru bastimentele şi naţionalii înaltelor părţi contractante în oraşele, porturile, rîurile sau alte locuri din ambele state a căror intrare este actualmente permisă sau va putea fi pe viitor supuşilor şi navelor oricărei alte naţiuni străine.

Românii în Rusia şi ruşii în România vor putea reciproc, conformîndu-se legilor ţării, a intra, călători şi şedea în toată libertatea în oricare parte ar fi din teritoriile şi posesiunile respective pentru a-şi căuta de afacerile lor şi se vor bucura pentru persoanele lor şi bunurilor lor de aceeaşi protecţiune şi siguranţă ca şi naţionalii :

Vor putea exersa în toată întinderea ambelor teritorii industria, a face comerţul atît cu ridicata cît şi cu măruntul, a închiria sau a poseda case, magazii, prăvălii sau pămînturile de care vor avea trebuinţă fără a fi supuşi, fie pentru persoanele lor sau bunurile lor, fie pentru a exersa comerţul lor sau industria lor, la taxe generale sau locale, nici la impozite sau obligaţiuni, de orice natură ar fi, altele sau mai oneroase decît acelea care sînt sau vor putea fi stabilite asupra naţionalilor.

Se înţelege, cu toate acestea, că stipulaţiunile ce preced nu derogă întru nimic la legile, ordonanţele şi regulamentele speciale în materie de comerţ, de industrie, de poliţie şi de siguranţă generală, în vigoare în fiecare din ambele ţări şi aplicabile la toţi străinii în general, şi, în ceea ce priveşte România, legilor şi prescripţiunilor relative la prohibiţiunea de a cumpăra şi de a poseda bunuri imobile rurale.

Art. 2. — Românii în Rusia şi ruşii în România vor avea deplină libertate de a cumpăra, de a poseda şi de a înstrăina, pe toată întinderea teritoriilor şi posesiunilor respective, orice fel de proprietate ce legile permit sau vor permite supuşilor oricărei naţiuni străine de a cumpăra sau de a poseda.

Vor putea a le dobîndi şi dispune de dînsele prin vînzare, donaţiune, schimb, căsătorie, testament sau în ori-

www.dacoromanica.ro

care alt mod ar fi, în aceleaşi condiţiuni care sînt sau se vor stabili în privinţa supuşilor oricărei alte naţiuni străine, fără a fi supuşi la taxe, impozite sau sarcini, sub orice denumire ar fi, altele sau mai ridicate decît acelea care sînt sau vor fi stabilite asupra naţionalilor.

Vor putea asemenea exporta liber produsul din vînzarea proprietăţii lor şi bunurile lor în general fără a fi supuşi a plăti, ca străini, pentru exportaţiune alte drepturi sau mai ridicate decît acelea ce naţionalii ar răspunde în asemenea circumstanţe.

Art. 3. — Românii în Rusia şi ruşii în România vor fi reciproc scutiţi de orice serviciu personal sau în armata de uscat şi de mare, sau în gardă şi miliţia naţională de orice contribuţiune sau în bani, sau în natură, pentru a înlocui serviciul personal, de orice împrumut forţat şi de orice prestaţiune sau rechiziţiune militară.

Sînt, cu toate acestea, exceptate sarcinile care sînt ataşate la posesiune sub oricare titlu al unei proprietăţi, precum prestaţiunile şi rechiziţiunile militare la care toţi naţionalii pot fi chemaţi a se supune ca proprietari funciari sau ca arendaşi.

Vor fi asemenea dispensaţi de orice sarcină şi funcţiune judiciară şi municipală.

Art. 4. — Corăbiile române şi încărcămîntul lor într-un port al Rusiei şi, reciproc, corăbiile ruse şi încărcămîntul lor în România, la sosirea lor sau direct din ţara de origine sau din altă ţară şi oricare ar fi locul provenienţei sau destinaţiunea încărcămîntului lor, se vor bucura în toate privinţele de acelaşi tratament ca şi corăbiile naţionale şi încărcămîntul lor.

Nici un drept, taxă sau sarcină, de oricare pusă, sub oricare denumire ar fi, pe corpul corabiei, pe pavilionul său sau pe încărcămîntul său, şi perceput în numele sau în profitul guvernului, al funcţionarilor publici, al particularilor, al corporaţiunilor sau al oricăror stabilimente nu se va impune bastimentelor unuia din ambele state în portul celuilalt, la sosirea lor, pe timpul şederii lor şi la ieşirea lor, la care nu ar fi asemenea şi în aceleaşi condiţiuni impus corăbiilor naţionale.

Art. 5. — Naţionalitatea bastimentelor va fi admisă, şi de o parte şi de cealaltă, după legile şi regulamentele

www.dacoromanica.ro

particulare ale fiecărei țări, după titlurile și patentele liberate căpitanilor sau patronilor de autoritățile competente.

Art. 6. — În tot ceea ce privește așezarea corăbiilor, încărcarea și descărcarea lor în porturi, rade, havre, bazine, fluvii, rîuri sau canaluri și, în general, pentru toate formalitățile și dispozițiunile oricare la care pot fi supuse corăbiile de comerț, echipajul și încărcămîntul lor, nu se va acorda corăbiilor naționale în unul din ambele state nici un privilegiu și nici o favoare care nu va fi asemenea și pentru corăbiile celuilalt ; voința înaltelor părți fiind ca, sub acest raport, bastimentele române și bastimentele ruse să fie tratate pe piciorul unei perfecte egalități și să se bucure reciproc de avantajele acordate națiunei celei mai favorizate.

Art. 7. — Căpitanii și patronii bastimentelor române și ruse vor fi reciproc scutiți de orice obligațiune de a recurge în porturile respective ale ambelor state la expediționari oficiali și vor putea, prin urmare, a se servi liber sau de agenții lor consulari respectivi, sau de expediționarii ce vor desemna ei singuri, nu numai să se conforme, în cazurile prevăzute de codul de comerț și regulamentele vamale române și de codul de comerț și regulamentele vamale ruse, dispozițiunilor cărora prezenta clauză nu acordă nici o derogațiune.

Art. 8. — Dispozițiunile din prezenta convențiune nu sînt de loc aplicabile la navigațiunea pe lîngă mal sau cabotagiu, care rămîn exclusiv rezervată, în fiecare din ambele țări, pavilionului național.

Este bineînțeles că dispozițiunile acestui articol nu derogă întru nimic la principiile admise de congresul din Viena și consacrate prin tratatul din Paris în privința fluviilor care despart sau traversează mai multe state.

Art. 9. — Nici corăbiile ruse, nici mărfurile care se află pe bordul acestor corăbii nu vor plăti în porturile țărmului român al Dunării nici un drept special decît numai taxele actualmente în vigoare în aceste porturi și stabilite pentru singurul sfîrșit de a se ameliora staționea corăbiilor și de a favoriza executarea unor lucrări publice destinate a înlesni încărcarea și descărcarea mărfurilor.

www.dacoromanica.ro

Sub raportul acestor taxe ale dreptului de cheagiu, precum şi sub toate celelalte, corăbiile şi mărfurile ruse vor fi asimilate în porturile române cu corăbiile şi mărfurile naţionale, precum şi cu acelea ale naţiunii celei mai favorizate.

Art. 10. — Companiile de navigaţiune ruse, precum şi proprietarii vapoarelor care fac un serviciu regulat de transport pe Dunăre vor putea cumpăra în schelele române, la debarcaderele staţiunilor vapoarelor lor, terenul necesar pentru instalarea birourilor lor, care vor fi considerate întrepozite îndată ce vor răspunde la cerinţele legilor române în vigoare asupra acestui punct.

Art. 11. — Se înţelege că stipulaţiunile din prezenta convenţiune vor fi aplicabile la toate bastimentele care navigă sub pavilion rus, fără nici o distincţiune între marina comercială rusă propriu-zisă şi aceea care aparţine mai cu deosebire marelui ducat al Finlandei.

Art. 12. — Se face excepţiune la stipulaţiunile prezentei convenţiuni în ceea ce priveşte avantajele al căror obiect sînt sau vor putea fi produsele pescăriei naţionale.

Art. 13. — Mărfurile de orice natură produse ale industriei sau solului unuia din ambele state care pot sau vor putea fi legal importate în celălalt sau a fi exportate sau pe uscat sau pe apă nu vor fi supuse la nici un drept de intrare sau de ieşire altul decît acelea ce vor avea a plăti produsele similare oricăreia alte naţiuni străine cea mai favorizată.

Art. 14. — În tot ceea ce priveşte drepturile de vamă la intrare şi la ieşire prin fruntariele de uscat şi de mare, drepturi de importaţiune, de exportaţiune şi altele, cele două înalte părţi contractante îşi promit reciproc de a nu acorda nici o scădere de taxă, privilegiu, favoare sau imunitate oarecare supuşilor şi produselor unui alt stat care să nu fie asemenea şi îndată întins, fără condiţiune, naţionalilor şi produselor respective din ambele ţări: voinţa celor două înalte părţi contractante fiind ca, pentru tot ceea ce priveşte importaţiunea, exportaţiunea, tranzitul, întrepozitul, reexportaţiunea, drepturile locale, curtagiu, tarifele şi formalităţile de vamă, precum şi tot ceea ce priveşte exerciţiul comerţului şi in-

www.dacoromanica.ro

dustriei, românii în Rusia şi ruşii în România să se bucure de tratamentul naţiunei celei mai favorizate.

Art. 15. — Nici o prohibiţiune la importaţiune sau exportaţiune nu se va putea stabili de una din înaltele părţi contractante în privinţa celeilalte care nu va fi în acelaşi timp aplicabilă la toate celelalte naţiuni străine, exceptîndu-se, cu toate acestea, prohibiţiunile sau restricţiunile timpurarii ce unul sau celălalt guvern ar crede necesar de a stabili în ceea ce priveşte contrabanda de rezbel sau pentru motive sanitare.

Art. 16. — Pentru a se înlesni tranzitul produselor ruse prin teritoriul român, s-a convenit:

a) Că toate produsele care, în virtutea prezentei convenţiuni, ar putea fi introduse fără plată de drepturi de vamă în România vor fi asemenea scutite de taxele de exportaţiune şi de întoarcere, precum şi de taxele de plombagiu, cu condiţiunea de a se verifica la intrare şi la ieşire şi sprijinite, în acest din urmă caz, de un titlu de origine de la vama de plecare ;

b) Că cauţiunea în numerar ce expeditorii în tranzit de produse nefabricate vor avea a depune la vama de intrare română nu va trece în nici un caz suma drepturilor de importaţiune ce aceste produse ar fi avut a suporta în virtutea prezentei convenţiuni dacă ar fi fost destinate pentru România, cu excepţiunea pentru zişii expeditori a ţine cont la vamă, afară de cauţiunea mai sus specificată, de taxele de plombagiu recunoscute exigibile şi a se supune verificărilor de intrare şi de ieşire arătate mai sus şi

c) Că produsele nefabricate vor putea fi păstrate de expeditor şi în deplina sa dispoziţiune pe un termen de şase luni în antrepozitele române, conform legilor şi regulamentelor speciale stabilite în această privinţă.

Art. 17. — Orice reproducţiune în unul din ambele state a mărcilor de fabrică sau de comerţ puse în celălalt pe oricare mărfuri pentru a constata originea şi calitatea lor, precum şi orice punere în vînzare sau în circulaţiune de produse investite cu mărci de fabrică sau de comerţ române sau ruse contrafăcute în orice ţară străină vor fi cu severitate interzise pe teritoriul ambe-

www.dacoromanica.ro

lor țări și pasibile de pedepsele prevăzute de legile țării :

Operațiunile ilicite menționate în prezentul articol vor putea da loc, înaintea tribunalelor și după legile țării unde au fost constatate, la o acțiune în daune-interese valabil exersată de partea lezată contra celora ce s-au făcut culpabili.

Naționalii unuia din ambele state care vor voi să-și asigure în celălalt proprietatea mărcilor lor de fabrică sau de comerț vor fi datori a le expune exclusiv, adică : mărcile de origine română la St. Petersburg la departamentul comerțului și manufacturelor, și mărcile de origine rusă la București la grefa tribunalului de comerț.

În caz de îndoială sau de contestațiune, se înțelege că mărcile de fabrică sau de comerț cărora se aplică prezentul articol sînt acelea care, în fiecare din ambele țări, sînt legal dobîndite, conform legislațiunei țării lor, de industriali și comercianți care se servesc cu dînsele.

Guvernul măriei sale domnului României propunîndu-și a prezenta în curînd camerelor române o lege asupra mărcilor de fabrică și de comerț, prezentul articol nu va deveni aplicabil decît după ce legea în chestiune, conform dispozițiunilor generalmente admise în această materie, va fi pusă în vigoare.

Art. 18. — Relațiunile comerciale ale Rusiei cu regatele Suediei și Norvegiei și statele și țările limitrofe ale Asiei, fiind regulate prin stipulațiuni speciale în privința comerțului de fruntarii și independente de reglementele ce se aplică comerțului străin în general, cele două înalte părți contractante convin ca dispozițiunile speciale cuprinse în tratatul încheiat între Rusia și Suedia și Norvegia la 26 aprilie/8 mai 1838, precum și acelea ce sînt relative la comerț cu celelalte state și țări mai sus menționate nu vor putea, în nici un caz, fi invocate pentru a modifica relațiunile de comerț și de navigațiune stabilite între cele două înalte părți contractante prin convențiunea de față.

Art. 19. — Convențiunea de față va rămîne în vigoare în timp de 10 ani cu începere din ziua schimbării ratificațiunilor. În caz cînd nici una din înaltele părți contractante nu ar fi notificat cu 12 luni înainte de fi-

www.dacoromanica.ro

nele acestei perioade intenţiunea sa de a face să-i înceteze efectele, ea va rămîne obligatorie pînă la expirarea unui an din ziua în care una sau alta din cele două înalte părţi contractante va fi denunţat.

Dispoziţiunile care preced vor fi executorii în ambele state o lună după schimbarea ratificărilor. Cele două înalte părţi contractante îşi rezervă dreptul de a introduce mai tîrziu, prin o comună înţelegere, în această convenţiune modificaţiunile care s-ar crede conforme spiritului şi principiilor sale şi a cărora oportunitate ar fi demonstrată de experienţă.

Art. 20. — Convenţiunea de faţă va fi ratificată şi ratificările vor fi schimbate în Bucureşti cît se va putea mai iute.

Drept care plenipotenţiarii respectivi au semnat-o şi au pus pe dînsa sigiliul armelor lor.

Făcută în Bucureşti la 15/27 martie anul mîntuirei 1876.

Semnaţi : Ion Bălăceanu. — I. Zinoview.

Articol separat

În momentul de a proceda la semnătura convenţiunei de comerţ şi de navigaţie încheiată astăzi între România şi Rusia, plenipotenţiarii subsemnaţi, al măriei sale domnului României şi al maiestăţii sale împăratului tuturor Rusiilor, au făcut următoarea declaraţiune :

Favorile care sînt sau vor fi acordate în România, prin stipulaţiuni speciale sau adiţionale, unui stat limitrof oarecare şi reducţiunile sau scutirile de drepturi a căror aplicaţiune este sau va fi restrînsă la oarecare fruntarii sau locuitorilor oricărora districte vor fi întinse sub acelaşi titlu naţionalilor şi produselor ruse [1].

[1] La 4/16 noiembrie 1886 România a încheiat un alt tratat de comerţ cu Rusia, care a fost înlocuit prin învoiala din 1893.

www.dacoromanica.ro

Prezintele articole separat va avea aceeaşi putere şi aceeaşi durată ca convenţiunea de comerţ şi de navigaţiune încheiată cu data de astăzi.

Drept care plenipotenţiarii respectivi l-au semnat şi învestit cu sigiliul armelor lor.

Făcut în Bucureşti la 15/27 martie anul mîntuirei 1876.

Semnaţi : Ion Bălăceanu. — I. Zinoview.

„MON. OF." NR. 240 DIN 28 OCT./9 NOIEMBRIE 1876.

68

1877, aprilie 4/16, Bucureşti

Convenţia privitoare la trecerea trupelor ruse prin România prin care guvernul român asigura armatei ruse libera trecere prin teritoriul ţării, cu obligaţia expresă din partea guvernului Rusiei de a respecta drepturile politice ale statului român, în conformitate cu legile interioare şi tratatele existente şi de a menţine şi apăra integritatea teritorială a României. Toate cheltuielile ocazionate de transportul şi necesităţile armatei ruse erau suportate de către guvernul imperial. Detaliile relative la trecerea trupelor ruse şi raporturile lor cu oficialităţile locale au făcut obiectul unei convenţii speciale încheiate de împuterniciţii ambelor guverne [1].

Lucrînd de acord cu celelalte mari puteri pentru a ameliora condiţiunile de existenţă ale creştinilor supuşi dominaţiei sultanului, guvernul imperial al Rusiei a atras

[1] Legea care a încuviinţat ratificarea a fost promulgată prin I.D.R. nr. 899 din 21 aprilie 1877 („Mon. of." nr. 91 din 22.IV.1877).

www.dacoromanica.ro

atenţiunea cabinetelor garante asupra necesităţii de a asigura într-un mod eficace executarea reformelor cerute de la Poartă.

Pentru că excitarea musulmanilor şi slăbiciunea învederată a guvernului otoman nu lasă a se spera măsuri serioase de executare din partea autorităţilor turce, o intervenţiune militară din afară poate deveni necesară. În cazul cînd dezvoltarea ulterioară a afacerilor politice în Orient ar sili pe Rusia a asuma această sarcină şi a dirija armata sa în partea Turciei din Europa, guvernul imperial, dorind a respecta inviolabilitatea teritorială a statului român, a convenit de a încheia cu guvernul alteţei sale Carol I o convenţiune specială relativă la trecerea trupelor ruse prin România.

Prin urmare au fost desemnaţi ca plenipotenţiari :

Din partea maiestăţii sale împăratul tuturor Rusiilor, baronul Dimitrie Stuart, consilier de stat, agent diplomatic şi consul general al Rusiei în România, cavaler al ordinului st. Vladimir clasa a III-a, al st. Ana clasa a II-a, al st. Stanislas clasa a II-a şi al ordinelor străine : Leul şi soarele clasa a II-a cu placă, Medgidie clasa a III-a, Muntenegru clasa a II-a cu placă şi al crucei de ofiţer al Mîntuitorului ;

Din partea alteţei sale domnul României, d-l. M. Kogălniceanu, ministrul său al afacerilor străine, mare cruce a ordinului st. Ana clasa I, al Coroanei de fier clasa I, al Vulturului roşu clasa I, al Medgidie clasa I, etc.,

Care, după ce şi-au preschimbat deplinele lor puteri, găsite în bună şi regulată formă, s-au învoit asupra articolelor următoare :

Art. I. Guvernul alteţei sale domnului României Carol I asigură armatei ruse care va fi chemată a merge în Turcia libera trecere prin teritoriul României şi tratamentul rezervat armatelor amice.

Toate cheltuielile care ar putea fi ocazionate de trebuinţele armatei ruse, de transportul său, precum şi pentru satisfacerea tuturor trebuinţelor sale cad naturalmente în sarcina guvernului imperial.

www.dacoromanica.ro

Art. II. Pentru ca nici un inconvenient sau pericol să nu rezulte pentru România din faptul trecerii trupelor ruse pe teritoriul său, guvernul maiestăţii sale împăratul tuturor Rusiilor se obligă a menţine şi a face a se respecta drepturile politice ale statului român cum rezultă din legile interioare şi tratatele existente, precum şi a menţine şi a apăra integritatea actuală a României.

Art. III. Toate detaliurile relative la trecerea trupelor ruse, la relaţiunile lor cu autorităţile locale, precum şi toate învoielile care ar trebui să fie luate pentru acest sfîrşit vor fi consemnate într-o convenţie specială care va fi încheiată de delegaţii ambelor guverne, şi ratificată în acelaşi timp ca şi cea de faţă, şi va intra în lucrare o dată.

Art. IV. Guvernul alteţei sale domnului României se obligă a obţine pentru convenţiunea de faţă, precum şi pentru cea menţionată la art. precedent, ratificarea cerută de legile române şi a face imediat executorii stipulaţiunile cuprinse într-însa.

Drept aceea, plenipotenţiarii respectivi au pus la convenţiunea de faţă semnăturile lor şi sigiliul armelor lor.

Făcut la Bucureşti 4/16 aprilie anul graţiei una mie opt sute şaptezeci şi şapte.

(Semnat) Baron Dmitri Stuart

Agent diplomatic şi consul general
al Rusiei în România

(L.S.)

(Semnat) M. Kogălniceanu

Ministrul afacerilor străine
al României

(L.S.)

„MON. OF." NR. 91 1877.

www.dacoromanica.ro

69

1877, aprilie 4/16, București

Convenţiune specială pentru executarea art. III al convenţiei relative la trecerea trupelor ruse prin România [1].

Pentru executarea articolului III al convenţiunei, încheiată astăzi, subsemnaţii plenipotenţiari au convenit de a regula prin convenţiunea specială de faţă învoielile relative la trecerea trupelor imperiale ruse, precum şi raporturile lor cu autorităţile locale.

Art. I. — Guvernul român acordă armatei ruse uzul căilor ferate, comunicaţiilor fluviale, drumurilor, poştelor şi telegrafelor României şi pune la dispoziţiunea sa rezervele materiale ale ţării pentru necesităţile de aprovizionare, de furaje şi de transport, după modul şi condiţiile stipulate în articolele ce urmează.

Art. II. — Relaţiunile autorităţilor militare ruse cu autorităţile locale se vor face prin mijlocirea comisarilor speciali români numiţi spre acest sfîrşit. Un comisar general român va fi delegat pe lîngă comandantul-cap al trupelor ruse pentru toată durata trecerii lor prin România.

Art. III. — Comisarii români vor fi căpuiţi de toate datele relative la resursele materiale (precum furaje, aprovizionamente, cărăuşie, paie, încălzit etc.) ce poate procura ţara în parcursul trupelor ruse, atît în lungul liniilor căilor ferate, cît şi pe ţărmurile Prutului şi Dunării, cu indicaţiunea preţurilor aproximative a aces-

[1] La 3 ianuarie 1878, la Bucureşti s-a semnat un proces-verbal între România şi Rusia pentru reglementarea cererilor de despăgubiri prilejuite de trecerea şi şederea trupelor ruseşti în România (textul în „Mon. of." nr. 5 din 6/18 ianuarie 1878); de asemenea, la 21 aprilie 1882, la St. Petersburg s-a încheiat un aranjament între România şi Rusia privitor la lichidarea socotelilor izvorîte din războiul din 1877—1878 (textul în „Mon. of." nr. 228 din 11/23 ianuarie 1883).

www.dacoromanica.ro

tor obiecte la punctele unde vor trebui a fi predate, a cantităților ce ar putea fi date și a epocilor la care predarea lor ar putea fi cu putință.

Art. IV. — Autoritățile militare ruse, după ce vor lua cunoștință de datele menționate în articolul precedent și vor decide cantitățile de producte ce le vor fi necesare și punctele unde vor trebui a fi predate, se vor înțelege cu comisarii români asupra modului de predare. Prin urmare, aprovizionamentele se vor face pentru contul armatei ruse sau de către autoritățile române cu prețuri convenite sau cu concursul lor, prin sumisionamente, comisiune, cumpărare directă etc.

Art. V. — Se va proceda tot astfel pentru toate achizițiunile care ar fi necesare pentru campament, bivuac, transportul trupelor, bagajele lor, materialului și muniționilor de război, precum și pentru furniturile spitalelor, ambulanțelor și farmaciilor. Autoritățile române vor înlesni satisfacerea acestor trebuințe.

Art. VI. — Guvernul român pune la dispoziționea armatei ruse toate liniile ferate ale țării pentru transportul său, acel al materialului, al bagajelor și aprovizionamentelor ce o însoțesc, precum și acelora al căror transport ar putea fi necesar mai tîrziu. Pentru aceste transporturi, armata imperială va fi pe deplin asimilată armatei principale și se va bucura de aceleași drepturi și prerogative ca acesta din urmă, în tot ce privește obligațiunile companiilor drumurilor de fier în privința trupelor și altor condițiuni și detaliuri stipulate, pentru transporturile militare, prin caietele de însărcinări ale companiilor și legile și regulamentele în vigoare în România. Cît pentru tarifele de transport, guvernul român se obligă a priori la o reducere de patruzeci la sută asupra tarifelor ordinare și se rezervă de a regula detaliurile acestei chestiuni prin o înțelegere ulterioară cu companiile.

În ceea ce privește însă cheltuielile și plățile adiționale, precum înregistrări, manipulațiuni și altele, se va proceda după cum se practică pentru transporturile militare române.

www.dacoromanica.ro

Art. VII. — Ministerul Lucrărilor Publice al României va da asupra cererii şefului comunicaţiunilor militare ruse ordinile şi instrucţiunile necesare administraţiunilor căilor ferate române, pentru a asigura cu cel mai mare succes şi celebritate posibilă transportul armatei imperiale cu materialul, bagajele, aprovizionamente etc., după un plan ce va trebui a fi hotărît mai dinainte, precum se va stipula mai la vale. Trenurile militare vor avea prioritate asupra tuturor celorlalte trenuri, exceptîndu-se trenul-poştă, şi fără prejudiciu pentru transportul trupelor române. La trebuinţă, numărul trenurilor ordinare de călători va putea fi provizoriu redus şi circulaţiunea trenurilor de mărfuri chiar pe deplin oprită în caz de necesitate.

Art. VIII. — Pentru transportul trupelor imperiale şi al materialului lor pe linia Iaşi-Ungheni, care are aceeaşi lărgime ca drumurile de fier ruse, o unitate şi continuitate a condiţiilor tehnice a mişcării se vor stabili în urma unei înţelegeri între ambele administraţiuni, pentru a se evita orice întîrziere sau transbordament la frontieră.

Art. IX. — Pentru a se obţine unitatea necesară în serviciul liniilor române spre asigurarea transportului celui mai grabnic şi celui mai regulat al armatei ruse cu bagajele ei, muniţiuni, material de război şi aprovizionamente de orice fel, se va institui, sub direcţiunea Ministerului Lucrărilor Publice, un consiliu central compus din delegaţii diferitelor companii care posedă părţi din reţeaua română. Un comisar numit de şeful comunicaţiunilor militare a armatei imperiale, va fi delegat pe lîngă Ministerul Lucrărilor Publice pentru a facilita raporturile cu autorităţile militare ruse.

Mişcarea şi serviciul pe toate liniile reţelei române se vor face provizoriu sub direcţiunea imediată a consiliului central, ale cărui dispoziţiuni ministrul lucrărilor publice le va face a concorda cu exigenţele şi trebuinţele ce-i vor fi exprimate de şeful comunicaţiunilor militare în privinţa transportului în chestiune.

Art. X. — Direcţiunea superioară şi privigherea transporturilor armatei imperiale vor aparţine şefului co-

www.dacoromanica.ro

municaţiunilor militare al acestei armate. Pentru a asigura regularitatea şi continuitatea serviciului acestor transporturi, el va lucra prin mijlocirea comisarului român delegat ad-hoc pe lîngă dînsul şi va provoca prin organul său toate măsurile necesare pentru acest sfîrşit.

Art. XI. — Şeful comunicaţiunilor militare va avea facultatea de a cere, prin mijlocirea comisarului român delegat pe lîngă dînsul sau prin propriul său delegat pe lîngă consiliul central, executarea tuturor lucrărilor necesare pentru sporirea şi securitatea mişcării atît pe linii, cît şi în gări şi materialul rulant precum platforme, rampe, căi de garaj, îmbraşamente auxiliare, gări provizorii, apropriaţiuni de vagoane de mărfuri şi trucuri pentru transportul oamenilor, cailor şi materialului etc. Toate cheltuielile ocazionate prin aceste lucrări vor fi în sarcina armatei ruse: modul executării lor va fi regulat între ministrul lucrărilor publice şi şeful comunicaţiunilor militare al armatei ruse.

Art. XII. — În caz de urgenţă, şeful comunicaţiunilor militare va avea facultatea, în urma unei înţelegeri prealabile cu comisarul român, a înlesni prin mijloace de care dispune tot ceea ce ar lipsi şi ar ameninţa să împiedice mişcarea armatei ruse. Va putea face de a se suspenda imediat de către comisarul român şi a cere de la ministrul lucrărilor publice depărtarea impiegaţilor şi agenţilor subalterni a căror rea-voinţă ar putea da temeri de primejdie.

Art. XIII. — Dacă trebuinţele de comunicaţiune ale armatei ruse ar face necesare construirea pe teritoriul român a unui nou tronson sau îmbranşament de cale ferată, lucrările vor fi executate prin îngrijirea autorităţilor militare ruse, cu cheltuiala guvernului imperial. Guvernul român va înlesni aceste lucrări şi se va însărcina cu îngrijirile necesare pentru a asigura armatei ruse dreptul de a se bucura temporar de terenurile indispensabile pentru instalarea acestor tronsoane sau îmbranşamente pe bazele adoptate în România pentru lucrările de utilitate publică. Cînd aceste linii vor deveni inutile, materialurile mobile întrebuinţate la construirea

www.dacoromanica.ro

lor vor fi la dispoziția guvernului rus, iar lucrările executate vor deveni proprietatea guvernului român fără nici o remunerațiune.

Art. XIV. — Exploatarea rețelei române se va face de către companiile și administrațiunile existente, sub direcțiunea consiliului menționat de art. IX al convenției de față. Companiile vor fi îndemnizate pentru toate transporturile efectuate după tariful care se va stabili conform art. VI. Aceste companii vor fi de asemenea despăgubite pentru toate stricăciunile care ar putea fi comise în materialul lor prin greșeala trupelor ruse.

Art. XV. — Planul transportului trupelor, livretele de mersul trenurilor militare, formele și detaliurile rechiziționilor de transport, documentele de contabilitate și control, termenele și modul plății, precum și raporturile de stabilit în timpul transportului, între trupele ruse și agenții locali ai căilor ferate române vor fi regulate imediat după încheierea convenției de față de către comisarii ad-hoc. Companiile și administrațiunile căilor ferate vor fi datoare de a le procura toate documentele și materialele necesare pentru compunerea acestui plan, a livretelor de mers și detaliurilor de serviciu și de a le da cel mai mare concurs. Toate cheltuielile de detaliu regulate de către acești comisari și consemnate într-o instrucțiune specială care va fi aprobată de șeful comunicațiunilor militare al armatei imperiale și de comisarul român delegat pe lîngă dînsul vor fi obligatorii atît pentru trupele ruse, cît și pentru impiegații căilor ferate.

Art. XVI. — În timpul pasagiului armatei imperiale, toate crimele și delictele care ar fi comise de impiegații căilor ferate cu intenția de a împiedica sau de a opri transportul trupelor sau de a pune în pericol securitatea trenurilor militare vor fi pedepsite după legile române existente și cu aceeași rigoare ca cum ar fi dirijate contra armatei române.

Art. XVII. — Guvernul român acordă armatei ruse uzul poștelor și telegrafelor statului și companiilor căilor ferate cu același titlu cu care se bucură autoritățile

www.dacoromanica.ro

române ale căror cheltuieli nu sînt trecute în bugetul statului. Prin urmare, depeşele oficiale ruse vor avea prioritate asupra corespondenţei private. Pentru a nu împiedica serviciul ordinar al telegrafelor, armata rusă va avea facultatea, oriunde trebuinţa se va simţi, de a lega cu cheltuiala sa de stîlpii telegrafici ai statului şi ai companiilor un fir telegrafic al ei şi de a aşeza aparaturi pentru uzul său particular. Aceste fire vor fi păzite şi conservate după cum sînt firele române şi altă cheltuială particulară pentru armata rusă, în sarcina căreia însă vor rămîne reparaţiunile.

Art. XVIII. — Se va stabili la spatele armatei ruse o linie şi puncturi de etape (etapes) exceptîndu-se oraşul Bucureşti, unde nu vor fi trupe ruse. Este bineînţeles că trupele nu se vor opri decît acolo unde vor fi silite de trebuinţele odihnei sau de obstacole independente de voinţa lor şi numai pentru timpul strict necesar spre acest sfîrşit. În lungul liniei şi puncturilor de etape, precum şi pe linia mişcării trupelor se vor putea aşeza magazii şi depozite de hrană, furaje, aprovizionamente de orice natură, cuptoare pentru pîine, bucătării pentru preparaţiunea hranei trupelor etc. Locurile necesare pentru acest sfîrşit vor fi angajate de comisarii armatei ruse cu concursul comisarilor români cu aceleaşi condiţiuni ca şi pentru trebuinţele statului. Se va proceda tot astfel în ceea ce priveşte achiziţiunea materialului necesar pentru construirea şi instalarea ziselor stabilimente.

Art. XIX. — Bolnavii şi răniţii armatei ruse vor fi trataţi şi îngrijiţi în stabilimente sanitare organizate pentru acest sfîrşit pe linia de comunicaţiune şi de etape ori unde comandantul-cap rus va găsi indispensabil, afară de oraşul Bucureşti, şi pe cît se va putea afară de centrurile mari de populaţiune, exceptîndu-se spitalurile pentru răniţi. Autorităţile române vor da concursul lor şi vor acorda toate înlesnirile pentru instalarea stabilimentelor sanitare, precum şi pentru închirierea edificiilor necesare pentru asemenea întrebuinţare. În localităţile unde s-ar găsi spitale ruse, bolnavii vor

www.dacoromanica.ro

putea fi admişi provizoriu, în marginile posibilului în stabilimente sanitare române, plătindu-se cheltuielile de întreţinere şi de tratament.

Art. XX. — În localităţile unde o oprire s-ar recunoaşte necesară în timpul trecerii trupelor ruse, în condiţiunile stipulate prin art. XVIII, aceste trupe se vor bucura de înlesnirile de locuinţă şi campament ce li se vor procura prin îngrijirile autorităţilor locale. Dacă prin acest fapt ar deveni necesare retribuţiuni, ele vor fi regulate prin o înţelegere între comisarii respectivi.

Art. XXI. — Pe linia de comunicaţiune a armatei imperiale, în localităţile unde necesităţile militare ar reclama numirea de comandanţi de etape ruse, aceşti comandanţi vor comunica cu autorităţile locale prin mijlocirea comisarilor români, prevăzute la articolul II.

Art. XXII. — Armata rusă va avea facultatea de a stabili poduri şi comunicaţiuni fluviale la puncturile unde se va recunoaşte necesar şi de a face lucrările indispensabile pentru a asigura şi proteja aceste treceri. Guvernul român va pune, pentru acest sfîrşit, la dispoziţiunea armatei ruse bărcile, batelurile etc. ce-şi va putea procura şi pe cît trebuinţele armatei sale îi vor permite, precum şi cantitatea necesară de lemne de construcţiune şi alte materiale cu retribuţiune echitabilă.

Art. XXIII. — Toate plăţile de efectuat cu ocaziunea trecerii trupelor ruse prin România, atît guvernului princiar, cît şi companiilor căilor ferate şi particularilor, vor fi calculate pe baza unităţii monetare române sau franceze. Se vor putea face sau în numerar, sau prin bonuri în regulă emanînd de la comandantul armatei imperiale şi plătibile de casele acestei armate, în termen de două luni cel mult.

Forma bonurilor, termenii, modul şi locurile de plată şi de control vor fi regulate şi aduse la cunoştinţa publicului în urma unei înţelegeri între comandantul-cap al armatei ruse şi comisarul general român.

Art. XXIV. — Guvernul român acordă guvernului rus pentru durata şederii trupelor imperiale în România

www.dacoromanica.ro

şi dincolo de Dunăre libera importaţiune pe teritoriul său, fără plată de drepturi, şi liberul tranzit al tuturor articolelor şi obiectelor de aprovizionament, de furnitură, de material şi de muniţiuni de război destinate uzului armatei imperiale, şi chiar acelora a căror intrare în România s-ar găsi prohibită prin regulamentele române.

Art. XXV. — Dacă s-ar întîmpla deserţiuni din trupele ruse în timpul trecerii lor prin România, autorităţile princiare vor da concursul lor pentru dovedirea şi arestarea culpabililor asupra indicaţiunilor ce li se vor da de autorităţile militare ruse. Dezertorii arestaţi vor fi predaţi în mîinile comandanţilor militari ruşi cei mai apropiaţi de locul unde arestarea a fost efectuată.

Art. XXVI. — Toate cazurile şi diferendele care s-ar putea ivi cu ocaziunea trecerii trupelor ruse prin România şi care n-ar fi prevăzute prin convenţiunea de faţă vor fi regulate într-un comun acord prin comisarii numiţi ad-hoc de comandantul-cap al trupelor ruse şi comisarul general român.

Drept aceea, plenipotenţiarii respectivi au pus pe convenţiunea suplimentară de faţă semnăturile lor şi sigiliurile armelor lor.

Făcută în îndoit exemplar, în Bucureşti la 4 aprilie anul graţiei una mie opt sute şaptezeci şi şapte.

(Semnat) Baron D. Stuart

Agent diplomatic şi consul general
al Rusiei în România

(Semnat) M. Kogălniceanu

Ministrul afacerilor străine
în România

„MON. OF." NR. 91/1877.

www.dacoromanica.ro

70

1877, noiembrie 14/26, Berlin

Convenţie de comerţ între România şi Germania prin care se reglementează raporturile comerciale dintre supuşii celor două ţări, precum şi aspectele juridice aferente. Libertatea de comerţ, de navigaţie, precum şi exercitarea industriei cu respectarea legilor ţării erau reciproc acceptate de către părţile contractante. Supuşii celor două state nu puteau fi impuşi la taxe generale sau locale, nici la impozite sau obligaţii care să se deosebească de acelea fixate pentru naţionalii lor ; privilegiile şi imunităţile în materie de comerţ şi industrie acordate supuşilor uneia din părţile contractante erau comune şi supuşilor celeilalte părţi. Clauza naţiunii celei mai favorizate se acorda pe bază de reciprocitate cu privire la posedarea, înstrăinarea, vînzarea, donaţiunea etc. a proprietăţii mobiliare sau imobiliare. Se mai reglementa problema serviciului militar pentru supuşii celor două ţări, înlăturarea prohibiţiunilor la import sau export, cu excepţia unor produse, reciprocitatea scăzămintelor la tarifele de import şi export, similitudinea de tratament pentru corăbiile celor două ţări ajunse în porturile uneia din părţile contractante etc. Dispoziţiile convenţiei se aplicau şi marelui ducat Luxemburg pe perioada cît el era integrat în sistemul vamal sau de import german [1].

Guvernul m.s. împăratul Germaniei etc. şi guvernul a.s. principelui României, animaţi de dorinţa de a înlesni şi dezvolta relaţiunile comerciale stabilite între cele două ţări, au hotărît de a încheia, pentru acest

[1] Legea încuviinţînd ratificarea a fost promulgată în „Mon. of." din 7/19 iulie 1881 ; ratificările s-au schimbat la 10 iulie 1881 la Berlin. Convenţia din 1877 a fost modificată prin convenţia semnată la Bucureşti la 17 februarie/1 martie 1887 („Mon. of." din 27 mai 1887), care, la rîndul ei, a fost înlocuită cu convenţia din 21 octombrie 1893 („Mon. of." nr. 26 din 23 decembrie/4 ianuarie 1894).

www.dacoromanica.ro

scop, o convenţiune. Pentru acest sfîrşit au fost numiţi plenipotenciari, din partea m.s. împăratul Germaniei, d. Otto Hübner, consilierul său intim superior de regenţă, şi d. Paul Reichardt, consilierul său intim de legaţiune, şi din partea a.s. principelui României, d. Alexandru Degré, agentul său diplomatic la Berlin, care, după ce şi-au comunicat deplinele lor puteri respective, găsite în bună şi regulă formă, au convenit asupra articolelor următoare :

Art. 1. — Va fi, de o parte şi de alta, o deplină şi întreagă libertate de comerţ şi navigaţiune între supuşii celor două înalte părţi contractante, care vor putea, şi unii şi alţii, să se stabilească în libertate pe teritoriul celeilalte ţări.

Germanii în România şi românii în Germania vor putea, reciproc, conformîndu-se legilor ţării, să intre, să călătorească sau să se aşeze în toată libertatea în oricare parte a teritoriilor respective, pentru a-şi căuta de afacerile lor ; pentru acest sfîrşit ei se vor bucura, în cît priveşte persoanele şi averile lor, de aceeaşi protecţiune şi siguranţă ca şi naţionalii.

Ei vor putea, în toată întinderea celor două teritorii, să exercite industria, să facă comerţ cu ridicata şi în detaliu, fără a fi supuşi, nici pentru persoanele lor, nici pentru a exercita comerţul sau industria lor, la taxele generale sau locale, nici la impozite sau obligaţiuni, de orice natură ar fi ele, altele sau mai apăsătoare decît acele care sînt sau vor putea fi stabilite naţionalilor lor ; privilegiile, scutirile, imunităţile şi orice alte favoruri de care s-ar bucura în materie de comerţ şi industrie supuşii uneia din înaltele părţi contractante vor fi comune supuşilor celeilalte.

Art. 2. — În cît priveşte dreptul de a cîştiga, de a poseda sau înstrăina orice soi de proprietate mobilă, germanii în România şi românii în Germania se vor bucura de drepturile supuşilor statului celui mai favorizat.

Ei vor putea, în aceste limite şi sub aceleaşi condiţiuni ca şi supuşii statului celui mai favorizat, a obţine

www.dacoromanica.ro

și a dispune prin cumpărare, vînzare, donațiune, schimb, contracte de căsătorie, testamente, moștenire sau prin orice alt chip, fără a fi supuși la taxe, impozite sau sarcini, sub orice denumire ar fi, altele sau mai ridicate decît acele care sînt sau vor fi stabilite asupra naționalilor.

Ei vor putea de asemenea să exporteze în libertate produsul vînzării proprietății lor și a averilor lor în general, fără a fi ținuți să plătească drepturi altele sau mai ridicate decît acele pe care naționalii vor avea în o asemenea circumstanță.

Art. 3. — Negocianții, fabricanții și industrialii, în general, care vor putea proba, după chipul uzitat în raporturile internaționale, că sînt patentați în regulă în una din aceste calități în țara unde rezidează nu vor fi supuși, sub acest titlu, la nici un drept sau impozit ulterior în cealaltă țară, cînd vor călători sau vor trimite în călătorie comisionarii sau agenții lor (cu sau fără probe, însă fără a colporta mărfuri) în interesul exclusiv al comerțului sau al industriei care o exercită și cu scop de a face cumpărări sau de a primi comisioane.

Este înțeles, cu toate acestea, că stipulațiunile precedente nu se abat în nimic de la legile și regulamentele care sînt în vigoare în fiecare din cele două țări și aplicabile la toți străinii, în ceea ce privește negoțul și colportagiul.

Supușii părților contractante vor fi reciproc tratați ca și naționalii cînd se vor duce dintr-o țară în alta, pentru a vizita bîlciurile și tîrgurile, cu scop de a exercita comerțul lor și de a vinde productele lor.

Nici o piedică nu se va aduce liberei circulațiuni a pasagerilor, și formalitățile administrative relative la documentele de călătorie vor fi restrînse la strictele existențe a serviciului public la trecerea fruntariilor.

Art. 4. — Germanii în România și românii în Germania vor fi reciproc scutiți de orice serviciu personal sau, în gardele și milițiile naționale, de cartiruirea militară, de orice contribuțiune sau în bani sau în natură destinată a înlocui serviciul personal, de orice

www.dacoromanica.ro

împrumut şi de orice portaţiune sau rechiziţiune militară. Sînt exceptate, cu toate acestea, sarcinile care sînt legate de profesiune, sub un titlu oarecare de imobil, precum şi prestaţiunile militare la care pot fi chemaţi a se supune toţi naţionalii, ca proprietari funciari sau arendaşi.

Vor fi de asemenea dispensaţi de orice funcţiune oficială sau obligatorie, judecătorească, administrativă sau municipală.

Art. 5. — Înaltele părţi contractante se angajează a nu împiedica comerţul reciproc între cele două ţări prin nici o prohibiţiune de import, de export sau de tranzit.

Excepţiuni nu vor avea loc decît :

a) Pentru tutun sau toate formele sale, sare, pulbere ;

b) Cînd este vorba a preveni bolile periculoase, contagioase sau pentru alte motive privitoare la salubritatea şi siguranţa publică ;

c) Privitor la proviziunile de război în circumstanţe excepţionale.

Nu sînt cuprinse în această excepţiune puştile, pistoalele şi armele de comerţ cu obiectele şi cartuşele indispensabile pentru întrebuinţarea lor.

Nici una din cele două înalte părţi contractante nu va supune pe cealaltă la o prohibiţiune de import sau de export (a.c.) care să nu fi fost aplicabilă în aceleaşi împrejurări tuturor celorlalte naţiuni.

Art. 6. — În cît se atinge de suma, garanţia şi percepţiunea drepturilor de import, de export, precum şi cele privitoare la tranzit, la reexport, la antrepozit, la drepturile locale şi la formalităţile vamale, fiecare din cele două înalte părţi contractante se angajează a face să profite cealaltă de orice favoare, de orice privilegiu sau scăzămînt în tarife la importul sau exportul articolelor menţionate sau nu în convenţiunea de faţă pe care una din ele ar fi putut să acorde unei a treia puteri. Asemenea orice favoare sau imunitate acordată mai tîrziu unei a treia puteri va fi imediat întinsă fără condiţiune şi prin chiar acest fapt asupra celeilalte părţi contractante.

www.dacoromanica.ro

Dispoziţiunile precedente nu se aplică :

I. Favorilor actualmente acordate sau care vor putea fi acordate mai în urmă altor state limitrofe pentru a înlesni circulaţiunea în judeţele mărginaşe.

II. Obligaţiunile impuse uneia din cele două înalte părţi contractante, prin angajamentele unei uniuni vamale deja contractate sau care vor putea fi pe viitor.

Art. 7. — Productele pămîntului sau a industriei României care vor fi importate în Germania şi care sînt destinate sau la consumaţiune, sau la antrepozit, sau la reexport, sau la tranzit şi nu vor fi pasibile de drepturi nici altele nici mai ridicate decît productele naţiunii celei mai favorizate.

Art. 8. — Obiectele de provenienţă sau de manufactură germană enumerate în tariful A, alipit la convenţiunea de faţă, şi importate pe mare sau pe uscat în România vor fi admise libere de orice drept de intrare. Obiectele de aceeaşi provenienţă sau manufactură enumerate în tariful B, anexat la convenţiunea de faţă, şi importate pe mare sau pe uscat în România vor fi admise achitînd drepturile de intrare, indicate în zisul tarif, împreună cu toate drepturile adiţionale.

Vor fi scutiţi de drepturile de ieşire la exportul din România în Germania, pe uscat sau pe mare, afară de articolele enumerate în tariful C, alipit la convenţiunea de faţă.

Drepturile de ieşire, existînd actualmente în România, nu vor fi adăugate la convenţiunea de faţă.

Nu vor fi de asemenea supuse drepturilor de ieşire la exportul lor din România alte obiecte decît acele care sînt actualmente atinse.

Germania se va bucura de altminterea, în privinţa obiectelor menţionate în anexe şi chiar în privinţa altor obiecte fără restricţiune, de drepturile naţiunii celei mai favorizate.

Art. 9. — Mărfurile de orice natură venind din unul din cele două teritorii sau mergînd acolo vor fi reciproc scutite în cealaltă de orice drept de tranzit, sau că ele trec direct în tranzit, sau că în timpul tranzitului vor trebui să fie descărcate, depozitate şi reîncărcate.

www.dacoromanica.ro

Art. 10. — În ceea ce priveşte expediţiunea vamală a mărfurilor supuse la un drept ad-valorem, importatorii şi productele uneia din cele două ţări vor fi, sub toate raporturile, tratate în cealaltă ca importatori şi productele ţării celei mai favorizate. În cazurile unde vama, cu toate că ea are, după legislaţiunea în vigoare, dreptul de a opri pe seama sa, în caz cînd valoarea declarată n-ar fi suficientă, ar renunţa la exerciţiul acestui drept, mărfurile vor fi imediat înapoiate importatorului, cu condiţiunea ca acesta să ia angajamentul, sub cauţiune îndestulătoare, de a plăti drepturile şi amenzile care ar putea rezulta din expertiză. Vama va putea să ia probele trebuincioase pentru expertiză.

Art. 11. — Mărfurile pentru care ar trebui indicat de a se cere certificate de origină vor fi, la trebuinţă, hotărîte în comun acord.

În regulă, importatorul va trebui să prezinte la vama celeilalte ţări sau o declaraţiune oficială făcută înaintea unui magistrat cu reşedinţa la locul expediţiunei, sau un certificat eliberat de şeful serviciului vămilor al biroului competent, sau un certificat eliberat de agenţii consulari ai ţării în care trebuie să fie făcut importul şi care reşedă în locurile expediţiunei sau în porturile de îmbarcare. Factura mărfurilor în chestiune prezentată la biroul respectiv al vămii va putea, în mod excepţional, să ţie loc de certificat de origină.

Art. 12. — Obiectele menţionate mai jos vor fi, cu condiţiunea de a fi reexportate, admise şi exportate de amîndouă părţile fără nici o plată :

a) Toate mărfurile (afară de alimente) care, nefăcînd parte din liberul trafic pe teritoriul uneia din cele două înalte părţi contractante, vor fi expediate la bîlciurile şi tîrgurile pe teritoriul celeilalte sau care, fără această destinaţiune, vor fi transportate pe teritoriul celeilalte părţi contractante, pentru a fi depuse în antrepozitele sau magaziile vămii, apoi probele importate reciproc, de agenţii comerciali, ai caselor germane sau române, cu condiţiunea ca toate aceste mărfuri şi aceste probe să fie aduse în ţara de unde provin ele, într-un timp hotărît mai înainte ;

www.dacoromanica.ro

b) Obiectele destinate la reparaţiune, fără însă ca natura şi denominaţiunea lor comercială să sufere vreo schimbare esenţială :

c) Sacii de ambalaj, butoaiele goale etc. avînd semne că au fost întrebuinţate.

Art. 13. — Dacă una din cele două înalte puteri contractante va judeca necesar de a stabili sau a face să se stabilească, de către autorităţile municipale sau de altele, un nou drept de accisă sau consumaţiune, sub orice denumire ar fi, dacă mărfurile de aceeaşi natură nu sînt produse nici fabricate în această din urmă ţară.

Art. 14. — Mărfurile de orice natură originare din Germania şi importate în România şi mărfurile de orice natură originare din România şi importate în Germania nu vor putea fi supuse nici de autorităţile statului, nici de administraţiunile municipale sau altele la oarecare drepturi de accisă sau de consumaţiune superioare celor care apasă sau vor apăsa mărfurile similare ale producţiunei naţionale.

Art. 15. — Dispoziţiunile articolelor 13 şi 14 nu vor afecta în nimic dreptul legal al comunelor de a supune la taxe vamale sau accise băuturile şi lichidele, comestibile, combustibile, furajurile şi materialele la intrarea lor în comună, chiar cînd aceste articole n-ar avea similare în ţara respectivă. Cu toate acestea, în România aceste drepturi nu pot fi superioare taxelor respective cele mai ridicate, prevăzute prin legile române actualmente în vigoare.

Art. 16. — Îndată ce protecţiunea modelulilor, desemnurilor şi a mărcilor de fabrică sau de comerţ, precum şi aceea a mărcilor sau etichetelor mărfurilor sau ambalajelor lor va fi regulată în România prin o lege, conform principiilor generalmente admise în această materie, înalte părţi contractante vor face un aranjament prin care se va garanta supuşilor fiecărei din cele două părţi în teritoriul celeilalte aceeaşi protecţiune ca şi naţionalilor în tot ce priveşte modelele, desemnurile sau mărcile de fabrică sau de comerţ, sau mărcile sau etichetele mărfurilor sau a ambalajelor lor.

www.dacoromanica.ro

Art. 17. — Corăbiile germane şi încărcările lor vor fi tratate în România şi corăbiile române şi încărcările lor vor fi tratate în Germania cu totul pe acelaşi picior ca şi corăbiile naţionalilor şi a încărcărilor lor, oricare fie punctul de plecare al corăbiilor sau destinaţiunea lor şi oricare fie originea încărcărilor şi destinaţiunea lor.

Orice privilegiu şi orice scutire acordată în această privinţă unei a treia puteri de către una din înaltele părţi contractante va fi acordată imediat şi fără condiţiune şi celeilalte.

Se face, cu toate acestea, excepţiunea de la dispoziţiunile precedente în ceea ce priveşte avantajele particulare care se vor raporta, în una sau în alta din ţări, la productele pescuirii naţionale.

Art. 18. — Naţionalitatea bastimentelor va fi admisă, de o parte şi de alta, după legile şi regulamentele particulare a fiecărei ţări prin mijlocul titlurilor şi a patentelor liberate căpitanilor, patronilor sau corăbierilor de către autorităţile competente.

Art. 19. — Corăbiile germane intrînd în un port al României şi, reciproc, corăbiile române intrînd în un port al Germaniei care nu vor veni decît pentru a completa încărcătura lor sau a descărca o parte din încărcătura lor vor putea, conformîndu-se cu toate acestea legilor şi regulamentelor statelor respective, să conserve pe bordul lor partea încărcării care va fi destinată pentru alt port, sau din ţara aceea sau din alta, şi s-o exporteze fără a fi constrînsă să plătească, pentru această din urmă parte a încărcărei, vreun drept afară de acele de supraveghere, care nu vor putea fi percepute de altminterea decît după suma fixată pentru navigaţiunea naţională.

Art. 20. — Vor fi cu totul scutite de drepturile de tonaj şi de expediţiune în porturile fiecăreia din cele două ţări :

1) Corăbiile care, intrate cu lest de orice parte ar fi, vor pleca iar cu lest.

2) Corăbiile care, trecînd din un port al uneia din cele două ţări în unul sau în mai multe porturi din

www.dacoromanica.ro

aceeaşi ţară, vor justifica că au plătit deja aceste drepturi.

3) Corăbiile care, intrate încărcate în un port, sau cu val, sau din amînare silită, vor ieşi fără să fi făcut vreo operaţiune de comerţ.

În caz de amînare silită, nu vor fi considerate ca operaţiuni de comerţ descărcatul şi reîncărcatul mărfurilor pentru reparaţia corăbiei, transbordamentul pe o altă corabie în caz de nenavigabilitate a celui dintîi şi cheltuielile necesare sau aprovizionarea echipajelor şi vinderea mărfurilor stricate cînd administraţiunea vămilor va fi eliberat autorizaţiunea.

Art. 21. — În caz de sfărîmare sau naufragiu a unei corăbii din una din cele două înalte părţi contractante pe coastele celeilalte, această corabie se va bucura, atît pentru bastiment cît şi pentru îmbarcare, de favorurile şi imunităţile pe care legislaţiunea fiecărei din ţările respective o acordă propriilor sale corăbii în asemenea împrejurare. Se va da tot ajutorul şi asistenţa căpitanului şi echipajului atît pentru persoane, cît şi pentru corabie şi încărcarea ei. Operaţiunile relative la scăpare vor avea loc conform legilor ţării. Cu toate acestea, consulii sau agenţii consulari respectivi vor fi admişi a supraveghea operaţiunile relative la repararea sau aprovizionarea, sau vînzarea, dacă va avea loc, a corăbiilor sfărîmate sau naufragiate pe coastă. Tot ce se va fi scăpat din corabie sau încărcare, sau produsul acestor obiecte, dacă au fost vîndute, se va înapoia proprietarilor sau reprezentanţilor, şi nu se va plăti cheltuieli de scăpare mai mari decît acelea la care ar fi supuşi naţionalii în asemenea cazuri.

Înaltele părţi contractante convin, pe lîngă aceasta, că mărfurile scăpate nu vor fi supuse la plata nici unui drept de vamă, afară numai cînd vor fi destinate pentru consumaţiune interioară.

Art. 22. — Nici corăbiile germane, nici mărfurile ce se vor afla pe bordul lor nu vor avea să plătească pe Dunăre şi în porturile malului român al Dunării nici un drept special, afară numai de dreptul de vamă ce plătesc actualmente corăbiile la gurile Dunării şi la Porţile de Fier şi taxele actualmente în vigoare în por-

www.dacoromanica.ro

turile malului român al Dunării şi stabilite cu singurul scop de a ameliora staţionarea corăbiilor şi favoriza execuţia unor lucrări publice destinate a înlesni încărcarea şi descărcarea mărfurilor.

Sub raportul acestor taxe, a dreptului de cheaj, cum şi a tuturor celorlalte, corăbiile şi mărfurile germane vor fi asimilate, în porturile române, corăbiilor şi mărfurilor naţionalilor, precum şi a celor a naţiunii celei mai favorizate.

Art. 23. — Companiile de navigare şi proprietarii de vase, făcînd un serviciu regulat de transport pe Dunăre, vor putea lua la debarcaderele staţiunelor vaselor lor terenurile necesare pentru instalarea de birouri, ateliere şi depozite şi le va fi permis de a stabili magazine speciale care vor fi considerate ca antrepozite de îndată ce ele vor răspunde la toate existenţele legilor în vigoare în ţară în această privinţă.

Art. 24. — Dispoziţiunile convenţiunei de faţă sînt aplicabile fără nici o excepţiune marelui ducat de Luxemburg, încît el va fi cuprins în sistemul vamal sau de impozit german.

Art. 25. — Convenţiunea de faţă va rămînea în vigoare în timp de 10 ani începînd din ziua cînd se vor schimba ratificaţiunile. În cazurile cînd înaltele părţi contractante sau nici una din ele nu vor fi notificat cu 12 luni înainte de sfîrşirea zisei perioade intenţiunea de a face să-i înceteze efectele, convenţiunea va rămîne obligatorie pînă la expirarea unui an începînd în ziua cînd una sau alta din cele două înalte părţi contractante o va fi denunţat.

Dispoziţiunile care preced vor fi executorii în cele două ţări o lună după schimbul ratificaţiunilor.

Cele două înalte părţi contractante îşi rezervă dreptul de a introduce, mai tîrziu şi în comun acord, modificaţiuni care se vor socoti conform spiritului şi principiului acestei convenţiuni şi a cărui oportunitate va fi demonstrată prin experienţă.

Art. 26. — Convenţiunea de faţă va fi ratificată şi ratificaţiunile vor fi schimbate la Berlin cît se poate mai curînd.

www.dacoromanica.ro

Drept care plenipotenţiarii respectivi au semnat-o şi au pus pe ea sigiliul armelor lor.

Făcut la Berlin, în dublu exemplar, la 14 noiembrie 1877.

(Semnat), A. Degré
(L.S.)

(Semnat), Hübner
(L.S.)

(Semnat), Reichardt
(L.S.)

„MON. OF". NR. 77 DIN 7/19 IULIE 1881.

71

1878, februarie 19/3 martie, San-Ştefano

Preliminările păcii de la San-Ştefano încheiate între Rusia şi Turcia prin care Poarta recunoştea independenţa României şi drepturile sale la despăgubiri de război. Se stipula că, pînă la încheierea unui tratat între România şi Turcia, supuşii români beneficiau în Turcia de toate drepturile acordate supuşilor celorlalte puteri europene. Convenţia consfinţea acordul Rusiei şi al Turciei în virtutea căruia Poarta ceda unele teritorii în contul despăgubirilor de război.

M.S. împăratul Rusiei şi m.s. împăratul otomanilor, însufleţiţi de dorinţa de a reda şi de a asigura ţărilor lor şi popoarelor lor binefacerile păcii, precum şi de a preîntîmpina orişice nouă greutate ce ar putea-o ameninţa,

www.dacoromanica.ro

şi-au numit, cu scopul de a întocmi, de a încheia şi de a semna preliminările păcii, pe plenipotenţiarii lor:

M.S. împăratul Rusiei, pe de o parte, pe contele Nicolae Ignatiev, general adjunct al m.s. imperiale, general-locotenent etc. etc., şi pe domnul Alexandru Nelidov, şambelan al curţii imperiale etc. etc.

Iar pe de alta, m.s. împăratul otomanilor, pe Savfet-paşa, ministru al afacerilor străine etc., şi pe Sadulah-bei, ambasador al maiestăţii sale pe lîngă curtea imperială a Germaniei etc.

Aceştia după ce au schimbat deplinele puteri, găsite în formă bună şi cuvenită, au convenit asupra articolelor următoare:

.

Art. 5. Sublima Poartă recunoaşte independenţa României; aceasta va valorifica drepturile sale la o despăgubire ce va urma să fie dezbătută între ambele părţi.

Pînă la încheierea unui tratat direct între Turcia şi România, supuşii români se vor bucura în Turcia de toate drepturile asigurate supuşilor celorlalte puteri europene.

.

.

Art. 19. Urmează cîteva paragrafe asupra îndemnităţilor de război ce se cuvin Rusiei.

Pentru România:

Luînd în considerare greutăţile financiare ale Turciei şi în acord cu dorinţa m.s. sultanului, împăratul Rusiei consimte să înlocuiască plata a mare parte din sumele enumerate în paragraful precedent prin cesiunile teritoriale următoare:

a) Sandgeacul Tulcea, adică districtele (cazalele) Chilia, Sulina, Mahmudia, Isaccea, Măcin, Babadag, Hîrşova, Kiustenge şi Medgidie împreună cu insulele din Deltă şi Insula Şerpilor.

Nedorind să-şi anexeze acest teritoriu şi nici insulele din Deltă, Rusia îşi rezervă facultatea de a le schimba cu partea Basarabiei detaşată la 1856 şi mărginită la sud cu talvegul braţului Chilia şi cu gura Stari-Stambul.

www.dacoromanica.ro

Chestiunea împărţirii apelor şi a pescăriilor va fi reglementată de către o comisiune ruso-română într-un interval de un an de la ratificarea tratatului de pace. Cele ce urmează nu mai privesc România.

San-Ştefano, 19 februarie/3 martie 1878.

Conte N. Ignatiev
Nelidov Savfet
Sadulah

DOCUMENTE PRIVIND ISTORIA ROMÂNIEI. RĂZBOIUL PENTRU INDEPENDENŢĂ, VOL. IV, EDITURA ACADEMIEI, 1955, P. 360.

72

1878, martie 11/23, Roma

Convenţie de comerţ şi de navigaţie încheiată între România şi Italia prin care se menţiona deplina libertate pentru supuşii şi navele celor două ţări de a intra în oraşele-porturile, rîurile sau în alte locuri din ambele state în scopul exercitării operaţiilor comerciale. Pentru activităţi de încărcare şi descărcare a navelor în porturi, rade, bazine etc., cît şi pentru toate formalităţile la care erau supuse navele şi echipajele celor două state, se stipula reciprocitate de privilegii. Căpitanii şi patronii bastimentelor române şi italiene aveau libertatea de a recurge, în porturile celor două ţări, la serviciile consulilor şi viceconsulilor conaţionali.

Orice navă aparţinînd uneia din părţile contractante avea dreptul, în cazul unui accident, de a se refugia în portul celuilalt stat, pentru a primi reparaţiile necesare.

www.dacoromanica.ro

Art. 18 insera dreptul părților contractante de a stabili consuli generali, consuli, viceconsuli și agenți consulari în porturile, orașele și localitățile aparținînd celuilalt stat dacă normele legale ale fiecărei țări îndrituiau funcționarea acestora [1].

M.S. principele României și m.s. regele Italiei, animați de dorința de a înlesni și dezvolta relațiunile comerciale și maritime stabilite între ambele state, au hotărît de a încheia, pentru acest sfîrșit, o convențiune de comerț și de navigațiune și au numit de plenipotențiari ai lor :

M.S. domnul României pe d. Michail Georgiade-Obedenaru, fost profesor la Universitatea din București, membru al Societății academice române, ofițer al ordinului *Steaua României,* decorat cu ordinul *Bene-merenti* al României, secretar gerant al Agenției române diplomatice la Roma.

M.S. regele Italiei pe excelența sa Augustin Depretis, cavaler al ordinului suprem al *Anonciadei,* marele cordon al *s.s. Maurice și Lazăr* și al *Coroanei Italiei,* deputat la Parlament, președintele său la consiliu și ministru al afacerilor străine etc. etc.

Care după ce și-au comunicat deplinele lor puteri respective, găsite în bună și regulată formă, au convenit asupra articolelor următoare :

Art. 1. Va fi reciproc deplină și întreagă libertate de comerț și de navigație între România și Italia. Supușii și navele respective vor avea liberă intrare în orașele, porturile, rîurile sau în alte locuri din ambele state a căror intrare este actualmente permisă sau va putea fi pe viitor supușilor și navelor oricărei alte națiuni străine.

Art. 2. Românii în Italia și italienii în România vor avea reciproc o liberă primire la tribunale de justiție,

[1] Legea pentru ratificare a fost publicată prin I.D.R. nr. 392 din 19 februarie 1881, apărut în „Mon. of." nr. 42 din 22 februarie/6 martie 1881. Convenția a intrat în vigoare la 1/13 aprilie 1881, data la care a avut loc schimbul instrumentelor de ratificare. A fost înlocuită prin convenția de la București, semnată la 11/23 decembrie 1892 Martens N.R.G.T. (s. II), vol. VIII, p. 837.

www.dacoromanica.ro

conformîndu-se legilor ţării, atît pentru a reclama, cît şi pentru a apăra drepturile lor în toate ramurile de jurisdicţiune stabilite de legi. Ei vor putea întrebuinţa în toate instanţele advocaţi, reprezentanţi judiciari şi agenţi de orice clase autorizaţi de legile ţării şi se vor bucura, sub acest raport, de aceleaşi drepturi şi avantaje care sînt şi vor fi acordate naţionalilor.

Art. 3. Românii în Italia şi italienii în România vor fi reciproc scutiţi de orice serviciu personal, sau în armata de uscat şi de mare sau în gardă şi miliţie naţională, de orice contribuţiuni sau în bani sau în natură destinată a înlocui serviciul personal, de orice împrumut forţat şi de orice prestaţiune sau rechiziţiune militară.

Sînt, cu toate acestea, exceptate sarcinile care sînt ataşate la posesiunea sub oarecare titlu a unei proprietăţi, precum prestaţiunile şi rechiziţiunile militare la care toţi naţionalii pot fi chemaţi a se supune, ca proprietari funciari sau arendaşi.

Vor fi asemenea dispensaţi de orice sarcină şi funcţiune judiciară sau municipală.

Art. 4. Navele române şi încărcămîntul lor în Italia şi, reciproc, navele italiene şi încărcămîntul lor în România la sosirea lor, sau direct din ţara de origine sau din altă ţară şi oricare ar fi locul provenienţei sau destinaţiei încărcămîntului lor, se vor bucura în toate privinţele de acelaşi tratament ca şi navele naţionale şi încărcămîntul lor.

Nici un drept, taxă sau sarcină oarecare pusă sub oricare denumire ar fi pe corpul navei, pe pavilionul său sau pe încărcămîntul său şi perceput în numele său în profitul guvernului, al funcţionarilor publici, al particularilor, al corporaţiunilor sau al oricăror stabilimente nu se va impune bastimentelor unuia din ambele state în porturile celuilalt, la sosirea lor, pe timpul şederii lor şi la ieşirea lor, care nu ar fi asemenea şi în aceleaşi condiţiuni impus navelor naţionale.

Art. 5. Naţionalitatea bastimentelor va fi admisă şi de o parte şi de cealaltă după legile şi regulamentele particulare ale fiecărei ţări, după titlurile şi patentele liberate căpitanilor sau patronilor de autorităţile competente.

www.dacoromanica.ro

Art. 6. În tot ceea ce privește așezarea navelor, încărcarea și descărcarea lor în porturi, rade, havre, bazine, fluvii, rîuri sau canaluri și, în general, pentru toate formalitățile și dispoziții oarecare la care pot fi supuse și navele de comerț, echipajul și încărcămîntul lor, nu se va acorda navelor naționale în unul din ambele state nici un privilegiu și nici o favoare care nu va fi asemenea și pentru navele celuilalt ; voința înaltelor părți contractante fiind ca, sub acest raport, bastimentele române și bastimentele italiene să fie tratate pe piciorul unei perfecte egalități și să se bucure reciproc de avantajele acordate națiunii cele mai favorizate.

Art. 7. Navele române intrînd într-un port al Italiei și, reciproc, navele Italiei intrînd într-un port al României care nu ar veni să descarce decît o parte din încărcămîntul lor vor putea, conformîndu-se însă legilor și reglementelor statelor respective, să conserve pe bordurile lor partea încărcămîntului ce ar fi destinată pentru un alt port, sau din aceeași țară sau din alta, și a o reexporta, fără a fi constrînse a plăti, pentru această din urmă parte a încărcămîntului lor, nici un drept de vamă.

Art. 8. Căpitanii și patronii bastimentelor române și italiene vor fi reciproc scutiți de orice obligațiune de a recurge, în porturile respective ale ambelor state, la expeditionarii oficiali și vor putea, prin urmare, a se servi liberi sau de consulii și viceconsulii lor, sau de expeditionarii ce vor desemna ei singuri, numai să se conforme, în cazurile prevăzute de codul de comerț român și în codul de comerț italian, dispozițiunilor cărora clauza de față nu acordă nici o derogațiune.

Art. 9. Dispozițiunile acestui tratat nu sînt nicicum aplicabile la navigațiunea pe lîngă mal sau cabotaj, care rămîne exclusiv rezervată, în fiecare din ambele țări, pavilionului național.

Cu toate acestea, navele române și italiene vor putea trece dintr-un port al unuia din ambele state în unul sau mai multe porturi ale aceluiași stat sau pentru a depune, în totul sau în parte, încărcămîntul lor adus din străinătate, sau pentru a compune sau completa încărcămîntul lor.

www.dacoromanica.ro

Este bineînțeles că dispozițiunile acestui articol nu derogă întru nimic de la principiile admise de Congresul din Viena și consacrate prin tratatul din Paris în privința fluviilor care despart sau traversează mai multe state.

Art. 10. Vor fi cu totul apărate de drepturile de tonaj și de expedițiune în porturile fiecăruia din ambele state :

1. Navele care intrate neîncărcate, din orice loc ar fi, vor pleca neîncărcate ;

2. Navele care trecînd dintr-un port al unuia din ambele state în unul sau în mai multe porturi ale aceluiași stat, în condițiunile determinate prin al doilea paragraf al articolului precedent, vor justifica că au achitat deja acele drepturi ;

3. Navele care intrate cu încărcămînt într-un port, sau de bunăvoie sau de oprire forțată, vor ieși fără să fi făcut nici o operațiune de comerț.

În caz de oprire forțată, nu vor fi considerate ca operațiuni de comerț debarcarea și reîncărcarea mărfurilor pentru reparațiunea navei, operațiunea de a le transborda pentru cauză de nenavigabilitate a bastimentului pe o altă navă, cheltuielile necesare pentru reaprovizionarea echipajelor și vînzarea mărfurilor stricate cînd administrațiunea vămilor va fi dat pentru aceasta autorizațiune.

Rămîne bineînțeles că stipulațiunile acestui articol nu nu privesc drepturile sanitare, a căror percepere va continua de a fi exclusiv regulată după legislațiunile respective.

Art. 11. Orice navă a uneia din ambele puteri care va fi silită de timp rău sau de un accident de mare de a se refugia în un port al celeilalte puteri va avea libertatea de a se repara, de a-și procura toate obiectele ce-i vor fi necesare și de a reintra în mare, fără să aibă a plăti alte drepturi decît acelea ce ar fi achitate, în asemenea circumstanțe, de un bastiment sub pavilion național.

În caz de naufragiu sau de sfărîmare, nava sau sfărîmăturile sale, hîrtiile de bord și toate averile și mărfurile ce au fost scăpate sau produsul vînzării, dacă a

www.dacoromanica.ro

avut loc, vor fi remise proprietarilor sau agenţilor lor după reclamaţiunea lor.

Intervenţiunea autorităţilor locale în scăpare nu va da loc la perceperea de cheltuieli de orice natură, afară de acelea ce ar necesita operaţiunile de scăpare şi conservarea obiectelor scăpate, precum şi acelea la care ar fi supuse, în asemenea caz, navele naţionale.

Înaltele părţi contractante convin, afară de aceasta, ca mărfurile şi efectele scăpate să nu fie supuse la plata nici unui drept de vamă dacă însă nu sînt destinate consumaţiunii interioare.

Art. 12. Se face excepţiune la stipulaţiunile tratatului de faţă în ceea ce priveşte avantajele a căror obiect sînt sau vor fi produsele pescuirii naţionale.

Art. 13. Mărfurile de orice natură, produsele industriei sau a solului unuia din ambele state care pot sau vor putea fi asemenea legalmente importate în celălalt sau ar fi exportate, fie pe uscat fie pe apă, nu vor fi supuse la nici un drept de intrare sau de ieşire altul decît acela ce vor avea a plăti produsele similare a oricărei alte naţiuni străine cea mai favorizată.

Guvernul român se angajează a micşora drepturile de intrare care, după tariful hotărît la Viena de către comisiunea mixtă, conform art. 9 din convenţiunea încheiată între România şi Austro-Ungaria la 22 iunie 1875, sînt impuse actualmente produselor următoare, şi anume :

I. Nr. 62, orez de la franci 3,15 suta de chilo la franci 2,50.

II. Obiectele de sticlă colorate, în formă de mărgăritare false, de mărgeanuri false şi jeuri false, articole numite în româneşte (mărgele colorate şi mărgele negre). Aceste obiecte, adăugate în tarif sub nr. 506 bis, vor plăti de 38 franci suta chilo.

Art. 14. În tot ceea ce priveşte drepturile de vamă la intrare şi la ieşire prin frontierele de uscat şi de mare, drepturi de importaţiune, de exportaţiune şi altele, ambele înaltele părţi contractante îşi promit reciproc de a nu acorda nici o scădere de taxă, privilegiu, favoare sau imunitate oricare supuşilor şi produselor celuilalt stat care nu va fi asemenea şi îndată întinsă, fără con-

www.dacoromanica.ro

dițiune, naționalităților și produselor respective a ambelor țări; voința amîndoror înaltelor părți contractante fiind ca, pentru tot ceea ce privește importațiunea, tranzitul, antrepozitul, reexportațiunea, drepturile locale, curtagiul, tarifele și formalitățile de vamă, precum și pentru tot ceea ce are raport la exercițiul comerțului și a industriei, românii în Italia și italienii în România se bucură de tratamentul națiunii celei mai favorizate.

Art. 15. Nici o prohibițiune sau la exportațiune nu va putea fi stabilită de către una din înaltele părți contractante în privința celeilalte care nu va fi în același timp aplicabilă la toate celelalte națiuni străine, afară însă de prohibițiunile temporare ce unul sau celălalt guvern ar găsi necesar de a stabili pentru acest finit în ceea ce privește munițiunile de război sau pentru motive sanitare.

Art. 16. Nici navele italiene, nici mărfurile care se găsesc pe bordul acelor nave nu vor avea a achita în porturile țărmului român al Dunării nici un drept special decît taxele actualmente în vigoare în acele porturi și stabilite cu singurul scop de a se ameliora staționarea navelor și de a se favoriza executarea unor lucrări publice destinate a înlesni încărcarea și descărcarea mărfurilor.

Sub raportul acestor taxe a dreptului de cheagiu cum și a tuturor celorlalte, navele și mărfurile italiene vor fi asimilate în porturile române navelor și mărfurilor națiunii celei mai favorizate.

Art. 17. Orice reproducțiune în unul din ambele state a mărcilor de fabrică și de comerț puse în celălalt pe oarecare mărfuri, pentru a constata originea și calitatea lor, precum și orice punere în vînzare sau în circulațiune a produselor învestite cu mărci de fabrică sau de comerț române sau italiene falsificate în orice altă țară străină vor fi sever interzise pe teritoriul amîndoror statelor și pasibile de pedepsele prevăzute de legile țării.

Operațiunile licite, menționate în acest articol, vor putea da loc, înaintea tribunalelor și după legile țării unde au fost constatate, la o acțiune în daune-interese

www.dacoromanica.ro

valabil exersată de partea lezată contra celora ce s-au făcut culpabili.

Naţionalii unuia din ambele state care vor voi să-şi asigure în celălalt proprietatea mărcilor lor de fabrică sau de comerţ vor fi datori a le depune exclusiv, adică : mărcile de origine română la una din prefecturile regatului şi mărcile de origine italiană la Bucureşti, la grefa tribunalului de comerţ.

În caz de îndoială sau de contestaţiune, se înţelege că mărcile de fabrică sau de comerţ cărora se aplică articolul de faţă sînt acelea care în fiecare din ambele state sînt legal dobîndite, conform legislaţiunii ţării lor, de industrialii şi comercianţii care se servesc de dînsele.

Guvernul măriei sale domnului României, propunîndu-şi de a prezenta în curînd camerelor române o lege asupra mărcilor de fabrică şi de comerţ, articolul de faţă nu va deveni aplicabil decît după ce legea în chestiune, conform dispoziţiunilor generalmente admise, va fi pusă în vigoare.

Art. 18. Fiecare din înaltele părţi contractante va avea facultatea de a stabili consuli generali, consuli, vice-consuli şi agenţi consulari în porturile, oraşele şi localităţile teritoriului celeilalte părţi, unde o altă putere oarecare va avea permisiunea de a stabili asemenea funcţionari.

Aceşti funcţionari vor fi reciproc admişi şi recunoscuţi, prezentînd previziunile lor după regulile şi formalităţile stabilite în ţările respective, şi se vor bucura de toate puterile, prerogativele, imunităţile şi privilegiile care sînt sau vor fi acordate agenţilor de aceeaşi clasă a naţiunii celei mai favorizate.

Art. 19. Convenţiunea de faţă va rămîne în vigoare în timp de zece ani începînd din ziua în care se vor schimba ratificaţiunile. În cazul cînd nici una din înaltele părţi contractante nu va fi notificat cu douăsprezece luni înainte de sfîrşirea zisei perioade intenţiunea de a-i face să înceteze efectele, convenţiunea va rămîne obligatorie pînă la expirarea unui an socotit din ziua

www.dacoromanica.ro

în care una sau alta din ambele înalte părţi contractante o va fi denunţat.

Dispoziţiunile care preced vor fi executorii în ambele state o lună după schimbul ratificaţiunilor.

Cele două înalte părţi contractante îşi rezervă dreptul de a introduce, mai tîrziu şi în comun acord în această convenţiune, modificaţiunile care se vor socoti conforme spiritului şi principiilor sale şi a căror oportunitate va fi demonstrată prin experienţă.

Art. 20. Convenţiunea de faţă va fi ratificată şi ratificaţiunile vor fi schimbate la Roma cît se poate mai curînd.

Drept care plenipotenţiarii respectivi au semnat-o şi au pus pe ea sigiliul armelor lor.

Făcut la Roma, în dublu exemplar, la 23 martie 1878.

(Semnat), *Obedenaru* (L.S.).

(Semnat), *Depretis* (L.S.).

„MON. OF". NR. 42. DIN 22 FEBR./6 MARTIE 1881.

73

1878, martie 30/11 aprilie, Viena

Convenţie de comerţ între România şi Elveţia prin care se garantează reciprocitatea tratamentului naţiunii celei mai favorizate pentru toate operaţiunile de import, export şi tranzit. Cele două ţări acordau fabricanţilor şi negustorilor lor, precum şi agenţilor voiajori dreptul de a face cumpărături şi vînzări impuse de necesităţile industriei. Fiecare stat se angaja

www.dacoromanica.ro

să acorde celuilalt orice favoare, privilegiu sau scădere de drepturi la import, export sau la tranzit conforme cu acelea atribuite unei a treia puteri [1].

Guvernul măriei sale domnul României şi consiliul federal al Confederaţiunei Elveţiene, dorind a regula raporturile de comerţ ce există între ambele ţări, au decis într-un comun acord de a încheia, pentru acest sfîrşit, o convenţiune de comerţ şi au numit pe plenipotenţiari ai lor, anume :

Guvernul măriei sale domnitorului României :

Pe d. Ioan Bălăceanu, agentul său diplomatic la Viena ;

Consiliul federal al Confederaţiunei Elveţiei :

Pe d. I. I. de Tschudi, trimisul său extraordinar şi ministru plenipotenţiar pe lîngă maiestatea sa imperială şi regală apostolică la Viena,

Care, după ce şi-au comunicat deplinele lor puteri, găsite în bună şi cuvenită formă, au convenit asupra articolelor următoare :

Art. 1. Ambele înalte părţi contractante îşi garantează reciproc tratamentul naţiunei celei mai favorizate în tot ceea ce priveşte importaţiunea, exportaţiunea şi tranzitul. Fiecare din ele se angajează a face să profite celălalt de orice favoare, privilegiu sau scădere de drepturi la importaţiune, la exportaţiune sau la tranzit ce ar putea acorda unei a treia puteri.

Dispoziţiunile ce prevăd nu se aplică la favorele actualmente acordate sau care vor putea fi acordate în urmă de către înaltele părţi contractante statelor limi-

[1] Convenţia a fost votată de Adunarea Deputaţilor la 15 mai 1878, şi de Senat la 2 iunie 1878. A intrat în vigoare la 4 decembrie 1878, în aceeaşi zi cu schimbarea instrumentelor de ratificare. Legea încuviinţînd ratificarea a fost promulgată prin I.D.R. din 13 decembrie 1878, „Mon. of." nr. 280 din 17/29 decembrie 1878. Convenţia a fost înlocuită prin tratatul de comerţ încheiat la Bucureşti la 26 mai/7 iunie 1886 („Mon. of." nr. 63/1886), înlocuit, de asemenea, prin convenţia din 19 februarie/3 martie 1893 („Mon. of." nr. 26 din 30 aprilie/12 mai 1893).

www.dacoromanica.ro

trofe, pentru înlesnirea circulațiunei sau schimbul produselor din districtele de frontieră.

Ar. 2. Mărfurile de orice natură originare din unul din ambele țări și importate în celălalt nu vor putea fi supuse la drepturi de axis sau comunale superioare acelor care împovărează sau vor împovăra similare ale producțiunei națiunei celei mai favorizate.

Art. 3. Obiectele pasibile unui drept de intrare, care vor servi de mostră și care vor fi importate în Elveția de către voiajorii unor case române sau în România de către voiajorii unor case elveține, vor avea drept din o parte și din alta (prin îndeplinirea formalităților vamale necesare pentru a opera reexportațiunea sau reintegrațiunea în întrepozit) la restituirea drepturilor ce vor fi fost la intrare.

Art. 4. Fabricanții și negustorii români, precum și agenții voiajori mergînd în Elveția vor putea face acolo cumpărături și vînzări pentru trebuințele industriei lor și a procura comandele lor cu sau fără mostră, însă fără a colporta din mărfuri. Va fi reciprocitate în România pentru fabricanții și negutătorii elveții și pentru agenții lor voiajori.

Art. 5. Certificate de origină vor fi reclamate, de către înaltele părți contractante pentru stabilirea naționalității unor oarecare mărfuri importate, după desemnarea prealabilă și într-un comun acord a acelor mărfuri.

În caz de contrariu, importatorul va trebui să prezinte la vamă sau o declarațiune făcută înaintea unui magistrat cu reședința în locul de expediție, sau un certificat liberat de șeful de serviciu al biroului vamal de exportațiune, sau un certificat liberat de un agent consular al țării în care importațiunea va trebui să fie făcută și rezidînd în locul de expediție.

Într-un mod excepțional, factura mărfurilor va putea ține loc de certificat de origină.

Art. 6. Convențiunea de față este încheiată pentru șapte ani începători din ziua schimbării ratificațiunilor. În cazul cînd nici una din înaltele părți contractante n-ar fi notificat cu douăsprezece luni înainte de sfîrșitul zisului period intențiunea sa de a face să înceteze efec-

www.dacoromanica.ro

tele acestei convenţiuni, ea va rămîne obligatorie pînă la expirarea unui an socotind din ziua în care sau una sau alta din ambele înalte părţi contractante o va denunţa.

Art. 7. Această convenţiune va fi ratificată şi ratificările ei vor fi schimbate la Viena în termen de şase luni sau mai curînd dacă se poate.

Drept care plenipotenţiarii au semnat convenţiunea de faţă şi au pus pe ea sigiliul armelor lor.

Făcut la Viena, în dublu original, la treizeci martie anul una mie opt sute şaptezeci şi opt (30 martie 1878).

I. Bălăceanu (L.S.)

Tschudi (L.S.)

„MON. OF." NR. 280 DIN 17/29 DECEMBRIE 1878.

74

1878, iulie 1/13, Berlin

Tratatul de pace de la Berlin încheiat între marile puteri prin care se recunoaşte independenţa de stat a României (art. 43) condiţionată de îndeplinirea de către România a stipulaţiilor art. 44, potrivit căruia deosebirea credinţelor religioase şi a confesiunilor nu putea fi opusă nimănui ca un motiv de excludere sau de incapacitate de la exercitarea drepturilor civile şi politice. Totodată, se menţiona că naţionalii tuturor puterilor, comercianţii sau alţii, urmau să fie trataţi în România pe baza unei desăvîrşite egalităţi. Prin art. 45 se confirmau prevederile convenţiei de la San-Stefano, care a statuat unele reglementări teritoriale. Pînă la

www.dacoromanica.ro

încheierea unui tratat destinat să reglementeze privilegiile şi drepturile consulilor între Turcia şi România, supuşii celor două ţări care călătoreau sau staţionau în România şi Turcia se bucurau de drepturile garantate supuşilor celorlalte puteri europene. Prin tratatul de la Berlin, România a fost admisă în Comisia europeană a Dunării, care-şi exercita atribuţiunile independent de autoritatea teritorială pînă la Galaţi.

În numele atotputernicului Dumnezeu !

M.s. împăratul Germaniei, regele Prusiei ; m.s. împăratul Austriei, rege al Bohemiei etc. şi rege apostolic al Ungariei ; preşedintele Republicii Franceze, m.s. regina Regatului Unit al Marii Britanii şi Irlandei, împărăteasă a Indiilor ; m.s. regele Italiei ; m.s. împăratul tuturor Rusiilor şi m.s. împăratul otomanilor, doritori de a reglementa într-un cuget de ordine europeană, conform cu stipulaţiunile tratatului de la Paris din 30 martie 1856, chestiunile ridicate în Orient de evenimentele anilor din urmă şi de războiul care luă sfîrşit prin tratatul preliminar de la San-Stefano, au fost în unanimitate de părere că întrunirea unui congres ar fi cel mai bun mijloc de a înlesni stabilirea înţelegerii lor.

Maiestăţile lor şi preşedintele Republicii Franceze au numit pentru aceasta plenipotenţiari ai lor.

.

.

Acordul stabilindu-se cu fericire între dînşii, au convenit asupra stipulaţiunilor următoare :

.

Art. 43. Înaltele părţi contractante recunosc independenţa României legînd-o de condiţiunile expuse în următoarele două articole.

Art. 44. În România, deosebirea credinţelor religioase şi a confesiunilor nu va putea fi opusă nimănui ca un motiv de excludere sau de incapacitate în ceea ce priveşte bucurarea de drepturi civile şi politice, admiterea în sarcini publice, funcţiuni şi onoruri sau exercitarea

www.dacoromanica.ro

diferitelor profesiuni şi industrii în orice localitate ar fi. Libertatea şi practica exterioară a oricărui cult vor fi asigurate supuşilor pămînteni ai statului român, precum şi străinilor şi nu se va pune nici un fel de piedică atît organizaţiei ierarhice a diferitelor comunităţi religioase, cît şi raporturilor acestora cu capii lor spirituali.

Naţionalii tuturor puterilor, comercianţi sau alţii, vor fi trataţi în România fără deosebire de religiune, pe piciorul unei desăvîrşite egalităţi.

Art. 45. Principatul României retrocedează m.s. împăratului Rusiei porţiunea teritoriului Basarabiei despărţită de Rusia în urma tratatului de la Paris din 1856 şi care la apus se mărgineşte cu talvegul Prutului, iar la miază-zi cu talvegul braţului Chiliei şi cu gura Stari-Stambulului.

Art. 46. Insulele formînd Delta Dunării, precum şi Insula Şerpilor, sandgeacul Tulcei, cuprinzînd districtele (Cazas) Chilia, Sulina, Mahmudia, Isaccea, Tulcea, Măcin, Babadag, Hîrşova, Kiustenge, Constanţa, Medgidia sînt întrupate cu România.

Principatul mai primeşte afară de aceasta ţinutul situat la sudul Dobrogei pînă la o linie care plecînd de la răsărit de Silistra răspunde în Marea Neagră, la miază-zi de Mangalia.

Linia graniţelor se va fixa la faţa locului de comisiunea europeană instituită pentru delimitarea Bulgariei.

Art. 47. Chestiunea împărţirii apelor şi a pescăriilor se va supune la arbitrajul Comisiunei europene a Dunării.

Art. 48. Nu se va lua în România nici un drept de tranzit pentru mărfurile ce vor trece prin principat.

Art. 49. România va putea încheia convenţiuni pentru reglementarea privilegiilor şi atribuţiunilor consulilor în materie de protecţiune în principat.

Drepturile cîştigate vor rămîne în vigoare atîta timp cît ele nu vor fi modificate printr-o înţelegere comună între principat şi părţile interesate.

Art. 50. Pînă la încheierea unui tratat care să reglementeze privilegiile şi drepturile consulilor între Turcia şi România, supuşii români ce vor călători sau vor sta în Imperiul otoman şi supuşii otomani ce vor călători

www.dacoromanica.ro

sau vor sta în România se vor bucura de drepturile garantate supușilor celorlalte puteri europene.

Art. 51. În ceea ce privește întreprinderile de lucrări publice sau altele de asemenea natură, România va fi substituită în drepturile și îndatoririle Înaltei Porți pentru tot teritoriul cedat.

Art. 52. Pentru a mări garanțiile asigurate libertății de navigațiune pe Dunăre, recunoscută ca fiind un interes european, înaltele părți contractante hotărăsc ca toate întăririle și fortificațiile ce se găsesc pe tot cursul rîului de la Porțile de Fier pînă la gurile lui să fie rase și să nu se mai poată ridica altele noi.

Nici un vas de război nu va putea să plutească pe Dunăre în josul Porților de Fier, afară de vasele ușoare destinate pentru poliția fluviului și pentru serviciul vamal.

Vasele staționate ale puterilor la gurile Dunării vor putea totuși să se suie pînă la Galați.

Art. 53. Comisiunea europeană a Dunării, în sînul căreia va fi reprezentată România, este menținută în funcțiile ei, pe care le va exercita de acum înainte cu o desăvîrșită independență de autoritatea teritorială pînă la Galați. Toate tratatele, aranjamentele, actele și hotărîrile care privesc drepturile, privilegiile, prerogativele și îndatoririle sale sînt confirmate.

Art. 54. Cu un an înainte de încetarea termenului însemnat duratei acestei comisiuni europene, puterile se vor pune în înțelegere comună asupra prelungirei puterilor sale sau asupra modificărilor ce vor găsi de cuviință de a se introduce într-însele.

Art. 55. Reglementele de navigațiune, de poliție fluvială și supraveghere de la Porțile de Fier pînă la Galați se vor întocmi de Comisia europeană cu asistența delegaților statelor țărmurene și se vor pune în armonie cu acele care au fost făcute sau care vor fi edificate pentru parcursul din jos de Galați.

Art. 56. Comisiunea europeană dunăreană se va înțelege cu cei în drept pentru a asigura întreținerea farului din Insula Șerpilor.

www.dacoromanica.ro

Art. 57. Executarea lucrărilor destinate a înlătura piedicile pe care Porţile de Fier şi cataractele le opun navigaţiunei s-a încredinţat Austro-Ungariei.

Statele învecinate cu aceste părţi ale fluviului vor acorda toate înlesnirile ce s-ar putea cere în interesul acestor lucrări. Dispoziţiunile art. 6 din tratatul de la Londra din 13 martie 1871 relative la dreptul perceperii unei taxe provizorii pentru acoperirea acestor cheltuieli sînt menţinute în favoarea Austro-Ungariei.

.

Art. 64. Tratatul de faţă se va ratifica şi ratificările se vor schimba la Berlin într-un termen de 3 săptămîni sau, dacă este posibil, şi mai curînd.

Spre încredinţarea cărora plenipotenţiarii respectivi l-au subsemnat şi au pus pe dînsul sigiliile armelor lor.

Făcut la Berlin în a 13-a zi a lunei lui iulie 1878.

von Bismark, B. Bülow, Hohenlohe, Andrassy, Karolyi, Haymerle, Waddington, Saint Vallier, H. Desprez, Beaconsfield, Salisbury, Odo Russell, L. Corti, Launay, Gorceacov, Suvalov, P. d'Oubril, Al. Caratheodory, Mehmed-Ali, Sadulah.

DOCUMENTE PRIVIND ISTORIA ROMÂNIEI. RĂZBOIUL PENTRU INDEPENDENŢĂ, VOL. IX, 1955, P. 370.

75

1880, februarie 2/14, Viena

Tratat consular încheiat între România şi Elveţia prin care se stabilesc modalităţile necesare pentru înfiinţarea de consulate generale, consulate şi vice consulate în oraşele, porturile şi localităţile aparţinînd celeilalte

www.dacoromanica.ro

părți. Pe bază de reciprocitate, consulii beneficiau de imunități, onoruri și privilegii corespunzătoare funcțiilor lor. Consulii aveau dreptul de a arbora pavilionul țării lor pe casa consulară în zilele de solemnități publice, precum și în alte circumstanțe speciale. Funcționarii consulari ai celor două țări erau îndrituiți să traducă și să legalizeze orice fel de documente emanate de la autoritățile sau funcționarii țării, avînd putere și valoare asemănătoare cu acele făcute de interpreții jurați [1].

Alteța sa regală domnul României și consiliul federal al Confederațiunei Elveține, dorind a înlesni și dezvolta mai mult relațiunile deja existente între ambele state, au hotărît de a încheia pentru acest sfîrșit un tratat consular și au numit ca plenipotențiarii lor, anume:

Alteța sa regală domnul României, pe d. Ion Bălăceanu, trimisul său extraordinar și ministru plenipotențiar pe lîngă maiestatea sa imperială și regală apostolică;

Și consiliul federal al Confederațiunei Elveține, pe d. I. I. de Tschudi, trimisul său extraordinar și ministru plenipotențiar pe lîngă maiestatea sa imperială și regală apostolică;

Care, după ce și-au comunicat deplinele lor puteri, aflate în bună și deplină formă, au convenit asupra articolelor următoare:

Art. 1. Fiecare din înaltele părți contractante va avea facultatea de a stabili un consul general, consuli și viceconsuli în orașele, porturile și localitățile teritoriului celeilalte părți.

Numiții agenți vor fi reciproc admiși și recunoscuți după prezentarea proviziunilor lor, după regulile și formalitățile stabilite între statele respective. Execuaturul necesar pentru liberul exercițiu al funcțiunilor lor va fi liberat fără plată și, după prezentarea zisului exe-

[1] Legea ratificării a fost promulgată prin I.D.R. nr. 20 din 8 ianuarie 1881, „Mon. of." nr. 7 din 11/23 ianuarie 1881. Instrumentele de ratificare s-au schimbat la 31 ianuarie 1881, dată la care a și intrat în vigoare convenția.

www.dacoromanica.ro

cuatur, autoritatea superioară de la locul de reşedinţă va lua imediat măsurile necesare ca să-şi poată împlini datoriile funcţiunei lor şi ca să fie admişi să se bucure de scutirile, prerogatoriile, imunităţile, onorurile şi privilegiile legate de această funcţiune.

Cu toate acestea, ambele înalte părţi contractante îşi rezervă dreptul de a determina reşedinţele unde nu le vor conveni de a admite funcţionari consulari ; dar este bine înţeles că, în această privinţă, ambele guverne nu-şi vor opune respectiv nici o restricţiune, care nu va fi comună, în ţara lor, la toate celelalte naţiuni.

Guvernul care a acordat execuaturul va avea facultatea de a-l retrage, indicînd motivele pentru care el a crezut de cuviinţă de a lua această măsură.

Art. 2. În caz cînd un funcţionar consular ar exercita un comerţ sau o industrie, el va fi ţinut să se supună, în ceea ce priveşte comerţul sau industria sa, la aceleaşi legi şi uzuri la care sînt supuşi, în acelaşi loc, în ceea ce priveşte comerţul şi industria lor, naţionalii şi eventual comercianţi ai naţiunii celei mai favorizate.

Afară de acestea, este înţeles că, atunci cînd una din înaltele părţi contractante va alege consul general al său, consul sau viceconsul într-un oraş, port sau localitate a celeilalte părţi pe un supus al acesteia, zisul funcţionar consular va urma de a fi considerat ca supus al statului căruia aparţine, şi că, prin urmare, va fi supus legilor şi regulamentelor care cîrmuiesc naţionalii în locul reşedinţei lor, fără ca această obligaţiune să poată jigni, în orice ar fi, exerciţiul funcţiunilor sale, nici a atinge inviolabilitatea arhivelor consulare.

Art. 3. Consulul general, consulii şi viceconsulii României în Elveţia şi, reciproc, consulul general, consulii şi viceconsulii Confederaţiunei Elveţiene în România vor putea pune deasupra porţii exterioare a consulatului general, consulatului sau viceconsulatului armele ţării lor, cu inscripţiunea : Consulatul general, consulatul sau viceconsulatul...

Ei vor putea asemenea arbora pavilionul ţării lor pe casa consulară în zilele de solemnităţi publice, precum şi în alte circumstanţe obişnuite.

www.dacoromanica.ro

Este bineînțeles că aceste semne exterioare nu vor putea fi niciodată interpretate ca constituind un drept de azil, dar vor servi mai ales a arăta naționalilor reședința consulară.

Art. 4. Funcționarii consulari care nu sînt supuși țării unde își au reședința nu vor putea fi somați a se înfățișa ca martori înaintea tribunalelor.

Cînd justiția locală va avea trebuință de a lua de la dînșii vreo declarațiune juridică, ea va fi datoare de a se transporta la domiciliul lor pentru a o primi prin grai sau a delega, pentru acest scop, un funcționar competent sau a o cere prin scris.

Art. 5. Arhivele consulare vor fi inviolabile, și autoritățile locale nu vor putea sub nici un pretext și nici într-un caz vizita sau sechestra hîrtiile care vor face parte din aceste arhive.

Aceste hîrtii trebuiesc să fie totdeauna cu totul separate de registrele și hîrtiile relative la comerțul sau industria ce ar putea exercita consulul general, consulii sau viceconsulii respectivi.

Art. 6. Cînd un funcționar consular va înceta din viață fără a lăsa pe loc un înlocuitor desemnat, autoritatea locală va proceda imediat la punerea sigilelor pe arhive în prezența unui agent consular al unei națiuni amice și a doi supuși ai țării consulului încetat din viață sau, în lipsa acestora din urmă, a doi notabili locali.

Procesul-verbal al acestei operațiuni va fi încheiat în două expediții, și unul din ambele exemplare va fi trimis consulului general al națiunii defunctului sau, în lipsa consulului general, funcționarului consular mai în apropiere.

Ruperea sigiliilor va avea loc, pentru remiterea arhivelor noului funcționar consular, în prezența autorităților locale și a persoanelor care, asistînd la punerea ziselor sigilii, ar locui încă în acea localitate.

Art. 7. Funcționarii consulari ai ambelor state vor avea dreptul de a primi în cancelariile lor și la domiciliul părților interesate toate declarațiunile și alte acte de resortul jurisdicțiunii voluntare ce vor putea să aibă de făcut negustorii și supușii din statul lor.

www.dacoromanica.ro

Vor fi asemenea autorizaţi a primi, în calitate de notari, dispoziţiunile testamentare ale naţionalilor lor.

Vor avea încă dreptul de a încheia, în aceeaşi calitate, în cancelariile lor toate actele convenţionale între naţionalii lor şi alte persoane din ţara în care îşi au reşedinţa şi, asemenea, toate actele convenţionale relative la supuşii acestei din urmă ţări, numai cu condiţiunea, bineînţeles, ca aceste acte să se refere la bunuri situate sau la afaceri ce sînt a se trata pe teritoriul naţiunii reprezentate de funcţionarul consular, înaintea căruia ele vor fi încheiate.

Copiile şi extractele acestor acte, formal legalizate de zişii funcţionari şi sigiliul consular, vor face probă, atît înaintea justiţiei cît şi în afară, fie în România fie în Elveţia, cu acelaşi titlu ca şi originalele şi vor avea aceeaşi putere şi valoare ca şi cum ar fi fost încheiate înaintea unui notar sau înaintea unui ofiţer public din ambele ţări, numai ca aceste acte să fi fost redactate în formele cerute de legile statului cărui aparţin funcţionarii consulari şi ca să fi fost în urmă supuse timbrului şi înregistrării, precum şi celorlalte formalităţi asupra materiei în ţara unde actul va trebui să-şi primească execuţiunea.

Funcţionarii consulari respectivi vor putea traduce şi legaliza orice fel de documente emanate de la autorităţile sau funcţionarii ţării, şi aceste traducţiuni vor avea în ţara reşedinţei lor aceeaşi putere şi valoare ca şi cum ar fi fost făcute de interpreţi juraţi.

Art. 8. Cînd un român ar muri în Elveţia fără să lase moştenitori cunoscuţi, nici executori testamentari, autorităţile elveţiene vor aviza despre aceasta pe funcţionarul consular român în arondismentul căruia decesul a avut loc, pentru ca să transmită interesaţilor informaţiunile necesare.

Aceeaşi încunoştinţare se va face de către autorităţile competente române funcţionarilor consulari elveţieni cînd un elveţian ar muri în România fără să lase moştenitori cunoscuţi, nici executori testamentari.

Autorităţile competente ale localităţilor unde s-a întîmplat decesul sînt datoare a lua, în privinţa bunurilor mobiliare şi imobiliare ale defunctului, toate mă-

www.dacoromanica.ro

surile conservatoare prescrise de legislațiunea țării pentru succesiunile naționalilor.

Art. 9. Funcționarii consulari români în Elveția și funcționarii consulari elvețieni în România se vor bucura în mod reciproc de toate puterile, atribuțiunile, prerogativele, scutirile și imunitățile de care se bucură, sau se vor bucura pe viitor, funcționarii consulari de același grad ai națiunii celei mai favorizate.

Art. 10. În caz de împiedicare, de absență sau de moarte a consulului general, consulilor sau viceconsulilor, cancelarii sau secretarii, care vor fi fost prezentați de mai înainte, în zisa lor calitate, autoritățile respective vor fi admise de drept a exercita ad-interim funcțiunile consulare și se vor bucura în timpul acela de scutirile și privilegiile care sînt prevăzute de prezentul tratat.

Art. 11. Consulul general, consulii sau viceconsulii ambelor țări vor putea, în exercițiul puterilor ce le sînt atribuite, a se adresa la autoritățile circumscripțiilor lor pentru a reclama în contra oricărei infracțiuni la tratatele sau convențiunile existente între ambele țări și în contra oricărui abuz de care naționalii lor vor avea a se plînge.

În lipsa unui agent diplomatic al țării lor, ei vor putea chiar recurge la guvernul statului în care își au reședința.

Art. 12. Prezentul tratat va fi ratificat, și ratificările se vor preschimba la Viena în termen de opt luni sau mai curînd de se va putea.

El va rămîne în vigoare pe timp de zece ani cu începere din ziua schimbării ratificărilor. În cazul cînd nici una, nici alta din înaltele părți contractante nu ar fi notificat cu douăsprezece luni înainte de sfîrșitul zisului termen de zece ani intenționea sa de a face să-i înceteze efectele sale, prezentul tratat va rămîne obligatoriu pînă la expirarea unui an socotit din ziua în care una sau cealaltă din ambele înalte părți contractante îl va denunța.

www.dacoromanica.ro

Spre credința cărora, plenipotențiarii respectivi au subscris tratatul de față și au pus pe el sigiliul armelor lor.

Făcut la Viena, în dublu exemplar, la 14 februarie 1880.

(s) I. Bălăceanu (s) I. I. de Tschudi

„MON. OF." NR. 7 DIN 11/23 IANUARIE 1881.

76

1880, martie 24/5 aprilie, București

Tratat de comerț și de navigație încheiat între România și Anglia prin care se acordă supușilor celor două țări libertatea de a face comerț, putînd intra, călători și staționa, cu respectarea legilor țărilor respective. Supușii români și englezi beneficiau de privilegii, scutiri și imunități asemănătoare cu acelea atribuite supușilor unei a treia puteri. Cetățenii celor două țări erau reciproc scutiți pe teritoriul celeilalte părți de serviciul militar și de orice contribuție în bani sau în natură destinată să suplinească serviciul militar. Părțile contractante vor numi consuli etc.[1].

[1] Convenția a fost votată de Adunarea Deputaților la 1 aprilie 1880 și de Senat la 4 aprilie 1880. Legea de ratificare a fost promulgată prin I.D.R. publicat în „Mon. of." din 29 iunie/11 iulie 1880. Ratificările s-au schimbat la 30 iunie/12 iulie 1880, dată la care convenția a intrat în vigoare. Acest tratat a fost modificat parțial prin tratatul adițional încheiat la 14/26 noiembrie 1886 („Mon. of." nr. 211 din 20 decembrie 1886) și înlocuit prin convenția comercială din 1/13 august 1892 („Mon. of." din 20 ianuarie/11 februarie 1893).

www.dacoromanica.ro

Alteța sa regală domnul României și maiestatea sa regina Regatului Marii Britanii și Irlandei, animați de dorința de a regula într-un mod satisfăcător relațiunile comerciale și maritime între cele două state, au hotărît să încheie în acest scop un tratat de comerț și de navigație și au numit plenipotențiari ai lor, adică :

Alteța sa regală domnul României pe domnul Vasile Boierescu, ministrul său secretar de stat la Departamentul Afacerilor Străine, mare cruce a ordinelor Steaua României, Coroana de fier, Coroana Italiei etc., etc. Maiestatea sa regina Regatului Unit al Marii Britanii și Irlandei, pe domnul William Arthur White, Esquire, membru al preaonorabilului ordin al Baiei, trimis extraordinar și ministru plenipotențiar al maiestății sale pe lîngă alteța sa regală domnul României.

Care, după ce și-au comunicat deplinele lor puteri, găsite în bună și cuvenită formă, s-au învoit și au formulat articolele următoare :

Art. 1. Va fi deplină și întreagă libertatea de comerț și navigațiune, într-un mod reciproc, între supușii celor două înalte părți contractante, care vor putea, și unii și alții, să se stabilească liber pe teritoriul celeilalte țări.

Supușii români în teritoriile (cuprinzîndu-se și coloniile și posesiunile străine) maiestății sale britanice și supușii Britaniei în România vor putea reciproc, conformîndu-se legilor țării, să intre, să călătorească, să petreacă în toată libertatea în orice parte ar fi a teritoriilor respective pentru a îngriji de afacerile lor ; ei se vor bucura în acest scop, pentru persoanele și bunurile lor, de aceeași protecțiune ca și naționalii sau ca supușii oricărei alte a treia țări cea mai favorizată în această privință.

Ei vor putea să-și exercite industria, să facă comerț, atît cu ridicata cît și în detaliu, în toată întinderea celor două teritorii fără a fi supuși, fie în ceea ce privește persoanele sau bunurile lor, fie în ceea ce privește exercitarea comerțului sau industriei, la taxe generale sau locale, la impozite sau obligațiuni de orice natură ar fi altele sau mai oneroase decît cele care sînt sau vor putea fi stabilite asupra naționalilor sau supu-

www.dacoromanica.ro

şilor oricărei a treia ţări cea mai favorizată în această privinţă.

Drepturile, privilegiile, scutirile, imunităţile şi orice favoruri de care s-ar bucura în materie de comerţ sau industrie supuşii înaltelor părţi contractante sau care sînt şi vor fi acordate supuşilor unei a treia puteri vor fi întinse supuşilor celeilalte.

Supuşii români în teritoriile (cuprinzîndu-se coloniile şi posesiunile străine) maiestăţii sale britanice şi supuşii britanici în România vor avea deplina libertate de a dobîndi, de a poseda, de a alinia, în toată întinderea teritoriile respective, orice fel de proprietate pe care legile ţării permit sau vor permite supuşilor oricărei alte naţiuni străine de a dobîndi sau de a poseda.

Ei vor putea să dobîndească această proprietate şi să dispună de dînsa prin vindere, donaţie, contract de căsătorie, testament şi prin oricare alt mod în aceleaşi condiţii care sînt sau vor fi stabilite în privinţa supuşilor oricărei alte naţiuni străine, fără a fi supuşi la taxe, impozite sau sarcini sub orice denumire ar fi altele şi mai ridicate decît acele care sînt sau vor fi stabilite asupra supuşilor străini sau asupra naţionalilor. Ei vor putea asemenea să exporteze liber produsul vînzării proprietăţii şi, în genere, bunurile lor, fără ca să fie supuşi de a plăti ca străini, din cauza exportaţiunii, drepturi altele sau mai ridicate decît acele pe care naţionalii sau supuşi oricărei alte a treia puteri, cea mai favorizată în această privinţă, ar trebui să achite în asemenea împrejurări.

Ei vor fi scutiţi de orice funcţiune oficială obligatorie judiciară, administrativă sau municipală. Ei se vor bucura asemenea de tratamentul naţiunii cele mai favorizate în ceea ce priveşte dreptul de a sta înaintea tribunalelor, urmărirea şi apărarea drepturilor lor şi în ceea ce priveşte vizitele domiciliare, la domiciliurile, fabricile, magazinurile sau prăvăliile lor.

Supuşii români în teritoriile (cuprinzîndu-se coloniile şi posesiunile străine) maiestăţii sale britanice şi supuşii britanici în România vor fi reciproc scutiţi de orice serviciu personal, fie în armatele de uscat sau de mare, fie în gardele sau miliţiile naţionale, de cuartir mili-

www.dacoromanica.ro

tar, de orice contribuţiune, fie în bani, fie în natură, destinată să ţină loc de serviciu personal, de orice împrumut forţat, de orice prestaţiune sau rechiziţiune militară.

Sînt însă exceptate sarcinile care sînt alipite posesiunii, sub orice titlu, a unui bun imobiliar, precum şi prestaţiunile şi rechiziţiunile militare la care toţi naţionalii pot fi chemaţi a se supune în calitate de proprietari funciari.

Art. 2. Productele pămîntului şi manufacturilor, precum şi mărfurile venind din România şi importate în ţările (cuprinzîndu-se coloniile şi posesiunile străine) maiestăţii sale britanice şi productele pămîntului şi manufacturilor, precum şi mărfurile venind din ţările (cuprinzîndu-se coloniile şi posesiunile străine) maiestăţii sale britanice care vor fi importate în România nu vor fi supuse pentru consumaţiune, antrepozit, neexportaţiune sau tranzit la drepturi sau taxe alte sau mai ridicate, fie generale, fie locale, fie municipale, şi vor fi tratate în toate privinţele ca productele pămîntului sau manufacturilor ale naţiunii celei mai favorizate. Nu se va percepe în România la exportaţiunea oricărei mărfi pentru teritoriile (cuprinzîndu-se coloniile şi posesiunile străine) maiestăţii sale britanice, nici în teritoriile (cuprinzîndu-se coloniile şi posesiunile străine) maiestăţii sale britanice la exportaţiunea oricărei mărfi pentru România drepturi altele sau mai ridicate decît cele la care sînt supuse produsele similare la exportaţiunea lor pentru o a treia ţară, cea mai favorizată în această privinţă.

Nici una din înaltele părţi contractante nu va putea stabili în privinţa celeilalte nici o prohibiţiune la importaţiune, la exportaţiune sau tranzit care să nu fie aplicabilă în circumstanţe identice unei a treia ţări, cea mai favorizată în această privinţă.

Asemenea supuşii români în ţările (cuprinzîndu-se coloniile şi posesiunile străine) maiestăţii sale britanice şi supuşii britanici în România se vor bucura de tratamentul naţiunii cele mai favorizate în tot ce priveşte taxele locale şi comunale, formalităţile de vamă, curtagiul maritim şi tratamentul probelor sau modelurilor

www.dacoromanica.ro

introduse de călătorii de comerț și în tot ce se raporta la comerț.

Art. 3 [1]. Guvernul român se îndatorește a introduce în tariful stabilit la Viena de comisiunea mixtă, conform articolului IX al convențiunei încheiate între România și Austro-Ungaria la 22 iunie 1875, modificațiunile și reducțiunile următoare purtînd asupra articolelor mai jos enumerate [2].

Art. 4. Drepturile „ad-valorem", în cazurile unde prezentul tratat le prevede, vor fi calculate după valoarea la locul de proveniența obiectului importat, mărite cu cheltuielile de transport, de asigurare și de comision necesar pentru importațiune într-unul din ambele teritorii pînă la portul de descărcare sau locul de intrare.

Importatorul trebuie a alătura pe lîngă declarațiunea sa scrisă constatînd valoare și specificarea mărfii importate o factură indicînd prețul real și emanînd de la fabricant sau vînzător.

Dacă vama, în cele 24 ore după care declarațiunea îi va fi prezentată, consideră că valoarea declarată este nesuficientă, dînsa va avea dreptul de a reține mărfurile, plătind importatorului prețul declarat de el, mărit cu 10%.

Această plată trebuie efectuată în cele cincisprezece zile care au urmat declarațiunei, și drepturile, dacă acestea au fost percepute, vor fi restituite în același timp.

Art. 5. Supușii români în teritoriile (cuprinzîndu-se coloniile și posesiunile străine) maiestății sale britanice și supușii britanici în România se vor bucura de aceleași drepturi ca și naționalii sau care sînt acordate acum, sau vor putea fi acordate în viitor, supușilor unei a treia țări, cea mai favorizată în această privință, în tot ceea ce privește mărcile, desemnurile și

[1] Dispozițiile tarifare ale acestui articol au fost înlocuite prin acele cuprinse în articolul I al tratatului din 14/26 noiembrie 1886.

[2] Articolele din convenția mai sus-citată se referă la o serie de produse, precum: culori, pîslă, tălpi, șoșoni, fire de bumbac, țesături de iută, petrol brut și rafinat etc., care au făcut obiectul modificărilor și reducerilor din prevederile art. III.

www.dacoromanica.ro

etichetele de fabrică sau de comerț, precum și modelurile și probele pentru fabricanți.

Fie bineînțeles că acei care vor voi a profita de zisa protecțiune vor trebui să îndeplinească formalitățile cerute de legile țărilor respective.

Art. 6. Orice reducțiune în tarifele drepturilor la importațiune sau la exportațiune, precum și orice favoare sau imunitate pe care una din înaltele părți contractante ar putea-o acorda supușilor sau comerțului sau navigației unei a treia puteri va fi întinsă imediat și fără condiții celeilalte.

Art. 7. Năvile române și încărcămintele lor în teritoriile (cuprinzîndu-se coloniile și posesiunile străine) maiestății sale britanice și năvile britanice și încărcămintele lor în România, la sosirea lor dintr-un port oarecare și oricare ar fi locul originei sau a destinațiunei încărcămîntului lor, se vor bucura, sub toate raporturile, de același tratament ca și năvile naționale și încărcămintele lor.

Stipulația precedentă se va aplica la tot ce concertă modul de a trata, drepturile și sarcinile locale în porturi, bazinuri, docuri, rade, rîuri și canaluri a ambelor țări, la pilotaj și, în general, la tot ce concernă navigațiunea.

Orice favoare sau scutire sub acest raport sau orice privilegiu în materie de navigațiune acordat de una din înaltele părți contractante unei a treia puteri va fi întinsă în același timp și fără condițiune celeilalte părți.

Toate năvile care conform legilor române trebuie a fi considerate ca nави române și toate năvile care după legile Marii Britanii trebuie a fi considerate ca nави britanice vor fi considerate respectiv, pentru aplicațiunea prezentului tratat, ca nави române sau britanice.

Cu toate acestea, se face excepțiunea dispozițiunilor care preced în ceea ce privește cabotajul, al cărui regim rămîne supus legilor respective ale ambelor țări.

Art. 8. Fiecare din cele două înalte părți contractante va putea numi consuli generali, consuli, viceconsuli, proconsuli și agenți consulari pentru a rezida în porturile și orașele teritoriilor celeilalte puteri. Însă

www.dacoromanica.ro

numiţii ofiţeri consulari nu vor putea intra în funcţiune decît după ce vor fi agreaţi şi admişi, în formele obişnuite, de guvernul pe lîngă care sînt acreditaţi. Ei vor exercita aceleaşi funcţiuni şi se vor bucura de aceleaşi privilegii, scutiri şi imunităţi care sînt sau vor fi acordate ofiţerilor consulari ai naţiunii celei mai favorizate.

Art. 9. Orice vas de război sau corabie de negoţ a uneia din înaltele părţi contractante care va fi silită de furtună sau de orice alt accident să se refugieze într-un port al celeilalte va avea libertatea de a se căptuşi cu scînduri şi de a se îndestula cu toate obiectele ce vor fi trebuincioase şi de a pleca pe mare, fără a plăti alte drepturi decît acelea care vor fi achitate în asemenea împrejurări de către un vas naţional.

Dacă însă patronul vreunei corăbii de negoţ ar avea necesitatea de a se desface de o parte din mărfurile sale pentru a subveni la cheltuielile sale, el nu va întîlni nici o împiedicare din partea autorităţilor locale ; patronul însă va fi ţinut să se conformeze ordonanţelor şi tarifelor din locul unde a abordat.

Dacă s-ar întîmpla ca un vas de război sau o corabie de negoţ a uneia din înaltele părţi contractante să fie aruncat sau să facă naufragiu pe coastele celeilalte, acest vas sau corabie, precum şi rămăşiţele sale, proviziunile şi grementul (pînze, catarge, frînghii etc.) şi toate efectele şi mărfurile care vor fi scăpate, înţelegîndu-se chiar cele ce se vor fi aruncat în mare sau produsul vînzării lor, de vor fi fost vîndute, precum şi toate hîrtiile găsite pe bordul unui asemenea vas sau corabie, naufragiată sau azvîrlită pe coastă, vor fi predate proprietarilor sau agenţilor acestora, în urma reclamaţiunei din partea lor, de către ofiţerii sau funcţionarii români sau britanici care ar fi, după legile şi ordonanţele guvernelor lor respective, însărcinaţi cu protecţiunea, conservaţiunea şi privegherea proprietăţilor naufragiate. În lipsa proprietarilor sau a agenţilor la faţa locului, zisul vas, precum şi obiectele şi greementele sus-menţionate vor fi predate de ofiţerii şi funcţionarii sus-menţionaţi, consulului general, consulului, viceconsulului sau agentului consular român sau

www.dacoromanica.ro

britanic în districtul căruia naufragiul sau înnămolirea se va fi întîmplat, în urma reclamaţiunei sale prezentată în termenul pe care l-au fixat legile ţării. Zişii funcţionari consulari, proprietari sau agenţi nu vor putea plăti nimic alt decît cheltuielile ce vor fi necesitat operaţiunile de scăpare şi conservaţiunea obiectelor scăpate, precum şi acele la care ar fi supuse vasele naţionale.

Cu toate acestea, s-a convenit ca, dacă proprietarul efectelor şi mărfurilor sau agentul său nu se va găsi la faţa locului, dar se va întîmpla să fie un indigen al ţării în care naufragiul sau nămolirea s-a întîmplat, efectele sau mărfurile care-i aparţin sau, după întîmplare, produsul vînzării nu vor rămîne în mîinile funcţionarilor consulari, ci vor fi depuse după legile zisei ţări, pentru ca să fie predate celui în drept.

Mărfurile şi efectele scăpate din naufragiu vor fi scutite de orice drept de vamă, afară numai de cazul cînd vor fi date consumaţiunei, şi, în acest caz, vor plăti aceleaşi drepturi ca şi cum ar fi fost importate de corăbiile naţionale.

În cazul fie de odihnă forţată, fie de înnămolire sau de naufragiu, consulii generali, consulii, viceconsulii şi agenţii consulari respectivi vor fi autorizaţi, dacă proprietarul sau patronul sau vreun agent al proprietarului nu e prezent sau, dacă e prezent, în urma cererii sale, să intervină pentru a da concursul compatrioţilor lor.

Intervenţiunea autorităţilor locale, cînd proprietarii, agenţii lor, căpitanul sau funcţionarii consulari se găsesc la faţa locului, se va mărgini întru a menţine ordinea şi a da concursul lor acţiunii acestor persoane pentru ca să îngrijească să se observe regulamentele în vigoare pentru intrarea şi ieşirea efectelor şi mărfurilor scăpate şi pentru ca drepturile de care ar fi pasibile să fie achitate.

În cazul însă de absenţă nu numai a proprietarului, căpitanului sau altor agenţi, ci şi a consulilor generali, consuli, viceconsuli sau agenţi consulari şi pînă la sosirea lor, autorităţile locale vor avea grijă de a lua

www.dacoromanica.ro

măsurile necesare pentru protecțiunea indivizilor și conservațiunea efectelor naufragiate.

Art. 10. Ofițerii consulari români în teritoriile (cuprinzîndu-se coloniile și posesiunile străine) maiestății sale britanice și ofițerii consulari britanici în România vor primi de la autoritățile locale înlesnirile acordate de lege sau conform dispozițiunilor tratatelor încheiate cu o a treia putere pentru restituțiunea marinarilor dezertori ai țărilor respective.

Art. 11. Ratificările prezentului tratat se vor schimba la București în cel mai scurt termen posibil. El se va pune în execuțiune imediat și va rămîne în vigoare în timp de zece ani socotiți din ziua schimbării ratificărilor. În cazul cînd nici una din cele două părți contractante nu va fi făcut să se notifice douăsprezece luni înaintea expirațiunei a zisei perioade de zece ani intențiunea sa de a face să înceteze efectele prezentului tratat, el va rămîne în vigoare pînă la expirațiunea unui an socotit din ziua cînd una sau cealaltă din cele două părți contractante va face denunțarea sa.

Drept care plenipotențiarii au semnat prezentul tratat și au pus pe dînsul sigiliile lor.

Făcute în dublu original la București în ziua de 24 martie (5 aprilie) anul 1880.

(s) B. Boerescu (L.S.)

(s) W. A. White (L.S.)

„MON. OF." NR. 144 DIN 29 IUNIE/11 IULIE 1880.

77

1880, august 2/14, Bruxelles

Convenție de comerț încheiată între România și Belgia prin care se acordă supușilor celor două țări dreptul de a exercita comerțul, stabilindu-se liber pe

www.dacoromanica.ro

teritoriul celeilalte părți contractante și de a beneficia pentru persoanele și bunurile lor de aceeași protecție ca și naționalii. Românii în Belgia și belgienii în România aveau dreptul de a dobîndi, a poseda sau a înstrăina orice fel de proprietate mobiliară sau imobiliară și a dispune de ea prin cumpărare, vînzare, donație, schimb etc., plătind aceleași taxe, impozite ori sarcini ca și naționalii. Se acorda clauza națiunii celei mai favorizate [1].

Alteța sa regală domnul României și maiestatea sa regele belgilor, animați de dorința de a înlesni și a dezvolta relațiunile comerciale stabilite între cele două țări, au hotărît să se încheie pentru acest scop un tratat și au numit plenipotențiari ai lor respectivi.

Alteța sa regală domnul României, pe d. M. Mitilineu, comandor al ordinului său Steaua României etc., etc., etc., ministrul său reședinte pe lîngă maiestatea sa regele belgilor.

Maiestatea sa regele belgilor, pe d. Frière-Orban, mare cruce al ordinului său Leopold etc., etc., etc., ministru de stat, ministrul său al afacerilor străine ;

Care, după ce și-au comunicat deplinele lor puteri respective, găsite în bună și cuvenită formă, au convenit asupra următoarelor articole :

Art. 1. Va fi reciproc deplină și întreagă libertate de comerț și de navigațiune între supușii celor două înalte părți contractante, care vor putea, și unii și alții, să se stabilească liber pe teritoriul celeilalte țări.

Românii în Belgia și belgii în România vor putea, reciproc, conformîndu-se cu legile țării, să intre, să

[1] A fost precedată de o declarație (1877) pentru reglementarea provizorie a relațiilor comerciale dintre cele două țări. Convenția a fost votată de Adunarea deputaților la 3 februarie 1881 și de Senat la 11 februarie 1881. Legea pentru încuviințarea ratificării a fost promulgată prin I.D.R. nr. 389 din 19 febr. 1881, „Mon. of." nr. 42 din 22 febr./6 martie 1881. Instrumentele de ratificare s-au schimbat la 13 martie 1881 și au intrat în vigoare la aceeași dată. A fost înlocuită prin convenția din 10/22 ianuarie 1894 („Mon. of." nr. 3 din 3/15 aprilie 1894).

www.dacoromanica.ro

călătorească sau să petreacă în toată libertatea în orice parte a teritoriilor respective, spre a-şi căuta de afacerile lor ; ei se vor bucura, spre acest finit, pentru persoanele şi bunurile lor de aceeaşi protecţiune ca şi naţionalii.

Ei vor putea, în toată întinderea celor două teritorii, să exercite industria, să facă comerţ, atît cu ridicata cît şi în detaliu, fără a fi supuşi nici pentru persoanele şi bunurile lor, nici pentru exerciţiul comerţului sau al industriei lor la taxe generale sau locale, nici la impozite sau obligaţiuni de orice natură ar fi, altele sau mai oneroase, decît acelea care sînt sau vor putea fi stabilite asupra naţionalilor ; privilegiile, exempţiunile, imunităţile şi orice favoruri de care s-ar bucura în materie de comerţ şi industrie supuşii uneia din înaltele părţi contractante vor fi comune şi pentru supuşii celeilalte.

Art. 2. În ceea ce priveşte dreptul de a dobîndi, a poseda sau a înstrăina orice fel de proprietate mobiliară sau imobiliară, românii în Belgia şi belgii în România se vor bucura de drepturile supuşilor statului celui mai favorizat.

Ei vor putea, în aceste margini şi în aceleaşi condiţiuni ca şi supuşii statului celui mai favorizat, să dobîndească asemenea proprietăţi şi să dispună de dînsele prin cumpărare, vînzare, donaţiuni, schimb, contract de căsătorie, testament, moştenire, sau în orice alt mod ar fi, fără a fi supuşi la taxe, impozite ori sarcini, sub orice denumire ar fi, altele sau mai urcate decît acelea care sînt stabilite pentru naţionali.

Ei vor putea, asemenea, să exporte liber produsul vînzării proprietăţii lor şi în general al bunurilor lor, fără a fi ţinuţi a plăti drepturi altele sau mai urcate decît acelea ce naţionalii ar fi avînd a plăti în asemenea împrejurări.

Art. 3. Negutătorii, fabricanţii şi industriaşii în genere ai uneia din cele două ţări contractante, călătorind în cealaltă ţară sau făcînd să călătorească printr-însa comişii şi agenţii lor, fie cu sau fără mostre — în interesul exclusiv al comerţului sau al industriei ce exercită şi cu scop de a face cumpărări sau a primi co-

www.dacoromanica.ro

misiuni —, vor fi tratați, în ceea ce privește patenta, ca și negustătorii, fabricanții și industriașii națiunii celei mai favorizate.

Este însă bineînțeles că stipulațiunile de mai sus nu derogă întru nimic de la legile și regulamentele care sînt în vigoare în fiecare din cele două țări și aplicabile la toți străinii în ceea ce privește comerțul de colportagiu.

Supușii părților contractante vor fi reciproc tratați ca și naționalii cînd vor merge dintr-o țară într-alta pentru a vizita bîlciurile și tîrgurile, cu scopul de a exercita acolo comerțul lor și a debita productele lor.

Nici o împiedicare nu se va pune la libera circulațiune a călătorilor și formalitățile administrative relative la documentele de voiaj vor fi restrînse la cerințele stricte ale serviciului public pentru trecerea fruntariilor.

Art. 4. Românii în Belgia și belgii în România vor fi reciproc scutiți de orice serviciu personal fie în armatele de uscat și de mare, fie în gărzile sau milițiile naționale, de quartirul militar, de orice contributiune, fie în bani, fie în natură, destinat a ține loc de serviciu personal, de orice împrumut forțat și de orice prestațiune sau rechiziționare militară. Sînt, cu toate acestea, exceptate sarcinile legale ce sînt legate de posesiune, cu un titlu oarecare, a unui bun imobiliar, precum și prestațiunile și rechizițiunile militare la care toți naționalii pot fi chemați a se supune ca proprietari funciari sau arendași.

Ei vor fi, de asemenea, dispensați de orice funcțiune oficială obligatorie, judiciară, administrativă sau municipală, ori care ar fi.

Rămîne înțeles că orice favoare sau scutire ce s-ar acorda în urmă, în această materie, supușilor unei țări străine de către una din cele două părți contractante se va întinde îndată și de drept și asupra supușilor celeilalte părți.

Art. 5. Nici una din părțile contractante nu va supune pe cealaltă la o prohibițiune de importare, exportare sau tranzit care nu s-ar aplica în același timp și la toate celelalte națiuni, afară de măsurile speciale

www.dacoromanica.ro

pe care cele două țări își rezervă a le stabili într-un scop sanitar sau în vederea unor evenimente de război.

Art. 6. Cît despre suma, garanția și perceperea drepturilor de importațiune și exportațiune, ca și în ceea ce privește tranzitul, reexportațiunea, antrepozitul, drepturile locale și formalitățile vamale, fiecare din cele două înalte părți contractante se obligă a face să profite cealaltă parte de orice favoare, de orice privilegiu sau scădere la tarife la importul sau la exportul articolelor menționate sau nu în această convențiune pe care una din ele ar fi putut să le acorde unei a treia puteri. De asemenea, orice favoare sau imunitate ce s-ar acorda mai tîrziu uneia a treia puteri se va întinde imediat, fără condițiune și prin acest fapt însuși și asupra celeilalte părți contractante.

Art. 7. Productele solului și ale industriei din România, și în special grînele, care vor fi importate în Belgia și care sînt destinate fie pentru consumațiune, fie pentru antrepozit, fie pentru reexportațiune, fie pentru tranzit vor fi supuse la același tratament și nu vor fi pasibile de drepturi altele nici mai urcate decît productele națiunii celei mai favorizate.

Art. 8. Obiectele de proveniență, de producțiune sau de manufactură belgiană care se vor importa în România și productele similare care se vor exporta cu destinațiunea pentru Belgia, în orice mod și pe orice cale, nu vor fi supuse la nici un regim vamal, altul sau mai oneros decît acela care este sau va fi acordat națiunii celei mai favorizate.

Este bineînțeles că dreptul de intrare în România asupra sticlei de origină belgiană, cuprins la finele art. 504 al tarifului român sub însemnarea de sticlă de geamuri sau sticlă în foi, de culoarea sa naturală (verde, jumătate albă și albă de tot), va fi fixat la 5 franci pentru 100 de kile și că drept de intrare asupra pînzei de in neînălbită de toate calitățile, cuprinsă la art. 398 al zisului tarif, și alta decît pînzeturile menționate la art. 395 și 396 din același tarif, este fixat la 45 de franci pentru 100 de chilo.

Art. 9. Mărfurile de orice natură venind din una din cele două țări sau mergînd în vreuna din ele vor

www.dacoromanica.ro

fi reciproc scutite în cealaltă de orice drept de tranzit, fie ca ele să treacă direct, fie ca în timpul tranzitului să trebuiască a fi descărcate, depuse și reîncărcate, fără prejudiciul regimului special, care, în conformitate cu art. 5, s-ar putea stabili în privința prafului de pușcă și a armelor de război.

Art. 10. În ceea ce privește expediția vamală a mărfurilor supuse la un drept ad valorem, productele și importatorii din una din cele două țări vor fi tratați în cealaltă, sub toate raporturile, ca și importatorii și productele din țara cea mai favorizată.

Art. 11. Navele române și caricurile lor vor fi tratate în Belgia și navele belgiene și caricurile lor vor fi tratate în România cu totul pe piciorul navelor naționale și al caricurilor lor, oricare ar fi punctul de plecare al navelor sau destinațiunea lor și oricare ar fi origina caricurilor și destinațiunea lor.

Orice privilegiu și orice scutire acordată în această privință unei a treia puteri de către una din înaltele părți contractante se vor acorda îndată și fără nici o condițiune și celeilalte părți.

Cu toate acestea, se face excepțiune la dispoziția precedentă în ceea ce privește avantajele particulare ce există sau vor putea să existe pentru productele pescăriei naționale într-o țară sau în cealaltă.

Art. 12. Naționalitatea bastimentelor va fi admisă, de o parte și de cealaltă, după legile și regulamentele particulare fiecărei țări, prin titluri și patente liberate căpitanilor, patronilor sau corăbierilor de către autoritățile competente.

Art. 13. Navele române intrînd într-un port al Belgiei și reciproc navele belgiene intrînd într-un port al României și care n-ar veni decît pentru a completa caricurile sau a descărca o parte din ele vor putea, conformîndu-se cu legile și regulamentele statelor respective, să conserve pe bordul lor partea din caric care ar fi destinată pentru un alt port, fie din aceeași țară, fie dintr-o altă țară, și să o reexporteze, fără a fi ținute a plăti pentru această din urmă parte a caricului lor nici un drept, afară de acelea pentru supra-

www.dacoromanica.ro

veghere, care însă nu se vor putea percepe decît după taxa fixată pentru navigaţiunea naţională.

Art. 14. Vor fi cu totul scutite de drepturile de tonaj şi de expediţiune în porturile fiecăreia din cele două ţări :

1) Navele care intrate cu lest, din orice loc ar fi, vor pleca tot cu lest.

2) Navele care, trecînd de la un port al uneia din cele două ţări în unul sau mai multe porturi ale aceleiaşi ţări, vor justifica că au achitat deja aceste drepturi.

3) Navele care intrate cu un cric într-un port, fie cu voie, sau prin oprire (relaş) forţată, vor ieşi fără a fi făcut nici o operaţiune de comerţ.

În caz de oprire forţată nu se vor privi ca operaţiuni de comerţ debarcarea şi reîncărcarea mărfurilor pentru reparaţiunea navei, transbordarea pe o altă navă în caz de inavigabilitate a celei dintîi, cheltuielile necesare pentru reaprovizionarea echipajelor şi pentru vînzarea mărfurilor avariate, cînd administraţiunea vămilor va fi dat autorizaţia pentru aceasta.

Art. 15. În caz cînd o navă a uneia din cele două înalte părţi contractante ar fi aruncată sau ar naufragia la ţărmurile celeilalte, această navă se va bucura acolo, atît pentru bastiment cît şi pentru caric, de favorurile şi imunităţile ce legislaţiunea fiecăreia din ţările respective acordă navelor sale proprii în asemenea împrejurări.

Se va da tot ajutorul şi toată asistenţa căpitanului şi echipajului atît pentru persoanele lor cît şi pentru navă şi pentru caric. Operaţiunile relative la scăpare se vor face în conformitate cu legile ţării. Vor fi însă admişi consulii sau agenţii consulari respectivi a supraveghea operaţiunile relative la reparaţiunea sau la reaprovizionarea sau la vînzarea, de va fi loc, a navelor aruncate sau naufragiate la ţărm. Tot ce se va fi scăpat din navă şi din caric sau produsul acestor obiecte, dacă se vor fi vîndut, se va restitui proprietarilor sau celor care-i vor reprezenta şi nu se vor plăti speze de

www.dacoromanica.ro

scăpare mai mari decît acelea la care vor fi supuşi naţionalii în asemenea cazuri.

Înaltele părţi contractante mai convin ca mărfurile scăpate să nu fie supuse la plata nici unui drept de vamă, afară numai dacă se vor destina la consumaţiunea interioară.

Art. 16. Nu vor avea să plătească nici navele belgiene, nici mărfurile după bondul acestor nave pe Dunăre şi porturile de pe ţărmul român al Dunării nici un drept special, afară de drepturile de peagiu ce sînt a se plăti astăzi de către nave la gurile Dunării şi la Porţile de Fier şi afară de taxele astăzi în vigoare în porturile de pe ţărmul român al Dunării şi stabilite cu singurul scop de a îmbunătăţi staţionarea vaselor şi a favoriza executarea unor lucrări publice oricare, destinate a facilita încărcarea şi descărcarea mărfurilor.

Sub raportul acestor taxe, al dreptului de cheaj, precum şi sub toate celelalte raporturi, navele şi mărfurile belgiene vor fi asimilate în porturile române cu navele şi mărfurile naţionale, precum şi cu acelea ale naţiunii celei mai favorizate.

Societăţile de navigaţiune şi proprietarii bastimentelor, făcînd un serviciu regulat de transport pe Dunăre vor putea să dobîndească la debarcare staţiuni pentru vasele lor, terenurile necesare pentru instalarea birourilor, atelierelor şi depozitelor lor şi le va fi permis a stabili pe dînsele magazine speciale, care se vor privi ca antrepozite îndată ce vor corespunde la toate cerinţele legilor ţării în vigoare în această privinţă.

Art. 17. Acest tratat va rămînea în vigoare în timp de zece ani cu începere din ziua schimbării ratificărilor. În caz cînd nici una din înaltele părţi contractante nu va fi notificat cu douăsprezece luni înainte de finele zisului period intenţiunea sa de a face să înceteze efectele lui, acest tratat va rămîne obligatoriu pînă la expirarea unui an cu începere din ziua cînd una sau cealaltă din cele două înalte părţi contractante îl va fi denunţat.

Dispoziţiunile ce preced vor fi executorii, în cele două ţări, o lună după schimbarea ratificărilor.

www.dacoromanica.ro

Cele două înalte părți contractante își rezervă dreptul de a introduce mai tîrziu și în comună înțelegere în acest tratat modificațiuni care se vor judeca conform cu spiritul său și cu principiile sale și a căror oportunitate se va proba prin experiență.

Art. 18. Acest tratat se va ratifica și ratificările se vor schimba la Bruxelles cît se va putea mai curînd.

Drept care plenipotențiarii respectivi l-au semnat și au pus pe dînsul sigiliurile lor.

Făcut la Bruxelles, în dublu exemplar, în ziua a patrusprezecea a lunii august, o mie opt sute optzeci.

(s) M. Mitilineu (L.S.)

(s) Frère-Orban (L.S.)

„MON. OF." NR. 42 DIN 23 FEBRUARIE/6 MARTIE 1881.

78

1881, iunie 5/17, București

Convenție consulară încheiată de România cu Statele Unite ale Americii prin care se reglementează înființarea de consulate generale, consulate și viceconsulate în porturile, orașele și localitățile din cele două țări, stipulîndu-se că agenții consulari nu puteau fi arestați preventiv decît în caz de crimă calificată și pedepsită ca atare de legislația locală ; același tratament era aplicat consulilor Statelor Unite în România în situații similare ; în caz de deces sau absență a consulilor, secretarii lor girau interimar afacerile ; consulatele supravegheau menținerea ordinii interioare

www.dacoromanica.ro

pe bordul navelor de comerț ale națiunii lor și rezolvau diferendele ce se iveau între căpitanii, ofițerii și oamenii din echipaj [1].

Majestatea sa regele României și Statele Unite ale Americii, însuflețiți deopotrivă de a determina în toată întinderea și claritatea putincioasă drepturile, privilegiile și imunitățile reciproce ale agenților consulari respectivi, precum și funcțiunile lor și obligațiile la care ei vor fi supuși în cele două țări, au hotărît să încheie o convențiune consulară și au numit de plenipotențiari ai lor, însă :

Majestatea sa regele României pe d. D. Brătianu, președintele Consiliului său de Miniștri, ministru al afacerilor străine etc.

Statele Unite ale Americii pe d. Eugeniu Schuyler, însărcinat de afaceri și consul general ;

Care, după ce și-au preschimbat deplinele lor puteri, găsite în bună și cuvenită formă, au convenit asupra următoarelor articole :

Art. 1. Fiecare din înaltele părți contractante consimte a admite consuli generali, consuli, viceconsuli și agenți consulari ai celeilalte în toate porturile, orașele și localitățile sale, afară de localitățile unde ar fi un inconvenient de a admite asemenea agenți.

Această rezervă însă nu se va aplica uneia din înaltele părți contractante fără a se aplica, de asemenea, oricărei alte puteri.

Art. 2. Consulii generali, consulii, viceconsulii și agenții consulari ai fiecărei din cele două înalte părți contractante se vor bucura reciproc în statele celeilalte de toate privilegiile, scutirile și imunitățile de care se bucură agenții de același rang și de aceeași calitate ai națiunii celei mai favorizate. Numiții agenți, înainte

[1] A fost votată de Adunarea deputaților la 23 februarie 1881 și de Senat la 26 februarie 1881. Legea pentru încuviințarea ratificării a fost promulgată prin I.D.R. nr. 688 din 4 martie 1883, „Mon. of." nr. 49 din 4/16 iunie 1883. Ratificările s-au schimbat la 1/13 iunie 1883, iar convenția a intrat în vigoare la aceeași dată.

www.dacoromanica.ro

de a fi admişi la exerciţiul funcţiunii lor şi a se bucura de imunităţile ce se leagă de dînsele, vor trebui să producă o comisiune în forma stabilită de legile ţărilor lor respective. Guvernul fiecărei din cele două înalte părţi contractante le vor libera, fără nici o cheltuială, executatorul necesar pentru exerciţiul funcţiunilor lor şi, producînd acest act, se vor bucura de drepturile, prerogativele şi imunităţile acordate de prezenta convenţiune.

Art. 3. Consulii generali, consulii, viceconsulii şi agenţii consulari, cetăţeni ai statului care i-au numit, nu vor putea să fie arestaţi preventiv decît în caz de crimă calificată şi pedepsită ca atare de legislaţia locală, ei vor fi scutiţi de quartir militar, de orice serviciu, fie în armata regulată de uscat şi de mare, fie în garda naţională sau civilă, ori în miliţii ; ei vor fi, de asemenea, scutiţi de toate contribuţiile directe în profitul statului, al provinciilor sau comunelor impuse pe persoane fie cu titlul de capitaţiune, fie pentru proprietăţile lor, afară numai dacă vor fi impuse asupra posesiunii de bunuri imobile sau asupra intereselor unui capital întrebuinţat în statul unde zişii agenţi îşi exercită funcţiunile. Această scutire însă nu se va putea aplica consulilor generali, consulilor, viceconsulilor şi agenţilor consulari care ar exercita o profesiune, o industrie sau un comerţ oarecare, numiţii agenţi trebuind, în acest caz, să fie supuşi la plata taxelor datorite de orice alt străin în aceleaşi condiţiuni.

Rămîne cu totul înţeles că consulii respectivi, dacă sînt negociaţi, vor fi supuşi, în ceea ce priveşte arestul preventiv pentru fapte de comerţ, la legislaţiunea ţării în care îşi exercită funcţiunile lor.

Art. 4. Cînd justiţia uneia din cele două ţări va avea să primească vreo declaraţiune juridică sau depoziţiune de la un consul general, consul, viceconsul sau agent consular cetăţean al statului care l-a numit şi neexercitînd nici un comerţ, ea-l va invita în scris a se prezenta înainte-i şi, în caz de împiedicare, va trebui să-i ceară mărturia prin scris sau să se transporte la locuinţa sau cancelaria sa spre a o obţine din viu grai.

www.dacoromanica.ro

Zisul agent va trebui să satisfacă această cerere în termenul cel mai scurt posibil.

În toate cazurile de crime prevăzute de articolul 6 din amendamentele la Constituțiunea Statelor Unite, prin care dreptul de a chema martori în favoarea lor este asigurat persoanelor acuzate de crime, înfățișarea zișilor agenți va fi cerută cu toată deferența ce se cuvine demnității consulare și datoriilor sarcinii lor. Același tratament va fi acordat consulilor Statelor Unite în România în cazurile similare.

Art. 5. Consulii generali, consulii, viceconsulii și agenții consulari vor putea să așeze deasupra ușei exterioare a cancelariei lor un scut al armelor națiunii lor cu o inscripțiune purtînd aceste cuvinte: consulatul general, consulatul, viceconsulatul sau agenția consulară a României sau a Statelor Unite. Ei vor putea, de asemenea, să arboreze drapelul națiunii lor, afară de capitala țării, dacă acolo se va găsi o legație. Ei vor putea, de asemenea, să arboreze pavilionul național pe batelul pe care se vor sui pentru a-și exercita funcțiunile.

Art. 6. Cancelariile consulare vor fi inviolabile în toate timpurile. Autoritățile locale nu vor putea să le calce sub nici un pretext. Ele nu vor putea în nici un caz să viziteze, nici să poprească hîrtiile ce vor fi închise acolo. Cancelariile consulare nu vor putea servi, în nici un caz, ca locuri de azil și, cînd un agent al serviciului consular va fi angajat în alte afaceri, hîrtiile relative la consulat se vor ține separate.

Art. 7. În caz de deces, de împiedicare sau de absență a consulilor generali, consulilor, viceconsulilor și agenților consulari, cancelarii sau secretarii lor, după ce caracterul lor oficial se va fi notificat Ministerului Afacerilor Străine în România, sau Departamentului de Stat din Washington, vor fi admiși de drept a gira în mod interimar afacerile posturilor respective și se vor bucura, pe cît va dura această gestiune temporară, de toate drepturile, prerogativele și imunitățile acordate titularilor.

Art. 8. Consulii generali și consulii vor putea, pe cît legile țării lor le permit, să numească, cu aprobarea

www.dacoromanica.ro

guvernelor lor respective, viceconsuli şi agenţi consulari în oraşele, porturile şi localităţile cuprinse în arondismentul lor. Aceşti agenţi vor putea să fie aleşi fără deosebire printre români, cetăţenii Statelor Unite sau cetăţenii altor ţări. Ei vor fi învestiţi de o comisiune regulată şi se vor bucura de privilegiile stipulate în această convenţie în favoarea agenţilor serviciului consular, supunîndu-se la excepţiile stipulate în art. 3 şi 4.

Art. 9. Consulii generali, consulii, viceconsulii şi agenţii consulari vor avea dreptul de a se adresa autorităţilor administrative sau judiciare, fie în România, ale statului, districtului sau comunei, fie în Statele Uniunei, ale statelor sau ale municipalităţii lor, în toată întinderea arondismentului lor consular, pentru a reclama în contra oricărei infracţiuni a tratatelor sau convenţiunilor existente între România şi Statele Unite şi pentru a proteja drepturile şi interesele naţionalilor lor. Dacă nu se va da satisfacere reclamaţiei lor, zişii agenţi vor putea, în lipsa unui agent diplomatic al ţării lor, să recurgă direct la guvernul ţării în care-şi exercită funcţiunile lor.

Art. 10. Consulii generali, consulii, viceconsulii şi agenţii consulari vor avea dreptul de a primi în cancelariile lor sau în locuinţa lor privată, în cea a părţilor sau pe bordul bastimentelor declaraţiunile căpitanilor şi echipajurilor vaselor din ţara lor, ale pasagerilor ce se află pe bord şi ale oricărui alt cetăţean al naţiunii lor. Zişii agenţi vor avea, osebit de acesta, dreptul de a primi, conform cu legile şi cu regulamentele ţării lor, în cancelariile sau birourile lor toate actele convenţionale făcute între cetăţeni ai ţării lor şi cetăţenii sau alţi locuitori ai ţării unde ei rezidă, şi chiar toate actele acestor din urmă, cu condiţiunea însă ca aceste acte să aibă raport la nişte bunuri situate sau la afaceri ce sînt a se trata pe teritoriul naţiunii de care va ţine consulul sau agentul înaintea căruia se vor fi făcut.

Expediţiile ziselor acte şi documente oficiale de orice fel, fie în original, în copie sau traducere, autentificate şi legalizate cum se cuvine de către consulii ge-

www.dacoromanica.ro

nerali, consulii, viceconsulii sau agenţii consulari şi învestite cu sigiliul lor oficial, vor fi crezute în justiţie la toate tribunalele din România şi Statele Unite.

Art. 11. Consulii generali, consulii, viceconsulii şi agenţii consulari respectivi vor fi însărcinaţi exclusiv cu menţinerea ordinei interioare pe bordul navelor de comerţ ale naţiunii lor şi vor hotărî singuri asupra tuturor diferendelor ce se vor fi ridicat pe mare sau se vor ridica în porturi între căpitanii, ofiţerii şi oamenii de echipaj, cu orice titlu ar fi, şi în special pentru regularea salariilor şi executarea angajamentelor consimţite reciproc. Autorităţile locale nu vor putea să intervină decît atunci cînd dezordinele ivite ar fi de natură a tulbura liniştea şi ordinea publică pe uscat sau în port sau cînd o persoană a ţării sau nefăcînd parte din echipaj s-ar găsi amestecată.

În toate celelalte cazuri, autorităţile mai sus citate se vor mărgini a da tot sprijinul consulilor şi viceconsulilor sau agenţilor consulari, dacă vor fi chemate de ei, pentru a face să se aresteze şi să se ducă la închisoare orice individ înscris în rolul echipajului ori de cîte ori, pentru un motiv oricare, numiţii agenţi vor crede de cuviinţă.

Art. 12. Consulii generali, consulii, viceconsulii şi agenţii consulari vor putea face să se aresteze ofiţeri, mateloţii şi toate celelalte persoane ce fac parte, cu orice titlu ar fi, din echipajurile bastimentelor de război sau comerţ ale naţiunii lor şi care ar fi preveniţi sau acuzaţi de a fi dezertat de pe zisele bastimente, spre a-i retrimite pe bord sau a-i transporta în ţara lor. Pentru aceasta ei se vor adresa în scris către autorităţile locale competente ale ţărilor respective şi le vor cere în scris pe aceşti dezertori, justificînd, prin producerea registrelor bastimentului sau a rolului echipajului sau prin alte documente oficiale, că oamenii pe care-i reclamă fac parte din zisul echipaj.

Asupra acestei cereri, astfel justificată, remiterea dezertorilor nu li se va putea refuza, afară numai dacă se va proba cum se cuvine că ei erau cetăţeni ai ţării unde se cere extrădarea în momentul înscrierii lor în

www.dacoromanica.ro

rol. Li se va da tot ajutorul și toată protecția pentru căutare, prinderea și arestarea acestor dezertori, care vor fi chiar deținuți și păziți în închisorile țării, după cererea și cu spesele consulilor, pînă cînd acești agenți vor fi găsit o ocazie de a-i porni. Dacă însă această ocazie nu s-ar prezenta într-un termen de trei luni cu începere din ziua arestării, dezertorii vor fi puși în libertate și nu vor mai putea să fie arestați pentru aceeași cauză.

Cînd dezertorul va fi comis vreun delict și cînd tribunalul, care este în drept a se pronunța asupra-i, reclamă și exercită acest drept, remiterea se va amîna pînă cînd judecata tribunalului se va fi pronunțat și executat.

Art. 13. Cînd nu vor exista stipulații contrarii între armatorii, încărcătorii și asigurătorii, toate avariile încercate pe mare de către navele celor două țări, fie că ar trage de bună-voie în port, fie că s-ar găsi în oprire (relache) forțată, se vor regula de consulii generali, consulii, viceconsulii sau agenții consulari ai țărilor respective.

Dacă însă locuitori de-ai țării sau cetățeni ai unei a treia națiuni s-ar găsi interesați în citatele avarii și părțile n-ar putea să înțeleagă de bunăvoie, recursul la autoritatea locală competentă se va face de drept.

Art. 14. Toate operațiunile relative la scăparea navelor române naufragiate la țărmurile Statelor Unite și ale navelor din Statele Unite naufragiate la țărmurile României se vor dirija de consulii generali, consulii și viceconsulii celor două țări respective, și pînă la sosirea lor de către agenții consulari respectivi acolo unde va exista o agenție ; în locurile și porturile unde n-ar exista o agenție, autoritățile locale vor avea să ia, pînă la sosirea consulului în al cărui arondisment s-ar fi întîmplat naufragiul și care va trebui să fie prevenit imediat, toate măsurile necesare pentru protejarea indivizilor și pentru conservarea efectelor naufragiate.

Autoritățile locale, de altminteri, nu vor avea să intervină decît pentru a menține ordinea, a garanta in-

www.dacoromanica.ro

teresele scăpătorilor dacă sînt străini echipajurilor naufragiate şi a asigura executarea dispoziţiunilor ce sînt a se observa pentru intrarea şi ieşirea mărfurilor scăpate.

Este bineînţeles că aceste mărfuri nu vor fi supuse la nici un drept de vamă, (afară) numai dacă vor fi destinate a fi date consumaţiunei în ţara unde s-a întîmplat naufragiul.

Intervenţiunea autorităţilor locale în aceste diferite cazuri nu va ocaziona nici un fel de spese, afară de acelea la care vor da loc operaţiunile de scăpare şi conservare a obiectelor scăpate, precum şi acelea la care ar fi supuse în asemenea caz navele naţionale.

Art. 15. În caz de deces al unui român în Statele Unite sau al unui cetăţean al Statelor Unite în România, dacă nu se va găsi nici un moştenitor cunoscut sau nici un executor testamentar instituit de către defunct, autorităţile locale competente vor informa despre această împrejurare pe consulii sau pe agenţii consulari ai naţiunii de care ţinea defunctul, pentru ca să se poată da cunoştinţă imediat părţilor interesate.

Consulii generali, consulii, viceconsulii sau agenţii consulari vor avea dreptul de a interpune în persoană sau prin delegat orice act în locul moştenitorilor sau al creditorilor absenţi sau minori, pînă cînd aceştia vor fi reprezentaţi cum se cuvine.

Art. 16. Convenţiunea prezentă va rămîne în vigoare în timp de zece ani cu începere de la schimbarea ratificărilor, care se vor da conform constituţiunilor respective ale celor două ţări şi se vor schimba în Bucureşti cît se va putea mai curînd.

În caz cînd nici una din părţi nu ar fi notificat, cu douăsprezece luni înainte de expirarea zisului period de zece ani, intenţiunea sa de a nu reînnoi această convenţiune, ea va continua să rămînă în vigoare încă un an, şi aşa înainte din an în an, pînă la expirarea unui an cu începere din ziua cînd o parte sau cealaltă o va fi denunţat.

www.dacoromanica.ro

Drept care plenipotenţiarii respectivi au semnat-o şi sigilat-o în dublă expediţiune.

Făcută la Bucureşti la 5/17 iunie 1881.

(s) D. Brătianu (L.S.)

(s) Eugéne Schuyler (L.S.)

„MON. OF". NR. 49 DIN 4/16 IUNIE 1883.

79

1883, octombrie 18/30, Viena

Tratat secret încheiat între România şi Austro-Ungaria prin care se angajau să nu participe la alianţe care prin natura lor ar fi fost îndreptate împotriva celor două state, stipulîndu-se reciprocitate de asistenţă în situaţia cînd România sau Austro-Ungaria ar fi fost obiectul unei agresiuni; totodată, se preciza interdicţia părţilor contractante de a negocia sau încheia pace separată în eventualitatea unui război comun dus de cele două ţări, părţile asumîndu-şi obligaţia de a păstra secret conţinutul tratatului [1].

Majestatea sa împăratul Austriei, rege al Boemiei etc. şi rege apostolic al Ungariei şi majestatea sa regele României, însufleţiţi de o aceeaşi dorinţă de a menţine

[1] Acest tratat, după cum se exprimă C. Gane în lucrarea *P. P. Carp şi locul său în istoria politică a ţării*, vol. I, 1936, „...rămase închis în casa de fier a regelui Carol, care nu-l arăta decît numai primilor miniştri".

www.dacoromanica.ro

pacea generală, potrivit scopului urmărit de alianța austro-ungară și germană, de a asigura ordinea politică și de a garanta, pentru orice eventualități, desăvîrșita prietenie care le leagă, au hotărît să încheie în acest scop un tratat care prin natura sa, în esență de conservare și de apărare, nu urmărește altceva decît să prevină orice primejdii care ar putea amenința pacea statelor lor. În vederea acestui lucru, majestățile lor mai sus amintite au numit ca plenipotențiari ai lor :

Majestatea sa împăratul Austriei, rege al Boemiei etc. și rege apostolic al Ungariei :

pe domnul Gustav conte Kálnoky de Körös-Patak, șambelan și în prezent consilier intim, ministru al casei imperiale și al afacerilor externe, general al armatelor sale.

Majestatea sa regele României :

pe domnul Dimitrie Sturdza, ministru al afacerilor externe, care, după ce și-au comunicat deplinele puteri, recunoscute a fi în forma cuvenită, au convenit asupra următoarelor articole :

Art. 1. Înaltele părți contractante își făgăduiesc pace și prietenie și că nu vor intra în nici un fel de alianță sau luptă îndreptată împotriva vreuneia din statele lor. Ele se angajează să ducă o politică de prietenie și să-și acorde sprijin reciproc în limita intereselor lor.

Art. 2. Dacă România va fi atacată fără ca din partea ei să fi existat vreo provocare, Austro-Ungaria va trebui să-i acorde în timp util ajutor și asistență împotriva agresorului. Dacă Austro-Ungaria ar fi atacată în aceleași împrejurări în vreuna din zonele statelor sale limitrofe României, va fi de îndată *casus foederis* pentru România.

Art. 3. Dacă una din înaltele părți contractante ar fi amenințată de o agresiune în condițiile sus-menționate, guvernele respective se vor pune de acord asupra măsurilor care vor trebui luate în vederea unei cooperări a armatelor lor. Aceste probleme militare, îndeosebi cea a unității operațiunilor și a trecerii prin teritoriile respective, vor fi reglementate printr-o convenție militară.

www.dacoromanica.ro

Art. 4. Dacă, contrar dorinței și speranței lor, înaltele părți contractante vor fi nevoite să ducă un război comun în împrejurările prevăzute de articolele precedente, ele se angajează să nu negocieze sau să încheie pace în mod separat.

Art. 5. Prezentul tratat va rămîne în vigoare timp de cinci ani începînd din ziua schimbării instrumentelor de ratificare. Dacă prezentul tratat nu va fi denunțat cu un an înainte de expirarea lui sau dacă nici una din înaltele părți contractante nu va cere revizuirea lui, el va fi considerat ca prelungit pentru încă trei ani.

Art. 6. Înaltele părți contractante își făgăduiesc una alteia să păstreze secret conținutul prezentului tratat.

Art. 7. Prezentul tratat va fi ratificat și instrumentele de ratificare vor fi schimbate într-un răstimp de trei săptămîni sau mai degrabă dacă este cu putință.

Drept care, plenipotențiarii respectivi l-au semnat și sigilat cu sigilul lor.

Întocmit la Viena în a treizecea zi a lunii octombrie a anului de grație o mie opt sute optzeci și trei.

Kálnoky m.p. (L.S.)
D. Sturdza m.p. (L.S.)

Proces-verbal

Subsemnații întrunindu-se la ministrul afacerilor externe de la Viena pentru a proceda la schimbarea instrumentelor de ratificare ale tratatului secret semnat la Viena la 30 octombrie 1883 de către plenipotențiarii majestății sale regele României și majestății sale împăratul Austriei, rege al Boemiei etc. și rege apostolic al Ungariei, instrumentele de ratificare au fost produse și fiind găsite, după examinarea lor, în forma cuvenită, schimbarea lor a fost operată.

www.dacoromanica.ro

Drept care, subsemnaţii au întocmit prezentul proces-verbal, pe care şi-au pus semnătura şi l-au sigilat cu sigiliul lor.

Întocmit la Viena la 15 noiembrie 1883.

L.S. P. P. Carp
L.S. Kálnoky

A. SLIVĂŢ, M. TUDORICĂ. *TRATATUL ROMÂNO-AUSTRO-UNGAR DIN ANUL 1883*, ÎN „REVISTA ARHIVELOR" NR. 2/1967, P. 337–342, ORIG. FRANCEZ CU FACSIMILE.

80

1885, martie 2/13, Bucureşti

Convenţia poştală încheiată între România şi Bulgaria stabilea între cele două administraţii poştale un schimb periodic şi regulat de corespondenţe şi mesagerii şi înfiinţarea birourilor prin care să se efectueze schimbul pachetelor, depeşelor închise şi mesageriilor. Se precizează că se vor expedia prin poştă orice corespondenţe prevăzute în convenţia poştală universală de la Paris [1].

Guvernul maiestăţii sale regelui României şi
Guvernul alteţei sale principelui Bulgariei, dorind a regula prin o convenţie poştală serviciul corespon-

[1] Convenţia a fost votată de Adunarea deputaţilor la 21 februarie 1886 şi de Senat la 5 martie 1886. Legea pentru ratificare a fost promulgată prin I.D.R. nr. 850 din 13 martie 1886 („Mon. of." nr. 276 din 18/30 martie 1886). A fost modificată prin convenţia din 3/15 mai 1896 („Mon. of." din 22 martie 1897).

www.dacoromanica.ro

denţei dintre statele respective, au numit spre acest sfîrşit ca plenipotenţiari ai lor, adică :

Guvernul maiestăţii sale regelui României pe domnul colonel Mihai Pastia, directorul general al poştelor şi telegrafelor regatului, şi

Guvernul alteţei sale principelui Bulgariei pe domnul G. D. Natchovits, agent diplomatic al Bulgariei în România,

care, sub rezerva ratificării guvernelor lor respective, au convenit asupra articolelor următoare :

Art. 1. Între administraţia poştală a României, de o parte, şi administraţia poştală a Bulgariei, de alta, va avea loc un schimb periodic şi regulat de corespondenţe şi mesagerii originare din ţările respective sau provenind din ţările cărora administraţiile contractante servesc sau ar putea servi ca intermediare.

Art. 2. Acest schimb se va efectua prin mijlocirea serviciilor stabilite sau care se vor mai stabili între teritoriile ţărilor contractante pe căile următoare, şi anume :

1) între Calafat şi Vidin,
2) între Giurgiu şi Rusciuc,
3) între Silistra Nouă şi Silistra (bulgară).

Art. 3. Numărul şi organizarea serviciilor poştei pe căile indicate, cum şi orele de plecare şi sosire a curierilor vor fi regulate după cerinţele serviciului, prin comună înţelegere între administraţiile respective.

Art. 4. Cheltuielile de transport dintr-o ţară în alta vor fi suportate pe jumătate de către fiecare din cele două administraţii contractante.

Art. 5. Administraţiunile contractante vor hotărî, prin comună înţelegere, birourile prin care se va face schimbul pachetelor, depeşelor închise şi mesageriilor.

Ele se îndatorează a-şi remite mutual orice expediţiuni (envois) poştale internaţionale, cum şi expediţiile în tranzit şi a le transporta prin mijloacele cele mai accelerate de care dispun.

Ele vor întocmi şi-şi vor comunica una alteia tablouri care vor indica direcţia ce se va da expediţiilor (envois) poştale.

www.dacoromanica.ro

Art. 6. Vor fi expediate prin poştă de scrisori orice corespondenţe care sînt prevăzute în convenţiunea poştală universală din Paris.

Vor fi expediate prin poşta de mesagerii :

Scrisorile cu declaraţiune de valoare,

gropurile şi

pachetele cu sau fără declaraţiune de valoare.

Art. 7. Taxele percepute pentru corespondenţele şi scrisorile cu declaraţie de valoare vor fi cele prescrise în convenţiunea uniunii poştale universale ; taxa de mesagerii va fi aceea prescrisă de legile fiecărei ţări.

Art. 8. Prin excepţie, taxa scrisorilor din localităţile române limitrofe destinate localităţilor limitrofe bulgare, şi viceversa, va fi fixată pentru fiecare port simplu de 15 grame la 15 centime pentru scrisorile francate şi la 30 centime pentru scrisorile nefrancate.

Sînt considerate ca limitrofe staţiunile care sînt situate aproape de frontierele comune, în faţă una de alta.

Art. 9. Francarea grupurilor şi pachetelor cu declaraţii de valoare este facultativă ; aceea a pachetelor fără declaraţii de valoare şi a scrisorilor cu declaraţii de valoare este obligatorie.

Art. 10. Taxele se vor percepe după tarifele în vigoare în ţările de origină şi în ţara de destinaţie, adică :

Pentru parcursul pe teritoriul român, după tariful român, şi pentru parcursul pe teritoriul bulgar, după tariful bulgar.

Art. 11. Expeditorul unui articol oarecare de mesagerii va putea să ceară, în momentul depunerii obiectului, ca să i se procure din partea destinatarului o recipisă de primire (retour-recipissé), pentru care el va plăti o taxă de 25 centime.

Această taxă se va opri întreagă de oficiul expeditor.

Art. 12. Fiecare expediţie (envoi) va fi însoţită de o scrisoare de trăsură (lettre de voiture) ; dacă însă ea cuprinde obiecte supuse drepturilor de vamă, va fi însoţită şi de declaraţiile vamale respective.

Art. 13. Totuşi, cînd mai multe colete vor fi însoţite de o singură scrisoare de trăsură, taxele vor fi percepute pentru fiecare colet în parte.

www.dacoromanica.ro

Art. 14. Mesageriile înapoiate la locul de origină pentru vreun motiv oarecare şi articolele reexpediate din cauza schimbării reşedinţei destinatarilor vor fi supuse la o nouă taxă, ca şi cum ele ar fi fost puse din nou la poştă.

Art. 15. Numai mesageriile administraţiilor poştale vor fi expediate cu scutire de taxe.

Art. 16. Expeditorul unui articol de mesagerii va avea facultatea de a declara valoarea conţinutului, pentru care el va garanta în caz de pierdere sau stricăciune (avarie) a obiectului.

În caz de pierdere sau de stricăciune (avarie) a obiectului, indemnitatea se va plăti după valoarea declarată, afară numai dacă administraţia va proba că valoarea declarată este superioară valorii reale.

În acest caz, administraţia poştelor nu este ţinută a restitui decît valoarea reală.

Cînd expeditorul nu va fi făcut declaraţia valoarei, el nu va avea drept decît la indemnitatea fixată prin convenţiunea din Paris de la 1880 pentru coletele poştale fără valoarea declarată.

În regulă generală, indemnitatea se plăteşte expeditorului obiectului.

Cu toate acestea, ea va putea fi plătită destinatarului, după cererea expresă a expeditorului.

Art. 17. Administraţiile nu vor fi responsabile, nici ţinute de a restitui pierderile sau stricăciunile (avaries) ce vor rezulta dintr-un caz de război, cu condiţia ca publicul să fie prevenit dinainte că poşta încetează de a fi responsabilă.

Cu atît mai mult ele nu sînt responsabile de daunele indirecte şi de beneficiile nerealizate.

Administraţiile nu sînt supuse la nici o răspundere în cazurile următoare :

1) Dacă stricăciunile (avaries) n-au fost constatate la sosirea obiectelor şi mai înainte de primirea lor de către destinatar ;

2) Dacă ambalajul nu are nici un semn exterior de spargere (bris) sau de udătură ;

3) Dacă — cînd e vorba de un pachet cu valoarea declarată sau de o scrisoare cu declaraţie de valoare —

www.dacoromanica.ro

greutatea obiectului la sosirea sa la locul de destinație s-a găsit conformă cu cea constatată de către biroul expeditor.

Art. 18. În caz de întîrziere, fie în transport, fie în remiterea obiectelor, administrațiile contractante nu sînt responsabile decît atunci cînd întîrzierea va fi avut drept urmare deteriorarea completă sau parțială pentru totdeauna a conținutului pachetului.

În nici un caz, administrațiile nu vor avea în vedere variațiile cursului și ale pieței.

Art. 19. Un termen de un an cu începere din ziua depunerii obiectului se acordă expeditorului spre a face să valoreze drepturile sale la o indemnitate.

Art. 20. Administrațiile contractante vor fi responsabile reciproc de pierderi și stricăciuni, după principiile stabilite la art. 18, 19 și 20.

Cînd o pierdere sau stricăciune (avarie) se va întîmpla pe un teritoriu altul decît acela al părților contractante, administrația în cauză va susține pe lîngă administrația străină reclamația expeditorului la o indemnitate cu același interes ca și cum ar fi vorba de propriile sale expediții și conform dispozițiilor convenționale existente între administrațiile contractante și administrația străină.

Art. 21. Mesageriile schimbate între Bulgaria și țările străine expediate prin România sînt supuse, pentru parcursul lor pe teritoriul român, la taxele și regulamentele prescrise în România întrucît privește legea vamală și poștală.

Același drept e rezervat Bulgariei pentru parcursul pe teritoriul său a obiectelor de mesagerii originare din România și destinate țărilor străine.

Art. 22. Administrațiile contractante vor întocmi în fiecare lună conturi de mesageriile schimbate în virtutea dispozițiunilor convenției de față.

La aceste conturi vor fi alăturate, ca piese justificative, facturile mesageriilor.

Soldul va fi plătit la finele fiecărui trimestru, pe baza unui cont general stabilit prin îngrijirile administrației. Plata va fi făcută în numerar în aur și va fi efectuată de către administrația ce va rămîne datoare

www.dacoromanica.ro

celeilalte în termen de cincisprezece zile cu începere de la data aprobării conturilor general trimestriale.

Plata se va face chiar la reşedinţa administraţiei creditoare.

Art. 23. Administraţiile contractante vor determina printr-un regulament forma conturilor şi orice altă măsură de detalii şi de ordine necesare spre a se asigura exacta executare a prezentei convenţiuni.

Art. 24. Prezenta convenţie va avea putere şi valoare la zece zile după schimbarea ratificărilor, ce va avea loc la Bucureşti, şi va rămîne obligatorie din an în an, pînă cînd una din administraţiile contractante va înştiinţa pe cealaltă, însă cu şase luni mai înainte, de intenţia sa de a face să înceteze efectele ei.

Spre încredinţare, plenipotenţiarii au semnat convenţia de faţă şi au pus pe dînsa sigiliile lor.

Făcută în două originale, la Bucureşti, în a patrusprezecea zi a lunii lui martie, anul mîntuirii una mie opt sute optzeci şi cinci.

(s) Colonel M. Pastia (L.S.)

(s) G. D. Natchovits (L.S.)

TR. G. DJUVARA, *OP. CIT.*, P. 528–536, ORIG. FRANCEZ.

81

1887, noiembrie 10/22

Tratat de comerţ şi de navigaţiune încheiat de România cu Turcia prin care se stabilesc condiţiile relaţiilor comerciale dintre cele două ţări, aplicîndu-se tra-

www.dacoromanica.ro

tamentul naţiunii celei mai favorizate. Se prevăd formalităţile vamale de îndeplinit pentru ambele părţi [1].

Maiestatea sa regele României şi maiestatea sa împăratul otomanilor, dorind a regula printr-un anume act relaţiunile comerciale şi de navigaţiune între statele lor respective, au numit ca plenipotenţiari ai lor, adică:

Maiestatea sa regele României pe d. Mihail Pherekyde, mare cruce al ordinului său regal Coroana României etc., etc., ministrul său secretar de stat la Departamentul Afacerilor Străine, şi

Maiestatea sa împăratul otomanilor pe Mohammed Said-paşa, ministrul său al afacerilor străine, decorat cu marele cordon al ordinului Medjidie etc., etc.

Care, după ce au schimbat deplinele lor puteri, găsite în bună şi cuvenită formă, s-au învoit asupra articolelor următoare:

Art. 1. Guvernul imperial otoman declară că va aplica mărfurilor de origină sau de manufactură română drepturile de importaţiune cele mai reduse care sînt sau vor fi înscrise în convenţiunile sau în tarifele convenţionale ale Imperiului otoman cu orişicare alt stat sau putere.

Art. 2. Guvernul regal al României declară că va aplica mărfurilor de origină sau de manufactură otomană enumerate în tabelul aci anexat [2] drepturile de importaţiune înscrise într-însul şi va face, de asemenea, să beneficieze aceste articole de drepturile mai reduse care s-ar aplica productelor similare ale unui alt stat.

Art. 3. Mărfurile de origină sau de manufactură otomană înscrise în tabelul aci anexat vor fi supuse în România la taxele cele mai reduse, actuale sau viitoare.

[1] A intrat în vigoare provizoriu la 20 noiembrie 1887 („Mon. of." nr. 178 din 13/25 noiembrie 1887). Legea încuviinţînd ratificarea a fost promulgată în „Mon. of." din 2/14 februarie 1888. Batificările s-au semnat la 31 decembrie 1887, iar convenţia a intrat definitiv în vigoare la 31 decembrie 1887. A fost înlocuită prin tratatul din 1897.

[2] Tabelul conţine o enumerare a mărfurilor care au făcut obiectul convenţiei şi nu a fost reprodus în lucrare.

www.dacoromanica.ro

Art. 4. Produsele de origină sau de manufactură română care vor fi importate în Turcia şi produsele de origină sau de manufactură otomană car vor fi importate în România vor fi supuse de o parte şi de alta, în ceea ce priveşte drepturile de exportaţiune, de tranzit, în ceea ce atinge reexportaţiunea, intrepozitul, drepturile locale şi formalităţile vamale, la aceleaşi tratamente ca şi produsele naţiunei celei mai favorizate.

Se exceptează de la această dispoziţiune tutunul produs în Imperiul otoman, care, la exportaţia lui în România, rămîne supus unui drept de exportaţiune de 4 piaştri pe oca, adică piaştri 312 şi jumătate pe suta de kilograme.

Art. 5. Năvile române şi caricul lor în statele maiestăţii sale imperiale sultanul şi năvile otomane şi caricul lor în România se vor bucura, în toate privinţele, de tratamentul naţiunii celei mai favorizate.

Art. 6. Spre a se dovedi că produsele sînt de origină sau de manufactură otomană sau română, importatorul va putea să fie supus îndatorirei de a prezenta la vama ţării de importaţiune sau o declaraţiune oficială făcută înaintea unui magistrat care-şi are reşedinţa în locul expediţiunei, sau un certificat liberat de către capul serviciului vamal al biroului de exportaţiune, sau un certificat liberat de către consulii sau agenţii consulari ai ţărei în care se va face importaţiunea şi care rezidează în locurile de expediţie sau în porturile de îmbarcare.

Art. 7. Tratatul de faţă se va pune în aplicare din ziua preschimbării ratificărilor şi va rămîne în vigoare pînă la 28 iunie (10 iulie) 1891.

Ratificările vor fi preschimbate la Constantinopol înainte de întîi ianuarie 1888 (st. vechi).

Făcut şi semnat în douăzeci şi două ale lunei noiembrie (st. n.), anul una mie opt sute optzeci şi şepte.

Semnat : M. Pherekyde (L.S.)

Semnat : M. Said (L.S.)

„MON. OF." NR. 241 DIN 2/14 FEBRUARIE 1888.

www.dacoromanica.ro

82

1899, 17/29 iulie, Haga

Convenţie pentru reglementarea paşnică a conflictelor internaţionale. Între măsurile preconizate pentru rezolvarea unor astfel de conflicte figurează, în primul rînd, mediaţiunea şi bunele oficii. Convenţia prevede, de asemenea, folosirea comisiilor internaţionale de anchetă, arbitrajul etc. Sînt specificate împrejurările în care unul sau altul din aceste mijloace sînt folosite pentru stingerea conflictelor respective [1].

.

Însufleţiţi de ferma voinţă de a concura la menţinerea păcii generale ;

Hotărîţi de a favoriza din toate puterile lor reglementarea cu demnă înţelegere a conflictelor internaţionale ;

Recunoscînd solidaritatea care uneşte pe membrii societăţii naţiunilor civilizate ;

Vrînd să întindă domnia dreptului şi să întărească simţămîntul justiţiei internaţionale ;

Convinşi că instituţiunea permanentă a unei jurisdicţiuni arbitrare, accesibilă tuturor, în sînul puterilor independente poate contribui cu folos la acest rezultat ;

[1] Prin legea publicată în „Monitorul oficial" din 25 iunie/8 iulie 1900, guvernul român a ratificat convenţia de la Haga, precum şi declaraţiile conferinţei internaţionale semnate la aceeaşi dată, şi anume :

I. Convenţia pentru reglementarea paşnică a conflictelor internaţionale ;

II. Convenţia cu privire la legile războiului terestru ;

III. Convenţia pentru adaptarea la războiul maritim a principiilor consacrate în convenţia de la Geneva din 22 august 1864 ;

IV. Declaraţia cu privire la interdicţia pe timp de 5 ani de a arunca proiectile şi explozive de la înălţimea baloanelor sau prin alte moduri analoge ;

V. Declaraţia relativă la interdicţia folosirii proiectilelor ce au de scop unic răspîndirea de gaze asfixiante sau deleteri ;

VI. Declaraţia relativă la interdicţia întrebuinţării gloanţelor care se lăţesc sau se turtesc uşor în corpul omului.

www.dacoromanica.ro

Considerînd avantagiile unei organizaţiuni generale şi regulate ale procedurii arbitrale ;

Fiind de părere, împreună cu augustul iniţiator al conferinţei internaţionale pentru pace, că este necesar să se consfinţească într-un acord internaţional principiile de echitate şi de drept pe care se sprijină siguranţa statelor şi bunastare a popoarelor ;

Dorind în acest scop să încheie o convenţie, au numit ca plenipotenţiari ai lor, adică [1] :

.

Care după ce şi-au comunicat deplinele lor puteri, găsite în bună şi cuvenită formă, au convenit asupra dispoziţiilor următoare :

Titlul I. Despre menţinerea păcii generale

Art. 1. În scop de a înlătura pe cît cu putinţă recurgerea la forţă în raporturile dintre state, puterile semnatare au convenit de a pune toate sforţările lor pentru a asigura reglementarea paşnică a diferendelor internaţionale.

Titlul II. Despre bunele oficii şi mediaţiune

Art. 2. În caz de neînţelegere gravă sau de conflict, înainte de a ajunge la arme, puterile semnatare au convenit de a recurge, pe cît le vor permite circumstanţele, la bunele oficii sau la mediaţiunea uneia sau a mai multor puteri amice.

Art. 3. În afară de acest recurs, puterile semnatare cred folositor ca una sau mai multe puteri străine de

[1] Din partea României : Alexandru Beldiman, trimis extraordinar şi ministru plenipotenţiar la Berlin, şi Ioan N. Papiniu, trimis extraordinar şi ministru plenipotenţiar la Haga.

www.dacoromanica.ro

conflict să ofere, din propria lor inițiativă, pe cît circumstanțele ar îngădui aceasta, bunele lor oficii sau mediațiunea lor statelor în conflict.

Dreptul de a oferi bunele oficii sau mediațiunea aparține puterilor străine de conflict chiar în timpul ostilităților. Exercițiul acestui drept nu poate fi niciodată considerat de către una sau cealaltă parte în litigiu ca un act puțin amical.

Art. 4. Rolul mediatorului constă în a concilia pretențiunile ajunse și a împăca supărările care s-ar fi putut ivi între statele în conflict.

Art. 5. Funcțiunile de mediator încetează de îndată ce s-a constatat, fie de una din părțile în litigiu, fie de însuși mediatorul, că mijloacele de conciliațiune propuse de el nu au fost primite.

Art. 6. Bunele oficii și mediațiunea, oferite fie în urma cererii părților în conflict, fie în urma inițiativei puterilor străine de conflict, au în mod exclusiv caracterul unui consiliu și nu au niciodată putere obligatorie.

Art. 7. Primirea mediațiunei nu poate să aibe ca efect, afară de cazul unei convenții contrarii, de a întrerupe, de a întîrzia sau de a împiedica mobilizarea și alte măsuri preparatoare de război. Dacă ea intervine după deschiderea ostilităților, ea nu întrerupe, afară de cazul unei convenții contrarii, operațiunile militare în curs.

Art. 8. Puterile semnatare sînt de acord în a recomanda aplicațiunea, în circumstanțele care o vor permite, a unei mediațiuni speciale sub forma următoare. În caz de diferend grav, care ar compromite pacea, statele în conflict aleg respectiv o putere căreia îi încredințează misiunea de a se pune în raport direct cu puterea aleasă de altă parte, pentru a preveni ruperea relațiilor pașnice.

În timpul duratei acestui mandat, al cărui termen, afară de stipulație contrarie, nu poate trece peste treizeci de zile, statele în litigiu încetează orice raport direct în atingere cu conflictul, care este considerat ca deferit numai puterilor mediatoare. Acestea își vor pune toate sforțările pentru a reglementa diferendul. În caz

www.dacoromanica.ro

de ruptură efectivă a relațiilor pașnice, aceste puteri rămîn însărcinate cu misiunea comună de a profita de orice ocaziune pentru a restabili pacea.

Titlul III. Despre comisiile internaționale de anchetă

Art. 9. În litigiile de ordin internațional care nu angajează nici onoarea, nici interese esențiale și care provin din o divergență de apreciațiune asupra unor puncte de fapt, puterile semnatare cred folositor ca părțile care nu au putut să se pună de acord pe căile diplomatice să instituie, întrucît le vor permite circumstanțele, o comisie internațională de anchetă cu misiunea de a înlesni soluția litigiilor, lămurind, prin un examen imparțial și conștiincios, chestiunile de fapt.

Art. 10. Comisiile internaționale de anchetă sînt constituite prin o convenție specială între părțile în litigiu. Convenția de anchetă precizează faptele de examinat și întinderea puterilor comisarilor. Ea reglementează procedura. Ancheta se face contradictoriu. Forma și termenele de observat, întrucît că nu sînt fixate prin convenția de anchetă, sînt determinate de însăși comisiunea.

Art. 11. Comisiile internaționale de anchetă sînt compuse, afară de stipulație contrarie, în modul determinat de articolul 32 al prezentei convenții.

Art. 12. Puterile în litigiu se angajează a da Comisiei internaționale de anchetă, în modul cel mai larg pe care-l vor crede posibil, toate mijloacele și toate înlesnirile necesare pentru completa cunoștință și aprecierea exactă a faptelor în chestiune.

Art. 13. Comisia internațională de anchetă prezintă puterilor în litigiu raportul său semnat de toți membrii comisiei.

Art. 14. Raportul Comisiei internaționale de anchetă, care se mărginește la constatarea faptelor, n-are întru nimic caracterul unei sentințe arbitrale. El lasă puterilor în litigiu o întreagă libertate pentru urmarea de dat acestei constatațiuni.

www.dacoromanica.ro

Titlul IV. Despre arbitrajul internațional

Capitolul I. Despre justiția arbitrală

Art. 15. Arbitrajul internațional are de obiect reglementarea litigiilor între state prin judecători aleși de ele și pe baza respectului dreptului.

Art. 16. În chestiunile de ordin juridic, și în primul rînd, în chestiunile de interpretare sau de aplicare a convențiilor internaționale, arbitrajul este recunoscut de către puterile semnatare ca mijlocul cel mai eficace și în același timp cel mai echitabil pentru a reglementa litigiile care n-au fost rezolvate pe căile diplomatice.

Art. 17. Convenția de arbitraj este încheiată în vederea contestațiilor deja născute sau în vederea contestațiilor eventuale. Ea poate privi orice litigiu sau numai litigiile de o categorie determinată.

Art. 18. Convenția de arbitraj cuprinde angajamentul de a se supune cu bună credință la sentința arbitrală.

Art. 19. Afară de tratatele generale sau particulare, care actualmente stipulează obligația recurgerii la arbitraj pentru puterile semnatare, aceste puteri își rezervă dreptul de a încheia, fie înaintea ratificării prezentului act, fie după, înțelegeri noi, generale sau particulare, în scop de a întinde arbitrajul obligatoriu la toate cazurile ce vor crede cu putință a fi supuse acestuia.

Capitolul II. Despre Curtea permanentă de arbitraj

Art. 20. În scop de a înlesni recurgerea imediată la arbitraj pentru diferendele internaționale care n-au putut fi reglementate pe cale diplomatică, puterile semnatare se angajează a organiza o curte permanentă de arbitraj, accesibilă în orice timp și funcționînd, afară de stipulație contrarie între părți, conform regulelor de procedură inserate în prezenta convenție.

www.dacoromanica.ro

Art. 21. Curtea permanentă va fi competentă pentru toate cazurile de arbitraj, afară de o înţelegere între părţi pentru a stabili o jurisdicţie specială.

Art. 22. Un birou internaţional stabilit la Haga serveşte de grefă curţii. Acest birou este mijlocitorul comunicaţiilor relative la întrunirile curţii. El are paza arhivelor şi gestiunea tuturor afacerilor administrative. Puterile semnatare se angajează a comunica Biroului internaţional de la Haga o copie certificată conformă după orice stipulaţie de arbitraj intervenită între dînsele şi după orice sentinţă arbitrală ce le priveşte şi dată de jurisdicţiuni speciale. Ele se angajează a comunica, de asemenea, biroului legile, regulamentele şi documentele constatînd eventual executarea sentinţelor date de curte.

Art. 23. Fiecare putere semnatară va desemna, în cele trei luni care vor urma ratificarea de către dînsa a prezentului act, patru persoane cel mult, avînd o competenţă recunoscută în chestiunile de drept internaţional, bucurîndu-se de cea mai înaltă consideraţiune morală şi dispuse a primi funcţiile de arbitri.

Persoanele astfel desemnate vor fi înscrise cu titlul de membri ai curţii pe o listă care se va notifica tuturor puterilor semnatare prin mijlocirea biroului. Orice modificare adusă listei de arbitri se va face cunoscută puterilor semnatare prin mijlocirea biroului. Două sau mai multe puteri pot să se înţeleagă pentru a desemna în comun unul sau mai mulţi membri. Aceeaşi persoană poate fi desemnată de diferite puteri.

Membrii curţii sînt numiţi pe termen de şase ani. Mandatul lor poate fi reînnoit. În caz de deces sau de retragere a unui membru al curţii se va proceda la înlocuirea lui după modul fixat pentru numire.

Art. 24. Cînd puterile semnatare voiesc să se adreseze Curţii permanente pentru reglementarea unui diferend supravenit între ele, alegerea arbitrilor chemaţi a forma tribunalul competent pentru a statua asupra acelui diferend trebuie să se facă după lista generală a membrilor curţii. În lipsă de constituire a tribunalului arbitral prin înţelegere imediată între părţi, se va proceda în modul următor : fiecare parte numeşte doi

www.dacoromanica.ro

arbitri şi aceştia aleg împreună un supraarbitru. În caz de paritate de voturi, alegerea supraarbitrului se încredinţează unei a treia puteri, desemnată în comun acord de către părţi. Dacă acordul nu se stabileşte în această privinţă, fiecare parte desemnează o putere diferită şi alegerea supraarbitrului se face împreună de către puterile astfel desemnate. Tribunalul fiind astfel compus, părţile notifică biroului deciziunea lor de a se adresa curţii, precum şi numele arbitrilor. Tribunalul arbitral se întruneşte la data hotărîtă de părţi. Membrii curţii, în exerciţiul funcţiunei lor şi în afară de ţara lor, se bucură de privilegiile şi imunităţile diplomatice.

Art. 25. Tribunalul arbitral îşi are sediul ordinar la Haga. Sediul nu poate fi, afară de un caz de forţă majoră, schimbat de către tribunal decît cu asentimentul părţilor.

Art. 26. Biroul internaţional de la Haga este autorizat a pune localurile sale şi organizaţiunea sa la dispoziţia puterilor semnatare pentru funcţionarea oricărei jurisdicţii speciale de arbitraj. Jurisdicţia Curţii permanente poate fi întinsă, în condiţiile prescrise de regulamente, la litigiile existente între puteri semnatare şi puteri nesemnatare dacă părţile au convenit de a recurge la această jurisdicţie.

Art. 27. Puterile semnatare consideră ca o datorie, în cazul cînd un conflict serios ar ameninţa de a izbucni între două sau mai multe dintre ele, de a aminti acestora că Curtea permanentă le este deschisă. În consecinţă, ele declară că faptul de a aminti părţilor în conflict dispoziţiile prezentei convenţii şi consiliul dat, în interesul superior al păcii, de a se adresa la Curtea permanentă nu pot fi considerate decît ca acte de bune oficii.

Art. 28. Un consiliu administrativ permanent, compus din reprezentanţii diplomatici ai puterilor semnatare acreditaţi la Haga şi din ministrul afacerilor străine al Ţărilor de Jos, care va îndeplini funcţiile de preşedinte, se va constitui în acest oraş, cît mai neîntîrziat posibil, după ratificarea prezentului act de cel puţin nouă puteri. Acest consiliu va fi însărcinat să stabilească şi

www.dacoromanica.ro

să organizeze Biroul internațional, care va fi pus sub direcțiunea sa și sub controlul său.

El va notifica puterilor constituirea curții și va îngriji de instalarea ei. El va hotărî regulamentul său de ordine, precum și orice regulamente necesare. El va decide toate chestiunile administrative care ar putea să se ivească cu privire la funcționarea curții. Va avea depline puteri în ceea ce privește numirea, suspendarea sau revocarea funcționarilor și împiegaților biroului. El va fixa tratamentele și salariile și va controla cheltuielile generale. Prezența a cinci membri în adunările regulat convocate va fi de ajuns pentru a permite consiliului de a delibera în mod valabil. Hotărîrile sînt luate cu majoritate de voturi. Consiliul comunică fără întîrziere puterilor semnatare regulamentele adoptate de el. Se adresează în fiecare an un raport asupra lucrărilor curții, asupra funcționării serviciilor administrative și asupra cheltuielilor.

Art. 29. Cheltuielile biroului vor fi în sarcina puterilor semnatare, în proporția stabilită pentru Biroul internațional al Uniunii poștale universale.

Art. 30. În scop de a favoriza dezvoltarea arbitrajului, puterile semnatare au hotărît regulile următoare, care vor fi aplicabile procedurii arbitrale, pe cît părțile nu au convenit alte reguli.

Art. 31. Puterile care recurg la arbitraj semnează un act special (compromis) în care sînt pe deplin determinate obiectul litigiului, precum și întinderea puterilor arbitrilor. Acest act implică angajamentul părților de a se supune cu bună credință sentinței arbitrale.

Art. 32. Funcțiunile arbitrale pot fi conferite unui arbitru unic sau la mai mulți arbitri desemnați de părți după voința lor, sau aleși de dînsele printre membrii curții permanente de arbitraj, stabilită prin prezentul act. În lipsă de constituire a tribunalului prin înțelegere imediată a părților, se va proceda în felul următor: fiecare parte numește doi arbitri și aceștia aleg împreună un supraarbitru. În caz de paritate de voturi, alegerea supraarbitrului este încredințată unei a treia puteri, desemnată în comună înțelegere de părți. Dacă înțelegerea nu se stabilește în această privință, fiecare parte

www.dacoromanica.ro

desemnează o putere diferită și alegerea supraarbitrului se face împreună de puterile astfel desemnate.

Art. 33. Cînd un suveran sau un șef de stat este ales de arbitru, procedura arbitrală este reglementată de dînsul.

Art. 34. Supraarbitrul este de drept președinte al tribunalului. Cînd tribunalul nu cuprinde un supraarbitru, numește el însuși pe președintele său.

Art. 35. În caz de deces, de demisie sau de împiedicarea, pentru orice cauză ar fi, a unuia din arbitri, se va proceda la înlocuirea lui după modul fixat pentru numirea lui.

Art. 36. Sediul tribunalului este desemnat de părți. În lipsa unei atari desemnări, tribunalul va avea sediul său la Haga. Sediul astfel hotărît nu poate, afară de caz de forță majoră, să fie schimbat de tribunal decît cu învoirea părților.

Art. 37. Părțile au dreptul de a numi pe lîngă tribunal delegați sau agenți speciali cu însărcinarea de a servi drept mijlocitori între dînsele și tribunal. Ele sînt, de asemenea, autorizate să însărcineze cu apărarea drepturilor lor și a intereselor lor dinaintea tribunalului consilieri sau avocați numiți de dînsele în acest scop.

Art. 38. Tribunalul decide alegerea limbilor de care va face uz și a căror întrebuințare va fi autorizată dinaintea lui.

Art. 39. Procedura arbitrală cuprinde, în regulă generală, două faze distincte: instrucțiunea și dezbaterile. Instrucțiunea consistă în comunicarea făcută de agenții respectivi membrilor tribunalului și părții adverse a tuturor actelor imprimate sau scrise și a tuturor documentelor conținînd mijloacele invocate în cauză. Această comunicare se va face în forma și în termenele determinate de tribunal în virtutea articolului 49. Dezbaterile consistă în dezvoltarea orală a mijloacelor părților dinaintea tribunalului.

Art. 40. Orice document produs de una din părți trebuie să fie comunicat celeilalte părți.

Art. 41. Dezbaterile sînt conduse de președinți, nu sînt publice decît în virtutea unei hotărîri a tribunalului luată cu învoirea părților. Ele sînt consemnate în

www.dacoromanica.ro

procese-verbale redactate de secretari numiți de președinte. Numai aceste procese-verbale au caracterul autentic.

Art. 42. Instrucțiunile fiind închise, tribunalul are dreptul de a înlătura din dezbateri orice act sau document nou ce una din părți ar voi să-i supună fără consimțămîntul celeilalte.

Art. 43. Tribunalul rămîne liber de a lua în considerare actele sau documentele noi asupra cărora agenții sau consilierii părților ar atrage atențiunea lui. În acest caz, tribunalul are dreptul de a cere producerea acestor acte sau documente, cu obligația de a le aduce la cunoștința părții adverse.

Art. 44. Tribunalul poate, în afară de aceasta, să ceară agenților părților producerea a orice acte, precum și să ceară orice explicații trebuincioase. În caz de refuz, tribunalul ia act despre aceasta.

Art. 45. Agenții și consilierii părților sînt autorizați a prezenta verbal tribunalului toate mijloacele ce cred folositoare pentru apărarea cauzei lor.

Art. 46. Ei au dreptul de a ridica excepțiuni și incidente. Hotărîrile tribunalului asupra acestor puncte sînt definitive și nu pot da loc la nici o discuție ulterioară.

Art. 47. Membrii tribunalului au dreptul de a pune întrebări agenților și consilierilor părților și de a le cere lămuriri asupra punctelor îndoielnice. Nici întrebările puse, nici observațiile făcute de membrii tribunalului în cursul dezbaterilor nu pot fi privite ca expresie a opiniei tribunalului în genere sau ale membrilor săi în particular.

Art. 48. Tribunalul este autorizat a determina competența sa, interpretînd compromisul, precum și celelalte tratate ce se pot invoca în materie și aplicînd principiile dreptului internațional.

Art. 49. Tribunalul are dreptul de a da ordonanțe de procedură pentru conducerea procesului, de a determina formele și termenele în care fiecare parte va trebui să ia concluziile sale și de a proceda la toate formalitățile ce comportă administrarea probelor.

www.dacoromanica.ro

Art. 50. După ce agenţii şi consilierii părţilor vor fi prezentat toate lămuririle şi probele în sprijinul cauzei lor, preşedintele pronunţă închiderea dezbaterilor.

Art. 51. Deliberările tribunalului au loc în şedinţă secretă. Orice hotărîre este luată cu majoritatea membrilor tribunalului. Refuzul unui membru de a lua parte la vot trebuie să se constate în procesul-verbal.

Art. 52. Sentinţa arbitrală votată cu majoritatea voturilor este motivată. Ea este redactată în scris şi semnată de fiecare din membrii tribunalului. Aceia din membri care au rămas în minoritate pot să constate, semnînd opinia lor separată.

Art. 53. Sentinţa arbitrală este citită în şedinţă publică a tribunalului, agenţii şi consilierii părţilor fiind faţă sau fiind chemaţi în regulă.

Art. 54. Sentinţa arbitrală, regulat pronunţată şi notificată agenţilor părţilor în litigiu, decide în mod definitiv şi fără apel asupra contestaţiei.

Art. 55. Părţile pot să-şi rezerve în compromis de a cere revizuirea sentinţei arbitrale. În acest caz şi afară de vreo convenţie contrarie, cererea trebuie să fie adresată tribunalului care a dat sentinţa. Ea nu poate fi motivată decît de descoperirea unui fapt nou care ar fi fost de natură a exercita o înrîurire decisivă asupra sentinţei şi care în momentul închiderii dezbaterilor era necunoscut de însuşi tribunal, precum şi de partea care a cerut revizuirea. Procedura revizuirii nu poate fi deschisă decît prin o hotărîre a tribunalului, constatînd în mod expres existenţa faptului nou, recunoscîndu-i caracterele prevăzute de paragraful precedent şi declarînd sub acest titlu cererea ca acceptabilă. Compromisul determină termenul în care cererea de revizuire trebuie să fie făcută.

Art. 56. Sentinţa arbitrală nu este obligatorie decît pentru părţile care au încheiat compromisul. Cînd este vorba de interpretarea unei convenţii la care au participat alte puteri decît părţile în litigiu, acestea notifică celor dintîi compromisul ce au încheiat. Fiecare din aceste puteri are dreptul de a interveni în proces. Dacă una sau mai multe dintre ele s-au folosit de

www.dacoromanica.ro

această facultate, interpretarea conținută în sentință este, de asemenea, obligatorie față de ele.

Art. 57. Fiecare parte suportă propriile sale cheltuieli, precum și o parte egală din cheltuielile tribunalului.

Dispoziții generale

Art. 58. Prezenta convenție va fi ratificată în cel mai scurt termen posibil. Ratificările vor fi depuse la Haga. Se va dresa despre depunerea fiecărei ratificări un proces-verbal, de pe care copie certificată conformă se va remite pe cale diplomatică tuturor puterilor care au fost reprezentate la conferința internațională a păcii de la Haga.

Art. 59. Puterile nesemnatare care au fost reprezentate la conferința internațională a păcii vor putea să adere la prezenta convenție. În acest scop, ele vor trebui să facă cunoscută aderarea lor puterilor contractante prin o notificare în scris adresată guvernului Țărilor de Jos și comunicată de acesta tuturor celorlalte puteri contractante.

Art. 60. Condițiile sub care puterile care n-au fost reprezentate la conferința internațională a păcii vor putea să adere la prezenta convenție vor forma obiectul unei înțelegeri ulterioare între puterile contractante.

Art. 61. Dacă se va întîmpla ca una din înaltele părți contractante să denunțe prezenta convenție, această denunțare nu ar produce efectele sale decît un an după notificarea făcută în scris guvernului Țărilor de Jos și comunicată imediat de acesta tuturor celorlalte puteri contractante.

Această denunțare nu-și va produce efectele decît față de puterea care a notificat-o.

Drept care, plenipotențiarii au semnat prezenta convenție și au învestit-o cu sigiliile lor.

www.dacoromanica.ro

Făcut la Haga la douăzeci şi nouă iulie una mie opt sute nouăzeci şi nouă, într-un singur exemplar, care va rămîne depus în arhivele guvernului Ţărilor de Jos şi de pe care copii certificate conforme vor fi remise pe cale diplomatică puterilor contractante.

Pentru	Germania (l.s.)	Münster Derneburg
"	Austro-Ungaria	Welsersheimb Okolicsanyi
"	Belgia	A. Beernaert de Grelle Rogier Descamps
"	China	Yangyii
"	Danemarca	F. Bille
"	Spania	El Duque de Tetuan W. R. de Villa Urrutia Arturo de Baguer
"	S.U.A.	Andrew D. White Set Low Stanford Newel A. T. Mahan William Carozier
"	Mexic	A. de Mier I. Zenil
"	Franţa	Léon Bourgeais G. Bihourd D'Estournelles de Constant
"	Marea Britanie	Paunceforte Henry Howard
"	Grecia	N. Delyanni
"	Italia	Nigra A. Zannini G. Pomily
"	Japonia	I. Motono
"	Luxemburg	Eyschen
"	Muntenegru	Staal
"	Ţările de Jos	V. Karnebeek Den Beer Poortugael T. M. C. Asser E. N. Rahusen
"	Persia	Mirza Riza Khan, Arfa-ud-Dovleh
"	Portugalia	Conde de Macedo Agostinho D'Ornellas de Vasconcellos Conde de Selir
"	România	A. Beldiman, J. N. Papiniu (Sub rezervele formulate la articolele 16, 17, 18 şi 19 ale prezentei convenţii (15, 16 şi 18 ale proiectului prezentat de co-

www.dacoromanica.ro

		mitetul de examinare) şi consemnate în procesul-verbal al şedinţei comisiei a treia din 20 iulie 1899)
"	Rusia	Staal Martens A. Basily
"	Serbia	Chedo Miyatovitch
"	Siam	Phya Surya Nuvatr Visuddha
"	Regatele unite ale Suediei şi Norvegiei	Bildt
"	Elveţia	Roth
"	Turcia	Turkhan Mehmed Noury
"	Bulgaria	D. Stancioff Maior Hessaptchieff

www.dacoromanica.ro

ANEXE

www.dacoromanica.ro

Bibliografie

I. CLASICII MARXISM-LENINISMULUI

K. Marx şi F. Engels. *Opere*, vol. 9, Bucureşti, Editura politică, 1959.

II. IZVOARE

Arhiva istorică a României, I, 1—2, Bucureşti, 1865.
Bogdan, I. *Documente moldoveneşti în arhivele Braşovului*, Bucureşti, 1905.
Bogdan, I. *Documentele lui Ştefan cel Mare*, II, Bucureşti, 1913.
Cantemir, D. *Descrierea Moldovei*, Bucureşti, Editura tineretului, 1965.
— *Conferinţele de la Paris*, Bucureşti, 1856.
Costăchescu, M. *Documente moldoveneşti înainte de Ştefan cel Mare*, vol. II, Iaşi, 1932.
Costăchescu, M. *Documente moldoveneşti de la Ştefăniţă-Voievod (1517—1527)*, Iaşi, 1943.
— *Documente privind istoria României, veac. XIV—XV, A. Moldova*, vol. I (1384—1475), Bucureşti, Editura Academiei R.P.R., 1954.
— *Documente privind istoria României. Răscoala din 1821*, I, Bucureşti, Editura Academiei, 1959.
— *Documente privind istoria României — Războiul pentru independenţă*, vol. IV, Bucureşti, Editura Academiei R.P.R., 1955.
Djuvara, Trandafir, G. *Tractate, convenţiuni şi învoiri internaţionale ale României*, Bucureşti, 1888.
Dumont, J. *Corps... Diplomatique contenant un reccueil de traités*, vol. VI, 1, Haga, 1728.
Haşdeu, B. P. *Arhiva istorică a României*, vol. I—1, Bucureşti, 1865.
d'Hauterive, A. *Memoriu de starea Moldovei în 1785*, Bucureşti, 1902.

www.dacoromanica.ro

Hurmuzaki—Densușianu. *Documente privitoare la istoria românilor*, I—2, București, 1890; II—2, Buc., 1891; II—3, Buc., 1892; III—1, Buc., 1880.
H. II—2, București, 1891.
H. II—3, Buc. (1511—1530), 1892.
H. III—1, Buc., 1880.
Hurmuzaki—Iorga. *Documente*, XV—1, București, 1911.
Ionescu, D. G. *Tratatul încheiat de Gheorghe Ștefan cu rușii în 1656*, în „Rev. ist. rom.", III (1933), p. 241—246.
Iorga, N. *Studii și documente cu privire la istoria românilor*, IV, București, 1902.
— *Istoria Țării Românești de la octombrie 1688 pînă la martie 1717*, ed. C. Grecescu, București, Editura științifică, 1959.
Kaluźniacki, E. *Documente*, în Hurmuzaki—Densușianu, II-2, București, 1891.
Martens, G. F.—Fr. Murhard. *Nouveau recueil général de traités, XI, pour 1847—1848*, Göttingen, 1853 (À la librairie de Dietrich).
Martens, G. F. *Recueil des principaux traités...*, ed. 2, III, Göttingen...
Mehmet, A. Mustafa. *Raporturile Moldovei și Țării Românești cu Poarta la 1792*, în „Studii", an. XX (1967), nr. 4, p. 691—707.
Mitilineu, M. *Colecțiune de tratatele și conveńțiunile României cu puterile străine de la anul 1368 pînă în zilele noastre*, București, 1874.
— „Monitorul oficial" nr. 150 din 8/20 iulie 1864; nr. 113 din 10/22 iunie și nr. 240 din 28 oct./9 nov. 1876; nr. 91 din 1877; nr. 280 din 17/29 dec. 1878; nr. 144 din 29 iunie/11 iulie 1880; nr. 7 din 11/23 ian., nr. 42 din 22 febr./6 martie, din 1/13 apr., nr. 77 din 7/19 iulie 1881; nr. 49 din 4/16 iunie 1883; nr. 241 din 2/14 febr. 1888; nr. 68 din 25 iunie/8 iulie 1900.
Nano, F. C. *Condica tratatelor și a altor legăminte ale României (1354—1937)*, I, II, București, 1937; III, București, 1942.
Nicolaescu, St. *Documente slavo-române cu privire la relațiile Țării Românești și Moldovei cu Ardealul în sec. XV și XVI*, București, 1905.
Obolenski, M. și Danilovicz. *Kniga podsolskaia metriki velikogo knejesva Litovskogo*, Moscova, 1843.
d'Ohsson, J. Muradja. *Tableau de l'Empire Ottoman*, vol. VII, Paris, 1824.
Panaitescu, P. P. (A.C.G.) *Pe marginea folosirii izvoarelor cu privire la supunerea Moldovei la tributul turcesc (Vaslui, 1456)*, în „Studii", V (1952), nr. 3, p. 197.
Papiu-Ilarian, Al. *Tesaur de monumente istorice*, III, București, 1964.
Pascu, St.—Vl. Hanga. *Crestomație pentru studiul istoriei statului și dreptului R.P.R.*
Petrescu, G., D. A. Sturdza, D. C. Sturdza. *Acte și documente relative la istoria renașterii României*, I, București, 1888.
Pray, G. *Disertationes historico-criticae*, Viena, 1774.

www.dacoromanica.ro

Raicevich, St. *Voyage en Valachie et Moldavie*, trad. F. Lejeune, Paris, 1922.
Slivăţ, A., M. Tudorică. *Tratatul româno-austro-ungar din anul 1883*, în „Rev. arhivelor", an. X, nr. 2, Bucureşti, 1967, p. 337—342.
Sturdza, D. A., C. Colescu Vartic. *Acte şi documente relative la istoria renaşterii României*, VI-2, Bucureşti, 1896.
— *Tesaur de monumente istorice*, III, Bucureşti, 1864.
Zimmerman, Fr., C. Werner, Fr. Müller, *Urkundenbuch zur Geschichte der Deutschen in Siebenbürgen*, vol. III, Sibiu, 1897.

III. LUCRĂRI GENERALE ŞI SPECIALE

Andreescu, C. I. *La France et la politique orientale de Catherine II, d'après les rapports des ambassadeurs français à St. Pétersbourg (1775—1792)*, în „Mélanges de l'École roumaine en France", première partie, Paris, 1929.
Arion, C. Dinu. *Istorie diplomatică (1713—1914)*, Bucureşti, 1930.
Berindei, Dan. *Din începuturile diplomaţiei româneşti moderne*, Bucureşti, 1965.
Boierescu, B. *România după tratatul de la Paris din 30 martie 1856*, Paris, 1857.
Bulat, T. G. *Une page de l'histoire diplomatique des Principautés roumaines*, în „Revue hist. du S. E. Européen", III, Bucureşti, 1926.
Cîndea, V., D. Giurescu, M. Maliţa. *Pagini din trecutul diplomaţiei româneşti*, Bucureşti, Editura politică, 1966.
Damé, Frederic. *Istoria României contemporane de la reîntronarea domnilor pămînteni pînă în zilele noastre. 1822—1900*, Bucureşti, 1901.
Hudiţă, Ioan. *Istoria diplomatică*, Bucureşti, 1946.
Ionaşcu, I. *Mihai Viteazul şi autorii tratatului de la Alba Iulia*, în „Anuarul Instit. de istorie din Cluj", V, 1962.
Ionescu, Tr. *Hatişeriful din 1802 şi începutul luptei pentru asigurarea pieţii interne*, în „Studii şi art. de istorie", I, Bucureşti, 1956.
Iorga, N. *Cultura românească sub fanarioţi*, Bucureşti, 1898.
Iorga, N. *Politica externă a regelui Carol I*, Bucureşti, 1916.
Iorga, N. *Sensul tradiţional al monarhiei*, Bucureşti, 1934.
Iorga, N. *Istoria românilor*, III, IV, Bucureşti, 1937; VIII, 1938.
Iorga, N. *Istoria lui Ştefan cel Mare*, Bucureşti, 1966 (E.P.L.).
— *Istoria României*, II, Bucureşti. 1962; III, IV, 1964 (Editura Academiei).
Lupaş, Ioan. *Istoria românilor*, Sibiu, 1944.
Meitani, George. *Acţiunea diplomatică a Europei faţă de Principatele române între anii 1821—1834*, Bucureşti, 1903.
Mihordea, V. *Politica orientală franceză în ţările române în secolul al XVIII-lea*, Bucureşti, 1937.

www.dacoromanica.ro

Mihordea, V. *Les lignes du développement de la diplomatie roumaine au XVIII-e siècle*, în „Revue roumaine d'histoire", IX, 1970, nr. 1.
Panaitescu, P. P. *Mircea cel Bătrîn*, Bucureşti, 1944.
Popovici, Andrei. *Politica noastră şi istoria*, Bucureşti, 1912.
Renouvin, P. *Le XIX-e siècle. I. De 1815 à 1871*, în „Histoire des relations internationales", V, Paris, 1954.
— *Reprezentanţele diplomatice ale României*, Bucureşti, Editura politică, 1967.
Sturdza, Al. C. *L'Europe orientale et le rôle politique de Mavrocordato*, Paris, 1913.
Vîntu, I., G. G. Florescu. *Unirea Principatelor în lumina actelor fundamentale şi constituţionale*, Bucureşti, Editura ştiinţifică, 1965.
Zaborovschi, Virgil. *Diplomaţi străini la noi şi diplomaţi români în străinătate*, în „Universul" din 5 iulie 1933.
Xenopol, A. D. *Istoria românilor din Dacia Traiană*, vol. IX, X, Bucureşti, Editura Cartea Românească, 1929—1930.

www.dacoromanica.ro

Indice

A

Abdul Kadir—bei — 288.
Ada-Kaleh — 235, 236.
Adrianopol, tratatul de la — 14, 60, 61, 62, 73, 284, 288.
Agostinho D'Ornellas de Vasconcellos — 490.
Ahaltzik (Achiska), paşa — 242.
Ahmed-han — 203.
Akerman, tratatul de la — 14, 59, 61, 228, 240, 256, 279, 283, 287.
Alba Iulia — 39, 132, 181, 189.
Albania — 74.
Albul, spătar — 122.
Alexa, pîrcălab — 140, 142.
Alexandru, mare cneaz al Lituaniei — 33, 34, 35, 132, 134, 137, 140, 141, 142.
Alexandru I, ţarul Rusiei — 55, 56, 59, 95.
Alexandru al II-lea, ţarul Rusiei — 64, 72.
Alexandru cel Bun — 25, 26, 27, 28, 93, 95, 101, 102, 105, 106, 107, 108, 109, 114, 124, 126, 131.
Alexandru, Bezborodko — 238.
Alexandru, Calimache, logofăt — 308, 309.
Alexandru, Lăpuşneanu — 37, 171, 172.
Alexandru, Mavrocordat — 230.
Alexandru, Moruz — 302
Alexei, Mihailovici, ţarul Rusiei — 43, 189, 193.
Alexei Vasilievici, Goliţîn — 195.
Alger — 243, 244.
Ali-paşa — 214, 329, 348, 349.
Ana, împărăteasă — 213.
Anastasia, principesă — 119.
Anatolia — 215.
Andrássy — 378, 390, 437.
Andrew, D. White — 490.
Andronic, vistier şi postelnic — 175.
Andruşco — 114.
Anglia — 38, 64, 74, 76, 77, 173, 174, 203, 331, 333, 434, 443, 444, 448, 490.
Ardeal (vezi Transilvania).
Arfa—ud Dovleh — 490.
Argeş — 11.
Arion, C. Dinu — 11.
Arturo de Baguer — 490.
Asachi, George — 312.
Asia — 203, 214.
Asser, C.M.T. — 490.
Austria — 14, 20, 44, 46, 51, 52, 55, 57, 63, 64, 65, 68, 184, 185, 186, 187, 202, 204, 207, 208, 210, 211, 213, 214, 216, 219, 221, 226, 233, 235, 236, 315, 320, 331, 333, 347, 378, 434, 467, 468, 469.

www.dacoromanica.ro

Austro-Ungaria — 70, 72, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 377, 378, 379, 380, 381, 382, 386, 387, 427, 437, 447, 467, 468, 490.

B

Babadag — 421, 435.
Bacău — 96, 97.
Baia — 97, 98.
Baiazid I, sultan otoman — 334.
Balcean, Ivan — 110, 113.
Balş — 8.
Balta Liman, tratatul de la — 14, 62, 325.
Banat — 214, 217, 218, 234.
Basarabia — 56, 228, 435.
Basily, A. — 491.
Bădeni — 303.
Bălăceanu, Ion — 391, 398, 431, 433, 434, 443.
Bălcescu, Nicolae — 20.
Beaconsfield — 437.
Beernaert, A. — 490.
Beldiman, A. — 490.
Belgia — 203, 451, 452, 454, 455, 456, 490.
Belgorod — 196, 197.
Belgrad — 202.
Belgrad, tratatul de la — 14, 30, 48, 213, 214, 215, 216, 217, 225, 227, 235.
Bender — 201, 228, 229, 240, 256.
Benkon de Zabocruc — 85.
Berezenius — 210.
Bernovschi Thomas — 155.
Berlin, Congres de la — 74, 75, 79.
Berlin — 410, 411, 419, 420, 433, 434, 437.
Bihourd, G. — 490.
Bildt — 491.
Bille, F. — 490.
Birri, Abdallah — 238.
Bismarck — 79, 437.
Bistriţa — 97, 316.
Birtoc — 33.
Bîrlad — 98.
Bîrsei, ţara — 107.
Blehani — 303.
Boemia — 130, 132, 178, 213, 378, 467, 468, 469.
Boerescu, Vasile — 444, 451.
Bogdan al II-lea, domn al Moldovei — 29, 109, 110.
Bogdan al III-lea, domn al Moldovei — 8, 35, 36.
Bogdan, Ion — 6, 126, 137, 138, 139, 142, 155.
Bolbosea, postelnic — 114.
Boldor, vornic — 140, 142.
Bordeanu, N. — 70.
Boroianu, Mihăescu Sanda — 7.
Bosnia — 72, 74, 214, 216, 233.
Bosfor — 60.
Botoşani — 320, 323.
Bourgeois, Léon — 490.
Brabant — 214.
Braevici, Duma — 110, 113, 114.
Brandenburg — 90.
Brassier, Saint, Simon — 349.
Braşov — 10, 25, 82, 83, 90, 97, 106, 120.
Brateiu — 99.
Bratislava — 176.
Bratul — 110, 113, 114.
Brudur, Duma, pîrcălab — 140, 142.
Brăila — 61, 82, 94, 98, 229, 256, 273, 274, 277, 282, 298, 308, 322, 323.
Brătianu, C. I. — 72, 79, 80.
Brătianu, D. — 460, 467.
Bruxelles — 451, 459.
Bucium, Ion — 104.
Bucureşti — 52, 57, 183, 277, 279, 289, 323, 324, 325, 326, 330, 344, 354, 355, 367, 368, 377, 390, 391, 397, 398, 399, 401, 402, 407. 409, 423, 429, 443, 451, 467, 470, 475.
Bucureşti, tratatul de la — 14, 53, 56.
Buda — 132.
Bulgaria — 72, 74, 470, 471, 474, 491.
Burdujeni — 320.
Burgundia — 214.
Bülow, B. — 437.
Buzău — 328.

www.dacoromanica.ro

C

Calafat — 471.
Callimachi, familia — 47.
Calotă, banul — 175.
Cameniţa — 26, 35, 97, 114, 116, 118, 139, 148, 152, 159.
Canta, Nicolae — 293.
Cantacuzino, Iordache — 44.
Cantacuzino, Şerban — 195.
Cantemir, Dimitrie — 18, 45, 46, 198, 199, 200, 202.
Caratheodoru, Al. — 437.
Carinthia — 214.
Carlowitz, pacea de la — 203, 216.
Carniolia — 214.
Carol I de Hohenzollern — 79, 80, 400.
Carol al VI-lea, împărat — 202, 213.
Carol Robert de Anjou, rege — 22.
Carpaţii meridionali — 23.
Carozier, William — 490.
Cazimir, rege al Poloniei — 32, 33, 103, 104, 114, 115, 116, 117, 118, 119, 123, 124, 125.
Călăraşi — 323.
Călimăneşti — 303.
Călugăreni — 40.
Cărje, Luca — 150.
Cehia — 133, 147.
Cerna — 216, 217.
Chilia — 228, 240, 256, 421, 435.
China — 490.
Chodeki, Otton — 149.
Ciceul — 33.
Cîlnău, Spătar — 140.
Cîmpulung — 81, 82, 323.
Cîmpeanu, Negru — 114.
Cînde, Toma — 122.
Cladova — 256, 369.
Cneajnici, Danciul — 114.
Codrul Cosminului — 33.
Colatinu — 150.
Colomeea — 32, 149.
Comisia Europeană a Dunării — 434, 435, 436.
Comisia Internaţională de Arbitraj — 482, 483, 484.
Comăneşti — 320.
Costachi, Veniamin — 58.
Constantin, Brîncoveanu — 18, 45, 47.
Constantinopol — 11, 50, 51, 52, 55, 58, 66, 67, 69, 162, 170, 185, 228, 232, 260, 287, 290, 324, 334, 349, 377.
Constantinopol, conferinţa ambasadorilor de la — 66.
Corano — 235.
Corbul, localitatea — 303.
Cornuluncii — 320.
Corti, L. — 437.
Costăchescu, M. — 6.
Costa, Foru, George — 378, 390.
Costin, N. — 8.
Coste, pîrcălab — 140, 142.
Cozmiţă — 122.
Cowley — 333, 343, 346.
Cracovia — 12, 34, 154, 165.
Craiu, Micu — 122.
Craiova — 323, 344.
Creta — 43.
Crimeea — 63, 72, 196, 197, 198, 212, 226, 240, 242.
Cristea — 114.
Croaţia — 90, 213.
Crupschi, Iurie — 144.
Cuban — 240, 242.
Cule — 274, 282.
Cuza, I. Alexandru — 20, 67, 69, 348, 349.
Czacky, Michael — 224.
Czarnovia — 155.
Czettin — 235.

D

Dalmaţia — 90, 213.
Dan al II-lea — 28.
Danciul, pîrcălab — 110.
Dangan — 333.
Danemarca — 490.
Danilovitz — 5.
Danilovski, Abram — 171.
Danovici, Costea — 110, 111.
Dardanele — 60.
Degré, Alexandru — 411, 420.

www.dacoromanica.ro

Delta Dunării — 435.
Delyanni, N. — 490.
Demetrius, episcop — 22.
Den Beer Poortugael — 490.
Densușianu, N. — 9.
Depretis, Augustin — 430.
Deribas, Iosif — 239, 246.
Derneburg, Münster — 490.
Descamps — 490.
Desprez, H. — 437.
D'Estournelles de Constant — 490.
Dimitrie, vornic — 175.
Dîrstor — 88.
Djuvara, T. G. — 6.
Dobrogea — 24, 64, 90, 435.
Dobrul — 114.
D'Offenberg — 355, 367.
Dorohoi — 97, 320.
D'Oubril — 437.
Dragomir, vornic — 110.
Dragoslav — 114.
Dragoșe — 114, 142.
Drăgoi, spătar — 23, 83.
Dresnick — 235.
Dulcevici, Toader — 144.
Duma al Vlaicului — 139, 142.
Dumitru, magistrul — 81.
Dumont, J. — 5.
Dumșa, postelnic — 140.
Dunărea — 22, 23, 24, 60, 71, 73, 92, 94, 137, 204, 216, 217, 218, 245, 255, 263, 264, 266, 269, 274, 275, 277, 278, 284, 286, 288, 289, 291, 322, 323, 369, 378, 387, 388, 389, 390, 394, 395, 402, 409, 418, 419, 428, 434, 436, 458.

E

Ecaterina a II-a, împărăteasă — 48.
Eftimie, arhiepiscop — 175, 176.
Eftihar, Nișani — 293.
El Dugue de Teutan — 490.
Elena, fiica lui Ștefan cel Mare — 33.
Elisabeta, regină — 35, 173, 174.
Elveția — 76, 77, 323, 430, 431, 432, 437, 438, 439, 441, 442, 491.
Engels — 61.
Eremia, pîrcălab — 114, 142.
Erfurt, convenția de la — 55.
Esad — efendi — 215.
Esterhasi, Antonius — 210.
Europa — 13, 20, 27, 30, 38, 41, 42, 46, 53, 55, 56, 314, 400.
Ezerean, Comis — 114.
Eyschen — 490.

F

Fălticeni — 320.
Fejér, G. — 9.
Ferdinand al III-lea, împărat — 186.
Finlanda — 395.
Flandra — 214.
Focșani — 292, 298, 302, 303, 312, 323, 339.
Focșani, Congresul de la — 48.
Forgatsch — 210.
Fotino, Dionisie — 7.
Francisc, Iosif, împărat — 72.
Franța — 55, 56, 64, 77, 78, 174, 183, 214, 331, 434, 490.
Friburg — 34.
Fridovici, Andrei — 119.
Friedrich de Gentz — 56.
Fruntes, Stolnic — 140, 143.

G

Gabriel, episcop — 132.
Gadki, Radu — 85.
Galați — 298, 308, 313, 318, 319, 320, 322, 323, 324, 344, 436.
Galbinu, Duma — 114.
Galiția — 148, 149, 150, 230, 323.
Gangur, spătar — 114.
Georgescu, Vl. — 7.
Germania — 74, 76, 77, 78, 79, 80, 174, 178, 184, 185, 213, 322, 323, 410, 411, 412, 414, 416, 417, 421, 434, 490.
Gervasiu de Daloviț — 85.

www.dacoromanica.ro

Ghedeon — 189, 192, 193.
Gheorghe, episcopul Sucevei — 139.
Gheorghe, Ştefan — 41, 42, 189, 192, 193.
Gheorghe Rákóczi I — 41.
Gheorghe Rákóczi al II-lea — 43, 179, 180, 181, 182, 183, 188, 189.
Ghica, D. Alexandru — 62, 293.
Ghica, D. Grigore — 59, 63.
Ghica, Ion — 20.
Ghica, Teodor — 312.
Giurgiu — 26, 27, 55, 61, 100, 256, 266, 276, 277, 282, 284, 289, 322, 471.
Glina, rîul — 235.
Golan — 113.
Golubać — 28.
Gorceacov — 437.
Goriţia — 214.
Grecia — 203, 214, 490.
Greppi — 349.
Grigore al XIII-lea, papă — 13.
Grigorie, logofăt — 193.
Grincovici — 150.
Grozeşti — 320.
Grumaz, Ioan — 140, 142.

H

Haga, Convenţia de la — 80, 478, 480, 483, 484, 486, 489.
Hanăş, Verzest — 99.
Hanga, Vl. — 6.
Haliciul — 149, 152, 159.
Hamid, sultan — 270.
Harbone, Vilhelm — 174.
Hassan—aga — 215.
Hasdeu, P. B. — 6, 12.
Hatzfeld — 343, 346.
Haymerle — 437.
Henri, Richard, Charles — 333.
Henri, L. Bulner — 349.
Herescu, Manea — 23, 83, 89.
Herescu, Roman — 23, 83, 85.
Herţegovina — 72, 74.
Hessaptchieff — 491.
Hîrlău — 34, 139, 140, 143, 149.
Hîrman, pîrcălab — 34, 140, 142.
Hîrşova — 256, 421, 435.
Hohenlohe — 437.
Horka, Krasfna — 378.
Hotin — 97, 118, 138, 140, 142, 148, 150, 152, 159, 229, 256.
Howard, Henry — 490.
Hrincovici, Ivaşco — 114.
Hübner, Otto — 346, 411, 420.
Hudici, Petru — 108.
Hudici, Iaţco — 99, 114.
Hudici, Roman — 114.
Hugo Damian de Virmont — 203.

I

Iancu de Hunedoara — 29, 30, 109, 110.
Iaroslavia — 164.
Iaşi — 57, 96, 129, 174, 232, 237, 245, 246, 278, 308, 309, 310, 312, 320, 322, 324, 325, 326, 334, 354, 404.
Ibrahim—aga — 203.
Ibrahim, Ismet—bei — 238.
Ignatiev, Nicolae — 421, 422.
Ilarian, Papiu, A. — 6.
Ilea, vistiernic — 114.
Iliaş, diac — 123, 124, 126.
Ilie, fost logofăt — 110.
Ilieş, ceaşnic — 99.
Imperiul bizantin — 16.
Imperiul habsburgic — 37, 38, 40, 48, 213.
Imperiul otoman — 8, 17, 18, 19, 20, 29, 36, 37, 38, 39, 41, 43, 44, 45, 46, 47, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 65, 67, 68, 71, 72, 73, 74, 75, 78, 179, 184, 202, 203, 204, 207, 210, 211, 213, 214, 216, 219, 220, 221, 222, 225, 228, 229, 233, 234, 236, 237, 238, 240, 241, 242, 243, 244, 245, 247, 252, 260, 269, 271, 277, 278, 280, 281, 282, 284, 285, 286, 287, 289, 290, 291, 314, 315, 321, 322, 326, 329, 330, 331, 347, 348, 349, 350, 400, 420, 421, 434, 435, 436, 475, 491.

www.dacoromanica.ro

Imperiul roman de naţiune germană — 161, 163, 164, 165, 167, 168, 169, 170.
India — 213.
Insula şerpilor — 421, 435, 436.
Ioachim de Brandenburg — 37, 160, 161, 164, 167, 168, 170.
Ioan, Alexeievici, ţarul — 194.
Ioan-Albert, rege al Poloniei — 33, 34, 132, 133, 134, 135, 140.
Ioanichie — 139.
Ion, Comis — 122.
Iorga, Nicolae — 6, 24.
Irlanda — 174, 434, 444.
Isac, vistiernic — 140.
Isaccea — 256, 421, 435.
Isaia, postelnic — 122.
Iskrzicki, Nicolae — 149.
Ismail — 228, 240, 256, 277, 344.
Istvanffi, Nicolae — 176.
Italia — 75, 78, 213, 423, 425, 428, 444, 490.
Ivan al III-lea, ţarul — 33.
Ivanco, pîrcălab — 34, 140, 142.
Ivaneş, şetar — 150.
Ivaşcu, pretendent domnesc — 26.

J

Japonia — 490.
Jimoit — 144.
Joseph, Alexander — 333.
Julici, Oană — 99, 110.

K

Kiustenge — 421, 435.
Kálnoky — 79, 468, 469, 470.
Kaluźniacki — 10.
Karlowicz, pacea de la — 45, 46, 53.
Karnebaek, V. — 490.
Karoly — 437.
Kartalinia — 242.
Kiev — 193.
Kiseleff, Pavel — 333, 343, 346.
Kogălniceanu, Mihail — 20, 68, 71, 73, 400, 401, 409.
Kuciuk-Kainargi, tratatul de la — 14, 19, 49, 50, 51, 52, 227.
Kutuzov — 56.

L

Laiotă, Basarab — 8.
Lapatz — 235.
Lascarev, Serghei. — 52, 239, 246.
Launay — 437.
Laurian, A. T. — 10.
Lazea, Pitic — 110.
Lazor — 113.
Leanţea, Giurgiul — 99, 114.
Leopold al II-lea, împăratul — 233.
Leova — 320.
Lepeş — 81.
Levici, Hrinco. — 114.
Levici, Vasco. — 114.
Limburgia. — 214.
Liov (Lwow) — 26, 94, 95, 96, 98, 144, 169.
Lipsca — 324.
Lituania — 26, 33, 34, 103, 132, 141, 142, 144, 148, 154, 171, 172.
Livadia — 72.
Low, Set — 490.
Lublau — 27.
Lublin — 165.
Luca, Arbore — 140, 142.
Ludovic I de Anjou — 22.
Ludovic al II-lea — 36, 81, 143, 183.
Ludovic al XIV-lea — 183.
Ludovic al XV-lea — 214, 215.
Lusaţia — 214.
Luţk — 45.
Luxemburg — 214, 410, 419, 490.

M

Macedo Conde de — 490.
Macarie, patriarh — 193.
Mahan, T. A. — 490.
Mahomed I, sultan — 8, 10, 214, 215.
Mahomed al II-lea, sultan — 8, 10, 30, 32, 111, 112, 334.

www.dacoromanica.ro

Mahomed al IV-lea — 49.
Mahomed, Durri — 238.
Mahomed, Faud — 333, 343, 346.
Mahmudia — 421, 435.
Mamorniţa — 320.
Mangalia — 267.
Marea de Azov — 324.
Marea Britanie (vezi Anglia).
Marea Egee — 74.
Marea Mediterană — 38.
Marea Neagră — 33, 60, 74, 284, 324, 435.
Maria, principesa — 118, 119, 197.
Martens, Fr. — 5, 490.
Matei, Basarab — 17, 44, 181, 182, 183.
Matei, Corvin — 31, 33, 127, 129, 130.
Marbourg, Latour — 55.
Mavrocordat, Alexandru — 14, 52, 207.
Mavrocordat, Nicolae — 52, 207.
Maximilian, arhiducele — 177, 178, 333.
Măcin — 256, 421, 435.
Măxineni — 303.
Medgidia — 421, 435.
Mehmed, Ali — 437.
Mexic — 490.
Mehmed, Noury — 491.
Micaci, Duma — 114.
Mic, Crai, vornic — 114.
Michael de Dallmann — 203, 213.
Micul, spătar — 114.
Mier, A. — 490.
Mihai Viteazul — 18, 38, 39, 40, 174, 175.
Mihail, logofăt — 12, 108.
Mihalcea, banul — 175.
Mihnea al III-lea — 18, 41, 43.
Mihul, stolnic — 111, 112, 113, 114.
Mihăileni — 320.
Milano — 214.
Mirăslău — 175.
Mircea cel Bătrîn — 8, 9, 10, 11, 17, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 94, 99, 100, 131.
Mirza, Riza Khan — 490.
Mitilineu, M. — 5, 7, 9, 10, 13, 14, 452, 459.
Miyatovitch, Chedo — 491.
Mîcico, Culicovschi — 99.
Modruz, Iliaş — 122.
Mohaci — 36.
Mahomed, Said — 476, 477.
Moghila, ceaşnic — 143.
Moica — 113.
Moicescu, Tador — 110.
Moldova — 7, 8, 11, 14, 16, 20, 21, 25, 26, 27, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 36, 37, 38, 39, 42, 45, 46, 50, 52, 53, 54, 59, 60, 62, 63, 65, 67, 84, 85, 93, 95, 102, 103, 104, 109, 111, 115, 116, 118, 119, 120, 121, 124, 125, 128, 129, 130, 131, 132, 133, 134, 136, 137, 138, 140, 141, 142, 143, 144, 145, 146, 149, 152, 154, 155, 156, 157, 158, 159, 160, 161, 164, 167, 168, 169, 170, 171, 172, 173, 174, 179, 180, 188, 189, 190, 192, 193, 194, 198, 199, 200, 201, 202, 204, 228, 230, 232, 233, 238, 241, 246, 247, 248, 249, 250, 251, 252, 253, 254, 255, 256, 257, 258, 259, 262, 265, 266, 267, 271, 272, 274, 276, 277, 278, 279, 280, 281, 282, 283, 284, 285, 287, 288, 290, 291, 292, 293, 296, 302, 303, 305, 308, 309, 310, 311, 316, 321, 322, 324, 326, 328, 329, 330, 331, 334.
Moldoviţa — 97.
Moravia — 214.
Moscova — 33, 44, 193, 197, 201.
Motono, I. — 490.
Muntenia (vezi Ţara Românească).
Murhard — 6, 7.
Mureş — 204.
Muntenegru — 71, 74, 233, 490.
Mustaffa — 214.

www.dacoromanica.ro

N

Nano, F. C. — 6.
Napoleon I — 55, 56.
Napoleon al III-lea — 65.
Natchovitz, D. G. — 471, 475.
Năməloasa — 298, 303.
Neamț — 97.
Neaniul, Grigorie — 190.
Neghib, Mehmed — 215.
Negoi — 114.
Negre, spătar — 175.
Negrilă, vornic — 114, 140, 142.
Nelidov, Alexandru — 421.
Nemirov — 214.
Newel, Stanford — 490.
Nicolae, Alexandru, Basarab — 5, 22.
Nicolae I, țarul — 59, 64.
Nicolescu, Căşăria — 303.
Nicopole — 256.
Nigra — 490.
Nimericeni — 320.
Nipru — 197.
Nistor I. — 10.
Nistru — 150, 172, 201, 240, 245.
Norvegia — 397, 491.
Novgorod — 193, 195.
Novikow — 349.

O

Obedenaru, Georgiade — 423, 430.
Obluciţa — 137.
Obolenski, M. — 5.
Odesa — 323, 324.
Odobeşti — 298, 302, 303.
Olhovăţ — 118.
Olt — 204, 274, 282.
Oltenia — 48, 202, 213.
Okolicsanyi — 490.
Oradea — 22.
Orban, Frière — 452, 459.
Orîş, Costea — 108, 110, 113.
Orlan, Alexei — 288.
Orşova — 204, 216, 217, 234, 235, 236, 323.
Oţel, vornic — 110.

P

Padeş — 57.
Pahlen, F. — 288.
Panaitescu, P. P. — 10, 11.
Papiniu, N. I. — 490.
Paris, Congresul de la — 55.
Paris, Tratatul de la — 14, 65, 66, 69, 70, 71, 331, 334, 343, 348, 349, 388, 394, 426, 434, 435.
Pascu, Şt. — 6.
Passarowitz, Tratatul de la — 14, 48, 213, 219.
Pastia, Mihai — 471, 475.
Paunceforte — 490.
Pănticeşti — 303.
Peloponez — 244.
Peninsula Balcanică — 57.
Petersburg, Convenţia de la — 62.
Petersburg (Sankt Petersburg) — 290, 397.
Persia — 221, 222, 490.
Petrasch — 207.
Petrescu, G. — 6.
Petrica, Comis — 140.
Petrovici, Iosif, pîrcălab — 171.
Petru, Aron — 111, 112, 114, 120.
Petru, Hronoda — 32.
Petru, logofăt — 108, 113, 119.
Petru I, Muşat — 23, 26, 30, 93.
Petru Rareş — 8, 13, 36, 37, 147, 148, 154, 155, 156, 157, 158, 159, 160, 161, 164, 165, 166, 167, 168, 169, 350.
Petru Şchiopul — 38, 173, 174.
Petru I, țarul — 45, 93, 198.
Pherechyde, Mihail — 476, 477.
Phya, Surya Nuvatar — 491.
Piteşti — 323.
Pitic, Lazea — 113.
Pîntece, Oană — 113.
Ploieşti — 323, 344.
Poarta otomană (vezi Imperiul otoman).
Pocuţia — 33.
Podolia — 99, 145, 149, 150.
Polonia — 11, 12, 23, 25, 26, 27, 29, 30, 31, 33, 35, 37,

www.dacoromanica.ro

42, 83, 85, 86, 93, 99, 101, 102, 104, 114, 116, 123, 127, 132, 133, 143, 144, 147, 148, 152, 154, 156, 160, 163, 170, 172, 173, 210, 232.
Pomily, G. — 490.
Ponici, Petru — 122.
Porcu — 114.
Porţile de Fier — 94, 387, 418, 436, 437, 458.
Portugalia — 490.
Pray, G. — 5.
Predbor — 118.
Principatele Române (vezi Ţările Române).
Prisăcani — 320.
Prodan, Toader — 113, 114.
Prokesch, Osten — 349.
Prusia — 64, 133, 141, 143, 149, 171, 331, 333, 434.
Prut — 278, 316, 402, 435.

R

Racoviţă, familia — 47.
Racues — 239, 245.
Radom — 23, 84.
Radu, clucerul — 175.
Radu, Praznaglavna — 28.
Rafael (Laslău) — 120.
Rahova — 256.
Rahusen, N. E. — 490.
Raicevich — 52.
Rădăuţi — 139, 303.
Răsipiţi — 303.
Războieni — 32.
Reşid, paşa — 329.
Reichardt, Paul — 411, 420.
Robert de Sutton — 203.
Rogier, Grell — 490.
Rogozius — 209.
Roma — 43, 423, 430.
Roman — 27, 29, 93, 105.
România — 6, 14, 20, 67, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 351, 355, 356, 357, 358, 359, 360, 361, 362, 363, 364, 365, 366, 367, 368, 369, 370, 371, 372, 375, 376, 377, 378, 379, 380, 381, 382, 386, 387, 390, 391, 392, 393, 396, 397, 398, 399, 400, 401, 402, 403, 404, 405, 408, 409, 410, 411, 412, 414, 416, 417, 420, 421, 422, 423, 424, 425, 427, 429, 430, 431, 432, 433, 434, 435, 436, 437, 439, 441, 442, 443, 444, 445, 446, 447, 448, 451, 452, 454, 455, 456, 459, 460, 462, 463, 464, 465, 466, 467, 468, 469, 470, 471, 474, 475, 476, 477, 490.
Roth — 491.
Rovine — 24.
Rudolf al II-lea, împăratul — 40, 174.
Rumelia — 215.
Rugia — 167, 168.
Rus, Niclius — 99.
Rusciuc — 256, 471.
Rusia — 20, 42, 45, 46, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 59, 60, 62, 63, 65, 69, 70, 71, 72, 74, 75, 77, 79, 99, 104, 133, 141, 143, 171, 189, 193, 213, 227, 228, 229, 237, 238, 239, 242, 243, 244, 246, 260, 272, 276, 277, 278, 279, 281, 284, 288, 289, 290, 291, 315, 320, 326, 331, 333, 349, 355, 357, 358, 359, 362, 365, 366, 367, 391, 392, 393, 396, 397, 398, 399, 400, 401, 420, 421, 435, 491.
Russell, Odo — 437.

S

Sabatz — 216.
Sacîş, spătar — 122.
Sadîc — 288.
Sadulah — 421, 422, 437.
Salisbury — 437.
Samogiţia — 171.
Samoilov, Alexandru — 239, 246.
San Stefano, Convenţia de la — 74, 420, 433, 434.
Sandomiria — 154.
Sandrovici, Cosma — 113.
Sardinia — 331, 337.
Sava, rîul — 216, 217, 218.
Schulyler, Eugeniu — 460, 467.
Sculeni — 320.

www.dacoromanica.ro

Selir, Conde de — 490.
Serbia — 28, 56, 64, 70, 71, 74, 202, 213, 216, 219, 227, 233, 368, 369, 370, 371, 372,
Siam — 491.
Severin — 369.
Shuhay, Ştefan — 176.
Siam — 491.
Sibiu — 322, 324.
Sicilia — 214.
Sîdachmet — 116, 118.
Sigismund I, rege al Ungariei — 10, 12, 24, 27, 28, 35, 36, 89, 90.
Sigismund I, rege al Poloniei — 132, 143, 144, 145, 146, 147, 148, 149, 154, 158, 160.
Sigismund al II-lea August — 171, 172.
Sigismund Bathory — 39, 40.
Silezia — 168, 214.
Silistra — 256, 435.
Sin de la Hotin — 114.
Sinan—paşa — 40.
Sinaia — 382.
Sinope — 64.
Siret — 97, 118, 300, 316, 324.
Sîrbescul, Petru — 114.
Sîrbu — 108, 110.
Slatina — 81, 82.
Slobozia — 55, 276, 303.
Slovenia — 213.
Sofia, Alexievna — 194.
Solomon — 114.
Smolianatz — 235.
Sneatin — 149.
Spania — 38, 213, 490.
Staal — 490, 491.
Stancioff, D. — 491.
Stanciu, comis — 108, 110, 113.
Starí-Stambul — 421.
Stanimir, vistiernic — 122.
Starostici, Mihu — 114.
Steege, L. — 355, 367.
Stein — 207.
Steţco al lui Dumucuş — 122, 144.
Stibor, Hodco — 113.
Stuart — 73.
Stuart, Dimitrie, baron — 400, 401, 409.
Sturdza, A. D. — 6, 79, 468.
Sturdza, C. D. — 6.
Sturdza, Mihail — 62, 63, 292.
Sturdza, Sandu, Ion — 59.
Styria — 214.
Statele Unite ale Americii — 459, 460, 462, 463, 464, 465, 466, 490.
Suabia — 214.
Suceava — 9, 23, 29, 33, 85, 86, 87, 93, 96, 97, 98, 99, 107, 119, 120, 121, 123, 140, 142, 143, 144, 163, 193.
Sulina — 421, 435.
Suedia — 183, 184, 185, 188, 397, 491.

Ş

Şandru, pîrcălab — 140.
Şerban, Cantacuzino — 18, 43, 44, 45, 194.
Şiştov, tratatul de la — 14, 233, 234, 256.
Ştefan cel Mare — 17, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 121, 122, 123, 127, 128, 129, 130, 131, 132, 134, 135, 136, 138, 139, 140, 141, 142, 145.
Ştefan al II-lea — 29, 103.
Ştefan, Cantacuzino — 46.
Ştefan, Petriceicu — 44.
Ştefăniţă-Vodă — 12, 36, 143, 144, 145, 146, 147, 149, 150, 152, 155.
Ştefu, pîrcălab — 139, 142.
Ştirbei, Barbu — 63.
Şuţu, Constantin — 293, 308, 309.
Şuţu, Nicolae — 292, 308, 309.
Şuvalov — 437.

T

Talleyrand — 53.
Taman — 240, 242.
Tălabă, Staroste — 150.
Tănăsescu, Grigore — 7.
Tăutu, Ion, logofăt — 139, 142.

www.dacoromanica.ro

Teoctist, mitropolit — 112, 113, 122.
Tefterdar, Atiff, Mustafa — 215.
Teodosie, logofăt — 175.
Thugut — 51.
Tiflis — 242.
Tighina — 96.
Timişoara — 29, 202, 234, 347.
Timoc — 204.
Tischieno — 235.
Titov, Vladimir — 329.
Tîrgovişte — 40, 94, 175, 176, 178.
Tîrgul de Jos — 103.
Tîrnovo — 22.
Toader, ceaşnic — 122, 140, 142.
Toscana — 38.
Transilvania — 16, 24, 29, 30, 33, 40, 41, 132, 174, 176, 177, 178, 179, 180, 182, 183, 184, 185, 186, 187, 188, 189, 201, 204, 207.
Tripla Alianţă — 79.
Tugueţi — 303.
Tulcea — 256, 421, 435.
Tunis — 208, 243, 244.
Tschudi, I. I. — 431, 433, 438, 443.
Tunusli — 7.
Turcia (vezi Imperiul otoman).
Turkhan — 491.
Turnu Severin — 61, 204, 256, 284.
Turtucaia — 256.

Ţ

Ţamblac — 32.
Ţara Românească — 5, 8, 11, 14, 16, 20, 21, 22, 25, 27, 28, 29, 30, 37, 39, 42, 43, 44, 45, 46, 48, 49, 50, 54, 57, 59, 60, 62, 63, 65, 67, 81, 82, 85, 87, 88, 89, 94, 96, 97, 98, 99, 100, 127, 131, 174, 175, 176, 177, 178, 182, 194, 204, 207, 216, 217, 228, 233, 237, 238, 246, 247, 248, 249, 250, 252, 253, 254, 255, 256, 257, 258, 259, 260, 261, 262, 263, 264, 265, 266, 267, 268, 270, 271, 272, 273, 274, 276, 279, 280, 281, 282, 283, 284, 285, 287, 288, 290, 291, 292, 293, 296, 302, 303, 305, 308, 309, 310, 321, 322, 323, 324, 326, 328, 330, 331, 334.
Ţarigrad — 201, 265, 266, 267, 268, 271.
Ţările Române — 6, 7, 14, 19, 38, 43, 46, 48, 49, 51, 53, 54, 55, 57, 58, 59, 60, 61, 63, 64, 65, 68, 70, 228, 229, 292, 307, 321, 325, 327, 328, 334, 335, 347, 348, 350.
Ţările de Jos — 484, 489, 490.
Ţetina — 118.
Ţolici Coste — 114.

U

Ucraina — 42.
Ungaria — 11, 23, 25, 26, 27, 29, 31, 33, 34, 36, 81, 84, 85, 87, 88, 89, 90, 96, 97, 100, 102, 104, 107, 108, 109, 127, 130, 132, 143, 158, 174, 175, 176, 177, 178, 180, 184, 185, 186, 187, 188, 213, 378, 467, 468, 469.
Unna — 234, 235, 236.
Usteclă, Ivaşco — 114.

V

Vacup — 235.
Vallier, Saint — 437.
Varşovia — 8.
Vartic, Colescu, C. — 6.
Vascan, Tador — 110.
Vasile, episcop — 139.
Vasile, Alexandri — 20.
Vasile, Lupu — 18, 41, 42, 179, 180, 181, 188, 189.
Vasilievici, Vasile — 195.
Vaslui — 14, 31, 32, 114.
Vay, Adamus — 210.
Vărtişcoiu — 298.
Veneţia — 32, 38, 42.
Vidin — 256, 471.

www.dacoromanica.ro

Viena — 36, 44, 56, 64, 70, 79, 165, 167, 211, 377, 427, 430, 431, 437, 442, 443, 446, 467, 468, 469.
Viena, Congresul de la — 56, 57, 173, 394, 426.
Villamarina — 343, 346.
Villa, Urutia, W. R. de — 490.
Visuddha — 491.
Vitold, mare principe — 26, 94.
Vlad Dracul — 24, 25, 29.
Vlad de la Siret — 99, 115.
Vladimirescu, Tudor — 19, 57, 59.
Vladislav al II-lea — 26, 27, 28, 29, 33, 35, 83, 84, 85, 87, 88, 93, 99, 100, 101.
Vladislav al IV-lea — 42.
Vladislav I, Vlaicu — 5, 8, 22, 81, 122.
Vladislav Jagello — 9, 23, 124.
Vlaicu, pîrcălab — 122.
Vogoride — 69.
Voicu, ban — 89.
Vulpaș — 114, 123.

W

Waddington — 437.
Walewski, Al. — 333, 343, 346.
Washington — 462.
Welsersheimb — 490.
William, Arthur White — 444, 451.
Wittgenstein — 60.
Württember — 214.

Z

Zacky, Michael — 210.
Zamirstan, Hanăș — 99.
Zannini, A. — 490.
Zărnești — 45.
Zbiară, Stolnic — 122.
Zeaico — 114.
Zenil, I. — 490.
Zinoviev, Ioan — 391, 398, 399.
Zisu, T. A. — 368, 377.
Zukici, K. — 368, 377.

Y

Yangyii — 490.

· www.dacoromanica.ro

Cuprins

Prefaţă 5

Studiu introductiv 16

Lista cronologică a documentelor

1. *1368, ianuarie 20 (în ajunul sf. Agneta).* Vladislav I Vlaicu, domnul Ţării Româneşti, acordă privilegiu de comerţ negustorilor din Braşov . . 81
2. *1389, decembrie 10 (vineri după ziua concepţiunii sf. Maria), Radom.* Mircea cel Bătrîn, domnul Ţării Româneşti, încheie un tratat de alianţă cu Vladislav al II-lea, regele Poloniei 83
3. *1390, martie 17 (sărbătoarea sf. Gertruda),* Suceava. Mircea cel Bătrîn încheie un tratat de alianţă mai dezvoltat cu Vladislav al II-lea al Poloniei 85
4. *1391, iulie 6 (octava sf. apostoli Petru şi Pavel), Liov.* Mircea cel Bătrîn reînnoieşte tratatul de alianţă cu Vladislav al II-lea 87
5. *1395, martie 7 (duminica Reminiscere), Braşov.* Mircea cel Bătrîn încheie un tratat de alianţă cu Sigismund de Luxemburg, regele Ungariei . . 89
6. *1402, martie 12, Suceava.* Alexandru cel Bun, domnul Moldovei, încheie un tratat de vasalitate cu Vladislav al II-lea al Poloniei 93
7. *(1403).* Mircea cel Bătrîn, domnul Ţării Româneşti, acordă privilegiu de comerţ negustorilor lioveni 94

www.dacoromanica.ro

8. *1408 (6916), octombrie 6, Suceava.* Alexandru cel Bun, domnul Moldovei, dă privilegiu de comerț negustorilor din Liov 95

9. *1411, mai 17 (duminica Vocea bucuriei), Giurgiu.* Mircea cel Bătrîn reînnoiește tratatul de alianță cu Vladislav al II-lea al Poloniei 99

10. *1411 (6919), mai 25 (luni după Înălțarea Domnului), Tîrgul de Jos (Roman).* Alexandru cel Bun, domnul Moldovei, încheie un nou tratat de alianță cu Vladislav al II-lea al Poloniei 101

11. *1445 (6953), iunie 25, Iași.* Ștefan al II-lea, domnul Moldovei, încheie un tratat de alianță cu Cazimir, mare cneaz al Lituaniei 103

12. *1447 (6995), august 4, Bacău.* Roman al II-lea, domnul Moldovei, dă privilegiu de comerț negustorilor din Brașov 105

13. *1449 (6957), august 3, Vaslui.* Alexandru al II-lea (Alexăndrel), domnul Moldovei, reînnoiește brașovenilor privilegiul de comerț ce-l aveau de la Alexandru cel Bun 106

14. *1450 (6958), februarie 11, Roman.* Bogdan al II-lea, domnul Moldovei, încheie un tratat de alianță cu Iancu de Hunedoara, guvernatorul Ungariei 109

15. *⟨1455⟩, octombrie 5, Sahran Beglie.* Mahomed al II-lea, sultanul turc, somează pe Petru al II-lea Aron, domnul Moldovei, ca în trei luni să-i trimită haraciul anual de 2 000 de galbeni . . 111

16. *1456 (6964) ⟨martie-mai⟩, Vaslui.* Petru al II-lea Aron și marea adunare a Moldovei hotărăsc să plătească turcilor un haraciu anual de 2 000 de galbeni 112

17. *1456, iunie 29 (marți, feria tertia, în ziua sf. apostoli Petru și Pavel), Suceava.* Petru Aron, domnul Moldovei, încheie tratat de vasalitate către Cazimir al IV-lea, regele Poloniei 114

18. *1456, august 12 (joi, după feria quinta, după sărbătoarea sf. Laurențiu), Suceava.* Petru Aron al Moldovei înnoiește negustorilor din Brașov privilegiul comercial 120

19. *1458 (6966), martie 13, Suceava.* Ștefan cel Mare, domnul Moldovei, înnoiește brașovenilor privilegiul de comerț pe care l-au avut de la Alexandru cel Bun 121

www.dacoromanica.ro

20. *1462 (6970), martie 2, Suceava.* Ştefan cel Mare al Moldovei încheie tratat de vasalitate faţă de regele polon Cazimir al IV-lea 123

21. *1475, iulie 12 (în ajunul fericitei fecioare Margareta), Iaşi.* Ştefan cel Mare, domnul Moldovei, încheie tratat de închinare şi alianţă cu Matei Corvin, regele Ungariei 127

22. *1475, august 15 (în ziua Adormirii fecioarei Maria), Buda.* Matei Corvin, regele Ungariei, confirmă tratatul de împăcare şi alianţă dat de Ştefan cel Mare la 12 iulie 129

23. *1499 (7007) iulie 12, Hîrlău.* Ştefan cel Mare, domnul Moldovei, încheie un tratat de pace şi alianţă cu Ioan Albert, regele Poloniei . . . 132

24. *1499 (7007), septembrie 14, Suceava.* Ştefan cel Mare încheie un tratat de alianţă cu Alexandru, mare cneaz al Lituaniei 140

25. *1518 (7026), mai 4, Hîrlau.* Ştefăniţă-Vodă, domnul Moldovei, încheie un tratat de alianţă cu Sigismund I, regele Poloniei 143

26. *1519, august 7 (duminică înainte de sf. Laurenţiu), Cracovia.* Sigismund I, regele Poloniei, şi Ştefăniţă-Vodă, domn al Moldovei, încheie o convenţie asupra eventualelor nereguli de graniţă . . . 149

27. *1527, decembrie 13 (ziua sf. Lucia), Cracovia.* Sigismund I, regele Poloniei, încheie un tratat de alianţă cu Petru Rareş, domnul Moldovei . . 151

28. *1542, martie 1, Suceava.* Petru Rareş, domnul Moldovei, încheie un tratat de alianţă antiotomană cu Ioachim, elector de Brandenburg . . 160

29. *1542, iunie 24, Viena.* Ioachim, elector de Brandenburg, dă adeverinţă lui Petru Rareş, domn al Moldovei, de primirea în bani şi boi a sumei de 200 000 de florini 164

30. *1542, iunie 29, Viena.* Ioachim, elector de Brandenburg, adeverește că a împrumutat de la Petru Rareş, domn al Moldovei, 500 000 de florini ungureşti 167

31. *1542, iulie 6, tabara de la Dunăre, lîngă Viena.* Ioachim, elector de Brandenburg, şi Petru Rareş, domnul Moldovei, încheie un tratat de alianţă antiotomană 168

32. *1554, decembrie 16, Vilno.* Alexandru Lăpuşneanu, domnul Moldovei, încheie un tratat de alianţă cu Sigismund al II-lea August, regele Poloniei 171

www.dacoromanica.ro

33. *1588, august 27 ⟨Iaşi⟩.* Petre Şchiopul, domnul Moldovei, încheie un tratat de comerţ cu Elisabeta I, regina Angliei 173

34. *1598, mai 30/iunie 9, Tîrgovişte.* Mihai Viteazul, domnul Ţării Româneşti, încheie un tratat de alianţă cu Rudolf al II-lea, împăratul Germaniei 174

35. *1638, septembrie 19/29, Alba Iulia.* Gheorghe Rákóczy I, principele Transilvaniei, încheie un tratat de alianţă cu Vasile Lupu, domnul Moldovei 179

36. *1638, octombrie 13/23, Bucureşti.* Matei Basarab, domnul Ţării Româneşti, încheie un tratat de prietenie cu Gheorghe Rákóczy I, principele Transilvaniei 182

37. *1645, aprilie 12/22.* Ludovic al XIV-lea, regele Franţei, şi Gheorghe Rákóczy I, principele Transilvaniei, încheie un tratat de alianţă împotriva Imperiului habsburgic 183

38. *1646, martie 25/4 aprilie, Alba Iulia.* Gheorghe Rákóczy I, principele Transilvaniei, încheie cu Vasile Lupu, domnul Moldovei, un tratat de bună vecinătate şi extrădare 188

39. *1656, mai 17/27, Moscova.* Gheorghe Ştefan, domnul Moldovei, încheie un tratat de alianţă antiotomană cu ţarul Rusiei, Alexei Mihailovici 189

40. *1656 (7164), iunie 19/29, Moscova.* Alexei Mihailovici, ţarul Rusiei, încheie un tratat de comerţ cu Gheorghe Ştefan, domnul Moldovei . . . 193

41. *1688, decembrie 28/7 ianuarie 1689.* Ţarii Ioan şi Petru Alexeevici ai Rusiei asigură în scris pe Şerban-Vodă Cantacuzino că vor începe lupta împotriva Imperiului otoman, pentru eliberarea Ţării Româneşti 194

42. *1711, aprilie 13/24, Luţk.* Petru I, ţarul Rusiei, încheie un tratat de alianţă cu Dimitrie Cantemir, domnul Moldovei 198

43. *1718, iunie 10/21, Passarowitz.* Austria încheie un tratat de pace cu Imperiul otoman prin care ea anexează Banatul, Oltenia şi Serbia de nord . . 202

44. *1739, septembrie 7/18, Belgrad.* Austria încheie un tratat de pace cu Imperiul otoman, retrocedînd Ţării Româneşti Oltenia 213

45. *1774, iulie 10/21, Kuciuk-Kainargi.* Rusia încheie un tratat de pace cu Poarta otomană, în care se cuprind clauze favorabile Principatelor Române 227

www.dacoromanica.ro

46. *1784, februarie 27/9 martie, Iaşi.* Alexandru Mavrocordat, domnul Moldovei, acordă privilegiu comercial negustorilor din Moldova supuşi austrieci 230

47. *1791, iulie 24/4 august, Şiştov.* Imperiul habsburgic încheie un tratat de pace cu Poarta otomană în condiţii de statu quo anterior războiului . . . 233

48. *1791, iulie 24/4 august (1205 Zilhidje), Şiştov.* Turcia încheie cu Austria un tratat privind reglementarea graniţei dintre cele două state . . 234

49. *1791, decembrie 29/9 ianuarie 1792, Iaşi.* Rusia încheie un tratat de pace cu Imperiul otoman . . 237

50. *1792.* Poarta otomană stabileşte care sînt relaţiile ei cu Ţara Românească şi Moldova din punct de vedere economic şi politic, afirmîndu-se autonomia lor internă 246

51. *1802, august 17/29 (Giumadi-el-ahîr).* Sultanul Selim al III-lea dă un hatişerif către Ţara Românească, stipulînd drepturile şi obligaţiile ei faţă de Poartă 260

52. *1807, august 12/24, Slobozia, lîngă Giurgiu.* Rusia încheie un tratat de armistiţiu cu Imperiul otoman, obligîndu-se să-şi retragă oştile din Principate în 35 de zile 276

53. *1812, mai 16/28, Bucureşti.* Rusia încheie un tratat de pace cu Turcia, prin care se fixează graniţa între cele două imperii 277

54. *1826, septembrie 25/7 octombrie, Akerman.* Rusia încheie o convenţie cu Turcia prin care se prevede reorganizarea administraţiei Principatelor Române 279

55. *1829, septembrie 2/14, Adrianopol.* Rusia încheie un tratat de pace cu Imperiul otoman în care se prevăd mai multe clauze favorabile Principatelor Române 284

56. *1834, ianuarie 17/29, St. Petersburg.* Rusia şi Turcia încheie un tratat în care se prevăd clauze favorabile relative la Principate 290

57. *1835, iunie 26/8 iulie, Iaşi.* Moldova şi Ţara Românească încheie o convenţie privind poziţia locuitorilor dintr-o ţară ce sînt în legături cu cealaltă ţară 292

58. ⟨*1847*⟩. Vistieria Moldovei anunţă cum se vor arenda pe viitor vămile, ştiut fiind că de la 1 ianuarie 1848 se va aplica tratatul de uniune vamală dintre Ţara Românească şi Moldova . . 309

www.dacoromanica.ro

59. *1849, aprilie 19/1 mai, Balta Liman.* Rusia şi Turcia încheie o convenţie prin care se modifică unele clauze privind organizarea Principatelor Române 325

60. *1856, martie 18/30, Paris.* Cele şapte mari puteri încheie un tratat, în urma războiului Crimeii, în care se prevăd şi clauze favorabile dezvoltării ţărilor române 329

61. *1858, august 7/19, Paris.* Marile puteri încheie o convenţie privind organizarea Principatelor Române 331

62. *1862, iunie 4/16, Timişoara.* Austria, Turcia, Serbia şi România încheie o convenţie telegrafică între ele 346

63. *1864, iunie 16/28, Constantinopol.* Conferinţa ambasadorilor celor şapte mari puteri încheie un protocol prin care se sancţionează schimbările aduse convenţiei din 7/19 august 1858 privind Principatele Unite 348

64. *1869, noiembrie 22/4 decembrie, Bucureşti.* România şi Rusia încheie o convenţie consulară . . 355

65. *1871, octombrie 27/8 noiembrie, Bucureşti.* România încheie o convenţie poştală cu Serbia . . . 368

66. *1875, iunie 10/22, Viena.* România încheie o convenţie de comerţ cu Austro-Ungaria. . . . 377

67. *1876, martie 15/27, Bucureşti.* România încheie o convenţie de comerţ şi navigaţie cu Rusia . . 391

68. *1877, aprilie 4/16, Bucureşti.* România încheie o convenţie cu Rusia privitoare la trecerea trupelor ruse prin ţara noastră 399

69. *1877, aprilie 4/16, Bucureşti.* România încheie o convenţie specială cu Rusia pentru executarea art. III al convenţiei relative la trecerea oştilor ruse prin ţară 402

70. *1877, noiembrie 14/26, Berlin.* România încheie o convenţie de comerţ cu Germania 410

71. *1878, februarie 19/3 martie, San-Ştefano.* Rusia încheie un tratat de pace cu Turcia prin care se recunoaşte independenţa de stat a României . 420

72. *1878, martie 11/23, Roma.* România încheie o convenţie de comerţ şi navigaţie cu Italia . . 422

73. *1878, martie 30/11 aprilie, Viena.* România încheie o convenţie comercială cu Elveţia 430

www.dacoromanica.ro

74. *1878, iulie 1/13, Berlin.* Marile puteri încheie un tratat prin care recunosc independența de stat a României și unele modificări teritoriale . . . 433

75. *1880, februarie 2/14, Viena.* România încheie cu Elveția un tratat consular 437

76. *1880, martie 24/5 aprilie, București.* România încheie un tratat de comerț și navigație cu Anglia 443

77. *1880, august 2/14, Bruxelles.* România încheie cu Belgia o convenție de comerț 451

78. *1881, iunie 5/17, București.* România încheie o convenție consulară cu Statele Unite ale Americii 459

79. *1883, octombrie 18/30, Viena.* România încheie cu Austro-Ungaria un tratat secret de alianță . . 467

80. *1885, martie 2/13, București.* România încheie cu Bulgaria o convenție poștală 470

81. *1887, noiembrie 10/22.* România încheie un tratat de comerț și navigație cu Turcia 475

82. *1899, 17/29 iulie, Haga.* Un mare număr de state din Europa, America și Asia semnează o convenție pentru reglementarea pașnică a conflictelor internaționale 478

Anexe

Bibliografie 495

Indice 499

www.dacoromanica.ro

Redactor : F. JOIL, VASILE FORNEA
Coperta : GHEORGHE MOTORA
Tehnoredactor : MARIANA RĂDULESCU
Apărut — Octombrie 1971
Coli de editură 28,16. Coli de tipar 16,25. Format 32/80×100.

Întreprinderea poligrafică „13 Decembrie 1918". București —
str. Grigore Alexandrescu nr. 89—97.
Republica Socialistă România.
cda. 6803/1564.

www.dacoromanica.ro

EDITURA POLITICĂ

Lei 14

www.dacoromanica.ro